

4.
D. Ioan. Chryso-
STOMI ARCHIEPI-

SCOPI CONSTANTINOPOLITANI

*Conciones, in celebrioribus aliquot
anni festiuitatibus habita.*

HOMILIAE IX. DE LAUDIBVS

*D. Pauli, & in nonnulla eiusdem
loca obscuriora.*

Contentorum Indicem sequens pagina exhibebit.

ANTVERPIÆ
In ædibus Ioannis Steelsii
M. D. LIII.

Cum Priuilegio.

CATALOGVS EORVM QVÆ IN
hoc volumine continentur.

De proditore et mysteriis cœnæ dñicæ Sermones VI.	7
De prodicione Iudæ Homilia.	19
De Latrone sermo.	31
De Cruce et latrone in die parasceues Homiliæ II.	34
In laudē S. Crucis Hom. Codefrido Tilmāno interp.	50
De Resurrectione Sermones IX.	59
De Ascensione Domini sermo.	95
De Pentecoste sermo.	104
In Pentecoste de sancto Spiritu sermo.	115
De sancto et adorando Spiritu Homilia.	126
De Fide et lege naturæ et sancto Spiritu sermo.	148
De sancta viuificacōe ac inseparabili Trinitate sermo.	160
De Eucharistia in Encarnatiū admonitorius sermo.	176
De præmiis sanctōrū, diuersisq; honoribus Apostolorū, et de gehenna si sit, et vbi sit Sermo.	179
De Martyribus sermo.	184
De Martyrib. q; aut imitādī, aut nō laudādī sint ser.	188
De beato Philogonio episcopo Oratio.	192
In Iuuentinum et Maximum martyres Sermo.	203
De laudibus D. Pauli apostoli Homiliæ IX.	211
De verbis Pauli: Non solum sed et gloriamur etc.	220
In locum Pauli: Salutate Priscillam et Aquilam, et de co- lendis Sacerdotibus Homilia.	202
De libello repudiī, in dictū Pauli: Mulier alligata etc.	318
In dictū Apostoli: Nolo vos ignorare fratres, etc. Hom.	328
In dictū Apostoli: Oportet hæreses esse etc. Homilia.	343
Ex Apostolo, de Fide, Spe, et Charitate, sermo.	354
In dictū apostoli: Cū aut subiecta fuerit illi oīa etc. Ho.	359
De Eleemosyna et collatione in sanctos Homilia.	373
De verbis Apostoli: Habentes autē eundē spiritū fidei sicut scriptū est. Item de his verbis: Credidi propter quod lo- cutus etc. Sigisfinundo Gelenio interp. Hom. III.	387
In dictū apostoli: Vtinā tolerassetis paululū etc. Hom.	429
De profectu euangelii, in dictū apostoli: Siue occasione siue veritate Christi annuntiatur Homilia.	442
In dictū Apostoli: De dormientibus nolo vos ignorare fratres etc. Homilia.	455
Missa S. Ioannis Chrysostomi ab Erasino Roterodamo in gratiam episcopi Rossensis versa.	469
Sophronij in laudem S. Crucis, Homilia.	474

D. Ioannis Chry

SOSTOMI ARCHIE-

PISCOPI CONSTANTINOPOLI-

tani De proditore et mysteriis cœnæ domini-
cæ, in quinta feria passionis.

SERMO PRIMVS.

AD HODIERNVM CON-
uiuium qui solenni frequentia con-
uenistis, & cum Christi discipu-
lis in immolatione agni Pascha fa-
cere festinatis, sincera quæso &
plena charitatis pectora diuinis
exhibere mysteriis. Nulla sit in
mēte duplicitas, nec liuoris libidine interior homo
fufcetur. Agnum coinesurus, agni innocentiam præ-
ferat, nec immaculatæ ouis membra lupina malig-
nitate transfundat in viscera. Quoniam qui sacratæ
huius cœnæ indigno participatur accubitu, nō cum
Petro perueniet ad salutis portum, sed sustinebit cū
Iuda sine reparatione naufragium. Habebit debitā
cum proditore pœnam, qui ad bonum malam attu-
lit conscientiam. Deniq; Iudas non syncerus, sed si-
mulator accub- it: & post buccellam Christi, in eū
diabolus introiuit. Accepit, inquit, buccellam, &
intrauit in eum satanas. Sed delectat fratres præsen-
tis exordium lectionis pia vobiscum recordatione
transcurrere. Cū recumberet, inquit, Iesus cum discipulis
suis, edentibus illis ait: Amen dico vobis, quoniam ex vobis
vnus tradet me. Et contristati nimis, cœperunt ad eū suis
guli dicere: Nunquid ego sum Dñe? O beati apostoli,
feliciter vestra innocentia contristata est, quā pœ-
nalis Iudæ audacia, quæ non est confusa. Cum enim
nouentis nihil tale vos contra dominum cogitasse,
extimescentes tamen & propriæ fragilitatis conscī,
tristes dominū interrogatis de peccato, quod in cō-

Ioan. 13.

Alas tor- rum. Iacet elisus in corpore obliuionis, quasi in quo-
pore. dam lecto doloris. Prostrauit eum decrepita anicu-
la, quasi quædā grauis febricula. Oppressit eū lethar-
gicus somnus, & cœpit eum prece impungere ma-
rutinus. Expergiseitur aliquando, audit gallum cau-
tantē, videt se grauiā vulnera sustinentem. Dirigit
preces ad medicū per nuncios lachrymarum, & di-
uinum confestim recipit antidotum. De ipso enim
Psal. 37. scriptum est: Amici mei, & proximi mei aduersum
me, appropinquauerunt & steterunt. Et proximi
Prou. 27. mei a longe steterunt. Et illud quod dictū est: Meli-
ora sunt vulnera amici, q̄ voluntaria oscula inimici
Iudas enim sicut de apostolo proditor, ita inimicus
factus ex amico. Nam & de illo scriptū est: Homo
Psal. 40 pacis meæ in quo sperabam: qui edebat panē meū,
amphauit super me calcaneum. Et iterum: Inimici
Mich. 7 hominis domestici eius. Vnde et nos fratres, vnanī-
mīter fugiamus iniquorum subdola colloquia, vt
cum sanctis participemus gratiam sempiternā, ve-
ram pacem, & trinitatis perpetuam vnitatem tene-
amus: vt cum sanctis omnibus in regnis cœlesti-
bus triumphemus.

SERMO SECVNDVS.

Secundum salutaris positi munus, & spiritua-
lis remedij sacramentū diuina dispensatione
cōpletur, dum Christus ad passionis trium-
phum ab impiis prouocatur. Nam cum discumbe-
ret cū duodecim discipulis suis, & manducantibus
eis diceret: Amen dico vobis, quia vñs ex vobis
tradet me: ascendit Christus propriæ deitatis tribu-
nal, & illud conuiuiū velut carastam ante se consu-
tuens, conscientix tormento confiteri cōpulit reū
vt in auctionem, conceptum posset reuocare peccā-
tum. Turbatur discipulorum omnīū sensus: & licet
noscent propriam conscientiam, timuerunt tamen
Christi sententiā. Iudas tamē impudenti fiducia au-
sus est interrogare Saluatorem, quia implere possit
euidētissimum traditorē. Verecunda Christi sen-
tentia ostendit suā maiestatem, nec refugit passionem.

Mira

Mira patientia, Petrus condemnat Ananiam men-
tientem: Saluator Iudam patienter sustinet tradito-
rem. Duplicat sacrilegij principatū: dum propositū
festinat implere peccatum. Et quem sceleris pœni-
tere oportuerat, vrgetur conceptū implere cogitatū
Quemcunq; inquit, *osculatus fuero, ipse est, tenete eum*]
Defuit Iuda aliud tuis sceleribus argumentum, vt
instrumēto pacis, traditoris impleres officium. Sed
plus patientia diuina condemnat obnoxium, vt of-
ficio pacis ostenderet reum. *Venerunt, inquit, cum*
fulsibus, vt comprehenderent eum.] Non sic cōprehen-
ditur iustitia, nec sic alligatur sapientia. Volenti
namq; iniicitur manus: cui, si euadere placuisset, nunq;
angelorum officia defuissent. *Et eduxit, inquit, Pe-*
trus gladium, & percussit auriculam principis serui.
Seruum dixit: non conditione, sed culpa. Deniq; ita
scriptum est: Qui facit peccatum, seruus est peccati.
Nam si audisset aliquando verba sapiētix, nec cru-
entum vulnus exciperet, nec peccati seruus testimo-
nio scripturæ mansisset. Iubet tamen Dominus in
vaginā gladium retorqueri, ne fortē agnita legis pa-
tientia possit acquiri. Abducto Saluatore, sparsis
vniuersis discipulis, Petrus sequebatur a longē. Si
enim propē sequeretur, semper dominum fateretur.
Negat Petrus se esse discipulum Saluatoris, quādo
nullas pœnas, nulla tormenta pertimuit. Quarendū
tamen est, vbi negauerit. Ibi negauit, vbi Christus
tenebatur inclusus. Negat in domo Caiaphæ, ibi ne-
gat, vbi potest valere mendacium. Et tamen se-
cutus est per amorem, quem negauerat per timo-
rem. *Cum respexisset, inquit, eum Iesus, fleuit amare.*
Pretiosus est fratres charissimi pœnitentiæ fructus:
quia quod defendi non potest, ablui potest. Lauant
lachrymæ congeriem peccatorum. Quā preciosæ
lachrymæ, quæ extergunt culpam, & exigunt ve-
niam. Profuit illi verē ista amaritudo: quoniam
quicquid in eo delicti tabidum fuit, ferramento
pœnitentiæ resecauit.

Mat. 26

Ioan. 8

SERMO TERTIVS.

EVangelicæ series lectionis, qua per ordinem passionis dominicæ gloriâ didicistis, credo quæ affatim non solum aures, sed & corda vestra deuotionis expleuerit. Nos quoque quantum tenuissimæ capacitatis vires admittunt, cum diuinis vocibus verba nostra iungamus, atque eandem nostri redemptoris inclitâ passionem veritatis indagatione retractemus. Sed nescio quo pacto charissimi, ubi sermo se prodere incipit, causam sensus horrescit. Quomodo enim animus non turbetur infirmus, in quo totus territus & cõturbatus est mundus? Condemnatur ecce in cõcilio Iudæorum Dominus, Pilato traditur alligatus, et sacras manus sacrilegæ catenæ vinxerunt. Ad tribunal dehinc præsidis sistitur: nõ vt reatus in illo, sed vt innocetia panderetur: vt reportaret testimonium iudicis, qui sub crudelibus vinculis, meritum nõ amiserit innocentis. Cõsiste mecum in hac actione cominus Iudæa, cõsiste. Dic mihi litis tuæ titulum, accusationis tuæ genus, criminis denunciam: producito testes in medium: & tales, qui præsentis causæ sint necessarii, adhibeto. Nihil cognitioni iudicis deficit, nihil præsidis subtrahatur examini: paratus sum pro domino meo cõuictus ipse dånari. Ecce interim in facto præiudicata es traditoris. Auditor tuus cõfugit ad laqueum, vltimum capiens ex pœna solatiu. Reum se sibi ipse cõstituit, & post iudicium tuum de seipso cõtino iudicauit. Remansit ecce cum voce impij traditoris, inefficax pœnitudo facinoris: nec cõfessionis meritum obtinuit, sed magis sceleris sarcina impœnitentiae cumulum congeffit.

Mat. 27. Peccavi, inquit, tradens sanguinem iustum: & proieci pecuniam in templum, abiit, & laqueum se suspendit.] Pependit inter cœlum terraque medius vago funere iustificatus, & cum flagitio suo tumefacta noxia viscera crepuerunt, nec cadaueri terra solita exhibuit sepulchrum. Habes Iudæa quod vere imiteris exemplum: sed digna nõ eris, quia cõceptum perficis sacrilegium.

Sequente, inquit, Pilato pro tribunali misit ad eum

eius, dicens: Nihil tibi & iusto illi: multa enim passa sum hodie in somnis propter eum.] Ecce iudex terretur in cõfuge: & vt crimini Iudæorum non præbeat in iudicando cõsensum, pertulit in vxoris afflictione iudicium. Iudicatur ipse, qui iudicat: torquetur, antequam torqueat: et vt nihil mali in pernitiæ operetur insonitis, insomniis exagitur vxoris. Iam quid ibi ageret iudicis conscientia, si sic torquebatur & costa. Deumque quæ vultis, inquit, dimittam vobis, Barrabam, an Iesum, qui dicitur Christus? At illi dixerunt, Barrabam. Dicit illis Pilatus: Quid ergo faciã de Iesu, qui dicitur Christus? Dicunt illi: Crucifigatur.] Quid agis synagoga damnabilis? Iustum sanguinem ducis ad victimam, & absolui manifestum postulas homicidam? Latronem iudicas innocentem, & innocentem pœcis ad crucem. Ille qui te occidit, tuo suffragio morti subtrahitur: & qui mortuos ab inferis suscitauit, te insistens te damnatur? Reus fit, qui reus nõ fuit: & indemnus euadit, qui olim damnari iam debuit. In utroque reateneris, & exitio innocentis, & absolutione latronis. Et quam sacrilegium impactæ crucis omne nephas excedat: tamen & illi aduersum te iudiciu, die scilicet vltionis expectant, quorum Barrabas latro sanguinem fuderat: quia participasse est scelus homicidii, veniam meruisse latroni. Tunc, inquit, accepit aquam, & lauit manus coram populo, dicens: Mundus ego sum & sanguine huius iusti, vos videritis. Illi autem dixerunt: Sanguis eius super nos, & super filios nostros.] O quam bene furor cæcus est, quam digno præcipitio factus in insaniam. Quænam execratio est pertinacissimæ mentis sic velle aliud perdere, vt prior malis ipsa periret? Sub alieno, exitio tuos impia iugulas, et in tuam sobolem parricidalem vibras dexteram. Ecce currit per tui generis profapiam nunquam expiandi vena facinoris, & cum crimine radicis suæ pullulant iniqua plantaria. Egreditur ex metallo vteri suita cruenta progenies: & infecta sanguine nascitur infausta posteritas. En quæ bona ad hæredes tuos quodam sacrilegii testamento transmittis: macula sanguinis

Vxor Pilati sub allegatione ad Heuam, nomine costæ.

guinis innocētis te perfundis, & posteros perimis. Pertinaciter quidē in mortē nostrī redēptoris infūstis: sed crudeliter tuos natos muerone impietatis extinguīs. Quare iā cui possis videri nō noxia, quē erga filios tuos extitisti pertinax parricida. *Tunc dimisit illis Barrabā: Iesum verō flagellis caesum tradidit illis, ut eū crucifigerēt.* Heu me miserū, quibus auribus hoc audio: vel qualiter sensibus meis tā funesta cōmendo. Ecce dñs meus aptatur ad verbera, ecce iā ceditur: rūpit sanctā cutē violentia flagellorū, & repetitis ictibus crudelia vulnera scapularū terga cōfcindunt. Proh dolor, iacet extensus ante hominē deus, & suppliciu patitur rei, in quo nullū vestigiū peccati potuit inueniri. Ad victimam vita ducitur, & ad crudelissimū mortis occalum addicta pietas euocatur. Ambitur sacrū caput aculeis spinarū, et dīuinū verticē pēnalis coronæ pōpa circūdat. Sed in spinis illis, nostra eum peccata pungebant. Ventū tandē est crucis ad campum, vbi pias manus tercebrant scēua vulnera, & cōpaginem palmarū rumpio violentior foratura clauorū. Crux clauis cōfigitur, & effossa vestigia, pēnalibusq; alligata impedimētis pedum officia perdiderunt. Adhæsit quietū corpus stipiti, & immobile lignū incōcussa mēbra portauit. Tert pēna ipsa pendente, & tormentis suis nexi artus incubunt. Sed festinate, oro: & citatis cursibus properate. Sentio enim moliri nescio quid creaturam: & intestinis motibus nonnihil elementa intelligo parturire. Minatur ecce propria mundus excidia, & rerū natura inusitato pauore terretur. Dies medius tenebrarū tyrānide discluditur, & perdidit cursum fugitiua luce fraudatū. Sol abscondit radios suos, & orbem globus luminis obscurauit, arque incubatricem noctem dissimulato iure contradiccionis admisit. Dies enim non dies, & nox repentina non nox est. Importunæ tenebræ aliena tēpora peruaserunt: moriente verō die, nouū dies sensit occasum. Expectabant cuncta elementa exitū propriū cōditoris: axem suū mundus extremū vergere cupiebat.

bat in limitem. Volebat, credo, seculū ire protinus in ruinā, ne autoris sui tacens præteriret iniuriam. At vbi cōsummatis omnibus sacramētis, sua sponte spiritū quiete cū victoria mortis exposuit: illicō rumpuntur sacrario dicata velamina, & in publicū templi secreta mittuntur, vt admissi sacrilegij claudestina machinatio panderetur. Agitur internis terra concussibus: & molis suę nutante fundamine, fluctuabunda cōmotione iactatur. Dederunt petre crepitum fragore sonigero, & viscerali motu disrūpta saxa crepuerunt. Patuerunt portæ protinus inferorū, & monumentorum secreta clauēs proprias perdiderunt. Vacui facti sunt carceres sepulchrorum, & rediuiua corpora dominum agnouerunt.

SERMO QVARTVS.

Sufficiunt quidem fratres ad testimonium veniendæ passionis elementorū inopinata turbatio, fuga syderum, terræ inexpertus tremor, solidorū fractura saxorū, pavor insolitus inferorum, & spontanea referatio sepulchrorum: hæc sola publicant dominum nostrum, hæc maiestatis eius testantur arcanum. Ecce insuper infelix Iudas, etiam traditor, tibi reliquit testimonium facinoris sui, qui suppliciu non potuit videre dānati. Et cum admissum nō potuit excusare peccatū, ad se reuocauit cum pecunia sacrilegium. *Dixit enim: Peccaui tradens sanguinem iustū.* Sed non potuit vitare peccatum. Sic enim de eo ait spiritus sanctus: Et oratio eius fiat in peccatū: vt in eo q; pēnitentiæ festinatio ad portū, ibi incideret æternū & sine reparatio: ne naufragiū. Resppndit igitur oīs turba Iudæorū: Sanguis huius super nos, & super filios nostros. Magna planē vis criminis, quæ nec prolixitate tēporis aboletur, nec seculorū obliuione repellitur. Sanguis hic dñi nostri polluit in præsentī reos, de futuro obligat uasē ituros. En Iudæa crudelis, te perpetratum nephas innexuit, & natos tuos elogio criminis implicauit. Et cū soleat crimē cū persona deficere: in te magis crescit, & in posteros tuos sine fine redundat.

Ecce

*Psal. 108.
Pēnitentiā
intelligit se
ram, illā dā
natū assis
mitem.
Mat. 27.*

12 DE V. FERIA PASSIONIS

Ecce dominicus vultus sputamine sacrilego illinitur: maxillas eius impiorum verberant palmæ, cerebri tundit ictus arundinis, & per omnes currit iniurias atrocitas saeuientis. Portans humeris crucem prætorium egreditur, & tali onere colla innocua prægrauatur. Lætus quidem & absque ulla suspitione formidinis moriturus ibat, & nostra peccata in illa cruce portabat. Deinde fel in escam pendenti offertur, & aceti potio in patibulo propinatur. Mirum sane. Hoccine de te Iudæa dominus noster promeruit, qui te in deserto per quadraginta annos panibus angelicis annonauit, & ex petre visceribus, cum sitires, aque potus salutaris exhibuit? Et qui aquam in nuptiis pretiosum mutauit in vinum: meruit ne ut in siti sua abs te acciperet acetum? Inter hæc ecce subito tenebrarum caligine tota passionis indignitas tegitur: & omnis iniuria nouæ noctis obscuritate celatur. Indixit sibi mundus inopinata autoris sui morte funereum luctum, cunctarumque confusio naturarum: & sacrilegium suum non agnoscit cæcitas Iudæorum. Rumpuntur sanctuarii scissa velamina, & sacrarii facies sacrilegio spoliante detegitur. Reddunt inferi corpora rediuiua sanctorum: & in occursum autoris inferos penetrantis, temporalem accipiunt beatæ animæ comitatu. Conuenite iam Christianæ gentes, concurrite fidelissimæ nationes. Dominus enim noster non in patibulum crucis, sed in tribunal ascendit: expandit ecce manus, & alas extensas aperuit: non ut crucis supplicio satisfaceret, sed ut nos ex omni orbe ad credulitatem ecclesiæ congregaret.

SERMO QUINTVS.

Postquam virginei partus orbe toto miraculum celeste resplenduit, & gaudia dominicæ natiuitatis sunt expleta, epiphania quoque procurata est veneranda solennitas: Dominus discipulis suis passionis suæ prædicit ordinem, eloquitur qualitate. *Mat. 20.* Ecce, inquit, ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur summis sacerdotibus, & condemnabitur eum morte, & tradent eum gentibus, & illudent ei, &

SERMO QUINTVS. 13

conspuent eum, & post tres dies resurget. Qui futura prædicere potuit, & cauere. Ignaros aduersa præueniunt, non scientes. Pari voluit, qui sponte locum, ubi pateretur, ascendit. Mors inuitis imperat, volentibus seruit. Ergo quod volens moritur, non casus est, sed potestas. *Mat. 10.* Potestatem habeo, inquit, ponendi animam meam, & potestatem habeo sumendi eam. Nemo tollit eam a me. Vbi animam ponendi potestas est, & sumendi: ibi moriendi non est necessitas, sed voluntas. Nemo, inquit, tollit eam a me. Si nemo, utique nec mors. Denique nec mors tollere, nec infernus potuit hanc tenere: quia iubente tremens, etiam vincetas animas, quas tenebat, amisit. *Mat. 27.* Et monumenta, inquit, aperta sunt, & multa corpora sanctorum resurrexerunt. Sicut nascente Christo conceptus nesciuit ordinem, suum partus non agnouit usum, non tenuit ius natura: ita moriente eo, ditione tartarus perdidit, quos tenebat. Abiecit infernus eius potestatis antiquæ: inueteratæ legis decretum nouo sanctionis ordine mors amisit. Sed ad cæpta redeamus. Ecce, inquit, ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur sacerdotibus, & condemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus, & cætera. Sciens scientiarum Deus, præsciebat: quia quæ præuiderat futura, verteretur ad crucis scandalum, ad passionis procellam, ad autoris iniuriam: ut quod terræ tremere, paucet cœlum, aufugeret lux, refugeret sol, horreret infernus, tota moueretur, setip ipsa confunderet creatura. Munda enim, qui corpore nostro rectam non potuit susferre deitatem, nec nudam quidem carne portaturuserat, præuidebat: cum cognouisset præsertim rationem, quæ in hominem sunt commissa piacula, putabat exercitum in ipsam fuisse diuinitatis iniuriam. His discipulos suos dominus semel & iterum præmonebat: ponens ante oculos eorum, & velut arenam suam constituens passionis, & inducens in eam quot contumeliarum genera, tot genera bestiarum. Quot spectatores, tot persecutores affuturos esse signabat: qui de conflictu non victoriam, sed voluntatem

*Allusio ad
theriomachiam.*

Mat. 27.

Simile.

*Argumenta
tū à simili.*

10471.3.

tate quærentes de sola morte vincentis acclamarēt:
Crucifige, crucifige. Sic truces oculos, sic voces fur-
nestas ad cœlū, imō in cœlū vsq̃ leuaturi, donec cru-
delis natio se ac posteros pio dimicātis inuolueret
& volutarēt in sanguine vociferando: Sanguis hu-
ius super nos, & super filios nostros. *Filius, inqt, ho-*
minis tradetur summis sacerdotibus, &c. Depingebat
dñs Iesus passionis sue spectaculū sapissime sic dis-
cendo: vt hac diū expectata, expectantes discipuli
non subiti ponderis fasce premerentur, nō repētino
obruerentur occurſu. Animū præcognita p̃arant, cō-
firmant prænunciata, mouent expectata, & nos red-
dunt per omnia fortiores. Sicut miles de superuentu
hostis habet periculū: ita si hostē præsciat, fert triū-
phū. Rex fortis quāuis fortitū munitur accinctū, nō
valet cauere ignota: nota agmina etiam singularis
nescit timere bellator. Hinc dñs discipulos suos tē-
pestatem totā passionis suæ ante scire voluit, vt in
ipso turbine magnanimes faceret, redderet fortio-
res. Ecce ascendimus Hierosolymā, &c. Sicut qui
vna vice lapsum magnę domus suscipit, & ruinant
ita & Christus post magna & multiplicia passionis
suæ pondera, vnū resurrectionis suæ supposuit fulci-
mentū: vt apostolorū fidē iā iamq̃ lapſuram suscipe-
ret, & ad æternam dirigeret firmitatem. *Post tres, in-*
quit, dies resurget. Nō satis est abscessisse tristis, vbi
velocissimus est regressus. Post tres dies hoc abire,
sic fuit et redire, vt ibi eū nō defuisse perluceat. De-
us cū vadit, hic est: & cū hic est, nusquam deest. Iuit
Christus, sed ab apostolis nō abiit. Accessit ad mor-
tē, sed a vita dñs nō discessit. Descendit in infernū,
sed non deſuit cœlo, ipso probante cum dict: Ne-
mo ascendit in cœlū, nisi qui descendit de cœlo, fili-
us hominis qui est in cœlo. Nolle mori, est timoris
humani: mori & resurgere, est solius deitatis inſi-
gne. Et post tres dies: Quare non post quatuor, quia
re non post quinque, sed post tres? Vt in passione filij,
totius trinitatis monstraretur ascensus. Triduum
trinitatis loquitur in figuram: quia trinitas, quæ per

operationem in principio fecerat hominem, ipsa in fine hominem per Christi reparat passionem. Faciamus, inquit, hominē. Ite, inquit, baptizate omnes gentes in nomine patris, & filij, & spiritus sancti in remissionem peccatorum. Si in remissionem peccatorū cōmunis pietatis trinitas: quomodo nō in passione filij totius vna est voluntas trinitatis? Sicut Iohannes fuit in ventre matris tribus diebus, inquit, & tribus noctibus, ita erit filius hominis in corde terræ. In corde dixit: Non dixit in potestate scilicet terræ: vt terra suum sentiret, agnosceret, tremere, sed non teneret autorem: obscura susceperet, non de corruptione pulsaret: nec dominicū corpus, partē sui esset iuris crederet terra, sed supernæ socium susceperet maiestatis. Sed mouetur animus, cur pater filiū mortū voluerit, vel permiserit sic subire: cur dominus tali & tam contumeliosa morte vitam voluerit reparare mortalium: cur spiritus sanctus consenserit diuinitatem descendere ad tantam carnis iniuriā, adeo vt plures de scandalo preant, quā de credulitate saluentur. Nasci & mori dominum, non capiet mēs humana. Fratres hæc si scire volumus, hodie diffusum: vt inquisitioni maximæ sermo latior, ipso Christo satisfaciente respondeat.

Gen. r.
Mat. 28.

Ioan. 2. 6
Mat. 12-

SERMO SEXTVS.

SERMO SEXTVS.

Proxime cum dominicæ passionis multas & acerbas contumelias audiremus, cogitatione subito incidimus in illud: Quare Deus. qui totum quod habet cœlum, quod terra portat, quod capit mare, quod tartarus, sciebat: iussu fecit, imperio distinxit, mundum totum composuit ad decorem: & hic, vt sententiam mortis solueret, inbreui sacri sanguinis desudauit. Origo rerum, autor nature, quare nasci voluit, nisi quia mori voluit? Quare deus carnis imbecillia suscepit, nisi quia carnis elegit iniurias? Quare totius dominus creatura, formam seruitutis intrauit, nisi vt totas seruitutis iniurias sustineret? Adjudicari iudex, cognitor diligit addici, quando se à perditis passus

passus est iudicari. Quæ patiendi necessitas, ubi saluandi inest & possibilitas & potestas? Aut quæ ibi moriendi causa est, cui viuificandi virtus est & facultas? Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur summis sacerdotibus, & condemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus, & illudent ei, & cõspuent eum, & post tres dies resurget. Ascendimus Hierosolymam, vt in die Paschæ ad passionis pompam, et ad spectaculũ mortis, atque scandalum crucis, Iudaicæ vrbis vniuersitas conueniret. Non sufficit passio communis, non mors secreta, non mors simplex, non mors morti similis: nisi vt quanta erat patientia singularitatis, tanta esset & singularitas passionis. Actum est, vt autor seculi, seculo teste mores retur, & a mundo mundi dominus ante per pœnam quàm per gloriam nosceretur. Pax celi traditur doli osculo, tenetur tenens omnia, alligatur omnium nexu. Ducitur attrahens vniuersa. A falso veritas accusatur: sistitur, cui assistunt omnia. Iudæi gentibus tradunt, reddunt gentes Iudæis. Herodi mittit Pilatus, remittit Herodes Pilato: sicq; cõmercium fit impietatis pietas, sanctitas in nundinam crudelitatis perducitur. Flagellatur remissio, condemnatur venia: illuditur maiestas, irridetur virtus. Perfunditur largitor imbrium sputis: clauis ferri cœli strator asfigitur. Mellis dator, cibatur felle: propinator fontis, um, potatur aceto. Et cum iam nil restet ex pœnis, mors refugit, mors moratur, quia suũ ibi esse nihil sentit. Suspecta est vetustate nouitas: hunc enim primum, hunc solum vidit hominẽ peccati nesciũ, noxam liberũ, iuris sui legibus nil debentẽ. Miratur in terra, quem de terrenis conspicit nil habere. Primus, inquit, homo de terra terrenus: secundus homo de cœlo cœlestis. Accedit tamẽ cõcederata Iudaico more furori, & desperata tunc vita, & angit, & inuadit autorem, volens potius se perire tota, q̃ tantam perdere prædã. Sed iam quæ promissa sunt, inchoamus: quare ad mortem, & ad talem mortem Deus pater miserit filium suũ: quare tam cõtumeliosa iucubuerit

Protopo
peia mor
tis.

1. Cor. 15.

erit passioni: quare spiritus sanctus conregnantem vnã sibi deitatem Christum, ad tantam carnis iniuriam permiserit peruenire. Orate fratres, vt dignatione qua passus est, passionis suę reuelet arcana, & causam nobis omnibus tam sacratæ mortis inspiet. Primum quidem nobis est intuendum: Rex quando gloriosior, quando indutus purpura, diademate decorus, aspersus auro, folio sublimis, ad pompam tamen non parat ire, sed hæc in secreto sunt: an quando in campum conuiuens vultu & honore vltimus, periculis primus, onustus ferro, grauis armis, pro patria, pro ciuibus, pro liberis, pro vita omnium premit hostem: discrimina despicit, contemnit vulnere, ipsam libens mortem suorum suscipit ad salutem: vt maiorem contemptũ mortis, quam de ipso hoste victoriam referat & triumphum? Et quare displicet, si Christus de sinu patris, de deitatis secreto ad nostram seruitutem venit: vt nos suæ redderet libertati, nostram mortem suscepit, vt nos eius morte viueremus? Quandoquidem per despectum mortis mortales in deos retulit, nos cœlestibus æstimans. Et quoniam deus Christum ad iniuriam vocat tantam: si homines tantam tollit & extollit ad gloriam. Sed dicit aliquis: Habet hoc necessitas humana, diuina non habet hoc potestas. Verum dicis: Diuina non habet hoc potestas, sed necessitudo habet, & recipit hoc diuina. Nemo, inquit, habet maiorem charitatem, quàm vt quis animam suam ponat pro amicis suis. Miraris si pro nobis posuit, quod suscepit ex nobis: qui fecit propter nos tanta, & talia largitus est nobis? Quantum virtus, potestas ac magnificentia creatis operum contemplatione lucebat: tantum latebat dilectio dei, tantoq; dei charitas habebatur obscurior. Subiectis dare, donare seruis, est assuetum donantis indicium: pati pro subiectis, pro seruis mori, insigne est charitatis immensæ documentum, singularis est hoc amoris argumentum. Commendat, inquit Apostolus, charitatem suam deus in nobis: quia cum impij tantũ essemus, Christus pro

Quæstionis
solutio a suo
mũ.

Ioan. 15.

Rom. 5.

((B nobis

Ioan. 3. nobis mortuus est. Et alibi: Sic dilexit Deus hunc mundum, ut filium suum unigenitum traderet. Prestet quibus beneficia, largiatur dona, sit benefactor in prosperis, diligat obsequentes: nunquid illi poterit comparari, qui in se suorum suscepit necessitates, qui se periculis anteponit suorum, qui se pro suis, dat poenis, corpus obiectat morti, ut illos neci subtrahat, illos reseruet ad vitam? Aduersis probatur amor, affectio pensatur periculis. Poenis examinatur dilectio, morte perfecta charitas innuitur. Hinc est quod Christus intrat carnis iniuriam, subit contumelias passionum, poenarum genera percurrit, mortem suscepit peramaram: quia damnari voluit, qui quod fecerat, sic amauit. Deitatis autem non est voluntas haec noua. Antiquae legis prima vox hoc quoque fuit. Diliges, inquit, dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua: quia vera dominatio est ipsa: quae amore imperat, non timore: quae per affectum sibi, & corpora subdit & corda: quae amando non inuitam, sed voluntariam, sibi instruit seruitutem. Ergo haec prima causa est dominicae passionis: quia sciri voluit, quantum amaret hominem Deus, qui plus amari voluit, quam timeri. Secunda causa est, ut sententiam mortis, quam iuste dederat, iustius aboleret. Statum suum Deus patiendi implere voluit, ne compelleret imperando, sicut fateretur ipse: Non veni legem soluere, sed adimplere. Irrita videtur bonorum promissio, quae a Deo velut ex pacto bonis facta est: si quae ab ipso malis constituta sunt, poenae euanescent. Porro tota vnum, inquit, aut vnus apex de lege non peribit, donec omnia fuerint. Aperte sibi persuaadat, quicunque sapit: qui sentit, intelligat: Si propter sententiam suam proprio filio non pepercit, contra sententiam suam cui posset ignoscere: qui mentiri nescit, nec nouit contra quam praescripsit legem ignoscere. Ergo, quia primus homo adiudicante Deo de reatu incurrerat mortem, & eam delegauit suo generi, transmisit ad posteros: quia corpore iam mortalis generaret, morti obnoxios, non liberos.

beros, non absolutos, sed addictos: venit de caelo secundus homo, venit solus peccati nescius, venit solus reatus nostri alienus, venit qui peccato nihil debebat & morti, venit ut fieret inter mortuos liber, ut mors morte damnetur. Quae rapere iussa reos, innocentiae ipsum persuadere praesumpsit autorem: ut sic transiret ad mortem reatus hominis, hominum innocentia rediret, & mors prauaricatrix facta addiceretur Christo: cui ante Adam fuerat prauaricator addictus: esset Christi origo noua, origo vitalis, pater viuentium, sicut dixit Apostolus: Sicut in Adam omnes moriebamur, sic omnes viuamus, & viuificemur in Christo. Et quia multae causae sunt dominicae passionis, & noster iam claudendus est sermo: hodie differamus, ne obscurat festina discussio, quod latior poterit aperire tractatus.

1. Cor. 15.

DE PRODITIONE IUDAE HOMILIA.

Paucis hodie necessarium est fratres tractare vobiscum. Et ideo paucis, non quia vobis latus sermo sacerdotis horrescit, nec enim aliam vrbem tam auidam spiritualium reperies lectionum: sed quia ad mysteriorum sacram ac venerabilem celebrationem festinare multos inspicio. Ut igitur & coelestis mensae satietate perfruantur, & nostro sermone non careant, tractatus congrue temperetur, ut mea verba vestris cordibus sociantes, cum debita reuerentia mysterii deitatis arcanum audiat. Hodie dilectissimi fratres, Dominus noster Iesus Christus traditus est: nam proximante vespera Iudaei eum ceperunt. Sed te non verbum traditionis contristet auditum, nec cum perceperis quod Iesus traditus est, dolore mouearis: imo & doleas suadeo, predico ut lachrymis, & ut nimia te lamentatione contristes exhortor. Sed ne proditum lugeas, ne traditum fleas, sed proditoris factum ingemisce, & futura eius lamentare supplicia. Nam proditus Christus orbem liberauit vniuersum. proditor gehennam meruit possidere. Traditus in caelis patris sedet in dextera: traditor autem apud inferos collocatus, tormenta debita sceleratus expectat, & ideo

20 DIVI IOAN. CHRYSOST.

Iugendus est. Nam & Dominus noster illius delictum lachrymatus est, ut ait Euangelista: Et cum vidisset eum, turbatus est, & dixit: Vnus ex vobis tradet me. Quanta misericordia domini? traditus pro traditore dolet, proditus pro proditore turbatur.

Ioan. 13. Et cum vidisset eum, dixit: Vnus ex vobis tradet me. Simul & suae misericordiae ostendit potestatem, & nos docet non eos qui mala patiuntur, sed eos qui mala committunt, debere miseros & dignos fletibus aestimari. Hoc enim peius est, imò illud penitus malum non est. Nam malum pati, malum non est: malum facere, malum est. Et ideo malorum sustentatio, caelorum regnum nobis pollicetur: malorum autem commissio gehennam minatur, & tormenta promittit.

Mat. 5. Beati namque ait, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quia ipsorum est regnum caelorum. Vides, quod malorum perperatio mercedem sperat, & sufferentiae suae premium caelorum meruit regnum. Audi malum committere quanta supplicia praeparare consuevit. Nam Paulus dicens de Iudaeis, quomodo quidem Dominum occiderunt, & Prophetas persecuti sunt, in sequentibus ait: Quorum finis erit secundum opera illorum. Vides, quod regnum persecutionem perperati sortiuntur, & iram persecutores promerentur, & nec sine ratione processit oratio, nec inaniter verba prolata sunt, sed ut circa aduersarios nostros iracundiam temperemus, & patienter eos toleremus, & magis eorum gesta doleamus. Illi enim vere mala patiuntur, qui nobis mente insidiantur aduersa: sed & pro illis diuinam clementiam exorare poterimus, si tamen talis anima nostra praeparatur, ut possit conuersationis suae merito aliis quoque prodesse. Et ut pro inimicis vestris oretis, quadragesima comonitione depono, ut assidua persuatione verba mea cordibus vestris inhaereant, ut continuatio sermonis pectoribus vestris ira sublata, furoris tumore sedato, benignitatis remedio temperetur. Nam Christus non tantum inimicis nostris consuluit, sed & nobis voluit esse consultum. Cum aduersarius

DE PRODITIONE IVDÆ HOMI. 21

sariis nostris peccata laxamus: manus enim beneficium, cum concedis, agnoscis: & cum de inimici culpa dissimulas, de tuis delictis solita benignitate dominus exoratur, & inimici peccata solatium veniae promerentur. Et audi Heli dicentem ad filios suos: Si peccans peccauerit homo in hominem, orabunt pro eo ad dominum: si autem in deum peccauerit homo, quis orabit pro eo? Vides, quod illud vulnus facile nec oratione sanatur. & quod oratione non soluitur, cum peccatum concesseris inimico, tibi quoque donatur. Vnde decem milia talentorum in deum peccata dicta sunt, & centum denarii ita nuncupantur. Dimitte, inquit, centum denarios, ut decem milia talenta dimittantur tibi. Sed de ratione inimicorum abundanter hucusque processit oratio: sed si placet, ad tractatum proditoris redeamus. Tunc abiit vnus de duodecim Iudas Iscariotes ad principes sacerdotum, & ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam eum? Haec verba percepta simpliciter aperta monstrantur, & auribus minus curiosis ingesta, plana putantur. Sed si quis ea diligenti sollicitudine scrutari tentauerit, in singulis multam reperiret quaestione, & primum tempus inspicendum est: nec enim illud inaniter Euangelista monstrauit. Non enim simpliciter abiit, sed addidit, & tunc. Tunc, inquit, abiit. Tunc quando audiam, tunc, quando cognoscam, & cur tempus diligenter ostendis, quid me docere disponis? non enim, Tunc, verbum, inaniter addidisti, spiritus admonitione loqueris, diuino precuocaris instinctu, nec a te verba passim funduntur. Quid igitur, tunc, est? Ante proditoris tempus, ante traditionis horam accessit meretrix, vas alabastrum manibus portans, & vnguentum Domini supra caput effudit. Grande in fidem, multam reuerentiam, mirandam correptionem ostendit. Paulo ante meretrix subito pudica processit, & profundis obruta peccatis, porrum serenitatis agnouit. Et quando profuit ut lupanar exiit, tunc discipulus gehennam intrauit: quando illa mercedem sui corporis abdicabat, tunc

1 Reg. 2.

Mat. 26.

Mar. 14.

Luc. 22.

Mat. 26.

iste precium magistri sanguinis postulabat: quando illi osculabatur pedes ut susciperetur, tunc iste domino labia osculabatur ut proderet. Ideo dixit, tunc, ut non magistrum infirmitate accuses, quando discipulum reperis proditorē. Magis etenim virtutem doctoris ostendit, qui & meretricem ad obediendum suo magisterio conuolare perfecit. Quid igitur: Qui meretricum mores voluit commutare, discipulum non potuit retinere? Valde, inquam, & incunctanter valuit retinere, sed necessitate nolebat bonum efficere, nec vi trahere ad se curabat. Tunc abiit, & hoc dabat nimiam difficultatis quaestionem, & ignaros profunda disputatione conturbat. Abiit, inquit, non inuitatus a principibus sacerdotum, nulla necessitate constrictus, sponte processit, & propria malignitate consilium genuit sceleratae mentis nullo particeps conuocato. Tunc abiit vnus ex duodecim. Et hoc augeat delictum detestabile proditoris. Nam & alii discipuli erant, qui fuerunt numero septuaginta, sed illi non tam manifeste, nec tanta confidentia sociati, nec illis interiora decreta commissa sunt. Isti autem duodecim fuerunt probati, haec erat caterua regalis. De hoc choro Iudas egressus est, de hac conuersione proditor malignus exiit. Et ideo ne quemlibet discipulum arbitreris, dicto numero, gradum discipulatus ostendit. Et non pudet Mattheum ista conscribere, ut discas eum in omnibus seruare veritatem, nec celare ea, quae iniuriam referre putantur. Ea vero quae vel iniuriosa demonstratur, ipsam domino misericordiam, clementiamque declarant: qui proditorem suum, latronem sceleratum tantis beneficiis ampliauit, & usque ad ipsum proditoris tempus solitis admonitionibus tolerauit. Nam admonere, sua debebat, & omni studio eum sanare curabat: sed si ille sermonem respuit, si tanti magistri verba contempsit, Christus causatio est, & meretrix testis est, quae de sua fuit liberatione sollicita. Non ergo videndo meretricem de tua liberatione desperes, sed & Iuda cogitando non debes esse securus. Vtrumque enim periculum

Iosum est, & confidentia & desperatio. Nam confidentia stantem euerit, & iterum desperatio post lapsum non admittit exurgere. Et ideo Paulus exhortatur, dicens: Qui se putat stare, videat ne cadat, habens exemplum vtriusque personae. Discipulus cum se stare putaret, cecidit: meretrix, cum se cecidisse arbitraretur, exurrexit. Mens humana facile labitur, & omnibus mutabilis sensus est, & ideo nos vndeque tutari properemus. Tunc abiit vnus ex duodecim Iudas, qui dicitur Iscariotes. Quid mihi eius patriam dicis? Vtinam ipsum quoque nescire licuisset. Iudas qui dicitur Iscariotes. Alter erat discipulus, qui Iudas Iacobi zelotes dicebatur. Et ne appellatione cognominis, fiat confusio personarum: nec errore nominis proditor protegatur, propterea hunc ab illo separauit: & illum quidem de animi sui virtute nuncupauit, istius malitiae nomen abscondit. Et ideo non dixit Iudas proditor, ut te doceat detractiones nescire, & accusationes declinare. Tunc abiit vnus ex duodecim ad principes sacerdotum, & dixit eis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam eum? O punientia vocis temeritas. O supplicium voluntatis. Proditionis verba funduntur, de quaestu pacta tractantur. Quid vultis mihi dare, et ego vobis tradam eum? Dic Iuda omnium sceleratissime, haec te magister edocuit: haec tibi tantus doctor ostendit. Ideo diuitias debere te contemnere praedicabat: ideo admonerat, dicens: Ne possideatis aurum, aut argentum, aut aes in zonis vestris: vbiq; tibi auidam cupiditatem pecuniarum excludens, non haec tibi persuadebat dicens: Si quis te percusserit in dexteram maxillam, praebe illi & aliam. Quid vultis mihi dare? O crudelitas, Et ego vobis tradam eum. Dic mihi, quae causa proditionis est? Tradis magistrum, scilicet laceratum, auidam lationem tuam. Forsitan quod tibi demonum tradidit potestate, quod fecit languentibus subuenire, quod mortuos resuscitare didicisti. Has beneficiorum vices exoluis. Quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam eum? O demerita iniquae cupiditas proditoris.

Cuncta enim mala cupiditas procreavit, hac affectus magistrum tradidit Iudas. Nam cupiditas huiusmodi sortita est naturā, captivas animas retinet, & omnibus nodis alligatas adstringit, & rerū obligationem imponit, & alienationem mentis ostendit. Et auide Iudas captus cupiditatis infania, quāta beneficia respuit, conuersationis, mensae, discipulatus, admonitionis, suasionis oblitus est, frenis cupiditatis impeditus. Et ideo Paulus radicem omnium malorum cupiditatem nominat. Quid vultis mihi dare & ego vobis tradam eum? O verbum totius superbiae, quod non habet in faucibus: tradis eum qui cuncta conseruat, qui dāmonibus imperat, cui obtemperant maria, cui omnes subiacent potestates? Vt igitur vltro se traditū fuisse demonstraret, audi quid fecerit eodem tempore: cum ad inuestigandum eū venerant cum faculis & lampadibus, ab ipso interrogantur, ut quem quærerent demonstraretur, & eū scire non poterant: & Iudas qui ad demonstrandū venerat, etiam tanta flamma lucente prodendum videre non valuit. & ideo Euangelista ait: Lampades & lumen habuerunt, & nō videbant eum. Et Christus eis diebus singulis praedicabat, quod eum latere non poterat proditurus, sed nec aperte eum omnibus publicabat, ne impudentiorem faceret: nec penitus silentio praeteribat, ne celari arbitratus, audacter ad proditiōē properaret. Et ideo frequenti admonitione clamat: Vnus ex vobis tradet me. Nec tamen magister piissimus publicabat, & de gehenna fuit saepissime loquutus, & de cœlorum regno tractauit assidue, vtriusque meritum frequenter edocuit: & quod peccatoribus constitutum est, & quod nō peccantibus prae paratum ostendit. Sed haec omnia crudelis ille contempsit, & Deus illum non traxit inuitum. Et quoniam bona atq; mala in nostra deus posuit potestate, electionis liberū donauit arbitriū. Et nos inuitos nō retinet, sed volentes amplectitur. Nam non sponte bonus malitiam non amittit. Et ideo Iudas nimiae cupiditatis praecipitatus ardore,

1. Tim. 6.

Ioan. 8.

Ibid. 13.

cæca quadam improuisione deceptus, suam vendidit animam. Et suae salutis mercator extitit, & ait: Quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam eum? Et ut virtutem Christi etiā in hac parte cognoscas, cum ad capiendū eum aduenissent, vocem eius minime tolerare potuerunt, sed omnes territi ceciderunt. Et quoniam nihilominus in sua impudentia perdurabant, ipse se vltro commisit, ipse se tradidit. Et haec diximus, ut Christum nullus accuset, cur Iudae cogitationem nō mutauit aduersam: sed si quis hoc dixerit, audiet: Iudas quemadmodum corrigi potuit, sponte an inuitus? Si inuitus, nulla correctio est, nam mentis malitia necessitate nō tollitur: si sponte omnia quae meliorare animum poterant, audisse cognoscitur. Et si remedium respuit, non medici vitium est, sed languentis. Et ut scias eius crimen esse quod prodidit, non magistri, saepius Deus de proditiōe praedixit, & totius eum philosophiae praeepto & sermone docuit, & rebus ostendit. Dederat ei demonum potestatem, gehenne tormenta monstrauit, cœlorum regna promisit, secreta mentis eius & praedicebat, & non publicabat. Pedes eius cum aliis lauit mentis fecit participem, nihil penitus praetermisit, sed ille in malitia sponte durauit, & omnibus admonitionib. spretis, proditor malignus emerfit. Et ut eum posse mutari, sed corrigi noluisse cognoscas, postquam eum tradidit, iactauit triginta denarios, & ait: Peccaui, tradens sanguinem innocentis. Quid est quādo ab eo mirabilia gerebatur, & rebus ostenditur, non dixisti, peccaui, tradens sanguinem: sed quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam eum? Et post factum scelus, post commissum delictum, post completam proditiōē, post perfectum peccatum, cognouisti peccatum. Ex hac re dilectissimi fratres edocemur, quod negligentibus & desidiōis facile admonitio prodesse non poterit: studiosis autē etiā admonitione cessante, multum commoditatis accedit. Nam & iste quando magister admonēbat, non flectebatur: & quando nullus admonuit, excitata

Mat. 27

conscientia, scelus cognouit admissum, & proiecit
 triginta denarios. Quid vultis mihi dare, & ego vo-
 bis tradam eum? Et statuerunt, inquit, ei triginta de-
 narios. Dederunt precium sanguinis, qui precium non
 habebat. Quid accepisti Iudas triginta denarios?
 Christus gratis aduenit sanguinem suum pro comu-
 ni salute fusurus, & tu de sanguine crudelia pacta co-
 ponis? quid enim crudelius isto contractu? Tunc ad-
 uenerunt discipuli, tunc hæc gerebantur, quando Iu-
 das de traditione tractabat, proximæ discipuli eius,
 & dicunt: Vbi vis paremus tibi comedere Pascha?
 Vide discipulos, vide discipulum. Isti sunt de prepa-
 ratione solliciti, ille dominici sanguinis mercator ex-
 istit: illi cogitabant obsequium scruiutis, iste sceles-
 tis sponiones exposcit. O discipuli perdita mens.
 Vna cum illis magistri admonitionis præcepta di-
 dicit, pariter beneficia perceperunt, simul eius mira-
 cula cognouerunt. Et iste solus crimen sua sponte
 concepit. Vbi vis paremus tibi manducare Pascha?
 Hodierna vespera tunc fuit. Et quia dominus habie-
 taculum non habebat, ideo ad eum dicunt: Vbi vis
 paremus tibi comedere Pascha? Non habemus do-
 micilium, non habemus tabernaculum præparatum,
 susceptaculum non est. Audiant quibus ædificanda-
 rum domorum cura est, & ambitiosarum porticu-
 cogitatur instructio, quos preciosorum marmorum
 pompa delectat, & laquearium fulgentis auri con-
 clusio. Cognoscant Christum omnium dominum,
 quod locum in quo caput reclinaret, non habuit. Et
 ideo eum discipuli interrogant, & dicunt: Vbi vis
 paremus comedere Pascha? Non illud quod nostrum
 est, sed interim Iudæorum. & illud quidem discipu-
 li præparabant. Istud autem quod nostrum ipse con-
 stituit, & non solum constituit, sed & ipse factus est
 Pascha. Vbi vis paremus tibi manducare Pascha?
 Illud Iudaicum fuit Pascha, illud in Ægypto sum-
 sit exordium. Et illud Christus manducauit, scilicet
 Mat. 3. do baptizabatur, dicebat: Sic enim decet nos im-
 plere

plere omnem iustitiam. Veni, inquit, de legis male-
 dictione eximere homines. Nam deus misit filium
 suum natum de muliere, factum sub lege, ut eos qui
 sub lege erant, redimeret: & ipsi legi requiem daret.
 Et ut nemo dicat, quod ideo eam euacuauit, quia eam
 complere ut molestam & arduam non valuit, ipse prius
 eam compluit, & sic fecit requiescere. Ideo & Pascha
 fecit, ex ipsius enim præceptione causa fuit. & cuius
 causa lex præcepit manducari Pascha, audiamus: Iu-
 deus circa Deum honorum sibi omnium largitorum fuerunt
 effrenata diffidentia contumaces, & eius beneficia
 obliuione præteribant. Nam post Ægypti profecti-
 onem, viderunt conscindi maria, & denuo conueni-
 re, & alia multa mirabilia, & dicunt: Faciamus nos
 bis deos, qui nos antecedant. Adhuc inspicis quod
 miraris, & oblitus es largitoris? Quia igitur insen-
 sati & contumaces erant, festiuitatis celebratione
 beneficiorum memoriam roborauit, & ideo Pascha
 sacrificari præcepit, ut si te filius tuus ipsius Paschæ
 interrogauerit rationem, respondeas: quod aliquan-
 do in Ægypto cum mortis portitor speraretur, ma-
 iores nostri ne euersionem sustinerent, postes hu-
 ius agni sanguine linierunt: & vastator angelus
 adueniens, cum videret illaturus plagam, non
 audebat intrare: & illa festiuitas perpetuam be-
 neficij memoriam tribuebat. Sed per hoc etiam ali-
 ud maius beneficium monstrabatur, quod ille agnus
 futuri agni fuit typus: & ille sanguis, dominici san-
 guinis monstrabat aduentum: & ovis illa fuit spiritua-
 lis ovis exemplum ille agnus umbra fuit, hic veritas.
 Sed postquam sol iustitiæ radiauit, umbra soluitur
 luce. Et ideo in ipsa mensa utrunque Pascha & typi
 & veritatis celebratum est. Nam sicut pictores pin-
 gendam tabulam vestigijs quibusdam adumbrare
 consueuerunt, & sic colorum varietate perficere: ita
 & Christus fecit in mensa: & typum Paschæ descri-
 psit, & Pascha veritatis ostendit. Vbi vis paremus
 tibi manducare Pascha? Iudaicum Pascha erat,
 sed umbra lumini cedat: aduēctata imago veritate
 superet.

Galat. 4.

Exod. 32.

Ibid. 12.

superetur. Hæc ad Iudæos dico, qui se Pascha celebrare arbitrantur, qui impudenti menti proponunt azyma tanquā qui corda non habebant circumcisa. Responde mihi Iudæe, qua fronte celebras Pascha? Templum euersum est, ara confracta, conculcata sunt sancta sanctorum, omne sublatum est sacrificiū & tu nimia temeritate cōmittis illicita? Ingressus fuisti aliquando Babylonem, & captiuantes te dicentes audisti, Cantate nobis canticum Domini, & non obtemperabas. Hæc ostendens David dicebat: Super flumina Babylonis ibi sedimus & fleuimus, in falicibus in medio eius, bi suspendimus organa nostra, id est, citharam, psalterium, lyra, &c. His enim Iudæi vrebantur, & psalmos istorum solo coniuncto cantabant. Et hæc scia captiuitate portabant, non ad vsum consuetum, sed vt conuersionis patriæ monumenta retinerent. Nam ait. Ibi interrogauerunt nos, qui captiuauerunt nos, verba canticum. Diximus, quemadmodum cantabimus canticum domini in terra aliena? Quid agis? Canticum domini non cantas in terra aliena? Vidisti contumaciam, vidisti dementiam, vidisti mentis insaniam? Quando præceptis hostium cogebantur, nec psalmū dicere ausi sunt in terra aliena, & nunc nullo cogēte, suo arbitrio propria voluntate cōtra deū preparant bellum. Vides, q̄ immunda sunt eorum azyma, q̄ illicita festiuitas, quod non Pascha Iudaicum: & fuit quidem aliquando Pascha Iudaicum, sed exemptum & euacuatum est Paschæ spiritualis aduentu, quod Christus tradidit. Nam cum manū carent, inquit, & biberent, accepit panem, & fregit, & dixit: Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Agnoscunt quid loquor, qui sunt diuinis cōsecrati mysteriis. Et iterum accepit calicē, & dixit: Hic est sanguis meus, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Et præsens Iudas erat ista Christo dicente: Iste est sanguis. Dic Iudas, quē triginta denariis vendidisti, iste est sanguis de quo ante cum Phariseis pacta fecisti. O Christi misericordia

Psal. 136.

Mat. 26.

Luc. 22.

dia, o Iudæe dementia. Ille triginta denariis pacifcebat, vt cum venderet, & Christus ei sanguinem quem vendidit offerbat, vt haberet remissionem peccatorum, si tamen impius existere noluisset: nam affuit Iudas, & illius sacrificii communicatione meruit. Et pedes eius quando aliorum discipulorum lauit, vt excusationem suæ malitiæ non haberet, sed ille detestandus suæ mentis insidias cogitabat. Sed iam nos ad terribilem mensam cum debita reuerentia, cum congrua vigilantia opportunum tēpus inuitat: nullus ibi Iudas reperiatur, nullus malignus accedat, nullus veneno pungatur, nec fucata verba lingua proferantur, nec insidiæ mente condantur, sed quod voluntas possidet, sermo declare. Et nunc ille præsto est Christus, qui illam ornauit mensam, ipse istam quoq; consecrat. Non enim homo est, qui proposita de consecratione mensæ domini corpus Christi facit & sanguinem, sed ille qui crucifixus pro nobis est Christus. Sacerdotis ore verba proferuntur, & dei virtute consecrantur, & gratia. Hoc est, ait, corpus meum: hoc verbo proposita consecrantur. Et sicut illa vox quæ dicit: Crescite & multiplicamini, & replete terram. semel quidem dicta est, sed omni tempore sentit effectum ad generationem operante natura ita & vox illa semel quidem dicta est, sed per omnes mensas ecclesiæ vsque ad hodiernā diem, & vsque ad eius aduentum præstat sacrificio firmitatem. Nullus igitur fictus accedat, nullus fucato animo tantis audeat mysteriis proximare, ne cōdemnetur, & sententiam mereatur, & quod Iudas iustitiam patiatur. Nam in illum post cōmunicationē mensæ diabolus intrauit, non quia contempserat dominicum corpus, sed quia impudentia Iudæ & malignitas mentis, vt aduersarius in eo habitaret, effecit. vt dicas q̄ indigna, & fucata mente mysteriorum secreta celebrantibus, a diabolo preparatur insidia, & magis ac magis assimulantur eis, qui non æquo animo cōmunicare festinant & hæc dico, nō vt vos terream, sed vt cautiores efficiam. Nemo sit Iudas

Gen. 2.

Iudas in mensa, hoc sacrificium cibus spiritualis est. Nam sicut corporalis cibus cum ventrem inueniet aduersis humoribus occupatum, & amplius lædit, magis nocet, & nullum præstat auxilium: ita & iste spiritualis cibus, si aliquem reperit malignitatem pollutum, magis eum perdet, non sua natura, sed accipientis vitio. Pura igitur mens in omnibus, pura cogitatio, quia & sacrificium purum est. Sanctam animam præparemus: & hoc non multo tempore, sed vna corrigitur die. Nam si tibi contra inimicum tuum dolor est, solue iram, inimicitias laxa, ut remedium de mensa percipias. Ad sanctum ac terribile sacrificium properas, erubescere oblationis arcana, occultus propositus Christus est: & cur occisus est videamus: ut celestia pacificet, ut in terra reconciliet vniuersa, ut amicum te constituat angelorum, ut Deo societ habenti omnium potestatem. Animam suam pro te dominus dedit, & tu inimicus conseruo perduras, & cum hoc animo ad mensam pacis accedis. Ille ne mori quidem pro tua utilitate recusauit, & tu nec iram tuam conseruo pro tua liberatione concedis. Sed forsitan dicis: Ab inimico fraudatus sum, multis me læsit dispendiis, magnis me detrimentis oneravit. Quicquid dixeris: pecuniarum vertitur causa. Non te crucifixit, sicut Iudæi Christum, & tamen ille effusum sanguinem ad salutem eorum, qui effuderunt, larga pietate concessit. Inimicum Deo est tumidum pectus, & audi quid ait: Quando offers munus tuum super altare, & ibi memor fueris adstans in altari, quia habet frater tuus aliquid aduersum te, dimitte donum super altare, & vade reconciliare fratri tuo. Merito nostræ reconciliationis causa hoc sacrificium constitutum est. Et si sacrificii præcepta contempseris, sacrificii remedium sentire non poteris. Comple illud, cuius causa sacrificium factum est, ut sacrificio perfruaris. Ideo Dei filius aduenit, ut humanam naturam dominicæ reconciliet pietati: ideo & nos cum hæc facimus, suo facit vocabulo nuncupari. Beati, inquit, pacifici, quoniam filii Dei voca-

Mat. 5.

Ibid. 5.

vocabuntur. Hoc enim facis, quod Dei filius fecit, si & tibi, & alij pacis volueris autor existere: ideo te vocat filium Dei, ideo in sacrificii celebratione nihil aliud, nisi de fratris reconciliatione commonuit. Adhuc vellem dilectissimi fratres plura tractare, & extenso sermone orationis meæ verba protrahere, sed hæc dicta sufficiunt suis cordibus volentibus intinere. Hæc igitur mentibus inhæreant, & in animis vestris glutinata perdurent. Sanctum osculum tenemus, quod animas sociat, reconciliat mentes, & vnum corpus ostendit. Quia vnum corpus omnes videmur esse sortiti, & ideo misceamus nos in vno corpore: non corporum commixtione, sed animarum charitate deuincti, ut sic diuinæ mensæ possimus fructibus sociari. Nam & si multis bonis conscientis abundemus, reconciliatione contempta, nullum possumus solatium promereri. His igitur animaduersis cum omni simplicitate mysteria celebremus, & accedamus ad mensam Christi, cum quo patri omnis gloria, honor, virtus, &c.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI

de latrone Sermo.

Lectio Euangelij docet nos, quemadmodum multi peccata sua domino confitentes cito possint veniam promereri. Vnde exemplum accipiamus fratres charissimi latronis illius, qui cum domino fuerat crucifixus. Qui cum in poenis esset pro suis facinoribus affixus: non sui curam habebat, sed domino propria peccata pandebat: dicente scriptura, Confessio & pulchritudo in conspectu eius. Fœdauerant illum propria facinora: sed confessio ei paradisum patefecit, dicente domino: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Paradisum enim fratres mei quinque, vel eo amplius milia annorum fuisse præclusum, scriptura testatur. Et illa primi hominis transgressione procurante, exinde non proiectum, sed dimissum scriptura testatur: & immortalitate carens factus est mortalis, morti subiectus: nunc autem dominus noster

Psal. 95.

Luc. 23.

noster, qui propria morte mortem occidit, latroni paradisum patefecit. Vno enim tempore duo beneficia videmus esse concessa. Vñ, in quo paradisum patefecit: alterum, quo latronem in eum introduxit. Hodierna namq; die antiquam nobis patriam reddidit, paternam civitatem ostendit, domum pristinam redonavit. Hodie namq; ait, mecum eris in paradiso. Quid ais o Christe? Crucifixus es, clavis retineris, & paradisum tam facile polliceris? Volo, inquit, vt inde possint meam omnes inuenire virtutem, vt in ligno mea largitas demonstretur. Et quoniam crux dedecoris fuerat signum, & apud omnes ignominia putabatur: crucis infamiam mirandis beneficiis decorauit, & ex hoc magis magisque virtutes eius ostenduntur. Non enim illo in tempore mortuum aliquem reddidit luci, nec mare a suo tumore cōpescuit, nec expulit dæmones, sed cruci suspensus, clavis affixus omnibus subiugatus, dedecoris succumbens infamiam, insultantium derisione delusus, latronis auersam mentem valuit cominutare, vt ex omni parte eius diuinitas sentiretur. Etenim vniuersam terruit creaturam, & ad meliora conuertit, & honore summo decorauit. Hodie, inquit, mecum eris in paradiso. Sed framea totius ignis ardore succensa versatur. Sed ipse qui & ignis, & ipsius gehennæ, & vitæ, mortisque imperium tenet, ingrediendi concessit potestatem. Si enim homines quibus corporibus medendi cura est, amplius admiramur cum ægros omni spe destitutos arte propria curauerint, & summx reddiderint sanitati: quanto iustius est Christi nostrum admirari, donantem vulneribus sanitatem publicano & meretrici remedium pollicente, & eis salutem perpetuam largiente, dignos eos cœlorum amœnitate donare? Sed dicit aliquis: Vnde tanta beatitudo latroni? Quid egit tale, vt post crucem paradisum mereretur? Vis eius citius audire virtutem? Quando eum Petrus negabat in terra, latro confitebatur in cruce: primus discipulus puellæ vilissimæ minas tolerare nō potuit, & latro suspensus, vndiq;

populum circumstantem despiciens, oculis fidei cœlorum dominum pura mente cognouit, dicens: Memento mei domine, cum veneris in regnum tuum. Nec transitorie istum prætereamus latronem, neque erubescamus talem accipere magistrum: quem non erubuit dominus noster primum introducere in paradisum. Nec pudeat nos eius magisterium, qui cœlestem conuersationem ante omnes meruit primus. Non dixit ad eum, sicut dixit ad Petrum: Veni, sequere me, & faciam te piscatorem hominum: nec dixit ad eum, sicut ad duodecim discipulos: Sedebitis super duodecim sedes iudicantes duodecim tribus Israel. Nihil admirationis ostendit, non mortuos resuscitauit, dæmones non fugauit, non martyres prouocauit, nec vllum ei fecit dominus de cœlorum regno sermonem, nihil de gehenna locutus est: & ante omnes eius imperium confitetur. Nam Iudæi famam gloriamq; eius infamare cupientes, & ex omni parte tentantes vniuersa peruertebant: sed vndiq; veritas præfulgebat, & illis insultantibus insultabat & latro. Vidisti latronem & latronem, vterque pender in cruce, vtriq; facti similes. Vna in eis conuersatio, sed non vna mentis confessio. Nec eodem vtrique sensu perdurant: nec eis similis donatur euctus. Sed bonus cœli beatitudinem iure hereditario promeruit: alter inhæsit gehennæ tartaris deputatus. Duo etenim latrones cum domino erant crucifixi: vt impleretur scriptura. Et cum iniquis deputatus est. Vnde vnus insultat, alter adorat. Vnus blasphemat, alter benedicit, & blasphemantem prohibet dicens: Nec deum tu times? Vidisti credulitatem in cruce, vidisti perseverantiam in tormentis, & in pœnis pendentem vidisti magistrum. De cruce subito euolauit ad cœlum, & in pœna positus cœlestis iudicis secreta narrabat. Quod enim sui memor fuit, quod sana mente vigilauit, quod clauorum confixione constrictus alium increpabat dicens: Nos quidem iuste, nam digna factis recipimus: hic autem nihil mali fecit: nobis fidei magisterium demonstra-

Mat. 4.

Esa. 53.

Luc. 23.

) (G uir.

uit. Ait ergo: Domine memento mei, cum veneris in regnum tuum. Nisi confessione peccati sarcinam dimisisset, indulgentiam non meruisset. Denique audire meruit, Hodie mecum eris in paradiso. Ecce quantum præstitit confessio, ut sine dilatione introduci latro mereretur in paradysum.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI DE
cruce & latrone in die pasceus, Homil.

Hodierna die noster dominus pendit in cruce, & nos festiuitatem eius nimia lætitia celebramus, ut discamus crucem torius spiritualis gratulationis esse substantiam. Etenim ante ipsum vocabulum crucis pœna fuit, sed nunc ad gloriam nuncupatur. Antea condemnationis ferebat horrorem, nunc salutis indicium est. Crux enim nobis totius beatitudinis causa est. Hæc nos a cecitate liberauit erroris, hæc e tenebris reddidit lucem, hæc debellatos quieti sociauit, hæc alienatos Deo coniunxit, hæc longe constitutos Deo proximos præsentauit, hæc peregrinantes ciues ostendit, hæc discordiæ amputatio est, hæc pacis firmamentum, hæc bonorum omnium abunda largitio. Istius causa nullis angustiis deserti erramus, quia iam nobis campum monstrati sunt veritatis. Nec aulis regalibus habitare prohibemur, quia aditus iam videtur inuentus: nec ardentes sagittas diaboli formidamus, quia fontes inuenimus, quibus earum flamma facile possit extingui: ideo viduitate caruimus, quia sponsus expectatus aduenit. Lupum non possumus formidare, bono & diligenti muniti pastore. Ego, inquit, sum pastor bonus. Tyranni impij crudelitate non terremur, mansueti regis vestigiis inhaerentes. Hæc causa hodie gratulamur, quia crucis beneficia memoramur. Sic & Paulus præcepit propter crucem festiuitatem celebrari: Pascha nostrum immolatus est Christus: diem itaque festum celebremus, non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiae, sed in azymis synceritatis & veritatis. Et sic adiunxit causam, quia Pascha nostrum pro nobis immo-

Ioan. 10.

1. Cor. 5.

immolatus est Christus. Vides crucis intuitu perceptam lætitiā? In cruce enim immolatus est Christus: & ubi immolatio, amputatio peccatorum: ubi amputatio peccatorum, reconciliatio domini, ubi reconciliatio domini, ibi festiuitas, & omnis gratulatio. Pascha nostrum pro nobis immolatus est Christus, & immolatus in excelsa cruce. Nouum altare constitutum est, quia et sacrificium nouum, atque omnibus inopinatum: nam ipse & sacrificium fuerat, & sacerdos. Sacrificium secundum carnem, sacerdos secundum spiritum sanctitatis. Idem ipse & offerebat, & offerebatur. Offerebat secundum spiritum, offerebatur secundum carnem, & audi quemadmodum Paulus utrumque monstrauit: Omnis, inquit, pontifex, qui de hominibus accipitur, pro hominibus statuitur. Vnde necessarium est & istum habere aliquid, quod offerat. Vide sacramentum, Ecce ipse se offert. Et alibi ait: Quia Christus semel oblatus multorum abstulit peccata. Ecce hic oblatus est, ibi se obtulit. Vides quemadmodum fuit et sacrificium, & sacerdos, & altare crux fuit? Et quare, inquires, non in templo sacrificium illud offerebatur, sed extra ciuitatem? Ut illud impleatur. Quia inter iniquos deputatus est. Et ob quam causam in excelsa ligno, et non sub tecto immolatur? Ut etiam ipsius aeris natura mundaetur. Hac de causa in excelsa & non sub tecto, sed sub caelo, ut vniuersus aer in excelsa immolatus ouis a terro odore mundetur. Sed & terra simile beneficium sentiebat decursu de latere sanguinis stillatione mundata: ideo non sub tecto, non in templo Iudaico, ne Iudæi subtraherent sacrificium, & subimeret vendicarent. Ne putares pro illa tantum plebe oblatum, ideo foras ciuitatem, ideo foras muros, ut scias sacrificium esse commune, quod totius terræ oblatio, quod communis deploratio, non partis, sicut Iudæis consuetudinis fuit. Iudæis etenim ideo iussit omnem terram deus dimittere, & vno in loco sacrificium, atque oblationem celebrare: quia tunc omnis terra immunda fuit fumo, & odore, & alia contaminatione polluta, quæ ex sacrificiis gentium super ipsam.

Heb. 9.

Heb. 9.

ipsam celebrabantur. Nobis autē quoniam Christus adueniens omnē terrā emundauit, omnis locus orationi vacat: ideo Paulus cum omni confidentia exhortatur, dicens: Volo ergo orare viros in omni loco, leuantes manus sanctas. Ecce totus mūdus emundatus est, elementa purgata sunt, vt vbiq; nobis deum liceat prędicare, & omnis terra sanctior illo loco est, qui illo in tempore prędicabatur sancta sanctorū. Nam ibi pecus irrationale oblatum, hic spirituale immolatum est: & rāto maius est sacrificiū, quanto & sanctitas de sacramento pręfertur, hac de causa læticia nostra crux est. Vis quantū nobis prestitit & aliunde condiscere? Paradisum quinque & eo amplius annorum milibus pręclusum hodie nobis patefecit: hac enim die, hac hora latronē Christus in paradisum introduxit, & eius amoenitates ostēdit. Et vno tēpore duo beneficia vidimus esse concessa. Vnum, quod paradisus patefacta est: aliud quod latro in eam meruit introduci. Hodierna dies antiquā nobis patriā reddidit, paternam ciuitatem ostendit, domū pristinam redonauit. Hodie namq; ait, mecum eris in paradiso. Quid ais? Crucifixus es, clauis retineris, & paradisum tam facile polliceris? Volo, inquit, vt in cruce possint omnes meam inuenire virtutē, vt in ligno mea largitas demonstretur. Et quoniam crux dedecoris fuerat signum, & apud omnes ignominia putabatur, crucis infamiam mirandis beneficiis decorauit, & ex hoc magis magnisq; virtus ostenditur. Non enim illo tempore mortuus reddidit luci, nec mare, fluctusve cōpescuit, nec nauitē ex pyleve dæmonia: sed cruce suspensus, clauis affixus, omnibus subiugatus iniuriis, torus dedecori succumbens infamiae, insultantium derisione derisus, latronis aduersam mentē valuit commutare, vt ex omni parte eius diuinitas sentiat. Etenim vniuersam terruit creaturam, & petras saxaq; dissipit, & omnium lapidum insensibilitate animam duriorē ad se traxit, & ad meliora conuertit, & honore summo decorauit. Hodie namq; mecum eris, ait, in pa-

in paradiso. Et Cherubin custodiētibus paradisum, latro ad paradisum inducitur. Sed non mireris, a domino inuitatur. Sed dicis: Sed ibi framea totius ignis ardore succensa versatur. Sed ipse qui & ignis, et ipsius gehennæ, & vitæ, mortisq; imperiū tenet, ingredienti potestatem concessit. Et imperatori quidem vel cuilibet habenti potestatem iniuriosum putatur, si personam vilissimam participem sui actus accipiat: Christo autem nostro non iniuriæ fuit sacramentum ingredienti patriam, facere ingressus sui latronem participem. Nam secum eum perduxit, non cōfundens calcātibus latronis pedibus paradisum, sed honorem pręstans paradiso. Honor etenim loci est talem dominum promereri, qui & latronem dignū reddiderit paradiso. Nam & cum publicanos & fornicarios ad cœlorum regnum introduxit: non cœlorum regnum infamauit, sed etiam magis honoribus ampliauit, ostendens talem dominum regni esse cœlorum, qui & indignas intantū fecit meliorari personas, vt etiam illius dignitatis gloriam mererentur. Nam sicut homines, quibus corpora medendi cura est, amplius admiramur, cum ægros omni spe desolatos arte propria curauerint, & summæ redderint sanitati: sic & Christum nostrum iustum est admirari donantem vulneribus sanitatem, publicano, & meretrici remedium pollicentem, & eis salutem perpetuā largientem, vt & dignos eos cœlorum amenitate donaret. Sed dicis: Vnde tanta beatitudo latronis? Quid egit tale, vt post crucem paradisum mereatur? Vis eius citius audire virtutem? Quando Petrus eum negauit in terra, latro eum confitebatur in cruce. Et hæc non me ad accusationē beati Petri alia quis dixisse suspicetur, quod longe a mea conscientia sit, sed latronis admirandam volo animam declarare. Primus discipulus puellæ vilissimæ minas tollerare non valuit, & latro suspensus tormenta spernes, vndiq; populū inspiciens circumstantē, clamantē, ingenti ardentem rabie omnium iniquitatū, furentē, blasphemis inflammantē nō timuit, nec crucifixi

vilitatem quæ videbatur inspexit, sed ipsius fidel
 oculis hæc cuncta transiit: & humilibus spretis co
 gitationibus cœlorū dominū exaltatum pura mente
 cognouit, & ipsius misericordiam in cruce flagita
 uit, dicens: Memor esto mei domine in regno tuo.
Luc. 23. Nec transitoriē istum prætereamus latronem, neque
 erubescamus accipere magistrū, quem non erubuit
 noster dominus primum introducere in paradysum:
 nec pudeat eius sequi magisterium, qui cœlestē con
 uersationem meruit ante omnes, sed diligēter singu
 la requiramus, vt crucis inueniamus virtutem. Non
 dixit ad eum, sicut ad Petrū: Veni, sequere me, & fa
 ciam te piscatorem hominum: non dixit ad eum: si
 cut ad duodecim: Quia sedebitis super duodecim se
 des, iudicantes duodecim tribus Israel: imò nec ver
 bo eum dignum æstimauit, nihil admirationis ostē
 dit. Non mortuos resuscitauit, dæmones non fuga
 uit, non mare prostrauit, nullum ei fecit de cœlorum
 regno sermonem, nihil de gehenna locutus est, & an
 te oēs eius imperium confitetur, & hæc dicebat alio
 latroni, aduersus eum plura dicentem, & sapius in
 sultantem. Nam & altera ex parte latro cum eo fue
 rat crucifixus, vt illud impleatur: Et cum iniquis re
 putatus est. Nā ludæi eius famā gloriāq; infamare
 cupiebant, & ex omni parte captabant, & tentabāt
 vniuersa peruertere: sed vndiq; veritas præfulgebat,
 & his aduersantibus augebatur. Insultabat ei igitur
 alter latro. Vidisti latronem & latronem? vterq; p
 det in cruce: vterque furacis vitæ, similis vtriusque
 conuersatio, sed non in vtroque mens vna, nec in eo
 sensu mens vna perdurat, nec in eis similis domina
 tur euentus: sed vnus beatitudinem cœli hæredita
 rio iure promeruit, alter ad gehennā mittebatur &
 poenā. Sicut hesternō die discipuli & discipulus, ius
 das & vndecim. Sed illi quidem dicebant: Vbi vis
 paremus tibi manducare Pascha? Ille aut vultis mihi
Mat. 26. dare, & ego vobis tradam eum? Illi ad diuinorū my
 steriorū sese officia præparabant, iste traditionis me
 ditabatur

ditabatur officium. Sic & hic latro vnus insultat, al
 ter adorat, atq; veneratur: vnus blasphematur, alter be
 nedicit, & blasphemantē prohibet, dicens: Nec deū
 tu times? Vidisti libertatē in cruce, vidisti philoso
 phiam in tormentis, in poena prudentiā? Quod enim
 sui memor fuit, quod mente sana vigilabat, clauorū
 confixione constrictus, quis est qui poterit non mi
 rari? Sed iste non solum intra se fuit, sed & suas ne
 cessitates prætermittens, aliorum vtilitatē cogita
 bat, & magister pendeat in cruce, & sanis persuasi
 onibus alium inuitabat ad vitam, dicens: Nec tu ti
 mes deum? Non igitur q̄ deorsum est adiudicatus
 inspicias, sed sursum alia sunt iudicia constituta. In
 terreno namq; iudicio & iusti nonnunq; cōdemnan
 tur illicitē, & iniusti declināt poenas, & rei libera
 tur, & innoxij prægrauantur. Aut enim spontē, aut
 inuiti iudices errare consueuerunt, aut ignoratiōe
 iustitiæ, aut pecuniæ corruptione, aut iniqua gratia
 sententiā protulerūt. In cœlesti aut iudicio nihil tale
 esse consuevit. Nam deus iudex iustus, & iudicium
 eius vt lux procedit, non habens tenebras, nec igno
 rantia. Et ne dicat, quia iudicatus deorsum est & cō
 demnatus, cœlestē ei iudicium memorat, tribunal
 istud terribile nominat, & incorruptū, tanq̄ dicens:
 Illuc oculos tende, & condemnationis sententiā mi
 nimē sustinebis, nec stabis deorsum cū corruptis iu
 dicibus, excipies sursum verum iudiciū. Vidisti phi
 losophiā latronis, vidisti prudentiam, vidisti magi
 strū de cruce subito euolauit ad cœlum, & in poena
 positus cœlestis iudicis secreta narrabat, & abundā
 ti eum persuasionē compescens. Non times, inquit,
 quia in eodem iudicio sumus, in eadem poena, in pa
 ri discrimine. Nunquid & tu in cruce non es? & cū
 illum laceffas iniuriis, tibi supplicium præparas. Et
 sicut is qui peccato carnis prægrauatur, si alios pecc
 atorū accusauerit, semetipsum prius accusat: sic &
 qui in calamitate est, si aliorum calamitates irriso
 rit, sibi prius insultat. Quoniam in eodem iudicio
 sumus: apostolica illi verba monstrabat, euangelio

Mat. 7. cos sermones enarrans, qui dicunt: Nolite iudicare, & nō iudicabimini. Quia in eodem iudicio sumus. Quid facis latro, defendere eum volens participem fecisti latronis? Non, inquit. Excusor hac suspitione sequenti sermone. Et ne communione participem eum etiā peccati fecisse arbitreris, sequētibz declaravit, dicens: Et nos quidem iustē, digna enim his quā fecimus, passi sumus. Vidisti plenam confessionē, vidisti latronem in cruce suis renūciasse peccatis? Dic namq; ait, tu iniquitates tuas prior, ut iustificeris. Nullus impulit, nullus necessitate cōstrinxit, sed ipse sponte sua peccata publicabat, dicens: Nos quidē iustē, digna enim his quā fecimus passi sumus, ille autē nihil tale fecit: & postea ait: Memento mei in regno tuo. Nō est ausus dicere, memento mei, nisi cōfessione peccati sarcinā remisisset. Inspice quā tum prāstat confessio. Confessus est, & paradysum patefecit, & totā cōfessus fiduciam meruit, ut regnū post latrocinium postularet. Vides quantorum bonorum nobis materia crux est? Dic mihi, regnum commemoras, quid enim regni vides? clavi, & crux est quod inspicis. Sed ipsa crux, inquit, regnum est, & ideo eum regem nomino, quia crucifixum inspicio. Imperatorū est pro omnibus mori, & regis optimi pro cōmuni vtilitate nunquā recusare supplicium. Ipse dixit, q̄ pastor bonus animā suā ponit pro ouibus suis. Et ideo imperator bonus animam suā pro his quos regit, offerre festinat. Quoniam igitur animam suā pro nobis posuit, ideo eum imperatorem voco. Memento mei in regno tuo. Vidisti q̄ aux regnum est: volo & alia ratione cognoscas. Crucem solam non reliquit in terra, sed secum eam leuavit ad cōelum. Sed ais, hoc vnde demonstratur? Be ideo audi, quōd cum ipsa veniet, cū ipsa secundam gloriosā suam prāsentiā faciet, ideo gloriosā crucem nūcupavi. Sed videamus si cum cruce veniet, & hoc firma probatione monstrandum est.

Mar. 13. Si dixerint, ecce in promptu est Christus, ecce in deserto est, nolite ire: de secundo eius glorioso aduentu

aduentu, propter pseudopphetas, propter Antichristum, ut nullus errore confusus, eum Christum esse arbitretur, quia Christum ille prāueniet: & ne pastorem quārens, lupum incurras, ideo pastoris aduentus signa prādicto, ut quia prior eius aduentus clam, & latenter ostensus est: ne & futurum talem arbitreris, signum tibi futurum monstrauit: & ille ideo fuit latenter aduentus, quia venit quod perierat quāsiturus. Secundus autem non ita est. Nam quemadmodum exit coruscatio ab Oriente, & videtur vsq; ad Occidentem: sic erit aduentus filii hominis, & subito ab omnibus videbitur, ut nullus interroget, vtrum hic aut illic Christus est. Et sicut coruscatione flammante superfluum est de coruscatione requirere: sic post prāsentiā requirere non necessarium est, si venit Christus, sed vtrum cum cruce veniet, requiramus. Non enim hanc quāstionem aliquando obliuione pretereo. Et audi: Tunc, inquit, tunc quando veniet, sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum. Tanta enim lux ipsius luminis praeclarescet, ut eius radiis lumina clara vincantur. Tunc & stellae cadent, & tunc signum videbitur filii hominis in cōelo. Vidisti gloriam signi, id est crucis. Solis lumen reddetur obscurum, lunae non dabitur gratia, sed illud lumen radiabit, & lucebit. Et sicut imperatorem regalis pompa praecedit, & militaris ordo, praeeundo vexilla humeris portare consueuerunt, & his eius declarabitur aduentus: sic domino de cōelo veniente angelorum cōetus, & archangelorum multitudo illud signum portant humeris excelsis, & regalem nobis aduentū nūciant: tunc mouebuntur virtutes coelestes, & angelos tremor apprehendet, & ubiq; multa formido. Et cum angeli tremēt: Nunquid & illi iudicio tenebuntur? Non inquam, sed sicut vehemēte iudice cognoscēte: non tantum rei, nec solum conscii, sed & circumstantes innoxii, terrentur constantia iudicantis: sic & tunc natura nostra excipiente sententia celestis examinis, etiam hi qui nulla mala conscientia

C 5 prapa

præparantur, nimia terrebuntur formidine. Sed cum
 cum cruce veniat videamus. scilicet ut hi qui eum
 crucifixerunt, suæ sentiant dementiae cæcitatem: &
 ideo impudentiæ eorum signum portatur. Ideo Pro
 pheta ait: Tunc lamentabuntur tribus terræ. viden
 tes accusatorem, & agnoscetes peccatum. Et quid
 mirum est, si crucem portans adueniet, quando &
 24. *Mat.* vulnera corporis ipsa demonstrat? Tunc enim, in
 22. *Mat.* quit, videbunt quem compunxerunt. Et sicut post
 resurrectionem, Thomæ voluit diffidentiam com
 mutare, & illi clauorum loca monstravit, & laterum
 24. *Luc.* vulnera declarauit, & dixit: Mitte manum tuam, &
 vide quoniam spiritus carnem & ossa non habet.
 Sic & tunc ostendet vulnera, crucemque demonst
 rat, ut istum ostendat illum esse qui fuerat crucifi
 xus. Nec tatum de cruce, sed & de verbis ipsis eius
 possumus agnoscere pietatem. Nam crucifixus cum
 ei insultaretur, cum irrideretur, cum inculcaretur, di
 cebat: Pater, dimitte eis peccatum, non enim sciunt
 quid faciunt. Et crucifixus pro eis qui crucifixerant
 27. *Mat.* orabat, & illi quidem dicebant: Si filius Dei es, de
 scende de cruce. Sed ideo de cruce non descendit, quia
 filius Dei est. Nam ideo venit, ut pro nobis crucifi
 geretur. Descende de cruce, & credimus inquit.
 Verba sunt ista composita excusationis ac diffiden
 tiæ. Nam maiora eis mirabilia demonstraui, quan
 11. *Ion.* do sepultus imposito lapide surrexit, quando mor
 tuum institis funeralibus alligatum Lazarum post
 quadriduum resuscitauit. Et illi quidem dicebant. Si
 filius Dei es, libera te: iste autem omnia sustinebat.
 ut illos liberaret qui crucifixerunt. Dimitte eis pec
 catum, quia nesciunt quid faciunt. Quid ergo dimi
 sit illis? Peccatum dimiserat, si illos poenituisse.
 Nam si illis non concederet peccatum, nec Paulus
 post ecclesiæ persecutione apostolus extitisset, nec
 11. *Act.* tanta multitudo Iudæorum credidisset. Et quia tu
 gens numerus Iudæorum credidit, audi quid dicunt
 Paulo apostolo: Vides frater quot millia Iudæorum
 sunt, qui crediderunt? Imitemur igitur Dominum, &

& pro inimicis nostris oremus. Et iterum de hac ad
 monitione tractabo. Nam & quinq; diebus de hac
 causa, meus ad vos sermo prolatus est: non quia res
 spuistis quæ dicuntur, sed quia spero vos assidua
 commonitione meliores efficere. Et si quis tumidi
 pectoris inuenitur, si quis ad sedandas inimicitias
 durus est, dierum saltem sanctitate moueatur. Vere
 cundia temporis erubescat, & iram suam inimico
 concedat. Imitare Dominum Deum tuum. Clavis
 fixus in cruce pendeat, & pro inimicis qui eum cru
 cifixerunt, habuit cum patre sermonem. Sed dicis:
 Quemadmodum potero imitari? Mihi crede, hoc im
 ples facile. Nam si non poteras non diceret: Discite
 11. *Mat.* a me, quia mitis sum, & humilis corde. Si erat imita
 11. *1. Cor.* ri impossibile, nec Paulus diceret: imitatores mei
 estote, sicut & ego Christi. Si non vis Dominum imi
 tari, saltem Stephanum apostolum imitare, qui Do
 minum imitatus est. Nam sicut Christus dissimula
 ta cruce, contemptis clavis, suisque despectis iniuriis,
 patrem pro Iudæis exorabat: Sic & seruus Step
 hanus lapidum iactationibus occupatus, iniquorum
 circumdatus insidiis, confractis omnibus membris
 sauciatus, corporis dolore contempto pro lapidan
 tibus deprecabatur, & pro inimicis orabat, dicens:
 Domine, ne statuas eis hoc peccatum. Audisti ver
 ba domini, audisti verba serui, audisti verba filii, au
 disti verba apostoli. Ille ait: Pater, dimitte eis hoc
 peccatum, non enim sciunt quid faciunt. Iste ait:
 Domine, ne statuas eis hoc peccatum. Et non ver
 bis tantum, sed nimia cum affectione deprecaba
 tur. Et ideo efflexis genibus eius cum lapidaba
 tur, orabat. Vis & alterum seruum, qui maiora sus
 tinuit, demonstramus? A Iudæis, Paulus, inquit, ter
 11. *2. Cor.* virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, nocte & die
 in profundo maris fui. Et post hæc orabat pro fra
 tribus suis, pro cognatis secundum carnem. Vis
 & alterum non de nouo, sed de veteri testamento
 cognoscere? Nam hoc plus admirationis affert,
 quod ubi inimicus amari non iuebatur, sed oculum
 pro

44 DIVI IOAN. CHRYSOST.

pro oculo, dentem pro dente, & ubiq; talionem reddere, pro vindicta, apostolica philosophia gerebatur, & audi: Moses dilapidatus a Iudæis, sæpiusq; contemptus, quid ait? Si dimittis eis peccatum, dimitte: sin autem, & me dele de libro quem scripsisti. Vides singulos alienam incommoditatem suæ salutis præponere? Nihil peccasti, & cur particeps desideras esse supplicii? Cur pænæ coniunctus? cur tribulationi socius? cur effectus detrimenti confortium? Quam iucunditatem, quid beneficii, cum alii puniuntur, sentire possum? nec fructum meæ incommoditatis agnosco, cum tenentur alii laceratione supplicii. Suffecerant quidem ad emendationem nostræ mentis exempla prolata: sed ut firmius corrigamus, alium quoq; huius philosophiæ præcepta feruasse monstrabo. Beatus ille & mansuetus David, cum exercitus suus immanitate quadam fuisset ereptus, & filius eius Absalon contra patrem tyrannidem exercere voluisset, cum postea Deus contra eos fuisset iratus, & David vidisset angelum frameam inferentem, & plaga vniuersos deperire ait: Ego pastor peccaui, & ego pastor malum feci: fiat super me manus tua, & super domum patris mei. Vidisti ubiq; omnium communem philosophiam? Et alter quid gesserit percipe, ut abundanti corrigaris exemplo. Samuel propheta sustinuit iniuriam Iudæorum, remotus ab aliis est, & dum Deus illi solacium voluisset afferre, ait: Non te exprobrauerunt, sed me. Et ille qui exordinatus fuerat, qui contemptus, ait: Mihi absit peccare, intermittendi orare pro vobis dominum. Peccatum arbitratur minus pro inimicis orare. Christus dicit: Pater, dimitte illis peccatum, non enim sciunt quid faciunt. Stephanus dicit: Domine, ne statuas illis hoc peccatum. Paulus ait: Optabam anathema esse ego ipse a Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem. Moses dicit: Si dimittis illis peccatum, dimitte: sin autem, & me dele de libro quem scripsisti. David ait: Fiat manus tua super me, & super domum patris mei,

DE CRUCE ET LAT. HOM. II. 45

mei. Samuel ait: Mihi absit peccare, intermittendi orare pro vobis dominum. Quam igitur veniam mereri poterimus demum, si tantorum servitorum de veteri, atq; nouo testamento non imitamur exempla, ut pro nostris inimicis oremus? Si forsitan aliud facientes, contra inimicos oramus. Nolite fratres, nolite deprecari. Nam quanto plura sunt exempla quæ diximus, tanto imitationis merces augetur. Melius est pro inimicis, quam pro amicis orare. Nec enim tantum nobis præstat pro amicis oratio, quantum pro inimicis deprecatio. Si diligitis, inquit, eos qui vos diligunt, nihil magnum facitis: etenim publicani hoc faciunt. Ut sciatis quia si pro amicis oramus, nondum publicanos vicimus. Sed quando diligimus inimicos, Deo in quantum possumus similes sumus, qui solem suum oriri facit super bonos et malos. Igitur domini imitatores simus. Estote namque ait, Similes patri vestro, qui in coelis est, ut & eorum regna mereamur, per Christum dominum nostrum, &c.

DE CRUCE ET LATRONE HOMIL. II.

Hodie incipiamus charissimi de crucis trophæo prædicare, & honoremus hanc diem, magis autem coronemur, celebrantes hunc diem. Nec enim ex verbis nostris honorificatur crux, sed ex fidei nostra confessione coronas merebimur crucis. Hodie crux fixa est, & seculum sanctificatum est. Hodie crux fixa est, & demones dispersi sunt. Hodie fratres crux fixa est, & mors subuersa est. Hodie crux vicit, & mors victa est. Hodie diabolus victus est, & homo solutus est, et Deus glorificatus est. Hodie apud Iudæos terra contremuit, & apud nos orbis terræ firmatus est. Hodie apud Iudæos, quia mente audaci contra Deum vadunt, petreæ scissæ sunt. Hodie amabilis Deo pietas vniuersum consuit orbem. Decebat enim quæ pietatis erant coniungi, ea autem quæ infidelitatis coniungi, sicut & David dicebat: Disrupti sunt, & non sunt compuncti. Hodie apud Iudæos ab hora sexta.

46 **DIVI IOAN. CHRYSOST.**

sexta, vsq; ad horam nonam sol obscuratus est. Non enim ferre poterat æther iniuriam creatoris. Retraxit radios suos, ne videret impiorum facinora: non quod deitatem iniuria rangeret, sed quia quæ audaci superbia fiebant, in contumeliam eius reputabantur. Hodie apud Iudæos tenebræ sunt, apud nos autem nox in diem conuersa est. Etenim pietati hoc proprium est, vt in tenebris fulgeat: impietas autem etsi in lumine fuerit, tenebrescit. Fidelibus nox in diem mutatur, infidelibus autem etiam ipsa lux tenebrescit. Et de fidelibus quidem scriptura dicit: Quia tenebræ non obscurabuntur a te, & nox sicut dies illuminabitur. Infideli autem et dies in noctem mutatur, dicente scriptura: Palpabunt sicut cæci palrietem, & ambulabunt in meridie, sicut in medio noctis. Hodie Adam eiectus est de paradiso, & hodie latro in paradysum ingreditur. Exiit fur, & introiit fur: exiit præuicator, & ingressus est latro: exiit temptor verbi & introiit constens verbum: exiit contemnens salutem, & introiit de cruce mercans salutem. Scio & ante me dixisse de latrone, sed habet diuersas intelligentias Dei sermo. Iste latro de ligno mercatur salutem, hic latro furatur cœlestis imperium. Vim facit maiestati, non virtute propria, sed fide vincens. Ipsius Domini vox est: Regnum cœlorum vim patitur, & violenti diripiunt illud. In cruce duo latrones, imago Iudæorum, & Gentilium. Latro qui pœnitet, imaginem obtinet populi ex gentibus congregati, qui prius in errore ambulauerat, & post hoc veritatem agnouit. Imaginem vero latro ille obtinet Iudæorum, qui vsq; in finem peruerserat latro, et vsq; ad tempus quidem crucis viam malignitatis ierunt: crux autem diuisit vtrumq; Viam nãq; excitationis, & perditionis, qui non credidit ingressus est: viam autem salutis, qui credidit, ingressus est: viam salutis, qui credidit, adeptus est. In cruce didicit latro differentiam viarum: Quoniam nouit Dominus viam iustorum, via autem impiorum peribit. Et vide Dei iustum iudicium, vt dicatur & tu cum Propheta: Iustus es Domine, & resurrexeris.

DE CRUCE ET LAT. HOM. II. 47

iudicium tuum. Propter vnum peccatum damnatur Adam, & propter vnã fidei vocem latro saluatur. Vnum peccatum eiecit illum, & vna iustitia introduxit istum: & latro habitator factus est paradisi. O admiranda rerum materies. Nec Abraham data est per vocem repromissio paradisi. Hæreditauit quidem per fidem, repromissionem autem paradisi nemo ante latronem accepit. Hic autem perscrutans diligentius vetus testamentum, & nouum, nullum ante latronem inuenies repromissionem paradisi meruisse, non Abraham, non Isaac, non Iacob, non Moysen, nec prophetas, nec apostolos, sed ante omnes reperies latronem. Audi igitur dominicam vocem: Amen amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Vocauit quippe Deus Abraham, dicens. Exi de terra tua, & de cognatione tua. Et non dixit illi: Hæreditatem capies paradisi: sed, veni in terram quam monstrauero tibi. Et Isaac quidem typum Christi portauit, & Iacob colluctatus in figura cū Deo est. Et Moyses legem accepit, & per repromissionem audiuit bona terræ manducaturum se esse, si legem domini Dei sui custodisset: & nusquam repromissio paradisi ante latronem. Necessariū est ergo quærere, cur huic ante alios, & ante tales viros fide dignissimos potissimum repromisit. Creditur Abraham Deo, sed credidit illi de cœlis loquenti, & per sanctos angelos sermonem proferenti, & de propria autoritate legem danti. Creditur & Esaias, sed in gloria consistenti: Vidi enim, inquit, Dominum sedentem super thronum excelsum & eleuatum. Creditur & Ezechiel, sed & ipse Dominum super Cherubin contemplatus est. Crediderunt reliqui prophetae, sed diuerso modo Dominum glorificantes, sicut videre possibile humane erat naturæ. Creditur, sicut dixi, & Moyses, sed de medio ignis loquenti, & in tubæ clangore, & in tonitru, quæ & infidelem poterant prouocare. Hæc autem dico, non vt sanctis derogem, absit: sed propter eum qui solus per verbum meruit paradisum: iste ergo

LUC. 23
GEN. 22.

EXO. 20.

ESA. 6.

EXO. 19.

ergo vidit saluatorem, non super throno regali, non adorari in templo, non loquentem de coelis, non per angelos disponentem: sed in poena sociatum latronum videt in tormentis, & tanquam in gloria adorat. Videt in cruce, & rogat quasi in coelis sedentem: videt condemnatum, & regem inuocat, dicens: Domine, memento mei, cum veneris in regnum tuum. Crucifixum vides, & regem praedicas: in ligno pendere cernis, & coelorum regna meditaris. O admiranda latronis conuersio. Nunquid nam scripturas legisti ab iniquitate non cessans? Nunquid nam prophetas audisti homicidia exercens? Nunquid nam diuinum audisti sermonem, quando ad caedem gladium acuebas? Vnde eruditus es talia philosophari de Christo? Iudaei crucifixerunt, qui nouerunt legem, & prophetas legerunt: & tu horum ignarus Deum vocas condemnatum, & adoras crucifixum. Quis te erudiuit o latro talia de eo dicere? Non me, inquit, lex docuit, sed sol occultans lumen suum. Vidi quidem crucifixum, sed terramotum sensi, & propter parricidas Iudaeos elementa indignata intellexi. Et petrae quidem scindebantur, & corda hominum non metuebant. Scissae sunt petrae, disruptum est velum templi, et Iudaeorum secreta patuerunt. Et hoc velum quidem erat, sed pretiosissimum, quod in diebus celeberrimis suspēdebatur, pretiosissimum valde de purpura, & hyssopis, & cocco, & auro, & serico, & hyacintho contextum: in illo enim tempore crucifixura mota est, sol fugit, petrae scissae sunt, velum disruptum est, monumenta patuerunt, & sicut gloria domus est, ubi velum pendet habitatione intrinsecus domino domus, sic ignominia templi est vnde recessit spiritus sanctus: postquam enim impietas in filium Dei intulerunt manus, iniuria Deo facta est, qui habitabat in templo: & ideo recedente domino, desertamansit domus, sicut ipse dixit: Ecce relinquitur domus vestra deserta. Egresso rege gloriae, disrupta sunt symbola regni, aperta sunt monumenta, & surrexerunt mortui, & intrauerunt in sanctam civitatem,

Luc. 13.
Mat. 27

tatem, ut inexcusabilem relinquerent causam, & domini resurrectio firmaretur. Si filius dei es, descende de cruce, & credimus tibi. Considera nunc vocem filiorum diaboli, quomodo imitantur vocem patrem. Diabolus dicebat: si filius dei es, mitte te deorsum. Et Iudaei dicunt: Si filius dei es, descende de cruce, & credimus tibi. Pariter crucifigunt latrones, non tanquam inimici latronum, participes enim erant sceleris eorum, sed ut infamarent dominum suum: quia non sine causa crucifixus sit, sed quasi qui facinorosus inuentus sit, non tacuit Esaias tragicomediae huius narrationem, dicens: Ob iniquitatem populi ductus est ad mortem, & cum iniquis deputatus est, hoc est, cum latronibus: quibus ideo sociarunt Christum, ut macularent domini passionem. Ut sciatis quia non oderant latrones, audi Pilatum dicentem: Quem vultis dimittam vobis, Iesum an Barabbam? Qui propter homicidium in vinculis tenebatur. Et illi dixerunt: Dimitte nobis Barabbam. Latrones petierunt latronem, dominum autem crucifixerunt, non virtute sua vincentes, sed ut dispensationis, & prophetiae impleatur voluntas. Dicit illis Pilatus: Regem vestrum crucifigam? At illi dicebant: Nos non habemus regem, nisi Caesarem. Abnegauerunt dei regnum, & traditi sunt regno Romanorum: quia quod habuerunt, non intellexerunt: ideo quod petierunt, acceperunt. Coronauerunt crucifixum spinis, obrulerunt ei fel & acetum. Et haec ipsa futura olim praedixerat Moses, dicens: Generatio praua & exasperas, haec Domino retribuisti? Et qui dederat manna in deserto, huic tu fel offers? & qui de terra tibi delicias produxit, tu illi spineam imponis coronam? Ideo clamat Esaias, dicens: Sustinui ut faceret vram, fecit autem spinas. Dicunt Iudaei: Sanguis huius super nos, & super filios nostros: illis ad condemnationem, nobis autem ad iustificationem. Sanguis Christi illis ad mortem, nobis vero ad vitam. Non est enim sanguis Christi deterior Babylonio igne. Ille scit sanctorum in camino honorare corpora, & Chaldaeos

Esa. 53.

Deut. 32

Esa. 9.

(D dzos

daos comburere: quanto magis sanguis ille precosissimus scit perdere incredulos, & saluare fideles. Decuit enim splendorem crucis obexcare infideles, & illuminare credentes: sola enim Christi crux est, quæ dissoluit tenebras, & regnum dæmonum dissipauit, & omnes terrores malignantium abstulit, crux sanctitatem prouidit, crux nobis sol iustitiæ facta est, ut illuminati misericordia eius, glorificemus patrem & filium, & sanctum spiritum in secula seculorum, Amen.

3. PATRIS NOSTRI IOAN. ARCHIEPISCOPI
Constantinopolitani, cognomento Chrysostomi
Homilia in laudem Crucis honore præcipuo dignissima.
Godefrido Tilmanno Cartusiensi Parisiensis monacho Interprete.

QUID dicam? quid loquar? quo vos appellem nomine? Ouesne an verius pastores? Nautas an nauium moderatores? Discipulos an doctores? Vestrum hunc zelum præferuidum præter igne flammeum quam possim admiratione prosequi? Oues iure vos vocauerim, mansueti siquidem estis ac taciurni. Pastores itidem vos appellabo, cura etenim gregis vos tangit. Nautas dicere vos possim, quippe qui doctricæ experientia immanes procellas tolerastis. Vos merito appellem gubernatores, estis etenim nihilo dissimiles prouidentissimo cuiuspiam nauclero qui assidens gubernaculis solerti artificio per coorientes undarum fluctus nauim seruat incolumem, eamque placida manu ad tranquillum appellit portum. Nec iniuria vos vocauerim discipulos, qui sic alacres prouendetis ad obedientiam. Quin doctores potius vos nuncupabo. Hoc mihi subinde repetendum, estis. Nec enim dubitem id de vobis profiteri. Vniuersi siquidem terrarum orbis facti estis magistri. Quid igitur mihi dicendum aut quid denique loquar? Quo vos appellem nomine? Oues an pastores? Nau-

tan

tas an gubernatores? Discipulos an doctores? ceu initio mihi dictum est. Zelum hunc vestrum igne ipso flagrantiorum qui possim digna prosequi admiratione? Quid igitur nobis dicendum? Institui hodie vobis mensam apponere, sed spirituales non vti que eam quæ corpus saginet pabulo, magis quæ sufficit ac vegetet spiritum, quin potius quæ & alar corpus & animam detergeat. Talismodi esse solet mensa spiritualis, non cuiusmodi est istorum heuonum ad satietatem ventres suffarcinans. Est enim sermo hic spiritualis exuberans odoris fragrantia cuius vel sola commemoratione cuius suauolentiam in omnes diffundat, quasi si quis in pilam subigens tundensve vnguenti quidpiam illius odorem circumquaque dispergat, quo non solum se soletur ac recreet, sed & compleat præsentis. Quam obrem huc precor, adeste attetis animis. Mihi enim cupido incesit exproimendi sermonem eorum imitatione qui peritiam artis vrinatoris profitentur. Hi etenim se e nauis demittunt in mare imani cuius planiciem obambulatori, desiderio reuendi in sublime pretiosum aliquod margaritum. Nos poro rō quum pro nauis ecclesiam habeamus, pro mari, nouum ac vetus testamentum, pro nautico clauo, crucem Christum, pro nauclero, Patrem, qui impleat vicem prorege pro aspirante Zephyro, Spiritum sanctum, eius gratiam, pro velo, pro nautis, Apostolos, Prophetas, pro vectoribus, non nos tandem alacri animo deiciemus e nauis in altissimum pelagus sententiarum? non quidem ut margaritam sursum pertrahamus: magis verò ipse velim ex ea sententiarum abyssu sermonem prolificere ac sustollere vniōne quis tato pretiosior. Ne igitur lentescite ne vobis ipsis ceu pecudibus abutamini. Scriptum quippe est, Ne miseritis margaritas vestras ante porcos, & ne ieceritis sancta canibus. Porcos quum audieris, ne arbitrator brutas istas signari animantes. Canes quum audis, ne putes hosce domesticos innui. Porcos, eos dicit obscena libidini inacipatos: Canes,

λογια

βιβλίσκος
α' simili diciturτὸν κολυμβητήριον
Collatio.

πρὸς πᾶσαν

πρὸς πᾶσαν

D 2

nes, qui rabie perciti aduersus Dominum temere oblatrant, Vos igitur exhibetote dignos hac margarita, quā vobis sum hodie exhibiturus. Nec enim agricolæ semen in terram temere deiiciunt, nisi prius sub iugum boues miserint, terram profciderint deductione aratri, ab radice spinas auulserint, tum demum terræ mandant semina, ut quum sementem celo fidens pluuia deprehenderit, in terræ viscera demittat, Tunc terra semen complexa spicam parit, at illic quidem conditam excipit hyemis asperitas, cui æstas succedit, imber item celo labens cū solaribus radiis. His accedit messionis tempus, in quo demessas fruges congregant, in horrea conuecturi. Ego contra, non hyemem, non æstatem, non solis radios, non imbrem, non locum hinc meæ stationi destino, non boues iugo adstringam, non duram aratrum profcissioni sulcorum, spinas non reuellam. Hodie semetem faciam, & hodie demeram. Neque enim mihi proponitur excolenda tellus ex pers rationis, sed rationalis: non inanimis, sed animata. Beatus planè ego cuiusmodi terra mihi agricolæ velut sortitò contigit? Sanè tunc ego beatus, cum in aures audientium loquor. † Ex opposito dixi, Inobedientia mortem operatur. Beatus planè ego, quin & vos beati. Dominus etenim in Euangelio suis dicit discipulis, Beati estis, si sermonem meum seruaueritis. Ad me igitur aures vestras ex porrigitote: & attentè estote dicendis. Ipse enim vobis familiari quapiam insinuatione & exemplo docere vos, cuiusmodi sit Deus. Hac igitur formula vsus, rem aggredior, Assimilemus Deum viro confidenti in supercilio saxi prominentis & illinc creaturam omnem circumlustranti, mare, naues toto mari commeantes, mari, inquam, irrequieto exagitantibus ipsum procellis per vehementiorem ventorum aspirationem. Sit gubernator artis nauticæ peritissimus. Is eluctetur aduersum vndiuagos fluctus, studeatque ad tranquillum portum appellere nauem. quod autem serius quam vellet, apprehendat

Remissus.

Desit hic
quiddā in
exemplari.

Indivisa.

sinum aliquem, timore corripitur ne forte fluctibus immergatur nauis. Sint aliæ item naues quarum hec sequendis aspirantibus ventis ad destinatum recta contendant, aliis interim submersis & interruptis, nonnullis morte absumptis, aliis contra superstitionibus beneficio adiutis arrepti gubernaculi & ad solidam vsque terram è mediis fluctibus ereptis, aliorum insuper præmortuorum corporibus per humum dissectis, Hac porò omnia contemplatur is qui insidet prominenti saxo. Consimilem in modum se habet Deus. Utq; initio dixi eadem nunc docendi formula vsus etiam dico, Quando enim mihi dictum est Deum in sublimi considerare loco: nolim, arbitrere ipsum in excelsis esse solum, quin & ubi que est locorum. Nulla quippe interuallaris, loci demensione capitur Deus, quando ipse sibi suus est locus. Quumque omnium sit capacissimus, nihil vsciam est quod ipsum suo complectatur ambitu. Et quis, queso, circumplecti & ambire possit naturam incorpoream immaterialem, interminam, imperuestigabilem, immortalem simul & incomprehensibilem? Quisquis est hæc, Deus utique est: hæc qui in se non agnoscit, Deus non est. Eiusmodi esse Deum, par est pios omnes intelligere & complecti memoria. In hoc siquidem sita est spes nostra, sicut & scriptum est, Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum: & quem misisti, Iesum Christum. Hinc nos concerpunt & diuellunt ingrati prorsus ac perfidi hæretici, ista quidem legentes, at non intelligentes Christum simul ac audieris, nolim arbitrere Deum esse solum: neque dispensationem assumptæ carnis solam esse, sed vtramque cōunitam naturam. Enimvero Christum noui esuruisse atque eundem scio è quinque panibus pauiisse virorum quinque millia exceptis è numero mulieribus ac paruulis. Scio equidem siti laborasse Christum, quin eundem quoque noui aquam in vinum permutasse. Noui Christum noui præteruicium, eundem nihilominus scio aquas procuicasse

Remissus.

Ioan. 17.

56 DIVI IOAN. CHRY. HOMIL.

- 26 Crux, portus inter undas periclitantium.
 27 Crux, victoria oppugnantorum.
 28 Crux, pater orphanorum.
 29 Crux, tutor viduarum.
 30 Crux, Iudex iniustorum.
 31 Crux, consiliarius iustorum.
 32 Crux, requies afflictorum.
 33 Crux, custos infantium.
 34 Crux, caput virorum.
 35 Crux, finis seniorum.
 36 Crux, lumen in tenebris sedentium.
 37 Crux, magnificentia Regum.
 38 Crux, æternitatis scutum.
 39 Crux, diaboli clades & exterminium.
 40 Crux, philosophia barbarorum.
 41 Crux, libertas seruatorum.
 42 Crux, sapientia ineruditorum.
 43 Crux, lex ex legum siue iniquorum.
 44 Crux, prædicatio prophetarum.
 45 Crux, annuntiatio apostolorum.
 46 Crux, gloriatio martyrum.
 47 Crux, exercitatio seu meditatio monachorum.
 48 Crux, continentia virginum.
 49 Crux, gaudium sacerdotum.
 50 Crux, ecclesiæ fundamentum.
 51 Crux, orbis totius tutelare munimentum.
 52 Crux, demolitio templorum Idolicorum.
 53 Crux, eversio altarium Idolis dicatorum.
 54 Crux, nidoris immolaritii exterminium.
 55 Crux, offensio Iudæorum.
 56 Crux, perditio impiorum.
 57 Crux, virtus impotentium.
 58 Crux, medicus ægrotantium.
 59 Crux, expurgatio leproforum.
 60 Crux, adstrictio paralyticorum.
 61 Crux, panis esurientium.
 62 Crux, fons sitientium.
 63 Crux, velamen nudorum.

Nudis

IN LAUDEM S. CRVCIS. 57

Nuditatem quum dico nolim credas mihi eam dici quæ corporis est, sed quæ infidelitatis. Is enim primùm indutus comperietur, quum crediderit. Audi Paulum dicentem: Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis. Christum rursus quum audieris, nolim arbitrere mihi solùm intelligi, quatenus deus est: ne etiam tantum, quatenus attinet ad dispensationem assumptæ carnis, sed utrunque cõserim intelligo. Hæc sane identidem inculco, nec desinam eadem repetere, mihi etenim impigrum est hæc ipsa dicere, vobis autem tutum audire. Volo enim omnes vos euadere in doctores. Christus dictus est, ex quo carnem induit Iesus dictus est, secundum nomen assumptæ carnis. Verbum, quia ex vno aliquo est. Filius, quia ex patre. Unigenitus, quia solus ex solo deus, qui factor. Audi Ioannem dicentem, In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & erat in principio apud deum. Omnia per ipsum facta sunt. Et sine ipso factum est nihil, quod factum est. Viden, quia is ipse est qui verbo cælos extendit, ac multis formi decore chorum astrorum exornauit? Dedit hominibus spectandum cælum perinde ac florulentum quoddam pratum. Hic est, qui splendore prælustri solem accendit & eidem certa lege cursus præstituit. Hic ille, qui terminum lunæ præfinit occidentem versus. Hic qui fundauit terram super aquas, & ei legem fixit ut herbam proferret fœni, & fontium scatentis exilire iussit exundantem aquarum copiam, ac fluuios fluxus continuare suos, stagna vnum in locum cogi. quum & numero arenæ innumerabilis terminum mari imposuit, animantia quoque proferri ex aquis, ventos insuper voluit suos ut flatus ederent, appendens montes in statera. Idem iumeta creauit, quadrupedia, reptilia, volucres. Quid necesse fuerat terrestria eiusmodi commemorare? Angelos, Archangelos, Thronos, ipsa Cherubin ac Seraphim agmina, principatus, potestates idem ipse condidit. Ordinem insuper præscripsit temporibus annis, mensibus, hebdomadibus, horis, diebus pariter & noctibus.

D 5 bus.

bus. Lumen proinde iussit exoriri. dein circumfundi tenebras. Denique quicquid usquam est eorum quæ subsistunt, omnium hic est opifex. Hominem porro quum creaturæ omnis postremum fecisset ad imaginem & similitudinem suam, ipsum posuit in paradiso. Vt autem vidit genus humanum malitioso diaboli commento eiectum, voluit demum primitias nostræ induere carnis quam & affigeret ligno: ut quemadmodum per lignum transgressio, itidem per lignum salus homini exoriretur. Diabolus igitur quod è cælo esset deiectus, invidit Adæ in paradiso consistenti, quare exuvio serpentis usus tanquam organo suæ fraudi consentaneo aduersus eum operatus efficaciter est: priorque hisce aggressus verbis compellavit eos incolas tum paradisi: Incorporeus enim quum sit, utique cum eis corporis amiculo vestitus neutiquam poterat mutuum sermonem conferere. Heuam adortus primum dicit: Quam est lignum hoc speciosum, maturumque ac tempestivum esui? Futurum sanè est, ut quacunque die ex eo comederitis, sitis sicut dii. Heuam igitur persuasum suum mox virum lenocinio verborum pellexit. Sumpto mox verito edulio, uterque alteri visum sunt nudi. Ait tum deus ad Adam, Adam ubi es? Caue, per hæc vllam facti ignorantiam imputes Deo. Dicebat Adæ, ubi es? quandoquidem dixerat eis diabolus. Quia quacunque die comederitis, eritis sicut dii. Illis secum reputantibus quod per esum futuri essent dii, eoque dicebat Deus, Adam ubi es? Nam quia comedisti, perseverasti esse homo. Nonne lignum istius esu tibi interdixeram? Ecce comedisti ac proinde præuaricatus es mandatum. Planè hunc indicat sensum, Ubi es? Erant iam tum uterque scilicet is foliis circumcincti. Ecquid porro respondit Adæ. Audivi vocem tuam deambulantis in paradiso, & timui. Adiecitque ad Deum, Mulier quam dedisti mihi, ipsa decepit me. Dein ad Heuam, Tu quid Heuam? Ecquid illa respondit? Serpens decepit me. O Heuam, esto. Ego te viri tui tutelæ credideram. Num

serpentis

serpenti etiam huic, tui curam permisit? Hunc illi pre-textum opponebant, per eam causificationem sperantes se exemptum iri poenæ. Ait tū deus ad Adæ, Maledicta terra in operibus tuis. Spinæ & tribulos germinabit tibi. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Deinde ad mulierem, In dolore paries filios, & ad virum tuum conuersio tua: et ipse dominabitur tui. Post hæc ad Serpentem, super pectus tuum ac ventrem gradieris et terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ: tu eius observabis calcaneum & ille caput tuum. Quam tandem ob causam tali maledictione percussit serpentem, per quam super pectus ventrem ingrederetur, terramque esitaret cunctis diebus vitæ suæ? Hac nimirum ratione pectori maledixit, quia in eo sedes est cordis, quod serpenti fuit mali totius aduersum progenitores nostros concepti domicilium: ventri item, quod prætexta esca illecebra utrumque pertraxit in præcipitium inobedientiae. Ad hæc iubetur, terram ut comedat omnibus diebus vitæ suæ. Adam quippe è terra, terrenus. Itaque tres hi suam quisque accipere sententiam, quod hi tres præscriptum sibi mandatum essent præuaricati. Quando igitur per lignum facta transgressio est, iuxta præscriptum mihi sermonem voluit ipse Dominus, ligno affigi primitias nostras: ut quemadmodum diuini præuaricatio mandati per lignum, ita per lignum homini suboriretur salus, qua omnes nos contingat perfrui in Christo Iesu Domino nostro, cui gloria in sæcula sæculorum, Amen.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI
Constantinopolitani de resurrectione

LIBER PRIMVS.

DE fidei nostræ placitis, deque gloria vnigeniti filij dei, pridem apud vos disseruimus, conuincentes & obturantes hæreticorum ora, qui gloriam illi detrahunt, & à genitore suo illi alienam naturam dicunt. Hodie de moribus, deque vita instituenda sermonem in medium asserre, et in genere admo-

admonere decreuimus. Imo sermo ille non tractabile solum de moribus, sed & nostræ fidei decreta continebit. Paratus enim sum, ut ad materiam de resurrectione descendam. Quod sane argumentum varium est, & copiosum. Nam & in his quæ fidei sunt nos dirigit, & vitam nostram componit, & diuinâ providentiam ab omnibus calumniatoribus vindicat. Et quemadmodum cum non creditur vitam nostrâ subuertit, malisq; sexcentis implet, sursû deorsumq; factis omnibus: ita cum creditur, providentiam multis rationibus adstruit, & nos ad diligentem virtutis curam promouet, vitiâq; magno studio expellit. Etenim, ut nulla illi virtutis cura est, qui resurrectionem non expectat, quicq; credit se non daturum rationem de his, quæ hic operatus est: sed opinatur res nostras tantum intra angustos præsentis vitæ limites contineri, neque ultra se extendere (quomodo enim virtutis vlla ei cura esset, qui nullam laborum retributionem sibi repositam expectat, neq; peccare definit? & quomodo à peccatis desisteret, qui nihil suppliciorum imminere suis male actis credit, sed permittit sese fœdis concupiscentiis, & in nullum non peccandi genus ruit?) Ita & qui sibi persuadet futurum aliquando iudicium, & ante oculos statuit terribile hoc tribunal, & indeclinabiles expostulationes, & inappellabilem sententiam: is modis omnibus conabitur, ut studeat temperantiæ & æquitati, atque aliis virtutibus, & effugiat intemperantiam, temeritatem, omniaq; alia vitia, atq; ita ut possit magna virtute repellere eos, qui diuinam calumniatur providentiam. Enimuero sunt nonnulli, qui ubi viderint mansuete, & caste, & iuste viuentes, inopia et calumniis premi, inuadi, comprehendi, vix necessarium victum habere, sæpe etiam morbo longo, & graui valetudine emacerari, & in summa, omni care re subsidio: & è diuerso maleficos & pollutos homines, planeq; flagitiosos affluere diuitiis, deliciari, nitidis vestibus amiciri, clientulorum pompam post se trahere, in admiratione esse, magistratus agere,

multa

multa à regibus obtinere priuilegia, mox diuinam arguunt præsentiam, & dicunt: Vbi nam prouidentia illarum aut ubi iustum iudicium? sobrius & innocens male habet, intemperans, & corruptus feliciter agit. Et hic quidem admirationi est, ille vero ludibrio: hic variis fruitur deliciis, ille autem inops extremis pessundatur incommodis. At qui de resurrectione bene senserit, & sapienter disputare nouerit, facile quicquid id est blasphemiarum diluet, & illis tamen stomachabunde disputantibus, dicit: Compescite linguam vestram, & aduersus deum, qui nos fecit, eam ne exacueritis. Non enim res nostræ in hac solum vita durant, sed festinamus ad vitam aliam multo longiorem, imò finem minime habentem. Et ibi omnino pauper iste, qui iuste viuit, laborum suorum mercedem accepturus est: intemperans autem & maleficus, maliciæ suæ, illicitarum voluptatis daturus est penam. Proinde, non à præsentibus solum de diuina providentia sententiam feramus, sed à futuris. Præsentia certamen quoddam sunt, & labores, & stadium: futura vero, præmia, coronæ, & brachia. Sicut ergo athletæ in theatro et in sudore, et puluere, et estu, multo, et laboribus et erumnis pugnandum est: ita et iustum hic multa sustinere oportet, et ferre omnia viriliter, siquidem præclaras illic accepturus est coronas. Et si sunt nonnulli, quos perturbat impiorum felicitas: hi secum perpendant, quæ quemadmodum & latrones, & fures, & homicidæ, & piratæ priusquam ad iudicium trahantur, multis deliciis fruuntur, & ex aliena calamitate suâ constituentibus abundantiam, iniustis opibus locupletati, quotidie inebriabantur: ubi autem iudicis sententiam audierint, omnium horum luent penam: Item & illi qui scorta mercantur, & Sybariticas mensas instruunt, & superciliosa surrigunt, & fastu pleni, pauperes opprimunt: quando vnigenitus Dei filius aderit cum angelis suis, & sedens super thronum illum, orbem terrarum in medium adducet: tunc nudi, & animi sui splendore destituti adducentur, & nullum vel aduocatum, vel patronum habentes, absque

venia

venia in igneos fluvios proiciuntur. Quapropter neque hos beatos dixeris ob presentes delicias, sed potius desole, & deplora ob futura supplicia: neque iustum illud miserum existimaveris ob presentem paupertatem, sed pro beato habe ob subsequentes bonorum divitiarum, & in tuo animo sermonem hunc de resurrectione implanta: ut si bonus fueris, & teneris, probatior evadas, maioremque alacritatem per spem futurorum accipias: sin malus, a malicia desistas, & continentior fias ob timorem futuri supplicii. Idcirco & Paulus de resurrectione nobis subinde verba facit, quemadmodum igitur & hodie audistis ipsum clamantem, & dicentem: Scimus enim, quod si terrestre nostrum domum, & miciliū tabernaculi huius dissolvatur, domum ex deo habemus non manufactam æternam, in cælis. Immo cum his & superiora tractemus, & videamus quomodo in sermonem de resurrectione inciderit. Neque enim simpliciter, neque fortuito hanc nobis afferre solet doctrinam: sed quia simul docere vult quæ futura sunt, & athletas pietatis confirmare studet. Nunc quidem gratia dei multa pace fruimur, & reges pie viuunt, & principes veritatem agnouerunt, & populi & civitates, & gentes erroribus liberati, Christum omnes adorant. Tunc autem in principio prædicationis, cum nuper pietatis semina iacta essent, magnum prælium erat, multiplexque ac variū. Nam principes & reges, & domestici, & cognati, & omnes impugnabant fideles: & repugnante natura ipsa bellum oriebatur. Pater filium tradebat sæpe, & filiam mater, & clientulum patronus. Neque civitates solæ neque regiones, sed & domus nonnunquam in seipsas sectæ erant. Eratque tumultus, qui tunc saeviebat, atrocior quam intestinum quodvis bellum. Nam facultates rapiébatur, libertas auferebatur, & vitæ periculum imminabat, non quod Barbari in nos incursionem facerent, sed qui videbantur nobis præesse & dominari, peius erga subditos, quam bellatores omnes affecti erant. Et hoc declarat Paulus, ac dicit: Graue certamen afflictionum sustinistis, idque cum probris, & afflictionibus spectat

2. Cor. 5.

Heb. 10.

spectaculo fuistis omnibus. Etenim facti socii eorum, qui sic subvertebantur, vinculis meis compatiebamini, & directionem facultatum vestrarum cum gaudio tulistis. Ad Galatas autem dicit: Tanta passi estis frustra, si modo & frustra. Thessalonicensibus quoque, & Philippensibus, & in genere omnibus Paulus epistolas mittens, multa eiusmodi testatur. neque hoc solū erat graue, quod foris frequens bellum gerebatur, & continuū: sed quod & inter fideles ipsos exorta fuerunt nonnulla scandala, & lites, & contentiones & amulationes: quæ & ipsa manifestat Paulus dicens: Foris gladius, intus autem timor. Verum, istuc ipsum bellum, an non atrocius erat, & subditis, & præceptoribus: profecto non tantum inimicorum insidias formidabat Paulus, quantum domesticas, & quæ intra ecclesiam contingebant ruinas, & transgressiones. Nam cum apud Corinthios scortatus esset quidam, omni tempore illum lugens perseverabat, ita ut viscera sua disrumperet, & amare eiularet. Erat & tertium genus quoddam, non minus molestiarum quam dictum est, fidelibus afferens, ipsa scilicet rerum natura, quæ frequentes labores & sudores exigebat. Neque enim facilis & levis erat via, ad quam illos ducebant apostoli: sed aspera & inexpedita, & quæ animam requirebat sobriam, & vigilem, & undique diligentem. Propterea & Christus angustam et strictam ipsam vocavit. Neque enim vivere licenter & absque metu fas erat, sicut apud Gentes in turpitudine & ebrietate, & helluazione, & deliciis, et luxu: sed oportebat etiam frenare irascentiam, & imperare illicitæ concupiscentiæ, & despicere opes, & concubare gloriam, & superiore esse invidia, & invidentia. Quæ qualem laborem requirunt, sciunt hi qui cum illis quotidie certant. Quid enim, dic oro, infestius illicita concupiscentia: quæ veluti rabidus canis in nos continuo insilit, & quotidie nos obcurbat? Atque adeo opus est perpetuo vigilantia anima. Iam quid amarior ira? Et leuius quidem videtur non ulcisci eum, qui nos iniuria affecit, sed oportet & contristantibus benefacere, & scilicet

Gal. 2.

2. Cor. 7.

scōmatis nos incessantibus benedicere, & ne vllum quidē vnquam amarū verbū proferre. Quin & cōtinentiam non in solis operibus, sed & in cogitatione ipsa monstrare oportet. Non enim solum ab incontinentiā opere, sed & a tali aspectu abstinendū est. Neq; ex formoso mulierū aspectu voluptas capiendā: nā & ob tale contemplationē extremum supplicii irrogabitur. Cum igitur & tantū bellum ab his, quæ foris: & tātus timor ab his, quæ intus: magnus quoq; erat & labor in meditando virtutibus. Accedit autem & quantum. Nam inexperti erant certaminis tanti, quod certandum erat: neq; enim Apostoli eos qui a progenitoribus suis pietatem exceperant, erudiendos fortiti sunt, sed educatos in nocendi libidine, & deliciis, & ebrietate, & turpitudine, & in temperantia. Neque hoc parui momenti erat, vt difficilius redderetur certamen, q̄ tam philosophiam neque superiora tempora, neque parentes docuerat: sed tunc primum ad huiusmodi certamina instruebantur. Cū igitur tanta tunc esset certandi difficultas, Paulus, vt solaretur certantium labore, subinde de resurrectione sermonē mouebat: & nō hac solū adhortabatur athletas, sed & suarum passionū enarratione: eaq; de causa antequam in sermonem de resurrectione incidat, suas passionē exponit, sic dicens: In omnibus premimur, at non anxij reddimur. Laboramus, at non destituimur: persecutionem patimur, at non in ea deserimur: detrimimur, at non perimur. Quotidianas mortes cōmemorat, eo q̄ quasi animati mortui quotidie ad mortem tradebantur: tunc ergo sermonem hunc de resurrectione mouit. Credimus enim, ait, quod is qui suscitauit dominū nostrū Iesum Christum, & nos per Iesum suscitabit, & vobiscū cōstituet: propterea malis non succubimus, ait, maximam in certaminibus ipsis consolationem habentes, spem futurorū. Et non dixit ad ipsos, propter quod ne succubatis malis: sed quid ait? Propter quod non succumbimus malis. Declarat se quoque in continuis conflictationibus esse. Enimvero

2. Cor. 4.

uero in olympicis certaminibus, athleta intra stadium certat, magister autē ludi foris confidens, sermonibus affert auxilium, eatenusq; certantē duntaxat iuuat, quatenus acclamationibus sermonibusq; valet: neque enim vlla ei lege permittitur, propius afficere & manibus illū adiuuare. At secus res habet in pietatis certaminibus. Idem enim est & athleta, & magister ludi: et idcirco non extra caueam sedet: sed ingressus ad certamina ipsa, firmat cōpugiles, dicens: Propter quod malis non succumbimus? Et non dixit: Propter quod malis nō succumbo, sed malis nō succumbimus, laudibus ipsos erigere volens. Sed quauis homo noster externus corrumpitur, tamen internus renouatur in dies singulos. Vide quanta Apostoli prudētia. Admonuit primū eos ab afflictionibus, quas ferebant, dicens: In omnibus premimur, at non anxij reddimur. Admonuit itē a resurrectione Iesu: Nam qui suscitauit Iesum, & nos suscitabit. Nunc aliam quandā adhortandi rationē inducit. Quandoquidē homines pleriq; pusillo animo sunt, & infirmi, ac miseri, & resurrectionem dei despiciunt, & ob tēporis longitudinē vacillant ac recidunt: ideo aliam illis ante resurrectionem cōstituit mercedem, ac retributionem. Et quānā illa? Tamen si externus homo noster corrūpitur, internus tamē innouatur in dies singulos. Externū hominē, corpus: internū, animā vocat. Et hoc ideo dicit, vt intelligas, quod anteq̄ resurgamus, & anteq̄ fruamur gloria futura, etiam non parua hic laborū remuneratione datur, cum inter angustias ipsas anima nostra reuiuenscit, sapientior ac magis pia euadit, maiore pollet patientia, & fortior atq; constantior persistit. Nam sicut hi qui in corporali certamine pugnant, ante coronam & brauium, in meditatione & palestra ipsa, magnā accipiunt mercedē, eo quod corpora sua firmiter, & validiora exercitando faciunt, & infirmitatē omnē effugiunt: ita et nos virtutis certantē certantes, priusquam aperiatur cœlum, priusquam filius Dei adsit, priusquā retributiones nobis

E

dentur,

dentur, magnam mercedem accipimus, eo quod anima sapientiae sit amantior. Similiter sicut qui mare nauigarunt, & innumeras procellas tulerunt, multasque hyemes perpeffi sunt, & cum multis bestiis certarunt: antequam merces referunt, non paruum peregrinationis suae lucrum reportant, eo quod aliquanto fidentiores sunt, ac pelagi saeuitiam minus horrent: namque intrepide, & voluptate quadam transmarinas peregrinationes aggrediuntur. Ita & qui in presenti vita, propter Christum multas fert afflictiones, multaque graua patitur, etiam antequam regni caelorum magnam illam retributionem assequatur, magna hic potitur fiducia: animamque suam ita excelsam efficit, ut posthac graua omnia quasi est sublimi derideat. Ut autem quod dicimus adhuc manifestius colliquefcat, exemplo uti volumus. Paulus ille exaltaris innumeris malis, nonne insignes retributiones accipit, cum irrideret tyrannos, cum furibundos populos incitaret, cum omnes penas contemneret, impudensque & imperculsus maneret contra bestias, contra ferrum, in mari, in praecipitiis, in seditionibus, in insidiis, denique in malis omnibus: quid huic conferri potest? Enimvero hominem in exercitatu, & nihil mali expertum, mox, si quae fortuito oboriuntur turbulenciae, imo non solum res ipsae, sed & stultae opinioniones, & rerum umbrae, pauidum reddunt & perterrent. Verum qui non omnino in exercitatu in certamen ingreditur, sed multa ante mala perpeffus est, is omnibus postea superior fit, & minas contemnit. Non parua autem est haec corona, neque exigua merces, quod illum nihil humanarum rerum mouere potest. Nam quae aliis multum formidanda videbantur, ab hoc facile contemnebantur: & propter quae alij tremebant, & metu obitupefcebant, ea multum ridebat ipse, quia per excellentem patientiam, angelicarum virtutum philosophiam adeptus erat. Si enim corpus recte beatum dicimus, quod potest absque offensa ferre frigus, & calores, & famem, & inopiam, & vigiliam, & difficultates, erumnasque alias: quanto magis beatum

vocare

vocare oportet animam, quae viriliter ac fortiter omnes omnium molestiarum ferre incurfus, et per omnia feruare cor suum nulli seruitori obnoxium potest. Plane is regum est rex, & magis quam rex. Regem enim satellites, milites, amici, & inimici, nunc insidiando, nunc aperte vim faciendo offendere possunt: huic autem, cui animus qualis nunc dixi, neque rex, neque stipendiarius, neque familiaris, neque amicus, neque inimicus, neque diabolus ipse, aliqua ex parte potuit nocere. Aut quo pacto, cum is omni studio in hoc incumbat, ne inter mala computet, quae vulgo mala haberi solent? Talis quippe erat beatus Paulus, atque propterea dicebat: Quis nos separabit a charitate Christi? tribulatio vel angustia, vel persecutio, vel fames, vel nuditas, vel gladius, vel periculum? Sicut scriptum est: Quia propter te morte conficimur tota die, reputati fumus ut oves mactationis: sed in illis omnibus egregie vincimus propter eum, qui nos dilexit. Istud etiam hoc loco insinuans dicebat: Tametsi externus homo noster corrumpitur, internus tamen renouatur in dies singulos. Infirmum fit corpus autem, sed validior & potentior animus, quin & multo alacrior, & agilior. Et sicut miles, si gestarit arma se se grauantia, licet alioqui strenuus sit, & in militia exercitatus, non est terrori hostibus, qui sciunt armaturae grauitatem pedum velocitati & bellandi usus obtemperare: si leuia acceperit, & tractabilia, sicut autem aliqua obuium se feret hostibus: sic & qui carnem suam non ebrietate, neque indulgentia, neque deliciis intransiit: sed ieiuniis & precibus, diuturnaque afflictionum sustinentia, leuiorem & tenuiorem effecerit: sicut volucris aliqua superne deuolas, ita valido impetu in phalanges demonum irruit, & occurrentes virescutes facile inuadit, sibique subiicit. In hunc modum & Paulus multis affectus plagis, & in vincula coniectus, & ligneis vinctus copedibus, corpus quidem habuit valde infirmum, laboribusque emaceratum, animam vero fortem, & inuictam: atque adeo fortis erat vinctus, ut ad solam eius vocem fundamenta carceris

Rom. 8.

Psal. 43.

1. Cor. 4.

ris cōmouerentur, & solutis cōpedibus vinctus sup-
 pra pedes statueretur, aperirēturq; ianuæ clauſæ. Itaq;
 que haud paruam nobis consolationē Paulus exhibuit,
 quæ conceditur etiam antequā refurgamus, nē
 Rom. 5. pe quodd tentationibus meliores & sapientiores red-
 demur: idcirco dicit, Afflictio patientiā operatur, pa-
 tientia probationem, probatio spem, spes vero non
 confunditur. Et iterum alius quidā dicit: Vir qui
 non tentatur, non est probatus, & qui non est pro-
 batus, nullius pensi est. Et ita non parum nobis con-
 ferunt afflictiones ante resurrectionem, cum anima
 redditur probator, sapientia & intelligentia præſta-
 tior, & ab omni libera formidine. Et idcirco dicit:
 2. Cor. 4. Etiam si externus noſter homo corrumpatur, inter-
 nus tamē renouatur in dies singulos. Effugatur enim
 omnis effœminatio, extinguuntur cōcupiscentiæ ab-
 surdæ & auaritiæ, & inanis gloria: & in summa, in-
 terimuntur omnes aliæ malæ peruersæq; cogitatio-
 nes. Vt ergo anima ignauitæ locordiaq; dedita, faci-
 le huiusmodi afflictionibus est obnoxia: ita si conti-
 nuis est implicita pro pietate certaminibus, nō tan-
 tū habet oīq; vt de his vel cogitet aliquando, curis
 videlicet ipsam ab omnibus ad palæstræ studia auo-
 cantibus. Propterea dicebat, innouatur in dies singu-
 los. Postea vt denuo soletur animas dolentes in ma-
 lis quibus affliguntur, & aliam philosophiam nesci-
 entes, erigat spe futurorum, sic dicit: Quæ enim nunc
 leuis est afflictio, mirē supra modū æternæ gloriæ pō-
 dus operatur in nobis, dū nō spectamus ea, q̄ viden-
 tur: sed quæ nō videntur. Nā quæ vident, temporaria
 sunt: quæ verō non videntur, æterna. Quasi diceret,
 Plurima igitur & in hac vita afflictio nobis bona
 confert, nempe quod animam nostram sapientiorē,
 prudentiorēq; facit, innumera tamen & futura bo-
 na conciliat: non ea quæ laboribus ex æquo repen-
 duntur, sed multo ampliora quam certaminibus de-
 bentur, tam secundum qualitatem, quā secundum
 quantitatem. Et ambo ista declarans, comparat &
 excellentiam præmiorum & periculorum, & oppo-
 nit

nit breue nunc æternitati: leuitati, pondus: afflictio-
 ni, gloriam. Afflictio enim ait, temporalis est & le-
 uis. Relaxatio autem, imō non dixit afflictionis re-
 laxatio, sed gloria, quæ relaxatione afflictionis mul-
 to est maior, vtpote æterna, & continua & magna.
 Pondus autem hic non erumnosum & onerosum,
 sed magnificum & preciosum aliquid vocat vulga-
 ri consuetudine, qua pretiosa grauioris esse ponde-
 ris vocare solemus. Cum igitur dicit, pōdus gloriæ,
 magnitudinem gloriæ dicit. Inquit igitur, Ne hoc
 reputes, quod flagellaris & expelleris, sed potius co-
 gita coronas & retributiones, quod illæ longiores,
 maiores & clariores sint præsentibus, nullumq; sine
 habeant, aut terminum. Et hæc applicat ad tentatio-
 nem, illa vero ad spem: et de his dicit, quod apparet:
 de illis vero, quod non apparent. Iam si rectē sapi-
 inuisibilia multo magis apparent quā visibilia,
 poterisq; illa magis videre quā hæc: hæc enim trā-
 seunt, illa autem permanent. Eapropter addit, dicēs:
 Dum nos non spectamus ea quæ videntur, sed quæ
 non videntur: quæ enim nō videntur, æterna. At si
 dixeris, quomodo possum videre ea quæ non viden-
 tur: & ea quæ præsentia sunt, non videre? Age tēta-
 bo quomodo tibi horum fidem faciā, idq; a seculari-
 bus negotiis. Nam in rebus huius mundi nemo sta-
 tim aliquid agit, nisi priusquā videat visibilia, spe-
 ciet inuisibilia. Dicam autem exemplum. Negotia-
 tor multas fert tempestates, fluctuum insultus, nauis
 fragia, multaq; alia incōmoda: verum non nisi cum
 negotiatione aliquamdiu exercuerit, & merces cō-
 portarit, diuitiis partis fruitur. Et præcedunt quidē
 tempestates, sequuntur autem merces: & videt quis
 dem pelagus ac fluctus, cū e littore soluit, merces au-
 tem non videntur, tantum aut sperantur. At nisi ad
 eam respiciat, quæ non apparet, & absens est: & nō
 in manu, sed in spe: nunquam etiam præsentia, &
 quæ apparent attentabit. Similiter & agricola iun-
 git boves, apert aratrum, profundos facit sulcos, se-
 mina spargit, & omnia quæ sibi sunt infumit, &
 E 3 frigora,

frigora, & glacies, & imbres, & alias fert erumna,
quamuis multas, tãdemq; post labores expectat, vt
videat cãpos virentes, & impletã aream. En & hic
prior est labor, posterior vero merces: & merces in
certa, labor vero certus & difficilis: & illa quidẽ tan
tum in spe, labor autẽ in manibus. Veruntamen &
ipse nisi primum hanc spectet, quã dubia, & nõ ap
parens, & corporeis oculis inconspicua: non solum
non iunget boues, sed & neque aratrum trahet, neq;
semina sparget, neque vnquam ad id operis vel do
mo egredietur. Sicut igitur in rebus vitæ huius ma
gis spectatur ad inuisibilia, quã ad visibilia: & an
tea fertur labor, quã videatur merces, & primum
difficilia quæq; sustinentur, & sic inde expectantur
fructus: sicut spes inuisibilium primum adducit, &
tunc visibilia quoque attinguntur: ad hæc, dubitare,
hæsitare, & poscere mercedem ante labores, videtur
esse animi abiectioris, quã sint agricolæ, & nautæ:
non enim in hoc solo ipsis videmur esse deteriores,
quod agre futura expectamus, sed etiam in alio quo
dam nõ minore illis. Et quodnam est hoc? Illi enim
non satis fidere possunt fini suo, & incerti sunt quan
tum mercedis habituri, attamen nec sic à laboribus
deterrentur. At tu fideiussores coronarum habes si
de dignissimum, & neq; sic imitaris illorum studiũ,
ac strenuitatem. Etenim nõ vnquam agricola post
quam sementem fecerit, agrum coluerit, iam segetẽ
increfcere viderit, spe tamen & retributione labo
rum excidit, si vel grandio, vel eruca, vel locustæ, vel
alia quædam talia acciderint, & post multos labo
res vacuis manibus domum regreditur. Mercator
quoq; post longam nauigationem afferens onerata
naui, sæpe in ipso portus hostio, irruentibus ven
tis, impingit in scopulum, & vix nudo corpore sal
uato egreditur. Et in summa, in secularibus negotiis
omnibus sæpe sub finẽ eiusmodi calamitates eueni
unt. Cæterum non idem in tuis contingit certaminib;
us: sed necesse omnino est, vt qui certauerit, & pie
tatem seminauerit, multosq; labores tulerit, finem
ipsum

ipsum assequatur. Neq; enim aeris intemperie, neq;
ventorum tempestate, laborum mercedes subuertit
finit deus, sed repositæ sunt illæ in cœlestibus & in
depradabilibus thesauris. Propter hoc & Paulus di
cebat: Afflictio patientiam operatur, patientia pro
Rom. 5. bationem, probatio spem, spes autem non confundi
tur. Igitur ne dixeris futura inuisibilia, si exacte dice
re volueris. Plus enim apparent, quã illa ipsa, quæ
in manibus sunt. Quod id ipsum Paulus nobis mon
strans, dicit: Illa quidem æterna, hæc vero tempora
lia. Nomine tẽporahum, declarat nobis corruptibili
tatem ipforum: nam antequam appareant, aufugi
unt, & auolant antequam consistant, mutationesq;
eorum celeri momento fiunt: infidam igitur in diui
tiis, gloria, potentatu, corporis forma, & quocunq;
seculari alio bono, possessionem contueri licet. Ea
propter propheta reprehendens agentes in deliciis,
& in diuitias, vel quamuis aliam rem temporalem
insanientes, Quasi stantia, dicit, reputarunt hæc, non
quasi fugientia. Nam sicut vmbra nemo compre
henderit, ita neque temporales res: sed eorum aliqua
sine suo consumuntur & dissoluntur, alia ante fi
nem velocius quouis torrente diffuunt. Futura autẽ
non sunt talia: mutationem enim nesciunt, vicis
situdinem nõ patiuntur: non ea vrget senectus, nul
lam alterationem experiuntur, sed perpetuo vi
gent, & in suo decore permanent. Et si de infidis,
ambiguis, & non apparentibus dicendum, ea sunt
præsentia. Nam apud possidentes non manent, sed
quotidie dominos mutant, & ab illis ad alios trans
eunt, & rursus ab illis ad alios. Vbi omnia hæc à
Paulo dicta, qui vocat præsentia temporaria, & fu
tura æterna: tunc de resurrectione sermonem ha
bet, sic dicens: Scimus quod si terrestris nostra
domus huius tabernaculi dissoluatur, domum ex
Deo habemus, non manufactam, æternam in cœ
lis. Vide iterum quã proprie etiam hoc loco di
ctionibus vratur, vt vim sententiæ suæ ipsis nomi
nibus declaret. Non enim simpliciter tabernaculum

corpus vocauit, sed indicat nobis vitam hanc præsentem temporalem, & declarat quomodo committenda sit in meliorem: quasi dicat, Quid ingemiscis & lachrymaris, dilecte, quod verberibus pulsaris, quod ab hominum coetu expelleris, quod in carcerem intruderis? Quid luges afflictiones illas particulares, cum pro perfecta corporis solutione orare debeas? imò non simpliciter corporis, sed corruptionis in corpore? Nam ut ostendat, quod particulares illæ afflictiones non solum contristare nos non debeant, sed & latificare: monstrat, quod precemur & operemur vniuersalem et postremam consummationem, dissolutionem, inquam, per mortem. Sic enim dicit:

2. Cor. 5. Etenim in hoc ingemiscimus, desiderantes ut domicilium nostrum cœlitus superinduiatur. Domum autem tabernaculi, corpus dicitur: rem vnam duobus nominibus explicando. Vel domum tabernaculi vocat domus in quibus habitamus, ciuitates, & figuram præsentis vitæ. Et non simpliciter dixit, scio: sed, scimus: & auditorum quoque sententiam assumptis, dicens: Non de rebus ambiguis disputo, non de his quæ nesciuntur, sed de his de quibus iam pridè edocti estis, credentes in resurrectionem Iesu Christi: et ob hoc tabernacula vocamus corpora eorum, qui hinc decedunt. Vide autem quomodo & verbo appositè sit usus. Non dixit occisum est, vel dissolutum est: quod declarauit, quod dissolutum est: quo declarauit, quod dissolutum est: ut resurgat fulgidius, ut inueniatur clarior: sicut etiam labores & præmia conferebat à qualitate, quantitate & tempore. Ita & hic facit, corpus deciduum, tabernaculi, quod autem resurgit, domus nomine vocat: & non simpliciter domum, sed æternam, sed cœlestem: excellentiam eius tam à tempore, quam à loco subindicans. Hæc enim terrestris est, illa cœlestis: hæc temporalis, illa æterna. Et nunc quidem opus nostro corporis domicilio propter carnis infirmitatem, tunc vero idem & corpus erit, & domiciliū: neque tecto, neque vllis velamentis habens opus, pro omnibus his contentū suipsius incorruptibilitate.

bilitate. Postea indicando eminentiam bonorum nobis repositorum, dicit: Etenim in hoc ingemiscimus. Quibus eos ad suam philosophiam trahere vult, & suæ possessionis facere participes. Etenim in hac parte ingemiscimus, desiderantes domicilium nostrum è cœlo superindui. non dixit simpliciter, indui: sed superindui. Siquidem & induti non inueniamur nudati. Et licet appareat obscurū esse, quod dictum est: sit tamen manifestius per ea quæ subduntur. Etenim qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus grauati, eo quod nolumus exui, sed superindui. Vide quomodo seipsum non arguit, neque vocat domum hoc corpus, sed tabernaculum dicit, eo quod nolumus exui, sed superindui. Hic importune flagellat criminales naturam corporis, & accusantes carnem nostram. Quia enim dixit, quod ingemiscimus, & exui nolumus: ut ne putes quod corpus quasi malum aliud quod, & causam malitiæ, inimicum, & hostem fugiat, audi quomodo suspicionem excludit. Primum cum dicit, Ingemiscimus grauati, eo quod nolumus exui, sed superindui. Quod autem dixit hoc est, non carnem volo deponere, sed corruptionem: non corpus sed mortem. Aliud est corpus, aliud mors: & aliud corpus, aliud corruptio: neque corruptio corpus est, & corruptibile quidem corpus est, non autem corruptio corpus. Nam corpus opus est dei, corruptio autem & mors à peccato inuectæ sunt. Igitur ait, id quod alienum est exuere volo, non quod proprium. Alienum autem est, non corpus, sed corruptio. Et propter hoc ait, eo quod nolumus exui, hoc est, auferri corpus, sed superindui in corpore incorruptionem. Corpus medio se modo habet inter corruptionem & incorruptionem. Degustat hic corruptionem, & alibi degustat incorruptionem: abiicit quod accepit à peccato, & possidet quod dedit dei gratia. Ut discas quod exuere, non de corpore dicit, sed de corruptione & morte: audi ex his quæ mox subiiciuntur. Nam postquā dixit, nolumus exui: sed superindui: non dixit, quod absorbeatur corpus ab incorporeis.

tate, sed quid? sed ut absorbeat mortalitas à vita, hoc est, ut euaneſcat, ut aboleatur: ita abolitionem non corporis vocat, sed corruptionis & mortis. Ad ueniens enim vita nō corpus abolet & abſumit, sed mortem & corruptionem quæ illud inuaſerant. Gemitus ergo ille, non propter corpus est, sed propter corruptionem & mortem, quæ illi ineſt. Etenim corpus graue est & oneroſum, ac moleſtum: non ſecundum ſuam naturam, ſed ſecundum mortalitatē, quæ poſtea illi ſuperuenit: non ut corpus, ſed ut corruptibile. Tanta enim eius eſt generoſitas, ut dignitatem ſuam picturis quibuſdam expreſſerit. Nam apoſtolorum vmbraē incorporeas expulerunt virtutes: itē cinis & puluis eorum, & amicula, quæ illorum adhaſerant corporibus, morbos fugarunt, ſanitatēq; contulerunt. Nihil ergo mihi de phlegmate, & cholera, & ſudore, & ſordibus, ac aliis dixeris, quæ corporis accuſatores narrant, neq; enim ex natura corporis hæc fuerunt, ſed à poſteriore corruptione inueſta ſunt. Nam ſi, quæ ſit eius natura, addiſcere voles, conſidera membrorum omnium formationem, figuram, operationes, mutuamq; concordiam, & viam de ciuitate illam optimis legibus gubernatam, nō niſi ſapientes habere ciues, videbis diligentem membrorum inter ſe adminiſtrationem. Sin ſuſum deorſum, obiterq; hæc prætercurris, proſecto horres ſolā paſſibilitatem, & corruptibilitatem, quāuis nec hic nobis deſit reſponſio. Nam quod hinc humano generi non ſolum nihil damni, ſed etiam plurimum commodi acceſſerit, inde colliqueſcit: ſancti enim omnes in corpore viuētes, declararunt, quā gubernarint ſenſus ſuos, nullo per eos, quantum ad virtutis curſum attinet, affectu incommodo. Quin & alij qui mediocriter virtutem colunt, attendentes corporis imbecillitatem, minus in præuaricationibus ſuis progreſſi ſunt. Cum enim homines nonnulli etiam mortali, & patibili hoc corpusculo circumdati, æquales ſe deo eſſe ſibi viſi ſint, & ob hoc tanta ſe gloria obſeruari curauerint; qua non ſtultitia decepti ceſſent, ſi non

ſi non paſſioni corruptionisq; obnoxium corpus, ut pote certum infirmitatis ſuæ indicium ſortiti fuiſſent? Quia ergo corpus obſtat impietati, quæ ſumma eſt malitia, & ſanctis præſtat, ut animæ fortitudinem declarent: quam veniam cōſequentur hi qui ipſum accuſant, & malum clamant? Non enim talia de ipſo dicenda. Inſuper & hinc nobis ad Dei notitiam patet via. Si enim inuiſibilia eius, quæ à conditione mundi in facturis conſiderata conſpiciuntur, & fides ex auditu eſt: ſatis manifeſtū, quod per oculos & aures manuducitur anima, ut agnoſcat Deum qui illam fecit. Idcirco iſtucipſum Paulus amat & clamat, ac dicit: Nolo illud exui, ſed ſuperindui & immortalitatem. Quo pacto autem poteſt reſurgere corpus, fieriq; corruptionis immune? At cum dei potentia operatur, quo pacto non eueniet? Sed quid de Deo, inquam? Teipſum fecit Deus, ut reſurrectionis eſſes opifex, id quod patet in ſeminibus, artibus, materiisq; metallorum. Etenim ſemina niſi prius moriantur, & putreſcāt, & corrumpan- tur, non pariunt ariſtam. Sicut igitur qui videt ibi granum quod corrumpitur & diſſoluitur, non dubitat de reſurrectione, ſed certiffimam demonſtrationem facit. Nam ſi ita maneret, & non corrumpetur, vel diſſolueretur, certum q; nunquam reſurgeret. Sic cogita & de corpore tuo, cū vides corruptionem, tunc potiſſimum de reſurrectione philoſophare. Nam mors nihil aliud eſt, quā plena corruptionis conſumptio. Neque enim mors ſimpliciter corpus, ſed corruptionem corporis abſumit. Hoc etiam in metallorum materiis vides euenire. Rudem enim glebam in qua aurum, accipiunt eius artis gnari, & in conſlatoriū mittunt, faciunt aurum circumponendo ſtannū & aliam materiā, & aurū nō proferunt, donec purum excoquatur. Iam ſi tantum poteſt ignis potentia, cur non & diuina? dic quaſo, an non multo magis poteſt? Et quis mentis compos de his dubitaret? Cogita quo modo te a principio fecit, nec erit quod de reſurrectione ambigas.

Nōn.

Rom. x.

1. Cor. 15

Nonne terram accepit, & formauit: tametsi operosius videatur, formari e terra carnē, & cutem, & ossa, & neruos, & arterias, & instrumentalia, & simplicia corpora, oculos, aures, nares, pedes, manus, & vnicuique horum tam propriā quam communem inde operationem, quam corruptibilia facta, efficere incorruptibilia? An non vides, quomodo vniuersalis quidem terra, corpus autem multiforme & varium, nempe in operationibus, coloribus, figuracione, essentiis, & aliis omnibus? Dic igitur, quid ita de futuris dubitas? Et quid opus est dicere de corporibus? dic mihi quomodo fecerit virtutes immensas, populos cœlestes, angelos, superioraq; his agminat? dic oro modum quo fecit? Hic nihil dicere potes, quam quod sola voluntas ad hæc suffecerit. Cæterum qui tot incorporeos formauit exercitus, hominis corpus dispersum renouare iterum, & in maiorem prouehere dignitatem nequit? Et quis sic infensatus est, qui de his dubitet & resurrectionem fore inficias eat? Ad hæc, si non resurgit corpus, non resurgit homo. Homo enim non est anima sola, sed corpus & anima. Si ergo anima sola resurget, dimidium animal resurget, & ita non integrum. Sed & de anima non proprie dicitur resurrectio. Resurrectio enim eius est quod cecidit, & quod dissolutum est. Anima autem non dissoluitur, sed corpus. Quia ergo id est, quod ait: Siquidem induti nō nudi inueniamur? Sacramentum magnum & ineffabile nobis ibi adumbratur. Quale autem hoc? nempe id quod & in epistola ad Corinthios dicit: Omnes quidem resurgemus, vnusquisque autem in suo ordine. Quid autem est, quod hic dicitur? Hoc videlicet quod Grecus, & Iudæus, & hæreticus, & omnis homo qui venit in hunc mundum, in hac nostra resurrectione erit: & hoc est quod manifestat, dicens: Omnes quidem non dormiemus, omnes autem non immutabimur, in atomō, in momento oculi, in illa vltima ruba. Quia ergo communis est omnibus resurrectio, & piis & impiis, & bonis & malis hominibus, vt
ne pua

1. Cor. 5.

2. Cor. 15.

ne putes iniustum quoddam fieri iudicium, ne dicas ad te ipsum, Quidnam hoc est? ego, qui multo studio & labore & in miseria vixi, resurgo, & Græcus, & impius, & idololatra, & qui ignorat Christum, etiam ipse resurgit, & simili honore mecum fruitur. Vt ne talia dicens conturberis, audi quid dicit, Siquidem induti nō nudi inueniamur. Et quomodo dicit, qui indutus est incorruptionem & immortalitatem, vt inueniatur nudus? Videlicet si gloria priuamur, & fiducia ad Deum destituimur. Etenim peccatorum quoque corpora incorruptibilia resurgunt, & immortalia: sed hic honor fomentum et viaticum ipsis erunt suppliciorum & vltionis: incorruptibilia enim resurgunt, vt semper vrantur. Nam cum ille ignis sit inextinguibilis, opus est illis corporibus, quæ & ipsa nunquam consumantur. Eapropter dicit: Siquidem & induti, non nudi inueniamur. Non enim hoc solum est quod quaeritur, vt resurgamus, & immortalitatem induamus: sed vt cum resurrexerimus, indutiq; fuerimus immortalitatem, non inueniamur nudum a gloria, fiduciaq; erga Deum, neue igni illi tradamur. & ob hoc dicit: Siquidem & induti, nudi non inueniamur. Post hæc iterum fide dignum de resurrectione sermonem habet: & cum dixit, futurum quod absorbeatur mortale hoc a vita, adiecit, Qui autem nos fecit ad hoc ipsum Deus a principio, propter hoc hominem formauit dicit, vt nō pereat, sed vt ad incorruptionem pergat. Ita vt quando morte permisit, hoc ipsam consilio permiserit, vt vltione prudentior factus homo et melior, possit denuo ad immortalitatem reduci. Ratum atq; firmum hoc consilium, & hæc sententia ab initio apud Deum, atq; hac ratione primum hominem formauit, idque statim nobis ex procemiis ipsis declarauit. Nisi enim voluisset nobis resurrectionis ianuas aperire, non permisisset Abelem omni virtute præditum, factum sibi amicum, quæ passus est pati. Nunc autem nobis demonstratum est, quod ad aliam vitam pergamus, & aliud quoddam seculum iustis relictum est,

2. Cor. 5.

est, in quo coronas & retributiones sibi repositas accipiant. Hinc est quod permittit, ut is qui primū hic iuste vixit, laborum suorum mercedes hic non accipiat: sed hinc abiens, clamat per ea quæ hic passus est, & ad omnes dicat: Post hanc vitam est retributio aliqua, & merces, & remuneratio. Propterea etiam Enoch transtulit, & Eliam rapuit, docens per eos resurrectionis materiam. Et sufficit ad argumentum copiam sola cōditoris potentia: at si quis est infirmior, & aliam insuper demonstrationem habere vult, & pignus futuræ resurrectionis, etiam id ipsum nobis Deus magna liberalitate dedit, spiritus scilicet gratiam. Quocirca cum Paulus de resurrectione sermonem habuisset fidelissimum, de Christi resurrectione, eo quod Deus eius autor esset, adducit & hoc tertium: Et arrabonem vobis dedit, non auri nec argenti, sed arrabonem spiritus. Arrabonem autem pars est totius, & de toto fides. Nam sicut in conuiuiis, qui acceperit arrabonem, fidem habet, & securus est de toto reliquo: ita & tu cum acceperis arrabonem spiritus, dona inquam, non iam dubitare debes de cæteris bonis tibi repositis. Qui enim excitauit mortuos, curauit cæcos, dæmones expulit, leprosos mundauit, morbos emendauit, mortem soluit, & tanta ac talia potens est facere, & tu incredulus es, tu in fragili & mortali corpore, quam assequeris veniam, de resurrectione dubitans? Si enim cum nondū resurrectionis tempus aduenit, sed cum adhuc cœratur, tantas reddit tibi coronas Deus: cogita, quanta suo tempore honorum braua daturus sit. At si quis dicat, sed non videmus hæc signa nūc fieri, neque nobis tanta virtus concredita est: illud responderim quod nihil differt, siue nunc, siue olim hæc facta sint. Nam quæ prius ab apostolis sunt facta, testantur per omnem orbem ecclesiæ, & populi, & ciuitates, & gentes, ad quas idiotæ piscatores peruenerunt. Neque enim toti orbi præualuissent illiterati, & inopes, & pauperes, & viles, nisi miraculis adiuti. Verum nec tu gratiæ spiritus factus es ex

es expers. Etiamnum multa sunt donationis illius symbola, atque his quæ enumerata multo maiora, & magis admiranda. Non enim æquale est, corpus mortuum & animam a peccatis occisam ab interitu liberare, quod per baptismum fit. Non æquale est pellere morbum carnis, & abicere pondus animæ. Non est æquale oculum cæcatum restituere, & animam obtenebratam illustrare. Nisi enim esset arrabonem spiritus & nunc, neque baptisma adhibitum esset, neque peccatorum remissio, neque iustitia et sanctificatio facta esset, neque adoptionem filiorum dei acceperimus, neque percepissemus mysteria. Corpus enim & sanguis mysticus non sunt absque spiritus gratia. Neque sacerdotes habuissemus, neque has ordinationes sine tali visitatione fieri possibile. Sed multa possemus dicere gratiæ spiritus symbola, & quod etiam tu spiritus arrabonem habes, & mortem animæ pellis, cæcitatemque cogitationum, & vitæ exuis immundiciem. Ne igitur dubitemus de futuris, præsertim cum talia acceperimus pignora, sed vndeque de resurrectione sermonem solidum colligentes, vitam tantis dogmatibus dignam exhibeamus, ut & assequamur hic bona incorruptibilia, quæ sermonem ac mentem humanam transcendunt. Quæ omnibus concedat, gratia & misericordia sua Dominus noster Iesus Christus, per quem, & cum quo patri sit gloria, &c.

DE RESVRRECTIONE,

Sermo 11.

DE resurrectione domini nostri Iesu Christi, quantum valemus lingua humillima vestre dilectioni narrabimus. Deponentes lugubre mororis pallium, accipiamus lætitiæ incrementum, cum de resurgetis vita gaudemus. Testantur elementa rediuiua, quæ erant funereo tegmine in sepulta. Ad exequias dñi relictis cursibus suis obsequio famulante migrauerant, nunc nobiscum lætantur, quia nobiscum resurrexisse dominum profiterur.

Pros

Propter laborem vigiliarum breui sermone percurramus euangelium. Maria festinat ad tumultum. Maria, non mater domini, quæ virgo genuit, & post partum virgo permansit, sed aliam Mariam nominamus, quæ fugientibus apostolis, ad sepulchrum domini sola peruenit. Apparuit ei saluator rediens ab inferis, victor, de diabolo triumphator. Lugete animæ miserorum, quæ non meruistis post tartari carcerem superos reuidere. Apparuit ergo mulieri. Oportuit enim obuiari sponsam sponso, ecclesiam Christo, redemptori captiuam, domino famulam, creaturam creatori. Adhuc illa carnis nebula caligabat, & hebetem corporis cecitatem gerebat in mente, vt non agnosceret quem nouerat, non aspiceret quem videbat, non crederet, cui crediderat. Mox redita est sanitas mentis, fugatæ sunt tenebræ falsitatis. Vade, inquit, dic fratribus meis. Non dixit, dic errantibus, dic fugitiuis, dic latentibus, dic negantibus, sed dic, inquit, fratribus meis. Plures namque Marias fratres charissimi fuisse, quis ambigat, quæ qualitate meritorum post resurrectionem dominum meruerunt videre? Vna denique cum vnguento prima sabbati, alia sine vnguento vespere sabbati venisse ad sepulchrum domini designantur. Sed hæc adnititur pedes domini tenere: illa tangere prohibetur. Hæc discipulis nuntiavit dominum resurrexisse. Illa existimans furto sublatum esse congemuit. Illi in gloria sua Christus occurrit, hæc adhuc dominum cum mortuis querit. Nec immerito tangere prohibetur, quæ viuentem cum mortuis requirebat. O admirabilis bonitas saluatoris: appellat fratres, quos nouerat negatores. Perrexit mulier, nunciat apostolis Dominum resurrexisse. Soluite captiui vincula tarditatis, redite ad dominum, redite ad magistrum: quia mulier nunciat, non videatur inde decori. Thomas vnus de discipulis ambiguae mentis incredulus, de resurrectione dubius, & pene perfidiae laqueo suffocatus, aspicit Christum corpore vestitum, quod fuerat passione nudatum. Ipse ex in-

Ioan. 20

tégris genitalibus virginis, membra infantis edpexit qui clausis ianuis iuuenem introduxit. Expauit Apostolus culpam suam, & confessionis poenitentia publicauit. Veni, inquit dominus, tange vestigia vulnerum meorum, festina curiose, festina perfide, vt vulnera tua vulneribus sanentur: & mens tua sanctata perfidiae iaculis, indulgentiae medicamento curetur. Thomas reus, a quo fuerat dominus offensus, prostratus pedibus saluatoris, lamentabiles gemitus fudit: Dominus meus, ait, & Deus meus. Sed & mitissimus Christus coarctentem non contempsit: nolo, inquit, sis incredulus, sed fidelis. Bona est poenitentia fratres, si tarda non fuerit: & si fuerit sera, in opere videatur esse perfecta. Facilius cognoscimus veniam creatoris, quam poenitentiam peccatoris.

DE RESVRRECTIONE SERMO. III.

Post custodias sæuas & vincula dura, post illusiones & verbera, post aceti et fellis pocula mixta, post supplicia crucis & vulnera, postremo post ipsam mortem & inferos: surrexit de suo funere caro noua, rediuiua phoenicis, quam vltimus sol & cinnama coxerant pietatis. Redit ab occiduo orbe latens vita, & in monte salus seruata resurgit, pulchrior reditura post funus. Quid cœnam illam liberalem cōmemorem, vbi tangebatur discipulus mendax digitum? Edebat cum pane eadem, & sorbebat cum sanguine portionem. O crudele proditoris conuiuium, rogo, quibus oculis aspiciebat, quem subdente premebat? Parricida pariter & conuiua vendidit argento Dominum, fecit de magistro ferale cōmercium. Accepit aurum, & perdidit Deum: Ipse autem Iudas inter epulas carnifex, inter nequiores cibos amarus vipeream cruentat animam, & cæcum alit sub pectore vulnus. Accepit mox a Christo buccellam, quam male sibi conscia mens ferre non potuit. Cucurrit ad Iudæos. Pensat in precio mortem suam, qui dum alienum sanguinem vendit, proprio

) F laqueo

Iaqueo disperit. Ecce traditur Christus, ducitur, ecce flagellatur, ecce suspenditur. Quid tibi profuit o Iuda, vt mortem alienam tuo sanguine mercareris? Christus rediit ab inferis, & tu in pœna torqueris. Illi nihil nocuisti, tu vero corpus simul & animam perdidisti. Cur Iudæa ferox, quem occideres, cōparasti? Si seruares tibi quod emerat, nō perderes quod habebas. Tollis de innocente consilium, ducis sicut ouem ad gladium, cruentas membra, diuidis vestimenta. Quid lucri inuenisti, quia sic sc̄uisti? Ecce Christus ex Oceano mortis, tanquam roseum iubar ascendit, & super te funerea caligo permansit. Aspicere solem nostrum radiare. Vbi est quod dudum figebas in cruce? Spinas etiam capiti eius, & coronam de vepribus texuisti, acetum quoq; amaro felle propinasti cōmixtum. Ille tamen accepit, non quod biberet, sed quod potius reprobaret: deniq; gustauit merum tuum, & amputauit fructum tuum. Ego, inquit, plantaui te vineam fructiferam totam. Quo modo conuersa es in amaritudinē vitis alienæ? Sustinui, vt faceret vvas, fecit autem spinas. Ruit subito nox medio die, & mortem Domini omnis creatura, ne videret, effugit. Texit faciem suam lugubri nube omne cœlum, & totus orbis tenebris obuolutus oculauit vultū suū ne videret in cruce dominū suū. Elementa ipsa turbantur & rugiūt, saxa rumpuntur sepulchra pateſcunt, mortui reuiuiscunt. Factum est in terra chaos, timet omnis natura periculum, & Iudæa perficit parricidiū. Vnus erat latro & corpore & mente proximus, alter alteri quidem vicinus, sed multum corde diuisus. Pendebat Christus in medio, & tanquam rex fulgebat in throno. Conſitebatur vnus & honorificabat, alter incredulus blasphemabat. Iudex modo dicit vni sententiam, alteri porrigit indulgentiam. O mira rerum conuersio, latro credit, & Iudæa fremit. Fecit latro de cruce impetratum, & intrauit paradysum rhomphæa flamine circumdatus: Iudæa vero amisit lumen, quando perdidit Solem, sicut scriptum est: Supercecit ignis, &

Psal. 57. dit Solem, sicut scriptum est: Supercecit ignis, &

non

non viderunt Solem. O violentum latronem, o artificiosæ effractionis vim. Ipsum clauicularium tenuit, & per ipsum ad paradisi interiora peruenit. Ecce surrexit hodie Christus, & post supplicia multa illæso corpore coruscavit. Non cum vmbrosa vorago, non ærea claustra, non indomabilis mors morte oppressit. Diræ cessere formæ, imperiumq; omne succubuit. Non ibi præſente Christo vltices flammæ, non sæua supplicia resonabant. Gemitus ille tristis, omnisq; luctuosus clangor obstupuit: captiuorum dirupta sunt vincula: nox ipsa, infernusq; resplenduit. Vomuerunt anfractus cauernarum captiuos, & animas lapsorum iam tenues antra cæca de suis custodiis laxauerunt. Ceciderunt ferales illæ cruentæ manus, atque rubiginosi tortores viso domino tremuerunt. Coeperunt sentire quod fecerant, & suis se pœnis carnisicina torquebat. Mox resolutos populos reducit Christus in lucem, alloquitur saucios, reficit fatigatos: O mea quondam, inquit, creatura, o opificium meum: num te ea sorte condideram, vt in has plagas & in hæc exitia peruenires? Paradysum tibi paraueram, non infernum. Delicias præparavi, vitamque beatam, non mortem, constitui. Ecce quo te perduxī, & huc me descendere compulisti, vt paululum de maiestate humilis ad hunc carcerem hucusque venirem. Dum ergo te de his tenebris & tormentis liberarem, iudicem me esse tua culpa fecit: vt te ita derelinquerem, necessitas delicti tui compulit. Quid agerem iustus, nisi damnaretur iniustus? Si te per potentiam eriperem, iustitiam vtique amisisset. Coactus sum amore tui pugnare cum aduersario tuo. Sustinui angustias vteri virginalis, accepi sortem tuam, auspiciatus sum infantiam, iacui in præsepio: fleui, dormiui, creui, esuriem sitimque sustinui. Quæ fuit, rogo, tanta cupiditas pomi, vt meorum præceptorum obliti, inter ipsa primordia periretis? Debui quidem ingratos æternis donare supplicis.

pliciis: sed fateor, vicit me pietas. Non angelum misisti, sed ego ipse propter te descendi. Permissi me occidi, & sic ad istos inferos veni. Exite nunc vincti, exurgite miseri, respirate captiui. Ecce vobis ignota lux fugeo, ecce rores infundo, ecce nodos omnes catenarum dirumpo. Ecce tartarearum sedes, noctemque profundam, foetidumque chaos extermino. Sufficiant exactæ poenæ. Fovebit vos semper maiestas mea, cum in cœlo fuerit caro mea.

DE RESVRRECTIONE, SERMO IIII.

Domini resurrectio induxit mûdo lætitiã. Quanto fulget in aspectu, tanto feruet in affectu. Vetus homo migravit, nouus aduenit. Præuaricatio Adæ confusa est, cum nobis gratia Christi donata est. Dudum catena erroris trahebat animas miserorum, nunc charitatis vinculum redemptos ducit ad cœlum. Erubuit diabolus in furoribus suis. Christus occiditur, et mûndus ab erroribus liberatur. Christus resurgit, & hostis euauit. Miracula virtutum apparuerunt, ut homines perfidi confunderentur, & ut perdiri redimerentur. Quatum mœret luctibus synagoga Iudæorum, tantum iucundatur ecclesia Christianorum. Triumphemus in Christo, qui nobis donauit misericordiæ medicinam, dum per lignum tribuit trophæa gloriosa. Iudas vendidit dominum suum, Petrus negauit magistrum, latro confitetur Christum: Iudas desperauit, Petrus titubauit, latro paradisum meruit. Inter traditorem, mercatoremque sanguinis Christi, & negatorem magistri, & confessionem latronis, signaculum meruimus redemptoris. Sufficiant charitati vestræ, quæ pro eruditionibus animarum dedit dominus Deus.

DE RESVRRECTIONE, SERMO V.

Fratres, quam pretiosa & grata hodie ecclesia nobis inclauit: & totius anni diebus alacriter dies hodierna refulsit, nō de vſitatis Solis curculis illuminata præclarior, sed de lumine agni resurgentis illustrata sublimius. Hodie enim sol

sol iustitiæ Christus ascendit euangelizatis sanctorum animis, ab inferis eleuans secum corpora sanctorum tanquam chorus syderum spiritualium. Enituit Hierusalem, in qua visi sunt resurgentes: enitescit ecclesia, in qua præfulgent renascentes. Et illi testes, & isti testes. Solis resurgentis illi testes, Solis in aqua & spiritu baptizantis isti testes. Et ideo pulsemus citharam David, canentis: Hic est dies, quem fecit dominus, exulemus & iucundemur in eo. Contemplemur hunc diem, qualem noctem habuerit genitricem. Nox plane hæc cœlum luminaribus imitatur, imò vero hac ipsa nocte cœlum terrarum collatantur. Nox bonæ parturitionis, nox sanctæ regenerationis, geminum noctis huius video vterum: quia & geminum agnosco partum. Commouit tunc nox ista vterum parturiendo corpora resurgentium: commouet nunc vuluam suam renouando animas innocentium, nox de qua dicitur: Et nox tanquam dies illuminabitur. Ab ipsa est dies, quæ fecit dominus, dies dominicus: Alii diem panis, alii dicunt diem lucis. De hac tripartita diei occupatione, producamus gaudiorum tubæ clangorem. Dies dominicus, dies, inquam, regalis, in quo imperator ascendit ab inferis. Hesterno die agonizabamus tanquam sperantes regem, hodie lætemur suscipientes imperatorem. Et ideo hesternus dies non fuit ieiunationis, sed expectationis. Nunquam aliquis sensit ieiunii laborem, sed omnes tanquam sibi parabant læti refectionem. Quemadmodum si iudex speraret ad patriam rediturus, nonne totius ordinis viri principes ciuitatis, dum meditatur cantica in occursum iudicis venientis, longius per momenta portis procedunt: & dum sperant, ieiunant: dum ieiunant, refectionem parant. Sic hesterno, veluti in expectatione iudicis salutaris, agonizabamur parando, sed delectabamur ieiunando. Suscepimus regem, & reficimur per gratiam salutarem. Et recte dies dicitur panis, quia in eo nouimus panem resurrectionis cœlestis. Hodie enim processit

Psal. 117

Psal. 118

Psal. 147

panis in veritate, qui sicut crystallum mittebatur de nubibus prophetiæ. Clamat enim Dauid in voce Psal. 147, dicens: Qui emittit crystallum suum, sicut frusta panis. De ore enim prophetarum, tanquam de nubibus sanctis descendebant niues, descendebat ros in vellus, quasi in crystallum spiritualem: ut per frusta panis consumptæ prophetiæ, integrum sacramenti conficerent panem. Splendebat elapsa crystallus de ore prophetantium, & salutare panificabatur nobis verbum crystallica prophetiæ fermentatione firmatum. Destitit ita crystallus prophetiæ, quia paratum nos gustauimus panem. Et gustando ipsum panem, non sicut Adam vidimus propriam nuditatem, quando nuditas nostra recta est per huius diei claritatem. Et recte dies dicitur lucis, in quo fugerunt tenebræ cæcitatæ. Exclamauerunt qui erant in tenebris, quia lumen viderunt magnum: & qui erant in regione umbræ mortis, lux orta est eis. Latetur terra, quia vidit nouam lucem. Latentur angeli, quia donauit dominus peccatoribus claritatem. Contremuerunt inferi, insolitum sustinendo splendorem: sicut incuruatum est omne genu Christo domino cælestium, & terrestrium, & infernorum. Omnia ergo nobiscum hodie contriungunt. Angelorum apparitio festa nobiscum solennia concelebrat. Archangeli, throni, virtutes, dominationes, cherubim, & seraphim lætitiæ choros ducunt, dum nos tractamus Paschæ mysterium. Imitemur hodie angelos splendore non vestium, sed canticorum. Ideo & nos cantemus cantilenam, cantantes cantica cælestia, quæ humana adhuc cantare non potest lingua. Ideo latentur cæli, & exultet terra. Exultemus domino, sed in tremore, non remissa securitate: quia & beatus Ioannes præcursor exultauit in utero matris, sed qui vinum non bibit, præcepto angeli Gabrielis. Nos autem quia infirmi sumus, sobriè bibamus, modum non excedamus, ut lætitia nostra cum moderatione nullam sentiat corporis tempestatem: sed per sobrietatis serenitatem, portum in-

tremus

tremus salutarem. Accepimus ieiuniorum palmam: Festiuitatis non amittamus victoriam: quam nobis tribuat dominus Iesus Christus adiuuando, qui vicit in nobis patiendo: ut digno carmine triumphemus cantantes, Vbi est mors victoria tua? Vbi est mors aculeus tuus? Vbi est inferne victoria tua, quia captiuata est captiuitas tua? Omnes canamus halleluia: & idcirco propter diei lætitiā, conuertamur ad Christi clementiam.

DE RESURRECTIONE,

Sermo VI.

Maria veniens ad Christi Domini monumentum, appellat dominum hortulanum: quia infantum plantaria floruerunt. Ecce lilia renatorum ornant altare dominicum, candidis turbis gaudiorum: ecce lilia noua de fonte plantata, quia isti sunt qui lauerunt stolas suas, & candidas eas fecerunt in sanguine agni, qui tollit peccata mundi. Ecce surrexit caro Christi, & flos campi de scrobe sepulchri: & apparuit in horto lilium conuallium, cum ad sepulchri nouam scrobem gaudiorum nuntii descendunt angelorum. Venit Maria sepulturæ portans aromata, & inuenit in sepulchro suauia resurrectionis vnguenta, non ut vngeret corpus dominicum, sed ut chrismate perfunderet capita renatorum. Venit ad monumentum, æstimat clausum, & inuenit ad ianuam sepulchri vela pendetia linteorum. Dicunt ei angeli, Mulier, quid ploras? quem quæris? Iesum quæris intra petram, qui iam confregit mortis gehennam? Quid quæris Maria, plantatam vitem veram? Ecce de palmitibus mortuorum, paratur tibi in horto renouata vinea. Non audiisti Prophetam dicentem: Filii tui sicut nouellæ oliuarum? Ecce sunt circa altare dominicum infantes per medium florescentes aquarum. Quid est ergo Maria? Quem quæris: Non est hic. Surrexit enim, sicut dixerat vobis: vide, aspice linteamina, nil est quod terreat.

F 4

Linteas

Ioan. 20

Psal. 137

Linteamina enim Christi, sepultura est peccati tui: unde extergas lachrymas luctus tui, & sudorem refrigeres desiderii tui. Videbis in paradiso, quem quæris in monumento, accessit, recessit, profecit: quem quærebat inuenit. Aspicit & æstimat hortulanum: quia vere ab ipso suscepit noua plantaria renatorum. Domine, inquit, requiro à te edoce me. Et si æstimo hortulanum, non facio calumniam, dum requiro vitam meam. Si tu sustulisti dominum meum, indica ubi posuisti eum. Nunquid vidisti quem dilexit anima mea? Si tu es fur corporis domini mei, esto consolator luctus mei. Si tulisti eum, partiamur simul: & de te & de me gaudebit genus humanum. Si tulisti, non avaritia appetisti, sed misericordiam dilexisti. Tantum per te ostende locum, ego paro humeros meos, & tollo tecum. Stat hortulanus, & tacet. O verè hortulanus dominus Christus, qui leuauit plantaria de gehenna, quæ antiqua obruerat sepultura. O verè hortulanus, qui eradicauit mortem, & introduxit secum ad paradysum latronem. O hortulanus, vilis quidem specie, sed dulcis in voce. Iam simplex est horti ianua: nulla ibi de terrore custodia, ideo libenter interrogat secunda Maria. Suspicio, inquit, quia Iudæi tulerunt dominum meum, & nescio ubi posuerunt eum: sed quia te video, te interrogo, à te discere desidero quod requiro. Et dominus Mariæ dat vocem, & indicat veritatem. Labia iusti distillant melle, & obumbrantur vnguenta Mariæ. Quæ cum meliorem accepisset odorem, exclamauit in voce, Rabboni: quod interpretatur, magister. Et adorauit eum: & fundens lachrymas, & quærens tenere genua eius, dicit ad eam Iesus: Noli me tangere, nondum ascendi ad patrem meum: hoc est, iam fide viuus, spiritus te viuificat. Resurgit Christus à mortuis, credi debet, non tangi. Qui eius desiderant tenere genua, accedant ad eius altaria. Noli me tangere, necdum enim ascendi ad patrem meum. Et illa dixit, Domine, quare non mihi permittis vt te tagam: vel fimbria vestimentorum

tuorum ego non debeo tangere, quam tangebant ægroti, & sanabantur? Tu in ligno pependisti, & in sepulchro iacuisti, tu paradysum reserasti. Admitte me ad hortum deliciarum tuarum. Sanasti Heuam, exilara Mariam: ostende mihi vitam tuam, lætifica me de vindemia tua. Et dominus, Vade, inquit, ad palmites meos apostolos, vt occurrant in Galilæa: et ibi tibi apparebit plena vindemia. Ecce igitur de Christo resurgente, & de sarmentis apostolicis triumphauit Galilæa. Ecce de domino & infantibus tanquam de vite, & palmitibus, hodie lætatur nostra mater catholica ecclesia.

DE RESURRECTIONE, SERMO VII.

Licet omnes solennitates, dilectissimi, quæ in ecclesiis pro dei honore celebrantur, sanctæ sint atq; venerabiles, tamen hodierna dominicæ resurrectionis dies, peculiarem festiuitatem habet. Ideo vtique quia omnes alij dies viuentium in se tantum continent gaudium: hæc etiam letitiam defunctorum. Communis est ergo infernis simul ac supernis ista festiuitas: quia resurgens dominus à mortuis, & illic festiuitatē dedit, ubi mortem vicit: & isthic ubi victor à morte remeauit. Et ideo bene Psalmista loquitur de hac peculiariter die, dicens: Hic est dies quem fecit dominus, exultemus et lætemur in eo. Prænuncians enim dominicam resurrectionem, non supernis tantum, sed & infernis, diem salutiferæ exultationis indixit. Descendente in tenebras inferorum caliginem domino, etiam illic tunc absq; dubio dies splendidissimus fuit: ubi saluator illuxit. Vnde pulchrè Euangelista, qui modo lectus est. Et lux, inquit, in tenebris lucet: & tenebræ eam non comprehenderunt. Quia licet in tenebras dominus descenderit, tenebrarum tamen obscura non sensit. Tenuit in illo noctis horrore inuiolabile maiestatis suæ splendorem: luxit sempiternæ naturæ splendore, ac sic non lux à nocte, sed nox à luce superata est. Lætemur ergo dilectissimi & exultemus in domino: hodie enim nobis data est à domino lux sa

Psalm. 117.

Ioan. 1.

Psal. 11.

luti secundū illud, quod idē Psalmista in cōsequen-
tibus ait: Deus dominus & illuxit nobis. Et quid
adhuc addidit: Cōstituite, inquit, diē solennē in con-
frequentationibus, vsq; ad cornu altaris. Completū
etiā hoc hodie in ecclesia dei video. Nam cū vsque
ad cornu altaris omnia religiosi conuentibus ple-
na sint: ipsam scripturā sanctæ ecclesię plenitudo cō-
pleuit. Dies ergo hic dilecti, dies est resurrectionis
& vitæ. Reddit eū per quadragesimā gratiore dele-
ctabilior fidei gratulatio: qua ad tristitiam reorū in-
eti sunt dies remissionū: vt patientiā vtriq; statim re-
muneratio consequatur, secundū illud: Qui semināt
in lachrymis, in gaudio metent. Quicūque ergo se-
minastis in lachrymis, capite præmia exultationis.
Sciat se vnusquisq; , quo maiora seminauit semina
fletuum, maiores fructus capere gaudiorum. Specie
es ergo futurarum beatitudinum iam in præsentis
bus continetur. Sicut enim nunc est relaxatio post
distinctionē, sic in futuro erit requies post laborem.
Vnde obsecro dilectissimi, cum vniuersam ecclesiā
am, præcipue tamē vos, qui in nouā salutē regenera-
ti candida indumenta sumpstistis, vt munus quod ac-
cepistis, purum immaculatumq; teneatis: vt nitore
vestri habitus etiā in conuersatione seruetis: tam cā-
dida sint corda vestra, quā vestimenta vestra. Au-
distis euangelistam dicentē hodie, quod quicūq; in
deum credunt, hi filij sunt dei. Dedit enim, inquit, fi-
lios dei fieri, his qui non ex sanguinibus, neq; ex vo-
luntate carnis, neq; ex voluntate viri, sed ex deo nati
sunt. Ergo & vos non estis nunc ex carnis conce-
ptu editi, sed ex deo patre generati. Superest vt con-
seruetis sanctæ vitæ conuersationē, sanctæ regenera-
tionis dignitatem, & vere iuxta id quod Apostolus
ait: Sicut modo geniti infantes rationabiles sine do-
lo lac concupiscite: vt in eo crescatis in salutem. Et
pax dei quæ superat omnem sensum, custodiat cor-
da & corpora vestra, per dominum nostrum Iesum
Christum, qui cum patre & spiritu sancto viuūt &
regnat in sæcula sæculorum, Amen.

*Ioan. 1.**1. Pet. 2.**Philip. 4.*

DE RESURRECTIONE, SERMO VIII.

Pascalis solennitas dilectissimi hodierna die
festiuitate concluditur: & ideo hodie etiā neo-
phytorum habitus commutatur, ita tamen vt
candor qui de habitu deponitur semper in cor-
de teneatur, in qua quidē re obtinenda primum id
nobis iam nunc agendum est dilectissimi: vt quia
quingagesimæ dies sunt, id est indulgentiæ & re-
missionis, ita nobis sanctorū dierum festiuitas aga-
tur, vt relaxatione corporum, puritas non corrumpatur
animorum: sed potius abstinentes ab omni luxu,
ebrietate, lasciuiā, dantes operam sobriæ remissi-
oni, ac sanctæ synceritati, id efficere tentemus: vt
quicquid non adipiscimur, mentium puritate quæra-
mus: & sane debemus hoc nō vtilitati tantū nostræ
& salutis, sed etiā festiuitati ipsi ac tēpori. His enim
diebus dñs post resurrectionē videndū se apostolis
suis, tenendum, amplectendum, perfrundumq; con-
cessit. Vnde cum solennitas quingagesimæ & ex
eo constet quod nunc dominus cum discipulis præ-
sens fuit: scire nos cōuenit, q̄ ita demū nos verē so-
lennes sumus, si solennitate sic vtimur, vt præsentē
deum habere mereamur. Quæris forte vnde id fieri,
aut quomodo possit, vt deus præsens sit: neq; te ad-
miratio rei huius ac magnitudo deterreat: actus tan-
tum nostros & conscientias cogitate: nam res hæc
in sola vitæ probitate consistit. Scitote, quod si vos
præsentia Dei iam dignos redditis, præsentem deū
iam habere coepistis. Inuocantes se deus sequitur, &
trahit, & non repugnat. Sanctos diligit, flagitiosos
fugit. Nemo de possibilitate rei huius conqueratur.
Is enim præsentem dominum non habet, qui domi-
num abesse compellit. Nemo absentia Christi susti-
net, nisi qui præsentiam non requirit. Multi sequi pu-
tant, sed aliud est vere quærere, aliud præsumptio-
nem habere quærentis. Nonnulli enim ex fratrum
nostrorum numero dilectissimi, festiuos se esse du-
bitant, nisi gulæ, nisi ventri, nisi luxuriæ satisfecerint.
Dicendum nobis cū libertate est: Non est hoc
fratres

fratres festiuitatem colere dei, sed coinquinare. Vultis ergo scire quid sit hominem festiuium esse? Imitamini in aliquo illos, qui primi hac festiuitate vti sunt, dico sanctos dei: quorum semper fuerunt, vt legimus, dies sobrii, noctes pudicæ, sanctæ vigiliæ, sapor castus, actus probi, conuersatio honesta, vita sibi ex omni parte consentiens: neque illos sequamur, quorum, vt Apostolus ait, finis est interitus: quorum deus venter est, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt. Hi enim dilectissimi diuinis solennitatibus non interfunt. His sacræ dei festa non sapunt. Quamuis enim præsens esse videatur, re tamē abest, qui conuersatione disiunctus est. Horum letitia dilectissimi lachrymabilis: horum exultatio luctuosa, non placans dominū, sed exacerbans: quia quam libet quis solennitatem pro honore diuino celebrare se credat, festiuitatem dei quæ in probis agit, iniuriā est. Vultis scire me verum dicere, audite de hoc loquentem deum: Si attuleritis, inquit, similitudinē, vanū est: incensum abominatio est mihi. Neomenias vestras & sabbata vestra odit anima mea. O infelix, miserandaque perditio. Et qua, tan dē alia re placere deo potuerunt, cum ipsi diuini cultus latria displiceant? Quæ ergo his propiciandi reatus spes est: quibus propiciatio ipsa vertitur in reatum? Videtis ergo fratres quantum sit inter veram falsamque festiuitatem discriminis. Aliud siquidem honor, aliud contumelia. Aliud placere deo, aliud offendere. Si vultis ergo vera solennitate vti, si veris gaudiis frui, gaudete, vt Apostolus ait. Sed gaudete in domino semper. Sicut enim quædā, vt scitis, sunt turpia gaudia: ita qui in domino vult gaudere, flagitiosa oportet gaudia non requirat. Et nolite, inquit, Apostolus, inebriari vino, in quo est luxuria, sed impleamini spiritu sancto, loquentes vobis ipsis, in hymnis & canticis spiritualibus, cantantes & psallentes in cordibus vestris domino. Hæc est firma mentium letitia & vera. Hæc exultatio sancta, hæc deo digua festiuitas. Sic plane solennes simus: sic in aliqua Apostoli

rum similitudine festa celebremus. Sic etiam illud Apostolicum munus assequamur, vt præsentem deum habere mereamur.

DE RESVRRECTIONE, SERMO IX.

Post dies octo iterum erant discipuli eius intus, & Thomas ille, qui tunc cum eis non fuerat, quando gausi sunt discipuli viso domino: & qui referentibus postea discipulis dixerat, nisi videro fixuram clauorum, & mittam digitum meum in latus eius, non credam. Hoc ergo hodie, id est, octauo post resurrectionem die, cum discipulis reliquis posito, venit Iesus, ianuis clausis. Sic oportuit venire, vbi cor incredulitate clausum erat, fidei luce referendum. Non immerito ergo etiam octauus dies pari aut penè pari deuotione celebratur: qua ille celebratus est, a quo octauus iste numeratur. In illo enim resurrectio acta, in hoc confirmata est, nec minus lata atque tenebrosa hic incredulitatis ianua, quam illic inferni porta perfrangitur. Venit ergo, inquit, Iesus, ianuis clausis. Est quod nos quoque cum Thoma dubitemus, nisi facta respiciamus autoris. Sed si deum esse, de quo loquimur, cogitemus: cui nihil inuitum, cui humanum quoque pectus peruium cōstemur: cuius hoc idem corpus clausis ostiis in ipsa statim salutatione, Pax vobis, conspicuum spectabatur discipulis: hæc si in dubia fide credimus, ab omni quæstionis scrupulo liberamur. Hanc ergo nobis fidem afferat, hanc a nobis repositat, hanc in nobis inueniat, hanc relinquat. Deinde dicit Thomas: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus sed fidelis. Non est meum, meos ludificare phantasmate, vanam imaginem visus si timet, veritatem corporis manus & digitus exploret. Potest fortasse aliqua oculos caligo decipere, palpatio corporalis verum corpus agnoscat. Spiritus, inquit, carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Quod hostia clausa penetraui, sola est virtus diuini spiritus, non sola carnis substantia. Alioquin, quid profuit me suscepisse hominem, si piguit suscitasse?

Philip. 3.

Esa. 1.

Philip. 4.

Ephes. 5.

Ioan. 20.

Luc. 24.

94 DE RESVRREC. SERMO IX.

tasse: Respondeamus ergo & nos, & fateamur cum Thoma id, quod miraculum diuinæ virtutis exposcit. *Tu dominus meus, & deus meus.* Nobis enim ille dubitauit, nobis explorauit, nobis credidit, nobis in illo dominus manus & lateris vulnera conrecta permisit. *Dicit ei Iesus: Quia vidisti me, credidisti: beati qui non viderunt, & crediderunt.* Habemus igitur & firmitatē palpata credentiū, & beatitudinem nō visa credentiū. Scripta sunt, inquit, vt credamus quia Iesus est Christus filius dei: & vt credentes vītā habeamus in nomine eius. De consequenti verō, quā modo audiuius, manifestatione eius, illud aduertisse sufficiet: q̄ qui nocte tota inuanū retia, arbitrio suo missa indifferēter incerto latere detraxerūt, in verbo domini luce iam reddita, missa in dextrū latus plena traxerunt. Illud vero quod in hac eadem manifestatione, cū discipulis, sicut aliis etiam euangelij locis ante passionem refertur, cibū sumpsit, suspensionem phantasie penitus auertit. Neq̄ enim post resurrectionē corpus illud sustentaculis ciborū indiguisse credendum est: quod iam maiestas sola vegetabat. Traxerūt ergo in terrā rete, plenū non promiscuis, sed magnis piscibus: ex quibus nullū proniceret electio. Quid autē significet tā sublimis ista piscatio, & quia non est scilicet rete sequentia declarat. Sic si trahuntur retia, quæ in dei verbo ac voluntate mittuntur, captura magna est, scissura nulla. Illi piscatores erant, quibus saluator dixerat: Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominū. Quæ ergo istis hominum piscatoribus retia, nisi doctrina firmissima veritatis, quam mendaciū scissura nō violat? Monet me in istis piscatorū verbis contentiens alterius loci relatio. Nā simpliciter in passione dñi refertur tunica ipsius ab his, qui sibi vestimenta eius diuidebant, nō fuisse scissam. Ergo nec doctrina apostolica, quæ in his Apostolorum retibus figuratur, nec vestis dominica pati vnquā potest scissuræ villis foeda dispendia. Vbiunq̄ igitur aliqua doctrinæ scissura cōspicitur, ibi non potest dominica vestis, nec

Ioan. 20.

Mat. 4.

Ioan. 19.

DE ASCEN. DOMINI SERMO 95

nec magnorū, vt ait, piscium captura cognosci. *Cauete itaq̄ dilectissimi, scissa illa ab integritate catholica fidei hæreticorū dogmata.* Dominū nisi integra vestis non capit, fideles domino non nisi integritatis captura constringat. *Cauete dilectissimi: multæ enim scissuræ sunt, ne quis aliquando ad schismatum pannos ab huius vestis integritate desciscat.* Multi fidelium in captiuitatē deueniunt, multi hæreticos dominos sustinere coguntur. Sed si nō coguntur ad sacrificia, quid refert si coguntur ad sacrilegia? Sit ergo fidelibus etiā captiuitate corporis, fidei libera, priuata cōfessio. Hæc in singulis, & quod prius est, frequens familiaris est. Captiuitatis persecutio, si non desit fides, potest imputari martyrium, in domino nostrum Iesum Christum, cui est cum patre & spiritu &c.

DE ASCENSIONE DOMINI SERMO.

QVando autem de cruce, nostra processit oratio, foris ciuitatē, solennitatē celebrauimus: & nunc de crucifixi ascensione tractamus, præclarum diē & omni lætitia coruscantē, fines ciuitatis egressi summa cum gratulatione celebramus. Et hoc non ad contumeliā ciuitatis, sed ad honorem obseruatur sanctorū, ne nos causa dissimulationis accusent dicentes, q̄ pro domino sensimus vniuersa tormenta, vexantiū manibus nostra vidimus ossa carne nudata, patientia nostra tortor celsit iratus, libenti animo pro Christo noster sanguis effusus est, decisa capita sunt pro eius gloria. Hæc omnia meruimus sustinere, nec mysteriorum arcana in nostris tabernaculis celebrantur. Ideo dilectissimi fratres hodie ad loca conuenimus beatorum, ad sanctorum habitacula festinamus, vt conuentus noster, ipsorum quoque præsentia clarior redderetur: non enim in hoc theatro martyres tantum præfunt, sed & angelorum instantia locus decoratur. Nam et angeli præfunt: & si martyres videre desideres, si angelos cupis inspicere, aperi oculos fidei, & illud tibi theatrum facile demonstratur. Nam cum in omni

acre

2. Cor. 11.

Gen. 48.

aëre angelorum multitudo versatur, multo magis in ecclesia, multo amplius hodierno die, quando eorū dominus ascendit in cœlum. Et vt scias quod angeli vbiq; versantur, audi quod Paulus fœmineo pudori prospiciens ait, Debent mulieres velamen habere supra caput, propter angelos. Et iterum Iacob: angelus, ait, qui liberauit me a iuuentute mea. Et illi qui cum apostolis erant, aiunt ad Herodem, Angelus ipsius est. Et Iacob, Vidi, inquit, castra angelorum. Et merito angelorum castra videbantur in terra. Nā sicut Imperatoris optimi prouisione vrbes omnes, vniuersæ ciuitates, castella singula, manu militari aduersus hostilem muniuntur aduentum, & omnia loca diligenter armantur, ne barbarica incursione deleantur: ita & deus, quoniam barbara & agrestis mente rabientes dæmones, ad pacis euerfionē vbiq; versantur, ad tutelam nostram constituit exercitus angelorum, vt eorum præsentiā dæmonum confingatur audacia, et per eos nobis pacis gratia ministratur. Vides quod & angeli præsunt, consistunt martyres, & vbiq; nobis præparantur auxilia: quid igitur miserius illis est, qui conuentū istum splendidū derelinquunt? & quid vobis beatius, qui ad tantam solennitatem concurrere voluistis? Sed fortissima martyrum facta alio tempore declaremus, & ad propositum redeamus. Hodierna die dilectissimi fratres deo sumus mira reconciliatione sociati, hodierna die humanum genus celestem misericordiā meruisse cognoscitur, hodie vetus illud iurgium dissolutum est, sedatum pristinum bellum, hodie nobis pax miranda donata est, quæ nunquā sperabatur posse concedi: nam nulla spes erat deum humanæ velle reconciliari naturæ, non quia dominus inhumanus, sed quia crudelis dominus, sed quia contumax seruus est. Vis audire quod nostro vitio deus ad commotionem non prouocatus est, quod nostra culpa inuictus dominus videtur iratus? disce singula, & ratio nem causæ cognosce, vt cū sedatum lenis iurgium

Gen. 6.

2. Cor. 5.

iurgii dissolutum, & humanum genus summo honore decoratū, diuinā gratiam misericordiāq; mereris, & perpetua deum benedictione sanctifices. Aliquādo deus de humani generis confusione cogitauit, & intantū eius ira processit, vt viros & fœminas, senes & iuuenes, feras & pecora lucis priuare disposuisset aspectū. Et audi diuinæ verba sententiæ: Delebo, inquit, hominem, quē feci, a facie terræ, & bestias & pecora: quoniam recogitavi, quia feci hominē. Et vt scias quia humana ei non fuit exosa natura, sed malitiæ nostræ ferebat horrore: postq; dixit, delebo hominē quem feci a facie terræ, dixit ad hominem, Tempus omnis hominis venit ad me. Et si hominem haberet exosum, non loqueretur ad hominem, nec dignum eum suo sermone fecisset, nec diuinū eum percipere concessisset auditū. Sed vide Dei misericordiā. Hominem quadam satisfactione consolatur, & causas ei future calamitatis enarrat, nō vt homo causas discat, sed vt narrando aliis multos meliores efficiat. Quod dicebā, hoc est, intantum humanum genus pessime conuersabatur, vt ipsius terræ habitatione carere speraretur. Sed & nos qui & terrā videbamur indigni, hodie eleuati sumus ad celū. Qui nec terrestria merebamur, cœleste regnū merui mus possidere. Cœlorū transiimus fines, & ipsa se de regali decoramur. Et natura cuius causa Cherubin seruabat paradysum, a Cherubin summo cū honore suscepra est. Sed hoc mirabile quemadmodum factum est, videamus: & quemadmodum nos qui tantam offenderamus clementiam, vt & terrestribus priuaremur, excelsa tenuimus, & alta meruimus possidere, quemadmodum sedatum iurgium & illa videatur ira sublata. Disce quod non nostra deprecatione, qui eū offenderamus, sed postulatu eius, qui iussit fuerat nobis iratus, pax facta est. Pro Christo nā nos. Quid hoc est? ipse rogat qui iniuriam passus est. Valde inquit, nam deus clemens est, & ipse tanquā pater misericors deprecatur. Et vide qui medius est,

98. DE ASCEN. DOMINI SERMO

qui reconciliator accessit. Non angelus, non archangelus, sed ipse filius deprecatur. Et sicut duobus iuramento separatis, unus in medio positus altercantium, lite discordiamque dissoluit: ita & Christus fecit. Deus nobis iuste irascebatur, & contemnebamur iratum, & clementem dominum declinabamus, & se medium Christus ingessit, & sociavit utramque naturam. Et nobis quod imminabat a patre supplicium, ipse sustinuit. Vis discere quod & inde supplicium, & ex hinc insultationem ipse sustinuit? Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictus. Vides quod imminens celeste supplicium ipse sustinuit? discite quod & terrestrem insultationem ipse tolerauit, cum dixit, Opprobria insultantium ceciderunt super me. Vides quemadmodum sedauit iurgium, quemadmodum legem ipse dissoluit, nec ante discessit, sed multa fecit, multa sustinuit, ut inimicum reconciliaret, & hostem deo sociaret, & amicum faceret, qui multo tempore fuerat inimicus. Et horum omnium beneficiorum hodiernus dies materia fuit, & tantamquam primitias naturam nostro deo dedit. Et sicut de campis segetibus decoratis, si quis collectas spicas obtulerit deo, omnem campo benedictionem reportare perspicitur: sic & Christus per illud corpus fecit benedici nostram naturam. Sed cur non omnem naturam leuauit ad celum? Scilicet quia non videtur esse primitia, cum totum offertur, sed cum breue offertur. Breui enim oblatione totum benedicitur. Sed inquis, Si primitia sunt, primum factum hominem ad celum debuerat eleuare: Primitia namque sunt, quod primum offertur. Primum quod pullulat, non est hoc primitia. Nam imbecillis fructus nullus est, sed fortis & validus ipse debet offerri. Quia igitur ille fructus peccato fuerat alligatus, & peccati crimine tenebatur: ideo non leuatus est, licet prior factus esse videtur, sed is qui postea factus est. Et ut discas quod ille fructus primitias facit, qui robustus & validus, & summa maturitate florescit, testimonium te dicitur.

*Psal. 68.
Rom. 15.*

Leuit. 19. nam lectionis poterit edocere. Si intrabis in terram quam dominus

DE ASCEN. DOMINI SERMO 99

dominus deus tuus tibi dabit, inquit Moyses ad populum, & plantabis in ea omne lignum, quod facit fructum ad edendum, tribus annis depurgabis fructum eius, quarto vero anno fructus sanctus erit domino. Ergo si primitia sunt quod primo profertur, primi anni fructus domino debebamus offerre. Sed ille ait, tribus annis non purgabis fructum eius, sed dimittes illud: quia nondum arbor valida firmitate roboratur, nec fructus aliqua maturitate florescunt: sed quartus, inquit, annus sanctus erit domino. Vide legis conditoris prudentiam, fructum primum nec manducari permittit, ne ante deum quisquam eum percipere videatur: nec offerri concessit, ne deo immaturus offeratur: sed dimitte, inquit, quia primus est: nec offeras, quia oblationi nondum dignus est fructus, nec accipienti conuenit immaturus. Et hec vobis dicta sunt propter corpus quod Christus obtulit: igitur nostrae naturae primitias obtulit patri, & oblatum donum miratus est pater, quod & tanta dignitas offerebat, & quod offerebatur, nulla macula sedebatur. Nam & suis manibus suscepit oblatum, & suae sedis fecit esse principem, & quod plus ad partem suae dexterae collocauit. Cognoscamus quis est ille qui audiuit, Sede ad dexteram meam: quae natura est cui deus dixit, Esto meae particeps sedis? Illa natura est quae audiuit, terra es, & in terram ibis. Non enim ad omnem gloriam caelos transisse suffecerat, non cum angelis stare: sed caelos transiit, supra Cherubin ascendit, ultra Seraphim eleuatur, nec ante stetit, nisi sedem dominicam meruisset. Vide quo spatio caeli separatur a terra, imo terra quanto ab inferis est, & ipsum caelum quanto ab altiore caelo separatur, & de altiore caelo ad angelos quantum spatii est, ad superiores etiam potestates, ad ipsam quoque dominicam sedem. Per haec omnia natura nostra eleuata est, ut homo qui loco tam humili tenebatur, ut descendere non posset ulterius, ad tam excelsam sedem eleuaretur, ut altius non posset ascendere. Et haec ostendens Paulus dicebat: Qui descendit, ipse est qui ascendit. Et iterum;

Eph. 4.

100 DE ASCEN. DOMINI SERMO

iterum: Descendit ad inferiora terræ, ascendit super omnes cælos. Discite igitur qui ascendit, & quæ natura leuata est. In hoc enim cupio remorari sermone, ut humani generis commemoratione diuinæ clementiam cum omni admiratione discamus, quæ summum honorem, magnamq; gloriam nostræ naturæ largita est. Terra & cinis eramus, sed hoc nostrum vitium, sed naturæ imbecillitas fuit, irrationabilibus insensatiores fuimus. Comparatus namq; est, ait, homo iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Et peius est comparari, quàm nasci. Nam naturaliter non habere rationem tolerabile est, verum rationis decoratione decoratum, irrationabili naturæ comparari, voluntatis est crimen. Et quando audis, quod homo comparatus est iumentis: non arbitreris, quod eum irrationabilibus similem voluit demonstrare, sed longe peiorem, non tantum quia homines facti ad irrationabilia ad maiorem clementiam properauimus: (Et hoc significans Esaias dicebat: Cognouit hos possessorem suum, & asinus præsepium domini sui, Israel autem me non cognouit.) sed ut peiorem conuersationem erubescamus. Vbi enim abundauit peccatum, superabundabit & gratia. Vides quod iumentis irrationabiliores fuimus: cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepium domini sui. Vis & auibus nos irrationabiliores inueniri? Turtur & hirundo, agri passeris agnouerunt tempora ingressus sui: populus vero meus non cognouit iudicia dei. Ecce iumentis, ecce auibus deteriora sentimus, & irrationabiliora cogitamus. Vis amplius nostram inuenire naturam? Fornicarum nobis gesta narrauit, & earum nobis imitationem ostendit. Vade namq; ad fornicam, & piget, & æmulare vias eius. Fornicatu sumus facti discipuli, fornicatum æmulatione viuimus, fornicarum conuersamur exemplis. In tantum amissimus humanæ naturæ consortium, in tantum humanæ mentis aliena sentimus, qui ad similitudinem dei facti monstramur. Sed non reus est ille qui fecit, sed nos qui contempsimus in imagine

Psal. 48.

Esa. 1.

DE ASCEN. DOMINI SERMO 101

gine perdurare. Sed quid de fornicis dico? Lapidibus insensatiores facti sumus. Et hoc tibi valido testimonio monstrabo. Audite, ait Micheas, fundamenta terræ, quia iudicium domino contra populum suum. Quid ais? Contra homines tibi iudicium est, & testes terræ fundamenta, ut inter diuinum humanumq; iudicium audiant, iudices inuitantur? Valde, inquit, nam lapidibus homines insensatiores esse noscuntur. Vides quod totius malitiæ fines excessimus? asinis & bubus irrationabiliores ostendimur, sensu volatilium superamur, nec ipsis lapidibus comparamur, sed serpentium malignitates imitamur. Furor namq; ait, eorum ad similitudinem serpentis, venenū aspidum sub labiis eorum. Et quid de mutis animalibus loquimur, ubi etiam ipsius diaboli filij nuncupamur? Vos namq; ait, filij diaboli estis. Sed tamen nos qui sensum non habebamus, qui contumacia grauabamur, qui nec lapidibus comparabamur, qui vincebamur ab omni natura, qui despecti videbamur, qui contemnebamur: & quemadmodum loquar ignoreo, quo sermone utar, quo verbo dicā reperire non possum: natura fragilis, natura contempta, & omnibus monstrata deterior, omnia vicit, omnia superauit, & omnibus hodierna die meruit excellior reperiri. Hodie angeli vota diu desiderata receperunt: hodie archangeli, quod multo tempore cupiebant, inspicere valuerunt: naturam nostram ipsi in sede dominica immortalī gloria fulgentē peruerterunt. Hoc enim affectabant angeli, hoc desiderabant archangeli, & si eos natura humana largito sibi honore superabat, attamen nostris beneficiis gratulatur: non etiam nostris dolebant suppliciis. Et quando puniebamur, ipsi quoq; nimia tristitia tenebatur. Et Cherubin licet paradysum custodiebat, tamen nostris suppliciis tristabatur. Et sicut cōseruus bonus, cum a domino custodiendum cōseruū suscepit, satisfacit quidem dominicæ iussioni: sed tamen poena cōserui nimio dolore cōteritur, & seruitutis necessitate cōstrictus, animi non respuit charitatem. Sic & Cherubin

Mich. 6.

Psal. 57.

Ioan. 8.

meruerunt quidem custodire paradysum, sed dolebant honorē custodiā. Et vt hoc facile possis aduertere, ex hominū affectione condiscce, quos conseruorū calamitates inspicimus condolere. Et si seruant homines charitatē, multo magis illā potestates nostris suppliciis commouentur. Nam & iusti dolebant peccatorū suppliciis, & licet merito pœna inferbatur, tamē dolores incitabat tristitia. Nā & Mo-

Exod. 32. ses post idolorū cæremoniā dicebat: Siquidem dimittis illis peccatū, dimitte: sin autē, & me dele de libro quem scripsisti. Quid hoc est? Contumaciam vides, & pro impiorum suppliciis deprecaris. Ideo inquit, doleo: deprecor, quia digne cruciantur, quia merito puniuntur, quia ipsi sunt sui causa supplicij. Et Ezechiel cum angelum populo videret inferentem summa supplicia; cum nimia lamentatione clamauit, dicens: Heu mihi domine, quoniam deles tu

Ezech. 9.
Hier. 30. reliquias Israel. Et Hieremias: Castiga nos domine in iudicio tuo, & non in ira tua, ne nos paucissimos facias. Et cum Moses & Ezechiel & Hieremias dolent, quanto magis illā potestates nostris calamitatibus commouentur? Et vt scias quod nostris malis doluerunt, ex eo discce quod reconciliatione dominica gratulati sunt: & si antea nō dolebant, nec postea gratulantur. quia gratulati sunt, Christus saluator

Luc. 15. ostendit, dicens: Erit gaudium in cœlo & in terra, vno peccatore conuerrente. & si vnus peccatoris correctione angeli gratulantur, multo magis cū ad cœlli hodierna die primitias hominū viderint eleuare naturam. Et alia ratione condiscce gaudij cœlestium potestati, quando dominus noster Iesus Christus natus est secundum carnem, cum reconciliatum hominē viderent (nec enim aliter descenderet) cum

Luc. 2. summa gratulatione in terra clamabant: Gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis: vt discas quod ideo glorificant, quia terram, eaque bona sunt, recepisse lætantur. Declarant & cantant, dicentes: In terra pax hominibus bonæ voluntatis: Homines qui rebellati sunt, qui inimici fuerunt,

runt, qui alienati erant, qui cōtumaces iudicati sunt. Vides quemadmodū in alienis bonis gratulantur, imō in suis? Nam nostra bona suas utilitates arbitrantur. Vis discere quod cum ascenderet, gratulabantur, & nimis gaudio exultabant & descendeabant frequenter? Et hoc proprium est cupientium videre in opinatum spectaculū: & vt scias q̄ ascendeabant & descendeabant, Christi te verba confirmant, qui dicit: Amodo videbitis angelos, dei ascendentes & descendentes ad filium hominis: & iste semper amantissimus mos est, & cupientium solita consuetudo. Vnde nec tempus expectare didicerunt, sed festino amoris ardore, & delectatione præueniunt constituti: ideo ascendunt, ideo descendunt, & cum omni festinatione nouū & incredibile spectaculum videre desiderant. Nam quid hoc mirabilius est, quando homo qui contemptus fuerat, videtur in cœlo? Ideo & quando nascebatur dominus noster, quando resurgebat, exultabant angeli, & hodie quando ascendit ad cœlum. Ecce enim duo, ait, in alba veste, vt ex ipsis indumentis gratulatio monstraretur, dixerunt ad discipulos: Viri Galilæi, ille Iesus, qui ascendit a vobis in cœlum, sic veniet quemadmodum vidistis eum in cœlum euntem. Hic auditum mihi omni cū diligentia commodate. Cur hæc dicta sunt? Nunquid oculos discipuli nō habebant? Nunquid non videbant quod gerebatur? Nunquid non dixit euangelista, quia videntibus eis ascendit in cœlum? Cur igitur angeli eis dicebant quod factum est? Quid eis monstrabant quod ascendit ad cœlum? Propter has scilicet duas causas. Vnam, quia dolebāt Iesu discensione desolati: & quia dolebant quod ad eos dicitur: Nemo me interrogat de vobis, quo vadis? sed quia dixit, tristitia impleuit cor vestrum. Et si amicorum seu cognatorum separatione tristantur, quanto magis saluatore, magistro, dominum miseriam, non omni cum dolore tristabantur. Ideo stabāt angeli, & ascensionis tristitiam regressionis communi

Act. 1.

ratione consolabantur, & separationis dolorem aduentus futuri pollicitatione sedabant. Na aiunt: Ille Iesus qui ascendit a vobis, sic veniet. Doluistis, inquit, quia ascendit, sed dolere desinite, nam iterum veniet. Et ne hoc faciant quod Helisæus fecisse docetur, coniecit vestimentum cum magistrum vidisset eleuatum ad coelum. Nec enim habuit presentem angelum, qui Heliam promitteret aduenire. Ne igitur & isti hoc faciant, ideo angeli stabant, animas eorum tristitiæ solatio eleuantes. Et hæc quidem vna causa est præsentiae angelorum. Erat & alia causa non minoris rationis. Nam addiderunt, Qui ascendit ad coelum: & quia longum spatium de terra redebat ad coelum, & oculorum acies portatum corpus ad illam altitudinem minime poterat peruidere: sed sicut autem si altiora petat, deficiet aspectus inspicere, & noster oculus volatu vincitur celsiore: sic & illud corpus quanto ferebatur ad summa, tanto oculis videntium aspectus imbecillitate incidebat, deficiente natura altiora conspiciere: ideo stabant angeli iter coeleste monstrantes, ne quis arbitraretur, quia tanquam in coelum ascendit sicut Helias. sed in coelum ascendit, qui eleuatus est a vobis ad coelum. Ideo non simpliciter hoc addidit. Et Helias quidem tanquam in coelum ascendit, nam seruus erat: Iesus autem ad coelum, nam dominus erat. Ille in curru igneo, hic in nube. Et quando seruus vocabatur, currus mittebatur vt veniret: & quando filius ascendeat, dominica sedes occurrebat, nec tantum dominica, sed & paterna. Nam & de patre eius ait Esaias: Ecce dominus sedet in nube leui. Et quia pater sedet in nube, misit & filio. Et Helias quidem cum ascenderet, meloten Helisæo dimittit: Christus autem discipulis gratiam dereliquit, quæ non vnum prophetam, sed multos Helisæos efficit, imò illo potentiores, & longe amplius meliores. Eleuemur igitur & excitemur dilectissimi fratres, & illud cogitemus aduentum. Nam & Paulus ait, Ipse descendit de coelo dominus in iussione, in voce archangelorum: & nos qui

1. Thes. 4.

qui viuimus, qui relinquimur, rapiemur in nube, in occursum Domini, sed non omnes. Et quia non omnes rapiemur, sed aliquanti, audi quid ait Christus: Tunc erunt duæ in mola molentes, vna suscipietur, & vna relinquetur. Duo in lecto, vnus suscipietur, & vnus dimittetur. Quid hac significatione ostendatur, quid hoc secreto declaretur, videamus. Mola, pauperes inopesque demonstrat, & eos qui vitæ lahore conteruntur: Lectus, diuites & quietos ostendit, & eos qui honoribus secularibus perfruuntur. Et volens ostendere quia & pauperes aliquando liberantur, & pereunt, & ex diuitibus nonnulli liberantur, & pereunt, ait: Quia de mola vna suscipitur, & altera dimittitur: & de lecto vnus suscipitur, & alter relinquitur: significans quia hi qui peccatis obruuntur, hic remanent congrua supplicia sustinentes, iusti rapiuntur ad nubem. Nam sicut rege adueniente ad aliquam ciuitatem, hi qui honoribus & dignitatibus decorantur, cum summa confidentia non expectato eius ingressu longe ante portas occurrunt, & excipiunt aduenientem: rei autem, & criminibus obligati intra muros retinentur, imperatoria expectantur sententiam: Ita & quando dominus veniet, iusti ei in ipso medio aëre cōsidenter occurrunt: noxii autem, & obruti peccatis, hic remanent expectantes iudicium. Tunc & nos rapiemur. Non me iustorum numero contineri commemorās dixi, nos rapiemur. Nam non sumus tantum sanæ mentis alienus, nec animæ cecitate confusus, vt mea ipsius peccata nesciam, & meorum videar oblitus esse gestorum. Nam quia diem festum nolo meo dolore turbare, nec solennitati miscere tristitiam, parco lachrymis, parco fletibus meorum peccatorum conscientia laudatus: ideo orationem in ipsa festiuitatis lætinita terminabo, illius diei memoria derelinquens, vt nec diues super opibus gratuletur, nec sua pauper egestate tristetur, sed vnusquisque suæ conscientiæ meritum spectet. Nam nec diues beatus, nec pauper miser poterit iudicari: sed is qui illius meretur aspectum, ipse cacus

Mat. 24.
Luc. 17.

Simile.

men totius beatitudinis possidebit. Nam qui peccatis pauper est, diuitiis cœlestibus abundabit: & qui criminibus diues est, suppliciorum inopiā sustinebit. Et ideo dico, ut qui in peccatis sumus, lugeamus: et qui bona conscientia viuunt, gratulentur. Sed nec isti confidant, sed caueant: nec illi lugeant, sed corrigantur. Nam & eū licet, qui male fuerat cōuersatus, mutata vita, gloriā promereri, & his parem fieri, qui semper iuste vixerunt. hoc & nos implere properemus: & qui bene viuunt, propositā conuersationē merito futuræ gloriæ ampliāre festinet, & confidenriā augere nō desināt: & qui peccatorum mole opprimuntur, meliore correptione mutantur, ut iustorum choro sociati eū debita reuerentia imperatorem suscipiamus angelorum, & illa beatitudine perfruamur, quā nos licet at promereri, gratia Domini nostri Iesu Christi, eū quo patri gloria, imperiū, cum spiritu sancto, & nūc & semper, & in secula seculorum, Amen.

DE PENTECOSTE SERMO.

Hodie nobis terra facta est cœlum, non stellis de cœlo in terram descendentibus, sed Apostolis ad cœlos ascendentibus, quia effusa est copiosa gratia spiritus sancti, & vniuersum orbem operata est cœlum, non immutans naturā, sed voluntate emendans. Inuenit namque publicanū, & euangelistam efficit: inuenit persecutorem, & apostolum reddidit: inuenit latronem, & in paradysum induxit: inuenit meretricem, & virginibus cōsequauit: inuenit magos, & euangelistas ostendit: fugauit malitiā, & induxit benignitatem: exterminauit seruitutem, & induxit libertatem: concessit debitū, & intulit gratiā dei. Ideo cœlum factum est terra, & hoc sæpius dicens, non cessabo. Quæ enim tales stellæ sicut Apostoli: Stellæ in cœlo, Apostoli super cœlos. *Col. 3.* Quæ sursum sunt (inquit Apostolus) sapite, ubi Christus est in dextera patris sedens. Stellæ de igne insensibili, Apostoli de igne intelligibili: stellæ in nocte lucent, in die obscurantur; Apostoli in die & in nocte

nocte suis radiis, hoc est virtutibus, effulgent. Stellæ orto Sole obscurantur, Apostoli Sole iustitiæ resplendente, sua claritate luceant: stellæ in resurrectione cadent sicut folia, Apostoli in resurrectione rapiuntur in aëra nubibus. Et in illis quidem syderibus alius Antifer, alius Lucifer appellatur: in apostolis autem nullus Antifer est, omnes Luciferi, & ideo stellis maiores apostoli. Et quicumque eos luminaria vocauerit mundi, non peccabit: non solum dum essent in corpore, sed etiam magis nunc, quando de hac vita migrarunt. Gratia enim & merita sanctorum non minuuntur morte, non retardantur die, non dissoluuntur in terra, nec nocte obscurantur, nec tenebris obumbrantur, & hoc res ipsa demonstrat. Piscatores quippe erant, & illis dormientibus retia operabantur. Et tunc quidem pisces capiebant ad mortem, nunc autem homines capiunt ad salutem, claudos facientes currere, cæcos illuminantes, leprosos mundantes, demones effugantes, testatur multitudo credentium diurna. Vinitores erant, & illis absentibus corpore vinea florescit, & borros affert. Etenim vinitores erant & piscatores, & turres, & columnæ, & medici, & duces, & doctores, & portus, & gubernatores, & pastores, & athletæ, & pugnatōres, & coronas gestantes. Columnæ quidem, quoniam virtute sua ecclesiæ robusti sunt: fundamentum quia in confessione ipsorum fundata est ecclesia, dicente domino: Tu es Petrus, & super hanc petram fundabo ecclesiam meam. *Mat. 16* Portus autem, quia tempestates impias represserunt. Gubernatores, quoniam orbem terrarum viam rectam docuerunt. Pastores, quoniam lupos abegerunt, & oues conseruauerunt. Aratores, quoniam spinas eradicauerunt. Vinitores, quoniam labruscas eradicauerunt, & semina pietatis plantauerunt. Medici, quoniam vulnera nostra curauerunt. Et ut discas me non in casum hæc dixisse, adducam Paulum in medium hæc omnia facientem. Vis eum plantatorem videre? audi: Ego plantauis, *Apol.*

108 DE PENTECOSTE SERMO.

Apollo rigauit, sed Deus incrementum dedit. Vis eum structorem videre? Sicut Sapiens, inquit, architectus fundamentum posui. Vis eum dimicantem videre? Sic pugno, non ut aërem cædens. Vis eum videre cursorem? Ab Hierosolyma & in circuitu usque ad Illyricum, & inde ad Hispanias, & in ultimis partes repletum est euangelium Christi. Vis eum videre athletam? Non est nobis colluctatio aduersus carnem et sanguinē. Vis eum videre ducem? Assumite arma dei, & induite lorica[m] fidei, & gladium salutis, & gladium spiritus sancti. Vis eum videre certatorem? Cerramen bonum certavi, fidem seruauui. Vis videre coronatum? De cætero reposita est mihi corona iustitiæ. Et cum esset vnus, omnia faciebat, dominum suum imitans: etenim cum sit diuinitas vnus substantiæ, & immutabilis, pro nostra salute omnibus omnia fit. Tu palmes factus es, & ipse tibi vinea, sicut ipse dicit: Ego sum vinea, *Ioan. 15.* vos autem palmites. Promouere gressum voluistis: factus est tibi via, dicens: Ego sum via, per me si quis intrauerit, exiet, & pascua inueniet. Ouis factus es: ille tibi pastor. Ego sum pastor bonus: pastor namque bonus ponit animam suam pro ouibus. Peccator effectus es: factus est tibi agnus: Ecce agnus dei qui tollit peccata mundi. Manducare voluistis: factus est tibi mensa. Bibere voluistis: factus est tibi poculum: Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo. Vestiri voluistis: factus est tibi indumentum. Quot enim in Christo baptizati estis, Christum induistis. Sponsa fieri voluistis: factus est sponsus: Qui habet sponsam, sponsus est, sicut dixit Ioannes Baptista. Nubere voluistis: factus est tibi vir. Desponsi enim vos vni viro virginem castam exhibere Christo. Meretrix eras, & facta es virgo. O noua & admiranda rerum commutatio. Apud seculi homines nuptiæ virginitatem dissoluunt, apud spirituales autem nuptias, meretricem ex gentibus accipit ecclesiam, & virginibus castiorem efficit. Interpres

DE PENTECOSTE SERMO. 109

tare mihi o hæretice, quomodo meretrix effecta sit virgo. Hæc te nescire dicis, & disputare de Deo audaci temeritate conaris. Circumueniri non queo, sed de virum suscipio. Hæc autem omnia operatur spiritus sancti gratia, quæ large effusa est super apostolos dei. Et factus est repente de cælo sonus tanquam aduenientis spiritus vehementis, & repleuit totam domum ubi erant sedentes. Et apparuerunt illis dispersitæ linguæ tanquam ignis: non ignis, sed tanquam ignis. Si ignis, inquit, quomodo non ardebant? Interrogat Iudæus, interrogabo & ego Iudæum: Si ignis erat, quomodo non comburebat rubum fragile lignum? Quid igne vehementius? quid rubo viuius? & neque lignum exurebatur, neque ignis extinguebatur. Et quomodo corpora trium puerorum ignis non exussit, sed caminus in rorem versus est, & carbones tanquam rosas arbitrabantur? Certamen ignis & corporis, & tamen corporum fiebat victoria: & quod cera erat solubilius, ferro factum est firmius. Interpretare mihi vetera: etenim illa præcesserunt, ut credatur veritati. Quoniam spiritus sanctus in igne apparuit, propter velocem mentis susceptionem: non autem propter hoc solum, sed & sicut ignis spinas comburit, sic & spiritus peccata disperdit. Missus est Daniel in lacum leonum, & inmanem rabiem illorum diuina virtus repressit. Peragrantes piscatores orbem terrarum, & infirmum cum inuenientes, ad sanitatem reduxerunt: et in ruina positum ad stabilitatem reuocauerunt, non scuta mouentes, non arcus tendentes, non sagittas mittentes, non pecunias largientes, non eloquentia confidentes. Et erant nudi quidem seculo, sed induti Christum: pauperes, sed diuites: pecunia indigentes, sed regnum celorum possidentes. Non habentes humana solatia, habentes autem dominum suum. Ego enim, inquit, vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. Peragrantes vniuersum orbem terrarum oues simul cum lupis. Quis vidit? quis audiuit? Dicit, Mittam vos ut oues in medio

Mat. 26.

lupo.

110 DE PENTECOSTE SERMO.

luporum. Quis vnquā pastor oues mittit in medio luporum? sed magis si viderit lupos, cōgregat oues. At vero Christus ē contrario fecit. Oues ad lupos direxit, & vulneratē a bestiis non sunt, sed magis lupi ad ouitum mansuetudinem sunt cōuersi. Et vt nō dicerent oues sumus & mittis nos in escam luporū, timorem illorum vno sermone abstulit. Non dixit, ite (nec enim virtute eorum mittebat illos) sed ecce, inquit, ego mitto vos. Infirmi quidē vos, sed qui mittit potēs est. Quis es tu? ego sum qui cōelum extendi, qui terram fundavi, qui mare infrenauī, qui mortem dissolui, qui chirographum quod contra vos erat, cruci affixi, qui veterem legem immutauī, qui vos ad pristinam patriam reuocaui, qui fortia dissoluo, & dissoluta conforto. Quid mari fortius? Sed parua harena intolerabilem illius impetum retundit & continet. Ecce inquit ego mitto vos, qui mortis & vitæ habeo potestatem, qui de cōlo descendisti &c. Ecce ego mitto vos, vt oues in medio luporum, tanquam lupus quidam bestiæ se habent ouibus, vt nec fuga conseruarent salutem circumuallati vndique. O virtus mittentis in medio luporum oues, in circuitu lupi, & mutati sunt lupi, & facti sunt oues. Nec enim natura, sed voluntate lupi erant. Ecce ego mitto vos. Quid ergo nobis præcipis? Esto te prudentes sicut serpentes. Serpens & si mille vulneretur, caput autē suum saluet, totus est sanus: sic & tu, si pecuniam aduersarius tollere vult, libenter cede: & si omnes facultates auferre conatur, dimitte: & si ipsam temporalem vitam extorquere cupit, ne resistas, tantummodo fidem tuam custodi, illa illi lesa manēte, vniuersa ingruentia mala facillima erūt. Nudus existi de ventre matris tuæ, nudus & ibis. Sed forsitan in exilium mitteris, dicito, Domini est terra & plenitudo eius. Forsitan mors occupabit, non est timenda, quia transitus est. Tantummodo fidem serua, thesaurum indeficientem, diuitias sempiternas: horum quæ dico beati martyres testes sunt, quia fidem nō perdidērunt, & post excessum de corpore

DE PENTECOSTE SERMO. 111

pore fortiores sunt viuīs. Propterea, inquit, homo factus sum, propterea carnē indui, vt orbē vniuersum saluarem: multū enim deo ecclesiā chara est, nō muris circūdata, sed fide circūsepta. propter ecclesiā namq; extensum est cōelum, diffusum est mare, extensus aer, terra fundata est, paradysus plantatus est, mirabilia multa facta sunt, pelagus scindebatur, & iterum suebatur, petra findebatur, & iterū pluebat de cōlo, et tanquā pruinosa ponebatur mensa. Propter ecclesiā propheta, propter ecclesiā apostoli: & quid plura dicā? propter ecclesiā vnigenitus filius dei homo factus est, sicut dicit Paulus: Qui proprio filio non pepercit, vt ecclesiæ mederetur, sanguinē filii effudit propter ecclesiā. Hic sanguis irrigat ecclesiā. Et ideo plantaria eius marcescere non possunt, nec amittunt folia arbusta eius, nō subiacet necessitati temporis, nec est conditioni obnoxia, vt per ætatem coma foliorū tegatur, hyeme amittatur. Nō tenetur temporum qualitate, sed spiritus eam sancti gubernat gratia, & ideo nō senescit, nec cōtrahitur, et multis impugnātibus nō opprimitur. Quanti ab initio impugnarunt ecclesiam, cū fidei semina iacerentur, & arma contra eam cōmota sunt: sed quanto magis impugnabatur, tanto clarior reddebatur: sed nunc quidem propter dei gratiā & reges, & duces, & milites, & vniuersus orbis fide repletus est. Nā in principio, & (vt dicam) in cunabulis ecclesiæ reges fuerunt impii, duces insani, populus seditioni deditus. Et edicta iudicium vbiq; dabantur, aræ incendebantur demonibus, fumus & odor pessimus ipsum maculabat aerem. Terra coinquinabatur sanguine, demones debacchabantur, diabolus dominabatur, pater abdicabat filium, filius inhonorabat patrem. Natura quidē scindebatur, sed pietas nō diuidebat. Vbi sunt nunc qui audent ecclesiā cōtrahere? Quando nō uella erat, in nullo potuit lædi: & nunc quando visus ad cōelum peruenit existimas eam posse superari? Et tunc quidem cum vndecim essent apostoli nullus eos superare potuit, sed pauci homines totum ceperunt

Rom. 8.

perunt mundum: & nunc quando terra & mare, & orbis terrarum, & inhabitabiles regiones, & ciuitates, & omnes fines terræ pietate repleti sunt, putas eam te posse lædere: sed non poteris. Christus enim propter eam passus est, portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Facilius cælum exterminari potest, et terra perire, quàm aliquid mali pati ecclesia. Quis est qui hæc dicit? Ipse Christus loquitur: Cælum et terra transibunt, verba autem mea non præteribunt. Bene enim verbum dei ipso cælo validius est, quia cælum opus verbi est. Dixit quippe Deus, fiat cælum: & verbum in opus apparuit. Cunebant naturæ, & nemo impediēbat, quia naturæ dominus imperabat, qui & facere & immutare potest. Ego eam ædificaui qui cælum statui. Sed propter cælum non fudi sanguinem, propter cælum crucifixus non sum, nec propter cælum cœleste corpus accepi. Et quid dicam cœlis? Angelorum corpus non assumpsi, ut dicas, quoniam cælo & angelis, & omni creatura honorabilior ecclesia est. Ideo cælum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt. Assit gentilis, assit Iudæus, si hæc inanità sunt verba, redarguant: si autem veritas est quæ dicta sunt, adorent virtutem dei. Dixit Christus: Cælum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt: facilius est cælum præterire, & terram deuocari, quàm verba mea excidere. Quæ autem sunt verba eius? Adducamus in medium, videamus ne forte interciderint, non dubitans dico, sed hæreticos obcludo. Quæ ergo sunt verba? cælum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt. Qui sermones? quæ verba? Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Super hanc petram, non dixit super Petrum: non enim super hominem, sed super fidem ædificauit ecclesiam suam. Quid autem erat fides? Tu es Christus filius Dei viui. Petram vocauit ecclesiam, fluctus suscipientem, & non titubantem. Etenim ecclesia tot suscipit tentationes, non tamen vincitur.

Gen. 2.

Mat. 16

citur. Quid est super petram? hoc est, super confessio-
nem, super sermones pietatis. Si forsitan interroga-
bis, vtrum hæc ædificatio suscipiat lapides, aut ligna
aut ferrum: non, inquit, nec enim est insensibilis ædi-
ficatio: quod si talis esset, solueretur tempore, confes-
sionem autem pietatis neque dæmones, neque villa crea-
tura vincere potest. Testantur martyres, quorum la-
tera radebantur, sed fides non frangebatur. O noua
rerum materies. Paries effoditur, & thesaurus non
aufertur: caro scinditur, & fides non rumpitur, talis
quippe martyrum virtus. Etenim super hanc petram
ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præ-
ualebunt aduersus eam: attendite diligentius verba.
Portas inferi pericula vocat, quæ mortem pariunt.
Quid ergo? In infernum intrabit quisque, quando pe-
richitabitur? Etiam. Sicut enim portæ introitus ci-
uitatum sunt, sic pericula introitus mortis sunt. Et
cur, inquit, non prohibet tentationes? Ut ostendat
virtutem eius. Si nemo eam impugnare posset, dice-
re poterant, quoniam, si impugnaretur, utique vinces-
setur. Propterea permitto eam impugnatam, ut non im-
becillitas impugnantium, sed fides victoriæ impute-
tur. Et portæ inferi. Non dixit, non appropiant ei,
sed non præualebunt aduersus eam. Quid ergo? Im-
pugnabitur quidem, non tamen vinci poterit. Tem-
pestates suscipit ecclesia, sed non demergitur: iacula
in eam mittuntur, sed non perforatur: machinamenta
preparantur, sed turris non eliditur. Et quid dico
ecclesiam? vnum sermonem locutus est pastor, & sic
cut turris immobilis perseverat. Quanti tyranni
verbum hoc delere conati sunt? sed non potuerunt.
Supra petram enim fundatum erat. Considera tyran-
nos, reges, gladios acutos, bestiarum dentes mortem
minantes, caminos, sartagines, manus ferreas, & vno-
cos, & omnia machinamenta parata: & pharetram
quidem suam euacuauit diabolus, sed nihil læsit eccle-
siam. Portæ inferi non præualebunt aduersum eam.
Testatur res ipsa, testatur horum quæ sunt adstipu-
latio. Quanti impugnauerunt, & nemo præualuit.

)(H Et int

Et impugnatores quidem taciturnitati, & obliuioni dari sunt: ecclesia autem quotidie virtutibus augmentatur. Vbi nunc Claudius, vbi Augustus, vbi Nero, vbi Tyberius? Nomina sunt nuda: horum autem nemo, nec vlla horum mentio. Et quia ecclesiam impugnaverunt, ideo & memoriam perdidērunt: ecclesia autem clarior resplendet. Vbiunque ieris, ad Indos, ad Mauros, ad Britannos, ad Hispanos, vsque ad vltimum finem terrarum, inuenies: in principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & Deus erat verbum. Et vniuersa religione plena: ante hoc enim vniuersa repleta erant impietate, nunc autem non solum ciuitates religione florent & fide Christi, sed etiam ciues in nomine Christi gloriantur. Antea namque & reginae in conuiuiis virorum saetabant, sicut filiam Herodiadis fecisse legimus: nunc vero vix famula dignatur hoc facere. Antiquitus gentis Persarum filij parentibus sociabantur connubio, & soror fratri iungebatur impune, nunc vero virginitatem appetunt. Ante hoc autem quoties in Britannia humanis vescabantur carnibus, nunc ieiuniis reficiunt animam suam. Massagetae & Derbices miseros putant, qui aegrotatione moriuntur & parentes, cognatos, propinquos, cum ad senectam venerint, iugulatos deuorant: rectius esse dicentes, ut a se potius quam a vermibus consumantur: nunc vero post passionem Christi & resurrectionem eius, abstinencia & castitate deuote militant Christo, & prope omnes gentes paratae sunt pro nomine Domini fundere sanguinem suum. Ante hoc impij & persecutores erant reges: nunc vero ad coelum praeferrunt pietatem, & ingredienti limen ecclesiae, depingunt coronam, & crucem Christi depingunt in suis frontibus. Foris arma, hic mysteria: foris scuta, hic sacramentorum celebratio. Theodosius pater, filius Theodosii, religione ac pietate insignes. Ideoque pro his gratias agamus Domino per Christum Dominum nostrum, cuius est gloria &c.

DIVI

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI SERMO
in Pentecoste de sancto spiritu.

Multi quidem aliter: at quicumque gratiae participes spiritum sanctum etiam nunc in eius ad homines ex coelis aduentu perquam festiue celebrant, & alius quidem alio pulchriora & sublimiora, & quantamcunque scientiae virtutem habet, hac eiusdem gratia afflatus, afferat ecclesiae Christi sponsae mundum, & dona, & spiritualia. Et alius quidem per spiritum dicat sermonem sapientiae, alius qui ab eodem impellitur, faciat sermonem scientiae, & alius operetur dona virtutum. Haec enim & similia dona sunt digna spiritu sancto, qui facit nobis semper aliam super aliam oriri festiuitatem, a quo die sua gratia in orbe terrarum apparuit. Vtique sic ages o sacrosancta dei concio, quomodo Deum decet sanctarum ecclesiarum concordia. Igitur aliquando angelus Gabriel ex coelo descendit & Deus in utero semper virginis habitauit: nunc autem ante paucos dies magni consilij angelus Christus in coelos ascendit, & sanctum spiritum omnibus demisit, unde in coelos regressus ad patrem suum, clamabat: Surge in occursum meum, &c. vide. & Tu domine Deus virtutum, Deus Israel intende, ut visites omnes gentes. Ego visitavi, inquit, & impleui tuam obedientiam, intende & tu, ut visites gentes, amandans eis & alium paraderum, spiritum tuum sanctum. Igitur non ad vitam tantum animam hodie dicitur, Spiritus sanctus veniet super te, & virtus altissimi obumbrabit tibi: sed omni creaturae dicit Deus, Effundam de spiritu meo super omnem carnem. Et erunt ministri filii & filias, & fratres & matres. Quisquis enim facit voluntatem patris nostri, qui est in coelis, hic filius, & Christi frater & mater est. Itaque adoptionis sectum fideles celebremus hodie, & spiritus sancti ad spiritus hominum aduentum, & societatem. Nouae enim hodie orbi terrarum annunciantur leges, nouum testamentum, noua creatura.

H 2

Emitte

Ioel.
Mat. 23.

Psal. 103

Hier. 31

Emitte enim, inquit, spiritum tuum et creabuntur,
& renouabis faciem terræ, quæ olim audiuit: Terra
es, & in terram abibis. Proinde auditor sermonum,
auide mente tua recurre ad montem illum, Sinæum
dico, et discere quomodo olim verus lex data sit, quo
modo item & nunc nouum testamentum. De quo
inquit per Prophetam scriptura: Ecce dies veniunt,
dicit dominus, & testamentum faciam super domum
Iuda: hoc est, super duos populos, testamentum no
uum: non sicut testamentum quod statui cum patris
bus eorum, quando eduxi eos ex terra Ægypti, dans
leges in mentem eorum, & in corda eorum inscri
bam eas. Quomodo igitur, dic mihi, & quando ver
us lex Israeli data est? Post liberationem de seruitu
te Ægyptiorum in monte Sinæo: propterea etiam
nunc nouum testamētum in monte Sion redemptis
de seruitute inimici datur. Illic cum Moses in mons
tem ascendisset, lex descendit: hic ubi Christus in cœ
lum ascendit, spiritus sancti lex nobis aduenit. Illic
ignis montem impleuit, ideo & hodie igneis lin
guis spiritus apparuit. Illic agnitionis diuinæ pre
mitiæ Israeli declarabantur, hic nunc agnitiones di
uinæ gentibus significantur. Illic linguam quam nō
nouit, audiuit populus: & hodie linguam quam nō
nouit, locutus est apostolorum chorus. Illic cum lex
daretur, voces tubæ sonabant: & hodie factus est re
pente de cœlo sonitus tanquam impetu venientis
spiritus validi. Et illic post triduanam populi puri
ficationem lex data est, nunc autem post triduanam
Christi resurrectionem spiritus sanctus nobis datus
est. Nam dum complerentur dies Pentecostes, erant
omnes discipuli vnanimenter in eodem loco, & fa
ctus est repente de cœlo sonitus, tanquam imperu
venientis spiritus validi, & impleuit totam domum
ubi erant sedentes. Et apparuerunt eis diuina lin
guæ tanquam ignis, seditq; super singulos eorum,
& impleti sunt omnes spiritu sancto: & ceperunt
loqui variis linguis, prout spiritus dabat illis elo
qui. Quam admirabile igitur erat spectare Gal
ileum,

Ioan. 16

Deut. 4

Galileum, piscatorem, illiteratum, Barbarum, lingua
Græca, Persica, Iudaica, Arabica differere & rhetori
ficari? Hæc enim erat Christi ad discipulos certa
minimeq; fallax promissio, qua dixit eis: Cum abie
ro, mittam vobis spiritum sanctum, & ille vos do
cebit omnia. Quid igitur dicit? Nonne tunc ac
ceperunt discipuli spiritum sanctum, quando sus
cavit in eos, & dixit: Accipite spiritum sanctum?
Sed tunc erant primitiæ & donum resurrectionis
Christi, nunc autem impletio & fidelis confirma
tio filius in cœlos assumpti, ut absque hæsitacione
crederent illum sedere in cœlis a dextra patris obla
ta natura nostra patri, & in antidotum & remune
rationem spiritu sancto nobis demisso. Et cuius
gratia post decimum diem suæ assumptionis para
clum emisit: monstrauit quod noui testamenti no
uam decem particularum orationem docuerit, &
decem sermonibus beatitudinum beatos fecerit in
se credentes. In specie autem ignearum linguarum
spiritus descendit hodie, ut infantilitatem gentium
in theologiam conuerteret, simulq; indicabat pa
trem esse qui mitteret. Lingua enim pater, qui ge
nitor est verbi. Item in specie ignis, quia Deus est
spiritus sanctus. Deus noster, sicut inquit scriptura,
ignis consumens. Ignis igitur spiritus sanctus, eo
quod repurgat materiam peccati, sicut ignis qui spi
nas & tribulos peccatorum repurget, & qui seden
tes in tenebris errorum illustret, & immateriale
quid & impalpabile. Oracula quidem dat pater
quasi in prima hora. Incarnatur autem filius in gra
tia, aduenit vero nunc spiritus sanctus, ut persona
tertia in trinitate numeratus, consubstantialis au
tem & inseparabilis signatur. Porro tertia hora ad
discipulos venit cœu impletionem inseparabilis tri
nitatis docens eos qui super terram sunt, & tertiam
legem post naturalem nobis largiens. Iam & ho
die in voce valida descendit, conterens dæmonum
validos montes, ut violenti rapiant regnum cœlo
rum. Olim quidem sub Eber linguæ multæ con
fusa

fusque sunt propter scelestam impiorum temeritatem: linguis autem hodie admirabilis sapientia conceditur, propter flammam superne in discipulos venientem. Tunc obtenebrauit impios ædificatio turris scelestæ, hic sapientes reddit rara dei notitia. Illic lapsus condemnauit, hic nunc spiritus sanctus liberos fecit. Vbi enim spiritus domini, illic cognoscitur & libertas. Et quod libertatis & remissionis peccatorum est suppeditatrix dies Pentecostes, audi Deum in Leuitico ad Moysen, ubi præsentem festiuitatem præfigurauit, & dicit: Et numerabitis à Pascha septem septenarios dierum, & die sequenti facietis diem Pentecostes. Dies propitiationis est dies remissionis, & indulgentiæ. Quibus ostendit sanctissimus spiritus, quod quando præterierit septima sabbati legalis & festiuitatis & cultus, tum spiritus sanctus doctis gentibus in Pentecoste propitiationem peccatorum nobis tribuet. Vnde & de bitorum remissio quinquagesimo tempore. Et idcirco quinquagesimus psalmus in figura huius quinquagesimæ, remissionem peccatorum & misericordiæ consecutionem Dauid continet, & variam spiritus sancti mentionem facit, spiritum sanctum, & spiritum exultationis, & spiritum rectum, & spiritum spiritualem appellans. Audi & aliter Pentecosten hanc tibi præsignatam manifeste. Ante multa tempora cum generale diluuium totum orbem terrarum propter impietatem comprehenderet, ædificabatur diuino imperio arca pro priorum virorum salute. Trecentorum cubitorum erat longitudo eius, & quinquaginta cubitorum latitudo eius, in vnum cubitum cohebatur summitas eius, in qua congregabantur ex omnibus que sub cælo sunt animalia. Manifeste figura fuit. Aqua enim quæ occidit homines simula chororum cultus est, quæ sæuissima hyems ac tempestas erat. Arca figura est ecclesiæ Christi. Trecenti cubiti, trinitatis signant sacramentum, qui in vnum cubitum vnius deitatis conueniunt. Quinquaginta autem iterum nobis Pentecostes præfigurant iymbolum,

Leuit. 23.

bolum, quæ in Sion, quasi in arca, pecuniæ & imunda que sub cælo, ut dicunt Acta apostolorum, congregatæ sunt gentes. Parthi quasi pardi, & Medii sicut equi, & Elamitæ, & aliæ tribus gentium. Ex ista arca Noë euolauit coruus, nec comparuit suffocatus in aquis. Ex arca autem ecclesiæ eliminatus est diabolus, qui vere niger & tenebrosus coruus est, suffocatus in aquis baptismatis. Dimissa est autem in figuram dei à Noë & columba, ut videret si cessasset diluuium, & quum nondum inueniret requiem pedibus, post tempus iterum dimissa est, & rediit siccum ramum oliuæ in ore ferens: & post dies septem dimissa, inuentaque sibi requie, confidens cessasse diluuium, nidificauit. Columba figura est aduentus sancti spiritus, quæ ante legem inuisens creatus ram, non inuenit quomodo super ea requiesceret, sicut neque Iesus ubi inclinaret caput suum, ita impietas omnia occupat. Deinde post tempus quoddam iterum columba dimissa est, rediit ferens ramum oliuæ in ore: forte signans in lege, ac in ore prophetarum, paruum quendam fructum misericordiæ spiritum sanctum ferre. At post septem dies omnis cultus sabbatorum legis, emisit Deus Noë columbam spiritus filii sui, & inuenta requie apud fideles, & in eis habitauit, & delicatæ ambulauit, nidificauit & mansionem apud nos fecit. Columba enim animal est, quod præ omnibus volatilibus cæli homines amat, & contubernale est ac mansuetum, innocensque & secundum, & domesticum, quod versatur, quiescit & habitat in domibus nostris. Sicut & spiritus sanctus dicit de nobis, quia habitabo & conuersabor cum eis. Atque idcirco in specie columbæ in Iordane de cælo descendit. Specta autem hoc admirabile animal: feræ enim & iugræ cohabitare & conuersari non amant, sed immaculatæ & fulgidæ: ut & hoc manifeste & singulier describant in seipsis, in nobis habitationem immaculati purissimique spiritus sancti. Quem ex summo cælo cum ecclesiâ hodie suscepit,

Isa. n. 8.

facta est & ipsa coelum, & coelestes homines efficit, qui coelestem spiritum intra se ferant, & huius magnalia praedicent: id quod si & nos obumbrare dignaretur, iuxta eum qui dicit: Os meum aperui, & attraxi spiritum: attentarem celebrare illius aduentum, non quantum par & dignum (hoc enim neque vlla creatura facere audebit) sed quantum sua inspiravit virtus & gratia. Quamvis autem non ignea, sed lutea sim lingua, ferventi tamen instituto: ideo obsecro, ut aures, & mentem, atque vigilem animam adhibeatis. De Deo enim, & de divinis sermo erit, per spiritum hinc spirituales abeat, festo spiritualiter celebrato, & deliciis gaudii ineffabilis impinguati. Spiritus sanctus fuit quidem semper, & est, & erit, neque incipit, neque desinet, sed semper patri consubstantialiter familiaris & connumeratus. Vita natura vivens & viventium vivificator, lux de luce & lucis suppetitor, per se bonus & fons bonitatis, per se dominus, sui iuris, Deus de Deo deificans, virtus omnipotens, etiam infirmis virtutem concedens, supersubstantialis ex substantia supersubstantiali, etiam aliis quae sunt suam essentiam donans. Spiritus sanctus, spiritus absque materia, absque rege, absque senio, absque successore, indissolubilis, supra omnem captum & contemplationem, incommutabilis, impollutus. Spiritus sanctus, spiritus quem nemo interpretari potest, imperuestigabilis, imperscrutabilis, impartibilis, incircumscriptus, absque fluxu, absque sorde, absque confusione, non imaginabilis, incomprehensibilis. Spiritus sanctus non spiritus ventorum, non spiritus angelicus, non spiritus corporalis, non spiritus aeris: sed spiritus opifex, spiritus personam in deitate habens, spiritus sapientiae, intellectus & exultationis, spiritus consilii & fortitudinis, spiritus scientiae & agnitionis, spiritus timoris & exultationis. Spiritus sanctus, spiritus pacis & fidei, spiritus gratiae & intelligentiae, spiritus libertatis & mansuetudinis, spiritus salutis & illustrationis.

Spiri

Spiritus sanctus ipse nostrae imaginis est reformatio, mentis perfectio, animae instauratio. Spiritus sanctus autor est fidei in deum, spiritualis mentalium oculorum nostrorum sol: interni nostri hominis lux, lucifer in pectoris caelo. Spiritus sanctus ipse opulentia filiorum dei, ipse aeternorum honorum thesaurus, ipse arrabon & pignus aeterni regni, ipse primitiae vitae aeternae, ipse signaculum gratiae baptismi. Spiritus sanctus ipse fide facit, quod nos a deo in filios adoptati simus, ipse corda nostra Christo conglutinat. Spiritus ipse cibus est diligentium Christum, quo nunquam satiantur: ipse potus est animarum filiorum dei, ipse charitas eorum qui sibi coniuncti sunt. Spiritus sanctus copula est unionis nostrae in Christo, animarum exultatio, cordis tripudium, ignis, fons rorulentus. Spiritus sanctus lugentium consolatio, molestitudinis depositio, mentis requies, sapientiae communicatio, prudentiae inventio, praescientiae illustratio. Hoc prophetae illustrantur, hoc idiotae sapientia condiuntur. Spiritu sancto reges inunguntur, sacerdotes ordinantur, doctores declarantur, ecclesiae sanctificantur, altaria fundantur, vnguntur, consecrantur, aquae purgantur, daemones abiguntur, morbi curantur. Hic spiritus vocatur, sanctus, dominus, vivificator, consolator, & tam est, quam dicitur deus paracletus: hoc est, inhortator. Inhortatur enim semper ad bonum corda fidelium, inhortatur animam, ut deo se uniat: inhortatur mentem, ut a malis desistat. Mirum, inhortatur & obsecrat deus mortalem, obsecrat deus lutum, obsecrat creator creaturam, obsecrat dominus servum, idque intrinsecus in anima: & alios quidem alloquitur amice ut filios, alios ut fratres, alios ut amicos compellit, instigat, ad se attrahit, ineffabili & mentali charitate cor exhilarat, edulcat, calefacit, a terrenis transfert, & ad coelestia vocat: redire facit animam, & ad deum transire & volare, urget mentem, divino accendit desiderio, docet ut bona quae illic sunt cogitemus, quae illic sunt imaginemur, quae illic sunt somniemus, quae illic sunt inquiramus.

H s quira

quiramus: animo versemus exercitus qui illic sunt, status luminum, diffusiones quæ illic sunt, gloriam quæ illic est, choreas quæ illic sunt, supernas mansiones & tabernacula, ciuitatē quæ illic est, hæreditatis possessionē, incessabiles hymnorum cōcentus, fontes immortalitatis, quæ illic dulcem & inaccessam lucē, thesauros æternorum bonorum, festa quæ illic sunt, æterna solenniū solennia, thalamos sponсарum dei qui illic, inextinguibiles lapades, immarcescibiles coronas, delicias citra fastidium, gaudium perenne, vitam æternam, regionem vberimam, ciuitatē virtutū, patriam absque turbatione, portum absque tempestate, ad quem semper spiritus aduocatus vocat & obsecrat animā ad imaginem suam factam, & ostendit ei intrinsecus quasi in speculo cum ineffabili gaudio futurū æternum gaudium, adhortaturque eam, & dicit: Veni ad patrem, veni ad supernā patriam, veni ad supernum regnum, veni ad incorruptibilem sponsi thalamū. Si quis vere fidelis inter vos, agnouit omnino quæ dicta sunt: si quis ex vobis Christum diligit, & habet spiritū sanctū. Illa enim & similes sunt admonitiones, & exhortationes cōsolatoris spiritus sancti in cordibus fidelium, tales sunt & his magis mysticæ, quas solas sciunt, qui illū inhabitatorem habent. Ita sancti spiritus cōsolatione accensi simul & alati, corroboratiq; in populo Christi viri ac mulieres, sauciis diuino amore animabus mortē contempserunt, naturam carnis vicerunt, tyrannidem voluptatū conculcarunt, flammæ concupiscentiarū extinxerunt. Ita spiritus sancti adhortatione incitati, omnia quæ super terrā, quasi somnia contempserunt, pecunias, negotiationes, possessiones, vestes, ædes, patres, matres, filios, cognationes, generis nobilitatem. Persuasit enim eis spiritus sancti operatio, cum dicit: Non habemus hic manentē ciuitatem, sed cœlestem inquirimus Hierusalem. Hospites & peregrini sumus nos in hoc seculo, non habemus super terram patrem, sed ad cœlestē inuenimus patrem, desiderantes dissolui, & esse cum eo: desiderantes

Hab. 13.

antes per mortem ad immortalē transire: illum facientes, sicut ceruus ad fontes aquarum: illū desiderantes, illum concupiscentes qui nos dilexit, qui in nostris animabus mansionē fecit, qui dignatus est cum pauperibus & peregrinis, & peccatoribus cōmunem habere, qui in infirma nostra carne habitauit, qui spiritū sanctū hodie nobis demisit, & filios nos dei ac hæredes fecit. Etenim & filij sumus. Demisit deus spiritum filij sui in corda nostra clamantē, Abba pater: arque adeo iam nō sumus serui, sed filij dei, si aut filij & hæredes. Audet horribile & metuendū quiddā sermo dicere festiuitate hac fretus: Deus in hominibus domiciliū habuit, & ostendit homines deiparos. Stupendus sermo, at non meus ille sermo. Propter timorē tuū domine vterū gessimus, & parituri sumus, & peperimus verbum salutis. Nos qui sumus carnes infirmitatis, peperimus spiritū salutis: quia concepimus hodie ab excelso spiritū adoptionis filiorum. De hac salutari incorruptissima spiritus conceptione, volo tibi hodie spiritualem & mysticā quendā sermonē instituere, vt manifestius scias quis prius fueris, quis nunc factus sis, & quid intra teipsum cōceperis, & qualē fœtum in anima tua feras, & quomodo omni Christianæ menti quadret, vt ei dicatur, Benedicta tu in mulieribus vt sponsa dei: & benedictus fructus ventris tui, qui quidē spiritus sanctus est, per quē ego festiuitatis amator, hodie concionor. De hoc aut sermonē hinc exordior. Olim in principio, quando omnī opifex ac dominus ineffabili consilio & sermone, iuxta imaginem suæ imaginis effigauit hominē protoplastū: concessit ei corporis illius, forma angelici cuiusdā fulgoris. Quam speciem mox vt honestatis osor dæmon vidit, inuidit, illamq; per inobedientiam deceptam seduxit, & corrumpit, fulgoremq; illum coinquinans immutauit: quam opifex sermo deus renouare volens, non iterum sicut olim, extrinsecus hominem adornauit, vt ne iterum conspectus à malo dæmone,

2. Cor. 4.

Luc. 12.

dæmone, inuidiam experiretur, qua pulchritudinis
sue iacturam faceret. Propterea quid facit deus, &
quid fit? Demisit spiritum filij sui in corda nostra,
clamantem: Abba pater. Spiritus deus nostris fidelis
um spiritibus vnitus est, fraterno modo. Hoc donū
est, quod nobis solis deus dedit, qui in Christū cre-
dimus. Hic est thesaurus noster, de quo Paulus di-
cit, quod habemus thesaurū hūc absconditū in ficti-
libus vasis, luteis nostris corporibus. Hoc est granū
sinapis, quod Christus in terra cordis nostri semina-
uit & occultauit. Hic sancti spiritus in nobis thesau-
rus est, & preciosissimum margaritum. Hic est ignis
sanctissimus, de quo dicit Christus: Ignem veni mit-
tere super terram, & volui videre si iam accessus sit.
Hic in nobis spiritus sanctus regnum cœlorū est, &
de quo dicit Christus: Regnum cœlorum intra vos
est. Christus intus, spiritus sanctus intus, pater in-
tus: quæ oculus non vidit, & quæ aures non audie-
runt, etiā ipsa intus. Et quomodo consequenter om-
nis Christianorū munda mens nō comprobatur pu-
rum cœlum, imō etiam cœlo pretiosior? Cœli enim
peribunt, fideles autē permanent in seculū, quotquot
deum intrinsecus in seipsis ferunt & vident. Vidit
quidem & Abrahā olim, sed extrinsecus apud quer-
cum Mambre. Vidit & Iob, sed extra, per turbinem
& nebulas. Vidit Moyses deum, sed extra, per cauer-
nam et in petra. Vidit Esaias, sed extra, in throno ex-
celso. Vidit Ezechiel, sed extra, in animalibus ocu-
latis. Vidit & Daniel, sed in visione noctis. Videt
deum & qui nunc apud nos mundi corde, at nō ex-
tra, sed intrinsecus, sicut filij & hæredes dei, coheredes
autem Christi. Etenim prophetiæ spiritus acce-
perunt omnes qui ante Christum iusti, non adoptio-
nem filiorum. Nondum enim, inquit Lucas, spiritus
sanctus erat in hominibus. Non enim audierant a
deo, qui ante Christum fuerunt: Regnum cœlorum
intra vos est. Non audierunt qui ante Christum: Ve-
niā ego et pater meus, & mansionem apud vos fa-
ciemus. Idcirco dicit vobis, qui in eū creditis: Multi-

tiplos

Mat. 13.

ti propheta & iusti desiderauerunt videre quæ vi-
deretis, & audire quæ auditis, & non audierūt. Tantū
fidelibus in nouissimis deus spiritum suum sanctū
demisit, & inhabitauit, & conuersatus est in nobis.
Nullus infidelis hunc thesaurum spiritus sancti in
seipso possidet, nullus Iudeus donum hoc nouit, etiā
amisi innumera bona operetur, ignorat has diuitias,
non habet hunc thesaurum spiritus. Quamuis & Iu-
deus videtur habere legem, videtur & Pascha face-
re, sed corporale: videtur offerre sacrificium, sed qua-
le faciunt lanij. Videtur & templum habere, sed non
adhuc vt fidelis. Tu templum Dei, tu verum taber-
naculum testimonij, tu domus sancti spiritus, in quo
inunibrat semper. Videtur & Samaritanus, videtur
& Arabs deum colere, & deum confiteri, verbum
deum credere, & spiritum dei glorificare: sed neque
an sit spiritus sanctus nouit, & quid sit deus omnis
no ignorat, neque spiritus sancti particeps est, neque
deum verbum personam in deitate esse cognoscit.
Non enim habet in seipso deum habitantem, nō ha-
bet granum sinapis in se seminatum, non habet inap-
preciable margaritum, non habet regnum dei intra
se, non habet thesaurum spiritus in seipso latentem,
vt in agro. Si autē quis spiritū dei non habet, inquit,
hic non est dei: sicut Paulus statuit. Quoniam autem
hodie spiritus aduenit, & nouæ legis noua & admi-
rabilis legislatio facta est, bonam in spiritu fiduciā
habentes, spiritualia cum lege comparemus, vt illu-
streris, in quo tu fidelis a Iudæo differas, & quanto
sublimius sit nouum testamentum veteri. Quæ igitur
lex, quam hodie e cœlo datam discis? Spiritus
gratia. Quæ rationales tuæ tabulæ, in quibus hæc lex
insculpitur? Anima & corpus. Quæ tua spiritualis
circumcisio? Omnis malæ concupiscentiæ excissio,
& ab ea auersio. Quod tuum altarium? mens tua spi-
ritualis. Quod spirituale tuum sacrificiū? omnis bo-
na operatio. Quis altaris tui ignis? compunctionis
calor. Quod templum tuo a deo conditum? mundū
cor, in quo deus habitare amat. Has te doctrinas
huius

Rom. 8.

huius diei solennia paucis docent. Hanc tibi legem statuit dies Pentecoste. Hæc te mysteria docet spiritus. Custodi obsecro hoc donum depositum perpetua memoria dignum. Custodi obsecro, spiritus sancti faciem inextinctam. Custodi thesaurum qui in te est occultum, ne a prædonibus rapiatur. Serua obsecro & preciosum margaritum immaculatum. Retine conceptionem spiritus, quam te sermo docuit, illam. Serua obsecro, hunc fructum immarcescibilem. Ecce manifeste didicisti, quæ per dona spiritus es assecutus. Et quis prius eras, & quid nunc factus sis: nempe amicus dei, filius, Christus, frater, hæres, domus, templum, regni cælorum thesaurus. Quod ut uos omnes consequamur, gratia & misericordia sua dignetur concedere dominus noster Iesus Christus, cui sit gloria & imperium cum patre & sancto viuiscoq; spiritu, in omnia secula seculorum, Amen.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI

Homilia de sancto & adorando spiritu.

Heri a nobis, amatores Christi, sancti & adorandi spiritus celebrabatur aduentus: non humanarum cogitationum honore exceptus, sed paternæ virtutis testimonio comprobatus. Non enim ex his quæ cogitamus vel loquimur, deus commendatur: sed per ea, quibus illustramur, & pietas commendatur, & veritas prædicatur. Unus dei sermo est, una sancti spiritus doctrina, pietatisq; lampas est, & diuinæ agnitionis prædicatio, ac doctrinæ dei illustratio. Operæpretium autem est, ut perseveremus diutius in sancti adorandiq; spiritus enarratione, & manifestius aliquid de sancta, gloriosaq; facultate dicamus. Iterum et iisdem utamur verbis, non per ea, quæ cogitamus, sed per quæ docemur spiritum sanctum, & quæ diuini docent sermones, imò quæ ipse de seipso prædicat, dum per prophetas loquitur, perq; apostolos fert radium suum. Natura inseparabilis est, utpote qui ex inseparabili & indivisibili natura progressus est. Nomen autem eius spiritus

spiritus sanctus, spiritus veritatis, spiritus dei, spiritus domini, spiritus patris, spiritus filii, spiritus Christi: & sic vocat eum scriptura, imò ipse seipsum, & spiritum dei, & spiritum qui ex deo est. Et ut nunquam, cum audimus spiritum dei, putemus quod per proprietatem dicatur spiritus dei, introducit scriptura spiritum sanctum, & apponit qui ex deo est. Aliud enim est dicere dei, & qui ex Deo est. Dei enim sunt cælum & terra, utpote ab eo facta. Ex deo autem nihil dicitur, nisi quod est ex substantia eius. Itaq; dicitur spiritus sanctus. Ista enim est prima ac propria appellatio: & ut evidentior habens intelligentiam spiritus sancti naturam demonstrat. Spiritus sanctus, spiritus dei. Quis eum vocat spiritum dei? audi saluatorem dicentem: Quod si ego in spiritu dei elicio dæmonia. Ut igitur, sicut dicebam, ne quis audiens spiritum dei, putet proprium quiddam significari & non commune naturæ Paulus dicit: Nobis atem non datus est spiritus mundi, sed spiritus qui ex deo est. Iterum dicitur spiritus patris, sicut saluator Apostolis dicit: Ne solliciti sitis, quomodo vel quid loquamini: non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Sicut autem dixit, spiritus dei, & subdit scriptura: Qui ex deo est, sic iterum dictus est spiritus patris. Et ut ne putetis hoc secundum proprietatem dici, saluator confirmat: Quando venerit paracletus spiritus veritatis, qui a patre procedit. Illic ex deo, hic a patre dicitur, id quod sibi ipsi tribuerat, dicens: Ego a patre exiui, hoc & spiritui sancto ascribit, dicens: Qui a patre procedit. Quid est, procedit? Non dixit generandum. Quod enim non est scriptum, non dixit esse ferendum. Filius a patre genitus est, spiritus a patre procedit. Queris a me omnem veritatem, quomodo genitus ille, & quomodo processit iste? Cum didiceris quod genitus est, didicisti & modum, & comprehendisti vel que. Itaque cum audieris prædicari filium, comprehendisti natiuitatis modum. Nomina sunt, quæ pia fide honorantur, non ratiocinatione

- tione tenentur. Quæ autem vis nominis, Procedit: audi: vt nomen natiuitatis prætereat scriptura, ne filium ipsum dicas, dicit spiritus sanctus, qui à patre procedit: inducit eum procedentem, vt aquam de fonte scaturientem: sicut & de paradiso dictum est:
- Gen. 2.** Fluvius autem procedit ex Edem, procedit & scaturit. Pater fons aquæ viuentis dicitur iuxta Prophetam Hieremiam, dicentem: Obstupescat cælum super hoc, & horreat valde terra: quoniam duo mala fecit populus meus, me dereliquerunt fontem aquæ viuentis. Diuinus sermo definiens patrem fontem aquæ, inducit ex fonte vitæ, aquam viuam quæ procedit. Quid procedit? Spiritus sanctus sicut à fonte aqua. Vnde hoc quoddam spiritus sanctus aqua vocatur: dicit saluator: Qui credit in me, sicut dixit scriptura, flumina ex ventre eius fluent aquæ viuæ. Et interpretans euangelista hanc aquam, subdit: Hoc autem dicebat de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. Si igitur euangelista Ioannes declarat, spiritum sanctum dixit aquam viuam: Pater autem dicit, Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ: Fons spiritus pater, propterea etiam ex patre procedit. Dicitur igitur, repetere liceat, spiritus dei, et spiritus qui ex deo, spiritus patris, & spiritus qui à patre procedit. Spiritum dominum testatur Esaias in persona Christi: Spiritus domini super me, eo quod vinxerit me. Et Paulus: Dominus autem spiritus est. Vbi autem spiritus domini, ibi libertas. Num per quæ aduenit libertas, ille seruus? Si eorum ad quos accedit spiritus sanctus, soluit seruitutis iugum, & præstat eis libertatis personam: quomodo ipse seruus? quomodo largitur quod non habet? quomodo cum ipse sit seruus, libertate donat? Non audisti Paulum dicentem: Lex spiritus vitæ in Christo Iesu liberum me reddidit à lege peccati? Liberòsne reddit spiritus seruus, qui natura sua non habet libertatem? Nā si creatus est, etiam seruus factus, non reddit liberum. Ne vos sophismatis circumueniant hæretici. Non dico eum seruum, non creaturam. Videtur tria prima

capia inducere, increatum, creatum, & aliud nescio quomodo vocem. Spiritus patris, spiritus qui ex patre: spiritus patris, spiritus qui à patre procedit. Spiritus domini, spiritus filij. Quod autem sit filij, dicit Apostolus: Emisit deus spiritum filij sui in corda nostra clamantem, Abba pater. Ecce ipse spiritus filij. Alio loco iterum spiritum Christi dicit Paulus: Vos autem non estis in carne, sed in spiritu: siquidem spiritus dei habitat in vobis. Obsecro animaduerte sanctam hanc connexionem. Quasi catenam quandam sanctam & viuam ex triplici potentia inducit Paulus, naturam coniungens inseparabilem, & in diuersis nominibus vnā virtutem indicans. Vos autem, inquit, non estis in carne, sed in spiritu. Ecce spiritum, siquidem spiritus Dei habitat in vobis. Vidisti spiritum Dei? Si autem quis spiritum Christi non habet. Et sane oportebat dicere, si autem quis spiritum Dei non habet: sed dixit spiritum Christi, dixit spiritum Dei, & subdit spiritum Christi. Si autem quis spiritum Christi non habet, hic non est eius. Verū hoc dixit, vt ostendat, si spiritus & Christus, Et idem est Christum adesse, & spiritum adesse: & idem est spiritum dei dicere, & spiritum Christi. Est igitur spiritus sanctus spiritus veritatis, quasi quis dicat, spiritum filij: quia dicit saluator, Ego sum veritas. Dicitur spiritus veritatis qui est spiritus filij, sicut dicit Paulus: emisit Deus spiritum filij sui, Est igitur & spiritus filij, & spiritus eius qui excitauit Iesum Christum. Et audi Paulum dicentem: Si autem spiritus eius qui excitauit Iesum Christum habitat in vobis. Hæc nomina sanctæ & immaculatæ trinitatis, sancti & admirabilis spiritus sunt nomina, non naturæ conuenientia, sed operationi. Proinde sermo, & opus habet auribus attentis, multis, & fidelibus. Dicitur autem iterum spiritus, spiritus vitæ: quia saluator dicit, Ego sum veritas & vita. Dicitur spiritus vitæ, sicut & Paulus dicit: Lex spiritus vitæ. Hæc nomina eiusdem sunt autoritatis, & eiusdem naturæ. Sunt autem alia nomina,

quæ non ascribuntur sancto spiritui, sed virtuti & operationi eius: ut sunt dona eius. Dico itaque, & ante declaro sententiam, postea testimonium subin-
 ducturus. Quando dat spiritus sanctus precibus san-
 ctorum vel mihi, vel alicui Christianorum sanctifi-
 cationem, accipio donum ita ut sanctum habeam
 & corpus & animam. Donum datum mihi vocat
 Spiritum Sanctificationis: hoc est, beneficium. Si de-
 derit spiritus sanctus cupiam donum non habentem
 sapientiam, vel non habentem intelligentiam, sed so-
 lam fidem, quales sunt multi habentes dona, ut crea-
 dant scripturis, ignorantes scripturas, vocatur donum
 illud, spiritus fidei. Si autem quis accipiat virtutem
 & donum à spiritu sancto, ut credat pro missioni ho-
 norum quæ dantur in futuro seculo, ille spiritum pro-
 missionis accipit. Si autem quis accipit & sapientie
 donum, vocatur donum Spiritus Sapientie: & ubi
 dona spiritus, vocantur spiritus: & attende diligen-
 ter, quia hæc speculatio modo ita declaramus. Ve-
 niamus ergo ad demonstrationes. Quando quis ha-
 bet donum charitatis, dicitur quod habeat Spiritum
 Charitatis. Quando acceperit donum martyrii, dici-
 tur quod habeat Spiritum Virtutis, hoc est donum.
 Iam quia donas spiritus sanctus est, vocatur & Do-
 num eodem nomine quo is qui donat. Idcirco dicit
 Paulus: Non enim accepistis spiritum servitutis
 timorem, sed accepistis spiritum adoptionis
 filiorum. Et iterum: Non enim dedit nobis spiritum
 formidinis, sed spiritum virtutis & dilectionis &
 temperantiae. Spiritum autem dicit hic donum, si-
 cut quando dicit: Vos autem obsignati estis spiritu
 promissionis sancto. Promissionis spiritus ubi scri-
 ptum est: Dicit Paulus: Habentes autem eundem
 spiritum fidei & promissionis, hoc est gratiam spiritus
 tus. Ecce igitur spiritum fidei, & spiritum promissi-
 onis. Si fuerit quis mansuetus & humilis corde, do-
 num accepit mansuetudinis: Est autem donum dei,
 & hoc dicit Paulus: Si & preoccupatus fuerit homo
 in aliquo delicto, vos qui spirituales, instauratione eum

Rom. 8.

2. Tim. 1.

Eph. 1.

2. Cor. 4.

Gal. 5.

DE SPIRITU SANCTO HOM.

qui talis est in spiritu mansuetudinis: hoc est, in bene-
 ficio doni mansuetudinis. Considerans, inquit, te-
 meripsum, ne & tu tenteris. Ecce spiritum mansue-
 tudinis. Alij datur sanctificatio animæ & corporis,
 & vocatur spiritus sanctificationis. Sicut dicit Pau-
 lus, Servus Iesu Christi, vocatus apostolus, segrega-
 tus in euangelium dei, quod ante promisit per prophe-
 tas suos secundum spiritum sanctificationis. Ubi
 multi puraverunt, quod adhæreat primo verbo, qui de-
 claratus fuit filius dei secundum spiritum sanctifica-
 tionis. Non est autem sic, sed Paulus ordinatus secundum
 spiritum sanctificationis: & quando ordinatus est: ex
 resurrectione Iesu Christi. Quoniam alij quidem apo-
 stoli ante passionem, hic autem post resurrectionem: &
 propterea dicitur secundum spiritum sanctificationis.
 Et aliud, quando incipimus omnes tempore sacrorum
 mysteriorum dicere, Pater noster qui es in cælis: do-
 num accipimus Spiritum Adoptionis, hoc est, benefi-
 cium & donum sancti spiritus. Spiritum vocat &
 emulationem, sicut dicit Paulus: Quoniam & vos
 emulatores estis spirituum, hoc est donorum. Et ad
 huc excellentiorem vobis viam monstro. Si linguis
 hominum loquar & angelorum, charitate autem non
 habeo, nihil sum: hoc est, omni dono maior est chari-
 tas. Verum ad propositum redeamus. Redit Esaias. Spi-
 ritus enim per omnes loquitur. Itaque sicut Paulus dixit:
 spiritum vitæ, spiritum charitatis, spiritum virtutis, spi-
 ritum temperantiae, spiritum promissionis, spiritum
 fidei, spiritum mansuetudinis, spiritum adoptionis filio-
 rum & B. Esaias, Egredietur, inquit, de radice Iesse
 virga, hoc est regia dignitas Christi. Virga enim re-
 gis symbolum est, ut dicit David: Virga æquitatis,
 virga regni tui. Egredietur virga de radice Iesse, &
 flos de ca ascendet, & requiescet super eum spiritus dei.
 Hic est nomen ipsius naturæ spiritus, deinceps sequun-
 tur dona: Spiritus sapientie & intellectus, spiritus
 consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ, spiritus pietatis,
 spiritus timoris domini. Sicut si quis explicet scrip-
 turam, siue tu, siue alius fidelis & Christianus, & si ab

Rom. 1.

Mat. 6.

1. Cor. 14.

Esa. 11.

Psal. 44.

Esa. 11.

Eph. 1. sconditum nomen & obscurum fuerit, det autem spiritus sanctus alicui abscondita sensuum reuelare: is accepit spiritum reuelationis, qui reuelat profunda. Vnde & Apostolus volens discipulos pios intelligere scripturas, dicit: Precor deū vt det nobis spiritū sapientiæ & reuelationis, in agnitione illuminatos oculos mentis nostræ. Vidisti spiritum reuelationis: sed ad propositum redeamus. Vbi opus est discere profunda, vocatur spiritus reuelationis: vbi oportet habere charitatem, vocatur spiritus charitatis: vbi decet manifeste loqui doctorem, vocatur spiritus sapientiæ: vbi opus est auditore vt cum intelligentia capiat, nominatur spiritus intellectus. Spiritus sapientiæ datur docentibus, spiritus intellectus auditoribus. Ego prædico, ru intelligis, & dictorum mentem capis, docere autem nescis. Spiritus ille donum est sapientiæ, propter doctrinā. Volens autē deus monstrare, q̄ sicut mittit docenti sermonē sapientiæ, ita mittit & discenti donū intellectus, vt capiat quæ dei sunt. Sapientiæ gratiā habet os prædicans, intellectus gratiam habet cor discens. Sapientia atmatura oris est, intellectus vero cordis.

Psal. 48.

Propterea dicit, Os meū loquetur sapientiā, & meditatio cordis mei intelligentiā. Alius nō accepit doctrinæ gratiam, sed accepit donū vt det consiliū, consiliūq; bonū & admirabile. Non enim oīa quis accipit, vt ne donū naturam putet. Accipit quis doctrinæ gratiā, & vt ne quis extollatur, in operū consilio inuenitur infirmus: & alius non valens docere, bene cōsulit. Et inuenies aliquē qui mutuū nunc aliis dat, nunc ab aliis recipit. Vnde hoc? Nunc demonstratiōne adiiciam, q̄ qui accipit gratiā doctrinæ, indiget alterius consilio. Moses acceperat spiritū sapientiæ, legislationis & doctrinæ. Permitebat sibi plū toto die ius dicere, accedit Iethro focer eius, & cōsulit ei, ac dicit: Non potes sufficere tanto populo solus tu, vt ei ius dicas: sed si hoc feceris, totū te ipsum perdes. At quid? Constitue, inquit, decanos, & quinquagenarios, & centuriones, & tribunos, vt ea quæ

excedunt

excedunt decanum, referant ad quinquagenarium: & quæ excedunt quinquagenarium, referant ad centurionem: & quæ centurionem excedunt, referant ad tribunum: & quæ excedunt tribunum, referant ad te: & quæ excedunt te, referas ad deum. Si quod, inquit, graue negocium, referant ad te: si autem tibi quid graue, referas ad deum. Ecce legislator quum sapiens esset, accepit cōsiliū priuati, & factum est cōsiliū lex, & figura futurorum. Quoniam Iethro focer Mosi, sacerdos erat idolorum: postea autem cognito errore didicit veritatem, factusq; est figura gentium ecclesiæ: quia sapientiam legis transcendit gentium intelligentia: non quia sunt gentes, sed quæ resipuerunt. Quando enim receptum est consiliū Iethro, non erat sacerdos idolorum, sed agnouerat deum. Quia postquam cognouit opera Dei, & mirabilia quæ narrauit ei Moses in Ægypto facta, dicit: Nunc ego cognoui. Vide resipiscentiam, quod magnus sit dominus deus noster supra omnes deos. Nam vbi veritatem agnouit, accepit boni consilij donū. At nos ad propositū redeamus. Accipit docēs spiritū sapientiæ, discēs spiritū intelligentiæ vt intelligat. Propterea Esaias sapientiā ascribit docenti, intellectū audienti, & inquit: Sapientem architectum, & intelligentem auditore. Spiritus consilij datur consiliario: spiritus fortitudinis, consiliū accipienti: accipit donum consiliarius, vt dicat vtile quicquid accipit gratiam qui consiliū accipit, dū perficit quod vtile est. Spiritus timoris domini. Singula dona illa ad propositū vsum concedebantur, verbi gratia: Quando extruebatur tabernaculū à Mose in solitudine, non opus erat illi dono doctrinæ, sed dono architectonicis, quomodo cōsuerent byssum, hyacinthum, purpuram, coccinū: deditq; deus donū architectonicis, & artem consuendi, texendi, fundēdi aurum, poliendi lapides, & construendi. Et quare oēs artes illas dedit: quia tabernaculum faciebat deus super terrā. Erat autem figura coeli & terræ tabernaculum. In sex autem diebus fecit deus coelū & terram.

134 DIVI IOANNIS CHRYSOST.

Exod. 12. Extruebatur tabernaculum figuram gerens cœli & terræ. Et opus habebant gratia spiritus suo operi congrua. Non enim erat tempus doctrinæ, sed futuræ, & aliarum artium. Et dicit dominus: Ecce dedi virtutem nomine Beseleel, de tribu Iuda, & impleui eum spiritu diuino, spiritu sapientiæ & scientiæ, & sensus. Sapientiæ spiritu, ut quod proponebatur ad faciendum, ita faceret & operaretur. Scientiæ autem, ut bene quadrarent: sensus vero, ut intelligeret quæ dicebantur a spiritu qualem haberent virtutem. Alio loco promittit deus se daturum gratiam misericordiæ, & dicit: Effundam super domum David spiritum gratiæ et misericordionis, hoc est donum misericordiæ. Iterum largitur dona humilitatis. Vnde hoc liquet. Tres pueri in camino, quoniam ut iusti flammam calcauerunt, ut humiles autem, peccatores se vocauerunt. Propter excellentem iustitiam calcauerunt, & caminum rorem fecerunt. non inflati sunt, neque dixerunt, quod quanta nostra iustitia: nescimus enim naturam, transgressi sumus legem, sed operantur ut iusti, loquuntur ut peccatores. Considera enim, Calcabant flammam, exultabant ut iusti, & confitebantur ut peccatores. Peccauimus, iniquè egimus, iniustitiam fecimus. Omnia quæ induxisti super nos, iudicio iusto fecisti: quia iniquè egimus, & discessimus a te, & mandata tua non audiui, ut bene esset nobis. Quoniam igitur quoniam iusti essent, seipsos humiliabant, acceperunt spiritum humilitatis, donum humilitatis. Et propterea cum viderunt gratiam, dicunt: Non est nobis in tempore hoc princeps & propheta, neque oblatio, neque thymiamum, neque locus ut offerantur primitiæ, & inueniamur misericordia. Quia igitur non habemus ciuitatem, neque templum, neque altare, pro omnibus humilitas nostra sufficiat. Propterea dicunt, sed in anima contrita & spiritu humilitatis suscipiamur. Alius cum plenus esset gratia, accepto integro dono, dicit: Spiritum accepit impletionis. Vnde hoc dicit Hieremias: Via filii populi mei, non in sancto, neque in puro spiritu impletionis: non habent, inquit, spiritum qui impleat eos. Sic

DE SPIRITU SANCTO HOM. 135

Act. 19. Sic habebat spiritum impletionis apostoli, ut scriptum est: Tunc, inquit, Paulus impletus spiritu sancto, quod arguit Elymam magum. Vides donaria? Repetam igitur nomina ineffabilis naturæ. Spiritus dei, spiritus qui ex deo, spiritus domini, spiritus patris, spiritus filii, spiritus Christi, spiritus qui excitauit Christum, spiritus vitæ, spiritus veritatis. Dein dona, spiritus virtutis, spiritus charitatis, spiritus temperantiæ, spiritus promissionis, spiritus fidei, spiritus reuelationis, spiritus adoptionis filiorum. Qui accipit gratiam ut iudicet, accipit spiritum iudicii, sicut dicit *Esai. 4.* Esaias, & purgabit eos dominus spiritu iudicii, & spiritu adustionis. purgatrice & purgatrice vim vocat spiritum adustionis. Dauid autem petit spiritum rectum, qui dirigat, & in recta via ferat. Et iterum petit donum principale, quo dominetur & sit princeps affectionum, faciatque animam non seruire suis affectionibus. Quoniam enim David peccauerat, & a continentia venerat in nequitiam affectionum & voluptatis: & quia non iuste iudicarat interficiendum virum, et seruus factus erat concupiscentiæ in adulterium prolapsus, petit spiritum rectum, inquit, in quo in visceribus meis: & ne proicias me, inquit, a facie tua: & Redde mihi lætitiā salutaris tui, & spiritu principali confirma me: hoc est, dono quo dominetur affectionibus, et cohibeat voluptates. Hec a nobis dicta sunt de spiritus sancti diuina maiestate, & diuersitate in operationibus eius. Hæretici autem qui ignorauerunt, quod quando dicit spiritum sanctificationis, vel promissionis, donum ortum memor sit. ipsi ad naturam referunt, dicentes, quod deus dedit, & spiritum sanctum donauit. Vidistis, inquit, quod donum dei est: legerunt dona, & ea ad naturam referunt miseri. Oportebat intelligere quæ nomina ad naturam pertineant, & quæ dona & gratiam significent: caupones fuerunt adulteratæ veritatis, contulerunt omnia, subuerterunt seipsos, exciderunt a veritate, obtenebratum est insipiens cor eorum, dicentes se esse sapientes, infatuati sunt. Eapropter inferunt: Quoniam, inquit, de spiritu moues, & a

Ioan. 16.

scriptura doces, & vis testes habere scripturas: ab ipsis scripturis moti dicimus ea ipsa quæ de spiritu sancto saluator dixit. Quid igitur ille dicit? Spiritus veritatis deducet vos in omnem veritatem: non enim loquetur à seipso, sed quæcumque audierit, loquetur, & quæ ventura sunt, annuntiabit vobis. ille me glorificabit: quia ex meo accipiet, & annuntiabit vobis. Vidisti quomodo, inquit, à semetipso non loquetur, sed ex illo accipit? Num potest demonstrari spiritus autoritas? An non demonstravit, inquit, eum subiacere potestati filii, & mutuari ab eo, & aliis suppeditare? Attende diligenter, quoties tibi dictum aliquod apparet obscurum, ne statim adducas te dictioni, sed expecta finem sententiæ. Non vides quando extruuntur domus, quomodo omnia confusa sint, calx, lapides, ligna, & in oculis tuis omnia sunt confusa, artificii autem omnia bene quadraverunt? Scit enim suo tempore, quomodo hoc confusum in hoc loco, illud in alio congruat: & quæ nunc dispersa in harmoniam quandam convenientiam, ædificij pulchritudinem perficiant. Igitur cum videris dicentem ab hoc in illud, & ab illo in hoc transilire, crede quod materias præparet: quando coniungo materias, tunc ostendo quæ bene convenient. Una natura filii est et spiritus, una virtus, una veritas, una vita, una sapientia: at ab eo tempore quo saluator dignatus assumere creaturam nostram, impletus spiritu sancto: non quod inferior spiritu sancto, sed quod caro opus habeat humano modo, ut accipiat aduentum spiritus, non quod non possit deus verbum, sanctificare creaturam quam assumpsit. Nam si hunc concesseris sermonem, supervacuum est filius. Sufficiebat enim pater ad sanctificandam carnem. Non pater quasi infirmus coassumit filium. Non quasi infirmus, filius assumit spiritum. Sed quia una natura est, quæ omnia in omnibus operatur, alia quidem pater operatur, & in omni natura suscipitur: alia autem filius, & in omni transit naturam: alia vero spiritus, & in omni natura suscipitur. Quando igitur natura secundum seipsam consideratur, par est et equalis poter

potestatis & autoritatis, admirabilis, neque indiga, neque imperfecta, non proficit, non minuitur, non augmenta suscipit, non attenuatur. Cum autem accepit deus verbum carnem nostram, fecit eam humano more, quasi unum Apostolorum vel Prophetarum suscipere spiritum sanctum. Dixit prius, non quod non sufficiat filius dei, sed ut perfecta trinitatis scientia in creatura illa ostendatur. Affecta igitur est caro domini spiritum sanctum, & consequenter voluit saluator carnem quam accepit, spiritui sancto appropriare: ut id quod faciebat Christus secundum carnem, ascriberetur spiritui sancto, qui habitavit in eo, sicut in sancto templo humano. Homo enim propter nos, deus autem propter seipsum. Homo enim propter misericordiam eiecit demones, & voluit fusionem demonum ascribi sancto spiritui, & dicit: Si autem ego in spiritu sancto eicio demones: & non dixit in verbo, sed ascribit spiritui, sicut vir sanctus spiritum sanctum affectus. Denique quando intravit in templum, sumit prophetam Esaiam, & legit. Legit autem quæ de seipso erant scripta, & respondit, inquit, libro, dicit: Spiritus domini super me. Non contradici potest, quin persona hominis loquatur: Spiritus domini super me, eo quod vixit me. Per spiritum, inquit, sanctum unctus sum. Propterea Petrus, Iesum à Nazareth, quod vixit eum deus spiritu sancto & virtute. Hic animadvertamus obsecro. Hæc enim omnia in ædificio sermonis mei insumuntur: non enim ab aliis in alia efferimur, sed (ut dixi) materias dispono, ut tu unionem coaptas. Assumptus est spiritum sanctum, baptizatus est in Iordanæ, & dicit Ioannes: Vidi cælos apertos, & spiritum dei descendantem sicut columbam, & manentem super eum. Vidisti quomodo humano modo accipit spiritum sanctum? nullus sic impius, ut credat quod divinitas accipiat spiritum. Dicit Ioannes Baptista: Medius vestrum stetit, quem vos ignoratis, & ego nesciebam eum: sed qui misit me, ut baptizarem in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris spiritum

Mat. 12

Esa. 61.

Luc. 4.

ritum sanctum descendente sicut columbam, & manentem super eum, hic est filius meus. Descendit spiritus sanctus, ut impleatur hoc Esaiæ: Spiritus Domini super me. Baptizata est caro, & statim baptizatus ascendit de aqua, & ductus est a spiritu in desertum. Ducta est, & quasi pædagogum habuit caro spiritum sanctum. Quare ductus est: ut nobis figuram daret, quod sicut caro mea non ducitur concupiscentiis, sed ducitur spiritu: sic & vos debetis. Propterea

Rom. 8. & Paulus: Si autem spiritu dei ducimini, non iam estis
Gal. 5. in carne. &, quicumque spiritu dei ducuntur, non sunt sub lege. Ducitur caro Christi, ducamur & nos. Propterea enim omnia in seipsum assumit, ut nobis exemplum relinquat. Ductus est a spiritu ut tentaretur, & viceret diabolum, non deitas. Contumelia fuerat deitati dicere, vici. Deus enim nunquam vincitur, neque vincit, sed semper prævalet & dominatur. Nam si omnino vinceret, possibile esset & ipsum vinci. At qui semper dominatur, & prævalet in omnibus omnipotens, & neque obtumescunt ei subditi, neque ei negotium faciunt. Si igitur caro dominica, & dominicum figmentum, novus homo celestis, novum germen, quod novo partu floruit, accipit spiritum sanctum, habeas testimonia quod advenit spiritus de cælo: & duxit eum spiritus, ut vinceret diabolum. Imago Adam quæ in principio seducta, ut homo postea vinceret, nova ingreditur comitata virtute spiritus. Propterea sicut dixit, Ductus est a spiritu in desertum, ut tentaretur: sic quando reuertitur ut victor, dicit: Iesus autem reuersus est in virtute spiritus a deserto. Habuit igitur caro spiritum sanctum, non partem donariorum sicut nos, cum vni sapientia, alteri scientia datur: sed omnia habuit dona. In veritate anxius sum & tremo, ne infirmitas linguæ obscurat magnitudinem eius quod prædicatur. Igitur corpus domini & caro sancta, ut accepit spiritus sancti efficaciam: non accepit, sicut de aliquo apostolorum dicitur & prophetarum gratiam unam, vel alteram. Homo enim non est capax omnium, ideo dicit

Paulus: Num omnes apostoli? num omnes prophete? num omnes dona habent sanationum? In carne autem Christi omnia dona fuerunt, secundum substantiam carnis. Et attēde, impleuit primo proprium templum omni gratia. Habuit donum curandi morbos, effugandi dæmones, suscitandi mortuos, prædicandi futura, operandi ea quæ veritatis sunt: omnia potuit, et habuit donorum plenitudinem, quatenus impleta est caro eius omnibus charismatibus. Unde opus fuit, ut inde omnes acciperemus ad mensuram & partes: & inde apostolis & prophetis ex eo suppeditaretur. Ioānes testatur, quod in eo tota deitatis plenitudo. Et iterum: In quo habitat diuinitatis plenitudo corporaliter. Non dixit simpliciter, In quo habitauit deitas, sed plenitudo deitatis, hoc est, omne deitatis donum. Et ut ne quis putet quod in Deo verbo habitauerit, dicit: In quo habitauit omnis plenitudo deitatis corporaliter. In carne eius omnis plenitudo sapientie, intellectus, virtus signorum, omnis operationis. Deinde a plenitudine eius mutuamur omnes. Testatur Ioannes baptizans, Et ego nesciebam eum: sed qui misit me ut baptizare, ille mihi dixit, Super quem videris spiritum descendentem, & manentem super eum: non dixit, qui largitur ei donum unum: sed manentem totum: hic est qui baptizat in spiritu sancto & igni. Deinde volens ostendere Ioannes, quod non sicut homo accepit gratiam Saluator, dicit quod non ad mensuram dedit Deus spiritum, sed pater diligit filium, et omnia dedit in manum eius. De plenitudine eius nos omnes accepimus, ille plenitudinem, nos de plenitudine. Quomodo? A quo impleuit dominicam carnem? a Deo hausit sicut a fonte, et largitus est hominibus gratis. Attende obsecro, dicit igitur: Quando venerit paracletus spiritus veritatis, docet vos in omnem veritatem, quia de meo accipiet. Attende magna diligentia, non dixit de me, sed de meo. Ex meo, cuius? De meo dabit vobis, sed accipiet, accipit non mutuatum. At quomodo impleuit fontem ut

1. Cor. 12

Ioan. 1.
Col. 2.

Ioan. 1.

orige

originem donorum, a fonte haurit, præbet omnibus de propriis. Et unde hoc quoddam accipere de propriis, est accipere, audi: Implevit Deus Moſen ſpiritu, & dicit Moſes: Non poſſum ſolus ferre pondus huius populi, ordina alium, teipſum. Dicit ei Deus: Elige ſeptuaginta ſeniores, & accipiam de ſpiritu qui in te, et dabo ſuper eos. Non dixit, accipiam tuum: ſed, de ſpiritu qui in te. De meo accipiam. Dicit Deus in diebus illis: Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem, & prophetabunt. Si Deus a Moſe accipiens mutuatus eſt, ſpiritu a filio accipiens mutuatus eſt. Etenim Moſes figura erat Chriſti. Quia ſicut a Moſe ſeptuaginta fuerunt impleti, ita & a Chriſto orbis terrarum accepit ſpiritu ſanctum. De meo accipiet: ex his quæ mihi ſuppeditavit homini domino, ſumet ſibi qui dedit. Qui venit ſuper me, & manſit in me, qui unxit me, qui ſanctificavit me, qui duxit me in deſertum, qui reduxit me victorem, de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Et ut oſtendat quod non ſancti ſpiritus mentionem fecerit, ſed donorum eius, poſtquam dixit de meo accipiet, addit ſtatim: Omnia quæcumque habet pater, mea ſunt: accepi ea de ſpiritu ſancto, propterea dixi, de meo ſumet. Quoniam Deus carnem ſanctificavit ſpiritu ſancto, & emiſit donum ſpiritus pater in carnem Chriſti. Venit gratia, & omnia dona indidit Chriſto, dicit: De meo accipiet, & annuntiabit vobis. Quid igitur eſt, quod a ſeipſo non loquetur, ſed quæcumque audierit, loquetur vobis? Dictum eſt ante hoc, quod aliud eſt ſpiritus ſanctus, & aliud donum: aliud rex, & aliud donum regis. Quando quis contra varias barbarorum gentes bellum gerit, dubitat ubi præliari incipiat. Si in hanc impreſſionem facit, & occupatur, mox aliam proſpectat erumpere aciem: ſi in duas partes dividat, dividuntur virtutes. In medio ſumus Arianorum qui reprobant Chriſti gloriam, in medio ſumus Macedonianorum, qui diuinum ſpiritus gloriam contumeliis afficiunt. Si igitur contra ſeſſa de filio loquar contra Macedonianos, Ariani ſtatim

Exo. 18.

Deut. 1.

Ioel. 2.

Ioan. 16

ſtatim pugnat. De filio enim dicit, non perſuaſiſti, et de ſpiritu mihi loqueris? Verum quia hodie propoſitum eſt de ſpiritu ſancto, (ſæpe enim iuxta gratiam nobis a Chriſto dari de filio victoriam reportauimus, teſtesque dictorum vos eſtis, quod non fuerint deceptiones rhetoricæ, ſed ſcripturarum demonſtrationes) volebam autem & nunc afferre de filio ſermonem. Semper enim in illo virtutem fulgentem habet. Sed quia de hoc ſatis pluribus argumentis perſuaſi ſunt, qui circa ſpiritu ſanctum claudicant, nunc taceo. Impoſſibile autem eſt eos qui circa ſpiritu ſanctum aberrant & claudicant, recto pede ambulare circa filium. Viſque hodie non inuenis Macedonianum vllum omniſi verbo ſubſcribere iuxta Nicenum decretum, quamvis ſemper dicant: Nos recta fide incedimus. Quoniam de ſpiritu ſancto non eſt manifeſtatum. Neque enim de hoc pugnavel labor erat: attamen ſecundum quod illis ſatis perſuaſum eſt, dico. Scriptum eſt, a ſeipſo non loquetur. Dic Macedoniane, ſcriptum eſt hoc de filio, imò ipſe dicit de ſeipſo, ego a meipſo non loquor. Attende obſecro, affero teſtimonium apud te conſeſſum (apud Arianum enim certamine hic opus eſſet, in hoc quod dicit, Ego a meipſo non loquor, & de ſpiritu ſancto: apud te autem qui promiſiſti te hoc ſancte colere, nulla opus concertatione.) De Chriſto docens dicis, æqualem Deo ſimilem patri per omnia. Coram his qui conſententur gloriam, quaſtionem induxi. Dicis de ſpiritu, a ſeipſo non loquatur: dicit filius de ipſo, Ego a meipſo non loquor, ſed quodcumque audiui a patre meo, hoc loquor. Ecce & filius a ſeipſo non loquitur, attamen eſt æqualis honor. Hæc ad te dico. Ariani enim & ille etiam de hoc dubitat. Idem evenit incredulis, quod & naufragis accidit, ſicut dicit Paulus, qui circa fidem naufragium fecerunt. Ariani naufragio facto, perdiderunt et Chriſti gloriam, & ſpiritus ſancti virtutem. Macedoniani contendunt quidem emergere, ſed dimidiam ſarcinam amittunt. Si autem quis ſpiritu Chriſti non habet,

Ioan. 14.

1. Tim. 3

habet, hic non est eius. Attende igitur, ut ne videamur more certantium illudere, & contumeliose demonstrationem facere. Ego a meipso non loquor. Interpretare mihi quid est hoc quod dicit, Ego a meipso non loquor? Quomodo dixit Saluator. Si enim adduxerit solutionem de filio, hanc intelliget & spiritui sancto congruere. Duo statuit aequalis ponderis, neque spiritus a seipso, neque filius a seipso: sed opus habet filius patre, opus habet & spiritus sanctus patre, itaque aequalis erit honor. Attende igitur: Scio quod in profundum meipsum dedi, sicut non uirtus Christi omnia perscrutari, imo tremo potius quam dico, ne in immensam abyssum abeat nauicula, & desit spiritus. Da enim mihi nauim vacuum, gubernatore, nautas, funes, anchoras, omnia disposita, & nusquam esse spiritum venti: nonne tunc dat omnis quantuscumque est apparatus, si desit operatio spiritus? Ita fieri solet, licet sit sermonis ampla suppellex, & mens profunda, & eloquentia, & intelligentia, & non afflit spiritus sanctus qui vim suppeditat, otiosa sunt omnia. Quare igitur de seipso sicut de spiritu sancto loquitur? Quasi agonistae essemus, subuerteremus contradicentem, sufficientibus confecerent argumentis persuasuri & his & illis, si quidem parere uoluerint. Non enim omnino necessitate eos adducemus, sed dico, si forte quidam persuadeantur, et ne admireris, si ego homo dicam hoc. Dicit Deus Ezechiel: Abi ad domum Israel, & dic eis, si forte audiant, si forte sciant. Dicimus haec, si forte audiant, si forte credant, si forte se nobis iungant. Quod si haec nobis dicentibus non se iunxerint, innoxii sumus nos. Sic Paulus docebat, & postquam docuit, dicit: Testificor quod mundus sum a sanguine omnium vestrum. Non enim reueritus sum quominus annunciarer vobis viam dei. Et nunc dico, quare Saluator dixit, A meipso non loquor: & de spiritu sancto, A seipso non loquitur. Oro charitatem vestram, hic animaduertamus. Quum unus sit Christus, multi prodierunt falsi Christi, sicut Saluator dixit:

Ezec. 2.

Act. 20

xit: Multi venerunt in nomine meo falsi Christi, & pseudoprophetae: quum unus sit Christus, & promissus per prophetas, quod veniat: ante aduentum eius apparuerunt quidam impostores, dicentes: Nos sumus. Theudas dixit: Ego sum. Judas Galilaeus dixit: ego sum: & seducebant multos. Saluator venit, & dixit: Quotquot venerunt ante me, fures fuerunt & latrones, sed non audierunt eos oves. Oves meae meam vocem audiunt, & cognoscunt vocem meam, & sequuntur me. Venerunt igitur illi falsi Christi, & non docuerunt ex lege & prophetis, sed ex seipsis loquuti sunt, & ex propria sententia. Saluator venit, et non discessit a lege, non discessit a prophetis, sed dicebat quasi in exemplo, Bene dixit Esaias. & iterum: Nonne scriptum est in lege vestra. Et quum accederet ad eum diabolus, dicit ei: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias. Venit igitur Christus secundum carnem. Non loquutus est ex seipso, sed ex prophetis. Igitur quia illi qui ante Christum venerunt, in nomine Christi non sunt loquuti, neque ex lege, neque ex prophetis, sed ex propria sententia errores loquuti sunt, dicit Saluator: Ego a meipso non loquor, sicut illi. A seipso enim loqui extra legem loqui est. Sic igitur oportet etiam te loqui, quum videris haereticos Aristotelica vel Platonica mouere: dic, Nos a nobis ipsis non loquimur, quaecumque audimus a Christo, haec loquimur. Et vnde hoc, quod a seipso loquens pseudopropheta est, vel quod loqui a seipso pseudopropheta nobis indicat? Dicit Ezechiel propheta: Viuo ego, dicit dominus ad prophetas, qui seducunt populum meum, non misi eos: a seipsis locuti sunt, & ex corde suo loquuntur. Proinde quia pseudoprophetae a seipsis praedicauerunt, Saluator a suspitione hac se purgans, dicit: Ego a meipso non loquor. Vnde hoc quod Saluator habitus est deceptor? Hoc primum confirmabimus. In festo Icenopegiae quarebant turba Iesum, dicentes: Vbi est? Et erat de eo diuersa vox: alii dicebant, bonus est, alii dicebant, Non, sed seducit populum.

Mat. 24

Deut. 6.

Ezec. 18.

Ioan. 18

Vidisti

Mat. 27. Vidisti ubi habitus est seductor? Itē post sanctam saluatoris mortem dicunt pontifices Pilato: Scimus domine, quod dixit seductor ille adhuc vivēs, post tres dies resurgam. Hęc ideo dixi, ut demonstrarem eum habitum fuisse seductorem. Quia igitur seductor habitus est, dicit: Ego a meipso nō loquor, sed de lege, de prophetis, quācūq; audiui de patre, nō secundum divinitatem audiui a patre in lege & in prophetis. Ex persona carnis loquitur, ut solueret suspicionem. Ego a meipso non loquor, sed quācūq; audiui a patre. Vos autem quācūq; audistis a patre vestro diabolo, loquimini. Et ut monstret quod diabolus quando in aliquibus loquitur, mendacium operatur, dicit: Quando loquitur mendacium, ex propriis loquitur. Ego ex meipso nō loquor, sed ex prophetis & lege: hoc enim est veritas. Sicut igitur saluator purgans se a suspitione, dicit: Ego a meipso non loquor, sicut deceptores, sic et de spiritu sancto. Cāterum obsecro, hic animadvertamus, iuxta dictum Saluatoris: Multi apparent pseudoprophetae & pseudochristi, & dicent, hic quidē, ego sum: & alius, ego sum, sicut scriptum est, quod multi venient in nomine meo, dicentes: Ego sum Christus, & multos seducunt: sed ne seducamini. Sicut igitur aliqui suspicabantur seductores esse Christos, sic & venturi multi, qui & ficturi se habere spiritum sanctum quem non habent, & loqui: sed illic quidē homo apparebat, & dicebat, Ego sum Christus: hic autem nō audebat aliquis dicere, Ego sum spiritus sanctus. Non enim corporeus factus est, sed invisibilis advenit. Venit ad Petrum, venit ad Paulum, & erat ex confesso quod spiritus sanctus loqueretur. Prodit Petrus, & dicit: Spiritū habeo. A facie nullus videt quis habeat, vel quis non habeat: vel quis habeat spiritū immundū, vel quis habeat spiritū sanctū. Nam si visibilis esset, nō decepti esset: nā agnitione fuisset redargutus. Venit Montanus, dicens: Spiritum sanctum habeo. Venit Manichaeus, dicens: Spiritum sanctum habeo, nō fuit autem manifestum.

manifestum. Ut igitur ne plures nomine seducerentur, quoniam invisibiliter donum venturum erat, dicit: Quando venerit paracletus spiritus veritatis qui a patre procedit, ille vos memores faciet verborum meorum, & inducet vos in omnem veritatem: non enim a semetipso loquitur. Nam si quem videritis dicentem, Spiritū sanctum habeo: & non loquentē evangelica, sed propria, is a seipso loquitur, & nō est spiritus sanctus in ipso. Sicut enim dicit de seipso, Ego a meipso non loquor: ut solvat suspitionē deceptionis, imō errorem a veritate separet: Ita ut ostendat quoniam habeant spiritum sanctum, & qui nō habeant, sed simulant se habere. A me audistis quid tradidi. Quando veniet invisibilis spiritus, mea loquentur. Si videritis aliquem evangelica repentem, profecto spiritum sanctum habet. Veniet enim spiritus sanctus, ut recordari vos faciat eorum quā docui. Si quis igitur eorum qui dicuntur habere spiritū sanctum, dicat aliquid a seipso, & non ex evangelicis, nō credite, meam doctrinam sequamini. A seipso nō loquitur, sed propter hoc factus est adventus, qui indicet quis acceperit spiritum, & quis non acceperit. Si quis sequitur dicta Christi, spiritū sanctum habet. Nullus enim potest dicere Dominum Iesum Christum, nisi in spiritu sancto. Venit Manes, verē hoc est insaniens, alludens suae seductioni nomen habens, & dicit: Ego sum paracletus quem promissit Saluator Apostolis, ego sum filius dei. Vbi audisti in evangelio Christi, quod sol & luna opifices sunt? Vbi dixit Christus, quod hęc hauriant animas, & reducant eas? Vbi legisti hęc? Ex quo non legit hęc scripta, sed a seipso loquitur: manifestum est quod non habet spiritum sanctum. A seipso non loquitur, sed quācūq; audierit, annuntiabit vobis: hoc est, quā dixi, confirmabit. Et vide miraculum. Quemadmodum Saluator venit, & factus est impletio legis & prophetarum: ita impletio evangelij est spiritus sanctus. Christus venit, & implevit quā a patre in lege & prophetis sunt dicta, propter quod dicit Paulus

Ioan. 14.

1. Cor. 12.

- Rom. 10.** lus: Impletio legis Christus. Spiritus sanctus venit & implet euangelica. Quaecumque sunt in lege, Christus implet: quaecumque sunt in doctrina Christi, spiritus implet: non quod imperfectus sit pater, sed apparuit Christus confirmans quae sunt patris: sic apparuit spiritus sanctus, confirmans quae sunt filij. Vnde
- Ioan. 16.** hoc? Dicit Saluator discipulis: Multa habeo dicere vobis, sed non potestis portare modo: quando autem venerit spiritus sanctus, inducet vos in omnem veritatem, quia a seipso non loquitur. Nam mea implet. Filius implet ea quae sunt patris, & a seipso non loquitur. Si autem audieris dicentem, Mittam vobis spiritum sanctum, non secundum deitatem accipias. Deus enim non demittitur. Nomina sunt haec operationem significantia, eo quod omnis qui demittit, in illa mittit loca in quibus non est. Finge quod ego loquar alicui in hac sede. Non possum dicere cuiquam, Veni, mittam te huc: hoc non est mittere, sed collat
- Hier. 23** care vel adstituere. Quod cum Deus ubique est, Caelum enim, inquit, & terram ego impleo, dicit Dominus: quod mittit qui ubique est? Si ascendero in caelum, tu illic es: si descendero in infernum, ades: si sumpsero penas meas diluculo, & habitauero in extremis maris: etenim illuc manus tua deducet me. Quorsum igitur Deus mittit? An forte quod ipse quidem ubique est, autem qui mittitur, non ubique? Misit Deus filium suum in mundum: num ut non praesentem in mundo? Propterea venit in mundum, quia antea non fuerat in mundo? Quomodo igitur Ioannes euangelista dicit,
- Ioan. 1.** Omnia per ipsum facta sunt: In mundo erat, & mundus per ipsum factus est? Quomodo igitur iterum in mundum missus est? Non missus est, qui missus: & mansit, qui misit supra, & qui missus est infra? quomodo dicebat, Et qui misit me, mecum est? Obsecro diligenter attendas, secum serua sermonem. Potest enim dicere haereticus: Mecum est, mihi est auxilio: sicut & ego dico, Deus mecum est. Non dixit simpliciter, sed quid? Pater in me manens. Si mecum erat, & mecum mansit, quomodo ille misit, vel quomodo hic missus est?

DE SPIRITU SANCTO HOM. 147

est? Et si mansit supra qui misit, et qui missus est, venit deorsum, quomodo dicit filius: Pater mecum est? Si supra mansit qui misit, quomodo secum habet mittens missum? Ego enim, dixit, in patre, & pater mecum est. Quomodo igitur missus est, qui dicit: Pater in me est? Et quomodo igitur misit? Igitur cum dicit, Mittito vobis spiritum sanctum: donum dicit sancti spiritus. Et ut discatis quod donum mittitur, spiritus autem non mittitur, Saluator dicit apostolis: Manete in Hierusalem, donec induamini veste ex alto, & sumetis virtutem superuenientis spiritus sancti in vos. Alia est virtus quae conceditur, & alius est spiritus qui concedit, diuidens singulis prout vult. Igitur tu non potes ostendere mitti spiritum sanctum a pura deitate. Ego autem ostendam tibi factorem coeli & terrae, mitti a spiritu sancto. Quid facis? Vel nega Christum, vel expunge scripturas, vel seruus scripturarum obedi scripturis. Et ubi, inquit, dictum est hoc? Audi Deum dicentem per prophetam Esaiam, praecone pietatis. Audi me, dicit, Iacob et Israel quid ego loquar: Ego Deus primus, & ego post haec, & praeter me Deus non est. Attende oro. Restat enim hoc quod quaeritur. Quis igitur qui dicit haec, pater vel filius? Vide quomodo in figura monarchiae trinitatem recte praedicat. Ego Deus primus, & ego post haec, et praeter me non est deus. Quis est qui haec dicit? mundi conditor. Subdit enim, Ego manu mea fundavi terram. Vide quomodo opifex loquitur: Et spiritus meus firmavit celum. Ego omnibus stellis mandavi, ego excitavi cum iustitia regem, & omnes vias meae rectae. Dixit seipsum opifcem, & factorem coeli ac terrae. Dicit postea haec: Non ab initio in occulto locutus sum vobis haec, neque in loco tenebroso. Dixit, Fundavi terram, & feci coelum: quando facti sunt, illic aderam. Et nunc dominus misit me & spiritum suum. Te qui fecisti coelum & terram, qui dixisti astris, Dominus misit & spiritum suum, genuit secundum deitatem, misit secundum carnem. Factorem coeli & terrae dicit: Dominus misit me & spiritum

Act. 10. tum suum. Missionem spiritus hæretici in contumeliam capiunt. Misit pater qui non migrat, nec transfertur loco. Misit filius qui non se discedere facit, & a quo non seceditur. Et idcirco scriptura dicit: Deus effudit donum spiritus sancti. Diuinitas non effusa est, sed donum, propter hoc ut demonstraretur, quod hoc quod effunditur, non sit spiritus sanctus, sed spiritus dei gratia, dicit David Christo: Effusa est gratia in labiis tuis. Gratia effunditur, non qui donat gratiam. Si igitur æqualis honor prædicatur, & quod a seipso manifestatus est, & quod de meo accipiet, quasi a fonte, interpretari quis potest, ne habeant locum vel suffugium impietatis hæretici. Venerare spiritum sanctum quem accepisti. Dic sæpe quod retributione acciperis. Assumpsit Christus signum tuum, dedit mihi spiritum suum. Honore profectus est creaturam suam, ipsa ad dexteram patris collocata, & tu spiritum sanctum in ordine seruitoris constituit. Hæc salutaris lex suggerit, prophetæ loquuntur, apostoli diuinis oraculis annunciant, martyres confitentur, pii credunt, ecclesia contestatur, incitua oppugnat, fidelis pluribus argumentis persuasum habet: sic & Christus glorificatur. Eius enim est gloria, & honor, & adoratio, simul cum patre & sanctissimo & bono viuifico spiritu, nunc & semper, &c.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI DE FIDE, & lege naturæ, & sancto spiritu, sermo.

2. Cor. 12. Omnis scriptura, quæ diuinitus inspirata, est utilis, originem & fontem pietatis a spiritu veritatis ducit. Omnia enim profunda flumina a sancto adorandoque spiritu, quasi a fonti & fecundo fonte scaturiunt. Omnia igitur quæcumque vel lex dicit, vel prophetæ vaticinantur, vel apostoli prædicant, sancto spiritui verè tribuuntur & ascribuntur. Omnia enim operatur vnus & idem spiritus, distribuens peculiariter vnicuique sicut vult. Hinc fulgurant omnigenæ pietatis pulchritudines, prælucent veritatis sermones, manant diuinæ sapientiæ thesauri. Thesauri non qui in terra deli-

tescunt, sed qui in profundo pietatis spectantur. Thesauri qui animas lætificant, mentes illustrent, orbem totum conuertunt, Adæ pauperatē dicit. Quia sicut qui primitiuam pulcherrimamque pietatē exiit, in magnam deductus est humilitatem: Ita & qui pie viuit, & virtute præditus est, ditescit, & exultat. Id quod testatur alicubi Paulus, dicens: Gratias ago Deo, quia in omnibus locupletati estis in illo, omni sermone et omni scientia. Etenim qui dei sermonem accipit, diues fit: qui non accipit dei sermonem, fit inops. Huius testis est Hieremias, dicens: Et dixit, forte pauperes sunt, propter hoc non possunt audire sermonem domini. Et pauper quidem male audit, diues autē exultat. Diues, inquam, sermone veritatis, & florens virtutibus fructuosæ philosophiæ. Qualis erat David dicens: Ego autem quasi oliua fructifera in domo dei. Oliua fructifera non folijs tantum germinans, sed & fructibus pietatis abundans. Sepe enim fit, ut anima ramis & folijs sit decorata, fructum autem ferat nullum. Sicut de Israel Hieremias dicebat: Vitis Israel pampinosa, non autem fructifera. At Propheta exultat, dicens: Ego autem quasi oliua fructifera, non solum foris frondosa, sed intus succulenta. In domo dei fructifera. Non est enim bonum extra domum dei versari. Offendes equidem multos, qui quamuis sermonem veritatis non acceperint, & foris sint, operibus tamen pietatis, ut apparet, sunt conspicui. Inuenies viros misericordes, compatiētes, iustitiæ vacantes: sed nullos facientes fructus operum, quia nescierunt opus veritatis. Nam & hæc sunt opera bona. Atque necessarium est, ut præcedat opus summum. Enimvero cum olim Iudæi dicerēt domino: Quid faciemus, ut operemur opera dei? Respondit eis: Hoc est opus dei, ut credatis in eum, quem misit ille. Vides quomodo fidem opus vocauit? Igitur quamprimum credideris, simul & operibus ornatus eris. Non quod desint opera, sed per seipsam fides plena est operibus bonis. Opera quidem erga homines, & ex hominibus

bus sunt. Fides autem ex hominibus erga Deum. Fides eum qui conuertitur, ciuem celorum declarat. Fides hominem, qui terrenus est, Deo familiarrem efficit. Nihil enim extra fidem bonum. Et ut quidam verbi similitudine utar, Fratres, similes mihi videntur, qui operibus bonis florent, & Deum pietatis ignorant, reliquis mortuorum pulchre quidem indutis, sensum autem pulchrorum non habentibus. Quæ enim utilitas animæ mortuæ, Deo quidem mortuæ fide & ratione, bonis autem operibus vestitur. Opera in spe sunt retributionis & coronarii. Quod si agnothetam ignoras, pro quo certas? Non oportet quidem nudam ab operibus esse fidem, ut ne vituperetur. Veruntamen sublimior est fides, quam opera. Sicut enim hominibus, qui hominis nomen merentur, opus est primum, ut præcedat vita, & sic enutrientur: conseruat enim vitam nostram alimentum: Ita necessarium, ut præcedat vitā nostram spes in Christum, quæ postea pascenda bonis operibus. Conceditur viuere quempiam qui non nutritur: non conceditur autem nutrirī aliquem non viuētem. Ieiunauit Moses diebus quadraginta, sed quia habuit in se animam viuētem, nihil detrimēti ex terrenorum penuria accidit ei. Ita & opus quidem habet animā, ut operibus alatur. Ante opera tamen fides primum inducenda est. Eum qui operatur opera iustitiæ, sine fide non possum probare viuū fuisse. Fidelem autem absque operibus possum monestare, & vixisse, & regnum celorum assecutum. Nullus sine fide vitā habuit, Latro autem creditur duntaxat, et iustificatus est à misericordissimo Deo. Atque hic ne mihi dixeris, defuisse ei tēpus, quo iuste viueret, & honesta faceret opera. Neque enim de hoc cōtenderim ego, sed illud vñ asseuerauerim, quod sola fides per se saluum fecerit. Nam si supervisisset, fideiq; & operum fuisset negligens, à salute excidisset. Hoc autem nūc queritur, & agitur, quod & fides per se ipsam saluum fecerit: opera autem per se nulos vnquā operarios iustificauerunt. Et vis planē videri,

dere, quod opera sine fide non viuificant. Testimonium bonū habuit Cornelius de elemosyna et precibus, sed Christum ignorabat, Deum quidem credens, dei autem sermonē nondū edoctus. Sed quia opera erant bona & admirabilia (placebāt enim bonorum remuneratori & amatori Deo) & quia magnus ille iustitiæ & veritatis oculus, iustus inquam ille iudex, personarum respectum nesciens, vidit bona quidem opera, sed mortua, eo quod fidem non habebant: mittit diuinum angelum operibus ad præmia acquirēda ministrantem, ita ut bene certando ob fidem coronari possit. Qui dicit ei: Cornelie, preces tuæ ascenderunt in memoriam coram Deo. Si igitur exaudita est petitio, inquit, & elemosynarum acceptæ sunt, quid mihi deest ad iustitiā? Mitte igitur in Ioppen dicit, & accerse Simonem, qui agnominatur Petrus. Qui ubi venerit, loquetur tibi verba, in quibus saluaberis tu, & tota domus tua itaq; non poterant opera saluare. Nam si his quæ Petrus prædicat, saluatur & ipse, et domus sua: nondum habuit Cornelius ex operibus salutem, donec operibus suis fides acquirēdum præmium offerret. Atque hanc ob causam, beatus Petrus, venerandus dei apostolus, postquam ex Ioppe venit, & vidit dei gratiam in eos, qui tunc habebantur alienigenæ, effusam, factus diuini iudicii admirator, dicit: In veritate cōperi, quod non est personarū acceptor Deus: sed in omni gente, qui facit iustitiā, ei acceptus est: hoc est, dignus sit ut assumatur. Oportet igitur & ante opera lucere fidem, & fidei pedissequa esse opera: & ne quis fidem propter sterilitatem, & neque opera propter incredulitatem vituperet. Esto igitur oliua fructifera, sed in domo dei. Interpretandum enim est de operibus esse oliuam fructiferam, de fide autem esse in domo dei. Quæ autem sunt opera? Omnes scimus, si operari volumus. Nullum enim est occultum. Nam in dogmatis quidem ambiguitas & disceptatio, opera autem non sunt occulta. Natura enim leges dicit. Scimus ex no-

Act. 10

bisipfis quid bonum, & quid malum. Posuit Deus in natura nostra legem non scriptam, quæ illustret mentes nostras. Nullus dicat, nesciebam legem, nesciebam quæ ad legem pertinent. Nam si negaveris communem legem, arguet te naturæ lex. Vis discere quod Deus naturæ inſeuerit leges, quæ discernant quid bonum, & quid malum? Interroga nostram ipsorum conuerſationem, quomodo omnes, qui facimus mala, fugimus, ne mali appellemur. Et quomodo, audi: Adulter adulterium committit, erubescit autem si adulter vocetur. Dic manifestario adultero, Adulter: confundetur tamen, licet quod faciat non ignoret. Quod si bonum putas peccatum, quare appellari talis tantopere fugis? Dic periuro, Periure: & pro cõtumelia dictum habebit suorum operum appellatione. Sic natura ipsa clamat, quod malum sit, & alienum ab opere dei. Et quod fecit Deus, bonum est, & bonum valde, atque ita bonum, quod & malis immiscetur, ut & malitia erubescat. Dic casto: Caste: & nomen agnoscens, de appellatione non erubescit. Voca iustum, iustum: & opere coronatur, & appellatione honestatur. Et licet modestiæ gratia nomen fugiat, laudem tamen in anima sua accipit. Cogita quantum malorum committatur in mundo, & persona caret malum, & quomodo personam non habet. Si particulatim inquiras, nullam inuenies malitiam in sua apparentem persona. Non enim nisi personam assumat virtutis, apparet. Et quomodo audit: Qui mentitur, non fatetur se mentiri, sed veritatem simulans decipit. Qui mentitur, non prædicat quod est, sed quod non est figurat, & tunc iniustitiam operatur. Similiter dolosus non ostendit dolum, sed assumit amicitiae personam, & sic rem facit malam. Adulter non illegitimum adulterium confessus, a suo domino transit: sed figmentum continentiae prætexens, diuina violat. Vides quod propriam personam non habet malitiæ? Similiter & calumniator, quando ingreditur in iudiciũ, non hoc confitetur quod est: sed laruam assumit veritatis, quasi ei patrocinari velit.

namque facit malitiæ testem propter mendacia. Sic malitia persona propria caret, nisi personam veritatis assumat. Et idcirco saluator dicebat: Venient ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Sed ad institutum redeamus. Vis videre frater, quantum valeat innata lex? Et anima nostra, quæ tota malis fermentata sit, nomen tamen bonum amat & amplexatur. Sæpenumero potentes qui avaritiam spirant, & nihil præterquam rapinam & iniustitiam cogitant, vincuntur aliquorum precibus: ut pauperi, valde necessaria quædam dimittant, vel debitum remittant, vel non vliscantur eos, qui se legserunt, vel lædere putarunt. Et qui legatione fungitur apud virum potentem, & malum, non statim a veritate exorditur: non dicit ei, quod est, sed tribuit ei nomen virtutis. An nescis qualibus semper insignes legati coloribus vtantur? Viri, inquiunt, boni, celebratum ubique est nomen tuum. Omnes tua bona opera decantant. Multaque talia exhortationi inserunt, ut flectant laudibus, & malitiæ effugiant. Vides quomodo malitia virtutem celebrando vincit? Nullus malus, malus dici vult. Natura enim quod suum est amplexatur, etiam si voluntas diuersum eligat. Simus ergo dilecti oliua fructifera, & operibus, & fructibus & folijs ornati. Folia enim nostra sunt sermones, fructus autem vita. Sit igitur & honestus sermo, & bona frugis vita. Apud piũ enim neque folium decidit. Folium enim eius inquit Dauid, non defluer, & omnia quæcumque faciet, prosperabuntur. Sed o miraculum. Cogita quomodo Adā nudus exiuit de Paradiso, & quomodo Dauid floret in domo dei. Ille qui de exiuit nudus propter præuaricationem: ille autem indutus virtutibus, clamat: Ego autem quasi oliua fructifera. Nihil nos ita spoliat, ut fructuum carencia. Nihil ita vestit, ut fertilitas. Propter opera bona fornicatus est Adam. Opera pretium fuerit repetere dicta. Bonorum enim repetitio, doctrinam in animabus bene stabilit. Sicut lanæ, quæ subinde in tincturas immerguntur, crebra tinctio profundius

operationem recipere fecit: ita opus est ut & animam
nostram cōtinuō in diuinos sermones intingantur, ut
abluamur quidē a veteri opprobrio, induamur autē
nouā pulchritudinem. Enimvero lanæ illæ cū tingū-
tur, naturæ suæ nomē amittunt, & tincturæ nomen
accipiunt. Et non ultra vocas lanam, sed vel purpu-
ram, vel coccinū, vel prasinū, vel tale aliquid, prout
colorem tinctæ præbuerit tinctura. Si igitur tinctio
naturæ nomen transformat: cur dei natura non trans-
format hominem, ita ut is, qui ante pulueris gerebat
imaginem, post tincturam imaginem gerat fulgidā,
& plus quā cōlestem? Formatus igitur Adam pau-
per de terra. Puluere enim accepto, deus eum forma-
uit. Sed nesciuit Adam, quomodo formatus est, ut
dixi olim. Non enim oportebat eum testem adesse
eorum quæ fiebant, ut ne contra deū extolleretur, &
ignoraret eum qui se creauerat, & reprobareret suū
conditorem. Si accepisset quid super naturam, quis
remisisset ei immodicā superbiam? Propterea deus,
eum finxit hominem, figmento magnam virtutem
& variam humilitatem imposuit, ut per virtutem
infitam gratia dei in admiratione esset: propter hu-
miliationem autem humanus fastus deprimeretur,
ac modestior fieret. Dedit ei linguam, quæ loqueretur,
deum laudaret, diuina caneret, pulchritudinem
naturæ interpretaretur. Differit de cōlo & terra par-
ua linguae caruncula, neque duorum digitorum ha-
bens latitudinem: & quid inquam digitorum? neque
unguis, sed summū illud paruum, & vile de cōlo &
terra loquitur. Et ut ne putet se magnam aliquā esse,
& extollat se super naturam, saepe tumores & vices
ra in ea sunt, ut discat quod mortalis existens, de ex-
ternis et immortalibus loquatur: & sciat quæ virtus
eius, quod predicatur, & infirmitas eius qui prædi-
cat. Dedit ei oculum paruum illud miliū. Ut miliū
enim est id quod videt, & ipsissimum pupillæ me-
dium: atramentum per medium illud miliū videt om-
nem creaturam. Et ut neque visu suo omnem creatu-
ram accipiat, & extollatur: saepe innascuntur in oculis

lis lemæ, & lachrymæ, & alia quæ dolere faciunt, &
turbant oculos, ut ab infirmitate se ipsam agnoscat, ab
formatione autem opifcem. Dedit ei cor rationale,
fontem cogitationū, radicem cupiditātis: sed in iisdē
locis fecit viscera, quæ stercoribus aliisque sordibus
opplentur, per quæ homo & comedit, ut si quando
cor extollatur, humiliet id ipsum venter. Atque ita vē-
ter & stercus nostræ cruditioni seruiunt. Nā si cum
homo est, & stercus circūfert, audet temeritatē ostē-
tare, & non solū ostentare temeritatē, sed & contra
deum, sicut Barbarus quidam rex ausus fuit dicere:
Supra stellas ponam sedem meam, & similis ero al-
tissimo. Si tantum, inquam, stercoris & insuauitatis
circūferens sic loquitur, quis eum ferret exaltatum?
Hac de causa Esaias magnis superbis dicit: Quid su-
perbit terra & cinis? Verum iterū ad institutū rede-
amus. Deus creauit hominem de puluere, sed nescie-
bat homo quomodo esset factus, & propterea igno-
rabat & suam vilitatem. Deus enim (ut dicebā du-
dum) animā noluit esse priorem, ut ne videret for-
mationem. Veruntamen, quoniam omnino nesciuit,
ex qua humilitate substituit, & quod opifex de
terra finxerit, conuertit eum in terrā, a qua sumptus
est: ut iterum de sua infirmitate edoctus, agnoscat et
primāuam beneficentiā, & futuram inuidiam. Quia
enim quando formatus est, nesciuit quod de terra fa-
ctus esset. Attende diligenter, ne te fugiat latēs sen-
sus. Quia Adam dū formaretur, ignorabat quod de pul-
uere surgeret: quando in resurrectione surget, sciet quod
exuat puluerem & excitetur. Nam & si mortuus se
metipsum non videat, videt tamen eum qui ante se
est. Videmus nos mortuos, & in puluere resolutos:
& per quæ videmus, docemur. Non vidisti saepe au-
daces viros & superbos, quomodo sepe consternati
& humiliati sunt in mortibus? Nunciatur mors, &
toto corde tremiscunt, mentesque eorū nihil est abiecti-
us. Ita sanē & circa sepulchra philosophamur, viden-
tes ossa nuda, & humanā naturā corrossa et dissolutā,
cogitamus statim, & inter nos disputamus, dicētes:
Ecce,

Esa. 14.

Eccl. 10.

Ecce, quid tandem ex nobis fit? Et quò abimus? Confitebulamur, egredimur de sepulchris: & humilitatis nostræ obliuiscimur. Apud sepulchra ita vnusquisque proximo loquitur: O miseram, ô miseram nostram vitam. Quid tandem ex nobis fit? Quamuis autem sic loquamur, rapimus tamen ipsi: & licet sic clamemus, iniuriam tamen nostram vliscimur. Omnes enim planè ita philosophamur, quasi malitiæ renunciaturi. Et intus quidem tam pios sermones tractamus: egressi autem, deo aduersarij sumus. Ea propter deus vbiq; sepulchra fieri voluit, vt illis nostræ ipsorum infirmitatis memores fieremus. Ideo omnis ciuitas, omne castellum ante ingressum sepulchra habet, vt contendens intrare in ciuitatē quę imperat & floret diuitiis & potentatu, alijsq; dignitatibus, priusquam videat quòd secum concipit, videat primū quòd sit. Ante portas sunt sepulchra. Ante agros sunt sepulchra. Vbiq; ante oculos est nostræ humilitatis schola, & docemur in quid desinamus tandem, & videmus qualia futura sint phantasmata: neq; hic solum, sed ingressuri ad communionem vitæ, docemur vilitatem summam naturæ. Sape vir quando vxorē ducere vult, meminit in desponsatione, & scribit in dote. Nondum introducta est, & mors statim describitur: nondum conuixerunt, neq; nuptiæ habitæ, & mortem statim definit. Nondum nuptam vidit, & mortis aduersus illam calculos proponit. Scribit in hunc modum: Si mortuus fuerit vir ante mulierē, si mulier ante virum, hoc et hoc disponatur. Sic formata sunt patrię leges. Vbiq; omnibus naturę sunt monumenta: & non solum eorum qui sunt & viuunt, mortis feruntur sententiæ: sed & eorū qui nondū nati. Quid enim vltra dicit? Quòd si natus fuerit filius, & mortuus fuerit: nondum fructus, & sententia lata est. Dein in instrumentis quidē agnoscit naturam, sic cauens. Si autē quid humanū patiat, vel mulier moriatur, obliuiscitur eorū quæ scripsit, & alterius naturæ tragediam profert: & hæc dicit: Mene oportebat hæc ferre? Hunc tantū potui sperare dolorem.

Coniug.

Coniugio fraudandus olim? Quid, inquis, obliuisceris eorum quæ scripsisti? & cum extra negotium es, agnoscis naturæ limites: quando autem in affectiones incidisti, obliuisceris legum naturæ? Hæc dicuntur in castigatione omnium, vt omnes omnia, quæ sibi eueniunt, fortiter ferant, & ne quis damnosa putet dei iudicia. Extra affectiones ne sis disputator magnus constitutus, sed cum te illæ inuadunt, magnanimitatē declara. Quando moeres, recordare verborum, quibus moestum consolaris. Quibus autem sermonibus vtimur apud lugentes? Nonne ita apud eos philosophamur: humanæ sunt hæc calamitates. Non fers solus has calamitates. Non solus mortis vim sustinuisti. Et reges similia ferunt. Damnū hoc sæpe & principes faciunt, atq; alij potētes. Agnosce tuum ipsius calculū. Homo es, per omnia cōmunes leges habes, quas alij. Hæc & his plura loqueris, cū alium solaris. Num aliorum magnificus es doctor, tibi autem neq; miser es discipulus? magnæ & generosæ animæ fuerit, philosophum agere, cum affectiones feruent. Et posse in quauis calamitate, vel tristitia, vel damno dicere: Iustus es domine, & recta iudicia tua. Damnum fert vt homo, coronatur autē vt idem amans. Vita fratres multa difficultate plena est, & oportet omnino iustum & iniustum, & piū & impiū affligi: sed magna est varietas. Aliud enim est corripi, vt domesticum: aliud flagellari, vt alienum. Verberatur filius, verberatur & famulus: sed hic quidē vt seruus qui peccauit, ille vero vt liber, & vt filius, disciplina indigens. Plagæ illæ non faciunt æqualem honorem. Non ideo si patiat, pius, quæ patitur impius, eiusdem conditionis erit cum impio: sed congruit correptio huic in afflictionē & probationem, impio autē in flagella & pœnas. Propterea David sciens has difficultates, de iustis quidē dicit: Multæ tribulationes iustorum: sed vide quid subdit. Et ex omnibus illis liberabit eos dñs. Non dñs dixit afflictionem, & monstrauit curationē. De aduersariis autē dicit: Multa flagella peccatoris, & nihil

nihil tale subdit, quod de iustis dicebat: Multae afflictiones iustorum, de his autem omnibus liberabit eos dominus. Hæc autem quis audiens, ne de seipso desperet, neque dicat: Si igitur ut peccator flagellor, & spiritus non habeo, infructuosa mea est correptio. Peccatorem enim vocavit nunc scriptura, non omnino a pietate alienum, sed qui affligitur, & aliqua parte pius est, labitur tamen. Quod peccatoribus deus miseretur, plena omnis scriptura pignoribus diuinæ misericordiae: inquit enim: Vivo ego, dicit dominus. Nolo mortem peccatoris, sed ut magis convertatur & vivat. Iuravit deus, non quasi sibiipso discredens, sed nostram infidelitatem ad fidem urgens. Dicat igitur omnis homo, qui afflictionibus examinatur, Iustus es domine, & recta iudicia tua: & simul fortem declaret animam suam, pietatemque non soluat. Qualis erat beatus Iob, qui diaboli tentacula vicit, qui omnem eius rabiem preflit, qui constantia mentis fluctus diaboli frustra, qui omnibus simul privatus, attamen omnium dominum non negavit. Verum illius strategemata proprium habebunt librum: nam verè opus habent, ut exquirantur, non sermone breviori & perfunctorio agillantur illius certamina. At præ oculis habeamus, quæ dixit fortis ille & magnus pugil. Quoniam, quia ligillum dictis infert, nudatus omnibus, seipsum pietate non nudavit, sed dixit: Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino visum est, ita et factum est. Bene, inquit, visum est. Concedit auctoritati, non curiose dispensationem explorat: non dixit sicut nos, Quare iuvenes moriuntur, & senes manent? Qualis est ista dispensatio? Desiderat senex mortem, solutus carnibus, opum indigus, et aliis consolationibus destitutus, frustraturque voto. Et puer amabilis formæ, gratus parentibus, intempestivus rapitur. Disce ne talia quaras: disce ut dicas: Iudicia tua abyssus multa. Disce ut dicas: Iustus es domine, & recta iudicia tua. Disce ut dicas: Sicut domino visum est, ita & factum est. Agnosce auctoritatem, ut agnoscas & pietatem. Verum quoniam incidit sermo de gloria spiritus sancti, dicamus

Ezech. 18.

Iob. 1.

ramus aliquid ex dogmatibus in vestram utilitatem & securitatem. Nam sicut Iob, cum dixit, sicut domino visum est, auctoritatem monstravit & dominationem: sic & apostoli dominatiuam auctoritatem sancti spiritus ostendentes, dicunt: Visum est sancto spiritui, nihil imponere vobis. Visum est sancto spiritui. Si subditus est, quare ei visum est? si sub lege est spiritus, & servit, quomodo visum fuit subdito? quomodo deus crevit? Nunc quæ regi videntur, ea & sunt, an potius quæ subditis placent? Sicut domino visum est, dicit Iob: spiritui sancto visum est, dicunt Apostoli. Eiusdem auctoritatis & honoris dictio utrobique, quoniam indivisa est gloria regni. At malitia hæreticorum iterum invenit effugium. Num enim quia dixerunt, dicunt Apostoli: Visum est spiritui sancto: subdiderunt autem, & nobis: iuxta illud habebant & Apostoli diuinitatis auctoritatem? Hæc bene examinentur, ne inexercitatis suæ infidelitatis venenum inticiant, nec synceris auribus impietatis hæresim infundant. Talia enim sæpe magnifice loquitur. Nihil, inquit, admireris dicta, fratrem te vocat, & quasi hostem te occidit. Ne mireris, inquit, si de spiritu sancto dicunt Apostoli: Visum est spiritui sancto et nobis, visum est Apostolis. Num dii Apostoli? Num diuinam habent auctoritatem? Quando hæc dicit hæreticus, nos a sancta scriptura tela proferamus. Sicut gitta enim potentis acutæ in cor inimicorum regis mittendæ. Quid igitur adhuc dicendum? Si hoc spiritus sancti dignitatem imminuit, itaque & Moysi coniunctum esse deo, dei imminuit dignitatem. Exempli gratia dico: Si non magnum putas, quod dicitur, visum fuit, eo quod & Apostolis sit coniunctum: utique neque magna tibi videri potest fides, quia & deus Moysi iunctus est. Dicit enim scriptura: Creavit deus Moysi in deum & in Moysen. Ceterum & aliud tibi proferamus. Si spiritus sancti dignitatem destruit adiuncta gloria Apostolorum, contumelia et ex Samuele erit deo. Scriptum est enim, Et timuit omnis populus deum & Samuelem. Denuo & tertium pro-

Act. 19.

Psalm. 44.

Exod. 34.

1. Reg. 12.

mamms

mamus iaculum contra impietatem. Si dignitate spiritus sancti, & diuinam autoritatem hoc imminuit, quod ei iunguntur Apostoli, minuit & dignitatem dei Gedeon adiunctus eadem appellatione. Clamauit enim omnis populus militans, Gladius deo & Gedeoni. Sicut igitur coniunctus est Moses deo, non ut honore par deo, sed ut minister dei. Et Samuel Deo, non ut æqualis dignitate, sed ut propheta dei. Et Gedeon deo, non ut eiusdem honoris, sed ut miles prælii. Sic & Apostoli iuncti sunt spiritui, ut prædicatores Euangelii. Agnosce igitur autoritatem, & ne fugilles spiritus diuinitatem. Agnoscito diuinitatis theologiam patris, & filii, & spiritus sancti. Ista est increata natura, vera dignitas, indiuisum imperium, impartibilis honor, indiscreta spes, incomprehensibilis gloria patris, & filii, & spiritus sancti quam decet omnis gloria, honor, & adoratio, &c.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI

Sermo de sancta & consubstantiali, vniuersali; ac inseparabili Trinitate.

Qui aduersus sanctam & consubstantialem, inseparabilemque Trinitatem linguas acutè & blasphemant, nitunturque vnigeniti, & spiritus sancti dignitatem destruere, arguuntur quidem ab ipso spiritu sancto, qui locutus est per prophetas, & a verbo quod prædicauit ipsius proprium & in carne aduentum, propter nos ex sancta virgine factum, ineffabilem & aliterationis expertem propter suas dignitates: arguentur autem & postremum in die iusti iudicii, quando iterum veniet de cælo ut glorificetur in sanctis suis, & admirabilis appareat in his qui fidem in se custodierunt immutabiliter. Ausi autem sunt Arianorum discipuli, & insania Macedonianorum laborantes, dicere deum magnum & paruum, & creatum deum, gentilitatem nobis subintroducetes. Gentilium enim est creaturam adorare, & alium ex diis suis maiorem, alium minorem facere. Enimvero si in aliquo deficit filius vel spiritus sanctus, non est deus. Paulus enim reprehendens

hendens dicit: Venerati sunt, & coluerunt creaturam supra eum qui condidit, qui est in omnibus deus benedictus. Quod si adorant filium, ut creaturam, dicentes & patrem creaturam, maledicti sunt, iuxta Moysen dicentem: Maledictus omnis qui adoratur creaturam, & facturam: nos autem non creaturam adoramus, sed Trinitatem increatam, mutationis expertem & consubstantialem, nihilque habentem aduentitium vel seruire, vel quod productione in esse venerit, quasi prius quidem non existens, postea autem adueniens. Vide, oro, testimonia sanctæ & consubstantialis Trinitatis, & venerare illam recte, ne pereas. Et dixit, inquit, deus: Faciamus hominem secundum imaginem nostram, & secundum similitudinem. Cum quo consiliū inuit deus? Cum angelis, inquit. At non habent angeli imaginem dei: loquitur autem ad cooperificem filium, & sanctum spiritum. Et ut veritas hæc tibi persuadeatur, audi Psalmem dicentem: Verbo domini cæli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Non ignoras autem verbum esse filium. Dicit enim Ioannes Theologus: Et deus erat verbum: et de spiritu, Spiritus deus. Dicit igitur deus & pater Deo filio & deo spiritui sancto: Faciamus hominem secundum imaginem nostram. Et non dixit, meam & vestram, neque meam & tuam. Significans autem scriptura esse unam imaginem sanctæ trinitatis, dicit: Et fecit deus hominem, secundum imaginem dei fecit illum. Sicut & Paulus clamat de filio: Qui cum sit splendor gloriæ & character substantiæ. Et iterum: Qui est imago dei inuisibilis. Iterum & alio loco dicit scriptura: Venite & descendamus & confundamus illorum linguas, dicendo, Venite: pares honore exhortando vocat. Neque enim si angelis imperasset, dicere debuerat, venite: sed imperando, ite. Vide autem obsecro, quomodo patris vox filium & spiritum vocet. Nam si ad unum solum hoc dictum esset, debebat dicere, Veni & descendamus & confundamus illorum linguas: quia autem dixit, Venite: vnus est vox ad duos honore æquales. Audi quoque & beatum Iob,

Rom. 1.

Deut. 27.

Gen. 1.

Psal. 33.

Ioan. 1.

Heb. 1.

- qui manifeste declarat inseparabilem Trinitatem.
- Iob. 27.** Dicit enim: Viuit dominus, qui sic me iudicauit, & omnipotens, qui amaram fecit animam meam, et spiritus diuinus qui tenetur in naribus meis. Dicendo dominum & omnipotentem & spiritum dei, consubstantiali praeedicat. Disce & hymnum Seraphin clamatum tertio, sanctus, sanctus, sanctus: non enim dicitur semel sanctus, neque his sanctus, neque quater dicunt, sancti sancti sancti sancti, ut ne multis nominibus multos deos nobis inducerent, sed vnum solum. Ter autem dicendo sanctus, sanctus, sanctus: manifestat vnam & aequalem gloriam patris, & filii, & spiritus sancti. Audi ite et prophetam dicentem: Spiritus domini locutus est in me, & sermo illius in ore meo pronuntiatus est: quia deus erat sermo. Ecce dicendo spiritum domini, & sermonem, & dominum, pronunciat inseparabilem Trinitatem. Vide autem & tres pueros in camino omnes creaturas & facturas, ut glorificent deum, vocantes, solem, lunam, stellas, coelos, angelos, virtutes, homines, spiritus, omne creaturam visibilem & inuisibilem & mente praeditam, & nusquam connumerant filium vel spiritum sanctum inter facturas. Quod si contendis, quod cum Iudaei essent, ignorarint spiritum sanctum, reprehenderis mox a scriptura: Erat enim quartus, inquit, quasi similitudo filii dei. De sancto autem spiritu dicit: Excitauit deus spiritu sancto puerum adolescentem, cui nomen Daniel. Et in alijs multis locis praemonstratus est spiritus sanctus in veteri. Itaque sciuerunt quid de patre & filio & spiritu sancto vnius esse deitatis & potentiae, sciuerunt autem & quae illi seruebant prouocare ad glorificandum deitatem. Ut autem scias, quod nihil aduentitium vel creatum Trinitati accedat, Paulus praeposendo patrem dicit sic: Vnus deus pater ex quo omnia, & nos ex illo: & vnus dominus Iesus Christus per quem omnia, & nos per illum: & vnus spiritus sanctus. Iterum autem dicit: Diuisiones dominorum sunt, idem vero spiritus: & diuisiones ministrorum, idem autem dominus: & diuisiones efficaciarum sunt,

sunt, idem autem deus qui operatur omnia in omnibus. Haec utique omnia operatur vnus et idem spiritus, diuidens singulis prout vult, & non sicut scit. Iam cum baptizaretur filius, pater de caelo testificatus est, spiritus autem sanctus in specie columbae descendit super illum, qui pari honore praeditus est. Per haec omnia vnum regnum indiuisibilis Trinitatis intelligere possumus. Ipse autem deus sermo, qui propter nos vere incarnatus, rediturus unde venerat dicit S. Apostolis suis: Ite & docete omnes gentes, baptizantes illos in nomine patris & filii & spiritus sancti. Ob signati sumus, sed vnum signaculum est sanctae Trinitatis vnum baptisma. Quomodo igitur audes a paterna substantia alienare filium vel spiritum sanctum? Neque enim si alii sunt, cum patre & spiritu sancto debebant connumerari. Quam ratione iuxta tuum sermonem aduersarie dei in baptismo debuerunt annumerari? Si creatus est filius vel spiritus sanctus, quare cum patre simul coaeternuntur? Enimvero si nomen patris solum cum qui baptizatur potest saluare, quare coaeternuntur & creaturae, quasi pater non possit solus saluare? Absit igitur si patris infirmitatem negas, & consubstantialia non admittis, cogaris nobiscum fateri Trinitatem increatam & consubstantiali & omnipotentem. Iam si dixeris mihi de patre, Scriptum est: Te solum verum deum. Sed est & hoc scriptum, Et deus erat sermo. Et quomodo igitur aequalis patri? Dicendo enim de patre, quod ipse sit solus verus deus: monstrauit filium non naturalem, sed adoptatum filium. At quid propriae salutis inimice? num quia scriptum, sicut dicit Ioannes de patre, Deus lux est: de filio autem, Erat lux vera: ideo audes propter hoc dicere minorem patrem, eo quod non adiecit, quod sit lux vera: sed de filio solo dicit, quod fuit lux vera? Sicut igitur non audes minorem facere patrem, eo quod non appositum est, quod sit vera lux: ita cum audis de patre, Te solum verum deum: de filio autem, solum quod sit deus, ne audeas minorem facere filium: quoniam nomina diuerso modo nunc

Mat. 3.

Ioan. 17.

1. Ioan. 5.

illi, nunc huic adhærent, ut de patre dicatur, deus verus: de filio autem, deus. & contra; Erat lux vera, tribuitur filio: patri autem, lux tantum. Porro sicut nō licet dicere de patre, quod non sit lux vera: & de filio, q. non sit deus verus. Ipse enim dixit, Ego sum veritas: ita & de spiritu sancto, quoniam spiritus est veritatis. Atq. ita per hæc testimonia discet, ut veneris inseparabilem deitatem. Omnia quæcunq. habet pater, mea sunt, dicit vnigenitus deus, existens in sinu patris. Moses dicit: Qui est, misit me. Qui est, est pater: qui est, est filius, et habet se qui est, ad eum qui est, absq. principio & non in tempore genitus est. Omnia quæ habet pater, qui verè vitæ & immortalitas & lux & omnipotens & deus & dominus, ea vtiq. habet & filius. Ego enim, inquit, veritas, & vita, & erat lux vera, & deus erat verbum. Et Thomas inquit apostolus: Dominus meus & deus meus, quemadmodum & Psaltes dicit: Manibus meis deum exquisivi, & nō sum deceptus. Palpavit enim Christū et deū illū cōfessus in fide. Profecto, inquit, dico filium dei deum. Sed dicis: Non sine principio autem, sed creatum, proinde & servū. Et quomodo hoc? Quasi in forma dei existens, non rapinā arbitrius est equalē se deo, sed semetipsum inaniuit formā serui accepta. Si igitur servus est (omnis enim creatura serua est) quomodo servus existens formā serui accepit? Accepit enim quod non habuit, & mansit quod erat. Servi forma dei existēs per misericordiā, absq. sui vrsione accepit formā serui. Si autē non vis illum cōfiteri absq. principio, sequitur quod fuit erit tempus, quo non fuerit filius. Etiam, dicit. Ecce igitur, inquam, iuxta tuum sermonē erat tēpus quo non fuit pater. Qui enim filium non habet, pater nō vocatur: Et pater habuit principii, quo cepit esse pater. Ex filio enim pater cognoscitur. Nunquid & pater tempore aliquo alterius patris erat filius? Proh quanta blasphemia. Itaq. dum videris venerari patrem, summa illum contumelia afficis. Iam si filius ipse

Exod. 3.

Ioan 20.
Psal 76.

Philp. 2.

ipse tēpora fecit (omnia enim per ipsum facta sunt) quo pacto dicere audes, quod fuerit tempus quo nō fuerit filius? Proinde iuxta sermonem tuum, maius erit tempus quā sermo diuinus. Nā quod prius, id necessario & maius. Vis autē scire, quod filius cōternus sit patri? Dicit Esaias: Ego deus primus, & ego posthac, & ante me non fuit alius deus, & post me nō erit. Itaq. si posteriorem patre dicis filium: quomodo dicit pater, quod post me nō erit alius deus? Sin exponis hoc de filio: quomodo dicit, ante me nō fuit alius deus? Quapropter ex his collige filium cōternum esse patri, audi autē & testimonia de filio, & fuge cū blasphematur. Pluit dominus a domino ignem & sulphur super Sodoma. Dominum vocat patrem, dominum filium, dominum spiritū sanctū. Sicut dicit, Dominus autem spiritus est: & nō dicit, dominus minor, a domino magno. Et Moses dicit: Et adorent illum omnes angeli. Angelus autem creaturam non adorat. Et ut discas de filio hoc dictum esse, audi Paulum dicentē: Quando autē inducit primogenitum in orbem terrarum, dicit: Et adorent illi omnes angeli dei. Et David quoq. clamat: Dixit dominus domino meo, sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedū tuorū. Et nō dixit, Dixit dominus domini mei: sed, dominus domino meo. Ecce (dicit Esaias) virgo vterum geret, & pariet filium, & vocabunt nomen eius Emanuel: quod est interpretatum, nobiscum deus. Vtiq. dico ipsam filium subiectum planē & inferiorem patre. Arguit te denuo Esaias, dicēs: Puer natus est nobis, filius est datus nobis, & vocabitur nomen eius magni consilij angelus, admirabilis consiliarius, deus fortis, potestatem habens, princeps pacis, pater futuri seculi. Propheta potestate præditum, & deum forem prædicat, & tu dicis illum subditum? Ille magni consilij angelum vocat, & tu dicis parvū? Vide autem obsecro, quid Hieremias de eo clamet: Hic deus noster, non conferetur alius ad illum. De patre nō dicit, an de filio? De patre dicit. Patēne incarnatus

Esa. 43.

1. Cor. 3.

Heb. 1.

Esa. 7.

Baruch. 3.

tus est, an filius? filius. Itaque secundum sermonem tuum pater incarnatus. Verum nunc video iuxta sermonem prophetarum, quod filius qui & conuersatus est cum hominibus. Etiam filius incarnatus est, pater autem non incarnatus permansit. Reprehenderis igitur insipiens, quod de filio hoc dicis per sequentia: Hic deus noster non conferetur ad illum alius, inuenit omnem viam scientiarum, & dedit eam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo: postea super terram visus est, & cum hominibus conuersatus est. Vides illum & legislator? Nam si ipse inuenit omnem viam scientiarum, & dedit eam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo, ipse est qui & Moysi apparuit, & legem dedit. Et vnde hoc manifestum? audi prophetam dicentem: Dispositionem vobis testamentum quod disposui cum patribus vestris, quando apprehendi manum eorum, ut educerem eos ex Aegypto. Dabo leges meas in corda eorum, & in membra eorum inscribam illas, & erunt mihi in populum, & ego ero eis in deum. Vides quod ipse est legislator tam veteris quam nouae? nam quod nouam legem ipse tulerit, neque tu inficias ieris. Et tu Bethlehemi domus Ephrata non minima es, ut sis in milibus Iudae: ex te enim mihi egredietur dux, & egredientes eius ab initio dierum, & ipse reget populum meum Israel. Vides unum populum patris & filii? Filius dicit: Ero eis in deum, & ipsi mihi in populum. Pater de Christo dicit: Et reget populum meum Israel. Disce unum regnum patris & filii. Quaecumque autem quae post haec audis humilia, quod incarnatus sit, & se humiliarit ipso dicente propter salutem hominum, senti de illis ut dignum est de deo. Nam litera occidit, spiritus autem viuificat. Nam si apostolis qui viderant sua miracula, & in nomine suo omnes morbos curauerant, dicebat: Multa vobis habeo dicere, sed non potestis portare modo: quid ergo ad multo crassiores Iudaeum? etenim si cum diceret, priusquam Abraham fieret, ego sum: tulerunt lapides ut lapidarent ipsum: quomodo quid sublimius sibi dici sustinuerunt? Sic & in veteri multa inueniet quis dici pro crassitate auditor

auditorum: ut, Septem oculi domini respicientes orbem terrarum: & In velamento alarum tuarum proteges me. & Excitare, ut quid obdormis domine? & Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrauit, arcum suum intendit, & parauit illum, sagittas suas ardentibus elaborauit. Et quomodo? neque enim volatilis est deus, neque somno grauatur, neque vel gladius apud deum, vel arcus, vel sagitta. Incorporeus enim deus est. Verum haec interminatur propheta, attemperans se auditorum crassitudini: ita & deus verbum propter nos incarnatus, imitans patrem suum, humilia loquitur, ad nostram salutem respiciens. Quoniam enim ipsum aduersarium deo putabant, dicentes: Non est hic a deo: & De bono opere non lapidamus te, sed propter blasphemiam: quia tu cum homo sis, facis te ipsum deum. Et propter hoc querebant eum lapidare, quod non solum soluebat sabbatum, sed quod & patrem suum dicebat deum, aequalem seipsum faciens deo: et ideo quia non capiebant sublimia & sua deitate digna, incipit humilia dicere, per omnia declarans quod non sit deo contrarius. Si diligeretis me, gauderetis utique, quod ego vado ad eum qui misit me patrem, quoniam pater meus maior me est. quando enim seipsum aequalem patri faciebat, lapidare ipsum conabatur. Quod si haec non sic se haberent, cogereris laudare Iudeos, quod iuste crucifixissent Christum, ut aduersarium dei. Nam qui semetipsum aequalem deo & patri faciebat, cum non sit talis, is deo aduersarius est. Ceterum mendax erit et Paulus, dicens: Non rapinam arbitratu est se esse aequalem deo. Quid igitur est saluator, secundum quod incarnatus est? Sic dices, Vado ad patrem meum & patrem vestrum, & deum meum & deum vestrum: aliter vocat suum, secundum naturam: & aliter nostram, secundum gratiam & adoptionem: aliter suum, propter bonam voluntatem, & propter creatam assumptionem: & aliter nostrum, ut creaturam. Quod si in his ambigit, potuit dicere patrem meum, non patrem meum & vestrum. Cuius ergo gratia diuisit se? nunc ut hanc nos deo dignam sententiam

Ioh. 10.

Philip. 1.

Ioh. 20.

Ioan. 12. tentiā doceret? Vides, inquit, quomodo indigneris paterno auxilio, dicens: Nūc anima mea turbata est. Et quid dico, Pater salva me ex hora hac. Indigne legis. Nūc anima mea turbata est: & quid. Nam cum distinctionem ibi fecisset, subdit: Et quid dico, Pater salva me ex hora hac, sed propterea veni in horā hanc. Enimvero per hoc quod dixit, Propterea veni in horam hanc: monstravit quod salutare mortē nō fugeret. Desiderio enim desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, inquit. Si possibile est, transeat a me calix iste: veruntamen nō voluntas mea, sed tua fiat. Nunquid mortem formidat, vel inuoluntarius ad passionem accedit, qui dixit: Oportet filium hominis multra pati, & occidi, & sepeliri, & tertia die resurgere? qui dixit, Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Qui dixit: Potestatem habeo ponendi animā meam, & potestatem habeo iterū recipiendi illam: nullus tollit illā a me, ego a memet ipso pono illā, & ego iterū accipio illam. Qui increpavit Petrum, quem paulō antea beatificarat, qui dixerat: Tu es Christus filius dei viventis: sed deinde cum indignum illi videretur, quod pateretur, dixit illi: Vade post me satana, offendiculū mihi es, quia nō sapiis quæ dei sunt, sed quæ hominum. Qui obfirmavit faciē suam cum ascenderet in Hierusalem, ut salutē per passionem suam omnibus suppeditaret: & per prophetas ipsam passionis suæ speciem prædixit.

Luc. 22. Per Hieremiā enim dicit: Super me cogitauerunt, dicentes: Venite, & immittamus lignū in panē illius, & exteramus illum de terra: crucē significās. Per David autem: Dederunt in cibum meum fel, & in fici mea potauerunt me aceto. & Foderunt manus meas & pedes meos. Partiti sunt sibi ipsis vestimenta mea, et super vestimenta mea miserunt sortē. Et per Esaiam: Tergum meum dedi ad flagella, genas meas ad alapas, faciem meam non auerti a confusione spū oruū. Vidisti sanē hæc omnia perfecta in cruce: nam sub Pilato flagellatus est, a seruo alapa cæsus, ab impiis cōspurus, a militibus clavis in cruce fixus, qui

Hier. 11.

qui diuiserunt ipsius vestimenta, & sortem miserunt. Qui per tam multa passionē significauit, quomodo nunc cessaret? Quare igitur dicit, Pater si possibile est, transeat a me calix iste? Ignorabat diabolus quis esset. Videns enim ipsum sitientem, esurgentē, lassum & alias dispensationes, reputauit hominē esse purū: videns autem eius diuina miracula, deum suspicabatur. Dubitabat igitur de eo, ignorans illum. Nam si euidenter scisset, quod deus esset, non ausi fuissent ad eum accedere, sicut & Paulus dicit: Si enim cognouissent, utiq; dominū gloriæ non crucifixissent. Præcedit igitur dominus formidinem quo ille allicere tur, ut cum accederet hominem, & ab ipso in fugā verteretur, redimerentur omnes qui ab illo detenti erant. Quemadmodum rex aliquis inuasurus tyrannum, fingit merū, dicens exercitibus suis: Fugiamus hinc a facie illius, ut ne a nobis fugiat, sed persequatur nos, & sic conuersi comprehendamus illum: Ita & Dominus prætexebat formidinem, ut cum diabolus ipsum quasi hominem aggrediretur, inueniret Deum qui illum interimeret, & liberaret omnes qui ab illo detinebantur in inferno. Sic enim dicit: Apparuit angelus confortans eum. Qui ab angelis adoratur, & cui flectitur omne genu cœlestium, & terrestrium, & subterraneorū, quo pacto ab angelo robur accipiebat? Non robur accepit, sed glorificationem angeli dicentis: Tuum est regnum & imperium domine. Nullus scit diem illam vel horā, neq; angeli, neq; filius, nisi pater. Et quomodo ergo, inquit, æqualis est patri, qui nescit diem illam? Qui fecit illam, ignorabitne illam? Et quare igitur dicit, neq; filius? Vide theoriā exquisitiorem. Duas quis scientias & notitias in scriptura inueniet. Vnam qui dem quæ ex opere sumitur, alteram verō ex cognitione. Cognouit enim, inquit, Adam Heuam uxorem suam, non quod prius ignorauerit. Aut quomodo ignorasset, qui dixerat: Hoc nunc os ex ossibus meis & caro ex carne mea? Et cognouit Abraham Saram uxorem suam. Et Iacob Lian, & Rachel. Num igno-

*Luc. 22.**Mat. 24**Gen. 29*

L 5 rabat

rabat illas, qui propter illas annos quatuordecim ser-
uierat: Sciebat quidem illas agnoscendo, opere autē
postea cognouit. Itaque pater qui nō iudicat quenquā
sed omne iudicium dedit filio, scit diem tam cogni-
tione q̄ opere. Filius autem qui venit ut saluet mun-
dum, & non ut iudicet, scit eam speculatiua notitia:
quia autē nondum iudicauit, ideo dixit: Ignorat diē,
notitiam operatiuam significans. At Paulus dicit:

Heb. 3 Considerate apostolum & pontificem confessionis
nostræ Christum Iesum, quod fidelis sit ei qui fecit
ipsum. Et alio loco: Dominum & Christum illum

Prou. 8. Deus fecit. Et Solomon dicit: Dominus creauit me
ab initio viarum suarū in operibus suis. Vides quo-
modo creaturā & facturam suā eum scriptura signi-
ficat: Verum arguet te aduersarie dei, ea quæ sequun-
tur:

Heb. 5 Omnis enim, inquit, sacerdos, qui ex hominibus
assumitur, pro hominibus constituitur, ut offerat
dona & sacrificia. Accepit enim ex nobis carnē
absq; peccato, quam pro nobis patri obrulit sacrifi-
cium. Itaque intellige, quod secundum carnem fecerit
eum, & non secundum diuinitatem. Sic & Dominus
Iesum Christum eum Deus fecit. Nam ante disper-
sationem ubiq; Deus prædicatur, sicut præmonitū
tum est, & nunquā aliquis facturam eum dicit, sed
propter vnionem carnis dicit, Dominū & Christū
Deum eum fecit. Propter auditorum crassitatem in-
quit, Dominus initio viarum suarum creauit me.

Vides quod creaturam dicit? Verum procedamus
ad ea quæ ibi deinceps sequuntur. Ante seculum fun-
dauit me, ante omnes colles gignit me. Primum qui-
dem o vana gloriæ sectator, disce quod liber parce-
miæ vel parabolæ inscribitur. Quicquid autem per
parabolam dicitur, non idem est quod verbi vis ac-
litera. Nam Dominus regnum cælorum saganæ &
fermento, & grano sinapis assimilauit, & aliis mul-
tis. Et non omnino dicimus regnū cælorum aliquid
tale esse. Sed non dicam multis ambagibus. Domi-
nus ab initio viarum suarum creauit me, ante seculum
fundauit me, ante omnes colles gignit me.

Quomo-

Quomodo igitur quod gignitur, creatur, vel funda-
tur? vel quomodo quod creatur, gignitur? Nam si
creatus est, non est genitus. Nos quæ condimus, nō
gignimus: neq; gignimus quæ cōdimus. Et quomo-
do possibile est, increato patri natum esse filium cre-
atum? Nos enim qui creati sumus, gignimus creatu-
ræ: pater autem qui incarnatus est, filium genuit increa-
tum. Aquila autem interpretatus est, possedit me.

Igitur quū dicit, creauit me, prædicat futurum, quasi
iam esset factum. Etenim hic mos est scripturæ, sicut
cum dicit: Foderunt manus meas & pedes meos:

Psal. 22.

quasi diceret, Ego quē videtis creatam carnem pro-
pria voluntate mihi adunasse, ab initio sum, non a
Maria habeo initium. In principio enim erat ver-
bum: & priusquam Abraham fieret, ego sum. Con-
fite igitur filium increatum, & cum patre prin-
cipio carentem, ut ne des & patri principium quo ce-
perit esse pater. Quod si dicis filium cum patre prin-
cipio carere: dic, quomodo genuit pater filium, vo-
lens vel non volens? Si dixerimus volens, contra-
dicunt: iam erat voluntas ante verbum: priusquam
enim vellet, dicunt, non erat filius. Si autem dixeris
mus, non volens, dicunt: Vim patitur ergo Deus.

Omne autem quod vim patitur, non est Deus. Nos
autem dicimus, quod sicut sol radios & lumen co-
æterna habet, ita pater filium & spiritum sanctum:
ut ne dicamus & patrem sub principio. Si enim di-
ceretur sub principio priusquā inciperet esse filius,
non erat pater pater, secundum sermonem tuum.

Erat enim tempus quo pater non erat pater. Itaque
& ipse incepit ut esset pater. Itaque si dixeris, non
volens, vim passus est: Deus autē vim non patitur.
Quod enim vim patitur, Deus non est. Vides in-
quantam incidis impietatem, si nō confiteris, filium
cum patre carere principio, & coopificem esse. Scri-
ptum est enim, quoniā omnia per ipsum facta sunt.

Nō audis Prophetam dicentem de filio: Ex ore par-
vulorum & lactentium perfecisti laudem? & cætera.

iod. 3.
Psal. 3.

Quoniam videbo cælos opera digitorum tuorum,
lunam

Ioan. 5. lunam & stellas tu fundasti. Non vides Christi auctoritatem, dicentem: Pater meus usque modo operatur, & ego operor? & Quomodo pater suscitatur mortuos & vivificat, & filius quos vult, vivificat. & Adolevens tibi dico surge. Et spiritui immundo: Ego tibi impero, obmutescere, & egredere ex illo. & Bono animo sis fili, remittuntur tibi peccata tua. Quoniam enim illi dicebant: Nullus potest dimittere peccata, nisi solus Deus: ex ore ipsorum arguit illos, dicens: Vos dixistis, quod dei solius est dimittere peccata. Ecce igitur dimitto peccata, & confirmamini deitatem meam. Si autem non creditis, ex sanitate corporis videte & discite animę bonam valetudinem. Tunc dixit ei: Surge, et tolle grabatuum tuum, & vade in domum tuam. Et iterum loco alio: Extende manum tuam. Et mari: Sile, obmutescere. Puella surge. Lazare veni foras. Volo, mundare. Et cetera omnia per quę manifestat, quod cum patre æqualem habeat dignitatem. Quę cum omnia recte didiceris, crede quod patri consubstantialis sit, & quod consubstantialis sit & spiritus. Nam si ex patre procedit, & a filio sumit, non alterius substantię est spiritus. Spiritus dei, spiritus Christi, spiritus veritatis, spiritus consolator, non habens alium oppositum spiritus Deus. Dominus autem spiritus est: sicut & Petrus ad Ananiam, Cur conspirastis inter vos, ut tentaretis spiritum sanctum? & manifestans quod Deus sit, inquit, non mentitus es homini, sed Deo. Vides quod Deus spiritus, cui mentiri sunt? Et Paulus dicit: Vos templum dei estis, & spiritus dei habitat in vobis. Manifestum quod Deus est spiritus, qui habitat in vobis. In ipso enim vivimus, & movemur, & sumus: & Secundus homo, in spiritum vivificantem. Et alio loco dicit: Caro non prodest quicquam, spiritus est qui vivificat. Ne ausis igitur aliquid loqui contra consubstantialem & omni potentem trinitatem. Et iterum: Nullus scit quę hominis, nisi spiritus hominis qui in eo: sic & quę dei nullus scit, nisi spiritus dei: non iam qui in illo, ut ne quis

quis compositum spiritum putet. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda dei. Profecto scrutatur, sed non comprehendit. Non enim scriptum est, quod comprehendatur: quomodo igitur scrutatur? ut extraneus: ut alienus? ut ignorans? An non est scriptum: Profundiora te ne quęras, & sublimiora te ne exquiras? quę proposita tibi sunt, ea & cogita. Non est enim tibi opus absconditis: num alienus est, iuxta tuum sermonem? Quomodo audet ergo abscondita dei scrutari? De patre scriptum est: Quoniam ego sum Deus probans renes, & scrutans penetralia cordis. Num quia non additur hoc verbum comprehendendo, ignorare patre dices? Num ignorans scrutatur & probat, ut & de adorando spiritu hoc dicere ausis? Quomodo dixit, Segregate mihi Paulum et Barnabam in opus ad quod vocavi eos? Vides potestatem, intellige deitatem. Et Agabus: hæc dicit spiritus sanctus: Viri cuius est zona hæc, sic ligabunt in Hierusalem. Et apostoli: Visum est spiritui sancto nihil magis servandum. Et iterum: Pertransi Phrygiam & Galatiam regionem, prohibe a spiritu sancto loqui sermonem in Asia. Ut venerunt autem in Mysiam, attentarunt in Bithyniam proficisci, & non sinebat eos spiritus sanctus. Et iterum: Veruntamen spiritus sanctus per singulas civitates testificatur, dicens, &c. Et Propheta, Et spiritus meus, inquit, altit in medio vestri. Dominus vero: Ubique fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, illic sum in medio eorum. & Dominus misit me, ac spiritus eius. Attendite vobis ipsis & toti gregi, in quo vos posuit spiritus sanctus episcopos & diaconos. Vide virtutem spiritus sancti, & auctoritatem, & potestatem, num alienus a Deo sit spiritus. Vidi, vidi, inquit Esaias, Deum super thronum excelsum & elevatum, & Seraphim in circuitu eius, &c. ac dixit: O miserum me, quoniam compunctus sum, quoniam immunda labia habens, in medio populi immunda labia habetis ego habito, & regem dominum Sabaoth vidi oculis meis. Et dixit:

dixit: Quis ibit ad populum hunc? Et dixi: Ecce ego, mitte me. Manifestum, quod qui sedebat in throno, dixit: Vade ad populum hunc, & dixit: Audi tu audiatis, & minime intelligatis: & videntes ut deatis, & minime videritis. Quis est qui sedebat super thronum? Pater, dicit. Si autem didiceris a Paulo quod spiritus est, confiteris illum Deum? *Osten-* de, inquit, & credo. Audi illum dicentem: Bene dixit spiritus sanctus per Esaiam prophetam: Vade ad populum hunc, et dic: Auribus audietis, &c. Paulus inquit, dixit spiritus sanctus. Esaias inquit, dixit dominus Sabaoth. Vides, inquit, quia diuersitate scriptura loquitur de patre & filio & spiritu sancto? Igitur ne dic posthac, Magnum & paruum Deum, incidens in gentilem errorem. Nam si paruius Deus est filius, mentitur Paulus, dicens: Expectantes beatam spem, gloriam magni Dei & saluatoris nostri Iesu Christi: quem nunc Paulus vocat magni Deum, tu ne dixeris paruum. Nam in Deo perfecta sunt omnia, ex quibus Christus quantum ad carnem, qui tamen super omnia Deus est in secula. Neque creatum deum nominabis vnquam: impius enim est qui creaturam adorat. Quid igitur? Non dices corpus domini creatum? vide ergo quod & tu creaturam adoras. Insuper nullus dicit regie purpuram quam indutus es, vel surge a throno tuo, ut te nudum adorem: sed adorat regem super thronum sedentem, & purpura vestitum. Compositum enim fuit Deo verbo, ut creatam carnem nostram sibi absque macula adunaret, & adoraretur cum deo verbo, quatenus deitati adest. Et hoc significans diuinus David, clamat: Exaltate dominum Deum nostrum, & adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctus est. In alio eloquio dicit: Caelum mihi sedes, terra autem scabellum pedum meorum. Terram nos iubet adorare, o beate David: Et quomodo Moses legem ponit, neque coelum, neque terram, neque quae in eis sunt adoranda? *Vide* dete sacramentum. Quoniam adunaturus erat nostram

*Act. vi.**Tit. 2.**Psal. 98**Esa. 66.**Exo. 20**Leui. 26.**Deut. 17*

stram carnem absque macula in vnam carnem. Caro autem nostra ex Adam, ex terra est. Iuxta quod dicit: Et adorate scabellum pedum eius. Nos enim terram non adoramus, sed deum verbum qui vnus sibi absque peccato carnem quae ex terra formata est Adae. Ne igitur ultra dicas, creatum deum filium. Aut dic, ubi dixit pater: Creauit mihi filium: vel filius, creauit me pater, neque humanas voces Christi in eius diminutionem accipe. Nam si his dictis, & humanis in eo demonstratis, ausi sunt quidam dicere phantasiam et apparentiam fuisse, quod fuit incarnatus: si haec non essent facta, in quam non exciderent impletatem? Proinde omnis qui sanctis scripturis credit, adoret trinitatem increatam, immutabilem, versionis expertem, omnipotentem, principio carentem, coeternam & consubstantialem, patrem, & filium prius quidem absque carne, deinde autem voluntate propria in fine seculorum perfectum hominem factum, absque peccato, absque versione & mutatione sui. Homo enim factus, mansit id quod erat, nempe Deus: non enim excidit a gloria & dignitate sua: & misit spiritum sanctum, spiritum qui locutus est per prophetas. Eos autem qui dicunt spiritum sanctum, aut filium vel verbum vel mutatum, vel alterius substantiae, vel ex nihilo factum, vel quod fuerit tempus quando non erat, anathemate punit ecclesia. Sufficiant haec ei qui voluerit, tametsi pauca sint: omnia enim tractare impossibile. Docenti enim mihi deficeret tempus. Neque ipsum mundum opinor, capere libros qui scribuntur: nos autem indigni qui tantam ex sacris scripturis vtilitatem assequamur: adoremus patrem & filium & spiritum sanctum, cui sit gloria in secula seculorum, Amen.

DE

admonitorium sermo.

Jac. 2.

Non satis fuerit simpliciter & vulgariter Christianos homines dici nos. Eius rei, si placet, adhibeo fide dignū testem fratrem domini Iacobum dicentem: Fides sine operibus mortua est. Ergo ubique opus est mandatorū operatione. Nam illa absente, neque Christiani nominis appellatio nobis prodesse poterit. Et ne mireris. Quid enim, dic mihi, lucri habes miles quando in exercitu es, nisi & digne pro rege milites? Fortē autem terribile est quod dicitur: Melius enim erat non militare, quā in militia curam & honorem regis negligere eum qui a rege nutritur, pro rege autē non certare. Quid autem dico rege? Vtinam etiam pro nostris animabus curam gereremus. Et quomodo, ait, possibile in mundo & medio hominum sic versantem saluari? Quid dicis homo? Vis breuiter ostendam non esse locum qui saluet, sed mores & rectam fidem, & voluntatem. Adam in paradiso ut in portu naufragium fecit. Loth in Sodomis sicut in pelago seruatus est. Iob in stercore iustificatus est. Saul ille inter raros regno praesenti & futuro exiit. Non est defensio, quod dicis te nō posse etiam in medio negotiorum saluari: sed haec grauiā nobis accidit, quia in diuinis conuentibus frequentes nō sumus. An non videtis volentes dignitatem a terrore rege accipere, quomodo assidet, quomodo alios ad patrocinandum incitant, ut poriantur eo quod quaerunt? Haec ego dixerim ad eos qui sanctorum communionem & congregationem relinquunt, & sub horam terribilis mysticae mensae in vaniloquentiae conuenticulis occupati sunt. Quid facis homo? Nō promissisti sacerdoti, qui dixit: Sursum mentem & corda, & dixisti, habemus ad dominum? Non reuereris & erubescis? Et illa ipsa hora mendax inueniatur. Papae mensa mysteriis instructa est, & agnus dei pro te immolatur, sacerdos pro te angitur, sanguis spiritualis ex sacra mensa refluit. Seraphim adstant sex alis faciem regentia, omnes incorporeae

virtus

virtutes pro te cum sacerdote intercedunt: ignis spiritualis ē cœlo descendit, sanguis in cratere in tuam purificationem ex immaculato latere haultus est. Et non erubescis, reuereris, & confunderis, neque Deum tibi propitium facis? Non conscientia tua iudicat te o homo? Centum sexaginta octo horas habente hebdomada, vnam & solam horam sibi ipsi segregauit Deus, & hanc in opera secularia, & in ridicula, & in conuenticula insumis: cum qua postea fiducia ad mysteria accedes? o quā polluta conscientia. Num si stercus manibus haberes, auderes appropriare simbrae regis? Num vides panem & vinum sicut cur reliqui cibi in secessum vadunt? Absit. Ne sic cogites. Quemadmodū enim si cera igni adhibita illi assimilatur, nihil substantiae remanet, nihil superflui? Sic & hic puta mysteria consumi corporis substantia. Propter quod & accedentes, ne putetis quod accipiat diuinum corpus ex homine, sed ex ipsis Seraphim forcipe ignem, quem scilicet Esaias vidit vos accipere. Reputate salutarem sanguinem, quasi ē diuino & impolluto latere effluere, & ita approximantes labiis puris accipite. Quocirca fratres oro vos & obsecro, ne absumus ab ecclesiis, neque in aliis colloquiis occupati simus. Stemus tremantes & timidi demissis oculis, renata autem anima, gementes sine voce, subilantes corde. An non vides eos qui sensibili, corruptibili, temporali & terreno regi assistunt quā sint immobiles, non loquentes, nō oculos huc & illuc mittentes, sed mortui, territi, lugentes? Ex ipsis documentis accipite homines, & sic assistite deo, quasi terrenum regem accessuri. Multo magis cœlesti regi cum timore adstare oportet. Hoc saepe dico, & dicere non cessabo, donec correctos videam. Ingredientes autem in ecclesiam, ut decet, Deum accedamus, ne vinctae cupiditatem in mente habentes, aduersus nos precemur, dicentes: Dimitte nobis, sicut & nos dimittimus. Terribile est mysteriū hoc quod dicitur, & ferme sic ad Deum clamat qui hoc dicit: Dimissi domine, dimitte: solui, solue: igitur

(M noui,

Esai. 6.

Mat. 6.

nouus, ignosce: si non solui proximo, neque tu mea soluas: si non dimisi, neque tu dimittas: si inuasi, inuade: si durus fui, durus esto: in qua mensura metior proximo eadem remetiaris mihi. Igitur quum hæc sciamus, & ignem illum & terribilem tormentorum locum in mentem accipiamus, conuertentes nos postea a via qua errauimus. Veniet enim hora, quando theatrum vite huius soluetur, & nullus postea certabit. Non est post huius vite finem negotiatio. Dissoluto hoc theatro coronas mereri non datur. Hoc tempus est poenitentiae, illud iudicii: hoc agonum, illud coronarum: hoc laboris, illud relaxationis: hoc ærumnae, illud retributionis. Excitemini, obsecro, excitemini, & quæ dicuntur, suauiter audiamus, & alacriter faciamus. *Eccl. 10.* Viximus in carne, viuamus posthac in spiritu: viximus in voluptatibus, viuamus in virtutibus: viximus in negligentia, viuamus in poenitentia. Quid in flaris terra & cinis? quid superbis homines? quid arrogans es? quid speras ex gloria mundi & diuitiis? Egrediamur ad sepulchra obsecro, videamus ibi mysteria, videamus dilapsam naturam, ossa corrosa, corpora putrefacta. Considera ibi quis sapiens & quis prudens: dic mihi, Quis illic rex, & quis priuatus: quis generosus, & quis seruus: quis sapiens, & quis insipiens? Vbi pulchritudo illic adolescentia, vbi gratiofus aspectus, vbi oculi speciosi, vbi elegans nasus, vbi flagrantia labia, vbi pulchritudo praeiens, vbi frons radians? An non omnia cinis? nonne omnia puluis? nonne omnia fauilla? nonne omnia vermis? nonne omnia putredo & foetor? Hæc animis inferentes dilecti, & extremum diem in animo collocantes, dum tempus habemus, conuertamur a via nostra qua errauimus. Sanguine pretioso redempti sumus. Propter hoc Deus super terram visus est non habens vbi caput, reclinat. Pater, iudex ad tribunal ducitur, creator creaturae sistitur, qui a Seraphim videri nequit, a conseruo conspuitur: fel & accuum gustat, lancea configitur, in sepulchrum deponitur. Et tu negligens es. Et tu dormis, & contemnis hoc

mo: nondum scis, quod etsi proprium sanguinem pro ipso effundas, non quantum oportet, impleas? Alius enim est sanguis serui. Preueni conuersatione animæ tuæ, ne quando si mors aduenerit, omnem curam anima negligat. Propter quod super terram tantum, & non in inferno poenitentia robur habet. Queramus dominum, cum tempus habemus: operemur bonum, ut a gehenna quæ fine caret, liberemur, & celorum regnum consequamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui cum patre & spiritu sancto sit gloria nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

DE PRAEMIIS SANCTORVM, DIVERSISQUE HONORIBUS APOSTOLORVM, & DE GEHENNA SI SIT, & VBI SIT, Sermo.

HAud æque idem beatis omnibus in dei regno honores habebitur, siquidem neque Christi discipulos inter se pares omnes fuisse constitat: tres enim erant qui cæteris præstarent, quos inter distare etiã videbatur: quippe cum Deo vel minima quæque acriori sunt curæ. Alterum enim, inquit, ab astro differt gloria. Tamen si discipuli omnes pro apostolis haberentur, vniuersique sint super sedes duodecim consessuri, palamque sit & sua singulos reliquisse, cum Christo & vitam duxisse singulos: qui tamen cum esset orandi gratia secessurus, tres secum sumpsit, alioquin hos inter neminem præstare asserit, cum dicit: Sedere enim ad dextram meam, aut ad sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus a patre paratum est. Item & Petrum reliquis præfert, dicens: Petre, amas me plus his? Et alibi: Ioannes autem cæteros præter ab eo colebatur. Erit autem diligentissima in omne inquisitio, adeo ut si parua aliqua re, vel minima proximū excesseris, vel id sit deo curæ futurum, & ita ut ex fulgore superne accepto, beatorum quiuvis cognosci possit. Nempe & Loth cum iustior haberetur, haud tamen Abraham par esse iustitia videbatur: Item & Ezechias cum æquior esset, nec tamen David æquitate erat

1. Cor. 15

Mar. 15.

Ioan. 21

assimilis. Prophetæ insuper omnes cū iustitia abundarent, non tamen vel singuli cum Ioanne conferendi. Vbi igitur sunt qui post tam acerrimam meritorum inuestigationem, nullam fore gehennam arbitrantur, quādo & iusti omnes, si vel paruo reliquos antecesserint, haudquaquam paria sunt præmia recepturi? ut illud: Astrum enim ab astro distat gloria. Quo ergo pacto facinorosi eadem cum iustis statione futuri sunt? Huiusmodi rerum confusionem ne deum dixerim, neq; hominum quempiam factorum existimauerim. Quod si libet ex priscorum hominum erratis, & quantū illi inter se distent, & dei quā accuratissimum sit iudicium, patefaciam. Peccauit Adam, peccauit & Heua, ita ut vtriq; præuaricati sint, utq; nec paria eorum errata, sic absimili sunt affecti supplicio. Siquidem horum adeo erant peccata diuersa, ut Paulus asserat Adam nihil fuisse fallaciæ perpeffum, quin Heuam quia seducta sit, fuisse præuaricatam: etsi non impar esset vtriusq; deceptionis conditio, factum tamen est diuina illa & diligentissima inquisitione, ut tanta delinquentium argueretur diuersitas, quod Paulus illud dicere compulsus sit. Porro ob fratricidium cruciabatur Cain, quum Lamech qui hominem paulo post necasset, nullo sit eiusmodi tormento affectus: quumq; horū vterq; humanum sanguinē fudisset, grauius tamen esset Lamech culpandus, quod Cain exemplo nihil in melius profecisset: sed quoniam neq; fratrem admonitus interemit, neq; admitti facinoris delatore, qui commissa ederet, indiguit: neq; domino de cæde querenti impudentius respondisset, quin nemine inculante ipse homicidii se arguens damnalet, facilius est sceleris veniam assequutus. Cain vero quoniam his longe aliena facere est aggressus, cruciatibus & tormentis afficiebatur. Vides quā diligentem inuestigationem Deus hominū facta disquirat. Idcirco de his qui aquarum inundatione consumpti sunt, variis modis supplicium sumpsit. Diuersis etiam Israelitas poenis, & Babylonios, & qui Antio-

2. Tim. 2

chi fuere temporibus, Iudæos affecit, ut ostenderet se nostri haud mediocrem habere rationem: quum horum aliqui annos octoginta, quadringentos nonnulli fuissent seruitute oppressi: constetq; ex his plebisq; liberos præ esurie fameq; esitasse, fuisseq; calamitatibus & erūnis grauioribus affectos, quas neq; fato functi, neq; superstites euasissent: quippe quum potius Deus Sodomam laturum se, et Gomorrhā asserat, q̄ istorum hominum ciuitatem. Quod si nulla foret ei de nobis delinquentibus, vel proficientibus cura: aliquid fortē gehennam negare, & futura supplicia diffiteri, rationis præ se ferre videretur. Verum cum tanto studio incumbat, ne in aliquod ipsi facinus prolabamur, tātumq; impendat operæ, ut recte viuamus: conspicuum est quod peccatibus poenas, beneficientibus coronam sit & præmia largiturus. Nunc vero aduerte quā varie hominum sentiat multitudo, qui plerunque deo id culpæ affertunt, q̄ violentos & raptores nonnunquā tollerent, nefarios & facinorosos impunes sinat: quodq; ex his duntaxat supplicia minitur, culpant grauius, & iniquo animo ferunt: quorum etsi altero grauentur, alterum tamen probari per eos, & cum admiratione efferri laudibus oporteret. Sed o dementiam, o effratam & sine ratione mentem, o animum scelerratum, & in omne flagitium & scelus propensum. Vnde eiusmodi tua hæc deprauata emergit opinio: quod si maluerint qui hæc sentiunt, virtutibus inherere, quamprimum quauis ambiguitate reiecta, fiat de gehenna certiores. Queret aliquis, vbinam gentium, aut quibus in terris hanc gehennam sitam dixeris? Verum quid illud tibi est curæ: quum enim verum sit gehenna quærat, de loco sitūe nondū est aliquid inquirendum: quauis pleriq; pro certo non diffidentur esse hanc in Iosaphat valle constitutam: quod in certamine quodam, & bello apud veteres illos quondam in gehenna vallis Iosaphat gestio narratur: quod sacræ literæ nusquam affirmant. At si de situ & loco quæsieris, respondebo, dicamq;

M ; extra

extra terrarū orbem hunc aliquo esse positam. Non
ergo erit quo fuerit hæc loco sita, quin magis quo
pacto evitari possit, querendū: neq; quod pro nimia
eius indulgentia Deus nullas persape exigit in hæc
vita pœnas, futuris est diffidendum. nam ideo homi-
num tolerat errata, quia clemēs & pius, eorū potius
cōminatur, q̄ subito cursu inuadat. Inquit enim: No-
lo mortem delinquentis. Vnde cognosci potest, si
nulla esset peccati proposita mors, superuacaneum
id Christi dictum extitisse. Scio equidem vobis his
verbis nihil quippiam esse molestius, cum mihi sit
nihil suauius: vtinamq; quum coenatur, quum pran-
dium sumitur, quum lauatur, cum demum reliqua
peraguntur, de gehenna fieret apud nos mentio: nec
enim illius formidine aut hic aduersa videretur gra-
tia, aut pro suauibus prospera haberentur. Tu vero
quid graue, aut molestum dixeris: num paupertas?
num languores? num seruitutem? num corporis car-
citatem? Hæc certē ridicula videbuntur, si cuius ge-
hennæ incendio comparentur. Quin vel si fame &
longa vexatos adduxeris, vel ab ineunte ætate &
luminibus captos, & mendicos, pro esca hæc om-
nia, & cibo quodam lautiori ducentur, illorum tor-
mentorū respectu, quorum narratio frequentius
iteranda est, quando gehennæ cuiusmodi recordatio
nos eam incidere haud sinit. Nonne & Paulum au-
dis dicentem, qui pœnas perpetuò daturi sunt a fa-
cie domini: cuiusmodi & Nero fuit, quem idem An-
tichristi mysterium appellat, quum inquit: Myste-
rium iam operatur iniquitatis. Quid igitur? nihil
Nero, nihil Antichristus, nihilne mali & diabolus
patietur? Nunquid Antichristus pro diabolo futu-
rus est? num demum hi omnes nisi supplicio & pœ-
na cogantur, malis aliquando sunt finem facturi?
Verum dicet aliquis, nihil erit a gehenna verendum,
quam solum a Christi fide alieni homines adiciunt
sunt. Quæso quamobrem? quoniam fideles sui do-
mini iampridem habent notionem. At quid illud,
cum horum sit vita impurius, propterea q̄ maiores
sunt

Ezec. 18

1. Thes. 2.

sunt quàm illi pœnas daturi? quotquot enim sine le-
ge admittunt, sine lege & pereunt: qui vero in lege
deliquerint, & lege iudicabuntur. Item & seruus qui
herilis sit animi conscius, nec domino ad voluntatē
paruerit, multis vt vapulet necesse est. Quod si nul-
lam dixeris vitæ rationem reddendā fore, frustra q̄
id & vulgo opinari nonnullos: ergo nec diabolus
ipse cruciabitur, quia habeat & ipse dei notitiam
longe magis quàm homines certiorē. Siquidem
dæmones vniuersi & deum norunt, fatentur, & con-
tremiscunt. Itaque si vitæ huius actionum, prauo-
rumq; facinorum nullæ essent reddendæ rationes, fo-
rent & hi supplicio quouis liberati. Non ita se res
habent, nō ita, cauendum sanē ne vos fallat opinio.
Nam si certē nihil de gehenna cōstaret, quoniam pa-
cto duodecim apostoli bis senas & Israeliticus es-
sent tribus iudicaturi? Quid præterea & Paulus il-
lud assereret, inquit: Nonne videtis quoniam de
angelis (ne de temporariis his dixerim) sumus iudi-
cium facturi? Quid etiam & Christus illud protu-
lisset: Viri Niniuitæ resurgent, & condemnabunt
generationem hanc, eritq; terra Sodomorum magis
in die iudicii, q̄ hi tolerabilis? Qui illa ioco agis,
quæ serio agenda sunt? quid falleris insaniendo? quid
dei clemetiam oppugnas? eō enim gehennam Deus
& parauit, & comminatus est, vt illam trepidi caue-
remus. Itaque & qui eam tollit, nihil aliud eniti vi-
detur, q̄ vt falsa opinione captus in eā enixius pro-
labatur. Non igitur erunt illorum vires, aut manus
debilitanda, qui pro virtute contendunt, neque tor-
pentium augenda segnities: quando enim cum per-
tinaci hac & stulta vulgi persuasionē qua gehennā
negant, a scelere desistetur: quando etiam impone-
tur nequitie finis, aut vbi de iustitia constabit? non
deo solum quæ flagitiosum a iusto secernat, sed ar-
guat a peccatore delinquentem: id est, cur aliquoties
nonnulli hominum pœnas hic pro sceleribus luan-
serint, sint sanē dum viuunt, tormentorū expertes.

1. Cor. 6.

Luc. 11.

Si itaq; nullibi sit de gehenna compertum, nil profecto tibi quod eiusmodi obiectantibus respondeas, suppetet. Quocirca obsecro, vt rebus his irrisione dignissimis reiectis, eorum ora occludatis, qui longe aliter de gehenna q̄ vos ipsi senserint: quando vt perexigua errata, ita & benefacta acerrime conquerentur, adeo vt pro impudico oculorū aspectu penas daturi simus, proq; supuacaneis otioseq; dictis, pro leui insuper & tenui contumelia, proq; violentia demum ipsa tormenta nobis subeunda sint. Sic contra pro gelidioris aquæ cyatho communicato, vel solo gemitu, mercedē promerebimur. Da enim signum, inquit, in faciem ingemiscientium & dolentium. Quo igitur pacto affirmare audebis eum qui nostra omnia diligentius scrutetur, frustra fuisse gehennam comminatum? ne obsecro, ne, inquam, inani hac spe tum teipsum, tum tuę huius opinionis sectatores eas perditum. Nam si meis fortē diffidentem esse dictis censueris, Iudæos, Gentiles, hæreticosq; vniuersos rogato: respōdebunt sanē ad vnum omnes futurum iudicium, futuramq; vt bonorum, ita & malorum retributionem. Quod si homines haud satis petitioni huic facturos existimaueris, pe te vel dæmones ipsos, audies mox illos clamitātes:

Ezec. 9. Quid huc venisti nos ante tempus cruciatum? Quibus omnibus in vnum coactis, persuade animo ne frustra deliret, ne gehennam expertus, de ea certior fiat: quin illius contemplatione, et metu moderatior effectus, eiusdem queat & cruciatus effugere, & futuris bonis potiri.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI
de martyribus Sermo.

Nemo est qui nesciat martyrum glorias ad hoc diuino consilio a dei populis frequentari: nisi, vt & illis debitus honor dicetur, & nobis virtutis exempla fauente Christo monstrenur: vt dum hæc ita celebrari perspicimus, cognoscamus, quāta eos gloria maneat in celis, quorū natalitia taliter celebrant in terris: quo ponimus

etiam ipsi talibus prouocari exemplis, virtute pari, deuotione consimili ac fide: vt Christo præstante dimicare & vincere hostē possimus: vt parta victoria cū ipsdem sanctis in regnis cœlestibus triūphemus. Quis est enim, qui eorū volens merito copulari, nisi prius cōstantiam eorū teneat, sectetur fidē, imitetur virtutem passionis, eorum gloriam vitæ liniamētis aut inueniat, aut exquirat? Qui & si martyrio par esse non possit, tamen muneris tāti dignitate se quisque bonis actibus dignū præbeat. Adest enim clementissimus deus, qui desiderantibus suis aut martyrium præbeat, aut sine martyrio cum sanctis præmia diuina. Nobis namq; peccata nostra officiant: nobis, inquam, peccata nostra aduersa prouocant, arcent prospera, bona a nobis diuina repellunt. Qui si domino seruiremus, vt par est, cuncta nobis prospera prouenirent. Duæ sunt enim causæ in seculo, quæ homini aduersa importāt: quæ aduersa licet de vno malitiæ fonte procedant, tamen hæc nonnunquam peccatoribus & iustis æque obueniunt: sed diuersitate meriti discernuntur. Aliud enim pro peccatis affligi, aliud pro iustitia exerceri. In peccatore merito rum retributio, in iusto gloriosa de virtute certatio. Illic peccator, vt meretur, affligitur: hic iustus pro examine cōprobat. Vt enim infirmatur peccator aduersis, ita iustus tetationibus roboratur. Sic dimicant aduersus peccatum sancti: sic & laborando fortiores, & moriendo victores effecti sunt. Nullus athletes sine certamine fortior dici, nullus sine victoria poterit coronari. Nemo miles sine prælio hostem subiecit, nemo sine bello imperatorem promouit. Habes Christiane competentia arma, quibus hostem expugnes: habes fortissima tela, quibus inimicum debelles. His te iam dudū dominus per gratiam imbuuit, & postmodum Apostolus Paulus armauit. Hæc sunt arma, quibus dimicant sancti: quorū virtutes diligis, & victorias admiraris. Imitare Christiane, quos diligis, sanctos: & quorum virtutes frequentas, eorum vitam & instituta sectare.

M 5 Esto

186 DE MARTYRIBVS SERMO.

imitari
passive

Esto talis, de eorum exemplo: quia & hi de superiorū, tales effecti sunt. Nec enim virtus ab eo poterit imitari cuiusquā, qui eius vitā nō fuerit imitatus. Ceterū amare non est, quē imitari nolueris: & quē sectari detrectas, eum profecto amare te simulas. Habes exempla, quā secteris, vt vincas: quia Abel in principio ante vlliū exemplū, prior dedicauit martyrium. Qui quidem optaret innocēs in seculo viuere, quā a fratre occisus, in occidentis pernīcie martyrium dedicare. Cain enim nec innocentiam naturā seruauit, & pietatis iura in cāde fratris corruptis. Perpetrat scelus, quod nec ipse sciebat admittere, nec frater nouerat praeuere. Gerit diabolus totū, qui iam parentes fecerat peccatores. Gerit, inquam, diabolus totum: sed consentit Cain hosti, quem de parentum casu debuerat execrari: vt vterque reatuū crimen incurreret: & diabolus, qui parricidium iussit, & Cain, qui assensum persuadenti diabolo contumodauit. Solus autem Abel sanctissimus inter fratrem & diabolū, inter parricidam & hostem, inter persuadentem & factorem purus atq; integer perseverat. Est enim Abel innocens, gloriosus sacerdos et victima, immolator & hostia, antistes & holocaustum. Vt enim sancte atq; innocenter deo hostias immolabat: ita sancta atq; innocens hostia deo summo effectus est. Necnon & Iacob sanctissimum innocentem & iustum Esau reprobis impie atq; crudeliter minatur occidere: quod quidem facinus etiam ipse compleisset: nisi ad propagationem paterni seminis eum dominus referuasset, sicut idem Esau loquitur dicens: Appropinquet dies mortis patris mei, vt ego occidam Iacob fratrem meum. O nepharium scelus venenato ore prolatum. Vt fratrem occidat, patri mortem exoprat. Bis in vna causa delinquit: & dum oporat obitum patris, & dum disponit parricidū fratris. Non intelligit miser se gemino ac duplici crimine detineri: non intelligit, inquam, vtrumq; scelus a se in sua iam professione compleri. Nec considerat iudicio dei se perditum, nisi & hoc quod mente conceperat,

Gen. 27.

DE MARTYRIBVS SERMO. 187

reperat, suis sermonibus indicaret: vt malitiam, quā dominus in eo reprobauerat, sua professione expromeret. Denique Iacob fugā consiliū inuenit, ne immoratio sui fratrem faceret parricidam. Cuius quidē peregrinationis angustias, tribulationes, & metus, ita dominus gubernauit, vt in ipso durissimā seruitutis obsequio augeret patrimonio, locupletaret fide: & quod est amplius, per visitationes & diuina colloquia, angelicāq; luctamina, sua eum benignitate donaret. Quid Ioseph persecutione fratrum, quid Dauid Saulis regis atrocissimo metu, quid prophetarum, apostolorumq; sanctorum chorum, Iudaeorum odij, aut afflictos, aut iugulatos enumeremus? Quis enim sanctorum in seculo, non aut persecutionem peressus, aut ab inimicis est iugulatus? Nulli est dubium inimicum esse seculum sanctis domini. Vox est ad vos dicentis, Si me persecuti sunt, & vos persequentur. Et rursus addit dicens: Si de seculo essetis: non estis, & ego elegi vos de seculo, propterea odit vos seculum. Et rursum, Vos plorabitis & plangebitis, seculum autem gaudebit: vos tristes eritis, sed & tristitia vestra in lætitiā veniet. Timenda sunt Christianis presentis seculi gaudia: & optanda pro deuotione mœstitia, quæ coelesti lætitiā repensetur. Pro amore dei, odia humana optanda sunt: pro dilectione Christi, inimicorum insectatio appetenda. Nemo enim amatur a mundo, nisi qui odio fuerit Christo: nec diligitur a seculo, nisi qui execrabilis fuerit deo. Seculi est enim quodcumq; letatur: dei est, quod pro tristitia affligitur. Inimici sui amicū nemo in amicitias sumit, nisi qui amico inimicus esse voluerit. Ne inoduerit fratri, familiare sibi arrogat, nisi q ger manitatis iura violare emulo liuore desideret. Hosti dñi sui seruus nunq̃ famula, nisi a dño atrocissima feruente vexet. Nemo miles ab imperatore extra neo stipendiū accipit: sin autē, illū cui militat lēdit. Quid agis Christiane si dñi hoste amicū habueris? Quid agis, inq̃, si dilexeris seculū, saluatoris Christi hostem

Ioan. 15.

hostem pariter & inimicū. Quid agis, inquā, si amaueris mundum, qui deum tuum inimica crudelitate peremit? aut enim eris seruus acceptus, si domini tui inimicum fueris detestatus: aut si eius amaueris inimicum, eris ipse a domino alienus. Quare aut oderis inimicum, necesse est, si domini tui volueris esse charissimus: aut si eius amaueris inimicum, cū eodē in die iudicij multaberis. Fuge Christiane, fuge qđ dominus non amat: detestare & horre, quæ tibi deo testanda mandauit. Præsenti liberalitate æternam vitam mercare, momentaneo lucro præmia diuina acquirere. Thesauros tuos ad coelestia regna transmuta: te: foenerare in pauperibus dominū, in egenis Christum & pascere & vesti. Et serua mandata, quæ te ad vitam perducant: custodi præcepta, quæ te deo proximum faciant. Propterea ad æterna, ad futura festina. Nec te aliqua dulcedo seculi ac præsentis vite detineat, sed tibi futura omnia Christo numerante occurrant.

DE MARTYRIBVS, QVOD AVT IMITANDI, aut non laudandi sunt, Sermo.

QVI sanctorum merita religiosa charitate miratur, quique iustorum glorias frequenti laude colloquitur, eorum mores sanctos atque iustitiam imitetur: quoniam quem delectat sancti alicuius meritum, delectare debet par circa cultum dei obsequiū. Quare aut imitari debet si laudat, aut laudare non debet si imitari detrectat: ut qui alium laudat, laudabilem se reddat, & qui sanctorum merita admiratur, mirabilis ipse vite sanctitate reddatur. Nam si propterea iustos fidelesque diligimus, quod in ipsis iustitiam fidemque suscipimus, possumus nos quoque esse quod sunt, si faciamus ipsi quod faciunt. Nec enim difficile nobis est quod ab ipsis geritur imitari, cum sine præcedenti exemplo ab antiquis talia gesta conspiciamus: ut non ipsi aliorum meritis redderentur, sed æmulandæ virtutis seipsum præberent exemplum, ut dum nos ex ipsis & ex nobis alij proficiunt, sic Christus in suis semper

in ecclesia sancta laudetur. Vnde ab origine mundi innocens Abel occiditur, Enoch deo placens transfertur, iustus Noë inuenitur, Abraham fidelis probatur, Moyses mansuetus dignoscitur, Iesus castus, David lenis, Helias acceptus, Daniel sanctus, tres pueri victores redduntur, Apostoli discipuli Christi credentium magistri habentur. A quibus eruditi confessores fortissimi pugnant, martyres perfecti triumphant, & Christiani semper exercitus diaboli Deo armari debellant. In istis semper pares virtutes, dissimiles pugna, gloriosa victoria. Vnde tu Christiane delicatus es miles, si putas te posse sine pugna vincere, sine certamine triumphare. Exere vires, fortiter dimica, atrociter in prælio isto concerta. Considera pactum, conditionem attende, militiam nosce. Pactum quod spondidisti, conditionem qua accessisti, militiam cui nomen dedisti. Hoc enim pacto quos miraris cuncti pugnarunt, hac conditione vniuersi vicerunt, hac militia omnes triumpharunt. Denique considera præsentem deo te cum hoste pugnare, fauet ille ut vincas, fauet ut obrineas. Cū pugnas adest, cum dimicas præsens est. Tantum enim virium de eius præsentia concipis, quantum inimico debilitatis accedit. Tu erigeris in virtutem, hostis incidit in debilitatem. Tibi arma diuinitus ministrantur, illi malitiæ tela franguntur. Tibi conspectus dei virum adhibet incrementa, hosti præsens maiestas adiuvum adhibet incrementa, hosti præsens maiestas adiuvum adhibet incrementa. Tibi conspectus dei virum adhibet incrementa, hosti præsens maiestas adiuvum adhibet incrementa. Tibi angeli applaudunt, illi formidinem adhibent. Tibi enim fortitudo tribuitur, illius malitia infirmatur. Quibus tu foueris, ille opprimitur: quibus tu erigeris, ille prosternitur. In tua pugna dominus congregatur, dominus dimicat, dominus præliatur, & victoria tibi adscribitur. Certamen tuum dei certamen est, prælium tuum Christi est prælium. Quid trepidas, quid formidas, quasi tua virtute deuincas? Prende arma, procede in bellum, fortiter dimica, ut dimicanti adsit ille qui vinci non nouit. Non potest imperatorem demereri, qui hoste a se noluerit superari. Non potest regi esse acceptus, qui

190 DE MARTYRIBVS SERMO.

qui hosti fuerit lenocinatus. Nec enim hoste potest vincere, nisi qui atrociter voluerit dimicare. Victoria militis, peremptio est hostis: & peremptio hostis, gloria est imperatoris. Denique in certamine Christiano, aut superstes miles prostrato hoste beatus de praelio redit, aut hostem victor moriendo deuincit. Feliciter enim vincit, qui post victoriā vincti non nouit. Feliciter vincit, qui & diabolū & mundum post victoriā dereliquit. Feliciter vincit, qui proficiscens ē mundo diabolū quem in præsenti deuicit, in futuro cum domino iudicabit. Alios enim post vnum certamen ad alias palmas dominus feruat, alios consummato martyrio iam coronat: alios victores retinet in exemplum, alios iam perfectos transmittit ad cælum. Alios frequenter desiderat videre certantes, alios passione iam meritos imponi regnis cœlestibus triumphantes: vt imperatoria Christi ab omnibus dignatio collaudetur, qui in suis & semel & frequenter hostem deuicit, & quemlibet quomodo pugnare viderit, munerabit. Tantum contra hostem excitetur animus, exerantur artus, de uotio præparetur, vt procedens miles ad bellū, vel primo praelio coronetur, vel frequentibus trophæis palmarum numero honoretur. Sic dimicarunt, quos diligere Christiane consuesti: sic præliati sunt, quos semper amasti. Denique tres pueri in Chaldaea Barabari regis dum terrores despiciunt, formidines calcitrinas contemnunt, sic eundem regem cum suis ignibus deuicerunt. Daniel quoque cultor dei, amator iustitiæ, veritatis defensor, dum in asserendo deo regis edicta contemnit, sic & leonum rabiem vicit, & inimicorum interitū exultauit. Petrus & Iohannes Apostoli ad orandum deum hora nona Salomonis templum ascendunt, claudum curant, virtutem faciunt, quinque milia hominum prædicando acquirunt. Vnius cura, multitudinis salus efficitur. Vnus enim curatur, & multi saluantur. Vnum membri vitium homine vno corrigitur, sed plurimorum utilitates operante domino reparantur. Vnius debilitas curatur,

DE MARTYRIBVS SERMO. 191

tur, sed multorum salus acquiritur. Vexato sanitate redditur, sed priuatas in obduratis corrigitur. Ascendunt Apostoli dominum deprecari, sed preces claudum non poterant aspernari. Præueniuntur precibus preces, rogantem claudum rogatū ante audiunt quæ precentur: nec permittit claudus orare illos quos petit, nisi prius acciperet ipse quod optauit: vt ante ab eis quod voluit impetraret, quàm ipsi à domino quod volebant expeterent. O gloriosum Apostolorum meritum, qui ante in templo operantur, quàm ipsi dominum deprecantur: ante virtus ostenditur, quàm oratio ad dominum præmittatur: effectus preces præueniunt, virtutes desideria antecedunt: nec expectatur vt vota ad dominum præmittantur, quia dominus ipse ante efficit, quàm rogetur. Interea claudus aliud petit, & aliud accipit: aliud postulat, & aliud impetrat: aliud cupit accipere, & aliud à domino meruit impetrare. Postulat eleemosynam, & sanitatis accipit curam. Petit aliquid ad victum accipere, & integritatem corporis meruit recuperare. Quod petit, inquit Petrus, non habeo: sed illud dabo, quod ex gratia Christi redundo. Argentum quidem & aurum non est mihi, quod autem habeo, hoc do tibi. In nomine domini Iesu Christi, surge & ambula sanus. Sanctissimus Petrus nihil sibi de facto, nihil de opere, nihil de virtute adscribit: sed totum illi adsignat, per quem meruit quod impleuit. Denique cura, vt dixi, vnus claudi negotium geritur multitudinis, vnus sanus efficitur, & plurimorum utilitati consulitur. Ad id mirantur cuncti virtutem, stupet factū, honorant deum, quinque milia credunt in Christum, vt & claudi desiderium, & Apostolorum meritum, & benignitatis Christi in multorum salutem probaretur exemplum.

192 DE B. PHILOGONIO ORATIO.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI ORATIO de beato Philogonio, qui fuit ex patrono causarum factus episcopus, & quod nihil æque reddidit nos deo probatos, atque si studiosi sumus earum rerum quæ publicæ cōducunt vtilitati, & quod negligenter adeuntes mysteria grauissime puniuntur etiam si semel tantum in anno scelus hoc commiserint. Dicta est autem quinque diebus ante nativalem Christi, Erasmo Roterodamo interprete.

Contra
riis ratio-
natur.

EGO quidem & hodie destinaram aduersus hæreticos luctaturus vestes exuere, quod dicitur stabat debiti vobis persolvere: Verum beatus Philogonii dies, cuius hodie memoriam celebramus, ad ipsius benefactorum enarrationem magis quam nostram euocauit. Et omnino parendum est. Etenim si qui patri matriue maledicit, morte moritur: profecto clarum est eum qui benedixerit illi vitam præmia recepturum: & si iis qui iuxta naturam parentes sunt tantam debemus præstare beneuolentiam, multo magis id præstandum iis, qui iuxta præritum sunt parentes, potissimum verò quum illi vitam defunctos nostrā laudatio nihilo reddat illis gloriosiores, nos verò congregatos tum qui loquimur, tum qui audimus, reddat meliores. Nam ille quidem subuectus in cœlum haudquaquam egredi potest humanis laudibus, ad feliciorē magisque decoratam quietem profectus. Cæterum nos qui hæc inus hic versamur multaque opus habemus exhortatione, illius egemus encomiis, quod videlicet ad imitationem excitemur. Quapropter sapiens quidam hortatur, dicens: Memoria iusti cum laudibus. Non perinde quod laudantur qui decesserunt, sed quod ille potius qui res istas egregias laudibus vehunt. Quam niam igitur hæc ex re tanta nobis vtilitas proficitur, obtemperemus neque recusemus. Nam et ipsam tempus huic narrationi congruit. Siquidem hodie beatus ille ad tranquillam omnisque turbationis exemptam vitam translatus est, coque nauigium appu-

Prov. 10.

DE B. PHILOGONIO ORATIO. 193

lit, vbi deinceps non poterit metuere naufragium, nec villam animi deiectionem aut dolorem. Et quid mirum est, si locus ille purus est ab omni molestia animi, quum Paulus hominibus adhuc in hac vita degentibus loquens dicat: Semper gaudete, sine intermissione orate. Quod si hic, vbi morbi, vbi infestationes, vbi præmaturæ mortes, vbi calumnix, vbi inuidiæ, vbi desperationes, vbi iræ, vbi cupiditates, vbi innumerabiles insidiæ, vbi quotidiane solitudines, vbi perpetua sibiq; coheretia mala sunt, innumeros ex omni parte dolores adseretia, Paulus dixit fieri posse vt semper gaudeamus, si quis paululum ex rerum mundanarum fluctibus erexerit caput, vltimam suam recte moderetur composueritq; multo magis postquam hinc demigrauerimus facile compotes erimus eius boni, quum hæc omnia sublata fuerint, aduersa valetudo, morbi, peccandi materia, vbi non est meum ac tuum, frigidum illud verbum & quicquid est malorum in vitam nostrā inuehens innumeratim gignens bella. Quamobrem maxime precator huius sancti felicitati, quod quanquam translatum est, arque hanc quæ apud nos est ciuitatem reliquit, tamē in alteram transit ciuitatem, nempe dei, ac digressus ab hac ecclesia ad illam peruenit, quæ est primogenitorum descriptorum in cœlis, ac reliquit hisce festis transit ad celebritatem angelorum. Etenim quod & superne sit ciuitas, ecclesia ac celestas, audi Paulum dicentem, Accessistis ad ciuitatem dei viuentis, ad Hierosolymam cœlestem, & ecclesiam primogenitorum descriptorum in cœlis, & ad innumerabilem angelorum frequentiam. Non solum autem ob multitudinem virtutum cœlestium, verum etiam ob abundantiam honorum, ac iuge gaudium et læticiam, panegyrim, hoc est, totius multitudinis cœtū appellat totam illam vitam. Nec enim alia res facere solet panegyrim, quam mercium venalium copia, quum triticum, ordeum, & omniū frugum species, ouium greges, bouum armenta, vestes aliæq; id genus plurimæ importantur, aliis

1. Thes. 5.

Heb. 12.

πανηγυρις

) (N quidem

quidem vendentibus, aliis verò commercantibus. Sed quid, inquis, harum rerum est in cœlis? Horum quidē nihil, sed sunt his multo magis præclara. Non enim illic sunt triticum, ordeum, ac frugum variae species, sed illic ubiq; fructus spiritus, gaudium, benevolentia, bonitas, pax, ac mansuetudo summa exuberat copia. Non ouium greges, non bouum armenta, sed spiritus iustorum perfectorum, animarum virtutes, vitæq; recta facta per omnes cœlos videre licet. Non velles aut amictus, sed coronas quouis auro pretiosiores, tum brachia, certaminum præmia, aliæq; innumera bona reposita iis qui recte fecerint: adhæc ibi est multitudo congregatorum, longe tum copiosior, tum honoratior. Neq; enim constat ex viris vrbanis indigenisq; sed hic sunt angelorum innumera milia, illic sodalitia prophetarum, alibi martyrum chori, Apostolorum ordines, cunei iustorum, omniumq; qui fortiter rem gesserunt varij cœtus. Profecto miranda panegyris est. Iamq; id sanè maius est omnibus, quod in media frequentia versatur horum omnium rex. Etenim vbi dixisset, ad innumerabilem angelorum frequentiam, subiecit, & ad iudicem vniuersorū deū. Quis vnquā vidit in panegyrim prodeuntē regē? Hic quidē nemo vidit, illic autē qui adsunt perpetuo vident, quatenus illum videre licet, non solum præsentē, verū etiam suæ gloriæ splendore condecorantem vniuersum cœtum. Et nostræ quidem celebritates sub meridiem plerūq; soluantur, illæ vero non itē. Neq; enim mensuri in orbem recursus, neq; annorū circuitus, neq; diērum numerū expectat: sed stat perpetuo, illiusq; bona finem nō habet, nec senescere nec marcescere possunt, sed sunt tum senij, tum mortis expertia. Nullus illic tumultus, quemadmodum hic: nulla turbatio, sed ingens omnium cum ordine decenti compositio, haud locutus atque in cithara quapiam, modulatissimum concentum & quauis musica suauiore reddentū vniūsq; creaturæ domino, dum anima illic velut in sacris adytis, diuinisq; mysteriis, diuinorum arcanorū

DE B. PHILOGONIO ORATIO. 195
 num celebrationem peragit. Ad hanc beatam requiem transit beatus Philogonius. Quænam igitur oratio par sit viri laudibus, quem Deus tam felici sorte dignatus est? Non est villa. Sed age dic mihi, num idcirco silebimus? Et cuius rei gratia conuenimus? An dicemus nos haud posse magnitudinem gestorum oratione consequi? Arqui ob hoc ipsum necessum est dicere, quandoquidem hæc est præcipua laudum illius pars, quod factis verba æquiparari non possint. Nam quorum benefacta naturam etiam superant mortalem, perspicuum est, quod horum laudes excedunt linguam humanam. Haud tamē ob id aspernabitur officium nostrum, quod pro viribus præstamus, sed suum imitabitur dominum. Siquidē & ille viduæ duos tantum obolos deiciente in gazophylacium, non tantum duorum obolorum mercedem reddidit. Quir ita tandem? Quoniam nō perpendebat pecuniæ modum, sed animi diuitias. Nā si pecuniæ modum expendas, magna paupertas est: si voluntatem explices, ineffabilem videbis excellentiam mercedem. Proinde quamuis nostrę facultates exiguę sint minimiq; pretij, attamen quæ possumus offerimus. Ea licet non respondeant magnitudini meritorum animæ præclari iustiq; Philogonii, tamen hoc ipsum celsitudinis illius maximum fuerit argumentum, quod nec pusilla repellat, sed ideq; faciat quod solent diuites. Siquidem illi qui acciperint tenuibus exigua, quibus non egent, sua vicissim apponunt, remunerantes eos, qui quod poterant obtulerint. Itidem & hic, quum acceperit a nobis laudem verbis peractam, qua nequaquam eget, retribuet nobis per ipsa facta benedictionem, qua us auspicabimur. An a magistratu, quem spiritus illi tradidit gratia? Nam mundani magistratus nequaquam possunt Christianorum demonstrare virtutes, quin potius frequenter habent accusationem malitiae. Quā ob causam? Quoniam & solitudines amicorum, & circumcursationes, & adulationes aliæq;

per multa his scediora tales magistratus solent conciliare. Ceterum ubi deus suo suffragio designat aliquem, illaq; manus sanctum contigerit caput, in corruptum suffragium, alienum ab omni suspitione iudicium, indubitata fuerit delecti comprobatio, propter eius qui delegit auctoritatem. Porro quod elegerit illum deus, vel ex ipsa morum integritate perspicuum est, quippe quem ex medio abreptum foro ad thronum hunc euexerit: adeo castam & in signem prius egit vitam, quum uxorem haberet at filiam, & in forensibus negotiis versaretur, adeo forem ipsum splendore vicit, ut protinus ab illo gestito, hoc magistratu dignus videretur, & a tribunali ad tribunal euectus sit. Ac tum quidem hominibus patrocinebatur aduersus homines qui struebant insidias, iis qui afficiebantur iniuria, superiores reddens iis qui iniuriam inferebant. Hic autem ad hominibus patrocinebatur aduersus daemones inuidentes. Quantum autem sit pietatis argumentum, quod deus illum tanto magistratu dignum iudicavit, aut Christus excitatus a morte quid dicit Petro, postquam enim illum interrogasset, Petre amas me? Isq; respondisset: Tu domine scis quod amo te. Non dixit Christus, abice pecunias, ieiunium exerce, macera te laboribus, mortuos excita, daemones abige, nihil vel horum vel aliorum miraculorum recteq; factorum in medium adduxit, sed omnibus illis pratermissis dicit illi: Si diligis me, pasce oves meas. Hoc autem dicebat non solum ut nobis certissime declararet quantopere ipsum diligeret Petrus: verum etiam ut palam faceret quantam haberet beneuolentiam erga suas oves, exemplum proposuit Petri erga ipsum amoris, tantum non dicens: Qui diligit oves meas, me diligit. Vide igitur quam multa propter hunc regem pallus sit Christus. Homo factus est, serui formam assumpsit, consputus est, alapis caesus est, per stremo ne mortem quidem recusauit, & quidem ignominiosissimam. Quin & ipsum sanguinem hunc effudit. Itaq; si quis voluerit illi commendatus esse, et

Ioan. 21.

tam habeat ouium illius, publicam quaerat utilitatem, fratrum suorum saluti prospiciat. Nullum enim officium hoc deo charius est. Et ob id alicubi dicit: *Luc. 22.* Simon Simon, expetiuit te satanas ut cribraret te tamquam triticum, sed ego rogaui pro te, ne deficiat fides tua. Quod igitur huius sollicitudinis curaq; praemium mihi rependis? Sed quam tandem poscit repetitionem? Eandem curam quam nobis impendit, reposcit. Nam & tu, inquit, aliquando conuersus coram fratribus tuis. Sic & Paulus ait: Imitatores mei Christi imitatores. Quomodo ille factus est *1. Cor. 4.* estote sicut & ego Christi. Quomodo ille factus est Christi imitator? Omnibus per omnia placens, non quaerens suam ipsius utilitatem, sed multorum, ut salui fierent. Rursus alio loco dicit: Etenim Christus non sibi ipsi placuit, sed multis. Neq; prorsus alia res est, quae perinde declaret doceatq; quis sit fidelis & amans Christi, quam si fratrum curam agat, proq; illorum salute gerat sollicitudinem. Hae omnes audiunt & monachi, qui montium occuparunt cacumina, quib; modis omnibus seipsum mundo crucifixerunt, quod pro viribus ecclesiarum praefectos adiuvant, horumq; curas leniat precibus, concordia, charitate, scientes quod in modis omnibus opitulentur iis qui tot periculis obiciuntur per gratiam dei, totq; negotiorum curas sustinent, quibuscunq; possunt rationibus auxiliantur, quanquam procul habitantes, et victus fors ipsis perisset, & tota in scopulu impigeret sapientia. Verum hoc esse maximum amicitiae erga Christum argumentum, declaratur et hinc. Vide autem autem quomodo. mirus hoc episcopi administrant. Quin potius non est opus hic pluribus veris aut voce nostra, quum vester fauor vestrumq; studium hoc vltro declaret. Quemadmodum enim aliquis ingressus vineam, vitesq; contemplantus, pampinis comantes, fructu grauidas, maceris ac septis undique munitas, haudquaquam desiderat orationem cuiusquam qui demonstret vinitoris industriam & agricolae virtutem: Itidem & hic, si quis ingressus conspiciat vites spirituales, vestrumq; fructus

2. Cor. 3.

contempletur, nil opus habuerit ut ex cuiusquā oratione discat qualis sit vester prepositus. Sicut et Paulus scribit alicubi: Epistola mea vos estis, quæ inscripta est, & legitur. Fluvius arguit qualis sit fons, & fructus indicat qualis sit radix. Dicendū igitur erat & tempus & initium quando vineam hanc susceperit. Neque enim hoc minimū habebit momenti ad absolvendam Encomii partē, sed omnino satis fuerit declarandam hominis virtutem. Res tum erat multæ difficultatis, quā nuper esset sedata persecutio, manentibus etiamnum gravissimæ tempestatis illius reliquiis, quumq; negotia plurimam desideraret correctionem. His insuper illud adiungendum erat, quod quemadmodum dicebam, hereticorum factio sub illo nata negotium exhibuit illius sapientia cuncta prospiciente. Verum ad aliam necessariā materiam nobis festinat oratio, eoque cōmuni patri, beatorum Philogonii sectatori hæc dicenda relinquentes, ut qui mellis nobis teneat quicquid est antiquitatum, ad aliam concionandi rationem transeamus. Appertit enim festum omnium festorum maxime venerandum, adorandumq; quod si quis appellet omnium festorum metropolim, haudquaquam aberrat. Quod autem hoc est? Christi iuxta carnem natiuitas. Ab hoc enim illustratio dei, festum videlicet Epiphaniarum, ac sacrum Pascha, Ascensio, & Pentecoste, originem ac fundamentum ducunt. Nisi enim secundo carne natus esset Christus, nequaquam baptizatus esset; nam id est festum Theophaniorum. Nequaquam fuisset crucifixus, nam hoc est festum Paschæ. Nequaquam misisset spiritum sanctum, quod est festum Pentecostes. Itaque ab hoc ceu fonte quorūpiam, hi diversi amnes orti, nata sunt nobis hæc festa. Verum non ob hoc tantum par est hunc diem cæteris anteponi, sed etiam ob id, quod id quod in hoc natum est, cæteris omnibus est venerabilissimum. Nam quod Christus homo factus mortuus est, quum nullum omnino peccatum perpetrasset, quid huic amplius poterat adiungi miraculo? Sed mor-

tale corpus assumpsit. Erat quidem et hoc admirandum. Cæterum quod deus quum esset, voluerit homo fieri, tantumq; sese demittere sustinuerit, quantum ne cogitatione quidem complecti queas, hoc est omnium maxime reuerendum, stuporisq; plenum. Quod quidem & Paulus admirans dicebat, si ne cōtrouersia magnum pietatis mysterium. Quod magnum? Deus declaratus in carne. Ac rursum alibi: Non enim angelos apprehendit deus, semen Abraham apprehendit. Vnde debuit per omnia fratribus assimilari. Propter hoc potissimum amplexor diligēq; diem hunc, & amorem eius in mediū propono, ut vos huius amatorij pharmaci participes reddam. Eoque rogo vos omnes obsecroq; ut summo studio summaq; cum alacritate velitis adesse, sed prius suam quisque domum repurget, ut videamus dominum nostrum in cunis iacentem, ac fasciis inuolutum, horrendum ac stupendum spectaculum. Quid enim excusabimus, aut quam veniam obtrinebimus, si quum ipse nostra causa descenderit in coelis, nos ad illum vel ex ædibus ire grauemur: quum alienigenæ barbariq; ex Perside accurrant ut illum videant in præsepi iacentem, tu vero ne breue quidē spatium emetiri sustines, ut hoc felici spectaculo perfruaris, Nam si cū fide accesserimus, proculdubio videbimus illum in præsepi iacentem. Si quidem hæc mensa vicem explet præsepis. Nam & hic ponitur corpus dominicum: non quidem fasciis inuolutum sicuti tunc, sed vndiqueque spiritu sancto conuestitum. Qui mysteriis initiati sunt, intelligunt quæ dicuntur. Ac Magi quidem nihil aliud quàm adorant, tibi verò si cum pura accefferis conscientia, permittemus ut sumas, & sumpto domum ab eas. Accede igitur tu quoque munera offerens, non qualia deferebant illi, sed multo religiosiora. Obtulerunt illi aurum, offer tu temperantiam ac virtutē. Obtulerunt illi thus, offer tu puras preces, quæ sunt odoramenta spiritualia. Obtulerunt illi myrrhā, offer tu modestiam, & cor submissum cū eleemosyna.

1. Tim. 3.

Heb. 3.

Quod si hisce cum muneribus accefferis, multa cum fiducia particeps eris huius sacræ mensæ. Nam hæc ideo nunc loquor, quod sciam certo futurum, quod in illa die complures accedant, irruantq; ad victimam hanc spirituales. Id igitur ne faciamus ad detrimentum & condemnationem animæ nostræ, sed ad salutem; iam nunc obtestor obsecroq; vt omnibus modis repurgatis animis vestris, ita demum adeatis mysteria. Neque mihi quisquam dixerit, vereor, habeo conscientiam peccatis oppletam, sarcinam circumfero grauissimam. Sufficit enim horum quinq; dierum tempus, si sobrius fueris, si attentus, si vigilaueris, multitudinem peccatorum reddes contractiorem. Nec illud perpende quod breue tempus est, sed illud considera quod benignus est dominus. Quando quidem & Niniuitæ tridui spatio tantam iram Dei a se depulerunt, nec obstitit illis temporis angustia, sed animi promptitudo amplectens domini benignitatem, totum peragere valuit. Et meretrix illa breui temporis momento, quum ad Christum accessisset, omnia probra diluit. Quin & calumniantibus Iudæis, quod illa admisisset, tantamq; præbuisset fiduciam, Christus illis quidem silentium imposuit, hanc vero malis omnibus liberatam, comprobatoq; illius studio, a domum remisit. Quid ita tandem? Quonia feruenti animo, & flagranti corde, ardentiq; accessit fide, sanctosq; illos ac sacros attigit pedes, solutis capillis, fontibus lachrymarum ex oculis emissis, vnguento profuso. Etenim per quæ deceperat homines, per eadem parauit remedia poenitentiae: per quæ auocarant oculos in temperantium, per hæc emisit lachrymas: per capillos arte compositos multos illexerat ad peccatum, per eosdem pedes absterxit Iesu. Vnguento multos inescarat, per hoc pedes illius lauit. Proinde & tu quibus rebus prouocasti dei, per has rursus facito propitium. Prouocasti illum pecuniarum rapina, per easdem illum reconcilia, quumq; & rapta restitueris illis quos iniuria affeceris, & alia insuper addideris, dicito iuxta Zacchæum: Reddo si quid rapui, quadruplum.

druplum. Prouocasti linguæ maledicentia, multis contumelia affectis: vicissim lingua placato, puram emittens preces, benedicens maledicentibus, laudans vituperantes, gratias agens iniuriam inferentibus. Hæc non egent multis diebus annisve, sed solo animi proposito vniuo die perficiuntur. Discede a malo, virtutem amplectere, desiste a prauitate. Polliceor te posthac ista non commissurum, & istud sufficiet ad excusationem. Ego testificor ac fideiubeo fore, vt si nostrum quisque qui peccatis obnoxius sumus recedens a pristinis malis, ex animo vereq; promittat Deo se postea nunquam ad illa rediturum, nihil aliud Deus requirat ad satisfactionem vltiorem. Benignus enim est, & quemadmodum parturiens cupit enitescere, ita & ille cupit effundere suam misericordiam, sed obstant peccata nostra. Diruamus igitur maceriem, atq; ex hoc iam tempore festum auspicemur, hosce dies quinque negotiis omnibus valere iussis. Valeat forum, valeat curia, facestant mundana curæ, cum pactis & contractibus: animam meam seruare cupio. Quid lucrifecerit homo, si totum mundum lucrificans, animæ suæ iacturam faciat? Egressi sunt a Perside Magi, egredere tu e temporariis negotiis, ad Iesum proficiscere, non est longum intervallum si velimus. Non enim necesse est transire mare, neque montium superare cacumina, sed domi sedens, si pietatem exhibeas, multamq; cordis compunctionem, poteris illum videre, potes totam diruere maceriem, totum submovere obstaculum, abbreviare vitæ longitudinem. Deus enim, inquit, appropinquans ego sum, & non deus procul. Et dominus prope est omnibus inuocantibus ipsum in veritate. Nunc autem multi Christianorum in tantâ vecordiam, tantumq; venere contemptum, vt quum innumeris scateant malis, nullam tamen vitæ suæ curam habeant: sed in diebus festis negligenter ac temere ad mensam hanc accedant, haud intelligentes quod communionis tempus non est festum, neque celebritas, sed conscientia pura, vitæq; a peccatis repurgata. Quemadmodum

enim qui sibi nullius mali conscius est, hunc oportet singulis diebus accedere: sic qui peccatis occupatus est, nec poenitet, eum ne in festis quidem accedere eum est. Neque enim semel in anno accedere, liberat nos a peccatis, si indigne accesserimus, quin hoc ipsum potius auget damnationem, quod quum semel tantum accedamus, ne tum quidem pure accedimus. Quapropter adhortor vos omnes ne negligenter, vel in festo die cogente ad diuina mysteria accedatis, sed quando parabitur huius sacræ hostiæ fieri participem multis ante diebus repurgetis vos ipsos per poenitentiam, precatorem & eleemosynam. Denique per hoc ut vacetis spiritualibus, nec denuo conuertamini canis in morem ad proprium vomitum. An non enim absurdum tantam habere curam rerum corporaliū, ut appetente festo multis ante diebus vestem & seruiis depromptam diligenter appares, emas calceamenta, mensa largior splendidiorque pareatur, denique variam vndique rerum copiam excogites, omnibusque modis temetipsum ornes, nitidumque reddas: animæ verò neglectæ, sordentis, squalidæ, fame contabescentis nullum habere respectum, quum sola maneat impura: ac corpus quidem nitidum huc adducere, animam verò nudam incultamque? Atqui corpus quidem videt conseruus, neque quicquam est detrimenti, quomodocumque fuerit habitum: illam autem videt Dominus, qui grauissime punit negligentiam. An nescitis quod hæc mensa plena est igni spirituali? Et quemadmodum fontes aquæ vim exundant, ita hæc flammam quandam habet arcanam. Ne igitur accesseris stipulam adferens, non ligna, non forum, ne augeas incendium, exuratque animam ad communionem accedentem: sed accede ferens lapides pretiosos, aurum, argentum, quod puriorem reddas materiam, multoque cum lucro discedas. Si quid mali est, abigas ab animo. Habet quis inimicum, grauiter læsus, soluat similitudinem, coerceat animum exarscentem, intumescensque, ne quis sit tumultus aut perturbatio. Regem enim excepturus es per

communionem: quum autem rex ingreditur animam, oportet magnam esse tranquillitatem, multumque silentium, profundam cogitationum quietem. Sed atrociter læsus es, nec potes iram remittere. Quid igitur? An igitur te ipsum magis etiam & grauius lædes? Neque enim tatis malis te afficiet inimicus, quæcumque fecerit, quibus te ipsum afficis, si non illi reconcilieris, sed dei leges conculcaris. Ille te contumelia affecit, dic mihi num tu ideo deum afficies contumelia? Etenim non recipere in gratiam eum qui molestiam attulit, non tam est illum vlscisci, quam deum afficere contumelia legis huius autorem, precipientis ut inimicis reconciliemur priusquam accedamus ad altare. Proinde ne respicias ad conseruum, neque ad magnitudinem iniuriarum, quas intulit ille, sed ad deum, illiusque timore in animum immisso, illud expede, quod quo maiorem vim admoueris animo tuo, post innumera mala cogens illum redire in gratiam cum eo qui molestiam intulit, tanto maius præmium feres a deo, qui hæc præcepit. Et quemadmodum hic deum excipis multo cum honore, sic & ipse te illic multa cum gloria excipiet, reddens tibi millecuplam istius obedientiæ mercedem: quæ nobis omnibus assequi contingat, gratia & beniguitate domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI IN IVVENTUTINUM & Maximum martyres, sermo, docto quodam interprete.

Heri beatus Babylas cum tribus pueris nos hic congregabat, hodie verò per sanctorum milium, in acie exercitū Christi ostendit. Heri quadriga martyrum, hodie biga se ostendit. Impar eorum est ætas, sed par fides. Variæ certamina, sed eadem fortitudo. Illi tempore superiores, isti recentiores. Et quum tantus thesaurus sit ecclesiæ, novas & veteres habentis margaritas:

tas: sed vna omnium est gratia. Eorum flos neque
 languescit, neque defluit tempore. Nescit vetustas
 rubiginem splendoris istius natura. Temporis ac-
 cessione, opes quæ ad corpora spectant, facile inter-
 reunt, vestimenta absumuntur, domus destruuntur,
 & aurum rubigine consumitur: & in summa, om-
 nium sensibilium facultatum natura tempore tan-
 dem aboletur & intercidit. At non sic se res habet
 in spiritualibus thesauris, de martyribus, inquam,
 qui semper in eodem manent vigore, semper in eo-
 dem iuventutis flore sunt, semper suæ gloriæ fulgo-
 rem emittunt & radios. Quod scientes non aliter
 priscos, aliter recentiores colitis sanctos, sed eadem
 alacritate omnes. Non enim exploratis tempus, sed
 exquiritis animi fortitudinem, fidem, zelum feru-
 dum, & eas virtutes, quas præ se ferunt sancti, ob
 quorum honorem hodie convenimus. Hi enim tan-
 to amore dei flagrabant, ut etiam extra persecutio-
 nis tempus, martyrii corona redimitti fuerint, absque
 pugna triumphum retulerint, absque prælio victoria
 positi sint, absque theatri certamine brauium rapuer-
 rint. Et quomodo hoc? Ego dicam: sed ferte me rem
 paulo altius enarrantem. Erat rex etiam nostro ævo
 omnes qui se præcesserunt, impietate vincens, de
 quo & heri à me dictum. Qui, cum videret res no-
 stras martyrum morte clariores fieri, & ea causa non
 solum viros, sed & teneros pueros, virginesque non-
 dum nubiles: & in summa, ex omni sexu & ætate
 quosdam pro religione ad mortem proficere, crucia-
 batur & dolebat. Cæterum mouere bellum man-
 festè nolebat. Omnes enim, dicebat, ad martyrium,
 quasi ad alvearium apes volabunt. Hæc autem non
 à semetipso habebat, sed à progenitoribus suis didi-
 cerat. Etenim & illi, utpote tyranni ecclesiam inle-
 starunt, & populi quoque in nos insurrexerunt, quum
 adhuc parua religionis scintilla esset: eam tamen
 non expugnarunt, neque confregerunt, sed ipsi potius
 contracti sunt. Augebatur quotidie scintilla hæc,
 ferebaturque in sublime, & omnem vndique orbem inua-
 debat.

debat. Cum occiderentur, adureretur, suspenderen-
 tur, præcipitarentur, bestiis obicerentur fideles: car-
 bones sicut lutum calcabant, mare & fluctus sicut
 pratium intuebantur, ad gladium sicut ad diadema
 & coronam currebant: omniaque tormentorum gene-
 ra ita contemnebant, ut ea non solum generose &
 fortiter ferrent, sed & alacriter & volupe. Enimue-
 ro sicut plantæ rigatæ magis crescunt, ita & fides no-
 stra oppugnata magis floret: & seditione agitata,
 incrementa maiora sumit. Neque horti aquis irriga-
 ti ita germinant & fecundi sunt, ut ecclesiæ, si mar-
 tyrum irrigentur sanguine. Hæc omnia atque plura
 cum rex ille sciret, meticulosior erat, quam ut mani-
 festè cum nostris confingeret. Non, inquit, triumphos
 & victorias, & coronas mutuo parabimus. Sed
 quid facit? Vide oro malignitatem. Medicos & mi-
 lites, & oratores omnes, vel à professionibus suis di-
 scedere, vel fidem suam abiurare iubet. Excitavitque
 in hunc modum contra nostros bellum tela eminus
 mittens, ut si à fide desisteret, ridiculè vincerentur,
 utpote qui fidem opibus non præferrent: sin gene-
 rose perseverarent, & vincerent, neque sic egregia foret
 victoria, neque insignis triumphus. Nihil enim
 magnum, artem vel professionem pro pietate con-
 temnere. Neque is saxuitiæ eius finis erat. Nam ob
 hæc, si quis superioribus annis, cum adhuc pii reges
 rerum potirentur, vel altaria demolitus fuisset, vel
 templa suffodisset, vel oblationes diripisset, vel
 aliud tale quiddam egisset, rapiebatur ad tribunal,
 & occidebatur, etiam insons, & duntaxat delatus.
 Fungebat quoque & alias varias causas, ita ut pie vi-
 ventium nemo non lugeret. Agebat autem hæc, ut
 obscuraretur, contemptaque esset martyrii corona, &
 nihilominus cades & strages fierent. Nihil tamen
 arte hæc proficiebat. Nam qui ita affligebantur, non
 ad illius calculum & malignitatem spectabant, sed
 ad incorruptum iudicem, à quo & cælestem coro-
 nam accepturos sese confidebant. Interea cum hæc
 ita sese haberent, & bellum quidem rex parturiret
 aduersus

aduersus nostros, cessaret autem, veritus ne vinceretur: accidit ut milites quoddam conuiuium haberent, in quo & martyres, quos hodie colimus, erant. Cæterum, ut conuiuiorum mos est, cum varii sermones hinc inde dicerentur, aliq; alia tractarent, martyres nostri mala sui seculi inter se deplorabāt, longe feliciora fuisse superiora asserētes, dicebantq; & inter se, & ad sodales: Quem iuuaret ultra viuere, vel spirare, vel solem intueri, sacris legibus ita conculcatis, pietate ita violata, creaturarum omnium domino ita contempto? Omnia nidore plena sunt & fumo, omnia sacrificiis immundis referta. Prohi, neq; purum aerem spirare possumus. Dicta hæc ne perfunctorie transeas, sed considera quando ea locuti sunt, & quanta pietate. Nam si in militari symposio, ubi regnat ebrietas & intemperantia, ubi certatur de prodigalitate, ubi agon est stuporis & insipientiæ, sic ingemiscebant & lugebant: quales erant domi cum soli inter se agerent? Quales erant in precibus & ieiuniis, qui deliciarum tempore, tam humiliati, & tam apostolica præ se ferebant pectora? Gaudebant alii, hi verò lugebant: impiè agebant alii, hi verò zelo vrebantur. Sanè ipsi ob fratrum vilitudinem suam sanitatem non sentiebant. Sic doliebant & lachrymabantur in malis quæ tunc fiebant, quasi vniuerso mundo tutores dati essent. Neque clandestinum fuit talia eos dixisse. Nam ex sodalibus & conuiuiis adulator & irrisor quidam, obsequium regi facturum, omnia ut dicta erant, denuntiavit. Rex accepta occasione iam diu quaesita, cautus est ex verbis illis affectatam tyrannidem, ut ita martyrii corona priuaret, & iussit confiscatis facultatibus eorum omnibus, nudos eos in carcerem confici. Illi autem gaudebant & exultabant, dicentes: Quid nobis diuitis, preciosaq; veste opus? Si & nudum intimum, nempe caro, propter Christum exuendum est, non oblectabimur, sed sponte concedimus. Et ocys dicto scripti sunt libelli indices, confiscataq; omnia. Porro ut homines in patriam migrar

migraturi, substantiam omnem in pecuniam commutatam præmittunt: ita & illis accidit. Quoniam enim in celos transaturi, inimicis ipsis negotium agentibus, & in hoc ministrantibus, opes suas ante se miserunt. Non enim illæ tantum opes, quas electi moysæ nomine dispendimus, transferuntur in celum, sed etiam quascunque nobis hostes fidei persequuntur, rapiunt, alibi thesauri erunt. Est enim hoc non minus quam illud. De hoc audi quid Paulus dicat: Et rapinam, inquit, facultatum vestrarum cum gaudio tulistis, scientes vos habere meliorem substantiam, & manentem in celis. Ut autem ingressi sunt in carcerem, confluit ad eos omnis ciuitas, tametsi multis terroribus, minis, & periculis interdictum erat, ne quis vel eos accederet, vel eis loqueretur, vel quouis modo communicaret. At qui timor dei efficiebat ut non curarentur ea principis mandata. Vnde multi ob consuetudinem quam cum martyribus habebant, facti sunt & ipsi martyres. Multi enim contempta præsentis vitæ, frequenter eos visitando, sacras apud eos vigilas cōtinuis psalmis perficiebant. Erant familiaritates illæ spiritalis eruditionis atque cōsolationis plenæ. Et clatus quidem tunc est ecclesia, carcer autem ecclesia factus est. Neque hi solum qui eos visebant, sed & qui intus cum eis tenebantur, meram sapientiam et virtutem à patientia & fide eorum discebant. Rex, ut hæc audiuit, valde stomachatus est, cupiens tamen eos supplantare, & ab alacritate sua destituere, auaros quosdam homines, & impostores subornauit, qui si quando priuatum colloquium sese offerret, eos accederent: non ut à rege missi, sed quali singulari compaſsione & proprio consilio id agentes, & adhortarentur ut à religione desistant, & ad impietatem transeant. Dicebant enim: Sic non solum imminens periculum effugietis, sed maiore dignitate honestati, maiorem quoque principatum adepturi estis, regis ira feliciter placata.

Nonne

Heb. 10

Dan. 3.

Nōne vidistis & alios vestri ordinis id ipsum fecisse? Quibus illi responderunt: Atqui nos hac potissimum ratione viriliter stabimus, et pro illorum ruina nosmetipsos in sacrificia offeremus. Benignus et misericors nobis dominus est. Solet etiā vnico accipere pro sacrificio toti orbi conciliari. At sicut olim tres pueri dixerunt: Non est in tempore hoc princeps & propheta, & dux, neque sacrificium, neque incensum, neque holocaustum, neque locus primitiarum coram te, vt possimus inuenire misericordiam, sed in animo cōtrito, & spiritu humilitatis suscipiamur: quasi in holocaustis arietum & taurorum, & sicut in millibus agnorum pinguium. Ita & illi videntes altaria subuersa, clausas ecclesias, sacerdotes fugatos, fideles omnes in exilium actos, studebāt vt pro omnibus offerrentur domino, relictisq; militaribus signis, angelicis sese choris adiungerent. Quocirca & dicebant: Quid ē etiam si nunc non morimur, moriendum tamen omnino est non multo posthac. Sauius igitur fuerit mori pro rege angelorū, quam pro rege tam impio. Hic etsi moriatur quis pro rege, nihil accipiet a rege, sua dignum fortitudine. Et quid posset defuncto pręstare, si vel maxime vellet? At qui eis sepe numero ne sepultura quidem contingit, & non raro a canibus deuorantur. Quod si pro rege angelorum mortui fuerimus, certi sumus nos accipere propterea corpus multo gloriosius, maiori gloria conspici erimus, longe maiora nobis erunt laborum premia. Proinde arripiamus arma spiritualia: non opus iaculis & sagittis, sufficit pro omnibus lingua. Sunt enim & sanctorum ora pharetrę, ē quibus diabolico capiti cōtinui & crebri ictus inferuntur. Nunciata sunt & hæc atque similia regi, qui nec sic destitit, sed illecebrarum efecit iterum atque iterum illos tentauit. Ita autem mandauit, quod si cederent victi, sub omnium oculos producerentur: sin foras perseuerarent, vt perduellionis rei educerentur, & occiderentur, neque vlla Christianę protectionis ob quam tenebantur, mentio fieret. At qui reuelat

Gen. 39.

profunda & abdita, non permisit vt machinationes illę occultę manerent, & ignotę insidię. Nam quę admodum olim mulier Ægyptia Iosephum in lecto comprehendens, licet speraret factum suum clam fore omnibus hominibus, non fuit tamen occulta, vel oculo illi soporis nescio, vel posteritati: quippe quod absq; arbitro illa Iosepho dixit, id nunc toto vbique mundo canitur: Ita & ea quę per subornatos illos consiliarios dolosus rex agebat, sperans occulta fore, nequaquam manserunt occulta. Didicerunt enim posteri omnes & insidias dolosas, & triumphantis victorias. Deniq; cum multo tempore exacto alacritatem eorum non solum nō frangeret multitudo dierum, sed potius studium & ardorem excitaret, emulatoresq; multos faceret, iussit tandem media nocte in barathrum eos abduci. Ducebantur itaq; in densas tenebras luminaria, & decollabantur. Ceterum capita detrunca tunc diabolo magis terribilia erāt, quā quum adhuc vocem darent: Sicut & caput Ioannis non tantum terrebat, cum loqueretur, quantum cum in disco murum afferretur. Habet enim & sanctorū sanguis suam vocem, quę non per aures auditur, sed occidentium conscientiam inuadit & perstringit. Post beatam autem illam cædem, quidam etiam cū salutis periculo, athletas illos optimos rapuerūt, etiā ipsi viuī martyres, vt illorum reliquias curarent decernerent. Nam quantis non occidebantur, optabant tamen mori potius, quā vt corpora illa relinquerent inhumata, ita ad venationem eorum festinabant. Diuitiū qui tunc affuere, & quibus corpora illa recens occisa videre datum fuit, quod iacentibus simul illis in sepulchro, talis quædam ex eorū oculis & vultu gratia resplenderit, qualem in Stephano Iudæis responsuro fuisse Lucas dicit. Neq; vllus est, qui non pro quodā horrore illis adstiterit, adeo aspectus ille afficiebat omnes. Quin & omnes clamabant in laudem eorū, id quod a Dauide dictum: In vita sua non sunt separati, et in morte nō sunt diuisi. Pariter enim confessi sunt, pariter carcerē inhabitauerunt, pariter in

Mat. 18

Act. 6.

2. Reg. 1

)) O bara

barathrum abducti sunt, pariter capite mulctati sunt. Et vnus vtriusq; corpora tumulus tenet. Et vnum quoque tabernaculum in cœlis eos excipiet, quando in maiorem peruenturi sunt gloriam, nempe iu-
mutandi. Illos non indignum fuerit, & columnas, & scopulos, & turres, & candelabra, & tauros simul appellare. Nam ecclesiam sicut columnæ sustinent, sicut turres muniunt: & sicut scopuli omnes vndarum assultus repulerunt, multam interim ipsi seruantes tranquillitatem, sicut luminaria tenebras imptu-
tatis discusserunt: & sicut tauri, anima promptitudinē eadem, suauē Christi iugum traxere. Idcirco sæpe eos inuisamus, tumulos adornemus, magnā fide reliquias eorum contingamus, vt inde benedi-
ctionem aliquam assequamur. Etenim sicut milites vulnera quæ in præliis sibi inflicta regi monstrantes, fidenter loquuntur: ita & illi in manibus abscisa capita gestantes, & in medium afferentes, quæ-
cunque voluerint apud regem cœlorum impetrare possunt. Proinde magna fide, promptitudineq; huc veniamus, quod & visis sanctorum monumentis, & consideratis eorum præmiis, inde varios thesauros vndiquaque colligamus: & per præsentem vitam ita iuxta voluntatem dei transeamus, vt in portum æternitatis cum multis mercibus ingrediamur.

fruituri regno cœlorum in Christo Iesu

Domino nostro, cui sit gloria
in secula. Amen.

D. IOAN

D. Ioannis Chry

SOSTOMI ARCHIEPI-

SCOPI CONSTANTINOPOLITA-

ni, de laudibus dñi Pauli Apostoli

HOMILIA PRIMA.

Nil prorsus errauerit, qui pratum in-
fighe quoddam virtutum, & paradisi-
sum spirituales Pauli animi nuncu-
pauerit: tam mira enim gratia floruit,
tamq; huic gratiæ cōgruente vitæ per-
fectione resplenduit. quoniam enim vas electionis
electus est, & bene seipsum emendare curauit, lau-
gissime in eum sancti spiritus munus effusum est.
Vnde & mirabiles nobis fluuios genuit, non secun-
dum paradisi fontes quatuor tantum, sed multo eti-
am plures & quotidie fluentes: nec terram rigantes,
sed animas hominum ad producendū virtutum ger-
mina suscitantes. Quis ergo ad explicandā virtutum
germina sensus, quis ad explicandā istius merita ser-
mo sufficiet? Quæ autem lingua laudibus eius inue-
nietur æqualis, cum omnia quæ sunt in hominibus
bona, vna anima possideat, & ea cuncta plenē atq;
cumulate, quæ non solum hominum sunt: sed, quod
amplius est, angelorum? Nequaquam ergo possumus
eius explicare præconia, nec tamen idcirco re-
ticebimus, quin potius pauca dicemus, Est enim
hoc maximum laudis genus, cum orationis copi-
am virtus exuperat & magnitudo laudat: sicq; vin-
ci nobis est multo gloriosius, quā sæpe vicisse.
Vnde igitur opportunius laudum eius sumemus
exordium? Vnde, inquam, incipiemus aliunde,
nisi ab hoc ipso primum, vt ostendamus eum bo-
na omnium possidentem? Siue enim propheta po-
tentius aliquid in se ostenderit, magisq; mirabile,
O 2

siue

siue patriarchæ, siue iusti, siue apolloli, siue martyres: hæc omnia simul colligens Paulus habet cum tanto cumulo, cum quanto nullus eorum, bonum quo excellebat, impleuit. Hoc itaq; diligentius inuenire. Abel obtulit sacrificium, & inde laudatur: sed si Pauli hostiam adducamus in medium, & colum a terra superior apparebit. Quam ergo vultis ut memorem? Nō enim vna tantum est: siquidem semet ipsum per dies singulos immolabat: quā tamen tuus hostiam dupliciter offerebat, cum quotidie moriens, tum corpore suo mortificationem sine intermissione circumferens. Nam & ad pericula iugiter parabatur, consummans voluntate martyrium, et naturā in se mortificādo carnis, nihilo minus quā immolatæ hostiæ deo munus implebat, imō etiam multo amplius. Nō enim oues offerebat, aut boues, sed semetipsum per dies singulos dupliciter, ut diximus, immolabat: propter quod confitendo dicebat, Ego enim iam immolor: sanguinem vtiq; suum immolationem vocans. Neq; vero his tantum sacrificiis contentus fuit, sed quia se ipsum consecrauerat deo, etiam orbem vniuersum studuit offerre: qui terram videlicet, ac mare, Græciam, simulq; Barbariem, omnemq; prorsus, quāta est sub cælo, regionem, quasi volitans circumiuit, nō simplici labore, veluti in vacuum itinera percurrens: sed peccatorum spinas pariter euellens, & verbum seminans vbiq; pietatis, fugans errores, veritatem reducens, ex hominibus angelos faciens: quinimo ipsos homines quasi ex demonibus in angelos prouehens. Propter quod iam hinc post sudores plurimos, ac trophaia innumerabilia transitorus, pro discipulorum consolatione dicebat: Sed etsi immolor super sacrificium & obsequium fidei vestræ, gaudeo, & congratulor omnibus vobis: propter quod & vos gaudete, & congratulamini mihi. Quidnam igitur huic hostiæ reperitur æquale, quam Paulus sancti spiritus cultro immolauit, quamq; in illo altari obtulit, quod supra cælos locatum est? Sed Abel dolo germani per-

Philip. 2

cussus occubuit: atque hinc effectus est clarior. Vt ergo innumeras tibi ostendam mortes, tot vtiq; quot etiam dies beatus iste in prædicatione vixit: si vero eam quoq; vis nosse mortem, quæ nouissime etiam rebus impleta est: Abel quidem a fratre ut nihil a se laeso, ita nullis affecto beneficiis interemptus est: Paulus vero ab eis interfectus est, quos innumis malis cupiebat eripere, et propter quos sustinuit vniuersa quæ passus est. Sed Noë iustus in generatione sua, atque perfectus, & solus erat talis in cunctis: sed & Paulus solus inter omnes talis inuentus. Et ille quidem tantummodo legitur se seruasse cum liberis: hic autem multo sæuiore mundi inundante diluuiō, non arcam coaptando compagibus tabularum, sed epistolas componendo: non duos vel tres, aut quinq; cognatos, sed vniuersum prorsus orbem mergi periclitantem ex mediis fluctibus liberauit. Nec vero hæc erat talis arca, ut vno circumferretur loco, quæ vtiq; orbis terrarum terminos comprehendit. Nam vsq; nunc omnes in hanc arcam Paulus inducit, quam certe capacem saluandæ multitudinis præparauit, quæ suscipiens irrationalibus pene animalibus stultiore, imitatores effecit angelorum: hinc quoq; illam vicit arcam, quia illa quidam eorum recipiens, eorum rursus emisit: & includens lupum, feritatem eius mutare non potuit: hæc vero accipitres miluosq; suscipiens fecit columbas, & excludens omnem irrationalitatem atq; ferocitatem, mansuetudinem spiritus introduxit: manifeste hodie hæc arca nauigans, nec tamen aliquādo dissoluitur, nec valet tabulas eius vlla malitiæ laxare tempestas: quin potius ipsa tempestatis motus nauigando compescit, quod satis consequenter effectum est. Non enim bitumine aut pice, sed sancto spiritu eius tabulæ sunt perunctæ. Sed Abraham mirantur omnes: Qui cum audisset, Abraham exiit de terra tua & de cognatione tua: & domos reliquit, & patriam, & amicos, & cognatos, quorum omnium iacturam solo diuini præcepti amore per-

Gen. 5.

Gen. 12.

fabat: nam & nos eum propterea miramur. Sed quis Paulo possit æquari? qui non modo patriam, cognatos, ac domum, sed seipsum quoque ac mundum reliquit: imò etiam cœlum, & cœlum cœli, & hæc omnia Christum suscipiendo despexit: vnum pro cunctis & solum, id est Christi charitatem requirens, neque præsentia inquit, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque alia creatura poterit nos separare à charitate dei, quæ est in Christo Iesu domino nostro. Sed Abraham seipsum in periculum tradens hostibus, filium fratris eripuit: at Paulus non fratris filium, neque tres aut quinque vrbes, sed orbem vniuersum de diaboli extorsit manu, innumera per dies singulos pericula sustinendo, propriisq; mortibus maximam securitatem aliis comparando. Caput bonorum, eiusq; culmen philosophiæ est, quod filium voluit immolare: hic quoque inuenimus Paulum primatum tenentem, qui non filium, sed semetipsum, vt dixi, millies immolauit. In Isaac quidem aliquis admiratur, & quidem plura, sed præcipue patientiam: quoniam puteos fodiens, & de propriis exagitatus laboribus, resistebat minime: sed factos à se puteos obrui patiebatur, atque ad alium semper migrabat locum. Neque cœlestia seruorum manu in aduersarios iruebat, sed propria possessione vbiq; cedebat, quoadusq; iniquissimam illorum expleret cupiditatem. At Paulus non puteos cernens lapidibus obrutos, sed proprium corpus, non solum sicut ille cedebat, sed etiam à quibus lapidabatur, in cœlum studebat euehere. Quanto enim amplius obruebatur fons iste, tanto erumpebat magis, ac plures ex se fluuios effundendo manabat. De longanimitate ac patientia huius filii Iacob admiratur scriptura. Et quænam illa est adamantina prorsus anima, quæ Pauli patientiam posset imitari? Neque enim bis septem annorum, sed totius vitæ seruitium pro sponsa pertulit Christi, non adustus solum æstu diei, & noctis gelu, sed tentationes mille perpetuens. Et nunc quidem verbis

tibus, nunc vero lapidibus cæsus atque collisus, & nunc quidem cum bestiis, modo autem fluctibus pugnans, modo etiam nimis atque continuæ relictans fami, diebus atque noctibus, & inter certamina vbiq; resiliens, captas oues ex diaboli faucibus extrahebat. Sed & Ioseph pudicitæ virtute decoratus est: at ego vereor ne iam ridiculum sit hinc Paulum velle laudare, qui semetipsum mundo crucifigens, non solum humanorum corporum pulchritudines, sed etiam omnia, quæ videntur nobis clara atque decora, ita cernebat, quemadmodum nos fauillam cineremq; despiciamus, qui quasi mortuus prorsus ad mortuum immobilis permanebat. Itaque cum tanta animi cura comprimeret incensam victorum, & naturæ: nihil humanum ab aliquo aliquando perpeffus est. Stupent certe Iob omnes homines, & valde vtrique conuenienter. Est enim ille athleta mirabilis: & qui Paulum ipsum velut ex aduerso possit aspicere, ob patientiam puritatemque vitæ, ob testimonium dei, propter illam cum diabolo fortissimam pugnam, propter victoriam quæ pugnam secuta est: at Paulus non mensibus tantum, sed annis plurimis in agone perdurans, tam clarus emicuit, non terræ gleba saniem carnis eradens, sed in ipsius intelligibilis os leonis frequenter incurrens, & pugnans aduersus tentationes innumeras, omni erat lapide tolerantior: qui non à tribus aut quatuor amicis, sed à cunctis infidelibus, à falsis etiam fratribus opprobria sustinebat, consputatus ab omnibus, atque male dictus. Sed illius erat magna hospitalitas, & cura pauperum, nec nos quidem istud negamus: sed Pauli etiam liberalitate inferiorem docemus, & tanto inferiorem, quanto anima est corpus inferius. Quam enim ille curam impendebat carne debilibus, hanc iste animabus morbidis exhibebat, nunc mentes sensibus claudicantes dirigendo in rectitineris incessum, nunc nuditates deformes stola

coelestis philosophiæ vestiendo. In corporalibus quoque beneficiis tanto ille superabat, quanto est amplius in fame & nuditate viventem indigentibus ferre præsidium, quam idipsum de diuitiarum affluentia ministrare. Nam illius quidem omni aduenienti aperiabatur domus: huius vero anima vniuerso patebat orbi, ac fidelium populos benignæ mentis recipiebat hospitio, dicens: Non angustiamini in nobis, angustiamini autem in visceribus vestris. Et ille quidem cum oves & boues haberet innumeras, erat in pauperes liberalis: hic vero nihil amplius corpore suo possidens, in hoc ipso sufficienter indigentibus administrabat: quod alicubi ipse commemorans. *Necessitatibus, inquit, meis, & his qui mecum erant, ministrauerunt manus istæ.* Corporis enim sui operam velut ex quadam possessione fructus esurientibus deputabat. Sed vermes videlicet, atque vulnera, sæuos atque intolerabiles sancto Iob inferebant dolores, & ego fateor: sed si per tam multos annos Pauli verbera, & cum ingi fame etiam nuditatem, catenas, carcerem, insidias, periculaque consideres, quæ a domesticis, ab extraneis, a toto postremo patiebatur orbe: addas huc etiam his profecto amariora, id est pro eis qui laborabantur, dolores, solitudinem: quam pro ecclesiæ vstionem, quam pro scandalizatis singulis perfererebat: videbis quam erit omni saxo durior anima ista perpetuens, & ferrum atque adamantem superans. Quæ enim Iob corpore, hæc Paulus mente sustinuit, quem omni verme molestior de singulis quibusque labentibus mœstitia consumebar. Unde & iuges lachrymarum ex eo fontes non diebus solum, sed etiam noctibus effluebant, omnique muliere parturiente vehementius affligebatur in singulis. propter quod etiam dicebat: Filioli mei, quos iterum parturio, &c. Quem verò iam quispiam post Iob putet esse mirabilem? Mosen profecto, sed hunc etiam Paulus satis eminenti virtute transcendit, cuius quidem sunt multa alia præclara. *Sed*

1. Cor. 6.

Act. 20

Sed caput illius sanctæ animæ atque fastigiū est: quoniam pro Iudæorum salute deleri elegit ex libro vi. *sed* Moses cum cæteris optauit perire, Paulus pro cæteris. Non enim cum percuntibus perire voluit, sed ut saluarentur alij, ipse de gloriæ æternitate decedere. Et ille quidem Pharaoni, hic autem diabolo quotidie repugnabat. Et ille pro vna gente, iste vero pro vniuerso orbe certauit, non sudore, sed sanguinis vice sudoris vndique profluente: cum non solum habitabiles mundi partes, verum etiam deserta ad cultum religionis adduceret, nec solum Græcorum populos, verum etiam Barbarorum. Poteram quidem & Iesum Naue, & Samuelem, & alios prophetas in comparationem vocare: sed ne sermonem faciam longiorem, ad ipsa eorum capita condescendam. Cum enim istis excellentior apparuerit, nulla prorsus de alijs ambiguitas relinquetur. Quinam ergo eminentiores videntur? quis post hos alius, nisi David, & Helias, & Ioannes, quorum vnus prioris, alter secundus est precursor aduentus? propter quod etiam nominis communione coniuncti sunt. Quid igitur in David præcipuum reperitur? proculdubio hospitalitas, atque erga deum feruens amor. Et quis amplius, imò quis ita, ut anima Pauli, hæc vtraque compleuit. Admirandum autem in Helia ego minime reor, quia cælum clausit, quia induxit famem, quia igne de celo sermone compluit: sed quia zelauit pro deo, erat in hoc mentis affectu ipso igne vehementior. Sed si Pauli zelum diligenter inspicias, tanto eum inuenies celsiorem, quanto ille prophetis cæteris eminebat. Quid enim verbis illis reperiatur æquale, qui gloriam domini zelando dicebat: Quoniam optabam ego anathema esse pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem? Propterea e cælis sibi propositis præmiis & coronis, tardauit atque distulit, dicens: Permanere autem in carne, necessarium est propter vos. Propterea non solum istam quæ cernitur, sed etiam illam quoque quæ intelligitur creaturam, nequaquam sufficere sibi credidit, ad ostendendum zelum. *O* 5 & cha

Rom. 8.

Philip. 1.

& charitatem, qua ardebat in Christum: sed etiam aliam, quæ non est, sermone formauit, vt quod tota voluntate cupiebat, exprimeret. Sed Ioannes in cibum locustas & mel syluestre sumebat: at Paulus ita in mundi strepitu, quemadmodum ille in eremi quiete versatus est: non quidem pastus locustis, aut melle syluestri, sed multo his victu viliori contentus, ac ne necessario quidē indulgēs cibo, pre seruire & studio prædicandi. Verū illius aduersus Herodē apparuit magna constantia. at iste nō vnū, aut duos, aut tres, sed innumeros in simili positos potestates corripuit, imō longe illa sæuiores tyrannos. Restat vt Paulum iam angelis comparemus. Ideoq; relinquentes terram, ad cœlorum fastigia transeamus. Si enim Ioannem & sacerdotes dei scriptura angelos nominauit: quid mirum, si præstantiorem omnibus Paulum illis virtutibus conferamus? Quid ergo in angelis magnificum prædicamus? profecto quia cū omni cura obediunt deo. Quod Dauid quoque admirando dicebat: Potentes virtute, facientes verbum illius, & cætera. Huic enim bono æquale est nihil. Prorsus etiam si sint milles incorporei: hoc est enim quod maxime præstat eos beatos, quia obediunt præceptis dei, quia cum in nullo aliquando contemnant. Hoc igitur & in Paulo plane animaduerti potest, cum omni diligentia & cautione seruatum. Nō autem solum sermonem eius impleuit, verum etiam præcepta, super quæ præcepta hoc quippe declarans ait: *2. Cor. 9.* Quæ est ergo merces mea, vt euangelium predicans, sine sumptu ponam euangelium dei? Quid vero aliud in angelis propheta miratur? Qui facit, inquit, angelos suos spiritus, & ministros suos ignem vrentem. Sed hoc etiam in Paulo possumus inuenire, qui velut ignis, ac spiritus totum terrarum percurrit orbem; percurrentoq; purgauit. Sed necdum cœlum iste sortitus est, & hoc omnino mirabile: quia talis versabatur in terris, & mortali adhuc carne circumdatus, cum incorporealium potestatum virtute

tute certabat. Quanta ergo sumus condemnatione digni, cum vno homine bona omnia in se congregāte, ne minimam quidem eorum partem studemus imitari? Hæc assidue mente voluentes, & nos ipsos inculpabiles præbeamus, & ad illius zelum studeamus accedere, vt ad eadem bona peruenire mereamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium, in secula seculorum, Amen.

HOMILIA SECUNDA.

Quid sit homo, & quanta naturæ nostræ nobilitas, quantaq; capax virtutis, hoc vel præcipue ex omnibus Paulus ostendit, qui nūc stetit aduersus criminationes humanæ creature, clarissima pro deo voce respondens, cohortans ad studia virtutis, & impudentissima blasphemantium ora cōcludens: docens quoque q̄ inter angelos hominesq; non grande sit medium, si tamen nos ipsos diligentius excolamus. Non enim aliam ille est sortitus naturam, nec dissimilem nactus animam, neque alterum habitans mundum, sed in eadem terra, eademq; regione, sub eisdem etiam legibus nutritus & moribus, cunctos qui nunc sunt homines vel fuerant, altius virtute transcendit. Vbi igitur illi nunc sunt, qui vitia in procliu, virtutem in arduo collocauerunt? Hic enim palam illis repugnat, dicens: *2. Cor. 4.* Quod enim in præfenti momentaneum est & leue tribulationis nostræ supra modum in sublimitate æternum in nobis gloriæ pondus operatur. Si autem huius tribulationes inueniuntur leues, quanto magis hæc que sunt in nobis voluptates? Neque verò hoc solum in illo mirabile est, quod præ abundantia deuotionis quodammodo non sensit dolores pro virtute susceptos: sed etiam quod virtutem ipsam pro mercede pensauit. Nam nos equidem pro ea nec mercede proposita certamus, quam ille complexus etiam sine præmio diligebat, cuncta illa quæ aspectus sui videntur impedire virtutem, cum omni magnanimitate perpetiens: qui neque infirmitatem corporis,

corporis, neque multitudines circumstantium vndiq;
negotiorum, neque tyrannidem naturæ, neq; quicquam
aliud omnino caufatus est, cum vtique maior illi in
cunctis & militiæ principibus, & regibus terræ ef-
set cura commissa. Sed quotidie celsior, quotidie a-
surgebat ardentior, & intentis sibi periculis noua
semper alacritate pugnabat, isq; significans dicebat:
Philip. 3. Eorum quæ retro obliuiscens, in ea vero quæ priora
sunt extendens me: qui cum sibi iam mortem im-
minentem videret, ad communionem delectationis
nemq; gaudij alios prouocabat, dicens: Gaudete &
congratulamini mihi: ac periculis, iniuriis, oppro-
2. Cor. 12. briisq; propositis, rursus exultat, & Corinthiis scri-
bens, ait: Placeo mihi in periculis & in infirmitati-
bus meis. Cum vtique hæc ipsa esse diceret arma in-
stitiæ, ostendens hinc sibi fructum maximum proue-
nire. Itaq; cum inter medias inimicorum versaretur
insidias, ouans tamen de omni eorum referebat in-
pugnatione victorias, & vbique cæsus verberibus,
affectus iniuriis atque maledictis, quasi triumphan-
tes pompas ageret, crebra trophæa strueret, orabat,
gratiasq; referebat Deo, dicens: Deo autem gratias,
qui semper triumphat nos. Itaque ad confusionem
& iniurias, quas ob prædicandi studium sustinebat,
magis quam ad bonorum oblectamenta propera-
bat, mortem potius, quam vitam appetens: pauperi-
tatem, quam opulentiam: & multo amplius laborem
desiderans, quam alij requiem post laborem: ac mor-
torem magis eligens, quam alij voluptatem: studio-
sius pro inimicis oras, quam alij aduersus inimicos.
Conuertit enim orbem terrarum: imò nos cum verè
peruertimus. Ab illo autem sic custoditus est, quem
admodum à deo fuerat institutus. Illa enim omnia
quæ appetebantur à Paulo, naturæ congrua: hæc ve-
ro quæ idem ille fugiebat, contraria iudicantur. Vnde
de istud probari potest: Homo enim cum esset Paulus,
ad illa tamen magis quam ad ista currebat. Vni-
us enim illi formidandum erat, atque metuendum, ob-
fensa nimirum Dei, nec quicquid aliud omnino. Ergo
nec

nec desiderabile illi aliud erat, nisi placere semper
deo. Non dico quia nihil præsentium desiderabat, sed
nec ipsorum aliquid futurorum. Non enim mihi di-
cas vrbes & gentes, exercitus, prouincias, potesta-
tes: hæc enim ille, quasi harenam, vilia reputauit, sed
ea ipsa penè, quæ promittuntur in cælis, & tunc eius
ardentem in Christo amorem videbis. Hic siquidè
præ illius dulcedine, non angelorum, non archange-
lorum admiratus est dignitatem: nec quicquam ho-
rum simile concupiuit. Quod enim erat maius omni-
bus, Christi amore fruebatur, cum hoc beatorem se
cunctis putabat, sine hoc autem neque dominatum,
neque principatum socius esse cupiebat: sed cum
hac dilectione magis esse extremus optabat, imò eti-
am ex numero punitorum, quam sine hac inter sum-
mos, & honore sublimes. Hoc enim erat illi maxi-
mum & singulare tormentum, ab hac charitate dis-
cedere: hæc illi erat gehenna, hæc sola pœna, hæc in-
ferna & intoleranda supplicia. Sicut etiam perfrui
charitate Christi, hoc illi vita, hoc mundus, hoc an-
gelus: hoc præsentia, hoc futura, hoc regnum, hoc pro-
missio, hoc bona videbantur innumera: præter hæc
verò nihil in tristium parte ponebat. Horum enim
quæ hic habentur, nihil asperum, nihil etiam suaue
reputabat. Sic despiciebat vniuersa quæ cernimus,
vt solet herba iam putrefacta contemni. Tyrannos
vero ipsos, ac populos spirantes furorem, velut esse
quosdam culices existimabat. Mortem verò, & cru-
catus & mille supplicia, quasi ludum putabat esse
puerorum, dummodo propter Christum aliquid su-
stineret. Tunc enim tunc & amplectebatur libeter,
& decorabatur vinctus catena magis, quam diade-
mate coronatus. Etenim coarctatus carcere, habita-
bat cælum, ac libentius verbera excipiebat & vul-
nera, quam alij braua diripiunt: & dolores non mi-
nus, quam præmia diligebat, cum ipsos vtique dolo-
res loco diceret præmiorum: propterea enim illos
& gratia nominabat. Quem sensum diligenter atte-
ndi: præmium certe erat dissolui, & esse cum Christo:
per

permanere autem in carne, certamen: sed tamen propter Christi desiderium præmia differebat cupiditate certaminis, idque magis necessarium esse ducebat. E regione verò anathema à Christo fieri optabat. Certamen hoc erat & dolor, magis autem & supra certamen, supràque omnem dolorem. At verò esse cum Christo erat præmium singulare. Paulus tamen propter Christum illud maluit, quàm istud eligere. Sed profecto dicat hic aliquis: quoniam hæc omnia propter Christum suauia esse dicebat: hoc planè etiam ipse confiteor, quoniam quæ nobis sunt causa tristitia, hæc illi maximam pariebant voluptatem. Et quid ego pericula erūnasque cōmemoro? In mœnore enim maximo ille versabatur, propter quod dicebat: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror?* Et si in mœnore dicat quoque quis inesse aliquam voluptatem: multi enim illorum qui filiorum mortibus vulnerantur, aliquid consolationis accipiunt, cum fletibus manant, magisque dolent, cum dolore prohibentur. Sic igitur & Paulus nocte & die consolationem excipiebat ex lachrymis, natus siquidem tanto affectu mala propria, quàm ille desiebat aliena. Quemadmodum enim illum opinor afflicto, cum perditione Iudæorum dolet, qui, ut illi salui fierent, seipsum à cœlorum gloria cupiebat excludi? Et vnum hoc manifestum est, quia scilicet non saluari illos acerbius aestuabat, quàm seipsum perire: aut si non acerbius, nunquam aliud optasset, quod vtiq; quasi tolerabilius elegit. Qui cum certe spe maxima futuri præmij pasceretur, non perfunctorie aliquid optabat, sed clamabat dicens: *Quoniam tristitia est mihi magna, & continuus dolor cordi meo. Hunc ergo de singulis, ut ita dixerim, habitatoribus mundi tam vehementer dolentem, & in commune pro cunctis, & Gentibus, videlicet, & Iudæis, & pro vnoquoque peculiariter lamentantem, cuius rerum aliquis poterit comparare, cui sermo, cui adamantis? Quidnam aliquis illam appelleret animum, aureamne magis, an adamantinam? Nam &*

2. Cor. 11.

Rom. 9.

erat omni adamante fortior, & auro gemisque pretiosior, & altera quidē materiā firmitate, altera pretiositate superabat. Cui ergo rei hæc ab aliquo anima cōparetur? Earū quidē quæ sunt omnino nulli. Quod si vel auro adamantis fortitudo, vel adamanti honor daretur auri, tamē forte aliquo modo cōparatio eius Pauli posset animæ conuenire. Sed quid ego adamantem, vel aurū ad similitudinē adduco Pauli? Mundū si ē diuerso appendas omnē, & tunc videbis aperte Pauli vergere pondus examinis. Si enim de his qui in melioris & specubus in exigua orbis parte versantur hoc dictū est: quanto magis nos dicemus Paulum mundo, & omnibus quæ in mundo sunt digniorem? Si igitur eo mundus dignus nō est, sed forte vel cœlum, sed istud quoque inuenitur inferius. Si enim iste non solum cœlum, sed quæ habentur in cœlis dei postposuit charitati: quomodo nō magis dominus, qui tanto est benignior Paulo, quanto malitiam bonitas antecellit, innumeris eum cœlis iudicat digniorem? Non enim quantū nos diligit deus, tantum à nobis diligitur ipse: sed tanto effusius, quantum nec sermo quidem sufficit explicare. Consideremus ergo quantis illum honoribus etiam ante tempus resurrectionis extulerit. In paradysum rapuit, & in cœlum tertium subleuauit, ineffabilis arcani fecit esse participem, taliumque mysteriorum conscium, quæ nulli hominum fas fuerit confiteri. Nec immerito: siquidem Paulus in terra gradicens, sic se agebat in cunctis, quasi angelorum societate frueretur. Nam passibili adhuc colligatus corpori, illorum perfectione gaudebat, tantisque fragilitatibus subditus, in nullo inferior supernis virtutibus apparere certabat. Nam & tanquam pennatus totum dicendo peruolauit orbem, & velut incorporeus labores omnes periculaque cōtempnit, & quasi iam cœlum possides, cuncta prorsus terrena despexit: et tanquam cum ipsis iam incorporeis degeret, ita iugi mentis intentione vigilauit: & angelis quidem sæpe diuersarum gentium cura cōmixta est, sed nullus illorum ita creditum sibi

2. Cor. 12.

sibi populum gubernauit, vt Paulus vniuersum gubernauit orbē. Neq; vero dicas, quia hæc non perficebantur à Paulo. Hoc etiam nos fatemur. Sed & si ipse non erat qui cuncta complebat, nequaquam tamē ab eorum laudibus separatur: quia vtique dignum tantæ se gratiæ preparauit, per quam tam magnifica & gloriosa perficeret. Michaëli gens commissa est Iudæorum: Paulo vero terræ, ac maris, atque vniuersi orbis habitatio, ipsumq; desertum, & hoc non ad iniuriam, quod absit, angelorum: sed ostendimus eis se possibile illis hominem copulari, iuxtaq; illorum merita consistere. Cuius autem rei gratia, non angelis potius hæc prædicationis cura commissa est. Vt nullum scilicet excusationis colorem de se inueniret anima negligens: ac ne tu ad diuersitatem naturæ confugeret dormiendo. Deinde vt tanto etiam maiore operum admiratio nasceretur, quanto de natura inferiori procederent. Quomodo enim non admirabile hoc, atque improuisum videretur, cum ex terrena lingua sermo prosiliens, mortem fugat, peccata dissolvit, tenebras cecitatis illuminat, & mutatione mirifica terram conuertit in cælum: Propter hoc igitur stupeo virtutem dei, propter hoc admiror promptum animum Pauli, quomodo se talē studuit exhibere, quomodo se tantæ gratiæ capacem parauit. Vos autem rogo, vt non miremini solum, verum etiam imitmini hoc tam clarum virtutis exemplum: sic namq; poterimus coronarum eius esse participes. Quod si aliquis nos dixisse miratur, quia quicumq; habuerit Pauli merita, eadem sit etiam habiturus præmia, ipsum audiat ita dicentem: Certamen, inquit, bonum certavi, cursum consummaui, fidem seruavi: de cetero roposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi dominus in die illa iustus iudex. Non solum autem mihi, sed & his qui diligunt aduentum eius. Vides certe quomodo cunctos in eandem gloriæ communionem vocet. Quia igitur omnibus eadem corona gloriæ proposita est, studeamus omnes digni illis bonis, quæ promissa sunt, inueniri. Neq; solum magnitudinem

2. Ti. 4.

rudinem atq; eminentiam in illo debemus considerare virtutum, & promptum illud animi eius atque robustum propositum, per quod ad tantam meruit gratiam peruenire: sed & naturæ societatem, per quam & nobis in cunctis ille participat: & sic etiam quæ valde sunt ardua, nobis facilia videbuntur & leuia, breuiq; hoc tempore laborantes, incorruptibilem illam gestabimus atq; immortale coronam, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui est gloria & imperium, in secula seculorum, Amen.

HOMILIA TERTIA.

BEATVS Paulus, qui tantam vim humanæ alicritatis ostendit, vt ad cælum quoq; ipsum valeret subuolare, prætermittens angelos & archangelos, aliasq; virtutes, aliquando quidem suo exemplo Christi nos fieri imitatores iubet, dicendo: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Aliquando verò de se reticens, ad ipsius nos imitationem dei extendit, dicens: Estote ergo imitatores dei, sicut filij charissimi. Iam verò demonstrans, quia nihil ira hanc imitationem pariat, quàm si ita viuat aliquis, vt bonum eius in commune proficiat, atque vniuersis vtiliora prouideat, adiunxit: ambulate in charitate. ideo cum dixisset, imitatores mei estote: continuo de charitate disseruit, quia hæc præcipue virtus homines deo proximos facit. Quæcumque enim sint aliæ virtutes, inferiorem tenentes locum, cunctæ erga hominum studia versantur: vt est contra concupiscentias pugna, vt quod aduersus gulam geritur bellum, vt in auaritiæ interitum acies ordinata, vt cum iracundiæ furore conflictus: diligere vero nobis deoq; commune est. Propterea & dominus imperabat: orate pro calumniantibus & persecutoribus vos, vt sitis filij patris vestri, qui in cælis est. Hoc igitur & Paulus intelligens cunctorum esse caput honorum, omnium in se studia exprimere curauit. Nemo enim ita dilexit inimicos, nemo erga ini-

1. Cor. 4.

Eph. 5.

) (P diatores

diatores suos tam beneficus fuit, nullus pro afflictio-
nibus suis tanta perpeffus est. Non enim illa quæ pa-
tiebatur, sed naturæ copulā cogitabat, quantoq; ami-
plius efferebatur inimici, tanto eorum magis misera-
batur infaniam. Vt enim aliquis indulgentissimus
pater afficitur erga filium phrenesi comprehensum,
cuius quanto magis conuiciis ictibusq; pulsatur, ra-
ro eum potius miseratur atq; desiet: ita Paulus qui
de ipsa magnitudine passionum eorum, a quibus af-
fligebatur, existimaret furorem, maiora illis adhibeo-
bat fomenta pietatis. Audi igitur quā patienter,
quā mansuetē nobis pro illis loquatur, qui eum
quingies verberauerunt, qui eum catenis oneraverunt,
qui vinculis sæpe constrinxerunt, qui eius ip-
sum sitiebant cruorem, quib; illum quotidie discer-
pere gestiebant. Testimoniū, inquit, illis perhibeo,
quoniam æmulationem dei habent, sed non secun-
dum scientiam. Et rursus eos, qui se supra illos super-
bius efferebant, refrenans: Noli, ait, altum sapere, sed
time: si enim deus naturalibus ramis non pepercit,
ne fortē nec tibi parcat. Quia enim cognouerat do-
minicam in illos iam processisse sententiam, quod
vnum & solum erat in sua potestate, præstabat. Sæ-
pe lachrymabatur vehementer, & pro illis dolebat
volentes illis insultare prohibebat, atq; in quantum
poterat, laborabat vmbra eis aliquam excusatio-
nis obrendere. Et quia propter contumaciam eorū
atque durtiam, persuadere illis fidē sermone nō po-
terat, ad orationes cōuertebatur assiduas. Fratres, in-
quit, voluntas quidē cordis mei, & obsecratio ad deū
fit pro illis in salutem. Sæpe quoq; meliores illos esse
solicitat, dicens: Sine pœnitentiā enim sunt dona &
vocatio dei, vt non pertinaci vsq; ad finem despera-
tione moriantur. Quæ vtiq; omnia sunt verba amā-
tis, et valde eorum vtilitatis prouidentis: vt cum
dicit, Veniet ex Sion, qui eripiat & auertat impietas
tes ab Iacob. Mordebatur enim vehementer, ac per-
nitus dissecabatur, cum eos pereuntes videret, pro-
pter quod & multa solatia suū adhibebat dolori.

Rom. 10.

Ibidem.

aliquando quidem dicens: Veniet ex Sion, qui eripi-
at & auertat impietates ab Iacob: aliquando verò,
& isti non crediderunt in illorum misericordiam, et
vt ipsi misericordiam consequantur. Facit autē hoc
etiam Hieremias, vim quandam inferens, atque con-
tendens excusationem aliquam pro delinquentibus
inuenire, & nunc quidem dicens: Sed peccata nostra
resisterunt nobis: & rursus: Non est in homine via
eius, nec homo ibit, & diriget iter suum: & rursus:
Memento quoniam pulvis sumus. Mos etenim est
omnino celeberrimus, vt hi qui pro delinquentibus
deprecantur, & si nihil idoneum afferant, ad rogan-
dum saltem vmbra quandam excusationis pro eis
opponant, non certa verborum proprietate mun-
tam, nec quæ trahi possit in dogmata, sed quæ pro
pereuntibus tantūmodo consoletur dolentem. Non
ergo huiusmodi excusationes scrupulosius pondere
mus, sed intelligamus esse illa dolentis animæ, & di-
cere aliquid pro peccatoribus requirentis, iuxtaq;
hunc modum hæc quæ superius dicta sunt, censea-
mus. Putas autem, quia erga solos Iudæos talis exti-
terit, ad alios verò, vel domesticos, vel extraneos,
non se multo etiam præbuerit mitiorem? His autē,
inquit, qui sine lege erant, factus sum, quasi sine le-
ge essem, vt omnes lucrifacerem. Audi igitur quid
ad Timotheū sit locutus: Seruū, inquit, dei nō opor-
tet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, doctore;
patientem, cum modestia corripientem eos qui resis-
tunt, si quando det illis deus penitentiam ad cogno-
scendam veritatem, vt respiciant a diabolī laqueis,
a quo capti tenentur ad ipsius voluntatē. Vis autem
probare, quā modestē etiā & cum illis loquatur,
qui in peccata corruerunt? Audi quid Corinthiis di-
xerit: Timeo, inquit, ne cum venero, humiliet me
deus apud vos, & lugeā multos ex his qui ante pec-
cauerunt, & non egerunt pœnitentiā super immū-
ditia & fornicatione, & impudicitia quam gesserūt.
& ad Galatas, Filioli, ingr. mei, quos iterū parturio,
donec Christus formetur in vobis. Et in causa eius,

Esa. 59.

Hier. 3.

Gen. 3.

1. Cor. 9.

2. Tim. 2.

2. Cor. 11.

Gal. 4.

2. Cor. 2.

qui fuerat fornicatus, non minus & ipso, qui pro peccato suo lamentabatur, dolet, proque illo alios deprecatur, dicens: Confirmate in illū charitatem: Sed etiam quando ab ecclesie corpore separabat, quam multis hoc lachrymis gemituque faciebat. Ex multa, inquit, tribulatione, & angustia cordis scripsi vobis per multas lachrymas, non ut contristemini, sed ut scitis, quoniam charitatem habeam abundantiū in vobis: & rursus: Factus sum Iudæis tanquam Iudæus, his qui sub lege erant, quasi sub lege essem, factus sum infirmus infirmis, omnibus omnia factus sum, ut omnes saluos facerem. Vidisti ne, quæso, animam omnia terrena superantem? Omnem enim prorsus hominem deo exhibere cupiebat, & omnes, quantum ad ipsum spectat, exhibuit: quasi enim vniuersum mundum genuisset, sic perturbabatur, sic curabat, sic omnes in regnum dei festinabat inducere, docendo, pollicendo, meditando, tum orando pro ipsis, tum etiam ipsis supplicando, et terrendo, & demones corruptores animarum fugando, aliquando epistolis, aliquando præsentia, nunc sermone, nunc rebus, per discipulos, per semetipsum conabatur erigere labantes: stantes verò firmare, humi iacentes attollere, sanare contritos, torpentes oleo exhortationis animare, inimicis insonare terribiliter, hostes minaciter intueri, more optimi cuiusdam ducis ac medici, artis suæ instrumenta gestantis, protector ipse bellantium, ipse sedulus ægrotorum minister, & vnus omnium officiorum personas, & exercitium vbique custodiens. Nec in spiritualibus solum tam egregium conseruabat, ducem, sed in carnalibus quoque plurima sollicitudinis, ac providentiæ suæ documenta præstabat. Audi itaque quemadmodum pro vna etiam muliere ad vniuersum scribat populum, dicens: Commendo autem vobis Phœben sororem meam, quæ est in ministerio ecclesiæ, quæ est Cenchris, ut eam suscipiatis in domino digne sanctis, & assistatis ei in quocunque negotio vester indigerit: & iterum: Nolitis ait, domum Stephanæ, ut & vos subditi sitis eius modi:

Rom. ult.

modi: & rursus: Cognoscite quæ huiusmodi sunt. Est enim hoc quoque proprium & familiare in dilectione sanctorum. Sic enim & Helisæus mulierem illam susceptricem suam, non spiritualibus solum, verum etiam carnalibus beneficiis remunerat, propter quod cum multa solitudine curaque dicebat: Nūc est tibi sermo ad regem, vel ad principem: Et quid mirum, si commendationes per literas præstitit Paulus: qui ad se aliquos reuocans, nec de viatico illorum curam gerere dedignatus est, idque ipsum in epistola sua scribere. Siquidem scribens Tito ait: Zenam legis peritum, & Apollo solícite præmitte, ut nihil illis desit. Qui commendans aliquos tam studiose scripsit atque solícite, multo magis sicubi vidisset periclitantes, cuncta fecisset. Ad Philemonem quoque propter Onesimum scribens: vide quam omne impendebat studium, quam intente ac solícite deprecetur. Qui autem pro vno seruulo, maxime fugiuo suo, & qui ex rebus domini multa subtraxerat, integram, omnique affectu plenam epistolam sine cunctatione composuit: qualis circa alios fuerit perpende. Vnum enim hoc ille pudore dignum putauit, aliquid scilicet pro cuiuslibet salute negligere. Propter hoc agebat omnia, & commonebat: nec omnino quicquam pro his, qui saluandi erant, cunctabatur impedire, non verba, non pecunias, non denique corpus ipsum. Qui enim millies seipsum tradiderat in mortem, multo magis si habuisset, nec pecuniis pepercisset. Et quid dico, si habuisset, cum probare possim, non pepercisse eum pecuniis, etiam nihil habentem: & ne ambiguum putetur esse quod dicimus, audi ipsam rursus loquentem: Quoniam, inquit, libeter impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris: & ad Philippenses scribens ait: Necessitatibus meis, & his qui mecum erant, ministrauerunt manus istæ. Cum verò celsus in omnium consistetet arce virtutum, omnem tamen flammam præcipuo charitatis ardore vincebat. Ut enim missum in ignem ferunt, totum profecto ignis efficitur: sic Paulus charitatem,

Tit. 3.

2. Cor. 12.

Act. 20.

ritate succensus, totus factus est charitas, qui quasi communis totius mundi esset pater, ita in amore omnium ipsos eorum imitabatur parentes: imò cunctos, non carnales tantummodo, verum etiam spirituales patres sollicitudine ac pietate superabat: & pecunias, & verba, & corpus: & animam pro his, quos diligebat, impendens. Propter hoc itaque charitatem etiam plenitudinem legis vocabat, & vinculum perfectionis, & omnium matrem honorum, & initium finemque virtutum: proptereaque dicebat, Finis autem præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona: & rursus: Non adulterabis, non occides. Et si quod aliud est mandatum, in hoc verbo instauratur: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Quia igitur & initium, & finis, & bona omnino vniuersa dilectio est, vel in ipsa studeamus Paulum imitari: etenim hic illius ope talis effectus est. Non enim proponas mihi mortuos, quos sæpius suscitauit: neque leprosos: quos eadem virtute mundauit: nihil horum requirit à te deus. Posside charitatem Pauli, & perfectam adipisceris coronam. Cuius verò ista sententia est: Ipsius nutritoris, utique charitatis, qui eam & mirabilibus, & signis, & aliis bonis mille præposuit. Quia enim eam ipse abunde, ac vehementer impleuerat, idcirco etiam acrius, atque examinatus vim eius intelligit. Per ipsam etenim ille ad tam celsum perfectionis culmen ascendit, nihilque eum ita dignum deo, ut virtus præstitit charitatis: & ideo dicebat, Imitamini dona meliora, & adhuc excellentiorem viam vobis demonstrabo, charitatem profecto optimam viam, planissimamque pronuntians. In hoc ergo & vigilanter ambulemus, ut & Paulum, imò & dominum Pauli videre mereamur, & incorruptibiles consequamur coronas, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, per quem & cum quo gloria patri, cum spiritu sancto in secula seculorum,
Amen.

1. Tim. 1.
Rom. 13.

1. Cor. 12.

Beatus Paulus, qui nos hodie congregauit, quique terrarum etiam illuminauit orbem, vocationis suæ tempore aliquando cæcatus est, sed illius cæcitas illuminatio totius orbis effecta est. Quoniam enim videbat malè, bene eum excæcavit deus, ut vtiliter iam videret in reliquum. Simul enim & documentum ei virtutis suæ præbuit, & in passione eius figurauit futura, & modum eius prædicationis edocuit, quod scilicet oporteret eum priora studia penitus excludere, & quasi conuenientem oculis semetipsum vndique coercere: propter quod ipse idem istud significans, clamat: Si quis videtur inter vos sapiens, stultus fiat, ut sit sapiens. Nequaquam ergo potuisset rursus bene videre, nisi prius excæcatus fuisset. Vnde & propriam sapientiam, quam perturbabatur excludens, fidei se per cuncta commisit. Sed nullus hoc audiens, vocationem istam necessitatem putet: siquidem potuit redire vnde discesserat. Multi enim & in Nouo, & in Veteri testamento, cum maiora sæpe mirabilia vidissent, retrò (ut legimus) sunt reuersi: ut Nabuchodonosor, ut Iudas, ut Elimas magus, ut Simon, ut Ananias, ut Sapphira, ut vniuersus populus Iudeorum: sed non ita Paulus. Illustrato enim mentis aspectu ad sinceritatem illud lumen cursu terendit, atque ad coelum pernitenter subuolauit. Quod si interrogas, cuius rei gratia sit cæcatus, accipe ipsum loquentem: Audistis inquit, conuersationem meam aliquando in Iudaismo, quoniam supra modum persequabar ecclesiam dei, & expugnabam illam, & proficiebam in Iudaismo supra multos coetaneos meos, in genere meo abundantius amulator existens paternarum mearum traditionum. Quia enim vehemens quidem erat & ferus, frenis quoque vehementioribus indigebat, ne scilicet impetu ipso eius quo ferebat alacritatis arreptus, prolata à se dei verba contemneret. Propterea igitur furor eius indomitum prius comprimit, cōcitatos et precipites illius iracundiæ fluctus cæcitatis beneficio redigie

1. Cor. 3.

Gal. 3.

HOMI

redigit in quietem: & tunc demum cœlesti eum donat afflatu, ostendens proprie inaccessibilem sapientiam, & supereminentem omnibus diuinæ scientiæ bonitatem, vt disceret, cui iam aduersario repugnaret: quem certe non modo punientem ferre non posset, sed ne beneficia conferentem. Non enim ille obscuritate tenebrarum, sed luminis nimietate cæcatus est. Et cur, inquires, hoc non ante factum est? Ne quæras istud, neque velis esse curiosior, sed concede incomprehensibili dei prouidentia: salutes hominum totis sibi temporum opportunitatibus ordinant. Sic enim etiam ipse fatebatur dicens: Cum autem placuit ei, qui me segregauit de vtero matris meæ, vocauit per suam gratiam, vt reuelaret filium suum in me. Nihil tu igitur scruteris amplius, quando hoc dicit & Paulus. Istud enim tunc vtique fieri oportuit, cum iam scandala ubiq; creuissent. Ab ipso itaque discamus, quoniam nullus ante Paulum, neque ipse Paulus ex se tantummodo eum inuenit, sed ipse Iesus Christus ostendit, & idcirco dicebat: Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Caterum cur ante non credidit, cum videret resurgere mortuos, ambulare claudos, paralyticos roborari, daemones effugari? Nullum enim fructum ille ex his omnibus coniectatus est, cum tamen non ignoraret ista, qui tam erat erga apostolos curiosus, qui certè cum lapidaretur Stephanus, adstabat, & faciem eius videbat angelico fulgore radiantem. Cur ergo nihil inde lucratus est? Quia necdū utiq; vocatus fuerat à Christo. Tu vero hoc audiens, nolo vocationē istam, necessitate putare. Non enim deus cogit homines vocando, sed post vocationē quoq; permittit eos propriarum esse dominos voluntatum. Nam et Iudæis seipsum quando oportuit, reuelauit: sed illi propter gloriam, quam ab hominibus requirebant, vltro se offerentem suscipere noluerunt. Verum hoc loco infidelior quis opponat, atq; dicat: Cur me etiam non vocauit de cœlo? Vnde etiam manifestum est, o homo, quia Paulum vocauit de cœlo: Sed credis istud? ergo si credis, hoc ipsum

Ioan. 15.

ipsum ad signum tibi satis est. Si verò non credis, quia è cœlo Paulum vocauit: quomodo dicis, cur me etiam nō vocauit? Credis, quia ille vocauit, hoc ipsum tibi (vt dixi) abundat ad signum. Crede igitur nam te quoq; è cœlo vocat Deus, si habes animā ad obediendum paratam. Quod si inobediens sis, & corruptæ deprauatæq; sententiæ, ne de cœlo quidem ad te vox demissa tibi sufficit ad salutem. Quoties autem & Iudæi vocem audiēte de cœlo, in Nouo, & in Veteri testamento, nec tamen facti sunt idcirco meliores? Nam in Veteri, Iudæi post mille miracula pro deo vitulum, quem fecerant, adorauerunt. At vero Hierichuntina meretrix, quæ nihil omnino ex mirabilibus viderat, ostendit tamen fidem in explorationum susceptione mirabilem. Interea quoq; repromissionis Iudæi signa cernentes, permanebant lapidibus duriores. Nisiuita verò Ionam solum videntes crediderunt, & egerunt poenitentiam, & venturam super se iram dei conuersione pepulerunt. In Nouo etiam testamento sub præsentia ipsius Christi, latro quidem cū crucifixum cerneret, adorauit: Iudæi verò qui eum spectauerant mortuos suscitantes, & vinxerunt & affixerunt cruci. Quid autem nostra quoq; ætate, nōne ex fundamentis templi, quod Hierosolymis fuit, ignis exiliens audentes illud ædificare consumpsit? siq; reliqui ab iniquis conatibus destruxerunt, nec tamen ab impietate sua atque cæcitate conuersi sunt. Quanta verò etiam post hæc alia facta sunt miracula: vt cum super Apollinis verticem fulmen illapsum est, vt cum ipsius responsa dæmonis transferri à rege sepultum iuxta se martyrem cōpulerunt, dicentis se alloqui omnino non posse, quādiu proximam illius arcam videret: erat nanq; vicina. Post quæ ipsius regis auunculus, qui prophano actū consecrata deo vasa temerauerat, vermibus exesus interiit: Præpositus quoq; regalis ararii, ob aliam quam ecclesiæ intulerat iniuriam, medius repente dirupus est: tunc etiam regionis nostræ fontes, qui prius flumina ipsa cursu inundante vincebāt, subito

in se resiliendo fugerunt, nunquā hoc ante perpessi nisi postquam loca illa sacrificiis ac victimis inquinavit. Quid verō iam memorem famem toto prorsus orbe terrarum cum impio rege dominatā, regis interitum in regione Persarum: ante mortem verō mentis errorem perpeffum, exercitum in medio barbarorum relictum, & vndiq; velut quodam reti conclusum, reditum ex illis locis improvisum atq; mirabilem? Cum enim rege impio miserabiliter interempto, alter pius in eius successisset imperium, aduersa omnia continuo dissoluta sunt, & exercitus qui velut in mediis erat retibus inuolutus, nec vllum exitum aliquando se inuenturū esse credebat, Dei iam nutu ab hostibus liberatus, omni cum securitate remeavit. Et hæc quidem quæ non valeant ad partem pietatis attrahere? Quid verō præsentia? nonne etiā multo mirabiliora dicenda sunt? nonne crux prædicatur, & totus ad credendum mundus accurrit? Nonne mors nuntiatur, & omnes conuolant? Nunquid non innumeri crucifixi sunt? Nunquid non duo latrones cum Domino pependerit? Nunquid non sapientes? Nunquid non multi extiterunt potentes? Cuius igitur aliquando sic nomen obrinuit? Et quid dico potentes atq; sapientes? Nunquid non fuerunt reges indyti? Quis ita sibi terrarum orbem tam breui tempore subiugauit? Non enim varias mihi atq; diuersas opponas hæreses. Omnes siquidem eundem prædicant Christum, etsi non omnes sane prædicent atq; legitime. Illum enim omnes prædicant, qui in Palestina & natus, & passus, qui Pontio Pilato adiudicatus crucifixus est. Hæc igitur cuncta quæ propoluit, nonne etiam magis virtutis eius videntur habere documentum, quā illa vox allata de coelo? Cur enim nullus ita aliquando regnum, ut hic solus obtinuit, certe cum innumera ex aduerso impedimenta pugnant? Nam & reges contra Evangelium prælati sunt, & tyranni bella gesserunt: & nostra vsq; ætate attrita sunt, ut inde magis fierent clartiora. Vnde igitur hæc tanta, tamq; admirabilis virtus? Magus scilicet

et erat? Solus ergo iste magus tam potens fuit? Audis nempe, quia & apud Persas magi, & apud Indos extiterunt, sint quoq; & modo. Sed ne nomen quidem eorum vsq; sonat. Et ille quidem ex Tyannorum vrbe deceptor ac maleficus aliquo loci apparuit, at breui aliquanto tempore in exigua parte orbis refulsit: sed celeriter extinctus atque deletus est, qui non ecclesiam omnino, non populum, non aliquid horum reliquit. Sed quid dico magos atq; maleficos extinctos? Vnde, quæso, omnium deorum templa extincta sunt, & Dodoneus, & Clarius, & omnes istæ prophanitatis officinæ silent, ac penitus obstructæ sunt? Vnde igitur non solum crucifixum, sed etiam pro ipso occisorum fauillas dæmones contremiscunt? Cuius rei gratia, saltem nomen audientes crucis, in fugam resiliunt: cum certe si se res haberet aliter, magis eos oporteret irridere quā fugere. An sortē crux quid clarum videtur ac nobis? Imò ē contrario turpis, & exprobrabilis mors. Est enim & vtique poenalis mors, & omnino tetera, & apud Iudæos maledicta, & inter Gentiles abominanda. Vnde igitur illam dæmones reformidant, nisi de virtute crucifixi? Si enim illam per se ipsam timerent, quanquam & hoc ipsum deis esset indignum, tamen & ante illum, & post illum plerique crucifixi sunt, & cum ipso etiam duo. Quid igitur si inuocet aliquis nomen latronis, vel alterius cuiusquam crucifixi, dæmon ne fortē timebit ac fugiet? Nequaquam, quinimo ridebit. Si vero Iesum addideris Nazarenum, velut ab igne repente diffugiet. Quid igitur ais? Vnde præualuit? Quia, inquis, seductor fuit. At non hæc præcepta loquuntur. Deinde & multi seductores fuerunt, & tamen nullus obtinuit. Sed quia magus fuit. Verum longe aliud eius dogmata contestantur. Sed & magorum multa sæpe fuit copia, nec tamen vllum huius potentia nomen auditum est. Sed quia sapiens fuit. At multi fuerunt sæpe sapientes. Quis itaque similiter obtinuisse dicitur? Nullus

Nullus enim aliquando saltem ex parte aliqua huius
 potentia appropinquauit. Vnde liquido patet, quod
 niam Christus non fuerit magus, non seductor, sed
 qui e contrario horum extitit emendator. Et vere di-
 uina virtus, nec ulli omnino superabilis. Idcirco &
 ipse cuncta vicit, atque perdomuit. Et Paulus cum il-
 la arte vilissima tantam potuit inspirare virtutem,
 quantā ipse rerum testatur effectus. Homo etenim
 ignobilis, abiectus, & circumforaneus, qui artem
 exercebat in pellibus, intantum virtute progressus
 est, ut vix triginta annorum spatio & Romanos, &
 Persas, & Parthos, & Medos, & Indos, & Scythas,
 & Aethiopes, & Sauromatas, & Saracenos, & omne
 prorsus humanum genus sub iugum mitteret virtu-
 tatis. Responde igitur, unde iste opifex vilis, ac publi-
 licus stas in loco artis suae, ac scalpellum in manu ge-
 rens, ita ut ipse philosophatus sit, & alios docuerit
 philosophari, gentes scilicet, vrbes atque regiones,
 nec vim in se sermonis ostendēs? Audi enim ipsam
 loquentem: Et si imperitus sermone, nec pecunias
 possidens: nam hoc quoque ipse testatur. Vsq; ad hanc
 inquit, horā & esurimus & sitimus, & nudi sumus,
 & colaphis caedimur. & quid dico pecunias? cum il-
 le saepe necessarium quidem non haberet cibum, nec
 quo se circumdaret indumentum. Quia vero nec de
 professione clarus, fuerit, ipsius discipulus ostendit,
 dicens, quoniam manebat apud Aquilam & Priscil-
 lam, propterea quod eiusdem artis essent. Erant
 enim scaenofactoriae artis. Non igitur a proavis no-
 bilis, quippe qui tam vilis fuisse artis ostenditur,
 non a patria, non a gente, tamen progressus in medi-
 um, ac tantummodo apparens, inimicorum cuncta
 turbauit, vniuersa confudit: & sicut in stipulas, aut
 in foenum ignis immisus, omnia daemonum opera
 consumpsit, atque in quod voluit, omnia conuertit.
 Neque vero hoc solum admiratione dignum est, quod
 tantam potentiam talis obtinuit: sed quoniam disci-
 pulorum quoque illius plurimi pauperes, imperiti, ac
 totius erat eruditionis extranei, in fama & egre-
 ssione

Act. 18.

2. Cor. 11

1. Cor. 4.

viuentes, ignobiles, ac de ignobilibus procreati:
 quod certe etiam ipse praedicauit, nec erubuit eorum
 commemorare pauperiem, imò ne necessaria quidem
 eorum victui postulare. Prosciscar, inquit, Hierusa-
 lem ministrare sanctis. Et rursus: Secundum vnam
 sabbati vnusquisque vestrum reponat, quod ei bene
 placuerit, ut non cum venero tunc collectae fiant.
 Quare vero plures discipulorum ex imperitorum
 numero constarent, ad Corinthios scribens, ait: Vi-
 dete vocationem vestram, quoniam non multi sapi-
 entes secundum carnem, non multi potentes, non mul-
 ti nobiles, sed & valde obscuro, & viles fuerunt. Nam
 infirma mundi, inquit, elegit Deus, & quae non sunt,
 ut ea quae sunt destrueret. At nobilis & eruditus
 erat forte persuasor. Nec istud quidem: nam hoc quoque
 ipse confirmauit, dicens: Et ego veni ad vos, non
 in sublimitate sermonis, aut sapientiae, annuntians
 vobis testimonium Christi. Non enim iudicaui me
 scire aliquid inter vos, nisi Iesum Christum, & hunc
 crucifixum. Et sermo meus, & praedicatio mea, non
 in persuasibilibus humanae sapientiae verbis. Sed cau-
 sa nimirum ipsa praedicationis erat idonea, quae ad
 se pertraheret audientes. Accipe quid etiam super
 hac re ipse pronuntiet. Quoniam, inquit, Iudei signa
 petunt, & Graeci sapientiam quaerunt: nos autem pre-
 dicamus Christum crucifixum, Iudeis quidem scan-
 dalum, Graecis autem stultitiam. Sed securitate, ac
 libertate perfunctus est. At omnino a periculis nun-
 quam respirauit. Et ego, inquit, in infirmitate, & timore
 & tremore multo fui apud vos: neque vero ip-
 se solum, sed etiam discipuli eius passionibus subia-
 cebat. Mementote, inquit, dierum priorum in quibus
 illuminati magnum certamen sustinuistis pas-
 sionum. In altero quidem opprobriis, & tribulatio-
 nibus spectaculum facti, in altero etiam socii taliter
 conuersantium facti: nam vincti compassi essetis,
 & rapinam bonorum vestrorum cum gaudio susce-
 pistis. Et rursus ad Thessalonicenses ait: Vos enim
 eadem passi estis a tribulibus vestris, sicut & ipsi
 a Iu-

Rom. 15

1. Cor. 16.

1. Cor. 1.

Heb. 9.

1. Thes. 2

2. Cor. 1.

Gal. 3.

á Iudæis, qui & dominum nostrum occiderunt, & prophetas suos persecuti sunt. Rursus ad Corinthios scribens: Sicut, inquit, abundant passiones Christi in vobis, & quemadmodum socii estis passionum, ita eritis & consolationis. Et ad Galatas: Tanta, inquit, passi estis sine causa, si tamen sine causa. Cum igitur & prædicator, & imperitus, cum etiam pauper esset, & prorsus ignobilis: & quod prædicabatur, non modo commendatione sui esset vacuum, verum etiam offensione plenissimum, & auditores ipsi inopes, imbecilles atque omnino nulli, & pericula tam crebra, tam varia, non doctoribus solum, sed etiam discipulis imminere, & crucifixus esset qui annuntiabatur adorandus: quidnam illud est, quod huius prædicationis potuit obtinere? Nonne lucidissime claret diuina hoc & ineffabili quadam virtute perfectum: quod certe etiam inimicorum comparatione potest liquido comprobari. Cum enim videtur contraria horum vniuersa concurrere in vnum: id est, ut opes, & nobilitatem, & patriæ claritudinem, & oratoriarum artis pompam, & pacis securitatem, & plurimam in ipsa superstitione culturam, continuo tamen morem prophanitatis extinctum: hos vero qui sunt ex aduersa parte superare, quæ horum causa sit, responde. Tale est enim, ut cum rex qui ipse instructus armis, fretus exercitu, potētissimas in bello acies instruens hostes superare nequiverit, nudus aliquis, & pauper, & solus, ac ne breui quidem metallo armatus, aut simplici veste reclusus, certamen incedat, & peragat quæ alii, nec cum mille quidem munitionibus patrare potuerūt. Noli igitur in praua permanere sententia, sed virtutem venerare crucifixi. Neque enim si regem aliquem videas ciuitates sibi excelsas parantem, circumagētem fossas, muris machinas imponentem, innumeram quoque habentem militum multitudinem, arma fulgētia, pecunias infinitas, vnamque hostium ciuitatem destruere non valentem: alterum verò nudo corpore dimicantem, solisque manibus vrentem, non vnam aut duas, aut paucas,

tas, sed & prorsus innumeras, totoque orbe diffusas vrbes percurrentem celeriter, cunctasque capientem, humana hoc dicas esse virtutis. Sic ergo proculdubio in præsentī causa sentiendum est. Propterea enim concessit Deus & latrones cum saluatore crucifigi, & ante saluatoris aduentum seductores aliquot apparere, ut etiam ex comparatione rerum vniuersis insipientibus ostenderetur excellentia veritatis: & discerent, quia hic non vnus ex illis, sed grande sit inter tam dispares, infinitumque discrimen. Nihil enim Christi gloriam potuit innumerare, vel eorundem opportunitas temporum, vel communio passionum. ne quis enim putaret, quia daemones crucem, & non crucifixi pauerent virtutem, obstruxit ora ista dicentium per latronem. Quod si temporum opportunitas cuncta fecisse dicatur, ad repellendum Theodotus atque eius discipuli proferuntur, qui cum eisdem ferē, qui etiam CHRISTVS temporibus extitisset, & veritatem per quædam etiam signa impugnavit, & tentasset, repente destructi sunt. Quod enim iam ante memoravi, ideo interdum falsa fieri Deus signa concessit, ut abundantius vera monstraret. Propterea & pseudoprophetas tempore prophetarum, & pseudoapostolos cum apostolis apparere permisit, ut disceres, quia splendentes eius ubique virtutes nequaquam obscurare posset similitudo & umbra quædam virtutum. Age iam ex aliis quoque documentis, probemus esse hanc potentiam singularem, & præcipuam atque mirabilem. Docebimus enim Christi gloriam ipsa magis inimicorum impugnatione creuisse. Quum enim hunc ipsum beatum Paulum Romæ quidam persequerentur, aliquando hoc ipsum dogma impugnatorem Pauli acius in eius odium commovere, mira quadam arte lædendi susceperunt & ipsi euangelicæ prædicationis officium, ut magis scilicet fidei sermone fervente, & discipulorum crescens.

crecente numero, in immensum ignesceret furor tyranni, & fera maiora adhuc colligeret incrementa ritatis. Et hoc ipse ad Philippenfes Paulus scribens ait: Scire vos autem, inquit, volo fratres, quæ circa me sunt, magis venerunt ad profectum euangelii, ita vt plures e fratribus confidentes in vinculis meis, abundantius auderent sine timore verbum dei loqui. Quidam quidem etiam per inuidiam & contentionem, quidam etiam per bonam voluntatem Christum prædicant: quidam autem ex contentione Christum annuntiant non sincere, existimantes pressuram suscitare vinculis meis. Quidam autem ex charitate, scientes quodd in defensione euangelii positus sum. Quid enim si omni modo, siue per occasionem, siue per veritatem Christus annuntietur. Vidisti cerre, quemadmodum etsi ex contentione aliqui prædicarent, tamen etiam per inimicos veritas Christi crescebat. Supra vero hanc inimicorum calliditatem, alia quoque ex aduerso multa veniebant. Nam & antiquæ leges, non modo non opitulabantur, verum etiam aduersabantur: contraque veritatis partem non solum malitia obloquentium inimicorum, verum etiam ignorantia dimicabat, regem volebant alterum Christum. Non enim nouerant eius coeleste regnum terribile istud, & absque villo termino gloriosum: sed & quasi tyrannidem moribus inferentibus per calumniâ repugnabant, & in communi omnes, & specialiter aduersus eos singuli dimicando. In communi quidem, quasi contra eos qui publicæ disciplinæ, & legum scita destruerent: specialiter vero, quasi singulorum domos diuisionibus diuortiisque dissoluerent. Nam & filium tunc impugnabat pater, & filius patrem negabat, & maritus vxor oderat, & vxorem maritus, filia quoque cum matribus dissidebant, cognati cognatos, amici oppugnabant amicos, eratque per omnium domos varium istud, & multiforme bellum, propinquos separans, dispergens curiam, iudicia cõturbans: cum vique mores patrii soluerentur, festiuitas & cultura

dæmonum pelleretur, quæ alij legumlatores vel in primis custodienda decreuerant, cum his omnibus etiam tyrannidis orta suspicio vndique faciebat eos excludi. Neque verò dicere quispiam potest a gentibus quanta inferebantur, a parte verò ludæorum omnia inquietabantur, cum certe isti etiam sæuis imminerent. Cumque & ipsi ei destructionem legis impingerent: non enim cessat, inquit, loquens contra legem, & locum sanctum. Veruntamen vndique inuidie igne succenso, ab domibus, ab urbibus, ab agris, a solitudine, a terra, a mari, a gentibus, a ludæis, a principibus, a plebibus, a regibus, a regum ministris, cum oēs ad crudelitatem se mutuò cohortarentur, & omnes ferissimè sæuisque consurgerent: beatus tamen Paulus in tantos ignes insiliens, atque in medio talium luporum consistens, quanquam ictus omnium excipere, non modo tamen obrutus ipse non est, sed etiam omnes illos in partem transtulit veritatis. Et hæc & alia quoque prælia non minus sæua memorabo: vt illud quod aduersus pseudoapostolos gerebatur quodammodo: quodque eum super omnia alia torquebat, domesticonum dolus, ruina nutantium: multi enim etiam ex fidelium numero habebantur, sed etiam cõtra ista præualuit. Vnde, quæso, ex quauē virtute? Quia, inquit, arma nostra non carnalia, sed potentia sunt ad destructionem, munitionum consilia deseruent, & omnem altitudinem extollentē se aduersus scientiam dei. Propterea igitur in diuersum omnia vertebantur ac mutabantur repente: ac sicut igne succenso paulatim spinæ consumuntur, & cedunt, flammisque superantur, ac mundi redduntur nouales: sic etiam Pauli insonante lingua, & omni igne vehemētius irruente cedebant omnia, fugiebantque & dæmonum cultus, & celebritas omnis, atque festiuitas, & mores patrii, & populorum furores, & tyrannorum minæ, & infidæ domesticorum, & pseudoapostolorum operationes malignæ. Magis autem sicut radiis solis orientibus, & tenebræ fugantur, & feræ latrant, fouesque conduntur, & latrones recedunt, & homicidæ ad an

tra suffugiunt, & amoueantur piratae, & sepulchrorum violatores fugantur, & adulteri, & fures, & perfoliores domorum deprehensi a sole, redarguti, periclitantes abeunt, seseque alicubi procul occultant, omniaque lucida efficiuntur & clara, illustrantibus desuper radiis terram, pelagus, ac montes, vrbes simul atque regiones: sic tunc praedicatione fulgente, & ubique euangelii disseminante Paulo, fugabatur error, veritasque semeabat: fauillae verò fumusque templorum, & cymbala omnia, & tympana, & ebrietates, & comestationes, & stupra, & adulteria, & alia dictu foeda, quae in sacris suis celebrare consueuerant, defecerunt, atque consumpra sunt, instar ceræ ignis vapore pereuntis, & palearum vice, quæ subito concrematur incendio. Clara verò inter hæc veritatis flamma surgebat resplendens, & ipsum adusque cælum sublimitate cõscendens, ab his potissimum subleuata, qui eam nitentur opprimere: perque illos, magis incrementa suscipiens, qui illam extinctum iri cupiebant. Nec pericula enim progressum eius, aut imperus coercere potuerunt, non tyrannis quædam inueteratae consuetudinis, non patris moris autoritas, non legum potestas, non illa ipsa custodiendi eius quod praedicabatur euangelii difficultas, nec quicquam eorum quæ impedimentum afferre possunt, proficiscentis celeriter veritatis cursum aut incidere, aut retardare potuerunt. Atque ut quantà istud vim habeat, cognoscas, cõminare gentibus, non dico pericula, famem, mortem, sed damnum aliquod exiguum, & videbis eos repente mutatos. At non talia inueniuntur & nostra, sed conicis occisisque omnibus, & ubique impugnatīs vario genere bellorum, illa tamen florentiora semper effecta sunt. Et quid ego nostræ ætatis cõmemoro gentiles, & viles istos, & omnino contemptui faciles? quin potius qui apud illos erat aliquando mirabilis in medium proferamus, philosophiæ scilicet honore celebratos, Platonem, Pythagoram, Aristotelem, multosque alios huiusmodi, & tunc demum euangelicæ praedicationis virtutem probabis. Nam post

Socrate

Socratis venenum, alij quidem Megara discesserunt, similia patiendi metu: alter autem & patriæ & libertate priuatus est: nec præter vnam mulierem philosophiæ quenquam studiis subiugauit. Plato autem depictam in paginis disciplinam relinquens, in mortem solutus est. Et certe nihil eis tunc impedimento erat, non periculum, non egestas, non imperitia sermonis: sed erant & dicendo potentes, & opibus affluentes, & de nobilitate patriæ gloriantes. Verum nequaquam obtinere potuerunt: talis est enim conditio erroris, etiam nullo sibi obistente confesit, ac defluit. Talis autem est diuerso veritatis status, etiam multis impugnantibus suscitatur, & crescit. Hæc autem ita esse, veritas rerum ipsa proclamat, nihilque hic opus est assertionem verborum, cum vocem quodammodo totus vndique mundus emittat, vrbes scilicet, & agri, & terræ, & maria, & loca culta atque deserta, ipse quoque etiam montium summities. Neque enim solitudinem beneficij suis reliquit exortem, sed ipsam maxime his, quæ nobis de cælo veniens detulit, bonis repleuit, per Pauli præcipue linguam, perque illam quam in ipsum contulit gratiam. Quia enim dignum tali dono deuotionem gerebat, copiosa in illo etiam gratia corruscavit, plurimaque horum, quæ hucusque memorauimus, ipsius sudore ac sermone completa sunt. Quoniam igitur ita genus nostrum nobilitauit Deus, ut vnum hominem dignaretur tantorum causam facere bonorum, studeamus & nos eius similes inueniri. Neque verò istud impossibile putemus, quoniam, ut sæpe dixi, & nunc inculcare non cesso: tale illi, quale etiam nobis corpus fuit, talis anima, tales cibi, sed voluntas in eo mirabilis, & præclara deuotio: & illud est prorsus vnde ille talis effectus est. Nemo igitur diffidat, nemo desperet: si intendas animam, & præpares, nihil est quod te ab eiusdem gratiæ possit prohibere munibus. Non est enim personarum acceptor Deus. Idem illum reus formauit: & quemadmodum illius, ita est

Q.

est etiam tuus deus: ac sicut illum meritò laudauit, ita etiam tibi offert coronam. Spondeamus igitur nosmetipsos deo, atque mundenus, ut nos quoque eandem gratiam consequentes, eadem etiam præmia sortiamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

HOMILIA QVINTA.

VBi nunc illi sunt, qui querulo semper animo mortem causari solent, & corruptibile hoc corpus, atque passibile impedimento sibi esse ad virtutem putant? audiant Pauli facta præclara, & ab hac obtreptione malignissima conquescent. Quid enim humano generi mors nocuit? quid vero virtutem corruptio corporis impediuit? Considera itaque Paulum, & videbis, quia nobis etiam ad maximam vtilitatem proficiet ista mortalitas. Hic enim nisi mortalis fuisset, nequaquam dicere poruisset, magis autem nequisset ostendere, quod ipsius temporibus est locutus, quoniam

1. Cor. 15 quotidie morior propter gloriam vestram, quam habeo in Christo Iesu. Vbiq; enim nobis intentione animi, ac prompta opus est voluntate: quæ si alia fuerint, nihil erit quod nos possit à virtute prohibere, sicut superior iam sermo memoratus est. Nonne erat iste mortalis? nonne ignobilis? nonne pauper, & quotidiano opere victum requirens? Nonne corpus habuit, cunctis naturæ necessitatibus subiugatum? Quid ergo eum vetuit illis, quibus floruit, splendere virtutibus? profecto, nihil. Nullus ergo moereat pauper, nullus angatur inglorius, nullus ex vilioribus ingemiscat: sed tamen modo illi, qui molles sunt animo, & enervati mente, atque resoluti. Hoc enim solum est quod nos à virtute valeat arce-re, vitiositas animæ, atque mollitudo sententiæ, nequequam omnino præterea: idq; beati huius propter quem hodie congregati sumus, qui presentium iucunditate gaudet, illustratur exemplo. Sicut enim

Paulo

Paulo nihil ea quæ superius sunt memorata nocuerunt: ita extra religionem nostram positos, nihil his aduersa iuuerunt, non generis claritudo, non diuitiarum affluentia, non splendor eloquii, non gloriæ magnitudo, non sublimitas potentatus. Sed quid ego de hominibus adhuc loquor, & quandiu circa terræ cōtineo sermonem? Fas est etiam supernas commemorare virtutes, principatus videlicet, ac potestates, mundi q; rectores, ac tenebrarum huius seculi. Quid enim iuuir eos angelorum sortitos esse naturam? Nonne venient omnes istæ virtutes à Paulo, eiusq; similibus iudicandæ? Nescitis, inquit, quia angelos iudicabimus? quanto magis secularia. Non igitur ob alias aliquando causas, nisi ob vitia sola doleamus, horum nos studiosos esse poeniteat. Nihil est quod nos Pauli similes fieri vetet. Ille enim non solum gratia dei, sed etiam sua voluntate talis effectus est, & idcirco gratia, quia etiam de propria voluntate. Vtraq; enim plena in illo fuerunt, atque perfecta, & ea quæ donantur à Deo, & ea quæ voluntate præstantur. Vis dona dei agnoscere? vestimenta Pauli demonibus terrori erant. Verum ego nequaquam istud admiror, sicut nec illud quidem, quia ymbra Petri corporum languores effugabat.

Act. 5. Hæc sunt vero miranda, quæ Paulus etiam ante gratiam magnus, ab ipsis rudimentis, ab ipsis fidei lux inuenitur fecisse principis, quia nec virtute hac, qua postea polluit, illustratus, nec apostolatus honore donatus, ita in Christi zelum totus exarsit, ut omnem contra se accenderet populum: qui cum se in tantis periculis, & ciuitatem propter se obsessam cerneret, per murum dimissus in sporta est, sicut depositus, nec tunc quidem in segnitiam ac timiditatem relapsus est: sed maiorem alacritatem mentis accipit periculis quibusdam se sepe subdens in aliorum salutem: nulli autem studio cedens docendi, sed quotidie portans crucem, dominum sequebatur. Et qui dem cum recens adhuc Stephani ante oculos haberet exemplum, videretque contra se omnes potissi-

Q 3

mum

2. Cor. 11.

mum concitatos Iudæos, eadem spirantes, ipsasque penè carnes eius deuorare cupientes. vnde igitur Paulus, neque cum in pericula irrueret, temeritatis argui poterat, nec pericula fugere timiditatis: quia utique & amabat satis præsentem vitam, ob lucrum docendi: rursus valde eam despiciebat, ob philosophiam, ad quam illum mundi contemptus euexerat, propterque amorem quo ire urgebatur ad Christum. Quod enim de ipso dico semper, nec dicere aliquando cessabo, nullus ita in diuersa rerum incidens atque contraria, vtraque in commodum suum transiit: vtraque suis utilitatibus cooptauit. Nullus enim sic vnquam præsentis vite fuit amans, nec eorum istius qui sunt lucis cupidissimi: & e regione sic aliquando despectit salutem illorum, qui se in mortem sponte præcipitant: sic ab omni se mundana cupiditate abstraherebat, nullaque præsentium tenebatur passione, sed vbiq; desiderium suum cum dei voluntate miscebat. Et tunc quidem præsentem vitam magis necessariam ducebat, quam societatem Christi, atque colloquium: nunc verò iam molestam sibi illam fatebatur & grauem, vt etiam ingemisceret, atque in mortis desiderium cogeretur. Ea enim illa cupiebat, quæ illi secundum deum lucra pareret, etiam si viderentur esse contraria. Erat enim quidem varius semper ac multiplex, non utique dissimulatione mutabilis, quod absit, sed faciens omnia, quæ prædicationum, salutisque hominum necessitas poposcisset, in hoc quoque domini sui inuictus imitator. Nam & deus & homo apparuit, cum id eum oportuit apparere, & in igne quando tempus ita exegit: & nunc quidem se in habitu armati militis, nunc in similitudine viatoris, nunc in ipsa ostendit similitudine hominis veritatem, secundum quam ne ipsam quidem in mortem refugit: sed iterum iterumque commoueo: nemo dispensationem istam necessitatem putet, sed tantummodo amorem dei erga homines intelligat. Nam & aliquando quidem super thronum, aliquando verò super Cherubin apparebat sedens. Omnia

tamen ista pro variarum dispensationum opportunitate faciebat. propter quod loquitur per Prophetam: Ego visiones multiplicauit, & in manibus prophetarum assimilatus sum. Ita igitur & Paulus crederetur sibi dispensationis modum sæpe variando, nequaquam de domini sui imitatione culpatus est, cum modo Iudæus fieret, modo se illis nulla communicatione misceret. Et nunc quidem custodiret legem, nunc verò despiceret: & aliquando conseruaret præsentem vitam, aliquando contemneret: & nunc quidem etiam postularet pecunias, nunc autem oblatas etiam refutaret: nam & sacrificium obrulit, & purificationem ex more celebrauit. Sed rursus & anathematizauit ista facientes. Et nunc quidem circumcidebat ipse, nunc circumcisionem penitus excludebat. Et erant facta quidem ipsa diuersa inter se, atque contraria: mens verò atque sententia ex illa fiebat valde sibi concinens atque concordans. Vnum illud requirebat & solum, eorum qui illum audirent ac videret salutem: propterea modo extollit legem, modo inclinatur ac deiecit. Non enim solum in actibus suis, verum etiam in verbis erat, vt dixi, varius ac multiplex, non mutando sententiam, sed alter factus ex altero: sed ipse quod erat semper manendo, eorum quæ dicta sunt vnum pro causatum opportunitate variabat. Non igitur cum propter ista reprehendas, propter quæ illum magis debes dignis laudibus coronare. Siquidem & medicum nunc videntem videris, nunc fouentem, nunc ferro videntem, nunc medicamento, & aliquando quidem ægrotum a cibo potuque cohibentem, aliquando verò eum ista laxantem: & modo quidem cooperientem vndique, & vndique confouentem: nunc verò ipsi illi calefacto securius plenam frigidis aquis imperantem epotare phialam: non utique super hac eum varietate & frequenti mutatione culpabis, sed nunc præcipue stupebis artem, quando ea quæ nobis contraria videntur & noxia, illum cum fiducia videris ostendentem. Hoc est enim veri artificis ac periti.

Si igitur approbamus medicum contraria ista facientem, multo magis Pauli debemus animam praedicare, tam multis se ac diuersis modis agrotantibus coaptantem. Non enim minus hi qui animarum, quam illi qui corporum languore vexantur, arte opus habent, ac varietate curandi: ad quos si secure, & velut ex directo voluerint accedere, omnis spes ab eis salutis aufugiet. Et quid mirum si homines ad hanc sanandi temperamenta descendant, cum etiam omnipotens Deus hoc ipso medicinae utatur modo, nec omnia nobis vniiformiter ac directim loquatur. Quia enim sponte nos vult effici bonos, non necessitate atque violentia, opus etiam habet mutatione curae, non propter aliquam impossibilitatem suam, sed propter nostram fragilitatem. Ipsi enim licet viuere solum, imò vellet tantummodo, iamque facta spectaret, quae voluit. Nos vero qui semel dominatum nostri adepti sumus, non in cunctis deo subditos esse nos patimur, quia si traheret inuitos, eriperet ipse quod contulit, id est, arbitrii potestatem. Ne igitur istud fieret, frequenti fuit opus varietate medicandi. Haec autem a nobis non superflue disputata sunt, sed propter beati Pauli varium studium atque sapiens, ut quando cum videris pericula tuam gientem, non illum admireris minus, quam cum se periculis gaudet opponere. Ut enim hoc fortitudinis, ita illud sapientiae est. Et cum videris eum magna de seipso sonantem, similiter admireris, ac si illum videas semetipsum deprestantem. Ut enim istud humilitatis, ita & illud magnanimitatis est. Quando enim gloriantem videris, admirare: sed humiliter lauda, cum illum vides humilia de se & contemptibilia dicentem. Nam & hoc est animi arrogantia vacui, & illud dilectione & humanitate pleni. In dispensationem siquidem multorum salutis ista faciebat, propter quod ait: Siue enim mente excedimus, Deo: siue sobrii sumus, vobis. Neque alius quisquam tantas, non dico occasiones, sed prorsus necessitates habuit arrogantiae, neque tu

1. Cor. 5.

men vllus alter ita se mundè ab omni iactantia subduxit. Haec itaq; animo attentiore considera. Scientia, inquit, inflat. Et hoc omnes cum apostolo facile dixerimus. At tanta certe in illo erat scientia, quanta in villo vnquam fuerit, neq; tamen se extulit insolenter, qui se in hoc ipso humiliat, ac desiccit dicens: Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus, et non me arbitror comprehendisse. Et si quis existimat se scire aliquid, nondum cognouit quemadmodum eum oportet scire. Ieiunium rursus inflat, idq; fecit Phariseus ille manifestum, qui ait: Ieiuno his in sabba to. Sed Paulus non modo ieiunans, verum etiā famē propter Christum patiens, se etiam abortiuū vocabat. Et quid de scientia dico atque ieiunio, quando etiā tanta cum deo habens tamq; crebra colloquia, quanta nec prophetarum, nec apostolorum vllus habuit, per ea ipsa humilior reddebatur. Non enim mihi dicas ista quae legimus. Nam plura celauit, nec enim omnia dixit, ne gloria se maiore circumdaret: nec omnino cuncta tacuit, ne pseudoapostolorum contra se ora reseraret. Nihil enim otiose ille faciebat, sed omnia cum causa iusta, probabiliq; ratione. Cum tanta itaq; ratione animi tantas res inter se diuersas, contrariasq; peragebat, ut eisdem tamen laudibus vbiq; ornaretur. Quod dum adhuc aptius dicimus, intucere magnum loqui. Haec autem tam opportune apteq; faciebat, ut magis mereretur loquendo de se, quam tacendo, laudari. Qui nisi fecisset istud, culpabilior esset illis, qui seipsos importune laudare didicerunt: & nisi etiam gloriatus fuisset, creditos sibi perdidisset, omnesq; res inimicorum dum se humiliat extulisset. Sic nouerat utrunque temperare, & cum recto consilio atque sententia ea quae videntur reprobanda perficere tam utiliter & commode, ut non minus de illis placeret, quam cum imperata compleret. Amplius enim tunc Paulus placuit gloriano, quam alter laudes proprias occultando: nec tantum quicquam profuit cum sua merita celaret, quantum ille cum proderet. Sed hoc quoque est multo

1. Cor. 13.

Luc. 18.

admi

admirabilis, quia de se non modo locutus, verum etiam quantum oportuit, est locutus. Non enim quae si maximam licentiam de opportunitate nactus, immoderatus laudibus suis usus est: sed consideratissime quousque eum progredi deceret, agnouit. Neque tamen istud sufficere sibi credidit, sed ne alios hoc sermone veraret, idque efficeret ut semetipsos inaniter praedicarent, libenter se etiam insipientem vocauit, quanquam certa inuitante causa de propria aliquid laude perstrinxerit. Quia enim consequenter erat, ut id ipsum respicientes, alij temere atque inaniter eius vterentur exemplo, quod plerumque contingit in medicis: saepe enim medicamentum quod opportune alter apposuit, importune alter admouens, vim medicaminis obscurat atque corrumpit. Ne igitur hic quoque istud accideret, vide quanta profectione usus sit: qui cum gloriaturus esset, non semel, non secundo, sed saepius differendo atque cunctando dicebat: Utinam sustineretis modicum quid insipientiae meae: & rursus: Quod loquor, non loquor secunda deum, sed in insipientia. Cumque tanta dixisset, non tamen ea se praemisisse contentus est, sed rucius ingressurus in laudes, semetipsum occultat, & dicitur.

1. Cor. 11. Scio hominem, & iterum pro huiusmodi gloriabor, postquam haec omnia factus sum insipiens. Quis ergo tam stultus, quis inueniatur omni sensu ac ratione priuatus, qui videns sanctum illum, etiam cum tanta ei necessitas immineret, cunctantem tamen, atque metuentem, grande aliquid de seipso loqui, & sic equum usque ad praecipitia horrenda venientem, seque saepius inde trahentem, & quidem cum tanta hoc esset dispensatione facturum? Quis, inquam, sic sit insipiens, qui non etiam maiore abundantia curationis laudes suas fugiat, & tunc forte solum de illis aliquid attingat, quando id opportunissimum tempus exegerit? Vis aliud tibi tale quoque illius ostendam? Etenim istud est omnino mirabile, quia contentus non erat testimonio conscientiae, sed etiam nos docebat iuxta quam regulam in tali rerum

discrimine deberemus incedere: non sibi tantummodo de temporum necessitate satisfactionem parans, verum etiam alios erudiens quanta cum cautione, etiam tempore efflagitante, istud effugerent. Nam per ista quae dixit, quodammodo illud effatus est: Grande malum est dilectissimi, de seipso aliquid grande dicere atque mirabile, extremamque omnino dementiae est, nulla imminente necessitate rerum, & necessitate violenta propriis velle laudibus decorari. Non enim est hoc secundum deum loqui: indicium potius est istud insaniae. Hoc enim nobis omnem prorsus mercedem euacuat, & quidem plurimis laboribus sudoribusque quasitam. Haec enim omnia, hisque plurima dixisse videtur ad cunctos, dum loquendi de se necessitatem etiam excusatione muniuit. His autem profecto maius est, quia necessitate cogente, non vniuersa fudit in medium, sed plura etiam & maiora celauit. Venio, inquit, ad visiones & reuelationes dei: parco autem, ne quis de me existimet super id quod videt. Hoc vero dicendo, nos erudit, ut ne existente quidem necessitate, omnia quorum nobis conscij sumus, in medium proferendo vulgemus, sed ea solum, quae audientibus utilis iudicamus: quoniam & Samuel (nihil enim videtur inconsequens, illius quoque meminisse sancti: in nostram siquidem utilitatem laudemque proficiet) & ipse, inquam, aliquando gloriatus est, & propria recte facta patefecit: sed qualia illa, quae solet quae utique cognoscere audientibus conueniret. Non enim super decore pudicitiae, neque de obliuione locutus est iniuriae, sed super tali re quadam, quam praecipue discere regem illius temporis oportebat: id est, de conseruanda integritate iustitiae, & manibus abstinentiis a muneribus. David etiam glorians, de eis utique gloriabatur, quae emendare auditorum valeret. Neque enim de se aliam commemorauit ille virtutem, sed vrsam atque leonem adduxit in medium, atque aliquid prorsus nihil. Etenim altius de se offerre feromonem, gloriosi est, & insolenter sese iactantis: dicere autem illa quae praesenti causa tantummodo necessaria

necessaria sunt futura, amantis est multorumq; com-
moda cogitantis. Hoc itaq; fecit & Paulus, qui cum
a pseudoapostolis carperetur, quasi non esset proba-
tus apostolus, nec habens à Christo aliquā potestā-
tē, propter obreccationes falsas, in laudes suas in-
compulsus est, quæ maxime dignitatem eius ostē-
derent. Vidēsne igitur per quanta docuerit audito-
rē non inaniter gloriari? Primo quidem dum ostē-
dit se, istud necessitatem vocauit. Secundo, dum plu-
rimis laudes suas satisfactionibus temperaret. Ter-
tio, quia non cuncta confessus est, sed maiora sup-
pressit, & hoc certe cum necessitate quadam in sua
præconia cogeretur. Quarto, dum sub alterius perso-
na dixit, scio hominem. Quinto, cum non oēs virtu-
tes suas adduxit in medium, sed eam partem, quam
præsens tempus maxime flagitabat. Neq; verò de se
tantummodo gloriando, eundem virtutum suarum
seruabat tenorem, verū etiam in alios, quæ videren-
tur iniuriosa, dicendo. Nam iniuriam inferre fratri
inter prohibita numeratur, sed hac quoque specie
ita Paulus opportune vsus est, et congrue, vt magis
etiam quam laudans placeret: propterea & Galatas
insensatos vocat, & Cretenses ventres pigros, et de-
stias malas, & tamen hinc etiam prædicatur. Fines
etenim nobis exemplo suo statuit, ac regulas, vt ne-
glectores voluntatis dei, nequaquā cura leniore tra-
ctemus, sed sermonē in eos, qui paulò rigidius per-
cutiat, dirigamus. Omnium siquidem mensuræ sunt
apud illū locatæ, ac propterea omne quod dixeris,
omne quod fecerit, placet: & conuiciis coercendo,
& laudibus prouocando, austerius aliquos auerian-
do, & blandius admonendo: & cum effert seipsum,
& rursus cum deponit ac desicit, & cum de se glori-
atur, & cum se ipse miserratur. Et quid mirum si in-
iuria & maledictum placet, quando placuit & amu-
latio, & dolus quidem, atq; deceptio, non in Vetere
solum, sed in Nouo etiam testamento? Hæc omnia
igitur diligenti examine ponderantes, admitemur
Paulum, & glorificemus deum, vt ipsi etiam bona

Gal. 3.

consequamur æterna, gratia & misericordia domi-
ni nostri Iesu Christi, cui est gloria & imperium in
secula seculorum, Amen.

HOMILIA SEXTA.

Vltis hodie fratres dilectissimi, qui audien-
di studio huc conuenistis, vt magna gesta
Pauli, atq; præclara, quæ iuxta quorundam
suspicionem habere videtur aliquid repre-
hensionis, in nedium proferamus? Etenim inuenie-
mus illum non minus de his, quam ex cæteris clari
effici, atq; magnificum. Quidnam illud ergo est, qd
reprehensibile iudicatur? Visus est, inquit, aliquā
do plagas timere, quod certe visus est, quando cum
loris milites tutuderunt: neque verò solum tunc, sed
alias quoque apud illam purpuræ venditricē. Quan-
do etiam causas apud illos mouebat, qui eū de car-
cere tam educere festinabant. Nihil enim aliud ista
faciendo, nisi sibimetipsi defensionem parabat, & si
quid horum fugeret, rursus in ea ipsa prouidebas.
Quid igitur dixit? Siquidem nihil eum ita magnum
atque mirabilem, vt hæc dicta declarant, quia vtiq;
& talem habens animam, id est, non malignitate
quadam ac desperatione præcipitem, & corpus ce-
dens plagis, atq; verbera contremiscens, non minus
tamen, quam incorporeæ virtutes, omnia illa quæ
videntur terribilia despexit, cum hoc tempus exige-
ret. Quando ergo illum vides extentum ad plagas,
metuentem, illorum recordare verborum, per quæ
transcendit ad celum, angelisq; certauit, dicendo:
Quis ergo nos separabit à charitate Christi? tribu-
tatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas,
an periculum, an gladius? Illorum quoque ver-
borum memento, quibus omnia quæ patitur, nihil
esse pronuntiat, dicens: Quod enim in præsentī est
momentaneum ac leue tribulationis nostræ, supra
modum in sublimitate æternæ gloriæ pōdus ope-
ratur in nobis. Adde his quotidianas tribulationes,
imò singularum mortis dierum, atque ista perpē-
dens, admirare Paulum, & de reipso desperare des-
siste.

Rom. 8.

2. Cor. 4.

siste. Hæc enim quæ videtur infirmitas esse naturæ, ipsa est maximum eius virtutis indicium, quia talem se vtrique præstabat, etiam cum multarum rerum necessitate torqueretur. Quia enim enormitas periculorum hanc de illo multis opinionem suggererat, & suspicare eos profecto fecerat, quod super humanam naturam ille proficiens, tantus existeret: idcirco affligi permittebatur, ut disceres, quia cum secundum naturam vnus esset de pluribus: propter voluntatem non solum supra multos homines, verum etiam vnus esset ex angelis. Cum tali enim anima, talique corpore mortes mille tolerabat, despiciebat præsentia, contenebat futura, clara illa atque magnifica verba resonabat: Quoniam optavi, inquit, ego ipse & anathema esse a Christo Iesu pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem. Possibile est enim dei iussa perficere, si modo velimus omnem naturæ trepidationem alacriter virtute superare, nihilque impossibile est eorum quæ a Christo hominibus imperantur. Si enim quantum est in nobis velimus virium exprimere, maximum etiam nobis deus adiungit auxilium, atque ita, etsi omnia in nos aduersa concurrant, tuti tamen in medio periculorum intactique seruabimur. Neque tamen mortuere plagas reprehensione dignum est, sed propter plagarum metum aliquid indignum pietate committere. Hoc ipso enim quo plagas timet, qui in certamine non vincitur, admirabilior ostenditur, quam ille qui non timet. Magis enim in isto virtus resurgit, cum vicerit etiam illa quæ timuit. Nam plagas formidare, naturæ est: nihil autem indecens plagarum timore committere, voluntatis naturam infirmam iunctis est, eiusque imbecillitatem sua virtute superantis. Sicut nec morere culpabile est, sed per morere aut aliquid facere, aut dicere eorum quæ deo displicent. Quod si ego Paulum fuisse hominem denegarem, merito mihi has fragilitates naturæ eius opponeres, quibus nostrum posses refutare sermonem. Si vero ipse se dico, atque confirmo, quia homo quidem fuit, & nulla nobis etiam naturæ conditione præstantior, fuit

fuit tamen melior voluntate: frustra mihi ista proponis, imò non frustra, sed omnino pro Paulo, & hinc potissimum qualis ille fuerit, ostendis, qui in tali natura viuens, potuit quodammodo esse supra naturam. Nō autem illum tantummodo extollis, sed etiam cō suis ora torpentium, seseque in desidiam reclinantem, non eos sustinens ad eminentiam confugere naturam, sed impellens ad studium voluntatis. Sed et mortem, inquis, aliquando pertimuit: sed hoc quoque profecto naturæ, & tamen rursus hic ipse qui mortem timuit, dicebat: Nam quandiu sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus grauati: & rursus: Nos ipsi intra nos gemimus. Videsne æquiparanter, quomodo è diuerso naturali infirmitati virtutem opposuerim voluntatis: quia & martyres plurimi cum ducerentur ad mortem, sæpius palluerunt, & timore ac trepidatione complexi sunt. Sed hoc ipso præcipue mirabiles comprobantur: quoniam illi ipsi qui mori timebant, mortem tamen propter Christum minime reuerunt. Sic & Paulus, qui cum mortem timeret, ne ipsam quidem recusabat gehennam, qui propter desiderium Christi, etiam cum formidaret interitum, tamen cupiebat resolui. Non autem hic solus talis fuit, sed ille quoque qui fuit Apostolorum caput, qui sæpe dixerat paratum se esse pro Christo animam tradere, & tamen mortem vehementer horrebat. Audi igitur quid ei super hoc Christum loquitur. Cum autem senueris, alius te cinget, & ducet quod non vis: naturæ infirmitatem exprimens, non voluntatem. Siquidem natura nobis inuitis quoque ostendit sua, & infirmitates eius superare non possumus, nec si valde studioseque cupiamus: nec culpamus istud, quia vtrique inde nihil lædimur, imò inde magis sumus admirabiles. Non enim crimen est mortem timere: imò è contrario, quanto laus est nil turpe atque seruire perpeti per timorem. Non enim naturam habere infirmitatibus subditam, sed seruire infirmitatibus, criminofum est: ut merito magnus ille habeatur, atque mirabilis, qui inbecillus

2. Cor. 5.
Rom. 8.

Ioan. 25.

becillitatem naturæ voluntatis virtute superauerit. & hoc ipso ostendit, quanta sit liberæ voluntatis potestas, obstruitq; ora dicentium, cur non natura boni facti sumus, nec cum ipsa virtute progeniti. Quid enim refert natura esse, quod potes effici voluntate? imò tanto est melius sponte esse bonum, quam fortem: quanto utiq; præstat coronis, & amplissima laude decorari, quam penitus nil mereri: quanquam si velis voluntatem fortem habere atq; robustam, hoc illo penè sit firmius. An vero non vides concisa martyrum corpora, ferroq; cadentia, nec tamè cedere, aut vinci in aliquo voluntatem? An fortè nò ipse cecidisti etiam Abraham voluntate naturæ impedimentum superantem, quando utiq; vnigenitum filium ut sus est immolare, cum certe tunc natura quasi fortiori cesserit voluntati? Nonne vidisti id ipsum in illis tribus pueris accidisse? Nonne etiam audisti illud antiquum & seculare prouerbiū, qd fiat ex consuetudine secunda natura? Ego vero dixerim, qd etiam prima, sicut superius dicta docuerunt. Vides igitur & haberi posse illā, quæ in natura est firmitatem, si sit voluntas fortis ac vigilans: & quod maiore laude sit dignus, qui esse vult bonus, quam ille qui cogitur: hoc est enim esse præcipue bonum: itaq; cum dicit, Castigo corpus meum, & in seruitutem redigō: timeo enim ne cum aliis prædicauero, ipse reprehensus efficiar: tunc illum maxime meritum, non orationis præconiis attollis, vides nò eum sine labore impio se virtutē: ne hi qui post eum essent futuri, arguerent ad deficiā ducerent illius in bono facilitatē. Et cum rursus dicit: Mundo crucifixus sum, voluntatē eius coronō. Potest enim, potest, inquam, naturæ fortitudinem virtus voluntatis imitari. Nam si vel nunc ipsum adducamus in medium, qui est quædam, ut ita dixerim, statua virtutis: inuenimus quoniam bona, quæ illi inerant voluntate, in naturæ ea firmitatem certauerit adducere, Dolebat quidem ille corpus, sed non inferius incorporeis potestatibus ipsius cōtemnebat dolores: sicut ex ipsius verbis animaduertitur.

2. Cor. 9.

Gal. 6.

ueri potest, quæ nec de nostra putatur proferre naturā. Quādo enim dicit, Mundo crucifixus sum: quid aliud videtur dicere, quam quod etiam ex corpore ipso animi virtute migrauerit? Quid verò datur carni, cum proculdubio dicit: Datus est mihi stimulus carnis meæ angelus satanæ? Hoc autem nihil est prorsus aliud, quam ostendere contempsisse dolorem se corpore sentientem, non quia non ingrederetur animum, sed quia magnitudine voluntatis excluderet eum atque depelleret. Cum verò alia plurima his mirabilia dicat, & gaudeat verberatus, & gloriatur catenatus, quid aliud quispiam dixerit, quam istud quod ipse memorauit? Quoniam dicendo quidem, castigo corpus meum, & in seruitutem redigō: timeo enim, ne cum aliis prædicauerim, ipse reprehensus efficiar: ostendit naturæ infirmitatem: per ista verò, quæ dixi, voluntatis nobilitatem. Idcirco enim vtrumq; positum est, ut neq; propter illa magna, alterius eum opineris esse naturā, & ipse de virtute desperes: neque per ista paruula, sanctam illam reprehendas animam: sed hinc quoq; desperationē rursus excludens, ad meliorem spem te ipsum reducas. Propterea rursus adiungit etiam id quod dei esse gratiæ proprium confitetur, & quidem exaggerando atque cumulando. Sed grato erga deum animo facit, piaq; sententia, ne quid scilicet suum esse credatur. Dicit autem etiam quod ad ipsius pertinet voluntatem, ne in deum cuncta proiciens, domine malis ac stertere. Omnium nanque mensuras, ac regulas apud eum inuenies. Sed maledixit alibi quando, inquis, Alexandro grario. Et quid istud sperat ad vitium? Non enim fuit hic sermo iracundiæ, sed potius doloris, qui certe ortus est de veritatis iniuria. Non enim propter seipsum dolebat, sed quia prædicationi ille restiterat. Valde enim, inquit, restitit, non mihi, ait, sed verbis nostris. Ut & suum erga veritatem exprimeret affectum: & non solum illum cui scribebat, sed certe his quoq; discipulos solaretur. Quoniam enim satis consequens erat scandal

2. Cor. 12.

2. Tim. 4.

258 DE LAUDIBVS DIVI PAULI

lizeri omnes, nihil patientibus aduersariis veritatibus, idcirco & ei qui repugnauerat, dei comminationis est ultionem. Sed orauit aduersus aliquos, dicens: Si tamē iustum est apud deū retributionē reddere his qui nos tribulant, non illos poenas luere concupiscens, sed eos qui affligebantur cōsolari studens, propter quod & infert, Et vobis qui tribulamini, requiem nobiscum. Ceterum cum ipse aliquid triste perpetitur, audi quā alta patientia philosophetur, & propter mala bonam vicē reddat inimicis. Male dicimur, inquit, & benedicimus: persecutionem patimur & sustinemus: blasphemamur, & obsecramus. Si autē quæ pro aliis facta, vel dicta sunt, iracundiæ dicas fuisse, potes dicere & Elymam magū per iracundiam excæcatum, iniuriōseque correptum Ananiam quoque & Saphiram per iracundiam a Petro interfectos clamabis. Sed quis est ita stultus & saxeus, ut hoc audeat suspicari? Alia quoque plurima inuenimus eum dixisse atque fecisse, quæ ad speciem videntur onerosa. Verum hæc ipsa sunt, quæ præcipue modestiam eius ostendunt. Etenim cum satanas tradit eum, qui Corinthi fuerat fornicatus, cū multa hoc effecit charitate, plenoque amoris animo, idque ex secunda epistola euidenter ostendit: & e regione ad Iudæis minatur, ac dicit, peruenit in eos ira dei: non utique furore plenus id loquitur, quē audimus pro ipsis frequenter orantem, sed deterrere eos studentem, per quē eos redderet meliores. Sed sacerdoti, inquit, irrogauit injuriam, dicens: Percutiet te deus paries dealbare. Nouimus quidem quod de hoc loco aliquid qui satisfaciētes, loco prophetiæ velint esse quod dictum est: nec culpo dicentes: etenim istud euenit, sicque defunctus est. Si quis tamen acrior insurgat in inimicus, & curiosius reparans quæstionem, contra dicat, ac referat: nōne nouerat, quia summus erat sacerdos? Hoc utique dicimus, quoniam erudiens alios, erga eos qui potestate sunt modestius conuersari, atque monens, ipse quoque huic voluit obtinere parare, sicut & Christus fecit, qui certe cum

HOMILIA SEXTA.

259

mille fanda atque nefanda dixisset, ait tamen: Super cathedram Moysi sederunt scribæ & pharisæi: omnia ergo quæ dicunt vobis facite: secundum autem opera eorum nolite facere. Ita igitur & hic Paulus, & cōseruauit pontificis dignitatem, & quod futurum erat, ante prædixit. Quod si Ioannē a consortio separauit, & hoc utique rectissime pro communis officio prædicationis effecit. Eum siquidem qui istud suscipit officiū, non oportet mollē esse quendam atque resolutū, sed fortem et per cuncta robustū. Neque saltem attingere quisquā debet præclari huius muneris functionem, nisi paratus sit millies animam suam tradere in mortē, atque discrimina. Dicit enim ipse dominus Iesus. Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Qui ergo non tali animo est, multos etiam alios suo perdit exemplo, magisque utile est, si quiescat sibi tantum vacet, quā si procedat in medium, & onus suis viribus maius assumat: sic enim non propriam solum, sed etiam multorum sibi creditorum prodit salutē. Et reuera quomodo non absurdū est, ut cum aliquis nesciat artē gubernandi, eligat ad clauū sedere: & ille qui ad prædicandum pergit officiū, temere ad istud, utique cōtingit, accedat, atque innumerabiliū rerum curam absque ulla cōsideratione suscipiat? Non itaque nauū gubernatorem, non ab bestias dimicantem, non ludo gladiatorio destinatum, non alium quempiam omnino sic ad discrimina & mortes paratam atque expostitam oportet habere animam, ut eum qui suscipit officiū prædicandi. Nam & pericula profecto maiora, & aduersarii sæuiore, & non vni quoddam mortis genus incumbit, nec vsquam prorsus simili conditione certatur. Cælum nanque hic in præmio, in supplicio autem gehenna proponitur, & æterna animæ salus, atque perditio. Non solum autem eū, qui prædicationi accingitur, sic oportet parari, sed quencunque, vel simpliciter Christianum: nam

260 DE LAUDIBVS DIVI PAVLI

crucē tollere, & sequi Christum omnibus imperatur. Si autē cunctis, multo magis doctoribus populi atq; pastoribus, quorum ex numero etiam Ioannes tunc erat, qui dicebatur & Marcus: qui, quoniam se in ipsa aciei fronte cōstituens, nimis inuirsiliter egerat, eum merito Paulus abiiecit, ne illius quasi contagione vires corrumpere aliorum. Si verō, vt Lucas refert, quoniam aliqua inter ipsos facta est cōtentio, noli hoc delictū putare. Non enim cōmoueri malum est, sed irrationabiliter, nulloq; iusto stante negotio commoueri. Iracundia, inquit, iniusta non iustificabitur: non ergo culpatur simplex iracundia, sed iniusta, & rursus: Qui iratus fuerit fratri suo sine causa. Non ergo simpliciter iratus, & propheta dicit: Irascimini, & nolite peccare. Quod si omnino huiusmodi vti non oportet affectu, etiam cum tempus exposcit, frustra nobis videtur ingenuus, sed profecto non frustra, quem certe prouidus nobis creator inseruit, vt dormientes animas, atque resolutas ab inertia ac desidia suscitaret. Quasi enim gladio aciem, ita menti nostrae irae acumen impolit, vt eo, cum oportet, utamur. Propterea igitur & Paulus hoc saepe est vsus affectu, & modeste loquentibus erat melior iratus, cum tempore omnia facies opportuno, pro lucro et commodo praedicandi. Neque enim simpliciter lenitas semper est bona, sed cū illam tempus efflagitat: quando verō id non adest, etiam ista vitiosa est, fitq; inconstantia. Hanc verō omnia non pro Paulo satisfaciens sum locutus: non enim nostri ille indiget sermonis: laus enim eius nō ex hominibus, sed ex deo est: sed quo auditores erudiamus, vt omnibus ad opportunitatem utantur affectibus, sicut iam ante memorauī. Sic nanque poterimus vndique spiritu alium lucrorum incrementa colligere, cumq; maximis diuitiis ad portum tutissimum peruenire, & consequi indeficientes coronas, quas etiam nos omnes contingat mereri, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium, in secula seculorum, Amen.

Mat. 5.
Psalm. 4.
Eph. 4.

Quoties

HOMILIA SEPTIMA.

261

Q Voties hi, qui portant signa regalia clangente ante se tuba, & acie militum praecunte, ingrediuntur vrbes: omnis populus cōsuevit accurrere, ad audiendū buccinae sonum, vel signum quod in sublime fertur videndū, ipsius etiā virtutē ferentis. Quoniam igitur & hodie non urbē, sed orbem Paulus ingreditur, concurramus omnes. Etenim iste non signum terreni alicuius regis, sed in celo regnantis Christi crucē portat, & praecedūt non hominū, sed angelorū cateruae, non solū in honore eius signi quod fertur, sed in eius a quo fertur auxilium. Si enim propria vitam regentibus tantūmodo, nihilq; pro communi vtilitate facientibus, angeli ab omnium domino deputati sunt, sicut ait vnus ex iustis, Angelus q̄ eruit me a iuuetute mea: multo magis his, quibus totius orbis cura cōmissa est, taliumq; donorum onera portantibus virtutes ad sunt supernae. Et illi quidem, qui in exercitu hoc honore donati sunt, ornantur veste pretiosa, aureis torquibus colla subnixi, nitentes vndique, & vndique fulgentes: iste verō catena pro torque circūdatus gestat crucē, & persecutionē vndiq; sustinens, famē vbiq; perpetuens. Sed nihil est dilectissimū, quod ex huius sermonibus ingemiscas. Siquidē iste ornatus multo est illo melior & clarior, atque amicior deo, propter quod & portans minime laborat. Hoc est nanque mirabile, quia cū vinctus, verberibus, atq; vulneribus longe splendidior erat diademate purpurāq; fulgentibus. Quod enim esset vere clarior, & quia nō ad somnū tantūmodo ista dicuntur, ipsius vestimenta docuerunt. Nā si mille diademata, totidemq; purpuras ardenti febre superponas, ne modicū quidē flammā eius valebunt extinguere. At modo huiusmodi vestimenta, egrotantiū admoda corporibus, morbos omnes fugabant. Si enim latrones videntes signum illud militare, non irruunt, sed averti repente diffugiunt, multo magis & aegritudines & daemones, Christi signo apparente, fugiebāt. Sic autem Paulus ferebat hoc signum, non vt solus

Gen. 43.

R 3 illud

Philip. 1.

illud portaret, sed vt omnes quoq; tales esse doceret ac faceret, propter quod clamat atq; dicit: Idipsum certamen habentes, quale audistis & vidistis in me. Et vobis donatū est, non solum vt in eum credatis, sed vt etiam pro illo patiamini. Etenim præsens vitæ dignitates tunc clariores videri solent, quando in vno tantū homine constiterint. In spiritualibus verò ē contrariū, tunc magis splendet honores, cum sibi plurimi eorum cōmuniōe sociantur, cum non vnus est particeps dignitatis, sed multos habet qui eisdem honoribus perfruantur. Vides igitur huc oēs esse signiferos, & Christi nomen vnumquemq; gestare in conspectu gentium atq; regū, ipsum verò Paulū etiam cū sibi anathema optat, atq; supplicium. Sed non hoc præcepit & cæteris, quod certe illi portare non poterant. Vidistis nempe quantę nostrę nature capax virtutis, quā nihil sit homine preiosius, & adhuc vtiq; mortali. Quid enim mihi hoc maius, imò quid poteris saltem æquale memorare? Quātorum verò iste, quāso, honore dignus est angelorum, qui hoc verbū potuit effari? Qui enim in temporali hoc atq; mortali corpore constitutus, cū cū etiam quorū non erat dominus, pro Christo nō dubitat offerre, hic si incorporeus fuisset naturæ, qd tandem facere distulisset? Nam & angelos propterea miramur, non quia incorporei sunt creati: siquidem cum diabolus sit incorporeus & inuisibilis, est tamen omnibus infelicior: quia factoris dei meruit offensam. Hinc etiam homines infelices vocamus, non quia videmus eos carne circumdatos: sed cū non ea, vt oportet, vtuntur, alioquin & Paulus carne induebatur. Vnde igitur talis emerfit, & tantus? Et ex proprio videlicet, & ex dei: & idcirco exptor deus. Si autē dixeris, & quemadmodū illū imitari possibile est? discite quid dixeris: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Ille ipsius Christi effectus est imitator, tu verò nec apostoli. Ille domini æmulator fuit, tu autē neq; serui, & quā tandem poteris

1 Cor. 4.

teris negligentia tuæ vmbra obtenderet? Quemadmodū verò eum imitatus sit, ostendit. Idq; ab initio considera ab ipsis principijs. Quanto enim ex illis salutaribus emerfit fluentis, tanto igne plenus exiit, vt nec necessariū sibi putaret magistrum. Non enim expectauit Petrum, nec venit ad Iacobū, neq; ad alium omnino quenquā, sed propria alacritate raprus, ita totā illā, in qua fuerat baptizatus, prædicatione sua inflāmauit vrbe, vt sæuissimū contra se Iudeorū præliū concitaret. Violentissimū enim persecutorē Christus in ardentissimū repente prædicatorem immutauerat. Siquidē etiam cum Iudæus esset, suā dignitatē suā multa faciebat, alligans, abducens, trahens in publicum Christianos. Sic etiā Moies cū a nullo in principatum populi ordinatus fuisset, contribules suos tamē a Barbarorum iniquitate defendit. Hęc enim sunt fortis cuiusdā ac virilis animi certa documēta. Hoc signū propriæ liberæq; sententię, nequaquā in aliorū afflictionibus tenere patientiam, sed, benigne atq; constanter tueri eos qui opprimuntur, etiam si nullo in hoc ordinetur officio. Quia verò istud opus arripuerat principatus, deus hanc ei postea contulit dignitatē. Idipsum autem seruauit in Paulo: qui quā recte faceret vltro arripere initia sermonis atq; doctrinæ, deus similiter ostēdit, cito doctoris eum honore sublimans. Si enim magisterij atq; primatus adipiscendi gratia ad procuranda tanta negotia profiluissent, consequenter essent de ambitione culpabiles. Cum verò vterque periculū diligerent, mortēsque in se procurarent vndique, vt alios acquireret in salutem: quis tam aperte infelix est, qui tantæ deuotionis studium criminatur? Quod enim aliorum amantes salutem, ista periecerint, & sententia declarauit dei, & eorum perditio, qui male istum concupierunt honorem. Inruerunt siquidem tunc & alij huiusmodi principatum, sed protinus interempti sunt: nam alterum qui dem lapsus a cælo exussit ignis, alterum subitus huius terræ absorbit. Non enim propter defensio-

2. *Par.* 16.
Act. 8.

nem populi ista faciebant, sed ob gloriam dignitatis. Irruit et Ozias, sed lepra commaculante punitus est. Irruit etiam Simon, sed reprobatus est, & morte periclitatus. Irruit verò etiam Paulus, sed apostolatus gloria coronatus est. Non enim in sacerdotium nec honorem, sed in ministerium irruit atque labores: maximè in hoc zelo & alacritate properauit, propterea prædicator, propterea continuo clarus efficitur. Sicut enim qui princeps fuerit ordinatus, nisi digne impositum sibi administraret officium, meretur etiam maiora supplicia: sic alter, & non ordinetur quidem, suscipiat tamen, & sicut oportet impleat, non dico sacerdotium, sed sollicitudinem curamque multorum, omni profecto est honore dignissimus. Propterea igitur ne vnum quidem diem in otio passus est & quiete transire hic in prædicandi ardore ipso igne vehementior: sed simul et salutifero ex fonte conscendit, plurimamque in se fammam ipse succendit, non pericula timuit, non irribiles erubuit & opprobria Iudæorum, neque sermonem suum ab illis respui indignanter tulit. Non aliud quicquam horum simile cogitauit, sed alios accipiens oculos, utique charitatis, aliamque mentem, multo cum impetu instar torrentis irrupit: omnia pariter Iudæorum trahens atque conuoluens, & ex scripturis ipsum esse Christum euidenter ostendens. Et certe nondum in eo tam multa gratiæ munera coruscabant, nondum tanta fuerat spiritus illuminatione donatus: sed tamen inflammata continuo voluntas, mortificataque anima cuncta faciebat: & quasi semper satisfaceret deo de tempore iam peracto, sic gerebat omnia, sic lucra spiritualia vndique colligebat, in locum, qui esset belli pars maxima, & laborum periculorumque plena fidenter insiliens. Hoc verò maiore quoque admiratione dignum est, quod cum iam esset audax, ac velut ad pugnam semper accinctus, & ignem quendam bellicum spirans: ita rursus placidum se præbebat magistris, ut nunquam eos, vel in tanto illo impetu alacritatis offenderet.

Iraque

Itaque ferienti tunc, vel potius furenti præceperunt, ut iret Tarsum atque Cæsaream, nec tamen reuinit. Dixerunt, quia eum per murum deponi oporteret, et passus est. Dederunt consilium pro implenda purificatione, non restitit. Suaserunt ne in theatrum ingrederetur, & cessit. Ita se huic rei totum dedicauerat, ut omnia pro fidelium vtilitatibus libenter acciperet, pro ipsorum ædificatione, pacem, consensum, dispensationem, concordiam, diligendo, & eundem se, ac semper æqualem prædicationi ubique seruando. Cum igitur audis quod fratrem miserit ad tribunal, volens de periculis liberari, & quod appellet Cæsarem quodque Romam ire festinet, nequaquam putes verbum esse formidinis. Qui enim gemebat in hac se adhuc esse vita, quo putes modo eligeat esse cum Christo? Qui & celum propter ipsum despiciebat & angelos, quo tandem pacto hæc præsentia diligebat? Cuius igitur rei gratia ista faciebat? proculdubio, ut diutius prædicationi insisteret, cumque multis hinc credentibus, atque omnibus coronatus iret ad Christum: tam profecto metuebat, ne pauper hinc atque in opus multorum salutis abscederet. Et idcirco dicebat permanere autem in carne necessarium est propter vos. Propterea ergo cum videret meliorem pro se in iudicio processisse sententiam, ipsorumque dicente Festo, ab solui poterat homo iste, nisi appellasset Cæsarem: vincens tamen cumque plurimis victis, qui mille facinorosi commiserant, ductus, non erubuit cum illis largiretur quinimo omnium simul nauigantium curam gererebat, sui quippe securus, sequi tutum satis esse certissimus. Cumque victus per tam vastum pelagus duceretur, ita gaudebat tamen, tanquam in maximum duceretur imperium. Etenim non paruum illi præmium vrbis Romæ conuersio proponebatur. Verum ne illos quidem qui pariter nauigabant, despectui habendos putauit: sed illis quoque de veritatis suauitate modulatus est, indicans sibi diuinos apparuisse vultus, & ea quæ fuerant sibi dicta, commemorans: id est, tibi donavi homines istos. Hoc verbis faciebat.

R s bar.

bat, non seipsum arroganter extollens, sed illos sibi ad persuasionem fidei parans. Propterea & Deus permisit pelagus commoueri, ut per id quod auditus non est, spiritualis Pauli gratia panderetur. Nam & cum dedisset consiliū nauigandum non esse, contemptus est ventumque est usque ad extrema discrimina. Verum ne contemptu quidem eorum factus est onerosior: sed rursus, quasi pater filiis providebat, agebatque omnia, ne quisquam periret. Postquam verò Romam ingressus est, ibi quoque quanta cum modestia annuntiat veritatem, quanta etiam cum libertate obstruit ora impiorum. Verum nec ibi stare contentus, etiam in Hispaniā percurrit. Cum autem saepius varia pericula sustineret, confidebat magis atque fiebat audacior: nec ipse solum, sed etiam discipuli propter ipsum, qui eius utrique firmabantur exemplo. Quemadmodum enim si eum remissiores sequiremque vidissent, ipsi etiam profecto fuissent morore deiecti: ita qui illum fortiores factum esse cernebant, & inter iniurias atque plagas constantissime virtute crescentem, ipsi quoque cum maiore fiducia praedicabant, idque significans ait, Ita ut plures e fratribus confidentes vinculis meis, abundantius auderent sine timore verbum dei loqui. Si enim dux militiae fuerit fortis ac robustus, non modo cædens atque prosternens: verum etiam vulnere ipse percussus, subditos suos efficit fortiores, magisque hoc praestat vulneratus ipse, quam vulnerans. Cum enim hi qui sub tali pugnante magistro, viderint inflicta vulnera, fluentem sanguinem, & nec sic quidem illum hostibus aliquando cedentem: sed stantem fortiter, hastasque vibrantem, & crebris certisque ictibus in aduersarios proruentem, nec omnino quicquam parcentem dolori, maiore absque dubio tanto duci alacritate subduntur. Hoc itaque factum est & in Paulo. Videntes enim illum ligatum catenis, & nihilominus in carcere praedicantem, videntes etiam verberatum, & tamen verberantes ipsos sermone capientem, maiorem profecto fiduciam colligebant. Et ideo non dixit simpliciter confidentes, sed ita, ut abundan-

Philip. 1

dantius auderet sine timore verbum dei loqui: Magis, inquit, modo quam cum essem liber a vinculis, fiducialiter praedicabant. Tunc enim certiores alacritatem & ipse capiebat, ac vehementius in aduersarios ferebatur, & incrementa persecutionis, maioris illi fiebant causa constantiae. Inclusus est quidem in carcere, tantumque in eo virtutis refulsit, ut etiam fundamenta quaterentur, & ostia panderentur. Custodem quoque tunc ipsum carceris ad fidem transtulit, iudici penè persuasit, ita ut ipse diceret: In modico me suades Christianum fieri. Rursus cum lapidaretur, plenam populi ciuitatem fide luce donauit, & vocabant eum quasi iudicaturi Iudaei. Tunc etiam Athenienses facti sunt ex aduersariis subditi, & ex iudicibus repente discipuli. Sic enim ignis in diuersas plerunque materies incensus augetur magis, & ex subiecta sibi substantia incrementa sortitur: sic etiam lingua Pauli, quibuscunque fuisset adnota ad seipsum eos continuo transferebat. Impugnatores quoque eius celeriter ipsius verbo capti pabulum quoddam spirituali huic efficiebantur igni, perque ipsos magis euangelii fama crescebat. ideo dicebat: Alligatus sum, sed verbum dei non est alligatum. Fugabant eum frequenter inimici, et quantum quidem ad rem spectat, persequiebantur: quantum verò ad euentum rei, aliis mittebant magistrum: quodque faciebant amici atque concordēs, hoc velut studio exequiebantur inimici, nunquam sinētes eum in vna habitaculum regione collocare, sed persecutionibus insidiisque pelentes, per cunctas omnino prouincias medium circunducebant, ut omnes videlicet salutaria eius linguae remedia sentirent. Rursus alligauerunt eum: sed acius in defensionem fidei discipulos concitauerunt, persecuti sunt, & non habentibus miserunt magistrum. Ad maius iudicium prouocauerunt, sed vberius Iudaei beneficium contulerunt, propter quod et Iudaei dicebant de apostolis dolentes: Quid facies

2. Tim. 2

mrs

Act. 4. mus istis hominibus? Per quæ enim eos opprimerem, re volumus, per eas ipsas prouehimus. Tradiderunt eum custodi carceris, ut eum diligenter ligaret, sed ipse a Paulo arctius alligatus est. Imposuerunt eum nauim cum reis atque vinctis, ut planè etiam nolentes oculus iter eius facerent explicari, accidensq; naufragium factum est cum Apostolo nauigantibus causa doctrinæ. Minabantur mille supplicia, ut ignem prædicationis extinguerent, qui è contrario magis inde crescebat. Et sicut de domino dixerunt, occidamus eum, ne tollant Romani locum nostrum atque gentem, acciditq; contrarium: nam quia occiderunt eum, propterea Romani & gentem eorum & ciuitatem tulerunt: & quæ putabantur impedimenta prædicationis, fortia efficiebantur auxilia. Sic etiam prædicante Paulo, quod aduersarii ad opprimendum intulerunt verbum, hoc illud ad ineffabilem quandam altitudinem subleuauerunt. Super his vero omnibus gratias bono tantarum rerum auctori agamus Deo, glorificemus Paulum, per quem ista complerentur sunt. Oremus etiam, ut ipsi quoque eisdem perficiamur bonis, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, per quem & cum quo gloria patri, cum spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

HOMILIA OCTAVA.

Sæpe fulgido cæli globo delectatus oculus ad spectaculū oppositi è regione luminis sese vix lenter intendit: & licet sentiat aciem suam imparè rem radiorum esse certamini, desiderio tamen illius pulcherrimi luminis intuendi libèter inaccessibili radiantis orbis reluctatur corusco. Tale igitur quippiam ego ipse perpetior, qui cum videam propriæ mentis oculos ex radiis apostoli splendoris hebetari: cupio tamè Pauli animam, miro fulgore virtutum rutilantem, velut e minus intueri, & contra importabiles solis micatus contentiosa pretere certamina. Sol enim quidam est hominibus Paulus, qui totum prorsum orbem fulgentibus linguarum suarum radiis illuminauit, quicq; vniuersas circumcun-

do gen

do gentes cursum omnino solis imitatus est, ac mundi regiones omnes, quasi libero à corpore animo peruolauit, & hoc cum ei amara vndiq; vulnera crebrius obuiarent. In duas namq; partes omne tunc fere hominū scindebatur genus, in eorum scilicet quæ horribili rabie erga idolorum cultum ferebantur, et in illorum, quos legis zelus in euangelii odia flammabat. Ab vtraq; verò parte grauissima in Paulum bella surgebant, cum Iudæi vndiq; illum quasi patrum traditionum corruptorem fugarent, gentes verò quasi deum mortuum prædicantem. Noli enim illum, qui tunc fuit rerum statum, huic qui modo est comparando magnitudinem apostolici laboris attendere, sed ipsa adhuc prædicationis exordia mente perpende. Considera prius pelagi sauiantis furorem, & cum demum vim gubernatoris intelliges: sicut enim in quodam freto, ita Paulus mediis in fluctibus estuabat, ac mille discriminum virgebat procellis. Inter ipsa quippe euangelii principia, prædicationis nouitas vehementes ei tentationum turbines suscitauit. Iudæorum namq; tunc populi mouebantur, quos ad hoc Mosaisca videbantur præcepta compellere. Phariseorum quoque latrabat gressus, cum dudum à se crucifixi prædicare deitatem dolerent. Indignabatur etiam conspiratio sacerdotum, cum audirent crucem quasi sceptrum quoddam regale celebrari. In huiusmodi bello Iudæi sociabantur & gentes, quæ aris diuini, ac templis, puluinarum cineribus assuetæ penè iam euelli sibi implectebantur errorem. Iudices in prædicationem euangelii sauiantes, suæ adstabant cateruæ. Reges iugiter id ipsum bellum gerebant, auditam crucem cum ceteris abominabantur exercitus, quam sapientes recipere nesciebant, quasi signum utique damnati: sed Paulo totius hoc mundi bellum omni erat pace iucundius. Delectabat enim quicumq; illum propter euangelium vulnerabat: hinc est quod ille Græciâ atq; Barbariam, cum illatis sibi vulneribus alacer circuibat, non minus plagis suis gaudens, quam re-

giis

gijs triumphis: haud aliter delectatus naufragijs, quam ceteri acquisitis solent gaudere thesauris: laboribus, quos ei verbera saepius inferebant, quasi quibusdam gloriabatur coronis, afflictionibus ut delictis utebatur, squalore carceris ut paradisi amenitate gaudebat. Cui te o beate Paule iustorum veteris testamenti, vel noui audeam comparare? Omnium quippe virtutem quasi in arca quadam, sed cum multo prorsus cumulo condidisti. Denique etiam si totum contra te aliquis sigillatim iustorum appendiciorum, inueniet trutinam virtutum ponderibus tua parte depressam. Paulus vere secundus Abel, verum non semel, sed per dies singulos immolatus. Paulus alter Noe, sed absque arca insurgentes aduersus se undas impietatis enauigans. Paulus alter Abraham non modo a patria vel gente, sed post vocationem suam ab ipsa etiam vita prorsus abscissus. Paulus alter Isaac sponte in hostiam colligatus. Paulus alter Iacob, quasi pro vno quodam totius mundi grege semper inuigilans. Paulus alter Ioseph, spiritali fame tabescente mundo veritatis alimenta distribuens. Paulus alter Moses, qui omnes gentes a tyrannide diaboli reduxit ad Christum. Paulus alter Aaron, totius mundi populis inunctus sacerdos. Paulus alter Phinees, impietatem Iudeorum atque Gentilium, quasi fornicationem mentium, vno sui dei mucrone confodiens. Paulus alter Dauid, qui velut quendam Goliath in certamine diabolum provocat. Paulus alter Helias, clarius raptus in coelos. Paulus alter Helisaeus, qui gentes ab interiore lepra pollutione mundauit. Paulus alter Ezechias, qui ad vnam fidem Christi diuersos populos attraxit. Paulus alter Iosias, qui abominationes gentilium dissipauit ac perdidit. Paulus alter Ioannes pro Christo capite truncatus. Paulus alter Petrus, non de celo vocatus ad credendum. Paulus alter Gabriel, qui Christi ortum cunctis gentibus nuntiauit. Paulus alter Michael, qui Christianorum dux esse sortitus est: etiam si angelorum, etiam si iustorum hominum

num circumuolem choros, non inuenio comparationem, cui non tamen cumulo meritorum Paulus occurrat. Acclamatio populi, & post acclamationem etiam mortuus Paulus ardentissima nobis theatra pietatis accendit. Sed quandiu versabo linguam, nunc iustis viris Paulum, nunc etiam angelis comparando? Opulentissimum hunc thesaurum, in nostris auidae pectoribus recondamus. Hauriamus certatim virtutes ex abundanti isto bonae voluntatis fonte manantes, & cupiditate maxima feracissimae huius arboris poma rapiamus, variisque floribus, ac fructibus plenum apostolicarum virtutum pratum metentes, sumamus a Paulo fulgentem rosam castitatis, eligamus fidei florem marcescere nescientem, decerpamus ex eo vberissimos patientiae fructus, & virtutum omnium colligamus, demus beato Paulo gloriam, ut dicat de nobis in futurum: Ecce ego & pueri quos mihi dedit Deus, ipsi gloria in secula seculorum, Amen.

DE FERENDIS REPREHENSIONIBVS,
& conuersione Pauli.

HOMILIA NONA.

Reprehenderunt nos amicorum quidam, quod productiora sermonum initia faciamus. Igitur siue iniuste illi taxent, siue iuste sententiam ferant, utpote de his, quae a nobis audierunt, hic quasi in foro, in quo omnibus iudicare concessum est, nos hoc primum praefatione demonstrabimus: quod illis ob hanc reprehensionem gratiam habemus. Reprehensiones enim non ex malitia, sed cura proximi proficiuntur. Asseruauerim amare me amicum non solum quando laudat, sed & quando reprehendit & corrigit. Nam omnia laudare tam quae bene se habent, quam quae male, non fuerit amici, sed irrisoris: & non diligens, sed decipientis. Laudare si quid fiat ut debet, reprehendere autem si peccatum fuerit, amici est & curam agentis. Et ut discatis, quod sine delectu

Esa. 3. lectu omnia laudare, & in omnibus beatum dicere, non sit amici, sed impostoris, dicit scriptura: Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & semitam pedum tuorum exturbant. Sanè inimicum ne laudatem quidem probo, amicum verò & reprehendentem amplexor. Ille & si me osculetur, infamia vis est: hic & si vulneret, amabilis. Illius osculum suspicione plenum est, huius vulnus medicamenti vim habet. Propter hoc dicit quidam: Fideliora sunt vulnera amici, quam blanda oscula inimici. Quid dicis? Vulnera amicorum meliora dicit. Non enim ad naturam eorum quæ sunt, sed potius ad affectionem eorum qui faciunt, attendit. Vis discere, quomodo fideliora sunt vulnera amici, quam blanda oscula inimici? Osculatus est dominum Iudas, sed osculo predidit, venenum habebat os eius, malitiæque impleta erat lingua eius. Paulus vulneravit eum, qui apud Corinthios scortatus fuit, sed saluavit. Et quomodo vulneravit? Dicit quod dederit eum satanæ. Inquit enim: Tradatur satanæ ad interitum, quo spiritus saluus sit in die domini Iesu. Vidisti vulnera salutem afferentia, vidisti osculum proditione plenum? Sic fideliora sunt vulnera amici, quam blanda oscula inimici. Verum inquiramus quomodo hoc dictum, non solum in hominibus, sed & in Deo & diabolo habeat locum. Ille enim amicus, hic inimicus: ille saluator & curam nostri gerens, hic inimicus & deceptor. Et hic quidem aliquando dedit osculum, ille verò vulnus infixit. Et quomodo hic osculatus est, et ille vulneravit? Hic quidè dixit, Eritis sicut dii: ille autem, Terra es, & in terram abibis. Vt eritis dii, magis profuit, hic ne qui dixit, Eritis sicut dii: an ille qui dixit, Terra es, & in terram abibis? Ille mortem interminatus est, hic immortalitatem promissit. Atqui hic, qui immortalitatem pollicitus est, e paradiso eiecit: Ille vero qui mortem comminatus est, in cælum inuexit. Vides quomodo fideliora vulnera amici, quam blanda oscula inimici? Proinde hoc primum declarare volui, quod gratia habeam

his, qui me arguunt. Amici enim, siue iuste, siue iniuste arguunt, non opprobare volunt, sed hoc faciunt, ut emendent. Inimici autem & si iuste reprehendunt, hoc tamen agunt, non ut corrigant, sed ut exhibent: sicut & illi dum laudant, hoc vnum spectant, ut meliorem reddant: & hi dum laudant, student quomodo supplantare possint. Veruntamen quomodocumque reprehensio contingat, vrile fuerit, bonumque magnum si ferantur reprehensiones & accusationes, & non detur locus iræ & exasperationi. Qui enim odit redargui, aut insipiens est. Non dixit sic vel sic redargui, sed tantum redargui. Nam siquidem iuste arguitur amicus, agit ut peccatum corrigat: sin absque ratione & immerito, iam laudanda est voluntas eius, & probanda bona mentis intentio, agnoscendumque & testandum amicitiae beneficium: non enim reprehenderet, nisi multum diligeret. Proinde ne stomachemur, ne succenseamus, cum arguimur. Quod si omnes ita affecti essemus, ut & argueremus peccantes, & lapsi libenter ferremus reprehensiones: mirum, quanta hinc vitæ nostræ accederet comoda. In peccatis enim hoc operantur reprehensiones, quod in vulneribus remedia. Idcirco sicut insipiens est qui pharmaca reiecit, ita & stultus qui non suscipit grato animo reprehensiones. At qui non raro multi exasperantur, & intra semetipsos cogitant & dicunt: Sapiens ego, & tanta prædixit intelligentia, hunc ferre non ignoram: autem quod hoc extremæ dementiæ sit indicium. Videbam enim, inquit, hominem qui sibi videbatur sapiens, & maiorem illo spem habet insipiens. Ea propter et Paulus dicit: Ne sitis prudentes apud vosmetipsos. Nam licet mirum in modum sapiens sis, & perspicuas ea quæ oportet, attamen homo es, & consiliario tibi opus est. Solius enim dei est nullius indigere, & nullo opus habere consiliario. Et propterea de eo solo dicitur: Quis cognouit sensum Domini, vel quis eius consiliarius fuit? Caterum homines nos, etiam si plurimum sapientes simus, in multis tamen reprehendi meremur, atque hinc naturæ nostræ apparet infirmitas

Rom. 12

Esa. 40

tas. Non enim omnia esse possunt in hominibus. Et quare? Ecce filius hominis non est immortalis. Quia lucidius solet attamen & lux eius deficit. Et profecto sicut fulgidam illam lucem, & fulguosum iubar se penumero superuenientes tenebræ obtegunt: ita & intellectum nostrum, quasi in meridie fulgentem & perspicuum inconsiderantia obrepens tenebrosum reddit. Et nonnunquam euenit, ut sapiens non videat quod oportet, & minor & hebetior clare & acute illud perspiciat. Hinc est, quare neque sapiens extollit, neque abiectior miserum se dicere debeat. Itaque magnum bonum est ferre reprehensiones, magnum etiam bonum est posse reprehendere: nam hoc fides & curam proximo debemus, exigunt. Iam nos si quem videmus veste breuiori, & ex lateribus aperta, vel alioqui indecenter vestitum, admonemus & emendamus: verum videntes vitam eius dissolutam, vel verbum quidem proferimus, videntes mores eius nefarios, præterimus: tamen si ridicula sint ea quæ ad vestes pertinent, periculosa autem & damnosa, quæ ad animam. Dic obsecro, Nōne cum vides fratrem per præceptum ferri, vel alioqui per incuriam alio quod oportet spectare, manum ei porrigis: nōne a lapsu erigis: nōne reprehendis & arguis? Et in his, maioris facis non offendere, & non haberi pro inimico, quam salus eius curam habere? Et quam habiturus es apud Deum veniam? vel quam defensionem? Non audis? Si quid Deus Iudæis præcepit? nempe ne errantia inimicorum iumenta despiciant, & lapsa ne prætereant. Quod cum Iudæis præceptum, ne inimicorum iumenta contemnant, nos ne fratrum animos, qui quotidie supplantantur despiciemus? Et quomodo non est summa inhumanitas, & ferina crudelitas, nos non tantum curam hominibus impendere, quantum alij iumentis? Hoc est quod omnem vitam nostram confundit, hoc est quod omnem ordinem subvertit: quia neque boni cōsulimus, cum reprehendimur, neque alios reprehendere volumus. Ideo enim molesti iunius cū arguimus, quia & exasperamur cum arguimur.

Enimue

Enimvero si sciret frater, quod a te laudaretur te argues ipse etiam vicariam eadem operam tibi impenderet. Ceterum si discreueris, quod etiam si ingenij acrimonia aut tecellas alios, sisque valde perfectus, peruenierisque ad summum ipsum virtutis fastigium, opus tibi sit consiliario, & aliquo qui te corrigat & arguat, audi historiam veterem. Neque enim Mosi facile par fueris, qui, ut scriptura inquit, omnium hominum erat mitissimus, amicusque deo, & in externa philosophia bene institutus, & non minus spiritualium intelligentia insignis. Vides omnigenam eius eruditionem? Erat autem potens in verbo & opere, aliisque virtutibus. Cuius & aliud habet testimonium. Multis prophetis, inquit, familiaris fuit Deus, sed nulli sicut Mosi. Nam aliis quidem per ænigmata & somnia, Mosi vero facie ad faciem. Queris ne aliud maius virtutis illius argumentum, quam quod omnium dominus seruo, ut amico loquitur? Erat itaque sapiens, tam domestica quam peregrina eruditione: erat potens verbo & opere. Imperabat creaturam, quia amicus erat domini creaturæ. Eduxit tantum populum ex Ægypto, mare diuisit, & iterum coniunxit, miraculum sane admirabile. Tum enim primus sol vidit mare, non nauali, sed pedestri itinere transiit, pelagusque non remis & nauibus, sed equorum pedibus transmitti. Nihilominus sapiens ille, qui tam potens in verbo & opere, qui amicus dei, qui creaturæ imperauit, qui tanta miracula operatus est, non animaduertit rem, quam mortalium plerique facile considerant. Socer autem eius, homo barbarus et obscurus, statim animaduertit, & in medium attulit, quam ille non temere cogitauit. Quæ igitur hæc causa? audite, ut & vobis proficiat. Consiliariis enim omnes opus habet, etiam si Mosi conferri possint. Multa enim sunt, quæ magni & admirabiles viri ignorant, quæ tamen parui abiectique scire solent. Nam postquam Moses ex Ægypto exiit, & in solitudinem venit, præfuit sexcentorum milium populo, & solus omnium contententis lites diiudicauit: quod vidit socer eius. Erat autem Iethro homo alioqui barbarus, & insipiens,

S a quique

Num. 11.

Exod. 33.

Exod. 23.
Deut. 22.

Exod. 18.

quique in solitudine vitam egerat, neque ulli communicarat qui populos legibus rexerat, & adhuc impius erat, quo non est certius insipientiae argumentum. Nihil enim Gentilibus est insipientius. Veruntamen ille barbarus, ille impius, ille insipiens, ubi vidit Moysen quaedam praeter dignitatem facere, cum correxit, non curans quod sapiens esset & intelligens, & dei amicus. Et cum dixisset ei, Quare illi stant coram te? didicissetque causam, inquit: Non recte hoc fecisti, iunxitque consilio increpationem: & neque sic exasperatus est ille sapiens, ille intelligens, ille tot myriadum dux. Neque enim hoc paruum & contemnendum, quod ab homine barbaro & priuato docetur. At non inflabatur vel principatus magnitudine, vel miraculis quod operatus erat, neque rubore suffundebatur, quod tot praesentibus, iisque subditis corrigeretur: sed confidebat, quod licet magna a se signa fierent, humanae rationi particeps esset naturae, quam non raro multa laudent, atque ideo cum mansuetudine consilium suscepit. Est nunc videre aliquos, qui ne putentur alieno indigere consilio, malunt potius utilitate consilii careere, quam suscepta admonitione peccatum emendare. Imo eligunt ignorare quam discere, quanuis sciant non esse crimen non ignorare, sed nolle discere: non in doctrinam esse, sed doctrinam respuere: non reprehendi, sed inemendabiliter peccare. Et saepe abiectus quispiam & vilis inuenit, quod magnus & sapiens vir praetulerit. Quod Moyses quoque considerans, omni cum mansuetudine audiuit illum consulente, ac dicentem sibi: Fac tibi tribunos, centenarios, quinquagenarios, decanos, & si res aliqua grauior fuerit, referant ad te: si leuior, diiudicent ipsi. Haec ut audiuit, non erubuit, non est confusus, non est reueritus subditos, non dixit intra semetipsum: Contemnent me subditi, si ab aliis quid faciendum sit didicero: sed obtemperauit, & fecit iuxta consilium illius. Quid quod non solum propter eos, qui ea tempestate erant non erubuit, sed neque propter nos post se futuros: imo tanquam honestatus hac soceri admonitione, non illos solum qui

tunc erant homines, sed etiam eos qui usque ad nostram aetatem secuti sunt, & usque ad Christi aduentum erunt, per totum orbem factum hoc literis docuit, et quod non potuerit animaduertere quid opus facto, & quod correctionem & consilium a socero acceperit. Nos autem si coram vno homine arguimur, & corripiamur: conturbamur totis visceribus, obstupescimus, & de vitae huius summa periclitari nos putamus. At Moyses non sic agit, sed videns tot milia hominum praesentia, imo tot myriades quae interim fuerunt & sunt hodie, futuras non erubescit: sed praedicat quotidie omnibus, idque literis, quod socer suus animaduertit ea, quae ipse considerare non poterat. Et quare hoc fecit? quare factum memoriae commendauit? non aliam ob causam, quam ut nos doceret, ne vnumquam de nobis ipsis sublime sentiamus, etiam si omnibus sapientiores simus: neque patrum consilia contemnamus, etiam si omnibus viliores habeantur. Et si quid utile vel commodum consulat aliquis, esto minister sit, tu tamen admonitionem suscipias: si perniciole quiddam, esto in summa dignitate sit, eius sententiam reicias. Non enim qualitas personarum consulentium, sed natura consilii, in omnibus obseruanda est. Hoc igitur est, quod Moyses nos docuit, ut non erubescamus si arguamur, etiam si tota nostra plebs assit. Reprehensionem enim bene ferre, non vultis, sed summam philosophiae praconium & laus est. Non adeo laudamus & admiramur hodie Iethro, qui Moysen correxit, sicut sanctum illum, qui non erubuit tot praesentibus corrigi, & factum hoc memoriae commendare, declarans in omnibus sapientiam suam, quod gloriam in tanta eminentia, quae sibi a pluribus impensa fuisset, contempsit & conculcauit. At nos de prolixitate procerum ratione reddituri, iterum maius fecimus procemium, sed non temere, neque sine causa: disseruimus enim interim de summis, multumque nobis necessariis, ut libenter feramus cum arguimur, & alacriter arguamus & castigemus eos qui peccant. Verum operae pretium est, ut tandem

& nos satisfaciamus illis, rationemq; dicamus, propter quam tam longis procemiis utamur. Et cuius nam gratia tantam verborum farraginem offundimus viris, qui mulieres habent, donibus præfunt, & quotidiano opificio, & secularibus negotiis victu quærunt: neq; hoc solum molestum, quod continuo sunt occupati, sed q; semel duntaxat in hebdomada huc confluunt? Seruiunt nobis in hoc procemia, ut auditores de dicendis per compendium instruatur, & manifestior tradatur doctrina. Fateor enim non opus procemiis neq; instructionibus his qui semper scripturis vacant, neque aliis occupationibus distrahuntur: statim enim audito lectore, dictorum mentē accipiunt. Qui autem bonā temporis partem secularibus negotiis impendunt, & rarius hic comparent, nisi procemia audiant, & instructi intelligant quæ sermonem illum præcedant, absq; lucro hinc abeunt. Non est autem hæc sola nobis procemiorum causa, sed & alia non minor quàm ista. In tanta multitudine sunt alij qui adveniunt, alij qui sæpe non adveniunt, & necesse ut laudentur præsentēs, arguantur absentes: ut illi quidem laudibus studiosiores euadant, hi autem reprehensi, ignauia absciant. Est & alius vsus procemiorum. Incidimus enim sæpe in longiora argumenta, quæ vno die ad finem perducere nequeunt, & interdum duobus vel tribus diebus, ut recte explicentur opus habent. Vnde tunc opus est die secundo finem doctrinæ prioris repetere, ut dū principio finis congruit, sermo cohareat, auditoribusq; minus sit obscurus. Et ut discas, sermonem absque procemiis valde obscurari: ecce exempli gratia afferam aliqua. Ut autem vidit eum Iesus, Tu es Simon, inquit, filius Iona, tu vocaberis Cephas, quod interpretatum est Petrus. Vides num intelligatis dictum? num intelligatis consequentiam, & quare dicta sint? quandoquidem absq; procemiis introducta sunt. Comparatur igitur qui hoc facit, ei qui hominem omni ex parte obiectum in spectaculum adducit. Age igitur dimisso procemio redeamus ad

Iocaz. 1.

sermo

sermonem de Paulo, qui nuper ortus cum de nominibus differeremus & quæreremus: Quare qui alia quando dictus est Saulus, postea vocatus sit Paulus. Hinc digressi sumus ad veteres historias, & de omnibus qui gemina nomina sortiti sunt, inquisiuiumus. Fuimusq; & tunc Simonis memores, & vocis Christi ad eum dicentis: Tu es Simon filius Iona, tu vocaberis Cephas, quod interpretatum est Petrus. Vides quomodo quod paulo antea obscuritate plenum videbatur, nunc sit aliquanto notius? Proinde sicut corpus capite, arbor radice, & flumen fonte indiget: ita & sermo procemiis. Itaq; & cū nos viæ initium & progressum monstrauerimus, tægamus deinceps historiam procemii. Saulus autē adhuc spirans minas & eadem in discipulos Domini. Atqui in epistolis Paulus vocatur, quare ergo hic nomen mutauit spiritus sanctus? Quemadmodū dominus, qui seruum mercatus est, ostendere volens se dominū serui, nomen illius immutat: ita & spiritus sanctus fecit, ubi Paulum captiuū accepit, vocabulum eius mutauit, ut etiam inde disceret Paulus se habere dominum. Nominū enim impositio dominij signū est, & præcipuum. Et vnde hoc declarabimus? Facile ex his, quæ Dominus cū Adam egit, perspicuum erit. Volens enim docere Adamum, quod eū principem & dominū omnium fecisset, adduxit ad eum omnia animalia, ut videret quid vocaret ea. Quo monstrat, q; nominū impositio dominij testetur. Quod si & ab hominibus ita factum videri vultis & discere, olim talem fuisse morem, q; seruorū in captiuitate abduktorū hominū mutata sint, audite quid fecerit Babyloniorū rex. Nam ut captiuum abduxit Ananiā, Azariā, & Misaelem, non reliquit eorum nomina prima, sed vocauit eos Sedrak, Mesak, & Abdenago. Verum quam ob causam spiritus sanctus non ita im mutauit nomen Pauli, sed expectauit ad tantum tempus? Si statim conuerso Paulo, mutauit fuisset & nomen eius, tunc minus manifesta fuisset eius conuersio, & ad fidem translatio.

S 4 Nam

Nam sicut in famulis vsu euenire solet, quod obscuro
ri fiant, si quamprimum fugam inierunt, sua nomina
mutarint: ita & in Paulo contigisset, si mox ut relictis
Iudæis ad nos venit, aliud nomen sortitus fuisset:
nemo enim sciuisset, quod persecutor ille esset euangelista.
Accidit autem hoc, ut palam fieret ex persecutore
factum apostolum: quandoquidem hoc Iudæos male
habebat, quod doctor suus, qui pro eis olim stabat,
nunc se eis opponeret. Quapropter ut ne subita nomi-
nis mutatio, voluntatis mutatione occultaret, re-
lictum est ei multo tempore nomen primum. Hinc enim
omnes discabant, quod ille ipse esset, qui prius fuerat ec-
clesiam persecutus. Postquam autem omnibus hoc factum
est notum, tunc transmutatum est & nomen. Et quod
Gal. 1. hæc sit vera causa, audi ipsum dicentem: Veni in par-
tes Syriæ & Ciliciæ. Eram autem ibi ignotus a facie
ecclesiis Iudæarum. Iudæam vocat eam, quæ est in Palesti-
na. Si igitur in Palestina erat ignotus, quanto ignotior
fuisset in ecclesiis, quæ in aliis locis sitæ: Eram igno-
tus, ait, facie, non nomine. Quare ignotus erat facie:
Nullus enim fidelium ipsum videre audebat, cum nos
impugnaret. Tanta cæde, tantoque furore plenus erat.
Proinde ab eo resiliabant omnes, fugiebant omnes, &
si alicubi præsentem eum conspicerentur, ne aspicere
quidem audebant: tam efferatus erat, & infestus fide-
libus. Tantum autem audierant: qui persequeretur nos
aliquando, nunc euangelizat fidem, quam impugnabat.
Quoniam ergo a facie eum ignorabant, tantumque
audierant, qui persequeretur nos aliquando, nunc
euangelizat fidem, quam impugnabat: si nomen statim
mutatum fuisset, ne utique qui audierant hæc cognouissent,
quod ille qui persequeretur eos aliquando euangelizaret.
Nam quoniam primum nomen eius, & quod Saulus vocaretur
sciebant, si commutato illo vocatus fuisset Paulus: fuissetque
eis a quo prius nuntiatur Paulum euangelizare, qui persequeretur
ecclesiam, nesciuissent quod hic ille esset Saulus, eo quod
non Saulus, sed Paulus, vocaretur. Atque hac de causa
relictum est nomen eius primum aliquan-

aliquandiu, donec omnibus fidelibus fieret notus,
atque etiam his qui longe aberant, & non viderant
eum. Satis itaque demonstratum, quare non statim
mutatum est nomen eius. Reliquum operæ pretium
est ad initium sermonis redeamus. Saulus autem
adhuc spirans minas & cædem in discipulos Domini.
Quid est, quod dicit, Adhuc? Quid enim antea
fecit, quod dicas, Adhuc? Sanè dicere, adhuc, de homine
dicitur, qui antea mala multa operatus est.
Quid ergo fecit? Quin tu mihi dicas, quod malum
non fecit? Sanguine Hierosolymas impleuit, fideles
persecut, ecclesiam impugnauit, apostolos persecutus
est, Stephanum occidit, neque viris neque mulieribus
pepercit. De hoc audi & discipulum ipsum dicentem:
Saulus autem deuastabat ecclesiam, domusque ipsas
ingrediens, vi mulieres & viros rapiebat. Non enim
sufficiebat ei forum, insiliebat & in domus. Dicit
enim: Domos ingrediens. Et non dicit ducens, neque
trahens mulieres & viros: sed vi rapiens mulieres
& viros: sicut de fera dicere solemus. Rapiens viros
& mulieres. Neque naturam reuerabatur, neque sexus
miserabatur, neque infirmitatem respiciebat. Zelo tam-
en, non furore hæc faciebat. Et ob hoc venia dig-
nus fuit, cum Iudæi qui eadem faciebant, accusatio-
ne erant digni. Nam Iudæi quid respexerint, ipsi ma-
nifestabant, nempe quod omnia honoris & gloriæ
gratia fecerint. Erant enim apud multos in magna
existimatione. At Paulus non sic, sed zelo dei, tæcti
non secundum scientiam. Et hinc est, quare Iudæi mu-
lieres quidem dimiserunt, viris autem infesti fuerunt
quoniam in illos transisse gloriam suam videbant:
hic autem ob zelum erga omnes talem se gerebat. Hæc
igitur omnia animo perpendens Lucas, & videns
ipsum nondum satiatum dicebat: Saulus autem ad-
huc spirans minas & cædem in discipulos Domini.
Non satiatum eum cædes Stephani, non expleat con-
cupiscentiam eius Ecclesiæ persecutio, sed ulterius
procedebat, & furoris eius nullus erat finis: a cæde
Stephani digressus persequutus est Apostolos: &

idem faciebat quod satiens lupus, qui insiliens in
caulam ouium, agnum inde rapit, quem ubi deuor-
rauit, audacior fit. Ita enim & Paulus in chorum
apostolorum insiliit, & inde rapuit agnum Christi
Stephanum, quem dilaniaret, & cæde audacior effe-
ctus est. Et propterea dicit, adhuc. Quauis quem
non impleret miseratione cædes illa, quem non pla-
caret mansuetudo eius, qui occidebatur: & cum la-
pidaretur, orabat & dicebat: Domine, ne statuas eis
peccatum hoc: propterea persecutor euangelista fa-
ctus est: mox enim post homicidium conuersus est.
Quippe Deus audiuit vocem illam. Dignus enim
erat Stephanus qui exaudiretur, tum propter futu-
ram Pauli virtutem, tum propter illius confessio-
nem: Domine, ne statuas eis peccatum hoc. Audi-
ant quicumque inimicos habent, quicumque inu-
duntur, quicumque ab avaris premuntur. Nam lu-
cet plurimas feras molestias, nondum tamen lap-
datus es, sicut Stephanus. Et vide quid sit factum.
Obturbatus est fons vnus Stephani, & apertus est
alius, plurimos emittens fluuios. Nam postquam
siluit os Stephani, mox sonuit tuba Pauli. Sic enim
quam dereliquit Deus in finem ad se currentes, sed
dona dat maiora, quam ab inimicis auferuntur. Non
enim talem illi eiecerunt militem ab exercitu, qui
lem in locum eius submisit Christus. Saulus autem
adhuc. Et aliud quiddam manifestat illud. Adhuc.
Quid illud? Quia adhuc ferocientem, adhuc insu-
nientem, adhuc in vigore furoris existentem, adhuc
cæde seruentem attraxit Christus. Non enim ex-
pectauit vt expleret furorem, vt ostenderet mor-
bum, vt exstingueret flammam affectionum, & fati-
gatus debacchando mansuesceret, & tunc tandem
traheret: sed dum vigeret furor, ipsum cepit: vt osse-
deret potentiam suam, vincens & superans persecu-
torem in media insania. Enimvero medicum tunc
maxime admiramur, quando febrem cum infestior,
& flammam morbi cum vehementior est extingue-
re, & penitus abolere potest. Id quod & in Paulo

contigit. Vox enim domini quasi ros quidam de
super descendens, à morbo in ipso flammæ feruore
liberauit. Saulus autem adhuc spirans minas & cæ-
dem in discipulos domini, reliquit multitudinem,
& nunc in principes ipsos insiluit. Etenim sicut qui
excindere vult arborem, ramis relictis, radicem in-
fra excavat: ita sanè & hic adortus est discipulos, radi-
cem prædicationis volens eximere. Verum disci-
puli non erant radix prædicationis, sed discipulo-
rum dominus, qui & dicebat: Ego sum vitis, vos
autem palmites. Eapropter inuicta illa radix, quan-
to plures exindebantur palmites, tanto plures &
maiores iterum pullulabat. Eiectus est Stephanus,
& pullulauit Paulum, & eos qui per Paulum credi-
derunt. Factum est autem, dicit, cum appropiaret
ille Damasco, repente circumfulgurauit eum lux de
celo, & vt procidit ad terram, audiuit vocem dicen-
tem sibi, Saule, Saule quid me persequeris? Quare
non allata est prius vox, sed lux prius eum circum-
fulgurauit: vt cum silentio vocem audiret. Nā qui
in opere aliquo intentus & furore plenus est, etiam
si plurimi vocent, prorsus non animaduertit quid
ante se agatur. Ne ergo hoc & Paulo eueniret, & fa-
ctorum insania ebrius vocem cõtemneret, vel prin-
cipium non audiret, mente tota in tonitruo occupa-
ta, prius per lumen excæcatis oculis, & compresso
furore, extinctaq; omni animæ turbulentia, & ingen-
ti in anima serenitate reddita, vocem emisit: vt de-
presso factu his quæ dicebantur, mente sobria &
modesta intenderet. Saule, Saule quid me persequer-
is? Verba hæc non tam arguentis, q̃ defendentis
sunt. Quid me persequeris? In quo paruo, magno, ac-
cusare me potes, tibi per me iniuria facta: an quod
mortuos vestros suscitavi, vel quod leprosos pur-
gaui, vel quod dæmones fugavi? Sed propter hæc
magis adorare, quam persequi me oportebat. Porro
rō vt clare cognoscas, quod hæc sint verba defen-
dentis, audi quomodo iisdem penè verbis vtitur cõ-
tra Iudeos. Nam sicut hic dicit: Saule, Saule quid me
perse-

Ioan. 13.

Act.

persequeris: sic illic Iudæis: Popule meus quid fecisti tibi, vel in quo contristavi te? Saule, Saule quid me persequeris? Ecce iaces supinus, ecce ligatus es ab illa que catena. Et sicut dominus famulum, qui plura & graua commisit, manu comprehensum, & vinctum alloquitur, Quid tibi vis faciam nunc? Ecce venisti sub manus meas. Ita & dominus videns Paulum correptum, & prostratum, supinumque ac tremulum præ timore, & nihil facere valentem, dico: Saule, Saule quid me persequeris? Quod nunc peruenit ferox ille tuus furor? vbi insania? vbi zelus intempestiuus? vbi vincula, & circumcurfaciones? vbi atrocitas illa? immobilis quidem eris nunc, & neque videre persequentem poteris. En qui festinabat, qui ubique circumcurfabat, opus nunc habet aliorum, quibus qui manuducant: ea propter et nunc dicte est. Quid me persequeris? vt discat, quod quæ prius faciebat, sponte sua permiserit, & quod non fuerint infirmitatis illa, quæ olim: neque crudelitatis, quæ tunc agebantur: sed vtraque benevolentia & curæ. Quid ergo Paulus? Quis es domine? inquit. Agnoscit dominum, virtutem didicit ab indulgentia, in cæcitate confutetur potestatem. Quis es domine? Vidisti animam gratam & beneuolam, vidisti mentem libertate pie nam, vidisti conscientiam synceram & incorruptam. Non oblectatur, non contendit, sed statim cognoscit dominum. Non sicut Iudæi, qui videntes motus tuos suscitari, cæcos cernere, leprosos purificari: non solum non accurrebant ad talia facientem, sed eum & planum ac impostorem vocabant, & omnibus modis insidias mouebant. Paulus autem non ita agebat, sed statim conuertebatur. Quid ergo Christus? Ego sum Iesus, quem tu persequeris. Et quare non dixit, Ego sum Iesus, qui resurrexit: Ego sum Iesus, qui sedet à dextris dei: sed, ego sum Iesus, quem tu persequeris? Vt perfringeret eius mentem, vt componeret eius animam. Audi ergo Paulum post multa tempora, plurimamque bona opera hoc lamentantem: 1. Cor. 15 Ego enim sum, ait, minimus apostolorum, qui non

sum dignus vt vocer apostolus, eo quod persecutus sum ecclesiam dei. Igitur qui post multa bona opera, & tanta tempora hoc lugebat, quid verisimile est ipsum per temporis passum, quo nullum bonum opus habebat, & conscius persecutionis, vocem illam audiebat? Cæterum aggrediuntur nos hic quidam dicentes: Vos autem ne pigeat, etiam si vespere deprehendat. Pro Paulo omnis noster sermo est, pro Paulo inquam, qui per triennium die ac nocte discipulos docuit. Aggrediuntur itaque hic nos quidam, dicentes: Et quid mirum quod Paulus ad fidem peruenit, cum Deus vocem illam, quasi funem ceruici eius iniecerit, vique ipsum ad se duxerit? Attende diligenter. Etenim sermo ille communis est Gentilibus, Iudæis, & nostris, qui suæ incredulitatis operculum putant, si iustum accusent, nescientes quod duplex peccatum peccent, & quod errorem suum ipsi non deponant, et sanctum dei talibus culpis notate teneant. At nos eius nomine, per gratiam dei defensionem afferemus. Quæ igitur accusatio est? Vnde & necessitate ipsum, inquit, attraxit Deus. Qualis illa vis et necessitas, dic o homo? Vocauit eum superne. Credis omnino quod vocauit eum superne? Igitur & te hodie vocat per illam vocem, cur & tu non obedis? Vides non esse necessitatis negotium? Nam si necessitas quardam foret, oportebat & te obedire: cum autem & tu non obedis, manifestum quod ille voluntarius obediuit. Et vt discatis, quod multum quidem fecit ad salutem Pauli vocatio, sicut & aliorum omnium hominum facere solet, non tamen desistit eum à suis operibus, & suæ propriæ voluntatis laude, neque nocuit eius libero arbitrio: sed voluntarius aduenit ipse, atque sua bona voluntate: faciam hoc & alio exemplo liquidum. Audiuerunt & Iudæi vocem superne loquentem, non filii, sed patris de Christo dicentis circa Iordanis fluentia: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Et dicentes: Hic est deceptor. Vides manifesta pugnare? Vides bellum apertum? Vides ubique opus bona voluntate,

luntate, animaq; malis affectionibus prius non initi-
 ctar. Ecce & illic vox & hic vox: sed hic obtempe-
 rat, illi autem contradicunt. Et non solum illic vox
 auditur, sed & spiritus in specie columbe videtur.
 Nam postquā Ioannes baptizauit, baptizatusq; est
 Christus, vt ne qui ad humanam figuram spectant,
 putent baptizantem baptizato maiore, venit vox
 qua hic ab illo discerneret. Et quia adhuc incertū
 erat de quo diceret vox, id quod dicebat: venit &
 spiritus sanctus in specie columbe, vocem in capite
 Christi ducens, atque ita & per vocem prædicatus
 est, & per spiritum monstratus. Et ob hæc Ioannes
 quoq; clamabat: Non sum dignus, vt soluam cor-
 giam calceamenti: & insuper plurima alia testimo-
 nia tam verborum, q̄ operum attestabatur: sed post
 hæc omnia Iudæi in cæcitate sua manserunt, imo vi-
 derunt omnia: sed neq; dictis, neq; factis crediderunt,
 eo quod infecta eorum mens, quam præoccuparat
 insanus vanæ gloriæ amor. Vnde Euangelista dicit:
 Multi Iudæorum qui crediderunt in eum, propter
 principes nō confitebantur, ne ē synagoga eiiceretur.
 Et ipse Christus quoq; dicebat: Quomodo vos
 potestis credere, qui gloriam ā vobis inuicem acci-
 pitis, & gloriam quæ ā solo Deo proficiscitur, non
 queritis? At Paulus non sic, sed vnica duntaxat au-
 dita voce, cum adhuc nostros infectaretur, statim
 accurrit, statim obediuit, statim eximiam præ se tu-
 lit conuersionem. Quodd si nō fatigamini dictorum
 prolixitate dicemus aliud exemplum adhuc proxi-
 mius. Etenim & filium audierunt, & sic audierunt
 vt Paulus audiuit, & neq; sic crediderūt. Nam sicut
 Paulus audiuit vocem, cum adhuc fureret, & in dis-
 cipulos scuiret: ita Iudæi aliquando audierunt ali-
 cubi vocem, cum egredierentur cum facibus, & lam-
 padibus ad comprehendendū eum. Putabant enim
 sese hominem purum adoriri. At ille volens doce-
 re eos virtutem suam, & se deum, eosq; frustra con-
 tra stimulum calcitrare, dicit eis: Quem queritis?
 Stabant ante & iuxta eum, & nō videbat eum. *Christus*

Ioan. 18.

tus autem querebat eos, & manucebat vt se in-
 uenirent, ac discerent, q̄ nō inuitus ad passionē irer,
 neq; superabilis esset, nisi spōte sua eis permitteret.
 Aut quomodo superarent, quem inuenire nō potue-
 runt? Quid dico inuenire? neq; presentem videre va-
 luerunt: & nō solum nō valuerunt videre præsentē,
 sed & cum roganti responderent, nesciebant quis nā
 ille præsens, qui tam potenter oculos eorum excæ-
 cauerat, & voce sua eos prostrauerat. Nam vt dixit,
 Ego sum: voce ea perculsi, retrorsum abierūt, & ce-
 ciderunt omnes. Itaq; vt Paulum vox prostrauit, &
 supinum iacere fecit: ita & illos vox omnes proster-
 nebat. Et sicut Paulus non vidit eū, quem perseque-
 batur: ita & illi nō videbāt, quem quærerent: & si-
 cut Paulus tempore quo furebat, excæcatus est: ita
 & illi tēpore furoris sunt excæcati: & sicut Paulus,
 cum irer vt cōprehederet discipulos, hæc passus est:
 ita & illi cum exirent vt cōprehenderent Christū,
 talia passi sunt. Vtrobique vincula, utrobique persecu-
 tio. Simile utrobique virtutis Christi indicium, simi-
 lia remedia, at non similis correctio. Agri enim
 multū inter se distabant. Quid enim stupidius, quid
 reprobatus illis, qui retrorsum corruerūt, iterumq;
 surrexerūt, & iterū inuadūt? An nō lapidibus in sen-
 tiores erāt? Et vt discāt, quōd ipse, qui dixerat eis,
 Quem queritis: ille sit qui eos prostrauerat, loquitur
 eis iterum. Cum iterum surgerent ac dicerent,
 Iesum: dicit eis: Dicebā vobis quōd ego sum: quæ-
 si diceret, Discite, quōd ego ille sum qui ante hac di-
 xit: Quem queritis, & qui vos prostrauit. Verum
 neque hoc dicto profecit aliquid, sed illi in cæcitate
 sua manserunt. Hæc igitur omnia inter te confer di-
 ligenter & disce quōd Paulus nō ex necessitate, sed
 anima sincera, bonaq; voluntate ad fidem accessit.
 Quin si nō abitis & sustinetis, adferam et aliam de-
 monstrationē, cui cōtradici nequeat, & certius pro-
 babo Paulum nō necessitate coactū ad fidē venisse.
 Venit post hæc Paulus in Salaminem Cypri ciuita-
 tem, & inuenit illic magum quendam, resistentem
 apud

Act. 13.

apud proconsulem Sergium. Paulus autem impletus spiritu sancto dixit ei: O plene omni dolo et omni versutia fili diaboli, inimice omnis iustitiæ, non definis pervertere vias domini rectas? Hæc persecutoris verba sunt. Glorificemus igitur eum, quod conuersus est. Ante hoc audistis, quod deuastabat ecclesiam, domosque ingrediens ac vi rapiens viros, & mulieres in carcerem tradebat: videte, quomodo nunc pro prædicatione libere loquitur. Non cessas ait, pervertere vias domini rectas? Et nunc ecce manus domini super te, & eris cæcus, & vsque ad tempus non videris. Remedium quo sibi visus redditus est, adhibuit & mago, qui tamē in cæcitate permansit: ut discas quod non sola vocatio Paulum adduxerit, sed & voluntas eius. Nam si sola cæcitas hoc effecisset, oportebat eam & in mago efficacem esse: sed nihil effecit, & ille quidem remansit cæcus, proconsul autem factum videns, credidit: accepitque alius remedium, alius autem curatus est. Videte quantum bonum sit, bene velle: & quantum malum, discedere & corde obdurari. Excæcatur magus, nullamque vtilitatem accipit, incredulus enim erat, & interim proconsul Christum agnoscit. At satis demonstratum fuerit Paulum volutarie venisse ad Christum. Vellem autem vos sermonem hunc diligenter memoria tenere. Deus enim nolentes non cogit, sed volentes trahit. Et propterea dicit: Nemo ad me veniet, nisi pater meus traxerit eum. Qui autem trahit volentem, trahit humique iacentem, ac manum porrigentem. Et ut discas quod nullum cogit: Nam si ipse vult, nos autem non volumus, ad nostram salutem nihil proficiunt, ea quæ alioquin efficacia sunt: non quia infirma sit eius voluntas, sed quia cogere neminem vult: necessario hunc sermonem attulimus: videmus enim complures ad defensionem suam ignauitiam, pretextu tali uti, & si quando eos adhortamur, ut illuminentur, & ad meliorem vitam conuertantur, atque ad alia id genus bona opera, respondere quæ si cunctabundos & resiliētes: Si Deus vult: persequi debet

debit mihi, & conuertar. Quos non arguo, sed valde probō, quod ad voluntatem dei confugiunt. Vellem autem nos etiā nostra afferre, & tunc dicere: Si deus voluerit. Nam si te ipsum somno, desidiaque tradideris, ne utiquā in manus tuas obuenient bona opera: & alioqui si solam voluntatem dei prætexas, nihil eorum, quibus opus habes, adipisceris unquam. Hoc igitur est quod dixi, nullum unquam vi & necessitate a deo adigi. Ipse quidem vult omnes saluos fieri: at non omnium voluntas eius voluntati obsequitur, neque ab eo aliquis cogitur. Vnde & ad Hierusalem sic dicit: Hierusalem Hierusalem, quoties volui congregare filios tuos, & noluisti? Quid ergo? Ecce relinquetur domus vestra deserta. Vides quod dominus saluare nos vult: nos autem, quia nos ei non adiungimus, maneamus in interitu. Deus enim paratus est ad saluandum hominem, non inuoluntarium, neque non volentem, id quod sepe dico: sed voluntarium, & hoc eligentem. Homines quidem volentibus non lentibusque seruis volunt & esse & dominari: dominantibusque non in seruorum, sed suam vtilitatem spectantes. Deus autē nullius indigens, declarare tibi vult, quod nullius nostri indigens, seruitutem nostram desiderat, ad id solum spectans, quomodo nobis proficiat, & quomodo non suę, sed nostrę vtilitatis gratia operetur omnia: si quidem assentimur & volumus, & scientes ei beneficium istius seruitutis deberi, ad ipsum veniamus. Inuoluntarios enim & resiliētes, neque vi, neque necessitate cogit. Quo nobis commoueat, quod non ipse nobis gratiam habere debet, quia serui eius sumus: sed quia ipse dominus noster est, sibi gratias agere tenemur. Igitur hæc scientes, benedicimus misericordiam domini, vitamque suam bonitate dignam pro nostris viribus exhibeamus: ut & nos regnum cælorum assequamur: Quod nobis omnibus concedatur gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui est gloria & imperium, in secula seculorum, Amen.

Homiliarum de laudibus diui Pauli, Finis.

J(T DIVI

1. Tim. 2.

Luc. 13.

DIVI IOANNIS CHRY

SOSTOMI HOMILIA DE VERBIS PAULI.

Non solum sed & gloriamur in afflictionibus, & quæ deinceps sequuntur, Sigismundo Gelenio interprete.

Aboriosum quidem agricolæ iungere boues & aratrum ducere, sulcis arua proscindere & semina spargere, hyemes ac frigora perferre, fossis superfluas aquas à satis arcere, ripas amnium aggeribus munire, & per ardua media collices facere: sed ista operosa laboriosaque leuia redduntur ac facilia, dum spe concipit flauentes noualium segetes, & falces exacutas, & aream manipulis repletam, & fruges maturas magna alacritate domum comportandas. Pari etiam modo gubernator efferatas undas ac tempestatum vim furensque pelagus sæpenumero contemnit: ad hæc ventorum inconstantiam, marinas sactiones, longinquas peregrinationes haud grauatur fert, dum mercium saccinas, emporiorum opportunitatem, prædiuitiarum ex his comparanda copiam animo secum reputat. Nec absimiliter miles vulnera patitur, telorum nubem excipit, famem, frigus, difficiles peregrinationes, & in acie pericula perfert, dum futuras victorias, coronas, & trophea cogitat. Sed cur hæc commemo, aut quid sibi volunt hæc similitudines? Exhortationem hinc auspicari libuit, qua ad auscultandum excitemini, & ad labores virtutis causa alacriter suscipiendos. Si enim eorum quisque quos commemorauimus laborem leuem existimat spe futurorum commodorum, quibus etiam si potiri contingat, non tamen ultra præsentem vitam prorogantur: multo magis conuenit vos percipiendæ spiritualis doctrinæ causa in auscultando perdurare, & spe futuræ vitæ tam certamina dubia, quam alios quosuis sudores impigre ferre, quandoquidem illorum spes temporaria

poraria est & incerta, nec raro in expectatione melioris fortunæ ex hac vita sunt prærepti, spe tantum oblectati, euentu autem procul, graues licet interim labores ac pericula perpassi. Verbi gratia, post multos illos sudores agricola nonnunquam iam falcem in messem immisiturus, rubigine in eam aut locustarum multitudine delata, aut imbris inmodicis incidentibus, aut alia quapiam calamitate per aeris intemperiem illata, rediit domum vacuis manibus, labore quidem omni exhausto, cæterum fructus spe frustratus. itidem gubernator lætus multitudine mercium, & magna alacritate velis expansis, & multum maris emensus, in ipso sæpe portus ingressu, aut procella repente exorta, aut navi in larens aliquod saxum impacta totum onus perdidit, & post tanta pericula amissis mercibus ægre nudus in littus euasit. Miles similiter non raro posteaquam toties in acie stetit, aduersosque hostes repulisset ac profligasset, iam iam imminens victoriae repentino aliquo casu e vita est sublatus, nullo periculorum ac laborum pretio percepto. Nostræ vero res non ita se habent. nam & spes habemus æternas, immobiles ac firmas, nec cum temporaria hac vita finiendas, sed ad immortalē illam ac beatam vitam perennantes, nec solum aeris tempestatibus aut improvisis casibus, sed & morti ipsi minime obnoxias: & præter hanc spem fructum interim percipimus non contemnendum, magnamque mercedem iam nunc præsentantem. Quapropter etiam beatus Paulus clamat dicens: Non solum autem, sed & gloriamur in afflictionibus. Obsecro ne hæc verba neglectim prætercuramus, sed posteaquam nescio quo pacto in præclari illius gubernatoris mentionem iterum incidimus, oblectemur hoc eius sermone, breui quidem, sed multum philosophiæ nos docete. Quid igitur est quod dicit, aut quid nobis his verbis subindicat? Altius paulo, si videtur, doctrinam hanc repetamus, & videbimus magnam perspicuitatem & sententiarum vim inde nobis prouenientem.

Cæterum nemini corpus languescat, sed roris vite desiderio spiritualis doctrinæ recreetur. Etenim de afflictione nobis est sermo, æternorumq; bonorum desiderio, simulq; patientia: tum quanta merces sequatur quotquot in hoc bono proposito persistunt. Quid igitur significant hæc verba, Non solum? Qui enim sic nobis loquitur, indicat multa etiã alia præcedentia bona, eisq; etiam hoc adiungit, quod ex afflictione prouenit, quapropter dicit, Non solum autem, sed & gloriamur in afflictionibus. Vt autem clarius hæc verba enarrem, sustinete paulisper proulixius me de his differentem. Ex quo enim apostoli diuinum illud præconiũ annunciauerunt, omnemq; terrarum orbem perluastrauerunt, sermonem pietatis ferentes, & radicis erroris euellentes, & patriarum gentilium leges abrogantes, omnemq; iniquitatem exterminantes ac terram repurgantes, tum simulachra, templa, altaria, celebritates & id genus mysteriorum fugienda docentes, agnoscendum verò vnicum & solum vniuersorum deum, ac futura bona ab illo solo speranda: adhuc de patre & filio spiritus sancto disseruerunt, deq; resurrectione ac coelorum regno: his de causis bellum exortũ est ingens, & quouis alio bello longe crudelius: quod omnia tumultu, terrore, seditioneq; referta essent, tam per opprida quàm per rusticas plebes ac priuatas domos, tam per culta quàm per inculta, nimirum labefactatis priscis ritibus, & antiquis opinionibus quibus tanto tempore præoccupati fuerant conuulsis, atque in eorum locũ nouis decretis subintroductis, quæ nemo vnquam hæcenus audierat. Hoc erat cur reges sæuierent, magistratus indignarentur, vulgus tumultuaretur, fora streperent, tribunalia concitarentur, gladii stringerentur, arma expediretur, leges irascerentur. hinc supplicia, hinc poenæ ac minæ, & nihil non commouebatur eorum quæ apud homines habentur graua, haud secus ac pelago furæ & nauis naufragia parturiente: ita tum nihilo mirius se habebat rerum humanarũ status, dum pater filium pro-

propter pietatem abdicat, & nurus a focu dissidet, & fratres mutuas similitudines exercent, & domini in seruos exasperantur, & ipsa ferme rerum natura a se ipsa dissidet, nec ciuile modo, sed & cognatum bellum domesticatim peruagatur. Sermo enim gladii more penetrans, & vitiosas partes a sanis rescans, magnam vbiq; seditionem excitabat ac contentionem, plurimas contra fideles inimicitias & persecutiones commouebat. Quo factum est vt pars in carceres, pars ad tribunalia, nonnulli ad supplicia ducerentur: aliorum bona confiscaretur, nec desissent qui patria vel vita etiam priuarentur: atq; vndiq; inuicibus hibernis crebriora imminabant mala, intus pugnae, foris terrores, a suis, ab alienis, ab ipsis naturæ vinculo coniunctissimis. Hæc igitur videns beatus Paulus, ille terrarum orbis pædoriis, & diuinæ sapientiae doctor, cum aduersa quidem præmanibus & oculis versaretur, bona verò sperarentur tantum & annunciarentur, videlicet resurrectio bonarum illarum omnem sermonem cogitationemue supergredientia: fornaces autem, sartagine, gladii, supplicia, tormentorumq; ac mortium genera omnia non iam sperarentur sed experirentur: tum quibus contra hæc certandum erat, a simulachris & altaribus, a libidinibus, ebrietate, voluptatibusq; cæteris ad fidem recens traducti essent, nihil adhuc sublimis de vitæ æterna cogitare assueti, sed præsentia potius mortis cus retinentes: verisimileq; esset multos eorum ob pusillanimitatem labefactandos, & ad pristinam vitam relapsuros ob quotidianas oppugnationes: cõsidera quid faciat particeps ille ineffabilium secretorum, eiusq; sapientiam animaduerte. Indefinenter de futuris bonis apud illos loquitur, & præmia proponit, et coronas ostentat, vngens eos ad certamen, et futurorum bonorum spe subinde refouens. Et quid dicit? Existimo enim non esse dignas afflictiones præsentis temporis, collatas ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Quid enim mihi commemoras, inquit, vulnera, altaria, furorem populi, supplicia,

cia, fames, confiscationes, paupertatem, vincula, car-
 tenas: omnia in vnum confer quæ hominibus viden-
 tur grauiā, nihil tamen dignum afferes præmiis illis
 & coronis ac retributionibus. hæc enim cum præ-
 senti vita abrumpuntur, illa per infinita secula finem
 non inueniunt: hæc prætereunt quod sint tempora-
 ria, illa continenter permanent, vt quæ nunquam se-
 nescant. Quod et alibi hoc ipsum subindicans dicit:
 Nam momentanea leuitas afflictionis nostræ: quan-
 titate qualitatē præcedens, & temporis breuitate
 oneris grauamen consolans. Nam quoniam natura
 sua grauiā erant ac onerosa quæ tum illis accidebat,
 maximam partem oneris tollit per momentaneam
 breuitatem temporis, sic loquens: Nam momenta-
 nea leuitas afflictionis nostræ, mire, supra modum
 æternum pondus gloriæ parit nobis, dum non ipse-
 ctamus ea quæ videntur, sed ea quæ non viden-
 tur, æternā. Ac rursum reducēs eos ad cogitatio-
 nem magnitudinis futurorum honorum, ipsam cre-
 aturam inducit indolentem ac ingemiscentem
 præsentibus malis, & vehementer concupiscentem
 futura, vtpote modis omnibus iucunda: dicitq; crea-
 turam ingemiscit simulq; nobiscum partu-
 rit vsque ad hoc tempus. Cur ingemiscit? cur partu-
 rit? nimirum futura illa bona expectans, & mutatio-
 nem in melius desiderans. Nam & ipsa, inquit, crea-
 tura liberabitur a seruitute corruptionis, in liberta-
 tem gloriæ filiorum dei. Dum autem audis quod inge-
 gemiscit & parturit, caue putes ratione præditam
 eam esse, sed scripturæ morem cognosce: quando
 enim Deus vult magnum aliquid ac iucundum ho-
 minibus per prophetas annunciare, ad ipsas quoq;
 inanimas res sensum facit magnitudinis miraculo-
 rum peruenire: nō quod creatura sentiat, sed vt hoc
 pacto apud homines magna admiratio his rebus
 concilietur. hoc sanē etiam nos solemus dicere quo-
 ties aliquid inopinatum accidit, q̄ ipsa vrb̄s contri-
 stata est, ipsum solum mœstius esse factū. Et de hor-

tendis ac efferatis hominibus dicere licet, quod ipsa
 fundamenta concussit, ipsi lapides ad eius præsentia
 contremuerunt: non quod reuera lapides tremue-
 rint, sed vt hac hyperbole hominis inhumanitas & fu-
 tor euidentius indicetur. Hac sanē de causa etiam ad-
 mirandus ille propheta Dauid, enarrans bona illa
 quæ Iudæis contigerunt, quantumq; voluptatis ab
 Ægyptiis liberati perceperunt, dicebat: In exitu Is-
 raelis ex Ægypto, domus facob de populo barba-
 ro: facta est Iudæa sanctificatio eius, Israel potestas
 eius: mare vidit & fugit, Iordanis conuersus est re-
 tro: montes exultauerunt vt arietes, & colles si-
 cut agni ouium, a facie domini: id quod nemo vni-
 quam factum audiuit. mare enim & Iordanis cōuer-
 si sunt retrorsum diuino iussu, montes autem & col-
 les non exultauerunt: sed vt iam dixi, ostendere vo-
 lens quā ingens fuerit eorum gaudium ob relaxa-
 tionem ab Ægyptiis affligentibus, ipsa quoque inas-
 nima exultare dixit & tripudiare præ voluptate eo-
 rum honorum quæ illis tum contigerant. Quemad-
 modū quando aliquid triste ob nostra peccata euen-
 turum nunciare vult, Lugebit, inquit, vinum, luge-
 bit & vitis. Et alibi: Vix Sion lugent, quin etiā
 am lachrymari sensu carentia dicit. Moenia filia Sio-
 nis emiserunt, inquit, lachrymas. Imō & ipsam ter-
 ram, ipsam Iudæam lugere dicit & mœrore ebriam
 esse: non quod elementa aliquid tale sentiant, sed
 vti iam dixi, vnusquisque prophetarum magnitu-
 dinem honorum à Deo concessorum, & penarum
 nostris viciis inducendarum, hoc modo indica-
 re vult. Quapropter & beatus Paulus ipse quoque
 creaturam facit gementem & parturientem, vt ma-
 gnitudinem donorum, quæ nos post hoc seculum
 manet, exprimere valeat. Sed hæc omnia, inquit,
 in spe. Cæterum pusillanimis & miser homo, nunc
 primum ab insano idolorum cultu abstractus, nec
 dum sciens de futuris philosophari, non admo-
 dum his sermonibus emendatur, sed quærit etiā in
 præsentī tempore aliquam inuenire consolationem.

quamobrem sapiens hic preceptor & omniscius non solum futurorum bonorum spe illi animum addidit, sed etiam presentium commodorum respectu eum confortat. ac primum ea commemorat quæ iam in hi terrarum essent exhibita, quorum non expectatio, sed experimentum adesset, ut iam frui liceret: quæq; manifestissime declararent, ne futurorum quidem spem vanam fore. & prolixè de fide locutus, deq; patriarcha Abrahamo, quomodo reclamante licet natura patrem ipsum fore, speravit tamen, expectavit & credidit, propter quod & voti cõpos factus est: indeq; docens non oportere unquam ad ratiocinationum infirmitatem delabi, sed fidei robore erigi, & subsistere altumq; sapere: postea magnitudinem quoq; eorum quæ iam exhibita essent indicat. Quid autem hoc est? Filium, inquit, vnigenitum, germanum, dilectum, Deus pro nobis malæ frugis mancipiis tradidit: qui infinitis grauabamur peccatis, tantoq; delictorum onere premebamur, non solum à culpa liberauit, sed iustos insuper effecit: nullisq; onerosis aut laboriosis aut molestis mandatis impositis, sed fide tantum requisita, & iustificauit nos, & sanctos reddidit: ad hæc filios dei nos declarauit, regni hæredes instituit, vnigenitq; sui cohæredes: resurrectionem nobis pollicitus est & incorruptibilitatem corporum, vitamq; cum angelis degendam, omnem humanam cogitationem superantem, & in cœlis habitationem, secumq; conuersionem, cum spiritus sancti gratiam iam hic effudit, atque à diaboli potestate, eiq; demoniorum seruitute nos eripuit, & peccati vim fregit, execrationem aboleuit, inferni portas contriuit, paradysum aperuit. non angelum, non archangelum, sed ipsum misit vnigenitum propter nostram salutem, sicut dicit per prophetam: Non legatus, non nuncius, sed ipse dominus seruauit eos. An non hæc innumeris coronis sunt illustriora, quod sanctificati sumus, quod iustificati, quod per fidem, q; vnigenito filio dei cœlo propter nos descendente, quod patre charissimū suū pro

pro nobis tradente? quod spiritum sanctum accepti unus? quod cum omni facilitate inenarrabili gratia donisq; perfruimur? His igitur dictis, & omnibus breui sermone indicatis, rursum in spẽ verba sua finit. Cum enim dixisset: iustificati igitur ex fide pacem habemus erga Deum, per Dominū nostrum Iesum Christum, per quem & cõtiguit nobis ut fide perduceremur in gratiam hanc in qua stamus: subiicit: & gloriamur in spe gloriæ dei. Ergo posteaq; partim iam facta dixit, partim futura: nam iustificatos esse nos, & filium pro nobis immolatum, & per eum patri nos reconciliatos, & gratiam ac dona percepisse, & à peccatis esse liberatos, & pacem habere cū deo & spiritus sancti esse participes, hæc iam facta erant: restabat autē in futurum gloria illa ineffabilis, quod & ipsum adiecit, dicens: in qua stamus & gloriamur in spe filiorum dei: spes autem hæc, ut iam dixi, non multum potest excitare & erigere pusillanimes auditorem: vide quid rursum faciat, & cõtemplare fortitudinem Pauli & philosophicam mentem. ex illis enim quæ videbantur contristare & turbare & terrore auditorem, ex his ipsis plectit cõsolationis atq; gloriationis coronas. his enim omnibus enumerationibus tandem infert dicens. Non solum hæc dico quæ audiistis, inquit, nōpe quod sanctificati sumus, quod iustificati, quod per vnigenitum, quod gratia fruimur, quod pace, quod donis, quod peccatorum remissione, quod spiritu sancto, quod cum omni facilitate, quod sine laboribus & sudoribus, quod sola fide: q; filium misit vnigenitum, quod alia dedit, alia promissit, gloriam ineffabilem, incorruptibilitatem, corporum resurrectionem, vitam angelicam, cū Christo consuetudinem, in cœlis habitationē. hæc enim omnia repræsentauit his verbis, et gloriamur in spe gloriæ dei. Non hæc igitur sola dicit, quæ facta sunt quæue futura, sed & illa quæ videntur hominibus molesta, videlicet tribunalia, carceres, mortes, miseriae, fames, tormenta, sartagines, fornaces, direptiones, bella, oppugnationes, pugnas, seditiones, cõtentiones

iones, & hæc collocat in ordine donorum & præclare gestorum. non enim propter illa sola lætandum est & gaudendū, sed & in his gloriari oportet. sicut quādo dicit: Nunc lætor in passionibus meis pro vobis, & suppleo in carne mea quod deerat afflictionibus Christi. Vidisti animā fortem, & mentē sublimem, & spiritū subverti nescium, qui nō tam coronis sibi placeat, q̄ certaminibus delectetur, nō tam præmiis gaudeat, q̄ in luctis delicietur, non tam retributionibus lætetur, quā ipsum pancratium ostentet. Ne mihi cōmemores regnum cœlorū, neq; coronas illas immarcescibiles, neq; præmia, sed hæc ipsa quæ præsto sunt, quæ afflictionem habent, quæ erumnas & labores multos: hæc in mediū asser, & potero ostendere quōd ob hæc magis sit gloriandum. nam in eternis istis certaminibus lucta quidem laborē habet corona autem voluptatem: hic autem nō sic, sed & ante coronas ipsæ luctæ multam afferunt gloriatiōnem. Et vt discatis quōd hæc ita se habeant, considere vnumquemq; sanctorum per singulas ætates, sicut dictum est: Exemplum accipite fratres afflictionum & patientiæ a prophetis, qui locuti sunt sermonem in nomine Domini. Quin & hic ipse qui nunc nobis certamen hoc proponit, & præsens hoc spirituale theatrum constituit, Paulus inquam, post enumeratos innumeros illos sanctorum labores, quos nunc recensere perdifficile fuerit, adiicit dicens: Obstrati in ouillis & caprinis pellibus, destituti, pressi, afflicti, quibus indignus erat mundus: quodq; his omnibus lætabantur. Hoc autem videre licet, quando post carcerem & obiurgationem flagris cæci abiebantur. Quid dicit: Illi quidem ibant gaudentes a conspectu concilii, quōd digni habiti essent, vt pro nomine Christi contumelia afficerentur. Verum enimvero etiam nostris temporibus eadem acciderunt, & sicut libet cogitet quod dico, tempore persecutionum qualia sepe accidebant. Ingredebatur virgo tenera, nondum nuptias experta, cera quavis mollius corpus habens, deinde patibulo suffixa vnde

dique fodiebatur latera sulcata, cruoreq; perfusa: nec aliter q̄ si ad sponsum deduceretur, vel potius in thalamo federet, summa cum facilitate omnia ferebat propter regnū cœlorum, iam tum in ipso certamine coronā percipiens. Cogita qualē erat spectaculum, tyrannū frequenti militia stipatū, tot gladiis aliisque armis instructum, ab vnica puella superari. Vides q̄ etiam afflictio ipsa gloriatiōnem habet maximā & quōd vera dicam vos estis testes. Cum enim martyres retributionē nondum receperint, neq; coronas & præmia, sed in puluerem abiuerint & cinerem, cū omni tamen alacritate ad eos honorandos concurrimus, & in illo spirituali theatro præconis eos celebramus, coronamusq; propter vulnera & cruorem, propter tormenta & plagas, propter afflictiones & angustias: adeo afflictiones quoq; ipsæ gloriatiōnem suam habent, vel ante præmium. Cogita qualis erat Paulus tunc cum carceres habitaret, & ad tribunal duceretur, quā conspicuus, quā splendidus ac illustis apud omnes apparebat, præcipue vero illos a quibus persecutionem et insidias patiebatur: quando quidem & dæmonibus tum maxime erat terribilis, dum flagris caderetur, dum vinciretur, dum naufragus nataret. tunc maxime illa prodigia patrabat, tunc magis aduersarias potestates superabat. Quare non ignorans quantum lucri anima ex tribulationibus perciperet, dicebat, Quando infirmor, tunc potens sum. Deinde addit: Quapropter lætor in infirmitatibus, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in afflictionibus, vt virtus Christi inhabitet in me. Hac de causa cum quosdam apud Corinthum habitantes reprehenderet, quōd de seipsis magnifice sentientes alios contemnerent, necesse habuit rerum a se gestarum imaginem in epistola depingere: idq; non prodigia recensendo aut miracula, non honorem, non requiem, sed carceres, supplicia, tribunalia, famem, frigus, bella, insidias, in hunc modum eis scribens: Ministri Christi sunt: desipiens loquor: excellentius sum ego. Et ostendens in quo

in quō excelleret, ait: in laboribus copiosius, in verbis supra modum, in carceribus abundantiū, in mortibus frequenter. a Iudæis quinquies quadragenas plagas vna minus accepi, ter virgis cæsus sum, semel fui lapidatus; ter naufragium feci, noctē ac diē in profundo egi, in itineribus sæpe, in periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in deserto, periculis in mari, periculis inter falsos fratres: in labore & molestia, in vigiliis sæpe, in fame & siti, in ieiuniis sæpe, in frigore & nuditate: præter ea quæ extrinsecus accidunt, incumbens mihi quotidiana cura omnium ecclesiarum. quis infirmatur, & ego non infirmor? quis offenditur, & ego non vror? Si gloriari oportet, de his quæ infirmitatis meæ sunt gloriabor. Vides eum in his potius gloriari, q̄ vltis splendidis coronis sibi placere, & ideo dicere, Non solum autem, sed et gloriamur in afflictionibus. Sed quid est quod dicit, Non solum? Non solum, inquit, non deficimus afflictiones & erumnas perferentes, sed tanquā ad maiorem honorem & gloriam prouecti, gloriamur insuper in afflictionibus quæ nobis obueniunt. Deinde posteaquā affirmauit ex afflictionibus gloriam prouenire maximam, quæq; iactari debeat & ostentari: gloria vero dubio procul voluptatem coniunctam habet: nam vbi voluptas, ibi omnino etiam gloria: vbi vero talis gloria, ibi omnino etiam voluptas: posteaquā, inquam, magnificam ostendit tribulationem, vt quæ ostentatione digna sit, addit aliam eius laudem, & vtilitatem quandam admirabilem ac opinione maiorem. quæ autē hæc sit videamus. Scientes, inquit, quod afflictio patientiam pariat, patientia vero probationem, probatio autem spem. Porro spes non pudefacit. Quid est, scientes quod afflictio patientiam parit? hic maximus fructus est, quod robustiorem facit eum qui sic affligitur. Quemadmodū enim arbores quæ in vmbrosis locis & nulli vento obnoxii aluntur, virent quidem, sed molliores redduntur, faciliq; quouis vi-

olento flatu læduntur: quæ vero in celsis montium verticibus stant, multisq; ac magnis ventis pulsantur, ad hæc varias tempestates continenter perferunt, dum nunc grauissimis procellis agitantur, nunc crebras niues sustinent, quouis ferro validiores fiunt: si militiq; corpora multis ac variis voluptatibus innutrita, mollibusq; vestibus & cōtinuis balneis ac vnguentis assueta non necessariis, ad nullos omnino pieratis labores ac sudores sunt vtilia, sed maximis pœnis destinata: ita sanē etiam animæ quæ ociosam & quietam vitam degunt, præsentēq; voluptates laboribus & afflictionibus spe futuri regni sustinentis anteponunt, quauis cera molliores infirmioresq; faciat, æternis ignibus pabulum seruantur. Quæ vero periculis, laboribus, erumnis afflictionibusq; propter deum ferendis exponuntur, atq; in eis assidue veriantur, ipso ferro aut adamante solidiores fiunt ac generosiores, frequenti malorum tolerantia inexpugnabiles aduersariis redditæ, & habitum quandam inuictū fortitudinis patientiæq; consecutæ. Et quæ admodum qui tum primū conscendunt nauem, nauis præ iactatione sentiunt, & cum sint maris rudēs turbantur vertiginēq; laborant: qui vero sæpe longinqua maria sunt emensi, & plurimis tempestatibus indurati, naufragiaq; nonnunq̄ experti, magno animo navigationem aggrediuntur: ita sanē etiam anima quæ multas tentationes sustinuit, & magnas afflictiones pertulit, vsum sibi laborum, & habitū fortitudinis comparat, non ad quemuis strepitū suspensa, neq; terroribus obnoxia, neq; in aduersitatibus turbatu facilis, sed ob assiduam in rebus duris exercitationem, crebraq; in talibus meditationem magna æquitate ferens quicquid graue aut molestū imminet. Hoc igitur peritus ille cœlestis politiz architectus significare volens dicebat: Non solum autem, sed & gloriamur in afflictionibus, quonā ante regnum illud cœlestesq; coronas, maximū hinc colligimus fructum, dum per continuas afflictiones tolerantior anima nostra redditur, & ratio nostra forti-

itudinem quandam hinc sibi comparat. Hæc igitur omnia sciētes dilecti, feramus strenue quicquid molestiarum accidit, vel ob hoc quod ita deo visum sit ad utilitatem nostram: neve oscitemus, aut ingruentibus tentationibus retrocedamus: sed viriliter stantes gratias agamus Deo indefinenter pro omnibus ipsius in nos beneficiis, ut & presentibus fruamur bonis, & futura consequamur, gratia & miseratione ac benignitate Domini Iesu Christi, cum quo pariter gloria. Vna cum sancto spiritu, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Rom. c. DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI IN
locum Pauli, Salutate Priscam & Aquilam, &
de colendis sacerdotibus.

Nonne docti estis, nihil in sacris literis inter superuacanea habendum? Nōne didicistis & inscriptiones, & nomina & cognomina diligenter in arcanis scripturis excutiendæ? Ego sane studiosos arbitror ne luros quidē, ut verbum aliquid in sacris libris contemptim prætereatur, etiā si tantum nomina recenscantur, vel tempus numeretur, vel brevis cuiusque cognominatio contingat. Attamen ut adhuc certior hæc sententia fiat, age hodie ad ea, quæ nuper in salutatione Priscillæ & Aquilæ relicta sunt, accedamus: tæti non parum profuerint & præcedentia. Docuit enim nos, quantum bonum sit, operari, & quantum malum, ignaviae delictum esse. Et qualis anima Pauli? Quam vigil, quam sollicita? Non tantum ciuitatum & populorum, & gentium, sed & singulorum fidelium magnam curam gerit. Ostenditque quomodo hospitalitas nec inopia præpediatur. Et quod virtute ac pia voluntate vbiq; opus sit, non item diuitiis & facultatibus. Et quid clarissimi omnium sunt, qui Dei timorem habent, etiā si in extrema paupertate degant. Vnde Priscilla & Aquila opifices, nempe pelliones, pauperem & honestam agentes vitam, præ omnibus beati prædicantur. Et cum alij dignitatibus & potentia inflati, silentio prætereuntur, pellio ille vna cum vobis

re toto orbe decantantur. Quod si tanta eorum in presenti vita est gloria, cogita quanti eorum futuri sint fructus post illum diem, quando tempus erit coronarum & retributionum, qui ante illum diem non paruum voluptatem, utilitatem, & gloriam acceperunt, quibus tantilli temporis consuetudo cum Paulo fuit. Enimvero sicut prius dicebam, neque nunc dicere desinam. Quod non solum doctrina, & admonitio, & consilium, sed & sanctorum aspectus, atque vestitum amictus, & calceorum mos, multum habet utilitatis ac voluptatis. Et inde non exigua vitæ nostræ commoditas accedit, cum discimus quatenus hi necessariis usi fuerint. Non enim solum utendi modum non sunt transgressi, sed & usus ferme necessarius nonnunquam renuntiaverunt: quin & in fame, & siti & nuditate versati sunt. Et Paulus quidem imperabat discipulis dicens: Habentes autem alimenta & tegumenta, his contenti simus. Et clarum est quod de se ipso dicit: Usque in hanc horam, & esurimus, & siti mus, & nudi agimus, & colaphis cedimur. Operæ precium hic fuerit in medium aliquid afferre, de quo frequens est quaestio. Et quidnam hoc? Dicebam, morem apostolicorum calceorum nonnihil nobis conferre utilitatis. Sed cum hoc dico, incidit mihi lex, quam Christus posuit, dicens: Non possidete aurum, neque argentum, neque aliud quid in zonis vestris, neque calceos, neque virgā in via. Manifestum autem est, Petrum habuisse sandalia. Vnde cum angelus eum dormientem excitaret, & e carcere educeret, ait: Calcea te sandaliis tuis, & circunda vestimentum tuum, & sequere me. Et Paulus Timotheo scribit: Penulam, qua reliqui Troade apud Carpum cum venies, affer, & libros, præsertim membranas. Quid dicis Paule? Christus iubet non habere calceos, tu autem penulam habes, & alius sandalia? Quod si hi contemptibiles quidam essent magistro non per omnia obtemperantes, nulla erat hic facienda quaestio: sed quoniam ipsi precipui sunt ac primates apostolorum, & animas suas impenderunt, Christoque per

1. Tim. 5

1. Cor. 4

Mat. 10

Act. 11

1. Tim. 4

per omnia obedierunt: Paulus vero non solum im-
perata fecit, sed & supra septa transiit: cumq; præ-
ciperet ex euangelio viuendum, victum ipse mani-
bus suis quæsiuit, plus quàm imperatum erat facies:
idcirco dignum est, vt quæramus, quare qui in om-
nibus Christo parebant, legem eius videntur trans-
gredi: Nam re ipsa non transgrediuntur. Hic sermo
nō in hoc solum vtilis erit, vt excusentur sancti illi,
sed & vt Gentilium obstruantur ora. Quandoquidē
multi, viduarum domos subuertentes, orphanos mi-
dantes, ipsiq; omnibus abundātes, & lupis nihil mi-
liores, ex alienaq; miseria viuentes: cum vident in-
terdum fidelium aliquos pluribus vestiri amiculis,
continuo eis legem Christi obiciunt, & dicunt: nō
ne præcepit vobis Christus, ne habeatis duas tuni-
cas, vel calceamenta: quomodo ergo vos legem illā
præuaricamini? Et post hæc, cum abunde fratrē nō ex-
runt, & probis affecerint, discedunt. Igitur ne talia
fiant, age & illorum obturemus impudentiā. Et pos-
semus quidem ab eis facile liberari, si hoc vnum eis
diceremus. Quale hoc? Si Christum vt fide dignum
probas, Ethnice merito hæc obiciis, et a nobis quæ-
ris: sin ei non credis, quare legem eius opponis? Aut
quando accusare non vis, dignus tibi videtur fide
Christus? quando autem eum admirari oportet, &
adorare, nullius est apud te momēti, totius orbis do-
minus? Verū ne hæc inopia defensionis dicere nos
putent, ad solutionem eius quod quærebatur veni-
mus. Quænam ergo solutio? Videndum est in huius-
modi, quibus, & quando ea Christus imperauerit.
Non enim obiter, & nude inquirenda sunt hæc: sed
operæpretium fuerit simul & personam, & tempus,
& omnia hæc diligenter perscrutari. Itaq; cum hæc
diligenter consideramus, inuenimus, quod ipsa non
sint omnibus imperata, sed solis apostolis: & neque
illis in omne, sed ad præscriptum & determinatum
tempus. Et vnde hoc manifestum? Ex dictis ipsis: di-
cit enim, Vocatis duodecim discipulis, dixit eis: In-
viam Gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum

Luc. 9.

Mat. 10

norum ne intraueritis. Ite potius ad oues domus Is-
rael quæ perierunt: infirmos curate: dæmonia eiicite:
gratis accepistis, gratis date. ne possideatis aurū vel
argentum, vel æs in zonis vestris. Attende quanta
magistri sapientia, quomodo leue hoc præceptum
fuerit. Nā cum prius dixisset: Infirmos curate, lepro-
sos mundate, dæmones eiicite, magnamq; eis gratiā
liberaliter dedisset, tunc tandem hæc imperauit, ni-
mirum paupertatem, signorum potestate leuem &
facilem reddens. neq; ex his solum, sed & ex multis
aliis manifestum est solis discipulis esse imperatū.
Nam & virgines, quia oleum in lampadibus suis
non habebāt, puniuit: & alios quoque arguit & in-
crepat, quia esurientem ipsum videntur, & nō pau-
rent, & sitientem non potarunt. Porro is cui non est
as neque calceamentum, sed vna tantū vestis, quo-
modo absque his alium pascere, quomodo nudum
vestire, quomodo alium in domum inducere pote-
rit? Sed & aliunde clarū esse poterat. Nam acceden-
te ac dicente quodam: Quid faciendo vitæ æternæ
hæreditatem assequar? Cum recensita essent omnia,
quæ in lege præcepta, & ille curiosius percontare-
tur, & diceret: Hæc omnia seruasti ab adolescentia
mea, quid adhuc mihi deest? dicit ad ipsum: Si vis
perfectus esse: vade, vende facultates tuas, & da pau-
peribus, & veni sequere me. Hic si præcipere voluis-
set, oportebat hoc principio dicere, & legem in or-
dine præceptorum ponere, & non tanquam consu-
lum & exhortationem narrare. Enimvero eum di-
cit, Non possidete aurum vel argentum: imperando
dicit. Cum verò dicit, Si vis perfectus esse: consu-
do & admonendo dicit. Non est autem idem consu-
lere, et legem ponere. Nam qui legem statuit, modis
omnibus fieri vult quod præcipit. Qui verò consu-
lit & adhortatur, sententiæ & arbitrio auditoris per-
mittit, vt ex dictis quod voluerit eligat, sicq; facien-
dorum dominus auditor relinquitur. Propterea nō
simpliciter dixit, Vade, vende facultates tuas: sed vt
discas, quod in arbitrio audientium res sitæ sint.

Ibidem.

Mat. 10

Mat. 10

)(V Vnde

Vnde manifestum, apostolis solis hæc fuisse præcepta. Verum quæstio nondum soluta est. Nam si præcepta sunt hæc solis apostolis, quid in causa est, quod licet præceptum fuerit ne haberent calceos, vel geminas vestes, inuenti sunt eos possidentes? nam alius possedit penulam, alius verò sandalia. Quid igitur ad hæc dicemus? Christus neque apostolos semper huius legis necessitate obstringi voluit, sed eos absoluit ab hac lege, cum iam ad salutarem crucem iturus esset. Et vnde hoc liquet? Ex Saluatoris sermonibus. Nam passionem aggressurus, vocatis illis dixit, Cum vos mitterem sine marsupio & pera, aliquid ne deerat? At hi respondentes dixerunt: Nihil. Ipse autem dicebat eis: Sed nunc qui habet marsupium, tollat & peram: & qui non habet, vendat vestem suam, & mercetur gladium. Iam fortè dicit aliquis, apostolos quidem his dictis à crimine absolutos, sed ultra queritur. Quare Christus contraria præceperit: nam interdum dicit, Ne possideatis peram: interdum autem, qui non habet marsupium, tollat & peram: Quare hoc fecit? Sanè hæc admodum digne fecit, pro tua sapientia curatque quam pro discipulis gerebat. Ab initio enim vocationis hoc faciebat, ut discipuli periculum virtutis sui facerent: et posthac in orbem terrarum exituri, hoc exemplo animati, se magis fiderent. Verum, ubi iam potentiam suam agnoscere ceperunt, voluit ut & ipsi domi virtutis periculum aliquod præberent, permisitque ipsosmet suas ferre tentationes, ne scilicet perpetuo otiosi remiserent, & ad finem usque in omnibus quasi pueri gestarentur. Et quemadmodum qui artem natandi doceat, principio multa diligentia discipulos gestant: post vnum autem & alterum diem subtracta de manu illis præcipiunt, ut seipsos iuuent, & nonnunquam illos parumper mergi sinunt, ita ut multum saluginis sorbeant. Ita sanè & cum discipulis suis Christus faciebat. Nam initio nihil eos pati sinebat, vel paruum vel magnum, sed ubique aderat muniens, & circumvallans eos, faciensque ut omnia vberim eis affluerent:

Luc. 22.

IN LO. PAV. SA. PRIS. ET AQVI. 307
fluere: cum verò tempus esset, ut virilitatem suam ipsi declararent, subtraxit aliquandiu beneficiū, præcipiens eis, ut etiam per seipsos multa perficerent. Atque hanc ob causam, cum non habebant calceos, vel zonam, vel baculum, vel æs, nihil eis deerat. Dicit enim, Num aliquid vobis deerat? Et respondentes dixerunt: Nihil. Cæterum quo tempore permisit eis, ut marsupium haberent & peram, & calceos, inueniebantur & esuriētes, & sitientes, & nudi incedentes. Vnde liquidum, cur passim eos periclitari & assigi siniret: nempe, ut mercedem aliquam habeat. Et quemadmodum aues pullos suos fouentes, tamdiu in nido sedent, donec illorum plumæ incresecant: quas dum increuisse viderint, eos primū circa nidum volitare docent, dein, adminiculo suo cotos destituunt. Ita faciebat & Christus. In Palæstina enim, quasi in nido nutricabat discipulos, & exin eos volare docuit præsens, & gestans: tandem permisit eos volare in totum orbem, dato eis mandato, ne sibi ipsis deessent. Et quod ideo omnino eos nudos, & vna tantū veste amictos misit, et absque calceis ambulare iussit, ut suam virtutem & potentiam cognoscerent: scimus verum esse, si & aliud dictum audiamus. Non enim simpliciter dixit eis, Tollite marsupium & peram, sed priorū memoriā reficiendo sic dicebat, Cum mitterem vos sine marsupio & pera, aliquid ne deerat? hoc est, nonne omnia vberim vobis affluebant, multaque largitate fruebamini? sed nunc volo vos et paupertatem experiri, & eapropter ad legem priorum obstrictos nolo, neque à vobis idem quod antea exigo, ut ne quasi per inanima organa per vos operari existimet. Adhibete & vos vestram diligentiam & industriam. Quod si adhuc dicis: An non maius fuisset beneficiū, si semper ita securè versari eos voluisset? Verum non ita probati fuissent, si nullam vel afflictionem, vel persecutionem, vel inopiam, vel angustiam degustassent: sed mansissent ignavi & pigri. Cæterum oportebat relucere, non solum beneficiū & gratiā Christi, sed & subditorum

probationem, ut ne sint postea qui dicere possint: Apostolos nihil a seipsis attulisse, sed facta omnia opere Christi. Non enim difficile erat deo usque ad finem in eo successu custodire: sed noluit ob varias necessarias causas, quas sæpe charitati vestre diximus. Vna quidem hæc quæ diximus. Alia autem hæc non minor, nempe ut modestiæ affluerent. Ter tia verò, ut ne maior illis, quàm hominibus debetur, honor exhiberetur. Itaque propter hæc, & his multa plura, cum permissurus esset eis multa inexpectata accidere, noluit priorem legem tam arctam manere, sed eius severitatem non nihil relaxavit: ut & ita non esset eis grauis & intolerabilis vita, si ubique dereliquerentur, & simul duram hanc legem feruere cogerebantur. Quoniam autem oportebat obscure propositum clarius docere: idcirco postquam dixit,

Luc. 22.

Qui habet marsupium, tollat & peram: subiicit, Et qui non habet, vendat vestem suam & emat gladium. Quid nam hoc? Armatne discipulos, qui dicite

Mat. 5.

Luc. 6

Si quis te percusserit in dexteram maxillam, obverte ei & alteram? Qui præcepit ut benedicamus his, qui nos conuiciis lacerant, feramus inuadentes, oremus pro persequentibus, nunc armat, armatque vno tantum gladio? Et quomodo hæc rationi consona sunt? Nam si omnino armis opus erat, non solo gladio, sed & scuto, & galea, & ocreis armare oportebat. Et profecto si humano more hæc dispensare, & agere voluisset, ridiculum erat hoc præceptum. Quandoquidem licet sexcetera id genus arma possederent, aduersus insidias, & impetus populorum, tyrannorum, ciuitatum, gentium: quomodo potentiores habiti fuissent undecim? Non potuissent præ timore spectare faciem exercituum, & audire vocem hinnientium equorum, viri non nisi in stagnis & fluminibus & lembis versati. Quare ergo hoc dicite in dæorum insidias quodque se comprehensuri essent, in dicare volebat, non manifeste, sed per ænigmata, ne iterum turbarentur. Itaque, sicut cum audis Christo dicentem: Quod audistis in aurem, prædicare

Mat. 10.

Luc. 22.

super

super tecta: & quod audistis in tenebris, dicite in luce: non intelligis, quasi præcipiat relictis foris & tenebris, eos super tecta debere prædicare: nunquàm enim hoc visi sunt facere: sed cum dicit, Super tecta, & in luce: fiduciam & libertatem publice prædicandi insinuat. Cum vero dicit, In aurem & in tenebris: significat, ut ubique terrarum narrent, quod in parua mundi parte, & in vno Palæstinæ loco audierant. Neque enim in tenebris et in aurem eis dicta erant, sed sæpe in altis montibus, in conuentibus & synagogis. Ita & hic intellige. Nam sicut ibi audimus tecta, ita & hic arma. Non igitur sentimus, quod talibus verbis iusserit haberi gladios: sed quod per gladios insinuat imminere insidias, & passurum se a Iudæis quæ & passus est: atque hoc ex sequentibus manifestum est. Nam ut dixit emendum gladium, mox adiecit: quia oportet adimpleri ea quæ de me sunt scripta, Quod cum iniquis reputatus sum. Discipulis autem dicentibus, Hic sunt duo gladii: et non intelligentibus dictum, ait: Satis est. Tam etsi non sufficerent vel duo, vel tres, vel centum, si humano auxilio eos. uti voluisset. Quod si noluit eos humano præsidio uti, sunt utique & hi duo sufficiens. Proinde hic doctrinam suam non exposuit, id quod ubique facere videtur, ut quoties dicta minus intelligunt discipuli, euentui rerum dictorum intelligentiam explanandam relinquens præterear. Ita & alibi facit: De resurrectione enim differens, sic alicubi dicebat: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud: & non intelligebant discipuli quid diceret, sicut & Euangelista testatur, dicens: Quando autem surrexit Iesus, crediderunt verbo eius, & scripturæ. Et iterum alibi: Nondum enim scierant scripturam, quod oportebat ipsum esse mortuis resurgere. Sed quæstio satis soluta est. Nos nunc ad reliquam salutationis partem sermonem accedamus. Quidnam ergo est, quod dicendum: & unde digressi sumus? Priscillam & Aquilam beatos diximus, quod Paulo cohabitarunt, diligenter

Psal. 73

Luc. 12.

Ioan. 2.

Ibidem.

addiscentes morem habitus, & calceamentorum, atque
omnium quæ agebat. Hinc nobis enata est quaestio,
& quaesitum: cuius gratia Christo prohibente aliquid
quid præter unam vestem haberi, visi sunt hi habere
sandalia, & penulam? & sermone demonstratum
est, quod apostoli his utendo legem non transgressi sunt, sed
diligenter obseruauerunt. Hæc autem dicimus, non ut
vos ad coaceruandas diuitias exhortemur, et prouocemus,
ut plus quam necessitas postulat, possideatis: sed
ut in promptu sint, quæ infidelibus nostra carpitibus
respondere debent. Etenim Christus superiorem
legem soluens, non propterea iussit nos habere domos,
seruos, lectos, vasa argentea, vel quippiam horum:
sed liberauit nos, ne prius dictorum necessitate
te vrgeremur. Vnde & Paulus sic admonet, dicens:
1. Tim. 5. Habentes victum & tegumenta, his contenti simus.
Tribuendum enim egentibus, si quid vsui nostro
superest. Id quod Priscilla & Aquila perquam studiose
faciebant. Et idcirco eos laudat & admiratur
Apostolus, in signe illorum præconium apponens.
Nam ut dixit, Salutate Priscillam & Aquilam cooperatorios
meos in domino: etiã causam ponit tantæ
Rom. 6. charitatis. Qualem? Qui pro mea, ait, anima ceruicem
suam supposuere. Igitur, dicit fortasse aliquis, hac de
causa eos diligis & amas? Maxime. Quia & si id
vnum egissent, ingenti laude digni erant. Qui enim
ducem exercitus salutem fecit, & milites fecit saluos:
qui medicum liberauit periculis, et laborantes moribus
his ad sanitatem reduxit: qui gubernatorem fluctibus
eripuit, nauem totam ex vndis liberauit: sic vestigiis
qui magistrum orbis saluarunt, & pro eo illiusque salute
sanguinem suum effuderunt, orbis quoque tortores
fuerunt benefactores, utpote sua erga præceptorem
beneuolentia discipulos omnes seruantes. Ut autem
discas, quod non solum in magistrum fuerint tales,
sed & fratribus eandem curam impenderint, audi sequentia.
Nam cum dixit, quod pro anima mea ceruicem
supposuerunt, adiecit dicens: Quibus non ego
solus gratias ago, sed & omnes ecclesiæ gentium.

Iam quid tantum duo illi tantis prodesse potuerunt
ecclesiis? Qua opum abundantia, qua potentia magnitudine,
quo erga principes fauore claruerunt? Opum quidem
abundantia, & potentia, & gratia apud potentes nihil
valuerunt, neque talia habebant: sed erat eis, qui his
omnibus maior est, animus ad pericula proptus & alacer,
magnusque benefaciedi studio. Hinc est quod de multis
bene meruerunt multosque saluarunt. Neque enim
ecclesiis tam prodesse valent diuites illi pompatici, ut
pauperes magnanimi. Nemo dictum hoc miretur: nam
multæ sunt diuitis molestiæ & negotia. Timet pro domo,
pro famulis, pro agris, pro opibus, ne quis aliquid ex
his auferat. Et qui multorum est dominus, idem multorum
seruus esse cogitur. Pauper autem nummis parum
valens, & curis his omnibus carens, leo est, ignem
spirat, generoso & forti animo aduersus omnes insurgit,
facile omnia agit, quæ prodesse possunt ecclesiis,
siue opus sit ut arguantur aliqui, siue ut increpentur,
siue ut Christi nomine terantur pericula & inimicitia.
Quoniam qui semel vitam despexit præsentem,
magna facilitate conficit omnia. Qui enim timeret,
dic obsecro? Num ne opes eius auferantur? Hoc nemo
dicere poterit. Num ne quis imminuat ei ministeria
& delicias? sed in omnibus illis gaudere se dicit.
Coeli municeps est, & ad futuram seculi vitam
non deprecabitur item si anima impendenda sit,
& effundendus sanguis. Hinc est, quod talis etiam
& tyrannis, & regibus, & populis, & omnibus
potentior est ac ditior. Et ut dicas, quod vere hæc
& non adulanter sunt dicta: & quod quis nihil
possidet, hic omnium liberus est, & maxime
libere loqui audet: quot diuites erant tempore
Herodis? quot potentes? & quis in medium
prorupit? quis tyrannum increpauit? quis
contemptas leges dei vltus est? diuitum
quidem nullus, sed pauper ille & inops, qui neque
lectum, neque mensam, neque tectum habebat: ille,
inquam, solitudinis inquilinus Ioannes, ille solus
& primus

1. Reg. 1.

omni libertate tyrannum arguit, & adulterinas nuptias detexit, & presentibus omnibus ac audientibus pronuntiata sententia eum condemnauit. Et ante hunc magnus quoque Helias, qui nihil præter meloten possidebat, impium & præuaricatorem illum Achab solus viriliter corripuit. Nihil enim, nihil omnino sic libere loqui, & in rerum discrimine fiduriam habere, & contra captiuitatem satis munitum & fortem facit, ut nihil possidere, & nullis secularibus adobui negotiis. Atque adeo, si quis virtutum libertatisque multum possidere cupit, paupertatem amplectetur, presentem vitam despiciat, nihil esse putet mortem. Hic non solum plusquam diuites & principes, sed et plusquam reges ipsi ecclesiis prodesse poterit. Nam regnantes illi et abundantes, quæcunque faciunt ex opibus faciunt: hic autem magna plerunque operatur e periculis & mortibus.

2. Cor. 16.

Quanto autem auro omni pretiosior est sanguis, tanto paupertas quam abundantia melior. Tales quidam erant illi Pauli hospites, Priscilla & Aquila, qui opum carebant abundantia, & omnibus diuitibus locupletiore animam possidebant, expectantes quotidie ut morentur: testificantesque omni tempore cadebantur, & sanguinem effundebant. Sic discipuli magistris, et magistri discipulis colligati erant. Nam Paulus hoc non solum de his, sed & de multis aliis testatur. Nam Hebræis et Thessalonicensibus, & Galatis scribens, asserit omnes multis tentationibus afflictos. Et indicat, quare scripserit, nepe quod patria excidebant, substantias perdebant, ad sanguinem usque periclitabantur, tota eorum vita in grauius certaminibus erat, et vel membris mutilari pro præceptoribus non detrectabant. Vnde Galatis scribens, dicit: Testor enim quod, si possibile, oculos vestros effossos mihi dedissetis. Eadem de causa & Colossensem illum, & Epaphroditum commendat. Nam ut dixit, quod ægrotarit usque ad mortem, & Deus eius miseratus fuerit, subdit: non solum autem eius, sed & mei, ut ne tristitiam super tristitia haberem.

Gal. 4.

Vbi

Vbi clare demonstrat se habiturum fuisse dolorem in morte discipuli. Cuius virtutem alicubi omnibus iterum detegit dicens: quod appropiauit usque ad mortem, neglecta animæ suæ salute, ut impleat, quod in vobis erga me deerat, ministerium. Quid illis fuerit beatius, quid autem nobis miserius? Quandoquidem illi sanguinem & animam pro præceptoribus præparati erant impendere: nos autem neque breue verbum pro communibus patribus, emittere audemus, cum audiamus eis maledici, & conuicti eos proscindi & blasphemari, & a suis & ab alienis. Nam maledicentes neque compescimus, neque reprehendimus, neque prohibemus. Utinam non ipsi primi accusatorum simus. Sanè non tanta ab infidelibus conuictia & probra, quantam in principes ab his, qui nobis iuncti religione videntur, fidelibus, iaci videbit aliquis. Vltra hic quæsumus, unde hæc ignauia, & unde hic pietatis contemptus euenit, & sic hostiliter erga patres nostros sumus affecti? Nihil est quod ecclesiā dei ita destruat, & dissoluere potest: ut quando discipuli magistris, & patribus filii, et principibus subditi, non magis studio cohærent. Diuina voce, si quis fratrem suum maledicit, a sacrarum scripturarum lectione excluditur. Ut quid enim accipis, ait, testamentum meum per os tuum: & causa posita dicit: Sedens contra fratrem tuum, obloqueris: & patrem accusans dignum te putas qui diuina vestibula accedas? Quomodo hoc congruet? Nam si maledicentes patri vel matri, morte moriuntur iuxta legem: quali iudicio dignus eris, qui maledicere audes ei, qui parentibus illis magis necessarius est, & melior? An non times, ne aperiat se terra, et totum te absorbeat, vel fulmen super te in te adigatur, & maledicam illam linguā comburat? Non audisti, quid passa sit Mosi soror, principis maledicens? Quomodo facta sit immunda, inciderit in ieporam, summam sustinuerit ignominiam, fratre deum orante veniam non obtinuerit: tametsi illa ipsa esset, quæ sanctum illum olim exposuerat, & pro eius educatione multa excogitauerat, ut eius mater in

Psal. 49

V s alium

alumnā & nutricem assumeretur, & ne puellus in barbarico sinu enutritur: & ab initio tanta fecerat ut foeminarū dux fieret, sicut Moses virorū, ut pote omnes antecellens, verē soror Moſis exiſtens. Veruntamen cū maledicit, nihil ei profuerunt hæc omnia ad effugandam irā dei: ſed nec Moſes, qui tantū populum, poſt recentem illam impietate, precibus obtinuerat, pro ſore ſupplicans et veniam petens, placare deū potuit, ſed ab eo valde increpatur: quod diſcamus & nos, quantū malum ſit, principibus maledicere, & aliorum iudicare vitam. Etenim in die illo magno, nō ſolū de his quæ nos peccauimus, ſed & de his ob quæ in alios ſententiā tulimus, omnino iudicabit nos Deus. Et quod ſæpe natura leue peccatum eſt, hoc graue & incondonabile ſit, dum peccans alium iudicat. Fortē non ſatis claret, quod diximus: igitur clari⁹ dicemus. Peccauit aliquis, & alium idem cōmittentem peccatum condemnauit, ſis in die illo valde amaro nō eam pœnam luet, quā peccati natura expoſcit, ſed maiorem quā duplēm & triplēm: non propter id, quod ipſe peccauit, ſed quod alium iudicauit. Et ideo in eum ſententiā feret Deus. Et quod hoc verum ſit, ex his que ſam facta ſunt & contigerunt, demonſtrabo. Nam phariſæus, quāuis ipſe nihil peccauerat, ſed & iuſte vixerat, & multa de ſe prædicare poterat: quia tamen publicanum, ut raptorem, auarum, & iniquiſſimum condemnauit, iuſtificatus non eſt, & ad maiorem quā illi pœnam ſeruatus. Quod ſi is, qui nihil peccauit, & peccantem alium (qui manifeſtus erat omnibus) verbo breui condemnauit, tantum iacturæ fecit, et intantum eſt punitus: qui multum quoti die peccant aliorum vitam condemnant, etiā ignotorum, cogitā quantam ſuſtinebunt pœnā, quomodo omni veniā excident? In quo enim iudicio iudicatis, inquit, et vos iudicabimini. Propter hæc utiq; & ſupplico, & precor, & exhortor, ut ab hac malā cōſuetudine deſiſtatis. Nihil enim nocebimus ſacerdotibus, quibus maledicimus, ſiue mentita, ſiue vo-

Mat. 7.

ra ſine

ra ſint, quæ de eis dicimus. Quoniam & phariſæus publicano nil nocuit, ſed ei profuit, licet vera de eo diceret. Cæterum nobiſiſſis mala extrema ipſi acceſſimus, ſicut & phariſæus in ſeipſum gladium intruſit, & accepta plaga abiit. Ut igitur ne & nos idem pariamur, imperemus indomitæ linguæ. Nam ſi is, qui publicano maledixit, pœnam non effugit, nos qui patribus maledicere ſolemus, quā nos apologia tuebimur? Si Maria, quæ fratrem blaſphemaui ſemel, tantam dedit pœnam: cuius nobis ſalutis ſpes, cum nos quotidie principes infinitis conuiſiis, ut aiunt, abluimus? An mihi hoc quis dicet, Ille Moſes erat? Potero & ego dicere, Illa Maria erat. Cæterū, ut & alia ratione hoc manifeſte cognoſcas, q̄ nec ſi criminum rei ſint, illorū tibi vitā iudicare ſas ſit, audi quid dicat de principib. Iudæorū Chriſtus: Super cathedram Moſi ſederunt ſcribæ & phariſæi: omnia igitur quæcūq; dixerint vobis, ut faciatis, facite: iuxta opera autem eorum ne faciatis. Quid illorum vita erat peius, quorum imitatio diſcipulos corrumpere poterat? Attamen neq; ſic eos depoſuit à dignitate, neq; ſubditis contemptibiles fecit. Quod ſi ſemel hanc poteſtatem arripuerint ſubditi, ſtatim hi qui alios ordinant, à gradu & dignitate deturbari videbuntur. Eapropter Paulus cū principē Iudæorum notaſſet, ac dixiſſet: Percutiet te deus paries dealbate: & tu iudicans me, ſedes poſtq; alios audiuit ſibi reſiſtentes, & dicentes: Pontificem dei conuiſiis inceſſis? monſtrare volens, quantum oportet ſacerdotibus dei exhibere honorem, & reuerentiā: Neſciebam, inquit, quod pontifex eſſet. Propterea & Dauid, cum Saulem apprehendiſſet præuaticatorem, & ſpirantem homicidium, & multis pœnis dignum: non ſolum eius vitā pepercit, ſed neq; ut verbum aſperum in eum iaceretur ſuſtinuit, cauſamque ponens dicit, Chriſtus Domini eſt. Neq; hinc ſolum, ſed & aliunde videre licet copioſe, quomodo ſubditum procul à ſacerdotum correptione abeſſe oportet. Nam cum aliquando arca re-

Mat. 23.

1. Reg. 24.

duceretur, & subditorum aliqui ad lapsum declinantem videntes erigerent, eo ipso in loco poenam dederunt, & a Domino percussi, mortui manserunt, ceteri nihil agerent absurdum. Non enim subuertebant, sed lapsum erigebant. Et ut adhuc copiosioribus testimoniiis sacerdotum dignitatem discas, & quomodo non sit fas subditum, & in ordine laicorum exstantem talia erigere: illos in media multitudine occidit, ceteros omnes hoc prodigio terrens, & periculum adens, ne adyta sacerdotum accedat. Enimvero, si quoniam indigne aliqui a sacerdotibus sunt, singuli ad corrigendum profiliant: ad hoc ut sacerdotum dignitas honestetur, nunquam deerit corrigendi occasio, & confusis inter se omnibus, inter principem & subditum non discernemus. Nemo hanc me dicere opinetur, quasi a sacerdotibus sim subornatus. Scitis ipsi si sint mansueti per gratiam dei, & neminem unquam ut scitis, offenderunt. Quod si & malos haberetis patres, & molestos magistros, neque sic eis maledicere vobis securum, & absque graui periculo. De corporalibus enim parentibus dicit: Si sensu deficiant, veniam. Quid enim illis dabis, quale ipsi tibi? Multo magis in spiritualibus haec lex obseruanda. Praeterea vniuscuiusque officium est, ut suam ipsius vitam diligenter consideret, ne videlicet audiamus in die illi: Hypocrita, quid vides festucam in oculo fratris tui, in tuo autem oculo trabem non consideras? Enim hypocritarum opus est, publice quidem & omnibus videntibus, osculari manus sacerdotum, genua tangere, supplicare ut pro se orent, & baptizandos ad illorum ianuas deducere: domi autem & in conuentibus, tantorum bonorum autores & ministros multis abluere probis, vel opprobriatores illorum ferre. Quod si vere malus est pater, quomodo fidelis putas tam terribilium sacramentorum ministrum? Si autem fidelis tibi minister esse videretur, quare fers alios ei maledicentes, & non concludis eorum ora, neque stomacharis, neque aegrefers, ut & mercedem accipias a Deo, & laudem ab illis? Nam licet valde

Mat. 7.
Luc. 6.

ludant, omnes tamen te laudabunt, & amplexabuntur ob egregiam in parentes curam: sicut si hoc non facitis, omnes vos condemnabunt, etiam illi ipsi qui maledicunt. Ad haec omnia accedit illud multo grauius, quod grauem illic dabimus poenam. Quia nihil plane sic offendit ecclesias atque morbus ille: & sicut corpus neruorum debita habitudine carens, multas gignit aegritudines, & vitam facit non diuturna: ita ecclesia non circumdata forti, & vehementer virgata catena, plurima parturit bella, iram dei auget, & multarum tentationum est occasio. Ne igitur haec contingant, neve Deum exacerbemus, nostraque augeamus mala, & poenam certam indeclinabilemque comparemus, vitam hanc multis implentes doloribus, nostram ad bene loquendum linguam assuefaciamus: nostram ipsorum vitam singulis diebus diligenter scrutemur: aliorum autem vitam, ei qui etiam incognita nouit, iudicandam relinquamus, ipsi nostra peccata interim iudicantes. Ita nobis gehennalem ignem licebit effugere. Nam sicut, qui in alienis curiosius explorandis occupati sunt, suorum peccatorum nullam habent rationem: ita qui ab aliena vita discutienda abhorrent, magnam suorum delictorum habent curam: & quia sua considerant mala, illarum quod die iudicant, a se ipsis exposcentes poenas, mitem habitum sunt iudicem. Id quod Paulus declarans dicebat: Nam si nos ipsos iudicamus, non utique iudicabimur. Ut autem hanc sententiam effugiamus, relinquantis omnibus aliis, magno studio vita & conscientia nostra exquirenda, puniendarum cogitationes ad peccandum irritantes, subinde de factis nostris reddenda ratio. Sic poterimus facile a peccatorum exonerari sarcina, multa veniam frui, praesentemque simul vitam cum voluptate transmittere, & assequi bonam sortem: gratia & misericordia Domini nostri Iesu Christi, cum quo patri gloria, una cum sancto spiritu, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

DE LI

1. Cor. II.

DE LIBELLO REPVDII, IN DICTVM
Pauli, mulier alligata est legi, quanto tempore vi-
xerit vir suus: si autem dormierit, libera est, cui
voluerit, ut nubat, tantum in Domino. Beatior
est, si sic manserit.

PRIdem nobis beatus Paulus de coniugio con-
iugiiq; iustificationibus legē tulit, Corinthiis
sic scribens ac dicens: De quibus autem scrip-
sistis mihi, Bonum esse homini, mulierem non
tangere: propter fornicationem autem, suam quicq;
vxorem habeat, & suum quicq; virum habeat. Eas
propter & nos totum sermonem in hoc insuneba-
mus. Itaque necesse est hodie de eodem argumento
iterum vobiscum differere, quandoquidem de eodē
etiam ipse Paulus differit. Audiuitis enim illum
clamantem, ac dicentem: Vxor alligata est legi,
quoad vixerit vir illius: si autem obdormierit vir
illius, libera est, cui voluerit nubat: beatior autem
est, si sic manserit, iuxta meum consilium, opinor au-
tem quod & ipse spiritum dei habeam. Sequamur
igitur illum & hodie, & de hac colloquamur matre-
ria. Sequentes enim Paulum, per hoc & Christum
ipsum sequemur, eo quod & ille nō semetipsum, sed
Christum per omnia sequens scripsit. Enimvero
non est vulgaris res, cōiugium bene se habens: sicut
etiam his qui illo, non ut oportet, utuntur, innume-
rorum malorum fit materia. Nam sicut mulier ad-
iutrix est, ita saepe & insidiatrix fit. Et sicut portus
est coniugium, ita & saepe naufragiū parit: nō iuxta
suam naturam, sed iuxta sententiam eorum, qui illo
male utuntur. Etenim qui iuxta congruas leges
lud observat, domum & vxorem suam, ut malorum
omnium quæ vel in foro, vel alicubi obueniunt, con-
solatricem ac liberatricem reperit. Qui autem teme-
re & vulgariter hanc rem aggreditur, etiam si multa
in foro & alibi tranquillitate fruatur, ingressus in
domum scopulos et petras videbit. Itaque quoniam
non de rebus vulgaribus nobis est periculum, opor-
tet præputium fuerit cum diligentia dictis attendere, &
vxo

vxorem ducturū, iuxta Pauli, imō Christi leges age-
re. Sanē scimus, quod multis nouum & inexpectatū
videbitur quod dicimus: at propterea non silebo,
sed primum legem vobis legam, & dein legem quæ
contraria videtur soluere tentabo. Igitur quænam
est lex illa, quæ nobis Paulus posuit? Mulier, inquit,
non separetur, viuentē viro, neque alium superius
ducatur maritum, neque secundas nuptias habeat. Et
vide quanta cum diligentia verborum vsus sit pro-
prietate. Non enim dixit, cohabitetur viro, quoad vi-
xerit vir illius: atq; adeo etiāsi libellum repudii det,
etiāsi domum relinquat, etiāsi ad alium abeat, le-
gi astricta est, adulteraq; est talis. Quando igitur vir
eiicere vult vxorem, & vxor relinquere virum, hu-
ius memor sit dicti, & Paulum putet esse præsentē,
& persequi se clamando & dicendo: Mulier astricta
est legi. Nam quemadmodum serui fugitiui etiāsi
domum herilem relinquunt, catenam secum trahunt
atrahentem: Ita & mulieres etiāsi viros relinquunt,
legem habent pro catena, se persequentem & adulte-
rii accusantem, accusantem etiam recipientes, ac dis-
centem: Adhuc superest maritus, & adulterium fa-
cius hoc est. Mulier enim astricta est legi, quoad
vixerit maritus illius. Et omnis qui dimissam in
vxorem acceperit, adulter fit. Quando igitur licebit
illi secundas nuptias cōtrahere? Quando tunc ubi a
catena liberata fuerit, quando vir morietur solum.
Hoc igitur declarans non addidit: Quod si mor-
tuus fuerit vir illius, libera est, cui voluerit ut nu-
bat: sed, si autē dormierit vir illius, quasi consolans
viduam, & persuadens manere apud priorem, & nō
adiungere secundum maritum. Non mortuus est, in-
quit, vir tuus, sed obdormiuit. Libera est, cui volu-
erit ut nubat. Non dixit, Nubat, ut ne videatur vim
facere & cogere: neque prohibuit volentem secun-
das nuptias cōtrahere, neque nolentem adhortatus
est, sed legem legit, dicens: Libera est, cui voluerit
nubat: Liberam autem illam post viri mortē esse fa-
ctam dicens, ostendit, quæ antea adhuc viuentē mari-
to ser

ro serua sit. Quæ autē serua est, ac subdita legi, etiam
millies libellum repudiij det, adulterij ligabitur lege.
Nam seruis quidem licet mutare dominos viuētes:
vixi autem non licebit viros commutare viuētes:
alioqui adulterium per petrabunt. Ne mihi leges ab
exteris conditas legas, præcipiētes dari libellum re-
pudiij, & diuelli. Neque enim iuxta illas iudicaturus
est te Deus in die illa qua venturus est, sed secundum
suas, vt ipse statuit. Etiam externæ leges, non simpli-
citer, nec absolute hoc posuerunt: nam ipsæ puniunt
factum, & hinc liquet, quod peccatum valde cegre
tulerint. Vnde eam quæ autor fuerit repudiij, nudam
& spoliatā facultatibus eiiciunt, vt vnde fuerit di-
solutionis occasio, etiam facultatū sit iactura. Nunc
puniunt, & idcirco hoc facientes, factum illud non
commendabant. Quid igitur? Et Moses, ait, hoc
fecit: & ille propter istā causam. Tu vero audi
Christi
stum dicentem, Nisi abūdauerit iustitia vestra plus
quā scribarum & pharisæorum, nequaquam intra-
bitis in regnum celorum. Audi illum dicentē: Qui
dimiserit vxorem suam, excepta causa stupri, facit
illam adulteram fieri: & qui dimissam in vxorem di-
xerit, adulter sit. Propter hoc venit vnigenitus filius
dei: propter hoc serui formā assumpsit, propter hoc
sanguinem effudit pretiosum, mortē destruxit, pec-
catum extinxit, largiorem spiritus gratiam dedit, vt
ad maius sapientiæ studium induceret. Alias etiam
non ita simpliciter legem hanc tulit, sed cum cogeretur
se se attemperare eorum quibus legem dabat in-
firmitati. Nam quoniam ad cades prompti erant, ex
domus cognato replebat sanguine, & neque suis neque
alienis parcebant, ne intus occiderent vxores, quæ
ingratæ erant, præcepit foras mittendas, quod grauius
ius malum, nempe homicidiorum facilitas tolleretur.
Sane quod homicidæ quidam fuerint, audi propheta
dicentes: Edificantes Sion in sanguinibus. & Hieru-
salem in iniustitiis. Et iterum: Sanguinem sanguini
ni miscent. Et iterum: Manus vestra sanguinis ple-
næ. Et quod non solum contra alienos, sed etiam con-

Mat. 5

Mich. 3
Osee. 4
Esa. 59

tra suos sauerint, & ita manifestans Propheta dice-
bat: Sacrificauerunt filios suos & filias suas dæmoniis
Psal. 105
Qui autem non parcebant liberis, vtique nec vxori-
bus pepercissent. Vnde ad hoc cōmodum illud per-
misit. Quapropter & Christus Iudæis rogantibus
& dicentibus: Quomodo igitur Moses permisit da-
re libellum repudiij, ostendens, quod non contraria
legem fert, sic alicubi dixit: Moses iuxta duritiā cor-
dis vestri locutus est, ab initio autem nō erat sic: sed
qui fecit ab initio, masculū & fœminā fecit illos. Si
hoc fuisset, inquit, nō vnum virū & vnā mulierem
fecisset, sed vno Adam condito duas fecisset mulie-
res, siquidem voluisset vnā quidem eiici, alteram ve-
rō induci. Nunc verō ipso formationis modo legem
induxit, quam ego nunc scribo. Et quænam est illa?
Hæc vtique, Eam sibi quisque vxorem seruet semper
quā initio sortitus est. Hæc lex antiquior, quā illa
de libello repudiij, & intantum quantum Adam ipso
Mose. Et idcirco nunc nihil nouum sēctor, neque pe-
regina affero decreta, sed ea quæ Mose antiquiora
& priora fuere. Dignum autem fuerit & Moysi legē
illam quam de hac re posuit audire: Si quis, inquit,
acceperit vxorem, & habitauerit cum illa, & erit si
non inuenerit gratiam corā illo, quia inuenit in illa
turpitudinis rem, scribet illi libellum repudiij, & det
in manum eius: imō non dixit, scribito & dato, sed
quid? Scribet illi libellū repudiij, & dabit in manus
eius. Magnū autem inter hoc & illud discrimen: nā
dicere, Scribat illi libellum repudiij, & det in manus
eius, iubentis ac imperantis est. Dicere autē, Scribet
libellum repudiij, & dabit in manus eius, annūtiā-
tis facit, & nō propriā legē introducentis est. Igitur
si quis dicat, Eiiciat vxorem, & dimittat illam ex
domo sua: et cum abierit, si fuerit alteri virō, et odio
illam habuerit etiā vir posterior, & scribet illi libel-
lum repudiij, & dabit in manus suas & emittat il-
lam ex domo sua: si mortuus fuerit illius vir, qui ac-
cepit sibi illam vxore, non poterit vir prior, qui di-
miserat illam redire, & accipere eam sibi in vxore.

Mat. 19

Deu. 24

Mala. 1.

Deinde monstrans, quod non dixit de facto: non enim coniugium esse putat, sed propter infirmitatem illorum condescendit, dicens: Non poterit vir prior accipere illam sibi in uxorem, addidit. Postquam polluit illam: declarans per huius verbi modum, quod secundae nuptiae viuenti priore viro, pollutio magis sit quam coniugium: propter hoc non dixit, Postquam illam in uxorem duxerit. Vides quod consona cum Christo loquitur. Deinde & causam apposuit, quod abominatio sit coram deo. Et Moses quidem sic. Propheta autem Malachias multo manifestius, quam Moses hoc demonstrat: Nunquid dignum respicere ad sacrificium nostrum, vel recipere acceptabile de manibus nostris? Et cum dixisset, cuius ergo? Uxorem adolescentiae tuae ne derelinquas. Postea ut ostendit quale sit malum, & priuans omni venia eum qui hoc fecit, in sequentibus accusationem intentat, sic dicens: Et ista socia tua, & uxor pacti tui, & reliquiae spiritus tui, & non alius fecit. Vides quantas apponit iustificationes. primum aetate, dicens: Uxor adolescentiae tuae. Deinde societatem vitae, dicens: Et ista socia tua. Postea modum formationis, dicens: Reliquiae spiritus tui. Non enim de terra formata est, sicut Adam, sed de formati est terra latere, & hoc est quod dicit ἡ κατελειμμένη & reliquiae spiritus tui. Ad haec omnia, quod omnibus illis maius fuerit, accedit conditoris dignitas. Hoc enim est, quod non alius fecit. Non potes, inquit, dicere, quod te quidem deus fecit, illam vero non deus, sed alius quidam illo deterior, sed vnus & idem utrosque ut essent produxit: & ita quauis nihil aliud, hoc saltem reueritus charitatem et ga illam custodi. Nam si saepe hoc seruis mutuae dilectionis causa fuit, quia ambo vni & eidem domino seruiunt: multo magis nobiscum hoc fieri conuenit, quando eundem, & conditorem, & opificem vtrique habemus. Vidisti quomodo etiam in veteri initia & praecipua ferè acceperint nouae philosophiae praecipua. Nam ubi multo tempore in lege versati essent, & ad consummatoria mandata transire deberet, iamque proper

raret ipsorum politia, opportuno tempore ad eiusmodi sapientiam illos Propheta inducit. Credamus igitur bonae legi, et nos ab omni confusione liberemus, neque nostras eiiciamus, neque electas recipiamus. Nam qua facie virum uxoris aspiciet? quibus oculis amicos illius familiares? Nam si is qui mortui coniugis, cuius uxorem accepit, imaginem positam viderit, afficitur aliquo modo, & grauius fert, si viuente marito videat eius quae sibi cohabitavit, qualem vitam aget? quo pacto ingredietur domum? quo animo? quibus oculis? quomodo videbit illius uxorem suam, imò neque illius, neque suam. Iustè quis talem alloqueretur, Adultera nullius est uxor. Refellit pacta quae cum illo habuit, & ad te cum honestis legibus non venit. Quanta igitur dementia fuerit, rem tot malis plenam in domum inducere? Non sunt etiam tam rari fornicarii, ut super caput tuum tantam inducas perniciem. Quare cum multe sint, quas potes pura conscientia, & permittentibus legibus ducere, ad prohibitas currentes domus subvertimus, bella inter amicos excitamus, ac vndique inimicitias nobis conciliamus: ad haec innumeris accusatoribus ora aperientes, nostram vitam confundimus, & despectam facimus, & quod omnibus grauius est, ineuitabile iudicium in die illo nobis accumulamus. Quid enim dicemus iudicaturus nos, quando legem in medium illatam legerit, dicens: Iussi repudiatam uxorem non ducere, dices quod adulterium committatur. Quomodo igitur ausus es ad prohibitas nuptias accedere? Quid dicemus, quid respondebimus? Nunquam enim illic fas externas leges praetexere, sed necessarium tacere & ligatos in gehennae ignem immitti, cum adulteris & alienis chorum iniuria afficientibus. Nam quando dimiserit absque causa stuprum, quando eiectam viuenti viro duxerit, cum eiecta illa punietur. Propter quod oro, obsecro & supplico, ne viri mulieres efficiant, neque mulieres viros relinquant, sed audiant Paulum dicentem: Mulier attributa est legi quanto tempore vixerit vir eius. 1. Cor. 7.

Si autē dormierit vir, libera erit cui volēt vī nubat, tantum in Domino. Qualem enim habebunt veniā, qui Paulo etiam secundas permittente nuptias post mortē coniugis, & tantam concedente copiam, ante mortē audent talia facere? Quā assequentur defensionem, vel illi qui viuentibus viris vxores accipiunt, vel hi qui vulgatissima scorta accedunt? Etenim & illud est adulteriū aliud genus, habere domi vxorē, & foris scortis iungi. Nam quemadmodum mulier habens virū, etiam si famulo vel libero cuiuspiam vxorem non habenti se exponat, adulteri legibus implicatur: Sic & vir licet ad vulgare scortum, vel ad mulierem aliam, quanuis nō habentem virum, ipse vxorem habens aberrarit, adulteri reus censetur. Fugiamus igitur & hūc adulteriū modū. Quid enim poterimus dicere, quid item prætendere, qui talia audemus, quam honestam excusationē adhibebimus? Naturā concupiscentiam? sed assistit quidem vxor, & quæ semel obrigit, hac nos excusatione priuans. Idcirco nuptiæ inuectæ sunt, vt ne scorteris: imō nō vxor sola, & multi alii, qui eandem quam nos habemus naturam cohibent, hac nos priuant veniā. Quando enim conseruus tuus, idem habens corpus, eandem concupiscentiam possidens, eadem necessitate extimulatus, nullam videt mulierem, sed manet sua sola contentus, qualem habebis excusationem, concupiscentiam prætens? Et quid dico habentes vxores? Cogita mihi eos qui semper in virginitate vixerunt, & contemptis nuptiis magnā prae se tulerunt continentiam. Cum igitur alii abique nuptiis continentes sint, quam tu assequeris veniā cum nuptiis scortans? Hæc & viri & mulieres audiunt, ac viduæ ac nuptæ: omnibus enim Paulus loquitur & lex illa, dicens: Mulier astricta est legi quanto tempore vixerit vir illius: si autem dormierit, libera est, cui vult vt nubat, tantum in Domino. Et habentibus viros, & non habentibus, viduis, & secundo nubentibus marito, & omnibus simpliciter sermo ille vtilis est. Nam quæ habet virum, non

volēt viuēte marito illo quærere alium, audiēs quōd viuente illo astricta sit. Quæ verō libera, si quidem voluerit secundo nubere, non simpliciter neque temere hoc faciat, sed cum legibus quæ sunt à Paulo posita: dicit enim: Libera est, cui vult vt nubat, tantū in Domino: hoc est, cum continentia & honestate. Sin voluerit cum defuncto seruare fœdera, audiet repositas sibi coronas, maioremque alacritatē capiet. Beatior enim est, inquit, si sic māserit. Vides quo pacto omnibus sermo ille vtilis, & se ad illarum humilitatem demittit, & istas suis laudibus non defraudat. Etenim quōd de nuptiis & virginitate fecit, hoc & de prioribus & secundis nuptiis: quæadmodum illic nō exclusit nuptias, vt ne grauet infirmiores, neque necessitatem imposuit, vt ne volentes virgines agere propositis coronis spoliaret: Sed demonstrauit quidem, quōd bonæ sint nuptiæ: manifestauit autem quod melior sit virginitas: Ita & hic quoque eosdem gradus ponit nobis, maiorem scilicet altero alterū, nempe viduitatē: alterum verō inferiorem, nempe secundas nuptias. Et illas vltius, quanuis transilire volens, ad certamen præparans, & infirmiores cadere non permittit: dicens, Beatior enim est si sic manserit. Et ne putes humanam esse legem, audiens iuxta meū consilium, subdit: Opinor autem quōd & ego spiritum dei habeam: Non igitur humanū consiliū est vel præceptum, sed gratiæ spiritus sententia ac diuina lex. Idcirco ne putemus quōd audiamus Paulum hac hanc dicit, sed spiritum sanctum qui hanc nobis legem condit. Quōd verō dicit, Opinor, non quasi nesciens dicit, sed modeste agens & seipsum humilians. At quia beatiorem dixerat, & non adiecerat quomodo beatiorem, iustam demonstrationē dat hanc se à spiritu asferre sententiam: quod si volens etiam rationibus exquirere, magnam demonstrationum copiam inuenies, & videbis beatiorem esse viduam: non solum in futuro seculo, sed etiā in præsentē vita. Et istuc ipsum maxime vidit Paulus, id quod de virginibus insinuauit, dicens: Admonens

enim & cōsulens eligendam esse virginitatē, sic alii
 hi dicebat: Opīnor, quōd donum sit homini sic esse
 propter instantem necessitatē. Et iterum: Etiam si
 nupserit virgo, non peccavit. Virginem hic dicens
 non eam quā renuntiavit, sed eam duntaxat quē nō
 dum coniugium experta est, & non factam obno-
 xiam perpetuā virginitatis promissione. Tribula-
 tionem autē in carne habebunt qui tales sunt: Ego
 autem vobis parco. Vno enim & breui hoc verbo
 reliquit cordato auditori, vt omnia colligat & expē-
 dat, dolores partus, educationes puerorum, curam,
 infirmitates, mortes intempestivas, inimicitias, con-
 tentiones, innumeris servire pręceptis, alienis malis
 obnoxiam fieri, innumeras tristitias in vna sua ani-
 ma recipere. Ab omnibus illis malis liberatur, quā
 continentiam amplexatur, & cum liberatione a tot
 iniucundis, etiam in futura vita magnam repositi-
 onem habet mercedem. Hęc igitur omnia scientes, studea-
 mus quidem primis nuptiis esse contenti. Si autem
 & ad secundas aspiramus, fiat hoc decentissimo mo-
 do & habitu, nempe iuxta divinas leges. Propter
 hoc enim dixit: Libera est, cui vult vt nubat: & sub-
 didit, Tantum in domino: simul & licentiam exclu-
 dens, q̄ potestatem concedens, & potestati illi vni-
 dique leges ac terminos ponens: videlicet ne polluo-
 tos & corruptos viros in domum introducat mulie-
 res, & stuprum sectantes, sed cū honestate & mode-
 stia, ac pietate omnia in gloriam dei fiant. Quoniam
 enim sapius multas mulieres prioribus viris defu-
 ctis, adulterio prius commisso alios introducunt,
 alia etiam alias pessimas vias excogitarūt: propter
 hoc adiecit, Tantum in domino, vt nihil horum se-
 cundæ nuptiæ habeant: sic enim a criminibus liber-
 ra esse poterunt. Optimū enim foret expectare de-
 functum, & servare leges cū illo iugitas, continen-
 tiamq̄ eligere, & manere cū derelictis pueris maiorē
 dei benevolentia sic cōciliando. Et si quæ secundo
 nubere marito volet, cū modestia ac honestate, et de-
 centissimis legibus hoc faciat, quandoquidē & hoc
 per-

permittit. Fornicatio autē sola & adulteriū prohi-
 bētur. Hanc igitur fugiamus & cōiuges et cœlibes,
 nec confundamus vitam nostram, vitamq̄ agamus
 ridiculam, neque polluamus corpus, neque malā cō-
 scientiam in mentem inducamus. Quomodo enim
 post consuetudinem cum scortis in ecclesiam veni-
 re poteris? quomodo manus quibus scortum cōtre-
 xisti in cœlū extendere audebis? Quibus oculis in-
 tueberis amicos honestiores? Et quid dico amicos?
 etiam si nullus conscius sit, tu teipsum cogeris maxi-
 mē omnium rubore ac cōfusione perfundere, et ma-
 ximē omnium corpus propriū abominari. Nā nisi
 hoc esset, quare ad balneum post peccatū illud cur-
 ris? nonne quia omni luto immunditiā teipsum
 esse censes? Quam igitur maiore immunditiæ tux
 probationem quaris, vel quā deum expectas senten-
 tiam daturum, quando tu ipse negligens deum, talē
 de factis tuis sententiam tenes? Igitur q̄ impuros se
 esse censent, valde laudo & approbo. Quod autem
 non rectum purificandi modum habent amputo, &
 propterea reprehendo. Nam si corporalis macula ef-
 fet, verisimile est q̄ balnearū purificationibus cor-
 pus ipsum ablueres, animā autē coinquinares. Talē
 quære purificationem, quæ illius maculam abluere
 poterit. Quod autem est illius maculæ balneū? Cali-
 di lacrymarum fontes, gemitus ē profundo cordis
 ascendentes, compunctio perpetua, preces continue,
 eleemosynæ, & eleemosynæ largæ, non vltra hęc
 opera attentare, condemnare quod factū. Ita peccati
 natura abluatur, ita expurgatur animæ macula. Atq̄
 adeo si hęc non fecerimus, etiam si in omnes flumī-
 nū fontes descenderimus, neq̄ partū illius peccati de-
 pellere poterimus. Imō quod melius, ne attentemus
 hoc abominabile peccatum. Si quis autem aliquan-
 do supplantatus fuerit, hęc subiiciat remedia, prius
 promittens non vltra in hęc prolapsurum. Sed si
 peccantes condemnauerimus quidem ea quæ iam
 fecimus: iterum autem eadem attentamus, nulla erit
 purificationis utilitas. Qui enim abluatur, & eodem

luto iterum inquinatur: et qui demolitur iterū quod ædificauit, & qui ædificat iterū, vt destruat, nihil inde lucrificat, si quod frustra laborat, & crummosus est. Igitur & nosne in vanum & frustra vitā insumamus, priora peccata expurgemus, & quod reliquum est vitæ incōtinentia & honestate cæterisq; virtutibus agamus, vt & deū misericordē habentes regnū cœlorum assequamur, cui sit gloria in secula.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI SERMO, in dictum apostoli: Nolo vos ignorare fratres, quod patres nostri nōs sub nube fuerunt, & omnes per mare transferunt.

Nautæ eam maris partem magis amant, quæ frequentibus insulis & portibus diuisa est. Mare enim vbi portu caret, etiam si placidum sit, nauigantibus multum timorem incutit: vbi autē portus & littora vndequaq; obuia fuerint, ibi valde secure nauigatur, etiam si mare tempestatibus sauiat: facile tamen, & breui ab vrgentibus malis liberari possunt, non longe absente refugio: & ea propter non solum quando prope portum nauigant, sed etsi multum absint, ingentem ab aspectu consolationem accipiunt. Non enim vulgariter illorum animas reparare solent, etiā ea quæ procul videntur, vt vertices montium, exurgens fumus, & ouium greges in montibus pascentes. Verum, vbi litus ingrediuntur, plena tunc perfruantur lætitiā, tunc & laborem remittunt, & corpora mirē exasperata, potabilibus oblectant aquis: egressique in litus, & nudis per terrā ambulātes corporibus, omne nauticum tædium deponunt. Sicut autē illi hanc potissimum maris amplexantur partem ob frequentes & continuas refocillationes, sic et ego hanc animi partem præcipue amo. Non quod liberati simus hyeme, neque quod æstate perfruimur, blande afflante zephyro: sed quia crebri nos excipiunt spirituales portus, festi, in quā, sanctorum martyrum dies. Non enim portus tam idonei sunt ad refocillandos nautas, quā recreentur fideles sanctorum sollemnis.

Nau

Nautas quidem littora liberat ab inundatione, multoq; impetu marinorum fluctuum: sanctorum autē memoria fideles ad martyrum festa confluentes, erigit a malignis spiritibus, immundisq; ac absurdis cogitationibus, magna animabus eorum reddita tranquillitate. Et si quis vel ex publicis, vel ex priuatis negotiis mœrore obrutus adueniat: statim omni eo deposito, & leuior, et placidior abit. Nō vnum quidem deponens, neq; amplius suspendens, sed dissoluens importabile & multiplex onus secularis tristitiæ, & multam in anima sua lætitiā excipiens.

Horum omnium testes estis, qui beati Barlaam præmis heri oblectati, & magna alacritate huc festinantes, abluitis secularium curarum sudorem, iterūq; domum leues auditis nostris sermonibus concessistis. Ecce & aliorum martyrum alia accedit festiuitas. Igitur vt ad illorum portum festinemus, age, nautas imitemur: & sicut illi nauigantes pelagus cantāt, cantu laborem mulcentes: sic & nos donec ad illorum portum veniamus, spirituales quosdam inter nos conferamus sermones: Beatum Paulum ducem eius colloqui habētes, quorsum ille iussit, sequamur. Et quo nos sequi iubet per erēmū, & viam miraculorum quæ in erēmo contigerunt.

Audite enim ipsum hodie clamantem, et dicentem. Nolo enim vos ignorare fratres, quod patres nostri omnes sub nube erant, & omnes per Moysen baptizati sunt in nube & Mari, & omnes eandem escam spiritualement comederunt, & omnes eundem potum spiritualement biberunt. Biberunt enim de spiritali, quæ illos comitabatur, petra: petra verō fuit Christus. Sed plures illorum non approbavit Deus, profrati enim sunt in deserto: hæc autem figura nostri fuisse. Ne nos simus concupiscētes rerum malarum, quemadmodum & illi cupierunt. Neq; simulachrorum sitis cultores, sicut quidam illorum. Quemadmodum scriptum est: Sedit populus vt ederet & biberet, & surrexerunt ad ludendum. Neq; stupris inuinemur, sicut quidā illorum stupris polluti sunt.

X ; &

Num. 9
Exo. 13. 14

Exo. 32.

& conciderunt vno die vigintiduo millia. Neque temus Christum, sicut quidam illorum tentauerunt, & a serpentibus extincti sunt. Neque murmuretis, sicut & quidam illorum murmurauerunt, & extincti sunt ab exterminatore.] Videntur quidem hæc quæ dicta sunt manifesta, diligenter tamen attendentibus, dubitationem adferunt haud vulgarem. etenim primum interrogatur quare veteris historie meminit, & qua consequentia, cum de his disputaret quæ idolis sint immolata, in hanc narrationem incidit, afferens in medium quæ in eremo contigerunt. Non simpliciter neque fortuito beatus ille loquitur, sed magna conuenientia & proportionem, qui dicta eius obseruat, coherere videt vndique. Quare ergo, & vnde in hanc incidit historiam? Incepabar eos qui temere & non requisiti ad idola ingrediuntur, pollutam comedentes mensam, & tangentes idolorum thya. Et cum ostendisset quod duplex damnum illi inde sustinerent: nam & infirmiores offendebant, et ipsi demoniorum participes erant, & cum per prædicta satis spiritus eorum humiliasset & docuisset, ostendit fidelem spectare non solum quæ sua sunt debere, sed & quæ multorum: volensque ipsis timorem incutere, veterem historiam eis recenset. siquidem & illi magna de se sentiebant, quasi fideles & ab errore liberati, & scientiam assecuti, & ineffabilem sacramentorum participes facti, necnon et ad regnum celorum vocati. Volens ergo declarare, quod illorum nulla sit utilitas, nisi adsit & vita tantæ gratiæ respondens, ex veteri historia ipsos erudit. Insuper etiam hoc multiplicem in se questionem complectitur. Cur non potius per verba Christi in euangelio posita cum ipsis disputat? Cur non meminit gehennæ, & externarum tenebrarum, & venenati vermis, & perpetuorum vinculorum, et ignis preparati diabolo, & stridoris dentium, et aliorum indicibilium suppliciorum? terrere enim volens, hoc facere debebat, non ab his quæ in eremo contigerunt. Nam illi licet puniti sint, mitius tamen & temporaliter,

& vno tantum die: isti autem immortalibus et multo grauioribus suppliciis. Quare ergo non inde ipsos terruit, neque verbum Christi recensuit? Poterat enim dicere ad læsos: Nolim vos ignorare fratres, quales Christus posuit leges aduersus eos, qui fidem quidem habent, vitam autem optimam non præ se ferunt. Etenim homines qui miracula operati sunt, et futura prædixerunt, regno celorum eieciunt, dicens: Multi dicent mihi in die ipsa, Domine domine, nonne in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo prophetauimus, & virtutes multas fecimus? & tunc confitebor ipsis: Discedite a me, non noui vos qui operamini iniquitatem. Et Virgines quidem non propter fidem & dogma, sed propter peruersam vitam, & immisericordiam, & crudelitatem arguit, & thalamo exclusit: & eum qui indutus erat sordido amiculo, propterea vitium eiecit, non quia non habebat recta dogmata, sed quia vitam sordidam & impuram. Et quare iussit in ignem intrudi diabolo præparatum? Non ideo eo misit, quia fide exciderant, sed quia nullius miserti erant. Horum omnium & talium memoriam potuit facere, & dicere: Non volo vos ignorare fratres, quod illi omnes & baptismum assecuti sunt, & participes sanctorum facti, & communiarunt mysteriis, & fidem multam ostenderunt, & perfectam habuerunt scientiam: sed quia vitam filii consonam non egerunt, regno eieci, & igni traditi sunt. Quare igitur hæc non dixit? sed omnibus istis omnibus, sic ferme ait: Nolo autem vos ignorare fratres, quod patres nostri omnes sub nube fuerunt: & commemoratis Moisaicis, obtulit ea quæ sub gratia dicuntur. Non simpliciter, neque absque ratione hoc facit: magna enim præditus erat sapientia. Sed quidnam ait, & propter quid? Volebat ostendere, idem duobus illis testamentis tradi, et magnam cognationem Veteris et Noui testamenti. Quando quidem multi sunt homines, qui gehennam esse non credunt, & neque esse supplicia: sed deum simpliciter

Matth.

Ibid. 25

minas

uit peccantes, nobis non parceret eadem committere
tibus. Dignum porro est, vt redeamus ad principium
narrationis, & reliqua perscrutemur omni adhibita
diligentia. Nolo autem vos ignorare fratres. *Dis-*
cipulos fratres vocauit, non à dignitate, sed chari-
tate hoc eos appellans nomine: sciebat enim, & pla-
ne sciebat nihil charitati conferendum, & summum
dignitatis genus charitatem. Hoc nunc nos quoque
primum imitemur, etiam si valde nobis inferiores
sint aliqui, ipsos ministerij nominibus appellemus:
non solum liberos, sed & seruos: non solum diuites,
sed & pauperes. Nam & Paulus non solum Corin-
thiorum diuites liberos, illustres, & nobiles, sed etiam
priuos & famulos, & omnes indiscriminatim hac
appellatione honorauit. In Christo enim Iesu neque
Gal. 3 seruus, neque liber, neque Barbarus, neque Scythæ,
neque sapiens, neque insipiens, sed omnis secularis dig-
nitatis inæqualitas sublata est. Et quid mirum si Pau-
lus conseruos sic vocauit, cum & Dominus ipse sic
Psal. 21. vocarit nostram naturam, dicens: Annuntiabo nomen
Heb. 2. tuum fratribus meis, in medio ecclesiæ laudabo te.
Non solum autem vocauit nos fratres, sed & ipse sic
ri frater voluit, & factus est humana carne induta,
naturæ particeps: quæ utique & ipse Paulus adma-
Ibidem. rans, dicebat: Non angelos apprehendit Deus, sed
semen Abraham apprehendit, vnde per omnia debuit
fratribus adsimilari. Et iterum: Quia pueros partici-
pes fecit carnis & sanguinis, & verisimile est & ip-
sum horum fuisse participem. Hæc omnia cum audimus,
omnem arrogantiam, & fastum, et stultitiam ex animis
nostra expellamus, studioque multo id recte faciamus,
familiaribus nominibus & honorē habentibus fra-
tres vocantes: quod, licet tenue opus videatur, at-
amen magnorum bonorum causa est: sicut & multas
sæpenumero lites & contentiones fecit, omnium.
Neque hoc solum, sed & cætera verba diligenter exqui-
renda sunt: non enim solum posita sunt. Nam cum di-
xit, Noli vos ignorare fratres: adiecit, Patres no-
stri omnes: non dixit Iudæi, neque hi qui *Aegyptum*
exie

exierunt, sed quidē patres nostri omnes, quod modo
stiam suam indicans, suam cum illis cognationem
non erubescat, tametsi superior illis esset. Et sermo
ne hoc compefcit iterum impudentem linguam, ca-
lumniantium veterem legem. nam si illa aduersaretur,
neque celeberrimorum nominū fuisset memor.
quæ tunc in vniuersum coargui potuissent. Omnes.
Non simpliciter dixit, omnes, neque obiter, sed valde
sapienter. Nam non semel dixit, sed & secundo &
tertio, & sæpius, vt discas haud temere adiectum.
Dixit enim: Patres nostri omnes sub nube fuerunt,
& omnes per mare transierunt, & omnes in Mosen
baptizati sunt, & omnes eundem potum spiritua-
lem biberunt. Audisti quod sæpius, omnes, posuit:
quod nequaquam fecisset, nisi magnum quiddam,
et admirabile sacramentum significare voluisset.
Nam si posuisset simpliciter, sufficiebat id semel di-
ci, et postea obticeri, ac si diceret, Patres nostri om-
nes sub nube fuerunt, et mare transierunt, et in Mo-
sen baptizati sunt, et eundem spiritualementem cibum co-
mederunt, et eundem potum spiritualementem biberunt. Ve-
rum non sic dixit, sed in singulis adiecit omnes: sic
nobis aperiendo suæ sententiæ ianuam, quod sua con-
spiceretur prudentia. Nam cuius gratia continuo
eius verbi meminit, nisi vt ostendat magnam esse
Veteris ad Nouam legem cognationem: et quod ista
istorum figura fuerit, et vmbra futurorum: et pri-
mo quod hoc æqualitatem indicet. Volens enim de-
clarare, quod sicut in ecclesia non est discrimen serui
et liberi, neque ciuis et aduenæ, neque senis et ado-
lescentis, neque insipientis et sapientis, neque priua-
ti et principis, neque mulieris et viri: sed omnis ætas,
omnis dignitas, et vnaqueque natura æqualiter in ba-
ptismate descendit, etiam rex et pauper eadem pu-
rificatione vtuntur: id quod maximum nostræ præ-
sertim nobilitatis est argumentum. Nam similiter
et mendicus et purpura gestans ad mysteria admitta-
tuntur, neque in sacramentis maior istius, quam illius est res-
pectus. Sic et in Veteri cōueniēter, Omnes, posuit.
Neque

Neque enim dicere potes, quod Moses per aridam, Iudæi per mare transierunt: neque quod abundantes per vnam, & indigi per aliam viam: neque mulieres sub sereno, viri sub nube fuerint: sed & sub mari omnes, & sub nube omnes, & in Mosen omnes. Nam transitus ille futuri baptismi typus erat: oportebat igitur primum figuram illam bene omnia figurare, quod omnes ipsam tenerent, sicut & hic omnes ex æquo participes sunt. Et quomodo ipse ait illud figuram præsentium? Si didiceris primum quid significetur, et quid veritas, tunc & huius tibi rationes reddemus. Quid igitur est umbra, & quid veritas? Age, similitudinem ab imaginibus sumamus, quas pictores pingunt. Vidisti sæpe imaginem regiam veneto colore coloratam, deinde pictorem cum circumducere candidas lineas, & facere regem & servum regium, & equos circumstantes, & lancearios, & viros & hostes, & subditos: & cum hæc vides delineata & adumbrata, neque scis totum, neque ignoras totum: sed quod homo pingitur, & equus, obscure cognoscis: qualis autem sit rex, & qualis hostis, non valde perspicue cognoscis, donec colorum veritas adueniens, certiores reddat visum. Sicut igitur in hac imagine non exigis totum ante veritatem colorum: sed et si obscuram quandam accipias cognitionem colorum quæ sunt, satis tamen picturam absolutam pertras: Sic & de Veteri & Nouo senti, ut non omnem veritatis diligentiam in typo exquiras. Et poterimus te docere, quomodo Vetus ad Nouum testamentum habeat cognationem: & ille transitus ad nostrum baptismum. Nam ibi aqua, & hic aqua: lavacrum hic, & ibi pelagus. Omnes hic in aquam ingrediuntur, & ibi omnes. Iuxta hoc similitudo est. Postea vis cognoscere colorum veritatem, ibi quidem liberati sunt ex Ægypto per mare, hic autem ab idololatria. Et ibi quidem Pharaon submersus est: hic autem diabolus: ibi Ægypti submersi, hic autem vetus homo peccatis defoditur. Et vide cognationem figuræ ad veritatem, & veritatis excellentiam.

Neg

Neque enim omnino alienum oportet esse typum à veritate, alioquin non esset typus: neque omnino adæquari veritati, quia alioquin & veritas ipsa foret: sed oportet manere in suo modo, & neque comprehendere omnem veritatem, neque omni veritate destitui. Nam si totum cōtingat, iterum ipsa est veritas: si autem à toto destituatur, & nulla sit similitudo, consequenter non poterit esse figura. Sed oportet ut partem quidem teneat, partem autem veritatis reseruet. Igitur ne in veteri totum à me requiras, etiam si parua quædam & obscura accipis ænigmata, boni hoc consulas. Vbi igitur est affinitas figuræ ad veritatem? omnes ibi, et hic omnes: per aquam sunt ibi, & hic per aquam: à servitute liberati sunt illi, & nos à servitute liberati sumus: sed non ab eadem omnes. Nam illi quidem à servitute Ægyptiorum, nos vero à servitute dæmonum: illi quidem à servitute Barbarorum, nos vero à servitute peccati. Ad libertatem venerunt illi, & nos: sed non ad eandem. Nam nos ad multo clariorem. Quod si maiora sunt nostra, & illis excellentiora, ne mouearis: hoc enim à veritate est: quod sit aliqua excellentia, sed non pugna vel diuersitas cum figura. Quid autem est, Omnes in Mosen baptizati sunt? & forte manifestum est quod dicit: tentabimus tamē id notius reddere. Mare ante oculos tunc effusum erat, & præceptum illis, ut transirent per aridam & admirabilem quandam viam, quam nullus hominum vnquam transiuerat. Cum credidissent Mosi, ipsum habentes ducem itineris, fidenter aquas transierunt: hoc & in Christo effectum est. Nam vbi nos eduxit ab errore, & liberavit ab idololatria, ad regnū inducens, ipse primus hanc viam ire cœpit, quoniam primus in cœlos ascendit. Sicut igitur illi Mosi credidē, & iter audacter post hanc peregrinationem perficimus. Et hoc quod in Mose baptizati sunt, manifestum ex historia est. Non enim in nomine Moysis baptizati sunt. Cum autem nos non solum sortiti sumus ducem Iesum,

)(Y sed

sed in nomine eius baptizati sumus, & illi in nomine Moſis non sunt baptizati, ne etiam hic turberis: dixi enim quod oportet veritatem habere excellentiam quandam supra figuram. Vidisti de baptismo quæ figura, & quæ veritas? Agè, ostendam tibi & mensas & sacramentorum communionem ibi delinari, si non iterum petis à me totum, sed sic requiris quæ facta sunt, sicut par est in adumbratione & figuris videre. Igitur quia dixit de mari, & de nube, de Moſe: adiecit præterea, Et omnes eundem spiritualem cibum comederunt. Sicut tu, inquit, à lauacro aquarum ascendens, ad mensam curris: sic & illi à mari ascendentes, ad mensam venere nouam & admirabilem: de manna loquor. Et iterum, sicut tu admirabilem habes potum, salutarem sanguinem: sic & illi admirabilem habuerunt poculi naturam. Non enim inuenerunt fontes, & amnes manantes, sed à dura & inaquosa petra multam fluminum largitatem acceperunt: propter hoc & spiritualement vocauit. Non quod natura talis esset, sed quod hoc modo suppetabantur. Non enim secundum naturæ conuenientiam ipsis dabatur, sed secundum operationem Dei ipsos ducentis. Vnde & cum hoc corrigeret, ita dicebat. Igitur quia dixit: Omnes eundem potum spiritualement biberunt: aqua autem erat quæ bibebarur: volens ostendere quod propter hoc spirituale dixit, non ob naturam aquæ, sed ob modum quo suppetabatur illis, adiecit: Bibeabant enim de spiritu. eos consequente petra, petra autem erat Christus. Non, inquit, natura lapidis, sed efficax virtus dei fontem illos scaturire faciebat. Et hic Pauli Samosatensis hæresim radicis euellit. Si enim Christus illa omnia operabatur, quomodo ipsum tunc primum coepisse dicitur, quando ex Maria natus est? Cum enim ea quæ in eremo contigerunt, multo tempore antea facta sunt: & Christus, iuxta Pauli vocem, hæc omnia fecit: necesse & ante hunc partum & parturitionem ipsum esse. Non enim qui nullibi erat, has fuisset operatus tam admirabiles atque raræ res.

Sicut

Sicut autem dixit, quod omnes per mare transierunt: sic nobilitatē ecclesiæ præfigurauit, cum dixit: Eundem spiritualement cibum comederunt. Hoc idem rursum insinuauit: sic enim in ecclesia non aliud quidem corpus diues, aliud verò pauper: neque aliud quidem sanguinem ille, aliud autem iste. Sic & tunc non aliud quidē accipiebat diues manna, aliud verò pauper: neque alterius fontis iste particeps erat, alterius verò indigentioris ille. Sed sicut nunc eadem mensa & idem poculum, eadem & educatio omnibus qui huc ingrediuntur, proponitur: sic & tunc idem manna & idem fons omnibus proferebatur. Et hoc utique mirabile & rarum. Tentauerunt tunc aliqui per tempus illud plusquam opus fuerat colligere & nullum avaritiæ suæ fructum accipiebant: & quandiu æqualitatem colebant, mansit manna quod manna erat: postquam autem auari plus habere desiderauerunt, avaritia mutauit manna in vermem, quantum hoc non cum detrimento aliorum faciebant. Non enim rapiebant ex alimento proximi, cum plus colligerent: attamen cum plus desiderarent, cōdemnati sunt. Nam tametsi neminem alium iniuria affecerunt, tamen sibi ipsis maxime nocuere, hoc colligendi modo avaritiæ studentes. Atque sic simul erat ciuis, & diuinæ agnitionis instructio: simul & pascebat corpora, & erudiebat animam. Neque pascebat solum, sed à laboribus liberabat. Non enim opus erat iungere boues, neque trahere aratrum, neque sulcos fecare, neque ad annum expectare: sed mensam habebant subito appositam, semper recentem & quotidie nouam, rebusque ipsis disciebant euangelicum illud præceptum, Non debere esse sollicitum in crastinum. Nulla enim utilitas ipsis ab hac sollicitudine proveniebat. Nā qui plus colligebat, corrumpebatur & peribat, & avaritiæ argumentum solum dabat. Insuper ne putarent illum hymbrem iuxta naturæ consuetudinem esse, nihil talium in die sabbati fiebat, deo duo illa ipsos docente, quod prioribus diebus ipse mirabilem & priorem pluuiam operabatur: & quod

per diem illum abstinere, ut inuiti etiam discerent illo die ferari. Non in cibis autem solum, sed et in indumentis, & calceamentis, & aliis omnibus rebus ipsis videre licebat mandata apostolis ipsis præcepta. Nam neque propriam habebant mensam, neque vestem secundam, neque calceos, deo sic dispensante. Vide quanta veteris ad nouam affinitas. Sicut enim postea Christus apostolos instruxit, quantum ad necessaria, sic & illis quidem vite modus adaptatus est, & omnis creatura ad ministerium illorum præparata erat. Et cuius gratia hæc facta sunt, dicitur. Concludurus illos erat in vnum orbis locum, & in-
fusus ut sibi illic perpetuo ministrarent, et neque templum, neque altare alicubi aliud fundarent: sed oblationes & sacrificia sua illuc ferrent, et ferias celebrarent, & legerent legem, & omnes alios sanctificationis illius ritus perficerent. Ne igitur separato ministerii ritu, prouidentiam suam illuc concludi putarent, quasi vnius regionis deus esset, prius suam virtutem in aliena regione declarauit: in Ægypto, in eremo, vbi nullus ministrabat, vbi nullus adorabat: & creatura plane diuersis rebus seruebat, quibus probabat suam potentiam qua primum condidit orbem, & ita incredulos arguebat. Nam mare alios submergebat, alios saluabat: & aer nunc pluebat grandinem, & perdebant Barbaros: nunc deferebat manna, & Iudeos pascebat. At terra nunc culices ad puniendum hostes, nunc coturnices in salutem eorum proferebat: & illis in die tenebrarum, his in nocte lux erat. Et Ægyptii Nilum habentes prope fluentem, siti & siccitate peribant: hi autem in terra arida & sicca exercitum ducentes, multa aquarum copia fruebantur. Et aduersus illos ranæ pugnabant, hos autem neque gigantes comprehendere poterunt. Sed cuius gratia horum memoriam affert beatus Paulus? Ob causam quam principio vobis dixi, ut discas quod neque baptisma, neque peccatorum remissio, neque scientia, neque sacramentorum communio, neque sacra mensa, neque fructio corporis,

neque participatio sanguinis, neque aliquid horum prodesse nobis poterit, nisi vitam rectam, & admirabilem, & omni peccato liberam habeamus. Propter hæc enim meminit recensens figuram baptismatis in mari & nube. Et figuram sacramentorum in manna & petra præfigurauit in veteri. Et cum dixit, quod omnes eundem cibum spirituales comederunt, & eundem potum spirituales biberunt, adiecit dicens: Sed plures illorum non approbavit deus. Post hæc & talia miracula ait: Non dilexit ipse deus. Sed cur prostrati sunt in deserto? Cuius gratia hæc nobis dicis o Paule? Hæc figuræ nostri causa factæ sunt, ut neque nos *fiamus* concupiscentes rerum malarum, sicut & illi concupierunt: neque idololatres *fiamus*, sicut aliqui horum, ut scriptum est: Sedit populus ut ederet & biberet, surrexeruntque ad ludendum. Vide Pauli prudentiam. Dixit peccatum, dixit causam peccati, dixit poenam peccato debitam: per ea nos erudiens, ut illorum fugiamus mores, non imitando. Causa peccati, gula. Sedit enim, ait, populus ut ederet & biberet. Peccatum ipsum, ludus: deinde poena, prostratio in deserto. Iterum ait, Ne scortemur quemadmodum illorum quidam scortati sunt. Ibi scortationis causam non posuit, sed poenam. Qualem autem? Ceciderunt in die vna viginti tria milia. Quare autem non posuit occasionem vnde orta scortatio? Studiosis hoc reliquit, ut historiam inquirerent, & inde eius radicem discerent. Ille optimus medicandi modus, dicere vnde nascentur morbi, & vulneribus remedia adhibere. Ob hoc ait: Hæc autem omnia figuratiue contigerunt illis, scripta autem sunt ad nostram admonitionem, atque adeo qui illa fecit, & reprobos tunc puniuit, idem & nunc nos admonet. Non enim verbis solum, sed etiam operibus ipsis, qui scilicet maximus admonitionis est modus. Vide quomodo eum qui in veteri hæc fecit, magistrum his quæ in gratia instituit, demonstrans quod vnus est & idem qui & illa fecit, & qui hæc per ipsum loquitur. Nam si alius esset, non

1. Cor. 10

Exo. 32.

vocasset illa istorum figuras, neque dixisset ipsa in nostri admonitionem scripta, neque magistrum nobis instituisse, quem non putasset esse deum: neque nos per ea quæ ab illo tunc facta sunt nos teruisset, quasi in illius manus olim casuros. Nunc autem quia monstrauit, quod in illius manus iterum sumus casuri: & quod vterque populus & ille & hic illius legibus regantur, meminit omnium illorum & dixit, quod ad nostri admonitionem scripta sunt. Igitur cum hæc sciamus, tam futuris quam præteritis credamus. Si autem sunt quidam futuris non credentes, illos ad virtutis studium a præteritis inducamus, narremus quæ Sodomitis euerunt, dicamus de diluuiio, commemoremus de Ægyptiis, vt aliorum resipiscentes poenis, & vitam agant optimam, & fideliter de gehenna & resurrectione credant. Quia & nunc quotquot iudicium non credunt, hoc a vita peruersa, & conscientia mala patiuntur: quod si expurgamus ipsorum peccata, & timore futurorum erudiamus, & vt de futuris fideliter sentiant persuadeamus. Nam sicut mala dogmata impuram inducere consueuerunt vitam, ita & vita peruersa, dogmatum peruersitatem saepe parit. Quod scilicet ne fiat, ideo verba hæc & nobis omnibus, & aliis cantabimus, vt in recta fide perseverantes, & vitam optimam agamus. Atque hoc ubique sermonibus docui, quia sine ea nulla rectorum dogmatum vtilitas. Fiant hæc precibus sanctorum & patronorum omnium, vt seruemus dogmatum rectitudinem, quam superne & a progenitoribus accepimus: & adiciamus illis con-

gruam vitam, vt promissa bona consequamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cum quo patri simul & spiritui sancto sit gloria, &c.

DIVI

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI HOMILIA IN DICTVM APOSTOLI AD CORINTHIOS:

Oportet & hæreses esse.

1. Cor. 11

Concionem vestram sermone dudum satis incendi, cum inducerem Hierusalem suarum calamitatum vobis & nunciam, & lamentatricem. Et quia tunc vidi oculos vestros turgidos, lachrymarum flumina producere, mentesque omnium affectionibus confundi ac turbari: ideo statim, vt id animaduerti, tragœdia paucis absoluta, sermonem e medio abrui. Eo enim progredi videbatur luctus, vt omnium corda planctibus dissecuti iri putarem. Iam anima luctu impedita, nihil sani vel dicere vel audire potest. At quod hæc nunc repero, quid ad rem? Multum. Nam id quod hodie diximus, admodum simile & cognatum est ei, quod hodie adhuc dicere decreuimus. Vt enim quæ dicta sunt hodie, ad reprimendam vitæ desidiam, corrigendamque in operibus nostris negligentiam conducit: ita quæ nunc dicenda, circa diligentem articulorum fidelis obseruationem securiores nos reddere poterunt, vt sic vndeque in mensuram Christi peruenientes, iuxta diuini Apostoli, in virum integrum euadamus: & sicut hodie ea, quæ ad corpus pertinebant, curabamus: ita nunc quæ ad caput spectant tractabimus, & hodie quidem verba Hieremiæ, nunc autem verba Pauli. Ex verbis vero Pauli, de quibus nunc agendum, hæc nobis proponuntur: Oportet autem & hæreses esse, vt probati manifesti fiant inter vos. Haud contemnendum, quod quæritur: Nam si Paulus consulendo diceret, Oportet & hæreses esse, inculpati forent hæresiarchæ. Atqui non ita sentit, neque hoc consulentis, sed futura prædicentis verbum est. Quomodo & medicus videns ægrum gulæ & ebrietati, interdictisque aliis deditum, dicit: profecto necesse est vt incontinentia hæc febrem pariat: quibus verbis non legem statuit, neque consulit, sed e præsentibus futura coniecat. Similiter & agricola & nauta, cum

Col. 2.

Y 4 videt

videt cōglobari nubes, & audit tonitrua, dicit: Fieri nō potest, quin nubes illæ pluuiam & validos imbres pariant. Neq; hi laudant, sed prædicunt quod apparet. Paulus quoq; eadem ratione posuit verbum: Oportet. Et nos sæpenumero, cū videmus homines inter se disceptare, grauiq; dicacitate mutuum inuadere, dicimus: Oportet quod ex huiusmodi rixa magnum quoddam malum oriatur. Quibus tamen verbis, neq; nos consulimus, neq; quempiam inciramus: sed quid futurum sit, ex præsentibus diuinamus. Ita sanè nec Paulus aliquid consulit, dum dicit: Oportet etiam hæreses in vobis esse, sed prædicit ac prophetat rem euenturam: cæterum hæreses consulit minime. Ipse enim est, qui dicit: Si angelus vobis aliud euangelizat, præter id quod accepistis, anathema sit. Ipse est, qui circumcisionem prohibuit, cum præter tempus obseruaretur, & puritatem prædicationis euangelicæ inturbaret. Et ciebat enim illam & dicebat: Si circumcidimini, Christus nihil vobis proderit. At inquires, cur igitur ad hæc causam adiunxit, dicens: Vt probati manifesti fiant inter vos? Vt, in scripturis plerumq; non causam significat, sed magis euentum rerum. Exempli gratia: Venit Christus, & cæcum videre fecit, a quo adoratus est: Iudei autem illo curato faciebant omnia, si qua miracula obfuscare possent, atque ita Christum repellebant. Tunc igitur ait: In iudicium ego in hunc mundum veni, vt qui non vident, videant, & qui vident, cæci fiant. Ergo òne ea de causa venit, vt illi ex cæcarentur? Non ideo venit, tamen si ita euenit. Vnde sub figura redditæ causæ narratur euentus. Item, Lex data est, vt impetum peccandi prohibeat, moderatior resq; faciat eos, qui illam acciperent. Sed ob illorum ignauiam diuerso modo accidit: anxius enim peccata & dicit Paulus: Lex autem subingressa est, vt peccata auget: cum tamen ob hoc potius ingressa fuisset, vt peccata minueret: etiam si secus acciderit, ob illorum insipientiam qui eam accepere. Sic vtiq; Vt, nec hic causam reddit, sed euentum indicat.

Gal.

Rom. 5.

Quam

Quandoquidem alia quædam causa est, & origo hæreticorum. Neq; inde sunt hæreses, vt probati manifesti fiant, sed aliunde occasiones acceperunt: de qua te audi Christum, qui id nobis declarat: Simile factum est regnum cælorum homini seminanti semen bonum in agro suo: cumq; dormirent homines, venit inimicus homo, & superseminauit zizania. Vides hæresium causam hanc esse, quod homines dormierunt, quod negligentes fuere, q; non diligenter his, quæ dicta sunt, intendere. Quapropter, vt ne quis dicat, quare hoc permisit Christus, dicit Paulus. Nil te nocebit ea promissio, si probatus fueris. Inde enim multo clarior & manifestior euades. Non enim idem fuerit, nullo vel aliquo subuertente, & a nullis vel multis fluctibus pulsatum, manere immotum & non circumactum. Nam vt arbores bene & diligenter radicatae, ventorum vi cum aguntur hinc & inde, solidiores fiunt: sic & bene solidatas in fundamento veræ fidei animas, quæcumq; irruunt hæreses, reddit fortiores, tantum abest vt subuertant. Quid autem de infirmis dicit, qui leui momento circumaguntur, & supplantantur? Neq; illi ob hæreseos impetum, sed ob suam imbecillitatem hoc patiuntur. Imbecillitatem, inquam, non natiuam, sed voluntariā, quæ digna reprehensione, quæ supplicij rea est, quæ & nos officiose corrigimus: cumq; emendamus, laudamur: si inemendatam relinquimus, punimur. Iam vt discas, quia sobrios atq; prudentes nocere nō possunt: quid est, dic sodes, diabolo peius, quid etiam inquinarius? Veruntamen ille tam malus, tamq; importunus, tantq; potestate præditus, licet omnes machinas in lob conuerteret, omnemq; pharetram in corpus iustæ exinaniret, ipsum tamen non solum non subuertit, sed & clariorem fecit: & ille quidem nihil incommodi a diabolo accepit. Iudæ autem quia negligens erat ac deses, neque Christi consuetudo profuit. Nā post tot consilia, postque plurimas illas admonitiones mansit, qualis erat, proditor. Causa autem est, quia Deus non adigit vi, neque cogit inuitos. Itaq;

Mat. 13.

Y 3 nec

Ioan. 15.

nec nos, sicut neq; Iob, modo prudentes simus, non cere poterit diabolus. At si sobrii prudentesq; non fuerimus, sed ignavi, etiam illa quæ prodesse possent, non proderunt, summamque interim facimus iacturam. Tantum malum est ignavia. Quocirca Iudæis præsentia Christi nō solum non profuit, sed & nocuit, non ob Christum, sed ob suam ipsorum malitiam & stuporem: & de hoc audi Christum dicentē: Nisi venissem, ait, & locutus fuisset eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem peccati sui non habent. Vides quomodo illos præsentia Christi etiam venia facit indignos, & excusationis effugium tollit: tantum mali est, non attendere sibi ipsi, neque quæ sua sunt sicut par est, regere: id quod & in corporibus videre licet. Nam qui oculis laborat, etiam a sole offendi consuevit: qui autem sanus est, nec a tenebris incommodatur. Hæreo autē diutius in hoc sermone: sunt enim nonnulli, quibus tamen si displiceat ignavia sua, quib; se a torpore vni dicent, obambulant tamen quærentes frigidam excusationem, & dicunt: Nisi esset diabolus, non peccaremus: nisi hæreses essent, non supplantaremur. Amice, hæc quas prætexis causæ, neminem læserunt vnquam: sicut nihil quod quæ prodest ei, qui salutem suam ignauus aut olivæ bundus negligit. Proinde & tale quiddam Paulus insinuās dicit, Vt probati manifesti fiant in vobis, quasi diceret, ne turbemini, ne mœreatis: nihil enim vos nocere poterunt hæreses. Jam tamen si de hæresibus sermo sit, nō tamen hoc ipsum agitur, quod sermo sonat: id quod vel ex his manifestum. Est enim prophetia, non consilium: prædictio, non adhortatio: eventus, non causa. Neque hoc loco de articulis fidei loquitur, sed de pauperibus & diuitibus, de manducando, & non manducando, de luxu ac intemperantia diuitum, deq; pauperibus contemptis. Fertur igitur aliquantulum, vt reperamus rem paulo altius, alioqui res vix manifesta erit. Quam primum Apostoli verbum pietatis seminare cœperunt, numerati

AR. 4

numerati sunt eis statim tria milia, & iterum quinque milia, eratq; ipsorum omnium cor, & anima vna. Et quis tantæ concordie autor? Quod illud charitatis vinculum? Quodnam animarum illud philtrum? Opum contemptus. Nullus enim ipsorum dicebat suum aliquid esse, ex his quæ possidebat, sed erant ipsis cōmunia omnia. Omnia etenim bona statim proveniunt, vbi malorum radix, avaritiā dico, sublata fuerit. Igitur cohærebant inter se, nihilq; erat, quod diuellere poterat. Jam enim friuola illa verba Meum & Tuum, quæ tot bella mundo inuenerūt, ex sancta illa ecclesia erant exterminata, inhabitabaturq; non aliter terra, quā ab angelis cœlum. Non inuidebant diuitibus pauperes: neq; enim erant diuites; non contemnebantur a diuitibus pauperes: non enim erant pauperes. Verum communia erant omnia, & nemo quod habebat, dicebat proprium. Insuper nō sicut nunc mos habet, ita & tūc eueniebat. Nā qui nunc dant indigentibus, habent propria: tunc autē dominio etiam rerum suarum renuntiantes, oblatiq; omnibus nihil reliquiarum seruabant hi, qui antea fuerant diuites. Et si qua ex opum contemptu inflatio esse potuit, tollebatur & ipsa confestim. Siquidem modis omnibus par omnium erat honor. Erat item videre quandam pietatis speciem, non ex sola abiectioe opum omnium in vnum cōflatarum, sed etiam ex abiiciendi modo. Nam quot quot vel domos, vel agros possidebant, ea vendebāt, eorūq; pretium allatū ante pedes ponebāt apostolorum. Non dicit, q; in manus ipsorum ponebant, sed ad pedes, declarando simul fidē, pietatē atq; reuerentiā, quam habebant apostolis. Et quod maioris ducebāt, q; ab eis reciperentur, quā q; darētur dona. Hoc enim potissimum est continere opes, hoc est pascere esurgentem Christum, si absq; arrogantiā & fastu hoc facias, sicq; des, quasi tibi ipsi plura, quā danti beneficia dare videaris: quod si secus affectus es, neque sic dederis vt te putes magis accipere quā dare, non dedisti hoc aliis. Idem testatur Paulus

- 1. Cor. 8.** *lus, dicens:* Certiores aut vos facio fratres de gratia dei, quæ data fuit in ecclesiis Macedoniæ & profunda paupertas illorū exundauit in diuitias simplicitatis ipsorū: nā pro viribus, testor, etiam supra vires prompti fuerunt, multum cum obtestatione rogantes nos vt beneficium & societatem ministerij suscipere mus in sanctos. Vides quomodo illos magis in hoc admiratur, quod licet nacti essent gratiam, orabant tamen, & obsecrabant, tantam præ se ferentes liberalitatem. Eadem de causa & Abraham admirabilis est, nō solum quod vitulum immolauit, neque quod farinam commiscuit, sed quod multa cum humilitate & voluptate hospites suscepit. Accurrebat enim, ministrabat, dominos appellabat, thesaurum innumerorum bonorum se inuenisse putabat, si quando hospitem videret prætereuntem. Sic enim duplex erit elemosyna, & cum damus, & cū alacriter exhibemus. Hilarem datorem diligit deus. Esto innumera expenderis talenta, nisi alienus ab arrogantia, fastu, atque inani gloria fueris, omnia simul perdes.
- Luc. 18.** Quemadmodum pharisæus ille rerum suarum decimatur, quia de se sublimia sentiebat, & inflabatur, domum perditis omnibus à templo redibat. Verum alia ratio erat eorum, qui Apostolorū temporibus vivebant. Gaudebant enim & exultabant cū opes offerrent, maxima lucrari sese putantes, maximæ charitatis esse arbitrabantur, si eas ab ipsis recipere dignarentur Apostoli. Et quasi hi qui ad magnos quosdam principatus accersiti, regias inhabitaturi ciuitates omnem substantiam suam in pecuniā commutant, & sic illō migrant: ita planè & tunc faciunt homines illi ad cælum vocati, & ad supernam metropolim, & regnum quod illic est. Nam per uersum habentes illic esse patriam, omni substantia sua in pecuniā commutata, pecuniā per Apostolorū manus illō præmiserunt. Est aut extremæ stultitiæ relinquere aliquid rerum nostrarū in hoc loco, nobis paulo post etiam hinc emigraturis. Quicquid enim relinquitur, in damnum cedit. Quapropter il-

lo præ-

lo præmittantur omnia, ubi & nos semper posthac sumus conuersaturi. Hæc quoque quia & ipsi secū reputarunt, omnem simul deposuerunt substantiā, fiebatque illis duplex pietatis opus: subleuabāt enim indigorū inopiam, & thesauris suis in cælo repositis, plures & securiores suas facultates faciebāt. Ab hac lege & consuetudine inoleuit in ecclesiis consuetudo quædam admirabilis: fideles enim omnes in conuentibus suis postquā audissent doctrinas, post sacramentorū communionem, soluta concione non mox domum concedeabant, sed diuites & abundantiores alimenta & edulia à domibus suis auferentes pauperes vocabant, communesque faciebant menses, communia prandia, communia conuiuia in ipsa ecclesia. Atque ita à communione mensæ, & pietate loci vndequeque ad charitatē accendebantur, non absque summa voluptate vtilitateque maxima: pauperes enim fruebantur consolatione qualis obtingebat: diuites verò fructū beneuolentiæ, & ab his quos pascebant, & à deo propter quem illos pascebant, afferebantur: sicque tandem domum redibant. Igitur multa quidē hinc eis proueniebant bona: summum tamen omnium erat, feruens in tota congregatione amicitia, tanta ipsis inter sese prudentia atque beneuolentia congregatis, non solum cum acciperet, sed & cum darent beneficia. Hunc morem Corinthii processu temporis corrumpebant, & abundantiores inuitatis sui similibus contemnebant, pauperes, & tardius venientes, utpote more pauperum secularis negotiis detentos, non expectabant. Vnde continebat, quod pauperes aduenientes, mensa sublecta, aliis præuenientibus, aliis tardius subsequentibus verecundè discederent. Videns igitur Paulus mala, quæ tum ex eo negotio fiebant, & postea futura, quandoquidem contemnebantur pauperes mirum in modum à diuitibus, quorum insolens erat superbia: diuerso vero pauperes mœsti aduersabantur diuitibus: & qualia ex huiusmodi rebus mala oriri solent, tunc quoque usu eueniebant: pro-

inde

I. Cor. 11.

inde prauam hanc consuetudinē emendat, & videt
quanta prouidentia correptionem aggreditur. Inueniens enim sic dicit: Illud autē praeicipiens non laudo, quod non in melius, sed in deterius conuenitis. Quid est, nō in melius? Progenitores, ait, vestri & patres substantias suas vendebant, & possessiones, & opes, & cōmunia omnia habebāt, et magnam in primis inter se charitatem: quos cum imitari vos debetis, non solū nihil taliū fecistis, sed etiam id ipsum, quod solū vobis reliquum erat, perdidistis. De conuiuiis autem loquitur, quā in synaxi fiebant: & ob hoc dicit, non in melius, sed in deterius conuenitis: quod patres vestri pauperibus omnes possessiones concedebant: vos pauperes mensa etiam illis cōcessa priuastis. Nam primum quidē cum cōuenitis in ecclesia, audio dissidia in vobis esse, & aliqua ex parte credo. Vides quomodo iterum prudenter correctionem adhibet: non dixit, non credo: neque dixit, credo, sed medio verbo vsus est, Aliqua ex parte etiam credo. non omnino credo, neque omnino discendo vel hoc, vel illud omnibus modis cōrigisse. Vnde domini, siquidem emendati fueritis, non credo: si ita perseueraueritis, credo. Igitur non accusauit, & accusauit tamen. Non accusauit perfecte, vt legitimam ipsis poenitentiae correctionisq; spem daret. Non reliquit absque reprehensione, vt ne manerent in ignauia sua. Nondum omnino credidi dicit: hoc enim est quod dicit, ex aliqua parte credo. Hoc autem dicebat, admonens vt imitarentur & corrigerentur, vtq; auocaretur, ne tale quid aduersus eos crederet, etiamsi ex parte crederet. Oportet enim & haereses in vobis esse, quod qui probati sunt, manifesti fiant inter vos. Dic igitur quā illae haereses. Hic attendite, qd non de articulis fidei dictum est, oportet inter vos haereses esse: sed de discordia, & scissura circa mensam. Nam cum dixit, oportet etiam haereses esse, subdit modum haeseon. Igitur cum conuenitis in eundem locum, non licet dominicam cōenā manducare. Quid est, dominicam cōenā manducare?

OPORTET ET HÆRESES ESSE. 351

rare? Non est comedere herilem cōenā. Illam autē cōenā dicit, quam suprema nocte tradidit Christus, cum discipuli omnes essent cū eo. In illa enim cōena & dominus & serui omnes simul sedebant: vos autem cum sitis conserui, inter vos tamen diffiditis & diuidimini. & Christus quidem neque proditorem abegit: nam & Iudas tunc cum ipsis erat: tu autem fratrē depellis. Ob hoc dicit, non est dominicā cōenā manducare, vocans dominicā cōenā, quā omnibus simul conuocatis concorditer & cōmuniter sumitur. Vnusquisq; enim, dicit, propria cōenā occupat in edendo, & hic quidem esurit, ille verō ebrius est. Et ibi ebrietatis quoque nomine magis eos corripit, quamuis vtrobiq; immodica dicit, famē videlicet & ebrietatē nominando. Etenim tu distenderis voracitate, ille autem fame tabescit: tu pluribus qd opus sit participas, ille neq; necessariis fruitur. Itaq; duplex hoc corruptae aequalitatis malum haereses vocat. Siquidem contentiose inter se recubebant & tumultuabantur: & ille quidē esuriebat, hic vero inebriabatur. Ideo recte dicebat, conuenitis vobis in vnum. Cuius enim gratia conuenitis, ait? Quid vult sibi conuentus ille? Cuius gratia facta est collecta? siquidem mensa non sit cōmunis. Dominicae sunt opes quas accepimus, etiam conseruis nostris conuiuiā proposita sint. Num sanē domos non habetis ad edendum & bibendum? An ecclesiam dei contemnitis, & pudefacitis eos, qui nō habent? Tu quidem putas quasi fratrē solum iniuria afficias, redundat autē etiam iniuria in locū illū. Ecclesiam enim totam contemnis. Propterea enim ecclesia dicitur, quia communiter omnes accipit. Cur ergo in ecclesia dapnositatem domus tuae introducis? Nam si fratrem contemnis, reuerere saltem locū. Nam & ecclesiae iniuria fit. Signanter autem non dicit, priuatis eos qui non habent: vel, non estis misericordes eis qui non habent: sed quid ait? pudefacitis eos, qui non habent. Quo curiosissimum quoque ipsorum luxum reprehendit: non enim tam curae

Ioan. 13.

I. Cor. 11.

pauper.

pauperibus est quomodo alantur, quā de decori cum iniuria afficiuntur. Vides quo pacto honeste de his respondit, illosq; grauius increpat? Quid vobis dicam, laudabo vos? in hoc non laudo. Quid hoc? Postquā indignitate rei declarauit, subiungitur accusatio, optimoq; iure vt ne fiant impudentiores. Nam priusquā indignitatem facti demonstraret, perfectam negationem protulit dicendo: Hæc præcipiens nō laudo. Vbi autem satis diligenter demonstrauit dignos eos esse multis reprehensionibus, subiunxit accusationem, quæ superioribus verbis declaratione congrueret. Relicta autē in medio & iusta pensa accusationis vehementia, ad mysticam mensam consequenter sermonem vertit, plus ipsos vobis lenis terrere. Ego enim, ait, accepi à domino, quod et tradidi vobis. Qualis hæc est consequentia, de comuni disputas prandio, & sacrauenta commemoras? Etiam, ait. Nam si etiam spiritualis illa tremendaq; mēsa ex æquo omnibus diuiti & pauperi proponitur: neque ea fruitur vberius diues, & paucius pauper, sed omnium vnus honor est, & idem accessus: donec omnes communicent & participes fiant spiritualis illius cibi, quæ proposita sunt non retrahuntur, sed stantes sacerdotes omnes expectant, cū iam pauperrimum omnium: quanto igitur magis in mensa illa corporali ita fieri conuenit? & capropter meminit huius dominicæ cœnæ. Ego enim accepi à domino, quod & tradidi vobis, quod dominus Iesus in ea nocte qua tradebatur, accepit panem, & actis gratis fregit ac dixit: Hoc meum est corpus, quod pro vobis frangitur, hoc facite in mei commemorationem. Similiter & poculum peracta cœna, dicens: Hoc poculum nouum testamentum est in meo sanguine. Deinde cum multum disputasset de his, qui indigne communicant mysteriis, eosq; reprehendisset grauius, & demonstrasset quod idem supplicium passuri essent, quod hi qui Christum occiderant, si sanguinem eius & corpus absque probatione & temere accipiant: rursus ad propositam

2. Cor. 11.

Mat. 26.

mat. 26.

materiam sermonem conuertit, dicens: Itaq; fratres cū conuenitis ad comedendum, alius aliū expectate: quod si quis esurit, domi edat, vt ne ad iudicium cōueniatis. Vide quomodo latenter etiā gulam ipsorū taxat: & non dixit, Si autē esuritis: sed, quod si quis esurit, vt vnusquisq; qui sibi reus esse videatur reprehensionum, præueniens seipsum corrigat. Vnde & a maiori metu supplicij sermonem claudit, dicens: vt ne in iudicium conueniatis, hoc est, in condemnationem, quasi diceret: non est cibus: neq; mensa, quæ cū despectu fratris & ecclesiæ, cumq; tanta gula & intemperantia exhibetur. Non sunt hæc contemnenda sed sunt verius vindicta & supplicium. Magnam enim inde meremini et contrahitis pœnam vobis insignendam, si fratres iniuriis afficitis, si ecclesiam contemnitis, si priuatam domum ex sancto loco facitis, quia seorsum comeditis. Dilecti, vbi & vos hæc auerueritis, obturate ora eorum, qui ita ruditer & temere apostolico sermone vtuntur: corrigite eos, qui in suum aliorumq; damnum scripturis abutuntur. Habetis enim nunc, vt reor, quid & de quo dicat, cū dicit: Oportet autem & hæreses esse: nempe de discordia, quæ sit circa mensas, cum vnus esurit, alius autem ebrius est. Reliquum cū fide recte instituti fuerimus, vitam quoq; ad tanta dogmata digne subsequenter declaremus, multa nobis sit erga pauperes benignitas, multa circa indignos prouidentia satagamus, spiritualem quandam negotiationē exercentes, neq; plus inquiramus, quā nostra exigat necessitas & vsus. Hæ veræ sunt diuitiæ: hæc vera abundantia, hic verus thesaurus est, qui non deficiet, si omnia nostra in celos transferamus: & confidimus præterea hæc nobis reposita, & egregie custodita. Hinc nobis geminum ab eleēmosyna lucrum accrescet. Primum, quod de opibus quas expendimus nō timeamus, ne fortē à latronibus & furibus, & familiaribus infidelitate diripiantur. Secundum, quod reposita, & nō vulgariter defosca sunt, quasi instructuosc: sed si

)(Z cuc

cut radix in pingui plantata solo, quæ nobis singulis annis tempestiuos affert fructus: sic et pecunia in manibus pauperum plantata, non solum in singulis annos, sed & in singulos dies spirituales nobis fructus affert, fidem scilicet in deum, peccatorum abscessum, conscientiam bonam, lætitiā spirituales, spem iucundam, aliaque bona, quæ præparauit Deus diligentibus se. Quæ precor ut & vos omnes assequamini, gratia Domini, cui gloria in secula seculorum, Amen.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI
ex Apostolo de Fide, Spe, & Charitate,
SERMO.

1. Cor. 13

Fides quid.

Apostolus Paulus loquitur, dicens: Manent, inquam, tria ista, Fides, Spes, Charitas: maior autem his est charitas. Hæc ergo tria decurrenda sunt nobis, & singillatim pro viribus demonstranda. Dumque quantum valeant inuestigamus: regula nobis quemadmodum exercenda sint, nouerimus. Primum igitur nobis definienda est fides. Est enim Fides origo iustitiæ, sanctitatis caput, deuotionis principium, religionis fundamentum. Nullus unquam sine hac Dominum promeruit, nullus sine illa fastigium sublimitatis ascendit. Est enim Fides innocens ac pura credulitas: qua ad Deum accedimus, qua preceptis insistimus, qua expiata mente Domini veneramur. Hæc excludit dubia, tenet certa, promissa confirmat. Hanc qui tenet, scilicet est: qui deseruerit, miser. Hæc in ecclesia signa ostendit, virtutes exercet, charismata complet. Hæc amplexanda nobis est semper, hæc mentis virtute tenenda. Per illam enim uenimus ad Christum: per illam pergitur ad Deum, per illam properamus ad cælum. Hac gubernatrix, benedictionem meruit, & filium in senectute suscepit. Per hanc ex Sodomitarum interitu, Loth sanctissimus

mus liberatus, Moses electus, David protectus, tres pueri de incendio erepti, Daniel a leonibus liberatus. Est, inquam, fides pactum cum Deo, cum Christo placitum, consignatio promissorum. Denique quoties ad istam fidem acceditur, & pactum inter hominem & Deum firmatur: tunc homo Deo se credere proficitur, & a Deo homini pignus quoddam spiritus sancti tribuitur. Teneas igitur christiane & tenes: aliud a Deo accipis, aliud Deo promittis. Non debes placitum destruere, cuius te pignus conspicias retinere. Nam si inter homines semper pacta seruantur, & quicquid inter socios aliquando placuerit, inconcussa fidei firmitate tenetur, ne sit violatæ fidei reus, qui aut placitum soluerit, aut pactum ruperit, aut socialem conuentum perfida calliditate mutauerit: quanto tenacius firmitusque seruandum est, quod cum Deo contrahitur, quod cum Christo initur, quod in spem promissorum cœlestium copulatur? Homines enim inter se nonnunquam aut falluntur, aut fallunt: Deus autem ab homine falli non poterit. Quicquid promiseris, exigit: quicquid uoueris, inquit: adeo ut cum iudicii uenerit dies, & singulorum pacta vel sponsa recitari iubente domino cœperint, aut seruatæ fidei præmium, aut violatæ supplicium tribuatur. Ut enim ipse fidelis est reddendo, ita fidelem exigit de promisso. Talem hominem querit erga se semel Deus existere, qualem seipsum homini desiderat exhibere. Ego, inquit dominus, promissa non mutabo: ego quod destinaui, attribuo. Ego tibi præmia, quæ spopondi, dispenso: si tamen, quod credis, exhibeas: si fidem, quam polliceris, adimpleas: si actibus sanctis, quod uoueris, ostendas. Cæterum si aliud gesseris, quam uoueris: & fidei nomen perfida uoluntate dissolueris: non modo præmiorum compos esse non poteris, sed & destinato supplicio necesse est subiungaris. Aliud est enim esse, quod diceris:

Z : aliud

aliud dici, quod non sis. Non potest ad præmium tendere, qui professionem noluerit adimplere: nec accipere poterit quod promittitur, nisi ante impleverit quod iubetur. Dictum est igitur, licet paucis, de fide. De spe quoque aliqua prosequamur. *Spes* est futuræ pollicitationis religiosus assensus, promissæ gloriæ deuota intentio, sanctorum destinata sublimitas, honorum expectatio futurorum. *Spes* est, inquam, cognitio fidei, credulitatis propinquitas, destinatum præmiorum tempus, futura expectatio meritorum. Quæ duo, id est, fides & spes, ita cetera sibi mutua vice coniuncta sunt: ut altera sine altera stare non possit. Quicquid enim fides credendo acquirit: hoc spes sustinendo præsumit, dicente Propheta: Et si tardauerit, sustine eum: quoniam veniens aderit, & non tardabit. Noli à spe proposita Christiane desistere, noli sustinendi gloriam perdere, noli rebelandi animo claudicare. Salomon enim concionatur, & dicit: Væ his, qui perdiderunt sustententiam, & diuerterunt in vias prauas. Et quid facient, cum inspicere cœperit Deus? Noli, inquam, à spe proposita christiane desistere, noli à cœpto itinere declinare: festina, quod tendis: quod properas, perueni. Currentis gressus non retrahat inimicus: festinantis animus spes ipsa perducatur ad deum. Veloces sequere, tardiores attrahe, pigros desere, fortiores fortiter imitare. Tu alios prouoca, te prouocent alii. Cito enim quod desiderat, peruenit, qui velociores sequitur, & veretur ne à tardioribus transeat. Perpende, si potes, labores & merita, sudores & præmia, cursus et regna. Nec tamen laborat, qui deo iuuante festinat: aut onerosum aliquid sentit, cui particeps Christus existit. Exiguum sentis, sed immensum est, quod mereris. Modicum pateris: sed æternum est, quod regnabis: quantum voluptas sit magna Deo iuuante currere, & Christo comite pergere, fauente domino festinare. In stadio terrestri vnus qui prior venerit, coronatur: in cœlesti verò stadio qui quisque

*Spes quid.**Abac. 2.**Eccl. 2.*

peruenerit, promeretur coronam. Nescitis, inquit Apostolus, quia qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, vnus tamen accipit brauium? Vos autem sic currite, ut omnes accipiatis. Et illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam. In stadio quidem terreno velocitas queritur, in cœlesti verò affectus optatur. Illic festinans, hic perueniens: illic properans, hic perficiens coronatur. Nonnunquam enim festinatio fatigata deficit: feliciter verò peruenit quem latum iter ad destinata perducit. Fides gloriam inchoat, spes sustinendo consummat. Illa fundamentum ponit, hæc ipsum hominem construit. Illa dat principium, hæc Christianum perducit ad summum. Illa initia credulitatis aggreditur, hæc ad consummationem virtutis merdatur: Illa quod promittitur, credit: hæc quod sperat, iam cernit. Videmus nunc, inquit Apostolus, per speculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc autem cognosco ex parte: tunc autem cognoscam, sicut & cognitus sum. Nec enim quisquam poterit fidei fructum percipere, nisi qui spei gloriam voluerit consummare. Ut enim sine fide spes non habet firmitatem: ita sine spe fides non potest habere mercedem. Sanè si fides est religionis fundamentum, & spes consummat, & perficit ædificium: quomodo Apostolus dicit charitatē esse maiorem, quæ sine fide & spe non potest habere firmitatem? Denique tolle fidem, & spes ubi construitur? Adime spem, & ubi charitas sublimatur? Illa enim poterunt esse maiora, sine quibus esse alia non possunt. Igitur si ita res est, quæ Charitati & non magis fidei Apostolus tribuit principatum? Sed ut quæstio iam dirimatur: & quod obscurum est, pateat: est Fides, qua futura credimus: Spes, qua ventura præsumimus: Charitas, qua & Deum diligimus, & proximos honoramus. Siue enim, inquit Apostolus, prophetiæ euacuabuntur, siue linguæ cessabunt, siue scientia euacuabitur: ex parte enim

*1. Cor. 9.**1. Cor. 13.**Charitas.**1. Cor. 13.*

scimus, & ex parte prophetamus: quum autem venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. Cessat enim fides, ubi quod creditum est, venerit: cessat & spes, ubi quod speratur, affuerit. Tunc enim iam quod credatur, non est: quia quod credebatur, adest. Tunc quod sperabatur, cessat: quia quod speratum est, præsens est. Sola charitas æterna est: quia cum deo in sanctis est: & ideo maior est. Denique nullum charisma sine charitate perfectum est, nullum donum sine dilectione aptum. Quicquid enim charismatis aut doni quisque meruerit, desertum charitate non stabit. Omnia enim quæ spiritus sanctus deuotis aut impartit, aut donat, aut charitate perficiuntur, aut sine charitate effectum nullum sortiuntur. Denique ipsum martyrium sine charitate impleri non poterit: licet charitas sine martyrio sola perfecta sit. Sicut Apostolus loquitur, dicens: Si linguis hominum loquar, & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum ut ærumentum tinniens, aut cymbalum concrepans. Et si habuero prophetiam, & sciero omnia mysteria, & omnem scientiam: & si habuero tantam fidem, ita ut montes transferam: charitatem autem non habeam, nihil sum. Et si distribuero omnia mea, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam: charitatem autem non habeam, nihil sum. Si nec corpus ignibus traditum, & substantia donata pauperibus, nec communis sermo cum angelis, nec montes translatri per fidem sine charitate effectus habere possunt: quid charitate sublimius esse poterit, quam ipsa charitas deus sit? Sicut Ioannes apostolus loquitur: Deus charitas est, ut etiam si quid comparaueris, parum sit: si quid sociaueris, minus, dum charitas deus est, cui comparabile nihil est. Inchoatur in mundo, perficitur in cælo: quaeritur in seculo, inuenitur in regno. Hic enim nec fides cœpta perficitur, nec spes proposita consummatur. Esse enim fidelem charitatis est bonum: sperare quod promissum est, amare est

1. IOAN. 4.

est Christum. Charitas est enim quæ & fidem adiuvat, & spem sibi sociat, & utranque secum deo muneranti assignat. Sola est, inquam, quæ & fidem excitat, & spem longanimum reddit, & utrique semet sociam exhibet & magistram. Cum ipsis ad Christum peruenit: ipsis tunc perfectione cessantibus, sola in sanctis regna cœlestia possidebit. Age nunc quisquis es Christiane, cum istis viue, cum istis in ecclesia flore, cum istis sancta officia exerce, cum istis in hoc mundo contra diabolum præliare. Ipsæ te perducant ad Deum, ipsæ te leuent ad cœlum, ipsæ tecum perueniant simul ad Christum.

OMILIA DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI
in dictum Apostoli ad Corinthios, Cum autem subiecta fuerint illi omnia, tunc & filius ipse subicietur ei, qui subiecit sibi omnia, ut sit Deus omnia in omnibus, &c. Item de mundatione leprosi, de mysterio ternarii, & cornu olei.

1. COR. 15.

In hesterno fratres, quem de æterno Christi regno habuimus sermone, & nos omnes dicendū nervos intendimus, & his qui ausculturunt, iusta sufficiensq; obtingit enarratio. Iusta, inquam, non si dignitas rei prædicandæ, sed si mea prædicantis vires spectentur. Neque enim vel in cœlis, vel in terris aliquid tale, quod laudatissimam vnigeniti dignitatem meritis laudibus efferre potest. Multa sane de domini theophania prædixerunt prophetae, multa decreuit lex, multa prædixerunt Apostoli, multa promulgarunt Euangelistæ, & adhuc dignitatem illam ne vnus quidem assequi potuit. Quod sit tanta spiritus sancti flumina perpetuis limpidisq; amnibus manantia, omnes humanas vires insumpserunt, et nihil quod par sit, ac dignum virtute diuina

eructarunt: vbi nam tenuissima sermonis gutta com-
parebit, quum talis ac tanta sermonis eminentia
proponitur? Qui posset mortalis lingua immortalis
Iem naturam dignis præconiis celebrare? Profecto
nō capit humana ratio, vt sermo ille per quem man-
dus est factus, quantum addeceat, prædicetur. Quis
igitur? Prædicamus quantum possumus, quādo qui-
dem non possumus, quantum debemus. Quippe in
aliis quidem certaminibus laureas referunt qui vi-
ctores redeunt: at in disputationibus de rebus diuini-
tis, solis illis debetur corona, qui se rei magnitudi-
ne victos ingenue fatentur. Itaque vincamur dice-
tes, ne condemnemur silentes. Nihilominus quum
fint qui dicant, Demonstratum est regnum Christi
nullo sine consummari, & quod tradit regnum deo
& patri, hoc est orbem: in quo cum regnavit olim
peccatum, postea idem a gratia regni cepit. Adhuc
nihil inuestigatum est de eo, quod quando subiecta
fuerint illi omnia, tunc & filius ipse subiicietur pa-
tri, a quo subiecta sunt illi omnia. Operæpretiū igitur
fuerit, vt de hoc quoque pro nostra virili aliquid
afferamus in medium, ne scilicet imprudentibus si-
lento nostro ruinæ alicuius simus autores. Vellem
itaque fratres constare vobis omnibus, quod præter
nostrā voluntatem id prætermisum fuit. Nam quum
cetera iuxta ordinem, & vt sermo postulabat, tra-
rentur: arbitramur ex his quæ iam tenebatur, decla-
rari etiam id quod omittebatur. Nam vnus scopus,
eademque ratio soluit quæ dicta, & manifestat in-
missa. Enimuero iuxta dispensationem dicta sunt
hæc ab Apostolo. Et quemadmodum illic quum di-
citur, tradit regnum deo & patri, non respondet vir-
tuti, quanta prædicari potuit: sed leuiter & in super-
ficie res agitur, quo consulatur imbecillitati eorum
qui deorum multitudinem inuestum iri suspicari
possent: Lacte enim vos potavi, ait, non cibo: sic &
nunc, simili sermone hoc dicit. Siquidem generalis
scopus apud Apostolum est, quod nunquā inducet
diu-

1. Cor. 3.

diuinam naturam seditionem aduersus seipsam ex-
citantem, aut filium patri oblectantē, iuxta impiā
Iudæorū suspicionē. Dicebant enim: Non est ille a
deo, quia sabbatum non obseruat. Itaque vnica in-
Ioa. 9.
troducitur naturam seditionis prorsus expertem, vnā
concordiā, vnū sermonē, vnā voluntatem, vnā
potestatem, vnum deum in omnibus, nempe vt er-
roris eorum qui multos deos statuūt, excideret ger-
mina. Declarauimus enim, vt memores sunt audito-
res studiosi, quod idem sermo, qui patris dignitatē
adstruit, is verbis & syllabis iisdem Christi quoque
Eph. 1.
dignitatem prædicat. Et sicut ibi dixit, vt sit deus
omnia in omnibus, sic & de vnigenito ait, sed om-
nia in omnibus Christus. Igitur quid sibi nūc vult,
quod ait, subiicietur? Pharmacū, inquam, hic parat
gentilium morbo. Nō statuit dogma ecclesiasticū,
sed paganorū suspicionē refutat. Quod si absolute
hoc sermone fuerit vtendū, dicit eā quæ per ecclesiā
fit, obedientiam ac subiectionem esse Christi. Quan-
do enim ecclesia nihil spurium adulterinumue ha-
bet, sed synceram germanamque deo mentem offert,
ac si subiecerit: tunc illi germane subiicietur. Eapro-
pter coactius verbum loquutus est, & quod non fa-
cile incircumspectior aliquis accipiat. Proinde hic
disce. Quæcunque eiusmodi dicta Christo tribuuntur,
ea ad ecclesiam Christi pertinent. Cuius rei testem
ipsummet dominū ecclesiæ producā: sed paulo alti-
us rē repetamus, quo perspectiora sint quæ dicuntur.
Quādiu in mūdo hoc erat secundū carnē Christus,
pro salute mundi, humanam implens dispensatio-
nem, persequabantur illum Iudæi, & ab inimicis ve-
ritatis infestabatur saluator orbis. Et ii qui beneficiis
quotidianis fruebantur, erga fontem beneficiorum
erant ingrati. Vbi autem omnem humanā adimple-
uit dispensationem per passionem, in cœlestes con-
cessit choros: & corpore quidem translatus est, veri-
tate autem ipsa adimplet omnia. Corpus itē quod
induerat, in excelsa receptum, a dextra magnitudi-
nis in sublimibus collocavit, non quasi extraneam
Z s ac peres

ac peregrinam quandam accepturus dignitate, sed
ut corpus quod antea mortale erat hac tanta gloria
circumciceret. Verum post assumptam carnem, post co-
summatas passiones, post resurrectionem illam cele-
berrimam, postquam illam in celos translationem, quum
ab omni exercitu adoraretur, etiam eorum qui super
celos sunt, circumstiparetur item omnium angelico-
rum ordinum agminibus, & iam non esset in eorum
numero qui affligebantur, persecutionibusque infesta-
bantur, ubi Paulum furibundum vidit aduersus ec-
clesiam, & aduersus sanctos furoris sui venenum ef-
fundere, inquit ad eum is qui passionibus ultra non
erat obnoxius, sed in tam admirabili honore dignatus
gloria versabatur: Saule Saule, quare me persequeris?
Et plane non te persequor, qui tuam in celis ha-
bes sedem. Quid me persequeris? proprias sibi facit
ecclesie passiones. Saul Saul, quid me persequeris?
Vides quod persecutio ecclesie Christo adscribitur,
qui ecclesie caput est? Sicut igitur cum ecclesia
fert persecutionem, Christus eam se ferre dicit:
ita & nunc Paulus cum ecclesia subditur, dicit Chris-
tum subiici. Argumentum item aliud huius rei, si
placet, accipe. In duobus enim tribusue testibus co-
sistet omne verbum: non quod voci dominice acce-
dere oporteat testimonium aliud: sed quia Christus
quum loquitur, apud credulos fidem inuenit, apud
infideles nullum persuadet testimonium: vocem do-
minicam non confirmamus, sed insipientia hereticorum
ora obstruimus. Paulus ergo ille a Christo edo-
ctus, quod persecutio ecclesie in Christum vergeret,
cognouit: & quod consentaneum, quod quicquid pa-
titur ecclesia, in Christum quodammodo refertur. Quare
et ipse regis sui verborum vestigia sequens, in
vna epistolarum dicit: Impleo quae defuerunt afflic-
tionibus Christi. Et nunc & iterum affligitur Chris-
tus, etiam si in celos rediit. At vide quid praeterea
dicat, suppleo quae defuerunt afflictionibus Christi
in carne mea pro corpore ipsius, quod est ecclesia.
Vides ut ipsius faciat quaecumque sunt ecclesie, tunc
passiones,

Deut. 17.

2. Cor. 11.

Coloss. 1.

passiones, siue honores. Veneratus es ecclesiam, ve-
neratus es Christum. Infectatus es ecclesiam: tamen
si non opere, proposito tamen, Christum infectatus
es. Cogita quantum periculum eorum qui ecclesia
maerore afficiunt, quanta corona eorum qui ecclesia
am venerantur. Qui vos spernit, me spernit, inquit
Seruator. Agnosce domini vocem quae spirituale
aliquid in se reconditum & consequens habet. Nam
& pater de priscis illis suis prophetis talia loqueba-
tur, propriamque ducebat iustorum iniuriam. Nam
quum Abimelech rex Philistinim accepisset Saram
Abrahae uxorem, dicit ei deus: Restitue viro vxor-
em, quia propheta est, & orabit pro te. Ille vero respo-
dens, ait: Nesciebam domine, quod vxor eius esset,
puro corde hoc feci. Quid autem ad ipsum dominus?
Et ego sciebam quod puro corde hoc fecisti, & ob hoc
peperi tibi, ne in me peccares. Declaratum itaque est
fratres, quod omnia quae in ecclesia considerantur, in
Christum referri possunt. Et idcirco Apostolus dicit:
Subiicietur filius, hoc est ecclesia, ei qui subiicit illi
omnia. Ceterum est & via alia qua solet obstrepere
malignus. Et quidnam ait? Nepe ecclesia non subdi-
tur, sed primus subiicietur post resurrectionem. Itaque
& idem argumenti ad contradictionem tuam obtendi
poterit haeretice. Dic mihi, Christus an non subie-
ctus est etiam nunc iuxta tuum sermonem. Quum subie-
cerit sibi omnia, tunc subiicietur: occasione utique ha-
buisset, si in praesenti domino non fuisset subiectus.
At si haeretice iuxta tuum sermonem Christus nunc
reluctatur patri, temere dicitur quod qui subiicit sibi
omnia, tunc subiicietur. Sexcentis nominibus subie-
ctionem illius profers, & nunc in aliud tempus se-
moues aliam quandam subiectionem. Quum audis
Christum dicentem: Non veni ut faciam voluntate
meam, sed eius qui misit me: statim profers cor-
nu impietatis, atque dicis: Vides ut subiectus est
patri? si audieris ipsum dicentem, Ego a meipso non
loquor, sed pater mihi mandatum dedit quid dicam, &
quid loquar: statim excipis verbum, confirmas quod
Christo

Luc. 10.

Ioan. 6.

Christo non sit autoritas, sed subiicitur. Si audieris ipsum dicentem. Ego nullum iudico, est qui quærat, & qui iudicet: raptim arguis verbo subiectionem. Quum ergo in omnibus ostenderis subiectum, cuius gratia argumentum adducis malignum, dicisq. Verbum sequor, & non mentem? Quia tunc subiicitur, qui semper est subiectus. Quid ergo vult sensus? Nusquam non apostoli scopus est, ut aboleatur error impius quo dii multi invehuntur, ut eiiciatur seditio in natura, quæ omnis seditionis expers est, & exterminetur male sentientium suspensiones. Monstrat itaq. subiectionem non violentam, neq. necessitate coactam, neq. servilem, sed concordiam dignam ti congruam. At mi frater, ne facile quæ prædicta sunt, inuadas, ut cum dicitur: A me ipso hoc non dico: mandatum dedit mihi pater, quid dicam, & quid loquar. Vereor enim ne quæ aduersus hæreticos illi sputationis gratia dicta sint, in ecclesiasticis dogmatibus te offendant. Sicut ergo sermonem nostrum superius adstruximus, quum de mente Apostoli responderemus, quod non omnia ut dogmata prædicarint apostoli, sed alia quædam ut dogmata, alia iuxta dispensationem proposita sunt. Idem & apud fontem veritatis, dominum apostolorum & prophetarum inuenio: quod non semper ad dignitatem suam, iuxta dogmatum scilicet veritatem loquutus sit, sed dispensatione quadam pro infirmitate populi nonnunquam se submisit. Age dicito mihi frater, quum dicit veritatis dominus: Si ego mihi ipsi testis sum, testimonium meum non est verum. Sequar dictionem, sequar verbum: iniuriam faciam dignitati, si quidem per dispensationem dictum. Sed neq. si malignus interpret esse vellem, permittet mihi dominus, qui licet dictum nem perperam sequar, sensus tamen coniecturam prauam excludit, & voce alia me corripit: quæ licet alio loco sancta de diuinis tradit, ita nunc simpliciter dignitatem confundere & iniuria afficere videtur. Quandoquidem dicere posset: Rationem infirmorum Iudeorum habens, dicebam: Si ego de me testis

Ioan. y.

testis cor, testimonium meum non est verum: quam dictionem tu ad blasphemiam rapuisti. an non me alicubi dicentem audisti, etiam si ego de me testis cor, testimonium meum verum est? Quid ergo fratres, contraria sibi ipsi pronuntiabit veritas? Absit, sed aliter se habet ad eos qui veritatis sunt alumni, & aliter ad eos qui a veritate aliquantulum abalienati: non quod ipsa varia sit, sed quod pro singulorum beatitudine sese accommodat. Quare igitur dicit Iudas: Ego a me ipso non loquor, sed pater mihi mandatum dedit, quid dicam, & quid loquar? Quia opinabantur ipsum esse Mosaicæ legis inimicum, & prescribere aduersa patri, qui in lege sabbatum legis honestabat, videbaturq. legibus noui testamenti pugnantibus cum veteri, nouus status induci: idcirco declarare volens se nihil constituere quod deo displiceret, nihil etiam prædicare quod legi aduersaretur, dicit: Ego a me ipso non loquor, quemadmodum vos suspicamini, sed ille ipse qui a vobis adoratur, ipse mihi mandatum dedit. quasi doceret eos, quod si hæc suggillatis, non meam doctrinam suggillatis, sed impingitis in deum, quæ cõtemini. Quando ergo fratres sic misere, sic abiecte, sic humiliter sermonem Christi tracto, ut accipiam quasi in serui conditione dicatur hæc vox: A me ipso nihil facio, pater mihi mandata dedit quid loquar, & quid dicam: vides mox in quantum impietatis profundum descendo, si ita suspicer. Facio enim ipsum non solum patre inferiorem, sed & apostolis ipsis minorem. Quomodo autem id, ausculta. Paulus dicit: De virginibus præceptum domini non habeo, consilium autem do. Paulo permittis absq. præcepto consilium dare, Christum verò sub seruitutis iugum abstrudis, qui ita mordicus tenes verbum, quod dicitur: A me ipso facio nihil? Iam sicut & antea prætare enutricati, aliter cum his qui ab ea sequestrati. Neque enim Iudei ipsum esse filium dei reputabant, neque in mentem Iudeis veniebat deum esse sermonem. Non audisti qualia de ipso dixerunt: Homo ille non est

1. Cor. 7.

Ioa.

dei,

dei, quia sabbatū non custodit. Non putabant esse hominem dei. & quomodo dignitatē vni geniti cōiectarent? Ad hæc dicebāt iterum de Seruatore. Scimus q. homo hic peccator est, quia sabbatū non seruat. Quum ergo de ipso sentiret vt peccatore, & homine, cui nihili cum veritate commune: vllāne diuinitatis opiniōem vel fortuitō de ipso conciperent? Ea de ratione ad sic affectos vocem submisit, eosq. docuit, ne ob externum habitum contradicentes, putent ipsum a diuina voluntate dissidere. Vnde dicebat: A me ipso non loquor: ipse mihi mandauit dedit quid dicam, & quid loquar. Apud eos autem qui fide filij instructi, animaduerte vt vocem supplet & abiectam deponit, diuināq. dignitatis gloriam induit, dicens: Audistis dictum esse antiquis, nō facies adulterium: qui viderit vxorē proximi vt cōcupiscat, iam peccauit: ego autem dico. Vides quomodo nuda autoritas, vbi fidelis, & quomodo formata ac tecta per dispensationem, vbi suspectus auditor? Cū autē paruulus ferme in turba contritus esset, dixit: Semper diuini sermonis auditui turbatus agnata est. Etenim animarum hostis diabolus, vbi videt q. sermo acuta iacula aduersus deceptionem suam emittit, continuo auditores conturbat, vt veritatē redarguentem in fugam vertat. Eutyclus adulescens Pauli auditoriū turbabat, & hic adulescens quidam auditoriū populi interturbauit, quo magis proposito destituantur auditores. Atqui fratres non fugientes fluctuū tempestatem, ad tranquillū veritatis portum nauim appellamus. Nollem enim digressionem latius expatiari, quæ instituto sermoni obsistat. Vbi suspectus auditor, accommodetur ad dispensationis rationē doctrina: vbi verō sincerus veritatis atq. pietatis alumnus, nuda sit autoritas. Ad Iudæos dicebat: A me ipso nihil loquor: ad domesticos autē fidei: Audistis q. dictum sit antiquis, nō facies adulterium: ego autem dico. Vbi Ego illud loquentis auctoritatem demonstrat: nā vbiq. Ego, auctoritatē testatur dicentis, vt cum dicit: Ego sum.

Ioan.

Act. 20.

Mat. 24.

Ego sum: & honestū est illud, Ego sum. Et iterū Iudæis dicit, Non veni vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me. Soluit item hæreticæ suspicionis dubitationem hodierna euangelica lectio. Quādo enim leprosus ille ipsum accessit, corpore quidem leproso, anima autē pura & lucida, dicit ipsi: Domine, si vis, potes me mundare. Quære hic hæreticorū canonem. Oportuerat enim consensanea vocis suæ dicere, nō volo ego, sed vult pater, mundus esto: non veni enim vt faciā voluntatē meā, sed voluntatē eius qui misit me. Non audisti me dicentē, non veni vt faciam voluntatem meam? Si ergo cogat voluntatē potestati subditam, sicut impij dicunt, cur auctoritatem exposcis ab eo qui paternæ auctoritati subditus est? Verum nihil horum Seruator ad eum qui ad se sincero pectore accesserat, dixit, sed declarando ipsum sinceræ esse fidei, sinceramq. ac purā sanitatē donauit. Accessisti ad ipsum fideliter, accipe et remediū fideliter. Voluntati meæ adscribis beneuolentiam, voluntate mea et salutem capessito: Dñe, si vis, potes me mundare. Volo, mundus esto. Non subsistit hæreticæ impietatis definitio. Vides quantū sermoni subest? A propria voluntate auctoritatem seruat. Hæc autē cū dicā, non induco separatā a voluntate patris voluntatē filij. Quam enim filij dixeris voluntatē, patris voluntatē dicis: & quam dixeris voluntatē patris, prædicas auctoritatē filij: & si dixeris auctoritatē filij, declarabis potestatem spiritus sancti. Vna enim potestas, indiuisum regnū. At dicit quis: Attigisti inter dicendū de spiritu sancto, de potestate, ego apostolica voce inuenio spiritū Christo subiectum. Dixit enim Paulus: Quando autē dicit, q. omnia ipsi subiecta sunt, manifestum est quod omnia præter eum qui subiecit illi: omnia intelligit, ergo spiritus subditus est: solū enim patrem dicit non subiectum esse Christo. Verū qui dicit omnia, creaturam signat: non increatā naturam iniuria afficit, sed de subiectione inimicorum disputat. Vltimus inimicus abolebitur mors. Cur

1. Cor. 15.

Cur ergo in subiectionum inimicorum regione col-
locas spiritum sanctum? Non enim subiectionem
amicorum pater induxit, non subiectionis angelor-
um meminit, non subiectionem archangelorum at-
tigit, sed subiiciendorum inimicorum inimicus ex-
tremus mors abolebitur: loquitur de inimicis qui
subditi sunt, non de spiritu sancto. Iam si nos fideles
qui in Christo credimus, cum Christo regnabimus:
spiritusne sanctus non parem cum obedientibus for-
tietur dignitatem? In die manifestationis saluatoris
sedebunt filii Zebedæi, Iacobus & Ioannes, & tho-
ras ille apostolorum super duodecim thronos: spiri-
tusne erit circa subditorum suppedaneum? Facessat hæc
impietas amice, sermo hic est de creatura, non de
creata natura, non de adorabili dignitate. Et ut dili-
gentem ac exquisitum veritatis sermonem accipias, com-
para quomodo beatus David inducens laudantium
creaturarum chorum, dicit: Laudate dominum in celis,
laudate eum in summis, & reliqua. Angeli, virtu-
tes, celi celorum, & aquarum super celos: Nulla spiri-
tus mentionem facit, increatam naturam creaturæ non
connumerat. Tres pueri qui in camino induxerunt
& ipsi creaturarum chorum: laudate, dicentes, ange-
li domini, celi domini, virtutes domini, sol & luna,
&c. non recordati sunt spiritus sancti. Itē et Paulus,
quum diuidit inuisibilia ab iis quæ videntur, dicit
eo loco, ubi docet quod in Christo cōdita sunt om-
nia, tam quæ in celo, quàm quæ super terram: tam
visibilia, quàm inuisibilia: & confestim adnumerat
inuisibilia, dicens: Siue throni, siue principatus, siue
potestates, siue dominationes. Nam quoniam omnia
quæ videntur seruitus, in confesso est: inter inuisibi-
lia autem recensentur angeli, & virtutes, & spiritus
sanctus, & filius, & pater, ut non per ignorantiam
coelestium, sub iugum seruitutis dominum et digiti-
tatem spiritus sancti trahas, ea quæ videntur, & sceler-
uituti obnoxia: horum enim conditio competrata
quod omnia seruiunt. Ceterum in his quæ inuisibilia sunt

Psal. 148.

Coloss. 1.

principatus & angeli: est autem inuisibilis etiam et
qui adoratur spiritus. Igitur ne quis ipsum cum alijs
inuisibilibus copulet, seorsum numerantur superna
omnia, ne in ordine ministrantium sit & dominus.
Seorsum numerat quæ non adorantur, ut segrege-
tur quod adoratur. Siue throni, siue principatus, si-
ue potestates: non dicit, siue spiritus. Verum ad insti-
tutum redeamus. Si vis domine, potes me munda-
re. Sciebat leprosus scaturientem beneficentiam, scie-
bat emanantem salutem, sciebat multos male habentes,
& a demonibus infestatos, inuestigasse fontem sa-
lutaris, & cogitationis hæsitacionem deponit: & qui
esset carne quidem leprosus, anima tamen mundus
erat: neque enim discolor illius anima. Etenim sicut
molesta corporis lepra colorem variat: sic & ubi
anima occupatur, duplex facit cor, scilicet ad fidem,
& ad infidelitatem se disperiens. Et quam iniucun-
da oculis humanis corporea lepra, tam insuavis est
oculis dei in plures secta partes anima. Et ob hoc
ait scriptura: Væ duplici corde, & animæ soluta, &
peccatori vias duas incedere. Rursum contineamus
nos in instituto, Volo, mundus esto. O miraculum.
Volo, mundus esto. Sermo nonnunquam fratres ab au-
toritate, sermo nonnunquam a temeritate proficiscit:
& hunc quidem fortuito quis oblateral, ad illum verò
opus comitatur autoritatem eius qui solus potest. Si
ergo dixisset: Volo, & non subsequutum esset opus,
temeritas erat: nunc verò quum opus vocem subsequi-
tur, & sermonem ne ægre feras, & opus reuerere. Vi-
de quantum discrimine inter veterem legem, nouamque
gratiam & tria omni ex parte. Moses cum ex more descen-
disset, primam legem tulit, & mandauit ut castris ex-
cederent leprosi. Christus verò monte descendens,
leprosum protinus mundat: & ille quidem morbi
dos eliminat, hic verò curam eorum agit. Ascendit Chri-
stus in montem, ascendit & Moses: & hic quidem ut
acciperet, ille verò ut daret. Ascendit Moses, & in-
uenit montem impletum tubis, nubibus, tonitruis, ful-
guribus, turbantibus, caligine: quæ licet parum congrua
AA ebant

Eccle. 2.

ebant dexteræ & magnitudini apparentis, verū de-
cebat vt populus ille ad pietatē erudiretur. At Chri-
sti gratia timorē ponit, seruitutem eiicit. Nō enim
accepimus spiritum seruitutis iterum in timorē,
sed accepimus spiritum adoptionis. Et Moses qui
dē dedit decem mandata: Iesus autem dominus Mo-
sis nouem beatitudines. Dictorū veritatem sciunt
quotquot aliquatenus scripturas norunt. Prima be-
atitudo. Beati pauperes spiritu, quia ipsorum est re-
gnum cēlorum. Beati qui lugent, quia ipsi consolā-
buntur. Beati mansueti, quia hereditate obtinebunt
terrā. Beati qui esuriunt & sitiūt iustitiam, quia ipsi
saturabuntur. Beati misericordes, quia ipsi misericor-
diam assequuntur. Beati mundo corde, quia ipsi
deū videbunt. Beati pacifici, quia filij dei vocabun-
tur. Beati qui persecutionem patiuntur propter ius-
titiam, quia ipsorum est regnum cēlorū. Beati etiam
quādo exprobrauerint vobis, et persequuti fuerint,
& dixerint aduersus vos omne malū verbū inuentū
entes. Quare lex ponit decem mandata, gratia autē
nouē beatitudines. Nepe decē mandatorum nume-
rus, respondet numero plagarū ægypti. Decē plagæ
Ægypti impietate castigauerunt, & decē mandata po-
pulum erudiunt insensatum. Id quod & litera tota
indicat, quia denarius numerus scribi solet: virgula
enim formam & figuram præ se fert. Et virga erudi-
ebat Ægyptios atq; populū: Iesus vero dominus no-
ster dat nouem beatitudines, triplici ternario tripli-
cē plectens coronam. Quandoquidem fratres adora-
bilis illa trias, regalis illa dignitas, immaculata na-
tura, indominabilis dominatio, in ternario gloriā
habet, & veneratur deus ternarii prædicationem in
terra, & virtutum numerum, quod numero sancte
trinitati respondeat. Et vt exēpli gratia aliquid di-
cam: Multi sunt patriarchæ, & deus seipsum trium
patriarcharū vocat deū. Ego deus Abraham, & deus
Isaac, & deus Iacob. Non q̄ non sit etiam deus Mo-
si, & nō deus Ioseph. Omnium enim deus est, qui se
inuocat in veritate: sed veneratur sicut in imagine
in terra

Exod. 3.

in terrenis celestia. Tres patriarchæ sunt in honore
trinitatis, tres virtutes in honorem trinitatis. Nunc
autem manent tria hæc, fides, spes, charitas. In tria di-
uisum est vniuersum, nempe in ordinem supercele-
stium, terrenorum, & subterraneorum. In tria secan-
tur tempora, in præterita, præsentia & futura. Et si-
cut licet multi sint patriarchæ, vt prædicetur gloria
viuentis spiritus, sufficit ternarius: ita cum multi
sint sacerdotes, trias tamen sacerdotū electa est, nem-
pe Moyses & Aaron, qui in sacerdotibus eius, & Sa-
muelis. Multi reges, multi sacerdotes, & trium cele-
stis est memoria. David scilicet, & Ezechia & Io-
sua: dicit scriptura, oēs peccauerūt, In camino tres
pueri. Cū Christo in montē conscenderunt Petrus,
Iacobus & Ioannes. Multi in cēlo angeli, & tres ap-
parent Abraham. Omnes dies dei sunt, & tres serui-
unt mysterio. Qui illi tres? Accipe Isaac, dicit, quem
dilexisti filium tuum vnigenitum, & vade in vnu
montem: ambulauit Abraham tres dies & tres no-
ctes, vt simul & mysteriū monstraret. Sic enim qua-
si a morte viuente accepit Isaac. Quomodo autē
Audi: A quo tempore pater illum sacrificio destina-
rat, mortuus censerī potest. Neq; enim euasurus crea-
debatur, & propositam faciebat promissionē. Ter-
tio autem die restitutus est viuus in figuram resur-
rectionis. An non potuit Ionas in mari manere plu-
res dies: sed solum ibi tres dies fecit, vt resurrectionis
mysterium ostendat. Hic quis dicet, si alicubi re-
perias seunctim mysteria talia, at non quantū satis
est ad recipiendā incarnationem & trinitatem ista
miracula persuadent. Si ego dico, reproba sermonē:
si diuina est prædicatio, audi a me, imō audi meū:
quia tres dies interpretantur nobis passionem do-
mini. Quid de Abraham idem Saluator dicit: Abra-
ham pater vester exultauit vt videret diem meum:
vidit, & gauisus est. Quem diem? Mortis. Agnus
enim ab arbore traditus Abraham, imaginem gessit
agni dei, qui tollit peccatum mundi. Et quod dicit,
Vidit diem: nihil aliud facit, quā q̄ vidit mortē.

Ioh. 8.

AA 2 Vnde

Vnde hoc & vsitato more dicunt homines, præuenit eum dies, pro eo quod est mors. Verum consuetudinis lex non est satis idonea ad astruenda ea quæ dicuntur: itaque ad scripturam veniamus. Dicit autem cubi beatus Dauid: Observabit peccator iustum, & stridebit super eum dentibus suis: dominus autem iridebit eum, quoniam prævidet quod veniet dies eius. Et hæc quidem in Abraham dicta sint. Nunc ad Ionam quoque ipsum redeo. Iterum enim tres dies Ionæ, passionem hanc salutarem interpretari licet.

Mat. 12.

Iterum servator clamat: Quemadmodum, dicit, Ionas in ventre ceti tres dies et tres noctes, sic oportet filium hominis in corde terræ facere mansionem tres dies ac tres noctes: sed vñ ad supradicta dicemus, quod aliis evidentius est. Populo priori tres erant ordines, sacerdotium, regnum, & prophetia: præter tres illos non videbatur alius apud Iudæos principatus. Cornu item erat olei sanctificationis, & vna fuit vñctio, tria verò dona. Vnum cornu, tria christi mata: Inungebantur enim sacerdotes, reges, & prophetae. Cæterum quia aliqui argumenti huius ignari sunt, ne incassum sermo currat, seipsum quidē assumens, lectori verò inutilis, audi breuiter: Scruebatur a prophetis cornu, & cornu autem inungebantur reges, prophetae, & sacerdotes: nulla quidem christi matris variatione: nam per idem cornu gratia adhibebatur. Inungebantur reges, inungebantur prophetae, inungebantur sacerdotes: vna vñctio, tria dona.

1. Reg. 16.

Quare autem in cornu erat vñctio? Quia imaginem gerebat Christi. An non in argenteo vase, an non in aureo, an non in aliqua alia pretiosiore materia tantum donum esse potuit: sed non fuit in alio quam in cornu. Siquidem vt dicendo præmissi, imaginem gerit Christi. Etenim dicit: Excitabo cornu Dauid: quod est dominus sacerdotij & regni & prophetij: ille sit cum omnibus vobis. Quia cum caput nostrum accepit regnū, contritis tribus illis humanis dignitatibus, in eius cornu omnis dignitas, & gloria replet, Amen.

Psal. 131.

rit Christi. Etenim dicit: Excitabo cornu Dauid: quod est dominus sacerdotij & regni & prophetij: ille sit cum omnibus vobis. Quia cum caput nostrum accepit regnū, contritis tribus illis humanis dignitatibus, in eius cornu omnis dignitas, & gloria replet, Amen.

DIVI

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI SER.

mo de eleemosyna & collatione in sanctos, ex priore Pauli ad Corinthios epistola.

EXurrexi hodie functurus apud vos legatione quadam iusta, vtili ac honesta, non alterius cuiuspiam quam pauperum nomine, qui vestram hanc inhabitant civitatem. Hi mihi hanc provinciam iniunxerunt, non sermonibus, nec communis consilij suffragiis & sententia, sed miserabilibus acerbissimis suis spectaculis. Nam cum ad vestrum hūc conventum festinans, per forum & angiportus transirem, videremque in mediis biuitis iacere multos, quorum aliis abssectæ manus, alij excoriati, alij vlceribus pleni & incurabiles, ac protendentes eas partes, quas utpote tabidas potissimum necessarium erat contegerent: extremæ inhumanitatis esse duxi, si apud charitatem vestram de his non differerem, maxime quod alioquin ex his quæ dicta sunt, opportunitate quadam ad hoc compellor. Et semper quidē convenit de eleemosyna concionari, quandoquidem & nobis apud dominū multa semper opus est misericordia. Nunc verò per hoc tempus multo magis necessariū, quā tantū sit frigus. Enimvero æstate temporis commoditas multum solatur pauperes. Extra enim periculum sunt, si nudi ambulent, quum Solis radij pro amictu sint, securumque in nudo pavimento dormire, noctesque sub dio agere, neque adeo calceamentis indigent, vel potu vini, vel alimentis largioribus: contenti enim sunt aquarum fontibus, tumultuariamque illis mensam vilioribus olusculis ac paucis leguminibus ipsa anni pars instruit. Ad quæ accedit & alia nō minor comoditas. Nam qui domos extruunt, quiq; terrā fodiunt, & qui mare navigant, illorū ministerio plurimū egēt. Quæ admodū enim locupletes prouentus habent ex domibus, agris, & possessionibus: ita pauperes ex manibus & corpore, & non aliunde: ac propterea per æstatē est quod eos soletur: hyeme vero vndequeque variis modis affliguntur & vexantur. Duo aut in pri-

mis eis molesta sunt. Intra viscera deuatat fames: extra, carnem conficit frigus. Præterea amplius indigent alimento, & densiore vestitu: insuper & tecto, & strato, & calceamentis, atq; multis aliis. Et quod omnibus est grauius, operandi comoditatem tempus negat. Ea propter quia pluribus habens opus, & non est laborandi facultas, nemine milens vel mercedē præstante, vel opus iniungente, nō saluē manus porrigamus, nō iam mercedē, sed eleemosynā daturas. Assistat autē nobis fidelis in hac legatione collega Paulus: pauperū & in egestate viuentiū præfectus & procurator, miræ singularisq; vigilantie ac curæ. Vnde diuisis apud Petrū discipulis,

Galat. 2.

1. Cor. 16.

abundantiā, vel aurū, vel argentū, vel sumptuosas vestes, vel delicias, vel mensæ luxū, vel aliquid tale Et qui hæc nihili faciunt, haud difficile pauperū suscipient curā. Et hac de causa admonitionem hanc apte sermoni de resurrectione subiunxit. Primū autem nō dicit, de collatione in pauperes, neq; in mendicos, sed in sanctos: vt erudiret auditores, etiā pauperes si piē viuant admiratione dignos, & diuites si virtutem despiciant esse contemptibiles. Ecce rex prophanus vocatur & iniquus, quia inimicus erat deo: & pauperes sancti, quia māsueri erant ac moderati. Neronem mysterium iniquitatis vocat, dicens: Mysteriū enim nunc agit iniquitatis: Pauperes vero quibus nec alimenta erant, & qui emendicato aliebantur victu, sanctos appellat. Interim & occulte docet, ne efferantur animo, neq; ob hoc mandatum extollantur, quasi aliis vt vilioribus despectioribusq; præstent & antecellant: sed sciant, sibiq; ipsis certo persuadeant, summū esse honorem, qd datū sit eis illorū afflictionibus cōmunicare. Iam dignū est, vt & illud perferutemur, quia illi sunt sancti. Neq; enim hic duntaxat mentionem ipsorum facit, sed & alibi sic dicens: Nunc autem proficiscor Hierusalem ministrans sanctis. Et Lucas in Actis Apostolorū, memor istorum sanctorū ait: Ceterum discipulorū vnusquisq; vt abundabat, ita & decreuit, vt mittat ad pauperes sanctorum in Hierusalem. Et iterum, quod & antea dicebā, ait, Tantum vt pauperū memores essemus: in quo & diligens fui vt hoc ipsum facerem, quasi diceret: Postq; separati sumus, ego in Gentes, ille in Iudæos: in hoc communi sententia conueniemus, ne quantū ad pauperes attinet, seiungeremur. Nam quādo prædicabant, Petrus quidem Iudæis, Paulus verō Gentibus prædicabat: quando autem pauperum agebant curam, tunc non sic agebant, vt Petro tantum cura esset Iudæorū pauperū, & Paulo tantum Gentiliū: sed procurabat Paulus etiam rem pauperum Iudæorum. Et propter hoc dicebat: Tantum vt pauperum memores essemus, in

2. Thes. 2.

Rom. 15.

Act. 11.

Galat. 2.

quo & diligens fui, vt hoc ipsum facerē. Qui igitur
Rom. 15. sunt illi, de quibus hic disputatur, & in epistola ad
Galat. 2. Romanos, insuper & in epistola ad Galatas, pro
 quibus & apud Macedones intercedit? Iudæi pau-
 peres erant, qui & Hierosolymis degebant. Sed qua
 de causa tantam illorū habet curam? An non in sine-
 gulis ciuitatibus erant inopes & mendicæ? Cur ad
 illos potissimum mittit, et pro eis omnes orat? San-
 ctus non hoc egit temerē, neq; vt acceptor personarum,
 sed ob magnam vtilitatem. Proinde operæpretium
 fuerit, sermonē illum aliquanto superius repetere.
 Enimvero vt Iudæorū res corruerunt, & confirmata
 est vox eorum, quam dū crucifigerent Iesum, clama-
Ioan. 19. bant, Non habemus regem nisi Cæsarem: ipsi Ro-
 manorū principatui subiecti, neq; suis vt antea vi-
 uebant legibus, neq; per omnia serui erant, vt nunc:
 sed in ordine cōmilitonum & sociorum habeban-
 tur, sic tamen, vt ipsi tributa pēderent regibus suis,
 & magistratus ab eis acciperent. In plerisq; tamē
 proprias seruabant leges, & iuxta patrū præscripta
 animaduertebant in eos qui secū peccarant. Nā tri-
 butum eos Romanis dedisse hinc liquet: quia testi-
 tes Iesum rogabant, si liceret dare censum Cæsari: an
 ipse sibi iussit ostendi numisma. Quod vbi mōstrat-
Mat. 22. runt, & lecta erat inscriptio: Reddite, ait, quæ Cæsa-
Luc. 20. ris sunt Cæsari, & quæ dei deo. Lucas quoq; testis
 est, templū habuisse milites & duces qui mille præ-
 erant. Quod Romanis subditi fuerint Iudæi, nō pau-
 ca sunt argumenta. Similiter manifestum, quod pro-
 priis vsi sunt legibus. Stephanum enim lapidarunt
 nondum ad tribunal ductum, Iacobum fratrem do-
 mini occiderunt, Christum ipsum crucifixerunt,
 quamuis permittente præside qui illorum accusatio-
 nem refutabat. Nam ea de causa & manus lauit, di-
Mat. 27. cens. Innocens sum a sanguine iusti huius. Et quia
 valde vrgentes videbat, ipse quidem sententiam
 non tulit, sed tradendo cum permisit illos sua vi-
 tyrannde, qui & omnia postea fecerunt, & Paulus
 ite sæpe fuerunt molesti. Igitur, quia suis utebantur
 iudiciis

iudiciis, vsu eueniebat longe grauiora pati eos qui
 ex illis crediderant. Etenim in aliis ciuitatibus quia
 & iudicia, & leges, & principes erant, non licebat
 Gentilibus eos qui a se deficiebant, occidere, vel la-
 pidare, vel aliter opprimere propria tyrannide vel
 sententia. At si quis deprehendebatur tale quiddam
 præter iudicium sententiam patrasse, is puniebatur.
 Quod tamen Iudæis erat adhuc permittum, idq; ma-
 gna licentia. Vnde grauissimē affligebantur, qui in-
 ter eos credebant. Nam erant sicut relictī in mediis
 lupis, & non habentes aliquem qui eriperet. Sic Pau-
 lum quoque sæpe flagellarunt, quod & ipse docet:
 Quinquies quadraginta minus vna accepi a Iudæis. *2. Cor. 11*
 Ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum. Deniq;
 quod hoc non leui coniectura a me dictum sit, quid
 ad illos ipsos Paulus scribat, audi: dicit enim, Redde-
Heb. 10. ant vobis in memoriam superiores dies, in quibus il-
 luminati, ingens certamen sustinuitis afflictionum:
 partim quidem, dum & probris & pressuris affecti,
 spectaculo fuistis omnibus: partim dum consortes
 ita conuersantū facti estis: siquidem & afflictionū
 quæ ex vinculis meis contigerunt, participes fuistis,
 & direptionem facultatum vestrarum cum gaudio
 accepistis, scientes vos habere in vobis potiorem sub-
 stantiam in cœlis ac manentem. Quin & cum Thes-
 salonicenses adhortaretur, illos in medium adducit:
 Vos enim imitatores facti estis fratres ecclesiarum
1. Thes. 2. dei, quæ sunt in Iudæa in Christo Iesu, quod eadem
 passi sitis & vos a propriis contribulibus, quemad-
 modum & ipsi nos a Iudæis. Hac de causa, quia gra-
 uissima ferebant præ omnibus, & citra omnem mise-
 ricordiam cuncta quæ habebant, eis auferebantur,
 ducebantur, trahebantur, fugabantur vndique: tunc
 Apostolus in illorum subsidium alios excitat, iterū
 pro iisdem Corinthios exhortans ac dicens: De col-
 latione autem in sanctos, sicut ordinaui in ecclesiis
 Galatiæ, sic & vos facite. Itaq; satis demonstratum
 est, qui sunt sancti illi, & quare pro ipsis maiore ha-
 buerit curam: reliquum est, vt inquiramus etiam cur

Galatarum meminerit. Cur enim non dixit: De collatione autem in sanctos, hoc facite, in vna sabbatorum unusquisque vestrum apud se seponat thesaurizans, &c. sed cū dixit, De collatione hac in sanctos adiunxit, Sicut ordinavi ecclesiis Galatiæ, sic & vos facite. Cuius gratia hoc facit, & non vnus, neque duorum, neque trium meminit ciuitatum, sed totius gentis. Certe vt promptiores eos redderet, essentque eis materia & occasio æmulandi aliorum laudes. Et post hoc nouū quendam morem instituit. Et quis ille? In vna sabbatorum, ait, unusquisque vestrum apud se seponat thesaurizans, quicquid commodum fuerit: ne cū venero, tunc collationes fiant. Vnam sabbatorum dominicam vocat. Et quamobrem hunc diem oblationi deputat? cur non dixit secunda sabbatorum, vel tertia sabbatorum, vel aliis sabbatis? Profecto nec hoc temerè, nec absque causa dictum. Nam & à temporis opportunitate ansam capit, quò alacriores reddat offerentes. Et quid commodi habet eius diei tempus, quo facilius detur eleemosyna? Ecce, quoniam tunc à labore omni cessatur, relaxationeque & feriis alacrior sit animus. Et quod multò maius est, innumeris eo die bonis potiti sumus. Nam eo die destructus est infernus, extinctum maledictum, disparuit peccatum, confractæ inferorum portæ, captiuus factus est chæmbolus, diuturnum bellum direptum, conciliati dei homines, nostrumque genus ad pristinam, imò ad maiorem rediit dignitatem, viditque sol inopinatam & admirabile illud spectaculum, quòd homo factus est immortalis. Hæc omnia volens ipse nobis in memoriam referre, diem illum in medium attulit, ipsum in aduocatum assumens, qui vnicuique diceret, Cogita homo quanta & qualia bona accepisti hoc die, quantis malis es liberatus. Qualis cras antea, qualis postea factus es. Iam si nos natalitia celebramus, & multi libertinorum etiam eos dies, in quibus libertate donati sunt in magno habent honore, ita vt alii, venerando tempus, conuiuia faciant, alij multa munera largiantur: quanto magis nobis dies ille oblationis uandus

uandus, quem si quis natalitium totius humanæ naturæ appellet, haud aberrarit? Perditi enim eramus, & inuenti sumus: mortui eramus, & reviximus: inimici eramus, & reconciliati sumus. Spirituali autem honore, inquam, hunc diem venerari oportet, non conuiuando, non vinum profundendo, non ebrietas choreisque vacando, sed indigentes fratres liberalitate facili iuuando. Que dico, non vt laudetis tantū, sed vt & vos quoque imitemini. Neque enim putare debetis hæc solis Corinthiis esse scripta, sed & vnicuique nostrum, ac omnibus qui post nos futuri sunt. Faciamus itaque sicut nobis Paulus prescripsit, et die dominico unusquisque nostrum domi opes dominicas reponat, sicutque ex hoc lex & consuetudo immutabilis, nec dubito posthac non fore opus adhortatione vel consilio. Nequaquam enim tam efficax est adhortatio & sermo, vt consuetudo tempore firmata. Statuamus igitur hoc, vt dominico die aliquid in subsidium pauperum reponamus, neque legem potestea transgrediamur, etiam quantacumque vergeat necessitas. Iam cum dixit, In vna sabbatorum: subdit, Unusquisque nostrum: non diuitibus, ait, dico solum, sed & pauperibus: non liberis solum, sed & seruis: non viris solum, sed & mulieribus. Nullus ab hoc ministerio exemptus, lucriue sit expers, sed unusquisque aliquid offerat. Neque collationi huic obstat inopia: quantumcunque enim pauper sis, non es pauperior vidua illa, quæ omnem substantiam expendit: quantumcunque mendicus sis, non eris pauperior Sidonia muliere, quæ pugillum farinæ tantū habens, sollicita erat, quomodo Prophetā digne exciperet, tametsi videret circumstantes pueros, & famem videntem, neque aliud quicquam haberet repositū. At quæ de causa dixit, vt aliquid apud seipsum reponat thesaurizans? Ne forte quis erubescat & vereatur ostendere tantū parū à se offerri: et ideo ait, Tu serua et custodi: & cū paulatim paruarum oblationes iustā aliquam quantitatē habet, tum profer in medium. Itē nō dixit, colligens, sed, thesaurizans: vt discas quòd sumptus ille

ille thesaurus sit, & expensæ illæ quæstus. Thesa-
 rus, inquam, est omni thesauro mellior. Nam sensibi-
 lis thesaurus, & insidiis petitur, & imminuitur, sæ-
 peq; inventores pessundat: cœlestis autem ille, totus
 alius est: insidias ignorat, auferri nequit, salvis possi-
 dentibus, & accipientibus non consumitur tempo-
 re, nō perit inuidia, sed prorsus eiusmodi iniuriis su-
 perior, multa colligentibus affert bona. Obediamus
 igitur, & faciamus etiā nos ita: vt cum priuatis fin-
 & sacræ opes in domibus nostris repositæ, futu-
 rumq; vt per eas etiam priuatæ conseruentur: quem
 admodum si opes subditorum in regijs promptua-
 riis conseruentur, per illas etiā regie securiores sunt.
 ita certe & in domo tua si pauperum opes repositæ
 ris, & dominico die collegeris, etiam tuæ securiores
 erunt: erisq; dispensator opum illarum à Paulo ordi-
 natus. Et hinc collecta hæc, occasio erit vt plura col-
 ligas, modo primum tibi ipsi bonam hanc consue-
 dinem feceris: nam te ipsum instigabis nullo alio co-
 siliario habens opus. Hoc itaque modo vnusquisque
 que domus ecclesia fiat, sacratas opes intra se conser-
 uans. Enimuero gazophylacia que in templis sunt,
 illarum symbolum gerūt. Locus in quo pauperum
 opes sitæ, inaccessus est demonibus. Et opes, que in
 eleemosynas deputatæ, domos plus muniunt, quam
 scutum & lancea, ac arma, & seruorum & militum
 manus. Porro postquam Apostolus dixit, quando
 & à quibus, & quomodo reponendæ sint hæc opes,
 quantas illas esse oporteat, offerentium arbitrio re-
 linquit. Non enim dicit, tantum & tantum offer, vt
 ne præcepto grauet, multis alioqui paupertate præ-
 textentibus, atq; adeo ne dicat pauperes: Quid si tan-
 tum præstare nō possumus? propterea quantitatem
 oblationis virtute offerentium determinauit. Vnus-
 quisque enim vestrum, ait, apud sese reponat, thesau-
 rizans quod commodū fuerit. Quo verbo ^{nos docet}
 Paulus demonstrat, quod superne fauor, et felix euen-
 tus eis assistet. Nō enim hoc solum considerabat quo
 modo, sed & vt magna cum promptitudine paupe-
 ribus

ribus necessaria suppedirentur. Enimuero, et deus
 eleemosynam non ob hoc solum instituit, vt pascan-
 tur indigni, sed etiam vt dantibus accresceret bene-
 ficia, atq; adeo magis propter dantes, quam accipien-
 tes. Nam si pauperum duntaxat habuisset rationē,
 nihil aliud præcepisset, quā vt necessaria eis da-
 rentur, nec dantium promptitudinem requisisset: at
 nunc videre licet Apostolum hoc potissimum age-
 re, & ordinare, vt gaudentes & hilares sint largito-
 res. Et alicubi dicit. Ne ex tristitia, vel ex necessita-
 te, hilarem datorem diligit deus. Ecce non simplici-
 ter dicit datorem, sed eum qui libenter et volupe be-
 nefacit. Et iterum alio in loco, Qui impertit in sim-
 plicitate, qui præest in diligentia, qui largitur in hi-
 laritate. Et propterea vera eleemosyna est, sic dare,
 vt gaudeas te dare, putesq; te accipere magis quā
 dare. Atq; hoc modis omnibus conatur, vt leue fa-
 ciat præceptum, fiatq; cum alacritate oblatio. Et cō-
 sidera, quot nominibus attentauit præcepti pondus
 & gravitatem auferre. Primum iubet offerre. non
 vnum, duos vel tres, sed vniuersam ciuitatem ^{ἀγία}.
 Collatio enim nihil aliud est q̃ collectio, & symbo-
 lum quod omnes dant. Secundo accipientium digni-
 tatem significat: non enim dicit, pauperes: sed, sanctos.
 Tertio exemplum affert aliorum, qui simile
 quiddam fecerant, cum dicit: Sicut ordinaui eccle-
 siis Galatię. Quarto diei opportunitatem adiecit, di-
 cens: In vna sabbatorum, vnusquisq; apud seipsum
 ponat. Quinto, non iubet omnia simul profundi in
 eleemosynam, sed paulatim. Indignum enim iube-
 re, totum vno die offerre, & tanto tempore inopia
 premi: hoc enim citra rationem sumptuum omnino
 esset. Ad hæc, non decernit mensuram, sed offeren-
 tium arbitrio permittit, & à deo datum declarat.
 Vtrumq; hoc insinuat, cum dicit, quod commodum
 fuerit. Adiecit & septimum alium modum, cum di-
 cit, Vt ne cum venero, tunc collationes fiant. Quo
 dicto & suburget expectantes suum aduentum, &
 solatur certum diem aduentus sui scribens. Neque
 his

2. Cor. 9.
Eccles. 35

Rom. 12

Collatio.

his contentus, alium etiam octauū adducit. Et quā
lis nam ille? Vbi venero autem, quoscunq; probaue
ritis per epistolas, hos mittam, vt perferat gratia
vestram Hierosolymam. Quod si fuerit operapre
tium vt & ego ipse proficiscar, mecum proficiscen
tur.] Vide q̄ aliena a fastu & mansueta sit gene
rosa illa ac beata anima: vide q̄ sollicita & affectu
plena? Noluit enim ex sua sententia eligi ministran
tuos pauperibus necessaria, sed eorum electionem
ipsis permisit. Neq; iniuriæ loco habuit, quod Co
rinthiorum suffragio, sententiaq; et nō Pauli consili
tuebatur: imō absurdū censuisset, si secus esset actū.
Et hac de causa permisit eis, vt quorum erat obla
tio, eorum esset & ministrorum electio: interim &
mansuetudinem suam demonstrans, & omnem um
sam ac vmbra suspicionis auferens. Nam licet ab
omni suspitione mala alienus, & sole purior erat, &
abundantia tamen hoc curabat, quō infirmioribus
parceret, & suspiciones effugeret: vnde dicit, Vbi
venero autem, quoscunq; probaueritis, eos mittam,
vt deferat gratia vestram. Quid dicis Paule? Tu au
tem nō nauigabis, neque subsidia accipies, sed alie
rem demandabis? Ne cogitantes tale quiddam tri
stiores redderet, vide quomodo et hoc bene tractat.
Nō enim simpliciter dixit, quoscunq; probaueritis,
mittam, sed quid? Per epistolas. Tamen si non corpo
re adero, sed literis meis affuturus, adiuuabo illorū
ministerium. Num Pauli vmbra vel calcamentū
eius digni sumus? Et ille tanta apud omnes dignita
te conspicuus, reiecit honores vnde quaque nos ve
ro stomachamur, & ægre ferimus, si quando nō sen
tentia nostra, neque suffragio & iudicio ordinatur,
qui subsidia illa ministrent. & iniuriam putamus, si
non nobiscum, & nostra sententia hoc faciat, qui
sua impendunt. Vide autem qualiter eleemosynæ
vbique meminit. Hoc loco eam non vocat manda
tum, neque eleemosynam, sed gratiam: demonstrans
quod sicut mortuos excitare, & daemones effugare,
& leprosos mundare, gratiæ opus est, sic etiam pau
peres

peres iuuare, & indigis manum porrigere, imō mul
to magis hoc quā illud. Iam licet gratia sit, nostra
tamen opus habet opera & studio, vt eligamus &
velimus, & gratia dei dignos nos exhibeamus, &
parparemus. Hoc quidem dicto egregie ipsos con
solatus est, quia literas suas cum eis missurus esset:
iterum tamen alio maiori quā antea, consolatur,
dum pollicetur se ipsum itineris socium futurum. Si
enim fuerit operapretium, vt et ipse proficiscar, me
cum proficiscantur. Et vide etiā hic ipsius industria.
Neque enim negauit se simul iturum, neque om
nino iturus est: sed iterum arbitrio dantiū rem sub
mittit, eosq; dominos facit suæ peregrinationis, de
monstrans quanta sit hæc dignitas. Nam tanta est,
quæ etiā ipsum itineri se vt accingat, excitet. Nam
cum dicit, operapretium, coniectantis est. Quod si
per omnia hanc profectionem abnuisset, tristiores
vtique eos reddidisset, ac seigniores: sin dubie pro
misisset, negligentiores fecisset, & ideo non omnia
no negat, neque pollicetur, sed sententiæ Corinthio
rum submittit. Audientes enim Paulum delaturum
oblaciones suas, maiori studio & alacritate fereban
tur, quod per sanctas illas manus oblaciones sue de
ferendæ essent, & huic sacrificio preces illius acce
derent. Porro si tanta alacritate hoc faciebant Co
rinthii obsecundaturi Paulo, tu verò dabis domino
Pauli (nam per pauperes Deus suscipit) qualem ex
cusationem habiturus es, si negaueris vel distuleris?
Et profecto nisi res magna, curaq; multa di
gna esset, ille cui totus orbis creditus, & cui curæ
erant omnes quæ sub sole ecclesiæ, vix id muneris
obuisset. Igitur hæc & nos cogitemus, quoties vel
dandum vel dantibus aliis ministrandum, ne simus
difficiles, tristisue perinde ac possessiones imminue
rentur. Quomodo enim non absurdū? Agricola se
mentem facit, & quæ habet expedit, & nō tristatur,
nec dolet, nec sumptū se facere putat, sed lucrū poti
us, tæti si incerta eius spes. Tu autē nō in tā vilibus,
sed in multo maioribus, seminās et daturus pecuniā
in ma

Gen. 1.

in manus Christi, recusas, torpes, & inopiam prætexis? An non potuit deus præcipere telluri, vt præferat aurum elaboratum? Etenim qui dixit: Germine net terra herbam fœni, & ipsa mox protulit videntem faciem, non potuit præcipere, vt fontes & fluituri auri ubiq; manerent? At noluit, sed permisit multos inopes, tam ob illorum quàm tuam vtilitatem. Quandoquidem ad virtutem conducibilior paupertas, q̃ diuitiæ, & his qui in peccatis sunt, non parua consolatio est, quòd indigentibus subsidium ferat. Præterea huius rei tanta cura fuit deo, vt cum nobiscum hic ageret, carneq; indutus cum hominibus versaretur, non detrectaret, neque erubesceret, quod ipsemet ea quæ pauperum erant dispensare voluit, quanuis tot panes fecisset, faceretq; mādaro suo quæcumq; vellet, possetq; infinitos thesauros simul monstrare. Atqui hoc non fecit, sed præcepit discipulis, vt haberent marsupium & dispensarent indigentibus. Nam cum ad Iudam per ænigma loqueretur de conditione, non intelligentes discipuli quid dixisset, putauerunt dictum, vt pauperibus aliquid daretur. Et dicit, Marsupium ipse portabat, & quæ ei dabantur. Frequens enim deo est misericordie mentio, non solum eius quæ erga nos, sed eius etiam quæ ab hominibus in conseruos fieri debet. De quo in veteri ac noua leges innumeræ. Per omnia humanos iubeat, in cogitationibus verbis & operibus. Moyses de his sursum ac deorsum sermones disseminat. Prophete ex persona dei clamant, Misericordiam vole, & non sacrificium. Apostoli quoq; illius consonant, faciunt & dicunt. Proinde in hac re negligentes non sumus. Nō enim tam pauperibus quàm nobis prosumus, plura accipientes quàm dantes. Hac non timere, et absque causa dico. Sunt enim per quem multum, qui nonnunquam curiosius rogant & inquirent patriam & vitam, mores & artem, & corporis beatitudinem, & inde crimina intentant, & ob sanitatē de eis poenas exposcunt. Hinc fit, quòd multum etiam cæcitatem corporis simulant, vt eius calumitiam

Ioan. 11.

Osee. 6.

Mat. 9.

inuitatis actu, crudelitatem humanitatemq; nostram inflectant. Quæ quidem si æstate contingant, grauiora sunt, non tamen vsq; grauiora. Hyeme verò & frigore tam inhumanum & crudelem iustificatorem se exhibere, veniamq; nullam otiosis cōcedere, summe crudele fuerit. Quid igitur Paulus ad Thessalonicenses dicit: Si quis laborare non vult, etiam non comedat? Vt & tu hæc audias, & non ad illum solum, sed & ad te quoq; hæc verba attinent. Pauli enim leges nō solis pauperibus, sed et nobis positæ sunt. Dico quid onerosum & molestum, scio vos succensere, attamen dicam: non enim vt grauem, sed vt emendam dico. Illis quidem otium obicimus, etiam in re cui debetur venia: nos autē eadem sæpe facimus omni otio grauiora. At ego, dicis, paternam hereditatē habeo. An ergo quia pauper, & ex pauperibus est, & non contigerunt ei progenitores diuites, dignus est qui pereat? Profecto hac de causa cōsideratione & misericordia diuitum maxime dignus est. Tu quidem sæpe diem teris in theatris, & in conciliis, & in cōuentibus, è quibus nulla vtilitas, & multis obloqueris, & nihil te cōmittere, nec te otiosum putas: hinc autem miserum & erumnosum, in lachrymis, in precibus, in extrema miseria totum diem expendentē, iudicas, & ad tribunal trahis, & de eo poenas exposcis? Hæcine humana est sententia? Igitur quando dicis, Quid dicemus Paulo? Tu ea tibi ipsi, non pauperibus dic. Et non solum minas, sed & veniam ibi lege. Nam vt dixit: Si quis non laborat, neq; comedat: adiecit, Vos autem fratres, ne afflixeritis hominē facientes. At qua ratione, dicis, excusabis eos? Fugitiui sunt, & peregrini, & nebulones, relictāq; patriam suam in nostram confluunt. Et tu hac de causa sto macharis, ciuitatisq; huius coronā præcipuam velliscas, quoniam cōmunem patriam & portum omnes eam putant, & alienam propriæ præferunt? Ne tantum præconium adulteres, ne principalem hanc patriæ laudem decurtes. Olim cum fames totū orbem inuasura esset, habitatores huius ciuitatis, his qui

2. Thes. 3.

Hierosolymis erant, atque adeo illis ipsis, de quibus vobis totus hic sermo locutus est, per manum Barnabæ & Sauli subsidia miserunt non parua. Quare ergo venia digni erimus? quomodo excusabimur, cum patres nostri suis opibus pauperes eos qui a longe habitabant, & ad ipsos currebant: nos vero etiam alio unde ad nos confugientes fugamus, & ut de eis poenæ sumantur petimus, præsertim cum non ignoremus, nos plurimorum malorum reos? Quod si Deus ita diligenter nos scrutaretur, uti nos causam pauperum, nullam unquam misericordiam, vel veniam assequeremur. In quo enim iudicio iudicaris, dicit, & vos iudicabimini. Esto igitur misericors & benignus cum servo, dimittenturque tibi peccata multa, miserere, & eandem sententiam inuenies. Quid tibi ipsi negotia plectis? Quid curiosus es? Si Deus ita ordinasset, ut percontaremur vitas & exposceremus poenas, et curiose aliorum mores discuteremus: an non multi grauati ferrent, & ad seipsos dicerent. Quidnam hoc est? Difficilem rem nobis Deus præscripsit. Non enim possumus aliorum vitam inquirere, siquidem ignoramus quid admiserint. An non multi ita dicerent? Nunc vero cum omni hac curiositate nos liberauit, & daturum se mensuram perfectam pollicitus est, siue boni, siue mali qui accipiant, nobis ipsis negotium facimus. Et unde hoc liquet, quod siue bonis, siue malis derimus, mercedem accepturi simus? Hinc videlicet quod ipse iussit nos, ut oraremus pro insectantibus et calumniantibus nos, ut simus similes patri nostro qui in cælis est, qui solem suum oriri permittit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Proinde quemadmodum dominus tuus, cum multi blasphemant, multi fornicentur, multi furentur, latrocentur, sepulchris insidientur, & multa mala faciunt, ipse non desinit a sua in omnes beneficentia: sed communes radios, communes hymbres & fructus terræ profert, suam monstrans misericordiam. Sic & tu fac, & cum adhuc tempus misericordiae, iuua pauperes, paucos famelicos, libera afflictos, ne sis præterea curiosus

Mat. 7.

Luc. 6.

Mat. 5.

solicitus. Nam si vitas hominum discursuri sumus, nullius unquam miserebimur, & intempestiua curiositate hac præpediti, absque fructu, & destituti omni adiumento permanebimus, magnum interim laborem frustra & in cassum subeuntes. Eapropter obsecro, ut intempestiua curiositate hac omissa, indigentibus omnibus detur, fiatque hoc magna alacritate, ut etiam ipsi misericordiam & benignitatem apud deum assequamur. Oro, ut hoc vobis omnibus cuniat per gratiam & misericordiam domini nostri Iesu Christi, cum quo patri simul & spiritui sancto sit gloria, imperium & honor, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM DE VERBIS APOSTOLI, HABENTES AUTEM EUNDEM SPIRITUM FIDEI SICUT SCRIPTUM EST. ITEM DE HIS VERBIS, CREDIDI, PROPTER QUOD LOCUTUS SUM. & DE ELEEMOSYNÆ. SIGISMUNDO GELONIO interprete.

2. Cor. 4.

Sapientissimi medici ubi vident hunc egere ferro, admovent quidem sectionem, sed hoc faciunt non sine affectu & commiseratione, verum & moerent & gaudent non minus quam ipsi qui secantur: moerent quidem propter dolorem quem secando inferunt, gaudent autem propter sanitatem quæ hoc modo comparatur. idem & Paulus fecit, sapiens ille animarum medicus. Corinthios enim cum acriori obiurgatione opus haberent increpans, lætatus est simul & tristatus. tristabatur quod dolorem inferret, lætabatur quod prodesset & utrumque hoc significans dicebat: Quare etiam si contristavi vos per priorem epistolam, non me poenitet, tamen poenituerat. Cur poenituerat? & cur non poenitet? Poenituerat, quia acius obiurgavi, non poenitet, quia erratum correxi. Et ut scias hanc esse causam, audi quid sequatur. Video namque quod epistola illa, tamen ad tempus, contristavit vos. nunc gaudeo, non quod contristati fueritis, sed quod contristati sitis ad poenitentiam. Etiam si ad tempus vos contristavi, molestia illa momentanea fuit, inquit

BB 2 vitia

utilitas autem eius perpetua. Permittit nunc mihi quoque his verbis apud dilectionem vestram uti: quare etiam si contristavi vos per priorem admonitionem, non me poenitet, tamen poenituerat. video enim quod admonitio illa & consilium tamen ad tempus vos contristavit, mihi tamen magnam laetitiam attulit, non quod contristati fueritis, sed quod contristati sitis ad poenitentiam, ecce enim hoc ipsum quod contristati estis secundum deum, quantum in vobis excitavit alacritatis? Luculentior est hodie noster conventus, festivius nostrum theatrum, numerosior fratrum chorus. haec ipsa alacritas, tristitiae illius est fructus. quapropter quantum tunc indolui, tantum nunc gaudeo, videns spirituales hanc nostram vineam fructibus suis adeo vndiquaque refertam. Si enim in vulgaribus istis conviviis honorem quendam & hilaritatem conviatori affert conviatorum frequentia, quanto magis in spiritualibus his conviviis idem fieri convenit: quavis illic inivitorum multitudo magis absomit ea quae apponuntur, maiorque est sumptus: hic autem contra, non solum non absumit mensas vocatorum multitudo, sed etiam abunde dare facit. quod si illic sumptus voluptatem affert, quanto magis hic idem faciet accessio & reditus: haec est enim spiritualium rerum natura, quo pluribus distribuuntur, hoc amplius crescit. quoniam igitur video refertam convivii mensam, expecto etiam ipsius ritus gratiam menti nostrae insonaturam. quando enim multos adesse videt, tunc dapiliores epulas apponere solet, non quod paucos fastidiat, sed quod multorum salutem desideret. Hac de causa Paulum quoque praetercurrentem ceteras urbes, apud Corinthum commorari Christus per visionem iussit, dicens, Noli timere, sed loquere & ne taceas, quoniam am populus est mihi multus in hac civitate. Si enim propter unam ouiculam montes & nemora & incerta loca pervagatus est pastor, qui fieri potest ut non longe maiorem curam adhibeat, quoties multae oves a socordia & errore sunt reuocandae? quod enim

ne pau

paucas quidem contemnat, audi ipsum dicentem: Non est voluntas patris mei, ut pereat vel unus ex istis paruulis. Neque paucitas, inquit, neque utilitas inducit eum ut negligat salutem nostram. Quando igitur tanta habent paruulorum ac paucorum curam, tantam etiam multorum, toti ab eius favore pendentes, ad Pauli verba quae hodie lecta sunt, sermonem flectamus. Scimus, inquit, quod si terrenum nostrum domicilium huius tabernaculi destructum fuerit. Imo vero altius et ad ipsum exordium huius sententiae redeamus. Quemadmodum enim qui fontem peruestigant, inuento riguo loco non illic solum fodiunt, sed humorem eum & venam sequentes interius scrutantur, donec ad caput ipsum & initium fluentem perveniant: sic & nos faciamus. posteaquam invenimus spirituales fontem est Paulina sapientia procedentem, verba haec tanquam venam quampiam sequendo ad caput ipsum sententiae nos recipiamus. Quod est igitur illud fontis caput? Habentes igitur eundem spiritum fidei sicut scriptum est, Credidi propter quod locutus sum: & nos credimus, quapropter & loquimur. Quid ais? Nisi credideris non loqueris, sed mutus perstas? Etiam, inquit, neque ducere os possum sine fide. neque mouere linguam, neque aperire labia, ratione praeditus cum sim, mutus persto nisi fides loqui me doceat. Sicut enim planta absque radice fructum non profert, ita absque fidei fundamento non provenit sermo doctrinae. quapropter et alibi inquit: Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Quid huic arbori vel praeferrri vel conferri potest, cuius quidem non rami solum, sed radix quoque ipsa fert fructum, haec iustitiam, illi salutem. Ideo dicit: credimus: quapropter & loquimur. Sicut enim membra tremula & senectute languida, baculo tuto deducuntur, labi & cadere non permittuntur: sic etiam animam nostram incertis ratiocinationibus circumactam ac iactatam, fides quovis baculo tutius sustentans, suamque vi reficiens, summiopere firmat, nec sinit

subuerti, infirmas cogitationes corrigens præstantiæ suæ virtutis, & caliginem illam dispellens: animamq; velut in domicilio tenebroso inter tumultuantes cogitationes sedentē, suo lumine illustrans. hinc fit, quod qui illa carent, nihilo potiore sunt conditione, quam qui in tenebris vitam degunt: sed succut illi & ad parietes offendant, & in obuia quæque impingunt, & in foucas ac præcipitia prolabuntur, nec vllū vsum oculorū habēt, vt quibus nihil præluceat: sic etiā quotquot fide carent, & inter se alii alios incurfant, & in ipsos parietes, & postremo in harathrum aliquod exitiale vltro seipsi præcipitant. Testes mihi sunt illi qui profanam sapientiam iactant, qui multum sibi promissa barba, tritoq; palio ac baculo placent. post longas enim ac sæpe repetitas dissertationes, lapides præ oculis sitos non vident, si enim vt lapides eos cernerēt, nequaquam eos deos esse putarent. quin ipsi quoque in alios alii feruntur, atque inter se colliduntur, & in ipsum impietatis profundissimum præcipitium deuoluuntur, nō aliam ob rem, quam quod ratiocinationibus suis omnia sua permittunt: id quod Paulus noster significans dicit: Frustrati sunt per cogitationes suas, & obtenebratum est insciens cor eorum: cum se crederent esse sapientes, stulti facti sunt. Declarata deinde quā occæcati & stulti essent, addit hæc verba: Mutaueruntq; gloriam immortalis dei per imaginem, non solum ad mortalis hominis similitudinem effectam, verumetiam volacilium & quadrupedum & reptilium. sed has tenebras fides aduentu suo in vniuersum discutit in anima, quæ se hospitio dignata fuerit. & quemadmodū nauem ventorum impetu iactatam, & fluctuum assultu inundatam, demissa ancora omnino stabilit, & vel in medio pelago radicat: ita etiam mentem nostram extraneis cogitationibus iactatam, aduentu suo fides ex imminenti naufragio liberat, tanquam in tranquillum portum, in conscientiæ certitudinem deducens. Quod & ipsum Paulus significans dicit: Propterea

dedit Deus apostolos ad perfectionem sanctorum, donec occurramus omnes in vnitatem fidei & agnitionis filii dei, vt ne amplius simus paruuli fluctuantes & quouis vento huc atque illuc iactati. Vides fidei facinus præclarum, quod ceu ancora quæpiam tutissima, à fluctuatione liberat: sicut idem rursus ad Hebræos scribit, hoc modo de fide loquens: Quæ velut ancoram tenemus animæ, tutam firmamq; & introeuntem vsque ad ea quæ sunt intra velum. Ne enim audita ancora putes deorsum te trahendum, ostendit quod nouum quoddam ancora sit hoc genus, quæ non deorsum grauet, sed sursum mentem eleuet, ad cælum vsque sublatam, & intra velum ceu manu deductam. Velum enim hoc loco, cælum vocauit. cur, aut quā ob causam? Quia sicut velum ab exteriori parte tabernaculi dirimebat sancta sanctorum: ita cælum istud tanquam velum medium inter creaturam obiectum, ab exteriori tabernaculo, hoc est mundo hoc quem videmus, dirimit sancta sanctorum, videlicet ea quæ supra se sunt, quod præcursor pro nobis introgressus est Christus. Quod autem dicit, sic intelligendum est. Illuc, inquit, animam nostram sublimem attollit fides, non sinens vllis præsentibus malis humiliari, sed spe futurorum labores leues faciens. Qui enim futura spectat, cœlestia speras, & mentis oculos illō dirigens, ne sentit quidem præsentium malorum molestiam, quemadmodum neque Paulus sentiebat, & huius animi causam reddebat dicens: Nam momentanea leuitas afflictionis nostræ, mire supra modum æternum pondus gloriæ parit nobis, dum non spectamus ea quæ videntur: sed ea quæ non videntur, nimirum oculis fidei. Sicut enim corporis oculi nihil vident intelligibile, ita oculi fidei nihil vident sensibile. Sed de qua fide hic loquitur Paulus? nam fidei nimirum fides dicitur, per quam prodigia tunc faciebant apostoli, de qua Christus dicebat: Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, misce

gra, & migrabit. Et rursum cum discipuli non possent lunaticum liberare à dæmone, causamque sciscitarentur, hanc eis subindicauit, quod fides eos deficeret, dicens, propter incredulitatem vestram. Et Paulus de eadem dicebat: Si habuero fidem ita ut montes transferam. Et Petrus cum periclitaretur ne mergeretur pedibus per mare incedens, eandem increpationem audiuit à Christo, Exigua fide prædite cur hæsitabas? Itaque fides dicitur qua miracula & prodigia patrantur. dicitur item fides quæ nos ad agnitionem dei perducit, ob quam quisque nostrum fidelis vocatur: sicut ad Romanos scribens dicit: Gratias ago deo meo per Iesum Christum, super omnibus vobis, quod fides vestra annuntiatur in toto mundo. Ac rursum ad Thessalonicenses: A vobis enim peruenit sermo domini, non solum in Macedonia & Achaia, verum etiam in omni loco fides vestra, quæ est in deum, dimanauit. Qualem igitur subindicat in hoc loco fidem? Dubio procul fidem cognitionis: id quod ex sequentibus patet. Credidi, inquit, quia propter & locutus sum. Quid credimus? Quod qui resuscitauit Christum, etiam nos resuscitabit per virtutem suam. Sed quare eam vocat spiritum fidei, & in donationum ordinem annumerat? Nam si donatio est fides, & solius spiritus donum, non nostrum meritum, neque increduli punientur, neque credentes laudem promerebuntur. Talis enim est donationum natura, non sunt coronæ neque præmia. Donum enim non est accipientis meritum, sed largitoris liberalitatis gratificatio. Hanc ob rem etiam discipulos iussit non gaudere eo quod dæmones eicerent, & eos qui in nomine suo prophetauerant, & virtutes multas fecerant, expulsi à regno cælorum: quoniam niam ex suis meritis nullam habebant fiduciam, sed ob solas donationes salui fieri volebant. Si igitur etiam fides tale quiddam est, & nihil ex nostro contulimus, sed totum est gratiæ spiritus, & ipsa vitro se in animas nostras ingessit, & nullam pro ea recipi sumus mercedem, quomodo igitur dicit: Corde enim

de enim creditur ad iusticiam, ore autem confessio fit ad salutem? Quoniam & eius qui credidit virtutis meritum est fides. Id quomodo fiat, alibi rursum subindicat dicens: Ei vero qui non operatur, sed credit in eum, qui iustificat impium, imputatur fides sua ad iusticiam. Quia non est totum gratiæ spiritus. Sic enim etiam patriarcham Abraham plurimis redimuit laudum coronis, eo quod contemptis rebus præsentibus, præter spem in spem credidit. Quia ob rem igitur spiritum fidei vocat eam? Illud nimirum ostendere volens, quod initio credere, & parere vocanti, nostrum est bonæ mentis. at postquam iacta fuerint fidei fundamenta, iam opus est auxilio spiritus, ut in nobis perpetuo maneat inconcussa & insubueribilis. Neque enim deus, neque spiritus gratia, nostrum præuenit propositum: sed tamen si vocet, expectat tamen, ut sponte & propria voluntate accedamus, ac tum demum nobis suum exhibeat auxilium. Quoniam enim diabolus posteaquam ad fidem accessimus, continuo subrepat volens egregiam hanc radicem euellere, & zizania properans interficere, germinumque ac purum semen lædere, opus tum habemus auxilio spiritus, ut quemadmodum strenuus agricola animæ nostræ insidens, multa cura et providentia nouellam fidei plantam vndique muniat. Ideo Thessalonicensibus quoque scribebat dicens: Spiritum ne extinguatis. Certum quippe est quod accedente spiritus gratia, inuincibiles malo dæmoni atque omnibus eius insidiis erimus. Nam si nemo potest dicere dominum Iesum nisi in spiritu sancto, quanto magis fidem tutam & radicatam non poterit habere nisi in spiritu sancto? At quomodo poterimus allicere auxilium spiritus, eique persuadere ut apud nos manere velit? Per opera bona & optimam viuendi rationem. Sicut enim lucernæ lumen oleo retinetur, et consumpto eo ipsum quoque vna consumptum euascescit: ita etiam spiritus gratia, quantisper habemus opera bona, & crebris eleemosynis animam rigamus, manet non aliter quam flamma oleo retenta:

quæ si non adsint, recedit à nobis & abit: quod enim
 quinque illis virginibus accidit. etenim illæ post multos
 labores ac sudores, cum nullum haberent ex sua beni-
 gnitate præsidium, non potuerunt apud se retinere spi-
 ritus gratiam: atque ideo sunt à thalamo repulsæ, vocem
 illam terribilem audierunt: Discedite, non noui uos:
 quæ vel gehenna fuit grauior, propter hoc etiam stulti-
 tæ sunt appellatæ: & merito. quoniam cum impotentio-
 res cupiditates vicissent, à minus valida sunt vir-
 tutibus. Naturæ violentiâ superauerunt, rabiâ infantiâ
 frenauerunt, cupidinum fluctus sedauerunt, in terra
 degentes angelicâ vitâ vixerunt, corpore vestigantes
 corporeas virtutes æmulatæ sunt, & post tantos la-
 bores pecuniarum cupiditatē non superauerunt: Scilicet
 tæ reuera & insensatæ: quapropter ne venia quide-
 dignæ sunt habitæ. Lapsus enim earum socordia fuit
 solius. quæ enim in tanta flamma fornacem potuerunt
 cupidinum extinguere, & ultra septa transire
 rant, & plura quæ iussæ erant præstiterant: nulla enim
 lex virginitatem præcipit, liberæ hoc voluntari au-
 ditorum relinquitur: post hæc omnia victæ sunt à
 pecunia: quo quid esse miserabilius potest, si pro-
 pter paululum argenti coronâ à capite proicias: Hæc
 dico non quo manus virginum dissoluam, neque quod virgi-
 nitatem extinguere velim, sed ne inutiliter currant,
 ne post plurimos sudores corona priuatæ & pudori
 re plenæ ex harena discedant. Bona res est virgini-
 tas, & maius quam pro naturæ viribus meritum: sed bo-
 na hæc res & magna & naturam superans, nisi beni-
 gnitatem habeat adiunctam, ne in vestibulum quide-
 dem thalami ingredi poterit. Atque hic mihi confide-
 ra benignitatis vim & eleemosynæ potentiam. Vir-
 ginitas sine eleemosyna ne in vestibulum quidem
 thalami perducere potuit, eleemosyna vero veluti
 ne virginitate alumnos suos cum magna laude in
 regnum ante conditum orbem præparatum manu de-
 ducit. Hæc siquidem quoniam largâ eleemosynam
 non exhibuerant, audiunt: Abite, non uoui uos. Illi
 uero qui sitientem potauerunt, & esurientem aluerunt

HABEN. AVTEM EVN. SPIRIT. 395
 runt Christum, quamuis virginitatem non proferret
 in medium, audiunt: Venite benedicti patris mei,
 possidete regnum paratum vobis ab exordio mundi. Et
 merito. Qui enim virginitatem seruat, & ieiunat, si
 hi ipsi utilis est: qui uero miseretur, communis est nau-
 fragorum portus: proximorum paupertatem subleuans,
 & alienis necessitatibus succurrens. Ceterum ex be-
 nefactis quæcumque ad aliorum utilitatem fiunt, ea potius
 summam laudem promereri solent. Et ut scias quod talia
 præcepta præ ceteris deo curæ fuerint, de ieiunio et
 virginitate differens regni cælorum meminit: ubi
 uero de eleemosyna & liberalitate, & ut nos miseri-
 cordes exhibeamus præcipit, longè amplius quam
 regnum cælorum præmium proponit: Ut fiat, in-
 quit, similes patris vestri, qui in cælis est. Illæ enim
 potissimum leges hominem similem deo reddunt,
 quatenus deo similem fieri hominem licet, quæ ad
 publicam utilitatem faciunt. Et hoc significans Chri-
 stus dicit: quia solem suum oriri facit super bonos ac
 malos, & pluit super iustos ac iniustos. Ita vos quo-
 que pro sua quisque virili facultatibus vestris in com-
 munem fratrum utilitatem utendo, imitamini eum
 qui bona sua proponit ex æquo omnibus. Ingens est
 virginitatis dignitas, quo magis plausibilem eam
 fieri cupio. Est enim dignitas virginitatis, non solum
 abstinere à nuptiis, verumetiam benignum esse, &
 fratrum amantem, & prouum ad commiserationem. Quæ
 enim est utilitas virginitatis cum crudelitate? quid
 lucet ex temperantia cum inhumanitate coniuncta? Non
 es capta corporum concupiscentia, sed capta es cu-
 piditate pecuniarum. non es admirata hominis faci-
 em, sed admirata es auri pulchritudinem. Maiorem
 aduersarium vicisti, sed minori & imbecilliori succu-
 buisti. Atque eo turpius victa es, ideo ne venia
 quidem digna es, videlicet quæ tantam vim susti-
 nuisti, & aduersus naturam reluctasti, ab avaritia
 uero expugnata es, quam & mancipia sæpenumero
 & barbari homines minimo negotio superare
 valuerunt. Hæc igitur omnia scientes dilecti, siue in
 coniugio

conjugio, siue in virginitate degentes, magna diligētia eleēmosynam exerceamus, quandoquidem nulla alia ratione licet ad regnum cœlorum peruenire. Nam si virginitas absq; eleēmosyna ad regnum non valuit perducere, quodnam aliud benefactum hoc efficere sine hac poterit, profecto nullum. Toto igitur animo, totisq; viribus oleum affundamus pedibus, idq; largiter ac indefinēter, vt hilare ac laetum lumen permaneat. Nec pauperem respicias accipientem, sed deum redditurum: non eum qui pauperem accipit, sed eum qui se tibi debitorem obligat. Nam ideo alius accipit, alius reddit, vt accipientis paupertas & calamitas ad misericordiam te flectat ac compassionem: diuitiæ verò reddituri, fideiubentes etiam cum auctario solutionem futuram, bene animo te esse faciant quod ad vsuram attinet, & ad largiorem eleēmosynam prolificent. Quis enim rogo centuplum recepturus, & de recipiendo securus, non omnia sua libens eroget? Ne igitur parcamus pecuniæ: imò verò parcamus pecuniæ. Nā qui facultatibus suis parcat, in pauperum manus eas deponit, in thesaurū sacrosanctū, quod nec latrones, nec sycophantæ, nec serui malefici, nec vllæ mortaliū insidiæ penetrare valeant. Quod si etiam his audire piget re ē bonis tuis nonnihil erogare, & neq; centuplum recipiendum, neq; pauperis calamitas, neque aliud quicquam flectere te potest, reputa quā multa peccaueris, ingredi in conscientiam delictorū. excute omnem actam vitam, accurate errata tua cognosce, & sis licet hominum omnium inhumanissimus, certē pauore peccatorum omni tempore compulsum, & remissionem propter eleēmosynam sperans, vel corpus tuum insuper impendes, necdum perire cupientes, nullis facultatibus parcimus, etiam si indusium diuendendum sit vt ab infirmitate illa liberemur: multo magis animæ infirmitatem & gravissimā peccatorum vulnera curaturi per eleēmosynam, cum summa alacritate eam exerceamus.

Atqui

Atqui quoties aegrotas, non statim numerata pecunia liberaris à morbo, sed sapenūmero & sectione opus est & vitione, & amaris pharmacis, & fame, & frigore, & aliis grauioribus mandatis. hic autem non sic, sed satis est dare nummos in manus pauperum, & statim absolueris ab omnibus peccatis, sine villo vel dolore vel labore. Medicus enim qui animā curat non opus habet vt te inuisat, non instrumentis artis, non ferro aut igne, sed solus nutus sufficit, ac mox omnia peccata ab anima auferuntur & euanescent. Nō vides monachos istos qui solitariā vitam amplectuntur, & in vertices montium secedunt, quam duram viuendi rationem perferant. etenim cinerem sibi substernentes, & saccum induentes, & furca corpus degrauentes, & in casa inclusi, assidue cum fame luctantur, in fletu viuunt & vigiliis intolerabilibus, vt partem aliquā peccatorū abluant. Tibi verò licet sine omni illo duro victu expedita hāc & facilem pietatis viam ingredi. Qualis enim rogo, labor est, his quæ adsunt frui, & quod superest in egenos insumere? Nā etiam si nulla merces esset proposita, etiam si non tā ampla retributio præfinita esset, an nō vel ipsa rei natura quantumuis inhumanis persuadere poterat, vt eo quod ipsis superest ad egenorum solamen vterentur? Nunc cū tantū coronarum, tantum retributionum, tanta peccatorū obliuio, per eleēmosynam paretur, quam rogo excusatione habebunt qui pecuniæ parcant, & animam suam in profundum peccatorum demergunt? Nam etiam si nihil aliud te moueat & excitet ad condolendum & ad dandam eleēmosynam, saltem reputa quā incertus sit vitæ finis, & cogita quod etiam si pauperibus non des, morte tamen superueniente vestras tuas res aliis es cessurus. Ergo dispensato diuitias tuas, & dum licet humanus esto. Extremam enim vesaniā fuerit, ea quibus vel inuitus aliis cessurus es, nolle indigentibus communicare vltro, idq; cum tanta bona ex hac benignitate tibi sint prouentura. Vt vestra, inquit, copia succurrat illorum inopia.

piæ. Quid est quod dicit: Maiora accipis quàm das. Das sensibilia, accipis intelligibilia & spiritualia. Das pecuniam, accipis remissionem peccatorum. Liberas pauperē a fame, ille te liberat ab ira diuina. Retributionis hoc genus est et negociationis quod maiorem ac vtiliorem redditum habet quàm sumptum, non solum remissionem peccatorū, verum et fiduciam erga deū, & regnum cœlorum, & bona illa quę neq; oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt. An non igitur absurdum, & negociatores nulli rei parant, idq; cum patria lere paribus permutare soleant; nobis vero cum nō corruptibilia & momentanea, sed incorruptibilia & sempiterna liceat pro nostris corruptibilibus ac momentaneis commutare, non eandem quàm illi diligentiam adhibemus. Non ita fratres, non ita nos salutem male consulamus, sed moti exemplo virginū, & eorum qui ducuntur in ignem paratum diabolo & angelis eius, eo quod non aluerint neq; potauerint Christum, retineamus sancti spiritus ignē per largam benignitatem & profusas eleemosynas, ne circa fidem naufragiū faciamus. Fides enim opus habet auxilio spiritus ac præsentiā, vt inconcussa permaneat: auxiliū autem hoc vitę puritate moribusq; probatis retineri apud nos solet. Quare si cupimus fidem radicatam habere, viuendi ratione pura nobis opus est, quę spiritum retineat, a quo tota fidei vim dependere constat. Impossibile enim est, impossibile profectō, si vitā impurā habeas, in fidē non vacillare. Certē qui de fato nugantur, & salutarem resurrectionem non credunt, ob malam conscientiam & mores deprauatos in hoc incredulitatis barathrum seipsos precipitauerūt. Et quemadmodū febrem laborantes, dum volunt aestuationē depellere, sæpe in frigidam sese proficiunt, & paulisper mitigato malo, grauiorem sibi ardorem accendunt: ita qui mala conscientia premuntur, & consolationem aliquam querunt, nec tamen volunt per penitentiam peccata ablucere, ad fati tyrannidem & re-

furrectionis confugiunt abnegationē: atq; hoc pacto dum se in hac vita frigidis rationibus paulisper consolantur, maiorem gehennę flammā sibi accendunt, quandoquidem securiores hic facti, postq; illuc deuenerint videbunt pro suis quęq; peccatis debita supplicia persolvere. Et vt hoc verū esse scias, qđ fidei robur mala opera vehementer impediat, audite quid Paulus dicat, ad Timotheum scribens. Vt milites inquit, egregiam militiam, habens fidē ac bonam conscientiam. Bona autē conscientia ex vitā & operibus bonis contingere solet. Quam quidam, inquit, repellentes, circa fidem naufragium fecerunt. Rursum alibi. Radix omnium malorum est auaritia, per cuius cupiditatem quidam a fide aberrauerunt. Vides quod tum illi propterea naufragiū fecerunt, tum isti ob hoc ipsum aberrauerunt: quoniam illi bonam conscientiam repulerunt, isti verō auaritię adhererunt. Quę quidem omnia cogitantes magnam curam habeamus vitę qđ optimē instituenda, vt duplex nobis merces contingat, vna ex operum retributione, altera ex fidei robore. Sicut enim se habet esca ad corpus, ita recta vitā ad fidē. Et sicut carnis nostrę natura sine alimento durare non potest, ita neq; fides sine bonis operibus. Fides enim sine operibus, mortua fides est. Vnum superius est dicendum. Quid est eundem? Non enim simpliciter dixit. Habentes spiritum fidei: sed quid? Habentes eundem spiritum fidei. Et volebam quidē enarrare hoc quoque, sed quoniam video multa sententiarum flumina ex nuda hac vocula prorumpentia, vereor ne multitudine eorum quę dicenda essent in vnam rem omnia, atq; ita hæc doctrina nimia prolixitate detrimenti aliquid acciperet. quapropter hic finem faciens sermoni, oro & obtestor, vt & quę audiuitis, de honeste viuendo, de fide, de virginitate, de benignitate, de eleemosyna, diligenter obseruetis: & hæc bene in memoria retinentes ad ea quę supersunt audienda præsto sitis. Sic enim nobis solidum erit ac inconcussum doctrinę nostrę ædificiū,

si prioribus in mente vestra bene fundatis ea quae se
quantur superstruxerimus. Deus autem qui nobis
dedit hanc dicere, & vobis cum alacritate audire, dis
gnos nos faciat ut & per opera fructum aliquem pro
feramus, gratia, &c.

*EIVSDEM DE EISDEM VERBIS, ET AD
uersus Manichaeos & omnes qui vetus testamen
tum calumniantur, & à nouo separare conantur,
& de eleemosyna.*

Apostolici vobis sermonis expositionem de
beo iam diu, sed hoc debitum vos fortassis
estis obliti ob temporis longitudinem, ego vero
non sum oblitis ob meum erga vos affectum.
Sic se habet charitas, vigilans est ac sollicita: nec ali
quos solum amatores in animo circumferunt, sed &
quicquid duros se promiserunt, magis meminerunt
quod ipsi qui promissa sunt recepturi. Eodem modo ma
ter amantissima postquam mensuram reliquias pueris suis re
posuit, etiamsi illi forte obliuiscatur, ipsa tamen me
minit: easque diligenter asseruatas depromit, & famu
licos eis pascit. Quod si matres erga liberos tam indul
gentes sunt, tanto maiori cura et studio vestra charitas
nobis est prosequenda, quanto maior vis est spiritua
lis partus quam naturalis. Quamquam igitur fuit illa mensu
ra cuius reliquias vobis seruauimus? Verba enim Apo
stoli, ex quibus tunc non parum nutrimenti spiritua
lis perceperimus, quorum partem vestris mentibus indu
dimus, partem in hodiernum distulimus, ne multitudine
sermonum memoriam vestram obrueremus. Quae
nam igitur sunt illa verba? Habentes autem eundem spiritum
fidei, sicut scriptum est, Credidi, propter quod locu
tus sum: etiam nos credimus, quapropter & loqui
mur. De qua igitur fide sit sermo, utrum de ea per quam
patrantur prodigia de qua Christus dicit, si habeo
ritis fidem sicut granum sinapis, dicetis montem hinc
Migra, & migrabit: an de ea quae cognitionem in nobis
bis gignit, iuxta quam omnes sumus fideles. cum quae
de causa spiritus fidei sit dictus, & quamquam sit haec
des: haec omnia pro viribus apud vestram doctrinam

charitatem, atque interim etiam de eleemosyna verba
fecimus. Cum vero superesset disquirendum, quam
obrem dictum sit, eundem spiritum fidei, & praeter mul
titudine eorum quae iam dixeram non daretur etiam
haec verba diligenter enarrare, ideo in praesentem diem
ea reposuimus, & nunc illud debitum vobis reprae
sentaturi venimus. Cur igitur dixit Eundem? Ma
gnam cognationem noui testamenti & veteris vult
ostendere: ideo Prophetarum etiam verba subiungit: Sicut
scriptum est, Credidi, propter quod locutus sum. Hoc
autem iam dudum & ante multas aetates David di
xerat: quod nunc Paulus adduxit, indicans quod ea
eundem spiritus gratia, & tunc in illo, et nunc in nobis,
fidei vim radicauit. Idem, inquit, est fidei spiritus,
qui in illo locutus est, & in nobis operatus. Vbi
nunc sunt qui vetus testamentum criminantur, qui
corpus scripturae dilacerant, qui alium nouum, alium
veteri testamento deum attribuunt? Audiatur Paulum
impia ora obturantem, impugnatrices dei linguas
cohibentem, ostendentem eundem esse spiritum tam
nouum quam veteris testamenti. Nam & ipsa nomina ma
gnam nobis testamentorum consonantiam signifi
cant. Nouum enim ad differentiam veteris dicitur,
& vetus ad differentiam noui, sicut & Paulus inquit:
dicendo nouum, antiquauit illam priorem. Nisi ve
ro eiusdem essent domini, neque haec noua, neque illa
vetus appellari posset. itaque hoc ipsum nomen dis
crimen cognationem utriusque indicat: & differen
tia haec non est in eorum essentia, sed in mutatione
temporum. Solo enim tempore nouum à veteri dis
tat. ceterum temporis differentia nullam dominij neque
mutationem affert neque diminutionem: id quod &
Christus indicauit dicens: Propterea dico vobis:
omnis scribe eruditus in regno caelorum similis est
homini patri familias, qui depromit de thesauro suo
noua & vetera. Vides diuersas quidem possessiones
nes, idem verò dominium. Quemadmodum igitur
ille potest depromere noua & vetera, cum sit vnus
& idem pater familias: ita hic quoque nihil vetat eius

dem esse dei tum nouū tum vetus testamentū. hoc ipsum enim maximē indicat eius diuitias & abundantiam, quod nō solum noua possideat, verum etiā in veteribus abundantiam prae se ferat. Itaque differunt tantū inter se testamenta, at non pugnant, neque sunt contraria. Vetus enim ex nouo fit vetus. Hoc autem nō pugnat est, neque contrarietatis, sed differentiae tantummodo. Ego autē addo, quod etiamsi contrariae essent leges veteris legibus noui, asseuerarem ne sic quidem alium deum fuisse superinducendum. Si enim eodem tempore, eisdem hominibus, in eisdem rebus veterantibus, eadem munia obeuntibus, contrarias leges statuisset, rationem fortassis aliquam habere potuisset commentum ipsorum. Quod si aliis illae, aliis haec scriptae sunt, alio tempore illis, alio his, aliter se habentibus illis hominibus, aliter his, quid necesse est propter legum differentiam duos contrarios legisatores inducere? Equidem nullam necessitatē video, ipsi proferant, si habent quod dicant: sed nihil habere possunt. Namque & medicus saepenumero mulea facit, sed non contraria ratione, imō eadem & conueniente. Saepē enim vrit & non vrit, secāt & nō fecat vnum & idem corpus: nunc amara, nunc dulcia pharmaca ad bibendum offert: & facit quidem contraria, sed ratione simili atque eadem. Vnum enim finem spectat, nimirum aegri sanitatem. An non igitur absurdum est, medicum quidem non inculcare, quod multa contraria faciat circa vnius corporis naturam, Deum autem criminari quod diuerso tempore, diuersis hominibus, diuersa mandata dederit. Demonstratum est igitur quod non erat inculcandus, etiamsi leges inter se fuissent contrariae. Vt autem sciamus non esse contrarias, sed diuersas tantū, age ipsas leges in medium producamus. Audiuitis inquit, quod dictum sit antiquis, Non occides. Haec lex est vetus, videamus nunc nouam. Ego autem dico vobis, quicumque irascitur fratri suo temere, obnoxius est gehennae incendio. Haecne sunt mortuorum contraria mandata? Et quis hoc diceret mortuum

hum, modo rationis compos? Si enim priore vetante occidere, posterior iuberet, fortasse aliquis in his verbis antinomiam esse diceret: Nunc cum illa iubente non occidere, haec iubet ne irasci quidem, augetur prius mandatum, non adfertur contrarium. Illa enim fructum malitiae refecat, videlicet eadem. Haec verō etiam radicem ipsam euellit, nimirum iracundiam. Illa riuum tollit vitii, Haec fontem ipsum exsiccat. Fons enim & radix cordis est furor & iracundia. Illa lex naturam nostram posteriori paratiores reddidit: Haec superueniens quod reliquū erat suppleuit. Quoniam haec est contrarietas, dum vna finem malorum, altera verō etiam principium extirpat? Illa manum puram facit à sanguine, Haec mentem etiam seruat à mala cogitatione. Haec autem concinnentium sunt legum, non pugnantium sicut veritatis inimici adstruere conantur, non animaduertentes quanta hinc segnitiae ac negligentiae nascatur occasio his qui noui testamenti deum substituant: quae quidem blasphemia in caput illorum vertat, qui nobis hac de re verba faciendi necessitatem imponunt, importune se nostris negotiis ingerentes. Quae autem dico, sic vobis clariora faciam. Lactis alimento adsimilis est veteris Testamenti educatio, solido verō cibo noui Testamenti philosophia. At nemo ante lactis alimoniam solidum cibum adhibet: quod quidem noui testamenti Deus fecit, si non idem est qui etiam vetus prodidit. Prius enim quam lacte nutrirer, hoc est legis disciplina, ad solidum nos cibum adduxit. Non huius autem solum, sed maioris etiam criminis eum reum faciunt, quandoquidem post quinquies mille deorum annos, aut plures, prouidentiam nostri generis suscepit. Si enim non idem erat qui per prophetas & patriarchas & iustos homines res nostras dispensabat, sed alter quispiam ab hoc alius, sero admodum & tarde videbitur nostri prouidentiam aggressus, quasi per anteaكتورum poenitentiam ad se reuersus: quod quidem tantum abest à Deo, ut

nec in vnum quemuis ē vulgo hominam cōperat, tanto tempore tam multis perire permissis, in exitu mis demum seculis ad paucorum quorundam prouidentiam ac curam accedere. Vidēsne quantis blaphemiis deum faciant obnoxium isti, qui alium noui testamenti legumlatorem dicunt, alium veteris quæ sanē omnes euanescent, si vnum vtriusq; testamenti assentiamur esse deum. Sic enim apparebit ordine & bona ratione res nostras dispenset, tunc quidem per legem, nunc autem per gratiam: & non recens neq; nuper, sed iam inde ab initio & a prima vsq; die nostra omnia gubernet. Quo autem magis eorum ora obstruamus, age iam testimonia tū prophetarum, tum apostolorum adducamus, clamantem quod vnus est vtriusque testamenti legislator. Procedat igitur Hieremias ille in vtero sanctificatus, & probet hoc manifeste, vntū esse eundemq; vntū tum noui testamenti, tum veteris. Quid igitur is dicit, ex persona legislatoris clamans? Testabor vobis testamentū nouū, nō sicut testamentū quod testatus sum patribus vestris. Itaq; qui nouum testamentum dedit, idem est deus qui olim vetus etiam illud dederat. Hic sanē Pauli quoq; Samosatensis sceleratoribus ora sunt occusa, qui negant ante secula filium se vngentum dei. Si enim ante Mariæ partū, & ante quam in carne se videndum præberet, non erat, quomodo legem ferebat cum non esset? Quomodo autem dicebat: Testabor vobis testamentum nouū, nō sicut testamentū quod testatus sum patribus vestris? quomodo enim testamentum dabat patribus eorum cum nondum esset? vt illi quidem affirmant. Sed contra Iudeos quidem, eodemq; morbo laborantes Paulianos, idoneum est quod opponatur prophætæ huius testimonium. Vt autem etiam Manichæorum ora cohibeamus, ex nouo testamento adducamus testimonium, quandoquidem vetus non pendunt: imō vero etiam nouum, cui quamuis honorem habere videri velint, nō minorē tamen hunc illi alteri iniuriā inferūt. vno quidē modo quā

dum illam conuellunt, huius quoque autoritatē laesant. Nō parum enim veritatem eius illustrat veteris testamenti prophetarum præconia, quos isti auersando non intelligunt non minore apostolos q̄ prophetas contumelia se afficere: vnam inquam, nouo testamento iniuriā faciunt istam. Alio verō modo iterum, quod bonā ex eo partē refecant, attamen tanta est eorum quæ in illo continenter vis, vt vel ex ipsis reliquiis facile maleficium istorum deprehendatur. Refecta enim membra clamant, & pristinum cum suis membris consensum indefinenter requirunt. Quomodo igitur demonstrabimus veteris & noui testamenti vnum esse legislatorē? Ex ipsis apostolicis verbis, quæ in suis codicibus reliqua esse voluerunt: quæ tamen si prima fronte videantur veritas illud accusare, nō mediocriter tamen id commendant, & diuinis oraculis cœlitus proditum esse indicant. Et hoc sancti spiritus sapientia factū est, vt accusatores legis allecī prima facie verborum, imprudentes & inuiti adscriptam eius defensionē receperint: quam si vellent ad verum excutere, haberēt sermonem quem sequerentur: quod si in incredulitate permanerent, nullā sibi in posterum veniæ spēs reliquam facerent: vt qui etiā illis quæ aliās recipere videntur, fidē in ipsorum perniciē abrogarent. Vbi igitur nouū testamentū suū ac veterū legū eundem autorem esse testatur? Et alibi quidem nō vno loco: nos tamen data opera eā textus partē adducemus, quæ vel in Manichæorū codicibus hætenus mansit incolumis. Quænam hæc? Dicite mihi, inquit, qui sub lege vultis esse, legem non auditis? quod Abraham duos filios habuit: vnum ex ancilla, alterum ē libera. Audierunt hæretici vnum habuisse ex ancilla, & confirmationem accurrerunt. rati enim his verbis legis accusationem contineri, excerpta ē reliquo contextu, tanquam pro se facientia retinent. Age igitur ex hoc ipso loco ostendamus eundem esse legislatorē. Abraham duos filios habuit, vnum ex ancilla, alterum ex libera: hæc autem sunt, inquit, per allegoriā dicta.

406 IN DICTVM APOSTOLI

dicta. Quid est per allegoriam dicta? Figura eorum quæ sub gratia gererentur erant quæcunque sub lege fiebant. Sicut enim illic duæ mulieres. ita hic duo testamenta. Primum in hoc apparet cognatio noui cum veteri, quod illa horum figuræ erant. Figura enim veritati non contraria est, sed cognata. Quod si veteris illius deus noui huius deo cōtrarius esset, haudquaquā per illas mulieres noui præcellentiam præfigurasset. Quod si ille præfigurauit, par erat Paulum non abuti hac figura. Sin autem dicant, quod ad Iudaicam infirmitatem se demittēs hoc faciebat, oportebat eum etiam Græcis prædicantem figuræ Græcorum adducere, & rerū apud Græcos gestarū historias commemorare. Sed hoc nusquam fecit, & meritō. Illa enim nihil cum veritate cōmune habebant, hæc autem dei leges erant, & oracula. Quapropter magna cognatio veteribus illis cū nouo testamento intercedit. Primum igitur argumentum hoc est, vetus testamentum modis omnibus cum nouo consonare. secundum autem illo non minus, ex ipsa historia. Quemadmodum enim tunc duæ mulieres erant vnius viri: ita nunc duo testamenta. vnius legislatoris. Si enim alius esset noui, alius veteris, seruacaneum erat hanc historiā adducere. Neque enim alium habebat Sara, alium Agar, sed vtræque vni & eundem. Itaque dicendo, hæc enim sunt duo testamenta, nihil aliud dicit q̄ quod eundem habet legistatorem, sicut ille vnum virum Abraham. Sed altera quidem erat serua, altera verō libera. Quid tum? hæcenus enim quærebatur, an vnus vtriusque sit legislator. Recipiant igitur prius hoc, ac tum deum ad illud alterum eis respondebimus. Si enim eos hoc vt admittant, ac nobis assentiant, coegeris, vniuersum illorū dogma corruct. Comperito enim etiam veteris testamenti eundem legistatorem esse, sicut reuera est, finem habebit omnis illorum ac nostra controuersia. Attamen ne vel hinc turbemini, aduertamus diligenter hæc verba. non enim quidē in vna quidē serua, vna verō libera: sed, vna quidē in serua

HABEN. AVTEM EVNDEM SPI. 407

seruitutem gignens. nec statim serua est, quæ in seruitutem gignit: & hoc ipsum ad seruitutem natum esse, non parentis est crimen, sed paruulorum qui nascuntur. quoniam enim sua malitia seipsos libertate priuauerunt, & à iure ingenuitatis exciderunt, non secus quā malæ frugis mancipia tractauit eos Deus, terrore cōtinuo pœnisiq; ac minis castigās. quin & hodie multi patres liberos suos non vt filios, sed vt seruos, metu coercent: quæ culpa non parentum est, sed filiorum, qui causa fuerunt parentibus vt seruilem in modum ab eis educarentur. Eundem ad modum etiā Deus eius temporis populum terroribus ac minis erudiebat. nō aliter quā nullius filii seruum, nec tamen hæc Dei culpa fuit, aut legis, sed Iudæorū respuentium frenum, & durioribus lupatis opus habentium. Siquidem in ipso veteri testamento multos reperire licet, qui non ad eandem sunt tractati disciplinā, vt Abel, Noë, Abraham, Isaac, Iacob, Ioseph, Moses, Elias, Elissæus, & omnes qui noui testamenti instituta sunt æmulati. Non enim terrore ac pœnis, nec minis ac mulctis, sed amore dei & seruenti erga illum affectione tales sunt redacti quales fuerunt. non enim opus habebant mandatis, neque præscriptis & legibus, vt virtutē sectarentur ac vitia fugerent: sed vt ingenui & liberales ingenio filii, agnoscentes suā conditionem, absque metu villo aut castigatione in virtutis castra se contulerunt. reliquum verō vulgus Iudæorum quoniam ad malitiam defecerant, legis freno necessario coercendi fuerunt. Ideoque posteaquam vitulum sinxerunt, & sculptile adorauerunt, tum denum audierunt, Dominus Deus tuus Dominus vnus est. Posteaquā cædes patrauerūt & vxores proximi stuprauerunt, tunc audiuerunt, Non occides, non committes adulterium: & simili modo reliqua omnia. Itaque nō est vituperiū legis quod punit & mulctat, & sicut nequam seruos emendat ac castigat, sed præconium insigne, nec vulgaris laus, quod eos qui ad extremam malitiam prolapsi fuerant, potuit

austeritate sua liberare à vitiis, mollireq; & obsequantes facere, ac venturae gratiae præparare, atq; ad nouam hanc modeste ac moderate viuendi rationem ceu viam quandam sternere. Idem enim spiritus tum in veteri testamento tum in nouo dispensabat omnia, licet diuerso modo. Hoc est cur Paulus dicit: Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est, Credidi propter quod locutus sum. Nec solum propter hoc dixit eundem spiritum, sed & ob aliam non leuiorem causam: quam volebam quidem nunc afferre, sed veritus ne pluribus grauati iam dictorum obliuiscamini, in aliam diem vobis eum sermonem seruabo: interim hortatus vt præsentem totum in memoriam recondatis, atq; diligenter retineatis, vtq; virtutes Christianas cum dogmatum puritate coniungatis, vt sic fiat integer homo dei, ad omne opus bonum præparatus: quandoquidem nihil nobis profuerit recte sentire, si vita interim fuerit malis moribus viciata: quemadmodum contra nihil prodest vita incorrupta nisi accedat fidei quæque sinceritas. Vt igitur integram vtilitatem consequamur, vtrinque nobis prouideamus, fructus etiam generosos proferentes, & cum primis eleemosynam, de qua etiam nuper ad vos verba feci, magna cum largitate atq; alacritate illam exercetes. Qui enim parce seminat, ait scriptura, parce & metet: & qui seminatur cum benedictione, cum benedictione & metet. Quid est cum benedictione? cum magna largitate. Hic quidem in rebus secularibus tam melsis quam sementis eundem est seminum. nam qui triticum hordeum spargit, aut aliquid simile, melsis tempore id ipsum genus est messurus. ac in eleemosyna non idem vltu venit: sed spargis argentum, & collisgis fiduciam erga deum: das pecuniâ, & accipis remissionem peccatorum: præbes panem ac vestem, & pro his regnum coelorum tibi paratur, bonagratia infinita, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt: & quod est omnium bonorum summa, similis efficeris deo, quatenus ille

homini est possibile. Nam cum de eleemosyna & benignitate differuisset Christus, subiunxit: vt efficiamini similes patri vestro coelesti, quia solem suum oriri iubet super malos ac bonos, & pluit super iustos ac iniustos. Tu non potes oriri iubere solem, neq; imbres immittere, neq; beneficus esse in orbem terrarum tam longè lateq; patentem? Vtere facultatibus tuis ad beneficentiâ, & factus es similis ei qui solem suum oriri iubet, in quantum hominem Deo similem fieri licet. Animaduertite diligenter quæ dicuntur super malos ac bonos, inquit. Ergo tu quoq; quoties eleemosynam facis, ne vitâ examines, neq; morum rationem reposcas. Eleemosyna enim, hoc est miseria ideo dicitur, vt etiam indignis præbeamus. qui enim miseratur, non recte viuentem sed peccantem miseratur. nam qui recte viuit laude est dignus & corona, qui vero peccat, venia & misericordia. Quapropter hac quoq; parte deum imitabimur, si etiam malis benignitatem nostram non subducamus. Considera enim quam multi orbem terrarum habitent blasphemæ, scelerati, præstigiatores, omnibus vitis referti, atramentum hos quoq; per singulos dies enutrit Deus, docens nos vt vniuersos homines beneficentia complectamur. Nos verò omnia contrarium modo facimus. non solum enim malos & improbos homines auersamur, verum etiam cum sanus quispiam nos accedit, aut propter bonitatem, aut propter libertatem, forte etiam propter pigrum, vt & hoc addam, in paupertate viuens, probra, contumelias, & innumera in eum iaculati dicta, vacuis ipsum manibus remittimus. Hoccine iussus es o homo, obiurgare tantum ac increpare egenos? Miserari ac subleuare pauperem eorum iussit Deus, non rationem reposcere ac conuiciari. Sed vis illius mores corrigere, & hominem inertem à segnitie sua reuocatum ad opus aliquod applicare. Da prius, ac tunc demum increpa, vt non crudelitatis suspectus fias, sed benigne laudem reportes. Eum enim qui nihil dans tantum approbat, auersatur pauper, & inique fert,

ac ne aspicere quidē sustinet. & merito. Putat enim non quod bene sibi velit, sed quod dare nolit, obiurgatorem eum esse: ita ut reuera est, qui verò postea dedit obiurgat, facit ut libenti animo obiurgatio sua recipiatur: eo quod non propter inhumanitatem, sed propter benevolentiam increpationem adhibere videatur. Sic etiam Paulus fecit. Cum enim dixisset Qui non vult operari, ne edat: adiungit exhortationem dicens: Vos autem bonum facientes ne deficiatis. Atqui hæc præcepta contraria esse videntur. Si enim otiosos non oportet cibum capere, quomodo iubes bene talibus facere. Sed non sunt contraria: abluunt. Ideo enim hoc dixi, inquit: Qui non vult operari ne edat, non ut eos qui alioqui largituri erant, auerterem a danda eleemosyna, sed ut in otio viuentes a legumicie sua reuocarem. Itaque cum dicit, ne edat, illos excitat ad laborem, conminatione hac terretos. cum verò dicit, bonum facientes ne deficiatis, hos excitat ad beneficentiam, utili exhortatione impulsos. ne enim retraherent manus audito qua illi conminatione feriantur, ad beneficentiam his verbis illos prouocat: Bonum faciendo ne deficiatis. Itaque etiam si otioso des, bonum fecisti. Idem agit & in sequenti contextu. Cum enim dixisset: Siquis non audit sermones nostros, hunc per epistolam indicate, & ne commisceamini illi: atque hoc modo hominem eiecisset ex ecclesia, rursus alio modo eum reconciliat, rediens in gratia cum eis a quibus eiecetus fuerat. quapropter hæc verba subdit. non ut inimicum existimate, sed ut fratrem. Quemadmodum igitur cum dixisset, si quis non vult laborare ne edat, illos certe qui possunt, curam eorum habere iussit: ita etiam hic posteaquam dixit, ne commisceamini illi, non alienauit ab eius cura auditores, sed iubet ut diligenter eum suscipiant, dicens: non ut inimicum existimate, sed ut fratrem. reliquisti eius consuetudinem, sed ne relinuas de eo sollicitudinem. exclusisti eum a consuetudine, ne excludas a charitate. etenim hoc ipsum a seculo charitatis mandauit, ut hac separatione factus melior

maius ad reliquum corpus reuerteretur. quadoquidem etiam patres domo sua filios expellunt, non ut perpetuo foris maneant, sed ut hac castigatione modestiores facti, domum postliminio reuertantur. atque hæc sufficiant ad illos qui pigritiam aliis obicere solent. Verum quoniam multi alia habent verba quibus se excusent, plena crudelitatis ac inhumanitatis, necesse est ut illa quoque redarguam, non ut excusationem eis adimam, sed ut persuadeam omnes sua vana & inutili, ad veram & apud Christi tribum profuturam defensionem operibus ipsis exerceri. Quæ est igitur illa vulgarium hominum frigida ac inutilis defensio. Alendi sunt, inquit, liberi, ei familiaris gerenda est cura. Vxorem alo, necessarios sumptus multos sustineo. quamobrem non suppetit unde obuios subleuare possim. Quid ais? filios alis, & ideo non est unde venientes ad te subleues? Imò propter hoc ipsum subleuandi sunt egeni, ut exigua pecunia dominum qui eos tibi dedit propicius, ut etiam post mortem tuam patronum illis relinquant, ut eis magnum fauorem coelitus concilies, & ex illa pecunia sumptus Deo gratos faciens. An non vides quod multi homines præpotentes ac opulentos, nihil alioqui ad suum genus attinentes, testamento sæpe inseruerunt, & liberis suis cohæredes fecerunt? nihil ob aliud quam ut securitatem filiis modica pecunia parenti: idque cum incertum esset, quoniam affectu filios illos cohæredes essent persecuturi. Tu verò cum scias humanitatem, bonitatem, & æquitatem tui domini, expectem eum tui testamenti facies? non facies eum cohæredem liberorum tuorum? Hoccine est amantissimi patris officium? Nam si prolis tuæ curam geris, relinque illis chartulam scriptam, in qua Deum debitorem habes. hæc maxima hæreditas, hoc decus est, hæc securitas. Induc eum in terrenam hæreditatem, ut te vnâ cum tuis liberis in cœlestem illam hæreditatem inducat. hic hæres nobilis est, humanus, bonus, potens, diues, quare nihil est cur

eius societatem suspectā habeas. Ideo etiam seminis vocatur eleemosyna, quia res hæc non tam sumptus est quam redditus. Tu autem quando seminandum est nō magni facis quod euacuas fructuum vterum promptuaria, sed ad messis futuræ fructū spectas, idque cum euentum nescias. nam et rubigo, & calamitas, & locusta, & aeris intemperies, quandoque spes nostras frustratur. cum verò in cælum est semini iaciendum, vbi nullæ sunt tempestates, nullæ insidie, nulla læsio, tergiversaris ac procrastinas? Et quā speras veniam, qui in terram seminādo confideret & alacriter id facis: cum verò in manum dei seminandum est, cessas & negligis? Nam si terra reddit quod sibi est creditū, multo magis dei manus, quæcunque acceperit, magno cum scōnore est redditura. Hæc igitur scientes non respiciamus sumptū quando eleemosynam facimus, sed eum qui inde speratur proventus: imò etiam præsens lucrum. non solum enim in regno cœlorum hospitium præparat, sed in præsentī etiā vita securitatem adfert & abundantiam. Quis hæc pollicetur? Ipse qui præstare potest dominus. Dicit enim: qui sua pauperibus largitur, centuplum accipiet in hoc seculo, & vitæ æternæ hæreditatem habebit. Vides retributionem in vtraque vita cum magno scōnore recipiendam? Ne igitur cessemus, neque procrastinemus, sed per singulos dies eleemosynæ fructum percipiamus, ut & in præsentī seculo rebus secundis fruamur, & futuram vitam consequamur: quæ nobis omnibus contingat gratia & benignitate, &c.

EIVSDEM DE EISDEM VERBIS, ET QUAE
de causis rebus bonis omnes ex æquo fruuntur,
& de eleemosyna.

Cum priore conuentu, & qui illum præcesserat, vnum Apostoli dictum suscepimus exponendum, in eius enarratione totum sermonem consumpsimus, & hodie quoque in eodem versari proposuimus. hoc autem data opera facimus, ad vestram vtilitatem, non ad nostram

ostentationem non enim ut fecundum me & multisium ostendam, sed ut Pauli sapientiam vobis aperiam, tum vestram alacritatem excitem, ad hunc modum eundem verso sermonem. nam & illius intelligentiæ profunditas magis elucebit, si ex vno dicto tāta nobis sententiarum fluentia proferat: & vos cognito quod ex vno Apostoli verbo ineffabiles sapientiæ diuitias depromere liceat, non oscitanter percurreris eius epistolas, sed hac spe inducti singulas earum sententias exquisita cura ac diligentia perscrutabimini. Si enim vnum dictum triduo nobis disserendi materiam præbuit, quantum putatis thesaurum nobis profunderet vna quæpiam pars diligentius tractata ac considerata: ne igitur delassemur, prius quàm totum quod superest decerpserimus. Si enim metallorum aurum fossiles, licet quantumvis diuitiarum inde exhaurerint, nō prius tamen inde abfistunt quàm totum aurum auferat, multo maiorem nos alacritatem ac diligentiam in perscrutandis diuinis eloquiis adhibere conuenit. Nam & nos aurum effodimus, nō sensibile, sed spirituale. nō enim in metallis terræ, sed in spiritus metallis operamur. Paulinæ enim epistolæ metalla sunt spiritus & fontes: metalla quidem quia quouis auro preciosiores nobis præbent diuitias: fontes verò quia nunquam deficiunt, sed quantumlibet exhauris, tantundem ac multo amplius rursum affluit. & hoc euidenter declarare potest totum tempus quod præterijt. siquidem ex quo Paulus vixit quingenti iam elapsi sunt anni, totūque hoc tempore multi tum commetatores, tum doctores ac interpretes, multa sæpe inde exhaurerunt, nec tamen repositas inibi diuitias exinanire valuerunt. non est enim sensibilis hic thesaurus, & idcirco non consumitur à multis effodientium manibus, sed augetur & multiplicatur. Et quid dico de illis qui ante nos fuerunt? quàm multi post nos dicturi sunt, ac rursus post illos alij, nec tamen deficiet fontis in modū scatentes diuitiæ, neque metallorum hoc genus exhaurietur. Spirituale enim est, & suapte

te natura nunquam omnino absumi potest. Quod est igitur illud dictum apostolicum? Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est, Credidi, quapropter locutus sum. Nuper igitur quæsiuimus qua nam de causa dixerit, eundem spiritum fidei, & vnā hactenus causam attulimus. erat autem hæc: vt ostenderet consonantiam veteris ac noui testamenti. Cum enim inuenitur idem fidei spiritus & Dauidis lingua mouisse, dicentem: Credidi propter quod locutus sum, & in Pauli anima operatus esse, satis apparet magnam esse prophetarum cum apostolis cognitionem, atq; ita necessario sequitur magnam esse veteris & noui testamenti consonantiam. Sed ne iterum eadem repetentes molesti vobis simus, age & alteram causam proferamus, quam dixit Eundem. iam tum enim alteram huius dicti causam promiseramus. Sed opus est vt excitemini: profundus enim est sensus quem charitati vestra sum dicturus, & perspicaci anima opus habet, ingenioq; peracuto. quapropter obtestor vt summa attentione quæ dicenda sunt auscultetis. vestrum est lucrum, noster verò labor, sed gratuitum spiritus sancti donum, quo reuelate secreta neque qui dicit, neque qui audit defatigatur. reuelationem enim magna facilitas sequitur. Attendamus igitur cum diligentia: licet enim maiorem partem auribus prosequamini, si vel minimū dormitaueritis, interruptio semel contextu totum ignorabit. Et quemadmodum his qui viam ignorant, & ductore opus habent, diu licet illum secuti, si per negligentiam vel paululum ex oculis eum amittant, nihil prodest hactenus secutos esse, sed consistunt ignari quam sit progrediendum: ita etiam qui dicentem prosequuntur animo, etiamsi attente doctrinam eius hauserint, si paulisper tantū oscitanter audiant, toto intellectu amisso nō possunt amplius ad intellectus finem peruenire. ne igitur idem vobis accidat, omnibus quæ dicturi sumus pari tenore intendite, donec ad finem perueniamus. Dicturi igitur qua de causa dicat, Habentes

bentes autem eundem spiritum fidei, volens ostendere eandē esse vtriusq; testamenti fidem omnium bonorum matrem, paulo altius sermonem repetamus. Sic enim nobis causa euidentius apparebit. Quenā igitur est hæc causa? Magnū bellum circumsteterat fideles dum hæc dicebantur, bellum in quā graue & absq; vllis induciis. nam & ciuitates integræ & populi vndiq; in eos insurrexerāt, & tyrāni oēs insidia bantur, & reges cōtra eos armabātur, et arma mouebantur, & gladii acuebantur, & exercitus adornabantur, et omnia genera poenarum ac suppliciorum excogitabātur. inde facultatum rapinæ & confiscationes, & carceres ac mortes quotidianæ, tormēta, vincula, ignis, ferrum, bestiae, patibula, rotæ, barathra præcipitia, & quicquid in perniciem fidelium excogitari poterat. ac ne intra hos quidem fines bellū se continuit. nō solū enim ab inimicis excitabatur, sed ipsa etiam natura cōtra seipsam iritabatur. etenim liberis insidiabantur patres, & filiae parentes exosas habebāt, & amici amicos auersabantur, et in cognitiones ac familias bellum hoc latenter sese insinuat: magnusq; tumultus erat per vniuersum orbem habitabilem. Et sicut naui vndis insurgentibus, nubibus concurrentibus, elisis tonitribus, caligine vndiq; nautas cingente, mari furente, beluis saeuientibus, piratis oppugnātib; ipsis vectoribus inter se dissidentibus, haudquaquā euadere potest, nisi coelestis dextera magna illa ac potens discusso periculo & sedata tempestate in tranquillitatē reducat nauigantes: ita etiam tunc inter initia predicationis accidit. nō solū enim externa tempestate pulsabatur, sed intus etiam plerumq; seditione laborabāt. Quis hoc dicit? Paulus ipse sic scribens: Foris pugnae, intus timores. Et quod hoc verum sit, quodq; doctores patenter ac discipuli innumeris septi fuerint malis, & per oēs ex equo bellum hoc fuerit grassatū, eundem Paulū iterū testem adduco. Vestre autē partes sunt meminisse omnium horum quæ dico, vt cognitis periculis ac tentationibus omnibusq; aduersitatibus quas

quas eius temporis fideles perferebant, tanto maior
res gratias agatis deo, qui omnibus illis calamitatis
bus finem imposuit, & ab eruncato bello, tranquilla
lissimam pacem nobis confecit: ut nemo vel socoru
diæ poenam effugiat, vel ob vitam recte actam ex
tollatur. Neque enim perinde est si vndiquaque im
pugnatus & innumeris aduersitatibus obrutus ge
nerose subsistas, ac si in portu nunc sedes, & in sum
ma securitate eundem animū præ te feras. Illorum
enim conditio nihilo melior erat quàm eorum qui
turbato mari iactantur: nos verò securius agimus
qui in portum deuecti incolumes iam per ocium se
reficiunt. quapropter neque propter bonam viuendi
di rationem extollamur, neque temptationibus cedamus,
neque securitate ecclesiæ nostram ad segnitatem
abutamur, quin potius sobrii simus ac vigilemus.
Nam nobis quoque est lucta aduersus innatas concu
piscencias. non insurgunt contra nos homines, sed
insurgunt carnales voluptates. non impugnant nos
reges atque tyranni, sed impugnat ira, vanæ gloriæ
cupido, inuidia, æmulatio, atque id genus alii affectus
innumeri. Quando igitur illas tentationes euasimus,
nec vel ab his vincamur operam demus.
Ideo enim vobis in memoriam reuocaui illius temporis
calamitates, ut nunc & qui affligitur, idoneam
inde consequatur consolationem, & qui in securitate
agit, in vicem illarum conflictationum acre contra
absurdas cogitationes certamen suscipiat. pro
pter nostram enim admonitionem & consolationem
ac tolerantiam illa omnia sunt scripta: quæ quidem
necesse habemus nunc apud vos eloqui, & docere
quantis aduersitatibus eius temporis fideles obfessi
fuerint, non doctores solum, verumetiam discipuli.
Audi igitur quid dicat Paulus ad Hebræos scribens.
Memores estote priorum dierum, in quibus illum
nati multum certamen afflictionum sustinuerunt.
Non enim ad breue tempus, sed mox ab ipso exordio
predicationis & doctrinæ insurrexerunt aduersarij
eos tentationes, & mox à suscepto baptismo pe
riculis

riculis erant obnoxii. At quomodo audi. Probris &
afflictionibus velut in theatro expositi. Omnes enim
despuebant eos, contumeliis affliciebant, deridebant,
vituperabant, fatuos vocabant ac insensatos, quod
deserta patria viuendi formula, noua placita susce
pissent. Quæ quidem non parum valent ad commo
uendam animam, nisi fides profunde sit radicata. Nihil
enim æque animam mordet ac improprium, nihil
æque tabefacit mentem ac dictoria & conuicia. nam
multi viri per conuicia sunt sæpe subuersi. Hæc au
tem loquor nunc, ut cum fiducia fidem teneamus. Si
enim illi totius orbis conuicio non sunt subuersi,
multo magis nostra ætate fides magna confidentia
retinenda est, quando totus orbis ad nostras partes
defecit. Quod autem illi non intra calumnias tantum
& opprobria conuiciarum rabiem suam continuerint,
audi quæ sequuntur. nam & direptionem, inquit, sa
cultatum vestrarum cum gaudio pertulistis. Vides
quod & bona eorum confiscabantur olim, & omni
bus præda erant expositi qui eos lædere cupiebant.
Atque hæc quidem ad Hebræos scribit. De Thessalo
nicensibus verò rursus aliud quiddam tale testatur
Vos enim, inquit, imitatores facti estis Domini ac
nostri, qui suscepistis sermonem hunc cum afflictione
magna. Vide etiam hos affligi, neque id simpliciter, sed
afflictione magna. Vehemens tentatio, continuū pe
riculum, nec minimam quidem respirandi facultatem
concedebat eis qui tunc temporis in certamine erant.
atamen cum hæc tolerarent, non inique ferebant,
neque animum despondebant, imò gaudebant etiam.
Vnde hoc apparet? Ex verbis ipsius Pauli. Dicit
enim: In afflictione magna, cum gaudio spiritus san
cti. nam tentatio pariebat afflictionem, gaudebant
tamen reputantes quare tentarentur. Idonea enim
erat consolatio, quod conscijs sibi essent propter Chri
stum se hæc pati. Quapropter non tam demiror quod
illo tempore affligebatur, quam quod affligi se pro
pter Christum lætabantur. Hoc enim generosæ ac
Deum amantis animæ officium est, nimirum afflicti
(DD ones

ones & aduersitates ferre. Ceterū generose tolerare
tentationem, atq; insuper gratias agere ei qui se tenta-
rari permittit, id demum summæ fortitudinis merito
videri potest. animæq; vigilantis & quæ omnib.
humanis affectibus sit superior. Nec hic tantum, sed
& alibi docens quanta mala paterentur eius tempo-
ris fideles à familiarib. ac propinquis (hoc enim erat
grauissimum) in hunc modum loquitur. Vos enim
fratres imitatores facti estis ecclesiæ dei quæ sunt
in Iudæa. Quia in te imitatores? quoniam & vos e-
dem estis perpassi à propriis contribulibus, sicut &
illi à Iudæis. Ecce bellum, sed bellū ciuile, quod ma-
iorem facit indignationem. Si enim inimicus expro-
basset mihi tulissim. Tu autem, inquit, vnanimis
meus: id quod tum in figura contingebat. Quapro-
pter nō mediocri opus habebant consolatione. Quod
quidem Paulus cum videret, eosq; qui ad suam eu-
ram pertinebant laborare ac sudare animaduertit
quod cōtinuis calamitatibus degraurentur, et alias
super alias plagas ægrè sustinerent, vide quā va-
riis modis animos eorum exciter, nunc quidē his ver-
bis. Si quidem iustum est apud Deum, affligentibus
vos reponi afflictionem: nunc verò his: Dominus
non longe abest, ne sitis solliciti. Ac rursus: Cauete
abiciatis fiduciam vestram: nam patientia opus ha-
beris, vt faciētes dei voluntatem, promissa bona re-
portetis. Deinde ad patientiam eos confirmans subi-
infert: Adhuc enim minimū quiddam superest dum
veniat qui venturus est, & non diu moratur. Quem
admodum puerulum plorantem, moleste ferentem,
matrem suam requirētem, assidens aliquis sic eū
solatur: paulisper adhuc expecta, & omnino tua ma-
ter aderit: ita etiam Paulus, videns ægrè ferentes, co-
querentes, aduentum Christi requirētes eius tem-
poris fideles propter intolerabilem malorum vim,
consolatur illos dicit: Adhuc minimum quiddam
superest dum veniat qui venturus est & nō diu mo-
ratur. Itaq; quod discipuli affligebantur, & plurima
mala patiebantur, nec aliter quā agni destituti in
medio

medio luporum vndiq; perfectionem sustinebant,
per hæc satis apparet. Vt autem sciatis quod etiam
doctores non minora, imò verò multo grauiora sus-
tinebant (nam quo magis inimicos veritatis con-
tristabant, hoc plures eos infestabant) hoc quoq; ab
eodem qui superiora nos docuit audiemus. Corin-
thiis enim scribens sic loquitur: Nemini vllam im-
pingendi occasione dantes, ne reprehēdatur ministe-
rium nostrum: in tolerantia multa, in afflictionibus,
in necessitatibus, in angustis, in plagis, in carceri-
bus, in vagationibus, in laboribus, in vigiliis, in ie-
iuniis. Vidisti quantum certaminum enumerauer-
it, quā crebras tentationes? Rursus eisdem scri-
bens, Ministri Christi sunt, inquit, vt insipiens lo-
quor, excellentius ego. Deinde volens nobis persua-
dere, quod multo præstantius sit, propter Christum
affligi quā prodigia facere, & probationem adse-
rens quod germanus sit apostolus, & præferendus
aliis non apostolis sed pseudoapostolis, non à mira-
culis per se æditis argumentatur, sed à cōtinuis pe-
riculis in quibus versabatur, in hunc modum scri-
bens: in laboribus copiosius, in verberibus supra
modum, in carceribus abundantius, in mortibus fre-
quēter. à Iudæis quinquies quadragenas plagas vna
minus accepi, ter virgis cæsus fui, semel fui lapida-
tus, ter naufragium feci: noctem ac dieq; in profun-
do egi: in itineribus sæpe, in periculis fluminum, pe-
riculis latronū, periculis ex genere, periculis ex gen-
tibus, periculis in ciuitate, periculis in deserto, peri-
culis in mari, periculis inter falsos fratres, in labore
& molestia, in vigiliis sæpe, in fame & siti, in ieiu-
niis sæpe, in frigore & nuditate, præter ea quæ ex-
trinsecus accidunt. Hi sunt veri apostolatus chara-
cteres. Prodigia siquidem & alii sæpe fecerunt, nec
eis fecisse profuit, sed post omnia illa audierunt,
Abite, non noui vos. nemo verò eorum, qui eadem
quæ Paulus cōmemorare possunt, vocem illam vni-
quā est auditurus: verū cum magna fiducia celum
cōscender, bonisq; celestibus perfructur vniuersis.

Fortasse prolixior visus est vobis sermo noster. Sed ne sitis solliciti, non sum oblitus promissionis, & statim ad illam reuertar. Hæc autem non temere longiore oratione prosecuti sumus, sed vt prolixiori verborum apparatu certius ac clarius doctrinam nostram approbaremus simulq; afflictionum animas consolaremur: vt quotquot in periculis versantur & tentationibus, idoneam nacti consolationem discedant, scientes quod socii Pauli per has afflictiones efficiantur, imò verò ipsius Christi angelorum domini. Qui autem afflictionum eius particeps est in hoc seculo, in illo particeps erit etiam gloriæ. ait enim: siquidem simul patimur, vt simul glorificemur. ac rursus: si sustinemus, vt simul etiam regnemus. Omnino enim necesse est vt fidelium genus afflictionibus prematur. Omnes enim qui volunt præ in Christo viuere, persecutionem patientur. ac rursus: Fili, dum accedis ad seruiendum domino, præpara animam tuam ad tentationem. Recte fac, & per dura. Bella verò promissio, statim ab exordio in tentationes incidere. egregia verò exhortatio & consolatio, eius seruitutis pericula confestim degustare. Plane egregia simul & admiranda, & maximum lucrum adferens. Quodnam illud? Audi quæ sequuntur. Sicut enim in igne probatur aurum, sic homines accepti in fornace tentationis. Quod autem dicit sic accipe. Sicut aurum igne examinatum purius redditur, pari modo etiam anima, quæ inter afflictiones versatur ac pericula, hilarior ac splendidior per illa euadit, omnemq; peccatorum maculam abstergit. Hinc est quod ad diuitem illum dicebat Abiathan: Lazarus recepit mala sua: hic autem consolationem recipit. ac rursus Corinthiis scribens dicit: Propter hoc inter vos multi imbecilles & inuales, & dormiunt multi. Etenim si nos ipsos diiudicamus, haudquaquam iudicati fuisset. At cum iudicamur a domino corripimur, ne cum mundo condemnemur. Quin & fornicatorem illum hac de causa tradidit in interitum carnis, vt spiritus saluus fieret.

ostendens quod tentationes & pericula salutem his qui cum gratiarum actione illa perferunt, adferant, purgationemq; animæ minime vulgarem. Itaque quod afflictiones & innumeras calamitates pertulerint fideles, tam discipuli quam doctores, ac neminum quidem respirauerint, variis omnium generum bellis vndiquaque circumdant, satis hic noster sermo declarauit, & plura etiam de hoc de sacris literis studiosi colligere possunt. Superest vt hæc ad propositum nostrum adducamus. Quid autem proposueramus dicere? Qua de causa Paulus dixerit, Habentes eundem spiritum fidei. Cur igitur dixit? Turbabat hoc discipulos, quod grauius quidem in re præsentī experiebantur, bona verò spe solum concipiebant, & illa quidem iam aderant, hæc longe distabant: illa iam contingebant, hæc adhuc sperabantur. Et quid mirum si initio prædicationis quibuidam hoc vsu veniebat, quandoquidem & nunc post tantum temporis spatium, post prædicationem toto orbe propagatam, post tot certa promissionum argumenta, idem multis adhuc vsu venire solet. Nec hoc solum illos perterrebat, sed & aliud quiddam, idq; non leue. Quodnam hoc? Cogitabant apud se, quod in veteri testamento non ad eum modum res hominum dispensabantur, sed virtutis præmia confestim accipiebant quicunq; iustam ac temperantem viuendi rationem prætulissent. non enim post corporum resurrectionem, neque in futura vita, sed hic in præsentī vitam omnes eis promissiones representabantur. ait enim: Si dilexeris dominum Deum tuum, bene tibi erit, et multiplicabit Deus armenta bouum tuorum, & greges pecorum tuorum, non erit apud te infœcundum neq; sterile: non erit apud te languor neque ægrotudo. emittere Deus benedictionem in promptuariis cellarum tuarum: aperiet cœlum & dabit tibi pluuiam matutinam & serotinam. continuabitur area vindemiæ, & vindemia satiationi, aliq; multa simili modo eis promisit, quæ quidem omnia in præsentī vita eis reddidit.

Si quis est acutior iam præuidet solutionem. Quādo igitur corporis sanitas, agrorum felicitas, liberorum bonitas atque copia, senectus non inops, annu partium temperies optima, annonæ bonitas, imbris un oportunitas, armentorum & gregum abundantia, omnia denique bona illis in hac vita repræsentabantur; nihilq; post hanc vitam & in futurum seculum sperandum proponebatur: reputantes hæc fideles, quod maioribus quidem suis omnia bona præ pedibus erant sita, sibi vero in futuram vitam præmia & coronæ reponebantur, & ex fide ipsorum promissiones pendeant: delassabantur ac desiciebant, ut quibus vniversa vita inter tentationes necessario esset exigenda. Hæc igitur considerans Paulus, & malorum quæ eis impendebat magnitudinem, & quod his quidem post ex hoc seculo perfectionem laborum mercedem Deus esset pollicitus, patribus autem præsentem retributionem præstitisset: perspicientiq; magnam in illis segnitiam talibus cogitationibus suboriri, & volens eos excitare ac docere quod patrum quoque temporibus eadem erat rerum dispensatio, multisq; spem mercedem percipiebant non re: propheticum illis dictum in memoriam reuocat dicens: Habentes eundem spiritum fidei sicut scriptum est, Credidi, propter quod locutus sum: tantum nō dicens quod magnus etiam ille Dauid, egregius & admirandus propheta, in fide retributione perceperit, nō in exhibitione. alioqui nisi res ita se haberet, non dixisset, Credidi, propter quod locutus sum. Fides enim ad ea quæ sperantur refertur, non ad ea quæ videntur. quæ enim videntur, facile est sperare. Si igitur credidit, illis nimirum credidit quæ sperabat. quod si eis quæ sperabat credidit, quæ verò sperantur non videntur, consequitur eum non recepisse ea quæ crediderat. Propterea dicit, habentes eundem spiritum fidei: hoc est, eandem fidem quæ fuit in veteri testamento, etiam nos habemus. Quapropter et alibi de eius temporis sanctis ad hunc modum loquitur: oberrabat in oculis &

illis & caprinis pellibus, egentes, afflicti, anxietate pressi, quibus dignus non erat mundus. deinde docens quod calamitates quidem pertulerunt, mercedem verò nondum receperunt, subdit verba hæc: In fide mortui sunt omnes hi, nec promissiones receperunt, sed è longe tantum aspectas salutauerunt. Et quomodo viderunt eas quæso, quæ nondum erant præsentēs? Fidei nimirum oculis, qui cælum penetrauit, & quæ in eo sunt vniversa contemplantur. Tu verò considera mihi dei sapientiam, quomodo illis præmia è longinquo ostenderit. quæ ideo suis non statim dedit, quo maior fieret eorum sustinentia: ostendit autem è longinquo ideo, ut hac spe relecti, ne sensum quidem præsentium laborum percipiant. Sed forsitan aliquis ex his qui acrius attendunt, inter se pugnantia nos dicere putabit. Dicit enim: Si neque præcis illis repræsentata sunt bona & præmia, quid ita in longum extēdisti sermonem, enumerādo annos per sua tempora temperatos, corporis sanitatem, liberorum bonitatem ac copiam, annonæ facilitatem, fructuum abundantiam, armenta, greges, & omnem viuendi felicitatem? Quid igitur ad hoc est respondendum? Quod aliter quidem vulgus & imbecilliores populum, aliter autem generosos homines, & eam quæ est noui testamenti viuendi rationem iam tum meditantes, tractauit Deus illo tempore. vulgo enim quod nec humose tollere poterat, nec magnum aliquid videre, neque spem suam ad futurorum bonorum fruitionem extendere, præsentia bona exhibuit, imbecillitatem animæ eorum consolando, & per hoc ad virtutem exercendā ipsos deducendo, atq; ad rerum honestarū desiderium. Eliam autem & Elisæum & Hieremiā et Esaiā, et semel vniversos prophetas, et quotquot ad magnorū & sanctorū hominū chorū pertinebāt, ad cælos vocabat, eaq; bona quæ electis sunt illic preparata. quamobrem etiā Paulus non oēs simul enumerauit, sed amictos ouillis ac caprinis pellibus, in fornacem coniectos, vinculis constrictos, flagris

caecos, saxis lapidatos, fame & inopia laborantes, in solitudinibus, speluncis & cauernis terræ degentes, innumeratq; mala sustinentes, at tum denum dixit, omnes hos in spe mortuos, nec adhuc promissionē recepisse: subindicans nobis non vulgus, sed homines ad Helix similitudinē accedentes. Quod si quis dicat: hi autem ipsi quamobrem ne nūc quidem debitas sibi coronas perceperunt: causam huius rei dīscat ab Apostolo. Cum enim dixisset: In fide sunt mortui omnes hi, subiunxit, Deo melius quiddam de nobis prospiciente, ne sine nobis perfectionem accipiant. Communis enim est celebritas hæc, inquit, quādoquidem maior etiam est voluptas, dum omnes eadē opera coronamur. Idem fit & in olympicis certaminibus: luctator, pugil, pancratiasta, diuersis quidem temporibus certamen subeunt, sed vno temporis momento omnes a præcone victores prouinciuntur. Idem fit & in cōuiuiis. Quoties enim conuiuiarum alii venerunt maturius, alii adhuc cunctantur, cōuiuatores in honorem absentium iubent præsentēs paulisper manere donec illi quoq; venerint. Idem etiam Deus fecit, quoniam enim ex toto orbe diuersis temporibus electos ad commune & spirituale cōuiuium inuitauit, iubet eos qui priores iuerint, vt expectent eos qui posteriores sunt venturi, vt hoc pacto omnibus vnā præsentibus, vnus omnibus contingat honor & vna voluptas. Cogita enim quanta sit honoris accessio, Paulum & sui temporis homines, Abrahamum item atque eius ætatis viros, ac rursus alios qui tot seculis ante illum certauerunt & vicerunt, sedere nunc expectantes, donec nos quoq; approbemur. Quod enim Paulus nōdum coronam receperit, neq; eorum quisquam qui vnquam in certamine victores euaserūt, imō ne recepturi quidem sunt donec omnes qui coronandi sunt conuenerint, audi ipsum Paulum dicentem: Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruauī: reliquum reposita est mihi iustitiæ corona, quam reddet mihi iustus iudex.

Quam

Quando? In illa die. Non solum autem mihi, sed & omnibus qui diligunt aduentum eius Et rursus alibi indicans quod bona illa vniuersis simul ad fruem dum concedentur, ad Thessalonicenses sic scribit. Si quidem iustum est apud Deum vt reddatur, affligentibus vos afflictio, vobis autem qui affligimini relaxatio vnā nobiscum. Ac rursus. Quoniam nos qui viuimus, qui relinquimur vsq; in aduentū Domini, non præueniemus eos qui iam obdormiuerunt: per hæc omnia docēs quod oportet nos simul omnes & in cōmune celestis honoris possessionem ac fructū accipere. Hoc ipsum etiam illis qui nos præcesserunt magnam adfert voluptatē, quod vnā cum propriis membris sint ineffabilibus illis bonis perfruturi. Etenim pater mensam habens splendidam ac opiparam, tum denum maiore cum voluptate ea fruitur, quando liberi sunt eius voluptatis ac hilaritatis participes. Ad eundem modum etiam Paulus eiusque similes, ita demum ampliorem sentient animi voluptatem, quando vnā cum propriis membris illa perfruentur. Neq; enim patribus tantus est erga liberos affectus, quantam illi sollicitudinē gerunt de eis qui eandem virtutis viam sunt ingressi. Vt igitur etiam nos in eorum qui tūc honorabuntur numero simus, demus operam vt sanctos illos assequamur. Et quomodo assequi poterimus? Quis nobis viam, quæ ad illos ducit, indicabit? Ipse sanctorum illorum Dominus, qui non solum quomodo illos assequamur docet, verum etiam quomodo illorum omnium contubernales ac sodales fieri possimus, ait enim: Facite vobis amicos ex iniquo mamona, vt cum defeceritis recipiant vos in æterna sua tabernacula. Reverte dixit æterna. Nam in hoc seculo etiam si splendidam domum habeas, omnino vetustate est peritura imō prius quā illa pereat mors irruēs eiiciet te ex magnifico isto domicilio: nō raro verō vel ante obitum rebus turbatis calumniatorum impetus ac insidie faciunt vt inde eiiciaris. Illic autē non est quod male quicquam verearis: non corruptionem, nō mortem,

tem, non ruinā, non damnum à calumniatoribus, nō aliud quicquam. Sed immobile et immortale est domicilium. quapropter æternum illud appellauit. Ex iniquo mamona. Vide quanta sit domini benignitas, quāta bonitas ac æquitas. neq; enim temere hoc adiunxit. Sed quoniam pleriq; diuites ex rapinis ac fraude diuitias sibi cōparauerunt. Male, inquit, factum, nec oportebat ita pecunias colligere: verumtamen quandoquidem iam collegisti, desiste à rapina & fraude, & vt utere pecunia ad ea quibus opus habes. Non tūbeo vt sis ex rapto misericors, sed vt à fraude temperans diuitiis ad benignitatem & eleemosynam vtaris. Nisi enim à rapina desistas, ne eleemosyna quidem eritis: sed etiam si innumeram pecuniam des in manus egenorum, à fraude & rapina interim non abstinens, in homicidarū numero à deo computaberis. Quapropter oportet à fraude abstinere, ac tum demum in egenos misericordē esse. Magna enim est eleemosynæ vis, de qua etiam in prior conuentu apud nos disseruimus, ac nunc quoque disseremus. Sed ne quis vestri ita cogitet, hanc admonendi assiduitatem ad auditorum tendere accusationem. Nam & in certaminibus illi potissimū à spectatoribus excitantur, qui ad metam propius aspirant, & certiores victoriæ spem habere videntur. Ergo quia magna alacritate video vos de eleemosyna sermonem excipere, eo magis libet istā exhortationem continuare. Medici animarū nostrarū sunt pauperes, benefactores & protectores. neque enim tantum das, quantū accipis. das pecuniam, & accipis regnum cœlorum. subleuas egestatem, & concillas tibi dominum. Vides imparem esse retributionem? hæc sunt terrena, illa cœlestia: hæc peritura, illa permānentia, hæc corrumpuntur, illa sunt extra corruptionis periculum. Hac de causa maiores nostri pro foribus: ecclesiarum pauperes constituerunt, vt vel inhumanissimum & segnissimum quemq; aspectus ipse egenorum ad commiserationem excitet. Vbi enim stat chorus seniculorum tū

curuorum,

curuorum, pannosorum, squalidorum, sordidarorum, baculos tenentium, atque his ægre se sustentantium, nonnunquam oculis orbatorum, totq; corpore male mulctatorum, quis tam saxeus est, quis tam adamantinus, qui ad eorum grandævinitatem, imbecillitatem, cæcitatem, egestatem, habitus vilitatem, totq; alia ad condolendum mouentia, obdurare se & inflexibilis queat permanere? Hac de causa pro foribus nostris stant, ipso aspectu, magis quam vllis verbis possent, ad beneficentiam prouocantes eos qui introgrediuntur. Quemadmodum enim solenne est vt fontes præsto sint ante oratoria, vt adoraturi deum manus prius lotas inter precandum attollant: ita pauperes fontium vice ante fores collocarunt maiores nostri: vt non aliter quam manus abluimus aqua, prius per beneficentiam absterfa anima, tum demum preces nostras offeramus. Non enim tam apta est aqua ad abluerdas corporis maculas, quam eleemosyna ad abolendas sordes animæ. Quemadmodum igitur non audes illotis manibus ad precandum intrare, quamuis leuius sit hoc crimen, ita nec absque eleemosyna ad precandum vnuquam accedas. Atqui non raro etiam cum puras manus habeamus, non tendimus ad deum nisi prius lotas: tantum valet consuetudo: quanto magis idem in eleemosyna est faciendum, & licet nullius magni peccati nobis sis mus consci, tamen eleemosyna data conscientiam nostram abstergere oportet. Multa in foro tibi contraxisti mala. inimicus irritauit, iudex aliquid parum decorum facere compulit, verba sæpe effusisti non bona, ne amicum offenderes peccatum aliquod admisisti, alias non paucas maculas contraxisti, vt solent homines qui in foro versantur, in iudicum confesso interfunt, rem populi administrant: pro his omnibus deum accedis exoratus & veniam petiturus. ergo da pecuniam in manus pauperum, & absterge illas maculas, vt cum fiducia inuoces rogans illum qui potest peccata hæc

hæc remittere. Si te assuefeceris nunquam sine eleemosyna sacra hæc vestibula intrare, nec sponte, nec inuitus vnquam ab hoc bono opere abstinerebis: tantum valet cōsuetudo. Et sicut quomodocūq; se res habeat nunquam sustines illotis manibus precari, posteaquam semel consuetudinem hanc vsurpasti, ita etiam in eleemosyna si hanc legem tibi præfixeris, volens nolens quotidie illam implebis, ipsa consuetudine ad hoc pertractus. Ignis est precatio, præcipue cum a vigilante & sobria mente proficiscitur: sed ignis iste opus habet oleo, vt ad ipsa cœli conueta perueniat. ceterum oleum quo ignis hic fouetur, non aliud est quàm eleemosyna. Affunde igitur oleum hoc largiter, vt exhilaratus hoc tuo bono opere, cum maiore alacritate precationem tuam aboluas. Sicut enim qui nullius bonæ rei sibi sunt consilii, nulla cum fiducia precari possunt: ita qui bene aliquid egerunt, & post iusta opera ad precandum se conferunt, læti recordatione bene gestorum, maiore cum alacritate supplicationem suam offerunt. Vt igitur hac quoque parte efficaciores sint preces nostræ, nimirum mente per recentis beneficentiae memoriam excitata, cum eleemosyna ad precandum accedamus, & diligenter omnia quæ dicta sunt in memoria retineamus, & ante omnia illam pauperum faciem, qua eos dixi pro foribus oratorii consistere, in eum animæ vsum, in quem fontanam abluendis manibus vertamus. Si enim horum memor res continue mentē abluerimus, poterimus & puras preces ad dominum allegare, & cœleste regnum consequi, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI IN HOC
Apostoli dictū, vtinam tolerassetis paululum quidam insipientie meæ HOMILIA: viro quodam docto interprete.

O Mneis equidem amo sanctos, maxime vero sanctum Paulum, vas electionis, tubam cœlestem, sponsæ Christi ducem, ac protonubum. Id quod propterea dixi, & amoris in medium produxi, vt vos illeceamenti amoris participes facerem. Quandoquidem externo amor succumbentes, fateri palam propriè disputet, tanquam deterritos tum sui pudore, tum audientium periculo. Atqui hunc nostrum amantes nunquam tacent, quia sibi atque auditoribus iuxta prout sunt tam honesta professione. Nam amor ille vitio datur, hic laudi. Ille morbus animi probris obiectus: hic animæ lætitia est & exultatio, mundusq; indicibilis: ille bellum in amantium cogitationem inuehit, hic bello, si quod fuerit, electo, pacem copiosam substituit. Ex amore quidem vulgari, non modo nihil accrescit emolumenti, sed ingentem quoque rei familiaris iacturam facit, inanem sumptum, vitæq; internecionem, adeoque ædium est fundi subuersionem. Ex honesto autem, qui spectat animorum decorem, multæ opes bonorum operum, magnæq; virtutum suppellex existit. Præterea bonam corporis formam adamantes, inhiantesq; ad splendorem faciei, turpes sunt & inelegantis formæ, neque ad mutandam deformitatem quicquam ex concupiscentia lucrantur, quin semper in peiorem abiectioremq; oris habitum abeunt. Cæterum in hoc amore penitus est contrarium: quicunque amat animam sanctam, formosam, claram pulchramq; etiam si ipse est turpis, ingratusq; aspectus: imò si omnium foedissimus, modo perduret in amore sancto, continuo talis erit, qualis est quem amat. Et enim diuinæ id benignitatis argumentum est, quod corpus deformis & mutilum nequeat emendari: anima

ma verò turpis & manca, in primam lucem & deco-
re facile reformatur. Nam ex bonitate vultus nihil
emolumenti, ex pulchritudine autem animæ cetera li-
cet bona lucrari, quæta congrue possidet, qui deum
habet amatorem. Audi enim, inquit, filia & vide, &
inclina aurem tuam, & obliuiscere populi tui & do-
mus patris tui, & concupiscet rex pulchritudinem
tuâ. Pulchritudinē hic eam dicit, quæ est secundum
animam: cuiusmodi virtute & pietate contingit.
Qua de causa, quum tantum sit lucrum sanctorum
amatoribus, operæpretium facimus, si communi
amore amplectamur sanctum tam eximium, idq; cu-
pidissime. Nam si animam nostram amor ille vel te-
mel subiens, in ea lucidam excitauerit flammam:
quicquid senticosum, quicquid saxosum & asperum
& insensatum offendit in cogitatione nostra, totum
exponit, aut certè promitigat, & animam nos-
tram in decliuem fundum, lætūq; aruum pur-
gat, aptamq; reddit diuino semini suscipiendo. Et
nemo dicat, quòd nunc neque adsit Paulus, neq; ocu-
lis nostris videatur: & quonam modo contingere
queat, vt id quod nunquam vidimus, amemus. Ni-
hil enim hoc est impedimenti, quando absente am-
plectimur, & inuisum diligimus, potissimum cuius
virtutis agnoscimus argumenta, tam magna, tamq;
egregia in omnibus vbiq; terrarum ecclesiis. Nepe
impietatem dissipatam, malam vitam in meliorem
versam, errantes in viam reductos: intemperantium
sacra, vt Bacchanalia, & id genus, explosa: abdicata
templa, obmutescētes dæmones. Vniuersa hæc tam
admiranda linguæ Paulinæ potentia, inspirata gra-
tia dei confecit, clarāq; flammam pietatis vbiq;
gentium accendit. Cum quibus dotibus & sanctas
huius epistolas habemus, quæ nobis characterem
beatæ animæ diligenter insculpunt. Quemadmodū
ergo cum Paulo in præsentia constituto differere
animus esset: sic cum alacritate nos obsequētes eius
litteris præbeamus, quæ intus dicta sunt, explicemus.
Discamus quidnam sit quod exclamauit hodie, di-
cens,

cens: Vtinam tolerassetis parum quiddam insipien-
tiæ meæ, quin me sustinuistis æmulor enim vos dei
æmulatione. Quid ais Paulus? qui discipulis legē præ-
scribens, In sapientia, inquit, ambulate erga extrane-
os: qui dicis, Sermo vester in gratia sit sale cōditus,
vt sciatis quomodo oporteat vos vnicuique respō-
dere: qui precaris omnibus vt sapientia spiritali
adimpleantur: ipse exclamas: Vtinam tolerassetis
paululum quiddam insipientiæ meæ. Num satis ti-
bi dixisse fuit, aliquod insipientiæ meæ verbū? Ad
discipulos etiam illud exponis, neque ad discipulos
tantum exponis, imò omnibus hominibus quorū
quot cum illis fuerunt, per epistolam notum facis.
Animaduerte quā nō oporteat quæ dicuntur sim-
pliciter percurrere, sed vnumquodlibet accurate dis-
quirere. Illud enim cum legitur simpliciter, offendit
auditores: peruestigatum vero eximiam aperit Pau-
li sapientiam, admirandam prudentiam, curam indi-
cibilem. At quid tandem id est, quod dicitur? Pseu-
doapostoli frequentes apud Corinthios agebāt, qui
præconio Christi deprauato, etiam accusati Pauli
opinionem subruere, quam de ipso discipuli conce-
perant, cū per cuniculos tentarunt, eumq; per ironi-
am falso dictis arrodescentes, superbix detulerunt: ad-
uersus illos bona pars, vt videtur, epistolę pertinet.
Quemadmodum quum dicit: Non sumus sicut reli-
qui, venditantes verbū dei: & rursum dicēs, Sic me
seruauī, ne cui essem onerosus: & addit, consiliū sem-
per fuisse vt hanc legē immotā seruet. Nam est veri-
tas, inquit, in me Christi, quòd hæc mea gloriatio
nō interrumpetur in me, in regionibus Achaie. Quā-
do reddit causam, sceleratos istos tacite notat, sic di-
cens: Quapropter: an q; non diligam vos? Deus no-
uit. Verum quod facio, idem & faciam, vt amputē
occasionem iis qui cupiunt occasionē. Et antea dis-
cipulos cohortatur, ne committant, vt eis necessa-
rio potentiā suam declararet, dicens: Rogo autē vos
ne præsens audeā ea fiducia qua existimor audax fu-
isse in quosdā qui putāt nos veluti secundū carnem
ambus

2. Cor. 12.

Coloſſ. 4.

2. Cor. 2.

2. Cor. 10.

ambulare. Nam sic illi maledici de quibus hæc dicit, omnia rememorabant per ironiam eum acerbis vellicantes: quod videlicet epistolæ Pauli magnum præ se ferant tumorem & verborum arrogantiam: ipse verò nihil sit, exiguus, abiectus. Postea quàm igitur hoc loco traducitur, quasi in nullo sit numero, quasiq; indignus sit de quo ratio habeatur, sicut iterum explicans pseudoapostolis, Num il lud, inquit, peccavi, quod meipsum humiliarim, ut vos exaltarem? & istud obiectum crimen diluens: Quales, inquit, sumus sermone per epistolas quum absumus, tales sumus & quum adsumus facto. Quam do itaque multi fuerant apud illos pseudoapostoli, quos & operarios dolosos nominat, sic dicens: Si quidem istiusmodi pseudoapostoli operarii dolosi sunt, sumpta persona apostolorum Christi. Aequè haud mirum, quandoquidem ipse satan transformatur in angelum lucis. Non magnum est igitur, si & ministri illius personam in se transferunt, quasi sint ministri iustitiæ. Quæ de causa cum isti contumelias infinitas in hunc dicunt, damnoq; afficiunt discipulos, quo perperam persuasi, minus idoneam de eo estimationem habere queant, deinceps necesse habet in magnificam, veram tamen laudem suarum recordationem descendere. Neq; enim consultum fuit in reliquum tempus tacuisse. Ceterum quia pugnas suas nobis erat memoraturus, & revelationes quas vidit, et labores quos pertulit, ostensurus omnibus, quàm inuitus, quamvis coactus id faciat: quamvis necessitatem vidit inevitabilem, tamen insipientem quiddam vocat, sic dicens: Vtinam tolerassetis quiddam insipientiæ meæ. Facturus, inquit, sum rem absurdam & stultam, me ipse celebrabo & extollam. Verum ego prædicationis huiusmodi propriæ causa non sum, sed illi potius qui eò me detruxerunt: propter ea vos adhortor, perferatis me illis causam reddentem. Num perspicue vides prudentiam Pauli? Etenim dicens: Vtinam tolerassetis paululum quiddam insipientiæ meæ, quinimodò sustinere me: nam

zelotypus sum erga vos dei zelo: non continuo perrexit ad narrationem laudum, sed interim iterum interserit verba quædam & in hunc prope modum dicit: Iterum dico, ne quis me putet insipientem, alioqui & ut insipientem accipite me. At ne sic quidem attigit narrationem, sed iterum dicit: Quod dico, non dico secundum dominum, sed velut in insipientia, in hoc argumento gloriationis. Sed ne tum quidem audet ingredi, tot verbis ceu in præsidium præmissis. Quin iterum repositus præludit, & dicit: Quando quidem multi gloriantur secundum carnem, et ego gloriabor: libenter enim suffertis insipientes, quum sitis sapientes. Mox iterum recusat & contatur, paucisq; interpositis addit: Sed in quocunq; audet aliquis, in insipientia loquor, audeo & ego. Quum deum latissima excusatione præmitigatio, neq; præaudita, tentavit aggredi laudem suarum enarrationem. Et quemadmodum equus præcipitiū aliquod præruptumq; clium transiturus se colligit, quasi hunc vno saltu exuperaturus foret: verum profundū despiciens hiatū subiacere, obstupescit metu contrahiturq; deinde quum sentit equitem vehementius urgere, rursus aggreditur, idemq; quod antea perfert, necessitatē & vim indicās, subsistit aliquandiu, hinc nitum multat super oram foueæ, resumpto tandem animo, se vltro fidenter adigit: Sic & beatus Paulus veluti se daturus in præceps, in laudem suarum recitationem semel atq; iterum, ac tertio, & subinde sapius retrocedit, sic dicens: Vtinam tolerassetis paululum quiddam insipientiæ meæ. Et rursus: Ne quis me putet insipientem esse, alioqui & ut insipientem accipite me. & Quod dico, non dico secundum dominum, sed velut in insipientia, in hoc argumento gloriationis. Et rursus: Quandoquidem multi gloriantur secundum carnem, & ego gloriabor: libenter enim suffertis insipientes, quum sitis sapientes. Et rursus: In quocunq; audet aliquis, in insipientia loquor, audeo & ego. Et quū se millies insipientem nominasset & stultum, vix tandem audet in proprias laudes descendere.

2. Cor. 11.

)(EE dere.

dere. Hebræi sunt, & ego. Israëlita sunt, et ego: semē
 Abrahæ sunt, & ego: ministri Christi sunt, & ego.
 At nondum sibi excidit, sed iterū premollit hoc pas-
 cto: Delirans, inquit, loquor, plus ego. Neq; hic desit:
 nam absoluto laudum suarum catalogo, factus
 sum, inquit, insipiens gloriando, vos me cogitis. Ec-
 quid nō dixit, pseudoapostoli me cōgerūt: sed, vos
 me cogitis? Quoniam illorū, inquit, rationē non ha-
 bui. Vestra ferme fuerunt sana & sobria, nisi fuisse-
 tis auersi, nisi reuolissetis pedē. Quēd si nos semper
 maledictis imperissent, illorū virulētia nihil nobis
 accreuisset detrimenti. Verū quia cognoui dissipā-
 tū esse ouile, discipulosq; deficere, experiundæ rei et
 arduæ et perquā molestæ animū insumpsi, adeoq;
 coactus sum desipere, mea recedendo encomia, pro-
 pter vos vestramq; salutem. Ea sanctis consuetudo,
 quod perperam fecerūt, repandunt quotidie, deplo-
 rant, omnibusq; ob oculos ponunt: quod autē inge-
 nuum & eximium abscondunt, & obliuione transiit
 tunt. Talis est hic sanctus noster, peccata sua vel ne-
 mine impellente perpetuō versat excantatq;. Siqui-
 dē aliquādo dicit: Christus Iesus venit in hunc mū-
 dū, vt seruaret peccatores, quorū primus ego sum.
 Aliquando verō: Gratiā habeo in eo qui me con-
 fortat Christo, quod fidelem me arbitratus est, ponē-
 do in ministeriū. Itē prius fui contumeliosus, perse-
 quutor, & iniurius, sed cōmiserationē sum cōsequu-
 tus, quia ignorans feci in infidelitate. Et rursum: Po-
 stremo omnium tanquam putamento apparuit. &
 Ego enim sum minimus apostolorum, qui non sum
 idoneus nominari apostolus: quandoquidē sum eccle-
 siam persecutus. Et rursum: Mihi minimo omni-
 um factorum data est hæc gratia. Non apostolo-
 rum tantum, sed generatim omnium fidelium pos-
 tremum se asserit, ita dicens: Mihi minimo omnium
 sanctorum data est gratia hæc. Neq; se dignum dicere
 gratia qua est seruatus: Christus, inquit, Iesus in mū-
 dum venit, vt peccatores saluos faceret, quorū pri-
 mus sum ego. Animaduerte quā causam salutis
 acceptæ

1. Cor. 15.

Eph. 1.

acceptæ reddit. Nam dicit, ideo misericordiam sum
 adeptus, vt in me primo ostenderet Iesus Christus
 omnē longanimitatē, ad exprimendū exemplar ijs
 qui credituri essent in se, in vitam æternam. Nullo
 pacto suam asserit dignitatem & meritum: ne vllus
 peccator in malitia quantumlibet confirmatus, de-
 inceps animū abiiciat, etiamsi bellū Christo fecit:
 quando Paulū videt postremū omnium, quo poste-
 rior non erat alius quisquam qui in acie deo restitit,
 libere seruatiū. Quandoquidē Christus dicit: Quoni-
 am vas electionis mihi est iste, vt portet nomē me-
 um corā gentibus & regibus. Ille vero ne tantulum
 quidē ex tantis præconiis intumuit, se miserū perti-
 naciter cōtendit. Post tantā gratiā, post tam eximia
 virtutis opera, post præclaram dicendi libertatem,
 primum se peccatorem nominat. Et propterea se as-
 firmat misericordiā consecutum, ne quisquam, neq;
 in extremā malitiam delapsus desperare queat, mo-
 do rē spectet, & in hūc exhibitā clementiā. Itaq; præ-
 ter necessitatē excantat quotidie in omnibus episto-
 lis, se notatione atra describens, palamq; facies, non
 solū eius ætatis hominibus, sed & omnibus poste-
 ris. Præconia vel vrgente necessitate grauatur, vel
 potius refugit, enarrare. Nā sæpenumero eam rem
 insipientiam nominat, atq; admirandam diuinamq;
 illam reuelationē multo tempore substituit: quā nō
 paulō ante, neq; anno altero, aut tertio, aut decimo,
 sed aliquanto superioribus vidit. Quamobrē nunc
 temptus nominatim apponit, sic dices: Scio hominē
 ante annos quatuordecim raptum vsq; in tertiu cœ-
 lum: vt tu discas, quod ne tum quidem dixisset, nisi
 multam vidiſſet necessitatē imminere. Nam si ani-
 mo sedisset proprias aliquando prædicare laudes, fa-
 ctam visionem tam obstupendam continuō prodi-
 disse, aut primo, aut secundo, aut tertio anno, modo
 ad annum quartumdecimū tacitō suppressit. Neque
 cuiquam aperuit, præter quā vnīs Corinthijs: &
 tum potissimum, quando falsos mendacesq; aposto-
 los suboriri vidit: nimirum vt ostenderet, ne tum
 quidē

Ad. 9.

2. Cor. 12.

quidem fuisse animum dicendi, si non obseruasset
 luem illā pessimā in discipulos grassari. At nos nō
 item. Contraria ratione prorsus nitimur: ne vnus
 quidē diei qua peccauimus, tenemus memoriā: imō
 referentibus indignamur, grauiterq; succensimus.
 & perquam moleste suscipimus, conuicij loco duci
 mus, mille contumeliis retaliāmur. Ceterū si quid
 bene fecimus, quantulumcunq; fuerit, latissime pro
 sequimur: recensentibus illud habemus gratiā, eos
 putamus amicos nobis. Sed Christus diuersum prae
 cepit, benefactorū obliuionem, memoriā peccato
 rum. Quod nobis clarum effecit in hoc quod disci
 pulos adhortatur, dicens: Quando omnia feceritis,
 dicite inutiles serui sumus. Et in parabola pharisaei
 cui publicanum praeponit. Quemadmodū enim il
 lum delictorū memoria iustificauit, ita hunc memo
 ria suorum operum destruxit. Quarum rerū deus lu
 das admonet, sic dicens: Ego sum is qui extinguit
 iniquitates tuas, & nō meminero, tu verō memineris.
 Talis erat Apostolis consuetudo, talis Prophe
 tis, atq; iustis omnibus: quapropter Dauid peccatū
 sui perpetuo meminit, virtutis nunquā nisi compul
 sus necessitate. Quando barbaricum bellum Iudaeā
 vexabat, omniāq; periculis plena videbantur, cum
 esset adhuc iuuenis, & rei bellicae imperitus, omni
 sis omnibus in exercitum profectus, omnes animo de
 fectos conspexit, obstupefactosq; metu ac tremen
 tes: nihil quod est humanae fragilitatis persentit, ne
 que formidolosum reddidit suae humilitatis cogni
 tio: quā fide omnibus quae videntur exuperatis, ad
 regem caelorum suspiciens, multā animo alacritate
 concepit, non solum milites, sed & fratres accessit,
 seq; eos ex praesente periculo promissit in securitate
 vindicaturum. Quumq; fratres quod dictum erat tri
 sissent, vt qui Deum a quo inunctus fuit, ac generos
 sum animum ignorabant, adeo redundantem celestem
 philosophia, illis omnis ad alios diuertit. Tandem
 ad regem perductus, quē prae timore prope mortuū
 inuenit: principio illum solatus, consilium atq; ani
 mum

Luc. 17.

Esa. 43.

num reddit, sic dicens: Ne cōcidat cor domini mei
 intra se, quia seruus tuus abibit expugnaturus istū.
 Rex verō quum nō fidem haberet tantis pollicitis:
 abire, inquit, non poteris, admodum puer es, & ille
 vir bellicosus, & per omnem vitam exercitus. Da
 uid in ancipiti constitutus, necesse habuit recensere
 sua praecordia. Quam autē inuitus id fecerit, ex prio
 ribus apparet. Nam de praecclare a se gestis ne tantū
 lum quidem narrauit, neq; fratribus, neq; militibus,
 neq; regi ipsi, quoad eum nō adhibentem fidem pro
 missis ipsius vidit, tum angustia pressum, tū negan
 tem facultatem cum illo congregiendi. Quid enim
 praeterea faciundum fuit: tacendae ne virtutes? At
 nequaquā ei cōcredita fuisset belli summa, neq; de
 sensio periculi iam tum imminentis obtigisset. qua
 de causa quatenus oportuit, obrexit silentium: inui
 tante autē ac efflagitante temporis ratione ad dicen
 dum, consiliū diuersum inuit, dixitq; ad regem: Pa
 stor eram seruus tuus in ouili patris, & quando ve
 nit leo aut vrsus, & rapuit ouem ex grege, a tergo
 aggressum perterrefeci, corripui praedam ex ore, &
 cōprehendi guttur, & interfeci eū: & leonem & vr
 sum percussit seruus tuus, & erit alienigena iste &
 incircuncisus sicut vnū ex illis. Num vides quo pa
 cto declarauit quā gratia laudes proprias percen
 suerit? Tum sanē rex in reliquū tempus assumpta fi
 ducia, iussit vt abiret: atque abiit, & in acie victor
 euasit. Quod si laudes suas refugisset proferre, neu
 tiquā eum rex ad singulare certamen idoneū putas
 set, & parū idoneum existimātū in aciem descende
 re qui dimississet? Ceterū eo non dimisso, praclarū
 facinus fuisset impeditū: quo impedito, neq; dei glo
 ria tum illustrata fuisset, neq; ciuitas euasisset incum
 bens periculum. Ergo ne tot absurda comittantur,
 neue tanta ministerij magnitudo seciudatur, necesse
 fuit ipsi Dauid suas referre laudes. Quemadmodū
 enim tacere nouit, quando nulla vrgebat necessitas
 ita & dicere nouit, quum instare multam vim per
 pendit. At non in hoc tantum, sed in altero etiam,

Reg. 17.

EE 3 nempe

nempe Samuele, videre licet modestiæ ratione. Etenim ille tot annos præfectus populo Iudaico, iuxta id quod deus tum disposuerat, nihil tamen vnquam de se eximium prædicauit, tametsi vberimam, si amasset, gloriæ materiam habuit: utpote laudabile a puero educatione, sanctam in templo conuersationem, & amplissimā ab incunabulis prophetiā. Ad hæc tot bella, victoriā toties partam, non tam armis quam beneuolentia & fauore dei. Nihil horum superioribus annis ut de se confiteretur, imperauit vsus. Cæterum vbi abdicatam rempublicam alteri curandam cedere parabat, tum inuitauit occasio ad laudes suas late recitandas. Itaque coacta populi totius concione, præsentē Saul in hunc ferme modū loquutus est: Ecce vocem vestram audiui, & cōstitui regem super vos, & senui: & ecce ego conuersatus sum coram vobis ex adolescentia mea, vsq; in hunc diem iudicati estis a me corā domino, & corā Christo eius. Cuius vitulū accepit aut cuius asinū accepit quem vestrum imperio depressit cui vestrū vim fecit aut ex cuius manibus corripui vestē aut calceum, & abscondi oculos meos ab ipso? Dicite aduersum me, & reddam vobis. Aduerte quanta necessitas huiusmodi dicendi. Magna nimirū & vehemens. Quandoquidem daturus erat illis principem Saul. In suam ipsius excusationē docere hunc intendens, quonā pacto imperiū sit gerendū, & quam vigilantē curiosetq; pro subditis excubandum, eos qui nuper admodum ipsum iudicem recusarunt, philoxor phæ suæ testes facit. Neq; tamen eo tēpore quo præfuit magistratui, quibue ipsius dicto audierit, ne cui videantur ceu timidi, metuq; perterriti, quæ nō fuerunt, affirmasse testimonio. Verū præfectura iam tū præterita, translataq; in successore prouincia gubernandi, vbi in reliquū tempus nihil periculi manebat accusatore, tum demū apud eos iustitiam suā cōtestatur. Alius forte iniuriæ memor, quam a Iudæis accepisset, neutiquā exoptaret post se principē mansuetū exoriri ac moderatū. Idq; non omnino propter

1. Reg. 12.

pter memoriā iniuriæ, sed ut ipse queat amplius commendari. Siquidem grauis iste morbus magistratibus infestus est, ut post se administrationē rerū suscepturos, peruersos esse ac sceleratos precetur. Nā qui sunt generosi magniq; animi, in clariorem splendorem se existimant euasuros, quum eiusmodi non fuerunt qui in principatu sequuntur. Qui tantū vimbæ sunt, corruptiq; moris, arbitratur malitiam successoris ipsis in prætexu flagitiorū fore. Atqui non sic beatus ille Samuel orauit, expetiuitq; votis summam rerum in eximium quendā traducere. Vsq; adeo affectu charitatis tenebatur, vsq; adeo mīsdus fuit & alienus ab inuidia, longeq; semotus a vanitate & opinione sui. Quia salutem hominū duntaxat spectauit, illis gubernatorem ad sui expressit imitationē in ea oratione qua de gestis suis rationē dedit. Nam quum ignarum sciret odiofūmque regem adhortari, qui omnia coram erat auditurus, atque illi ceu formā præscribere reipublicæ: quā scilicet mansuetus esse debeat, quā moderatus, quā procul a munerum corruptione, ut nemini vim inferat, ut nemini sit iniustus, neq; diuitiis congerendis studeat: rursus tacendo cunctus populus in prædā traditus fuisset: prætextu excusationis, vtrunq; periculum declinauit. Illum docuit cuiusmodi gubernatorem esse conueniat, simulq; vitauit odium docting. Siquidē videtur circa res suas occupatus, instruit tamē & præscribit quāto studio, quāue viā subditorum commodis aduigilare par sit. Tu interim expēde, quā accurate seipse purū declarat ab omni delicto. Non enim dicit, neq; agrum alicui ex vobis, neque argentum abstuli, sed quod omninū vilissimū est, dicit, nempe ne calceum quidem. Mox alteram ipsius eximiamq; nobis virtutē aperit: pleriq; enim principes dum furto plebem expoliat, mansueti sunt & moderati & suaves, nō ex animo, sed propter necessitatem conscientiæ, adempta eis per furtum dicendi libertate. Si muneribus accipiendis abstinēt, onerosi grauesque sunt, quanquam non ex animo

abstinent. Eo namque ingenio existimationem cap-
tant, quasi ex proposito sint puri. Adeoque in vni-
pariter vtrunq; saepenumero confluit & quam facili-
lime, vt idem sit ex aequo saeuus atq; furax. Sanctus
ille contendit se ambobus his malis eminere, nō mi-
nus ab industria cōpilandae plebis, quam ab ira re-
motissimus, quū dicit: Cuius vitulum sumpsi: nec
desinit, quin mox subiungit, aut quem ex vobis po-
tentia suppressi, aut in vincula perpetua cōieci, hoc
est afflictionibus extinxit. Quod autem dicit, huius-
modi quiddam est: nemo illud aduersum me dicere
poterit, quum nihil penitus accepi. Quando nihil
accepi, consequens esset me fuisse intolerabilem, dif-
ficilem, atrocem, ac inhumanū: eoq; subnectit. Aut
quē ex vobis imperio depressit. At quid illi respon-
derunt? Non oppressisti nos, neque vinculis inru-
fisti, neque vnquam ex manibus nostris quicquam
accepisti. Et quōd discas, quōd regē illorum instru-
cturus illa sit praefatus, subiecit: testis Dominus, &
testis vnctus eius, quinimō vobis idem est manifes-
tum. Atque ostendit quā iniucunda testificatio
illum enim testem nominauit, qui arcana cogitati-
onum perspexit, quod est mundae conscientiae pro-
bamentū, quia nemo prorsus, nemo qui sanus, quic-
quid mente non excidit, testem Deum euocat, nisi omni-
bus modis sibi cōfidat. Testificantibus itaque illis
de his quae modō narrauerat, aliam virtutem inge-
rit, veterum memoriam refricat, & eorum quae ge-
sta sunt apud Aegyptum, praefecturae dei ac bellorū
quae secuta sunt. Rememorat pugnam sub se pugna-
tam insperatamq; victoriam. Reducit quomodo sae-
penumero propter peccata traditi sunt hostibus, in-
uocatoq; Deo ab eis rursus liberati. Veteribus no-
ua committens, Misit, inquit, Dominus Hieroba-
& Barah, Iephthae, ipsumque Samuelem, & eripuit
vos circumundiq; ex manu inimicorum vestrorū,
magnaq; fiducia domos vestras incoluistis. Num
vides quemadmodum est consuetudo sanctis, pro-
pria benefacta pertinaciter contegere, nisi dum ad
expla

explanandū necessitas imperiosior impellit. Ideoque
Paulus huc spectās, vt qui accurate didicerat, quā
molestum odiosumq; sit audire de se magnificēti-
us loquentem, dixit: Vtinam tolerassetis meae insipien-
tiae paululum quiddam. Neq; ait, vtinam tolerasse-
tis insipientiam meam: sed, paululum quiddam.
Quandoquidem necessitas nō fuit, vt se largius pro-
funderet in encomiorum suorum narrationem, bre-
uibus ea peruolitauit, idq; propter illos & ipsorum
salutem. Quemadmodum enim suas recitare virtu-
tes, extremae videtur dementiae, si nulla superest ne-
cessitas: ita necessitate violenter incumbente pro-
pellenteq;, proditio est ea tacere, quae quis studiose
perfecit. At Paulus praesentem considerans neces-
sitate, adhuc subcontatur, insipientiae negotium no-
minat: quo tu discas eius prudentiam, sapientiam,
& securissimam cautionem. Nam cum dicit, quod
loquor, non loquor secundum dominum, adnectit,
argumento gloriationis. Ne putes, inquit, ista me ge-
neratim dissimulare. Itaq; in hoc cum laudo maxime et
admiror, pronūtiatioq; sapientissimum, quod rem stul-
tam existimauit sese praedicare & extollere. Quod
si ille quū necessitatem adesse videt, appellauit hoc
insipientiam: qua venia, qua excusatione digni sunt,
qui de se praeter necessitatem eximia iactant, aut ali-
is vt ipsos apud auditores efferat, iniungunt? Ergo
quum illa cognoscimus quae dicta sunt, non tantum
verbis commendamus, sed imitemur, et assequi con-
temdamus, obliti virtutum, tenacem vitiorum me-
moriam foueamus, quo mediocribus cōsentire pos-
simus, in futurum protendere, brachion apprehende-
re supremae vocationis. Quod omnibus nobis obue-
niat ex charitate & benignitate domini nostri Iesu
Christi, cui simul atq; patri & sancto spiritui sit glo-
ria, potentia, honor, nunc & semper, & in secula se-
culorum, Amen.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI DE
profectu Evangelij Homilia, in dictum Apo-
stoli: Siue occasione, siue veritate Christus
annuntiatur.

Philip. 1.

Luc. 16.

Cum pridem pharisei et publicani mentionem
faciendo, bigas duas ex vitio scilicet virtua-
teq; iungeremus, ostendimus qd sit utilis hu-
militas animi, & quam damnosa mentis ara-
rogantia. Nam arrogantia licet iustitiæ societur, &
ieiuniis, & decimarum solutioni, posterior sit. Hu-
militas autem licet peccato iungatur, præcurrit phari-
sæi bigam: nec impeditur, quia improbum habet au-
rigam. Quid enim publicano deterius? Tamen nihil o-
minus, quoniam animam suam contriuit, & peccatorem
se confessus est, præoccupavit phariseum, et ieiunia,
ut dicitur, habentem, & decimas dantem, atq; malis
omnibus liberatum. Quare nam hoc? Quia tamen si
ab avaritia & rapina fuerit alienus, matre tamen ma-
lorum omnium inanem gloriam & arrogantiam habuit
in anima profundius radicatam. Et ideo Aposto-
lus obsecrat & dicit: Vnusquisq; opus suum probet,
& tunc in semetipso tantum gloriationem habeat, et
non in alio. Ille autem in medium prorumpit, omnium
qui in toto orbe accusator, & omnibus hominibus
melioiorem dicit. Non fuisset tolerabile, si se decem tan-
tum, vel quinque, vel duobus, vel vni prætulisset.
Nunc autem non solum paucis, sed & toti orbi se præ-
posuit: unde non mirum quod cursu posterior fuit.
Et sicut navis quæ multos fluctus transit, multasq;
tempestates effugit, in ipso autem portu tandem in
scopulum impingit, iacturam totius in se recondit
thesauri facit: ita & phariseus ille, postquam sustinuit
labores ieiunii, aliasq; virtutes omnes, quia linguam
non coercuit arrogantia sua in ipso portu naufragium
fecit. Nam abire cum tanto detrimento à precibus,
à quibus lucrum erat sperandum, quid aliud est, quam
naufragium facere? Proinde dilecti, quum hæc scia-
mus, omnium nos postremos existimemus, etiam si
in ipsum virtutis culmen conscenderimus. Scimus
quomodo

quomodo quod arrogantia ex ipsis cælis superbientem
deducere, & humilitas ex abyssu peccatorum mo-
deste agentem, in altum reducere potest. Humilitas
phariseo publicanum præposuit. Arrogantia autem
& superbia incorporeas virtutes, diabolus inquam,
in cælo deturbavit: humilitas & propriorum pecca-
torum agnitio, latronem ante apostolos in paradisi
sum induxit. Igitur si qui sua cōfiteantur peccata, tan-
tam sibi metipsis fiduciam conciliant: qui multorum
bonorum consci, animas suas humiliant, quantas
non coronas assequuntur? Si enim humilitas pec-
catis sociata, tam expedite currit, ut iustitiæ ipsam
recte iungas, quando eam iustitiæ coniunxeris, quod
non peruenit? quos non transibit cælos? Stabit
plane fiducia magna inter angelos apud ipsum dei
thronum. Contra, si cum iustitia copulata fuerit
arrogantia, immodica sua gravitate etiam illius fi-
duciam detrahet: peccato autem iuncta, in quam ge-
hennæ profunditatem non præcipitabit? Hæc di-
xerim, non ut iustitiam negligamus, sed ut arrogan-
tiam fugiamus: non ut peccemus, sed ut modesti si-
mus. Fundamentum enim philosophiæ nostræ est
humilitas. Esto, multum ædifices, habeas eleemo-
synas, preces, ieiunia, virtutesq; omnes, hac non præ-
secta frustra & in vanum erunt omnia, facileq; ruet
super arenam extructum ædificium. Nihil est in om-
nibus nostris bonis operibus, quod hac non egeat:
nihil est quod sine hac stare poterit. Etiam si dicas
continentiam, virginitatem, contemptum divitiarum,
& quæcunque libet, omnia prophana, impura,
& abominabilia sunt absque humilitate. Cum hac
igitur ædificemus: hanc in verbis, in operibus, in
cogitationibus, in omnibus præstemus. Sed de hu-
militate sufficiant hæc, non equidem ut virtutis po-
stulat dignitas (nullus enim eam pro dignitate lau-
dare potest) sed pro vestræ charitatis intellectu.
Scio enim quod amplexabimini eam magno studio,
licet paucis admoniti dictis. Quoniam autem apo-
stoli dictum hodie lectum, multis videtur ignavia
ansam

Philip. i.

ansam præbere operæpretium vt ipsum clarius red-
damus, quo nulli frigidâ defensionem in salutis suæ
perniciem inde sumant. Igitur eo sermonem flecta-
mus. Quod autem hoc dictum: Siue occasione, in-
quit, siue veritate Christus annuntiatur. Hoc multi
in ore habent, & simpliciter ac temere circumscribunt,
neq; priora, neque sequentia legentes, sed abstracta
aliorum membrorum consequentia, in animarum
perniciem ignauioribus proponentes. Attendant
enim illos hac via à saniore fide abducere: deinde
quum pauidos ac trementes & periculum suspicari
vident, vt timorem illum ex animis eorum eximat,
dictum hoc Apostoli in medium afferunt, dicentes:
Paulus hoc admisit, inquit: Siue occasione, siue
veritate Christus annuntiatur. Verum hæc neutri
quam se ita habent. Primum enim, non dixit annun-
tiatur: sed annuntiatur. Dicere enim annuntiatur,
eius est qui legem statuit. Dicere autem annuntia-
tur, est annuntiari quod euenit. Quod autem Paulus
legem non statuat, vt fiant hæreses, sed abducatur om-
nes ab hoc instituto, habes ex his: dicit enim, Si
quis vobis euangelizauerit aliquid præter id quod
audistis, anathema sit, etiam si ego, vel angelus de
cælo. Non autem anathematizasset & seipsum, &
angelos, si rem periculo carere sciisset. Et iterum
dicit: Zelotypus sum erga vos dei zelo. Aptauit
enim vos vni viro, vt virginem castam exhibeatis
Christo. Vereor autem ne forte vt serpens Heuam
versutia sua decepit, ita corrumpanatur sensus vestri
a simplicitate quæ erat in Christum. Ecce & sim-
plicitatem posuit, & veniam non dedit: nam si con-
donasset, iam non erat periculum: & si periculum
aberat, frustra timuit Paulus. Christus quoque non
iussisset exuri zizania, si res indifferens esset: nunc il-
lum audire, nunc alium, & omnes absque discrimi-
ne. Et quidnam est quod dicit: Repetam paulo alia
us historiam. Sciendum enim in quo statu res Pauli
erant, quum hæc scriberet. Quomodo ergo tunc age-
bat? In carcere erat, in catenis grauib; periculis.
Vnde

Gal. i.

2. Cor. ii.

Philip. i.

Vnde hoc manifestum: Ex epistola sua. Nam ante
hæc dicit: Scire autem vos volo fratres, quod quæ
mihi acciderunt, ad maiorem Euangelii profectum
euenire: ita vt vincula mea manifesta facta sint in
Christo, in toto prætorio, ac cæteris omnibus, vtrq;
plures ex fratribus in domino freti vinculis meis,
vberius auderent impauide sermonem loqui. Nero
enim eum in vincula coniecerat. Quippe quem ad
modum prædo aliquis domum cunctis dormientibus
ingressus, vt auferat omnia, si quem viderit ac-
cendere candelam, illum mox interimit, & lumen
extinguit, vt auferre & rapere alia absq; metu pos-
sit: ita & Nero tunc latronem & furem quendam
agens, dormientibus omnibus, profundiq; somno
grauatis, omnium bona dissipabat, nuptias inuade-
bat, domos subuertebat, nullumq; malitiæ genus in-
termittebat. Proinde mox vt beatum Paulum vi-
dit accendere in mundo candelam, & afferre sermo-
nem doctrinæ, quo sua reprehendebatur iniquitas,
quo omnia facere licenter posset, curauit vt et extin-
gueretur prædicatio, & interficeretur magister. Itaq;
vinctum sanctum illum coniecit in carcerem. Et tunc
hæc scripsit Paulus. Quis non miraretur & obstu-
pesceret generosam illam animâ cæli municipem?
Vinctus cōstrictusq; Philippensibus scribit. Scitis
autem quanto intervallo distent Macedonia & Ro-
ma. Neque charitatem & memoriam discipulorum
ex pectore eius vel viæ prolixitas, vel temporis tan-
ta intercapedo, vel negotiorum strepitus, vel mole-
stia, vel quæcunq; alia abradebant: sed habebat om-
nes eos in mente. Neq; ita catenis manus eius erant
vinctæ, vt amore discipulorum anima eius constri-
cta: id quod etiam ipse in procemio epistolæ decla-
rat, dicens: Propterea quod habeam vos in corde, et
in vinculis meis, & in defensione & confirmatione
Euangelii. Et sicut rex mane super thronum suum
conscendens, & in regalibus aulis confidens, pluri-
mas vnde quaq; literas accipit: ita & ille in carcere
quasi in regalibus palatiis sedens, multo plures &
accepit,

Philip. i.

accepit, & misit: unde quaque et gentibus ad eius sapientiam confugientibus, & ad eum referentibus de omnibus quae apud se fiebant. Et tanto plura quam rex administrabat, quanto & maior principatus sibi concreditus erat. Non enim eos solum qui in Romanorum ditione, sed et barbaros omnes, Deus qui terram & mare continet, in manus eius dederat. Atque hoc manifestans Romanis dicebat: Nolo vos ignorare fratres, quod saepe proposueram venire ad vos, licet praepeditus fuerim usque in hunc diem, quo fructum aliquem haberem inter vos quoque, sicut & inter reliquas gentes. Graecis simul ac Barbaris, eruditis pariter ac rudibus debitor sum. Quotidie igitur curae ei erat, quid Corinthii, quid Macedones, quid Philippenses: quomodo Capadoces, quomodo Galatae, quomodo incolentes Pontum, quomodo omnes homines valerent. Et licet totius orbis curam suscepisset, nihilominus tamen non solum pro gentibus integris, sed & pro vno homine sollicitus erat. Et nunc quidem propter Onesimum epistolam mittebat, & propter eum qui apud Corinthios stuprum commiserat. Non enim hoc considerabat, quod vnus esset qui peccauerat, & presidio egeret, sed quod homo esset. Homo dignissimum dei animal, & propter quem nec vnigenito suo pater pepercit. Non enim mihi hoc dicas, quod sit fugitiuus quispiam, vel latro, vel fur, vel facinorosus, vel quod sit pauper, abiectus, vilis, & nullius frugis: sed cogites quod & pro ipso mortuus est Christus, sufficiatque tibi, utpote idonea sollicitudinis causa. Cogita quantum illum esse necessarium sit, quem tantus Christus ita appetiatus est, ut nec sanguini suo pepercerit. Neque enim opinor, si rex pro aliquo occidi vellet, quaereremus argumentum aliud, num magnus quispiam ille sit, quem rex tanti facit. Non autem ego tantum opinor, sed sufficiens est mors eius qui mortuus est, ut ostendat quantae charitatis fuerit erga illum. Nunc vero quum non homo, non angelus, non archangelus, sed ipse coelorum

tum dominus, ipse vnigenitus dei filius carne vestitus tradit semetipsum pro nobis ad mortem: si non omnia fecerimus, & attentauerimus, ut homines tanto pretio redemptos in omni cura habeamus, qua nos tuebimur defensione: quam veniam impetrabimus? Et hoc ipsum Paulus indicans dicebat: Ne cibo tuo perde illum, propter quem Christus mortuus est. Volens enim eos qui despiciebant & contemnebant fratres infirmos castigare, & in officio continere, ut persuaderet eis habendam proximorum curam, hanc vnicam rationem pro omnibus dedit. Igitur sedens in carcere, per tantum spatium epistolam scripsit Philippensibus. Charitas enim erga deum nullis humanis impeditur, utpote superne in coelis radicata. Et quid scribit? Scire autem vos volo fratres. Vidistis curam magistri pro discipulis: audi & curam discipulorum pro magistro: ut scias quod hoc erat quo fortes & inuicti fiebant, quandoquidem ita mutuam inter se amore vincti erant. Frater enim qui a fratre adiuuatur, est sicut ciuitas fortis, & multo magis tot ac tanti vinculo charitatis inter se iuncti, omnibus daemonum restituerunt insidiis. Non opus est ulteriori demonstratione & sermone, quod Paulus discipulis deuotissimus fuerit, qui & catenatus sollicitus pro eis erat, & quotidie moriebatur. Quod autem discipuli Paulo vicissim magno studio deuincti fuerint, & non solum viri, sed & mulieres, audi quid dicat de Phoebe: Commendo autem vobis Phoben fororem, quae est ministra ecclesiae Cenchreensis, ut illam suscipiatis in Christo, sicut decet sanctos, & assistitis ei in quocunque vobis egerit negotio. Nam & haec cum multis affuit, tum & mihi. Et haec quidem quod officiose eum adiuuerit, magni accepit testimonium. Priscilla autem & Aquila etiam mortem pro Paulo adierunt, de quibus sic scribens inquit: Salutate Priscilla et Aquila qui pro anima mea suam ipsorum ceruicem supposuerunt. Et de alio quoque his ipsis scribens dicit, quod appropriarit usque ad mortem,

Rom. 14.

Rom. 16.

non habita ratione vitæ, vt suppleret id quod vestro erga me officio fuit diminutum. Vides quomodo amabant magistrum, quomodo suæ ipsorum animæ, salutem illius præferebant? & propterea tunc nullus eorum superabatur. Hæc autem dico, non vt audiamus solum, sed & vt imitemur: & non ad subditos solum, sed et ad principes sermo noster se protendit: quod & discipuli frequens in magistros officium, & vicissim magistri eandem quam Paulus erga discipulos amoris affectionem declarât. Etenim Paulus tam anxie omnium salutem curabat, perinde ac totus mundus sibi vnica domus foret, neglectisq; suis vinculis, & plagis, & afflictionibus, & pressuris, considerabat & inquirebat quotidie, quomodo res discipulorum se haberent: et sepe propter hoc ipsum solum misit, nunc Timotheum, nunc Tychicum: nam de hoc quidem inquit, Vt sciatis & vos quæ ad me pertinent, quid agam: de omnibus certiores vos reddet Tychicus dilectus frater, & fidus minister in domino, quem misi ad vos in hoc ipsum, vt cognosceretis de rebus nostris. Et iterum aliis: De omnibus rebus meis certiores vos faciet Tychicus frater & fidus minister & cōseruus in domino, quem misi ad vos in hoc ipsum, vt cognoscat quid agatis, & consoletur corda vestra. De Timotheo autem: Quapropter et ego non amplius ferens, misi ad hoc vt cognoscerem fidem vestram, ne quo pacto tentasset vos ille qui tentat, & inanis factus esset labor noster. Et Titum quoq; aliō mittit, & alium iterum in alium locum. Atq; ipse vinculorum necessitate in vno saepe loco detentus, visceribus suis adesse non poterat, ita discipulis suis aderat. Itaq; & tunc detentus in vinculis scribebat Philippensibus: Scire vos volo fratres. Discipulos fratres vocat. Tanta enim charitas est, vt abiiciat omnem inæqualitatem, nullamq; vel eminentiam, vel dignitatem sciat: sed etsi quis omnibus sit sublimior, adusque humillimum omnium descendit: id quod & Paulus faciebat. Audiamus autem quid eos scire vole-

bat: Quæ mihi acciderunt, magis ad profectum euangelij euenire. Quo pacto et quomodo dic oro? Num vinculis absoluebare? Num catenam deponerebas? Num impauide prædicabas in ciuitate, & in ecclesiis multos & prolixos sermones faciebas de fide, suscepistiq; inde multis discipulis abibas? Num suscitabas mortuos, & admirationi eras? Num leprosos purificabas & obstupefiebant omnes? Num dæmones fugabas? Nihil horum dicit, sed quid? & quomodo profectus euangelij factus est? ita vt vincula mea manifesta fierent in toto prætorio, & cæteris omnibus. Quid dicis? Hic profectus est, hoc incrementum, hoc prædicationis lucrum, quod omnes didicerunt te vincuntum? Ita profectus, dicit. Audi ergo sequentia, vt discas quod vincula non solum non sunt facta obstaculum, sed & magnæ fidei materia: atq; adeo, vt plerique fratrum in domino freti vinculis meis, vberius ausi fuerint loqui impauide. Quid dicis o Paulus? Non anxietatem, sed fiduciam iniecerunt vincula: non timorem, sed amorem non habent quæ sequuntur consequentia. Scio & ego. Neq; enim iuxta humanorum operum morem hæc contigerūt, ait: sed super naturā fiebant, erantq; diuinæ gratiæ opera, vt vnde alij anxii, inde illi fidentes redderentur. Nam si quis capit constringiturq; ducem, & sit hoc manifestum aliis, vertitur in fugam omnis exercitus. Et si quis pastorem abducit ab ouili, absq; timore abiguntur oves. Atqui hic nō ita euenit, sed per omnia secus. Dux vincus erat, & fiebant alacriores milites omnes, maioribusq; animis & fiducia in aduersarios irrumpebant. Pastor constrictus erat, & oves neq; auferebantur, neq; dissipabantur. Quis vidit? quis audiuit? magistorum aduersitatibus discipulos plus solati capere? Quomodo non timuerunt? quomodo non dixerunt Paulo, Medice cura te metipsum, libera te ipsum a malis: & nobis quoq; consultum erit? Quomodo non dixerunt talia? quomodo? Erant edocti a gratia spiritus sancti, hæc non ex infirmitate, sed ex permissione

Christi fieri, ut magis effulgeat veritas, que per vñ-
cula & custodias, & afflictiones, & angustias cres-
cens, in altius fastigium erigitur. Etenim si vincula
Pauli mentem deieccissent, et timidiore reddidissent:
nō mirum si & ipse, & qui eum accessissent, fuissent
anxi. Verum quia plus afferebant fiducia, & ad ma-
iorem gloriam conducebant: magis obstupescendū
est, & admirandum, quomodo per rem ignominie
plenam, gloria doctōri conciliatur, & per terricola-
mentum fiducia, & consolatio discipulorum crescit.
Quis non obstupesceret, videns illum catena circū-
datum, & dæmones fugere? Non diadema regis ca-
put tam decorat, ut illius manus catenæ: non sua qui-
dem natura, sed gratia in ipsis efflorescente, quæ ma-
gis consolabatur discipulos, videntes quidem cor-
pus vinctum, linguam autē solutam, manus consti-
tutas, sermonem verō liberum, & in totum mundū
citius, quā solis iubar percurrentem. Magna sanē
discipulorū consolatio erat, cū re ipsa discerent, nullo
tam præsensium molestiarum gravem. Anima enim
quando diuino amore & desiderio verē corripitur,
ad nihil huius vitæ se conuertit: sed sicut mente mo-
ti, contemnunt ignē, & ferrum, & feras, & pelagus,
& omnia: ita pñ furore quodam, maxime spirituali
ac honestissimo insaniunt, deridentes omnia quæ vi-
dent. Et propterea discipuli videntes magistrū vinctū,
exultabant magis & gaudebant: re ipsa decla-
rantes aduersariis, quā sint vbiq; inuicti, & nullis
mancipati. Itaq; rebus sic habentibus, æmuli quidā
Pauli, grauius bellum excitare, & tyrannum contra
eum crudelius exasperare cupientes, simulabant &
ipsi sese esse prædicatores: prædicabantq; rectam ac
sanam fidem, ita ut & doctrina Pauli magis incre-
sceret. Hoc autem non ideo faciebāt, quod fidem re-
ctam seminare vellent: sed ut audiret Nero prædica-
tionem crescere, & doctrinam inualescere, ut inde
exasperatus, quamprimum Paulum in profundum
demitteret, ac perderet. Itaq; duæ erant tunc doctri-
næ, vna discipulorum Pauli, altera inimicorū eius:
illis ex

illis ex veritate, his ex odio & contentione in Pau-
lum, prædicantibus, & hoc manifestans docebat:
Alii quidem, inquit, propter inuidiam et contentio-
nem Christum prædicant, inimicis illis designatis:
alii autem bona voluntate, quo discipulos suos in-
telligit. Deinde iterum de illis inquit: Alii quidem
ex contentione, nempe inimici, non castè, non candi-
de prædicantes, sed existimantes addere se afflictio-
nem vinculis meis: alii contrā ex charitate, & hoc
quoq; de fratribus illis suis dicit: sciētes quod in eu-
angelii defensione constitutus sum. Quid ergo? At-
tamen quouis modo, siue per occasionem, siue per
veritatem Christus tamen annuntiatur. Atq; ita fru-
stra & vane verbum hoc pro hæresibus assumitur.
Nam qui tunc prædicabant, nō dogma corruptum
prædicabāt, sed fidem sanam & rectā. Quod si adul-
teratam doctrinā prædicassent, & alia q̄ Paulus do-
cuerat, nō utiq; euemisset quod volebant. Non vole-
bāt autem aliud, q̄ ut aucta fide & multiplicatis di-
scipulis Paulus a Nerone in grauius periculū addu-
ceretur. Quod si alia q̄ Paulus prædicassent, nō utiq;
discipulos Pauli multiplicassent: etsi non plures fe-
cissent, neq; exasperassent tyrannum. Igitur hic non
dicit, quod corruptas doctrinas introducant: sed quia
causa propter quam prædicabant, non fuerit synce-
ra. Aliud enim est occasionem prædicationis nō es-
se sanam: & aliud, non esse prædicationem sanam.
Nam prædicatio quidem non fit sana, quando erro-
res continent dogmata. Occasio autem non fit sana,
quando dogma quidem sanum est, prædicantes au-
tem non propter Christum prædicant, sed vel ad
inimicitias, vel ad aliorum gratiam. Proinde non
dicit, quod hæreses introduxerint: sed quod non ob-
rectam occasionem, neque ob pietatem prædicauer-
int id quod prædicauerunt. Quandoquidem hoc
non faciebāt ad incrementum euangelii, sed ut Pau-
lo infesti essent, & in maius periculum eum adduce-
rent, & propterea illos arguit. Cæterum vide quo-
modo diligenter hoc posuit. Existimantes, inquit,
FF 2 afferre

afferre vinculis mgis: non dixit, afferentes vinculis meis: sed, existimantes, hoc est putantes quod afferant: insinuat, quod licet illi sic opinentur, non tamen ipse sic afficiatur, quin potius ob euāgelii incrementum gaudeat, unde adiecit, dicens: *Et in hoc gaudeo, quin ex gaudebo.* Quid enim, si etiam semetipsum perdidit illi, ex odio mei hoc facientes, dummodo & quæ mea sunt inuisti augeant. Vides quanta erat Pauli virtus: quomodo nullis diaboli versutiis capiebatur, & non solum non capiebatur, sed & ipsum laqueis suis apprehendebat. Nam licet multiplex esset & diaboli versutia, et ministrorum eius malignitas, qui prædicabant quasi idem scirent quod Paulus: qui tamen sapientes in versutia sua apprehendit, non permittebat hoc fieri. Proinde Paulus hoc tunc declarans, dicebat: Manere quidem in carne, necessarium magis propter vos, & hoc certo scio, quod mansurus sum, & cum omnibus vobis permanens, in vestrum profectum, & gaudium fidei. Illi enim præsentem quidem vitam eiicere me cupiunt, & propterea sustinent omnia: Deus autem non permittet propter vos. Hæc igitur omnia diligenter seruare memoria, ut eos qui simpliciter, ac temere scripturis, ac cum perniciæ proximi vtuntur, omni cum sapientia corrigere possitis. Poterimus autem & doctorum meminisse, & alios corrigere, si ad preces semper confugiamus, & oremus deum, ut det sermonem sapientie, & intellectum auditus, certamque inde prædabilem huius depositi custodiam. Sæpe enim contingit, ut quæ studio nostro corrigere non possumus, ea per preces efficere valeamus, per preces, inquam, perpetuas. Semper enim orandum est, & in afflictione & prosperitate, & tam ei qui in tribulationibus, quam qui in bonis. Et illi quidem, qui in bonis & prosperitate, ut immota hæc maneant, & non transferantur: huic autem, qui in angustiis, & afflictione, ut benignam eorum vicissitudinem sentiat. In tranquillitate es, ora deum ut ipsa tibi tranquillitas stabilis maneat. Tempestatem vides gra-

uem,

nem, ora deum ut auertat ipsam, & ex ipsa tranquillitatem faciat. Exauditus es, gratias age, quod exauditus es. Non exauditus es, per se uera ut exaudiaris. Et si differt aliquando dominus, non id odio facit, neque te auersatur: sed differendo, diutius te secum seruare vult. Sicuti & patres filios indulgentius amantes, quod illos diutius apud se detineant quos desiderant, dedita opera, morantur aliquid daturi. Ceterum non opus tibi patronis apud deum, neque multo discursu, ut blandiare aliis: sed licet solus sis, patronorum careas, & per te ipsum deum preceris, omnino tamen voti compos eris. Neque enim tam facile deus annuit, cum alii pro nobis orant, ut cum ipso met oramus, etiam si plurimis pleni sumus malis. Nam & hominum, quos valde exulcerauimus, irrequiescunt, si diluculo & meridie, & vespere apud eos compareamus, atque cum illis continua ac humiliter consuetudine conuersemur: & multo magis apud deum, si frequens fueris: licet indignus sis, dignus tamen eris: quoniam & indignus diutina familiaritate dignus fieri potest. Porro tria hæc, nempe quod indignum frequens conuersatio dignum reddat: & quod deus magis annuat, si per nos ipsos oremus, & si alii orent: & quod dando sæpe differt, non ut nos vacuis manibus amandet, & animo hæsitabundo relinquat, sed ut bonorum maiorum nobis causa fiat: Trium hæc, inquam, ex parabola hodie nobis lecta, manifesta facere tentabimus. Accessit Chananea Christum pro filia orans, quæ a dæmone agitabatur, & clamans contenta voce, ait: Miserere mei domine, filia enim mea male a dæmone torquetur. Ecce alienigena mulier & barbara & extranea a Iudæorum iurisdictione. Et quid aliud erat, quam canis, & indigna quæ voti compos feret. Non enim honestum est, inquit, ut accipiat panis filiorum, & obiciatur canibus. Attamen precum frequentia digna facta est, non solum ut inter filios recenseretur quæ erat canis, sed & ut multis laudibus honestata, dimitteretur. Dixit enim: O mulier magna est fides

Mat. xij.

FF 3 tua.

tua. Quoniam autem Christus dixit, Magna est fides tua: nulla opus est demonstratione, & inquisitione vltiori de mulieris huius gloria. Vides quomodo mulier, quæ indigna erat, ex assiduitate facta est digna? Vis discere, quod etiam per nos ipsos orantes apud deum plus efficiamus, quam dum alii pro nobis orant? Clamauit hæc: & ut accesserunt discipuli, dicunt: Dimitte eam, quia clamat post nos. Et ad illos quidem dixit: Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel. Quando autem ipsamet accessit, & perseuerauit clamans, & dicens: Domine, Etiam: Nam & catuli edunt de mensa dominorum suorum: tunc beneficium dedit, & ait: Fiat tibi sicut vis. Vides, quomodo repulit, cum alii precarentur: vbi verò ipsamet orans pro dono clamauit, annuit? Illis enim inquit, Non sum missus nisi ad oues, quæ perierant domus Israel: huic autem dicit, Magna est fides tua, fiat tibi ut vis. Similiter ab initio & ad ingressum petitionis nihil respondit: vbi autem semel & iterum, & tertio accessit, tunc denique beneficium concessit. Et in fine docet, quod dare distulerit, non ut eam repelleret, sed ut patientiam mulieris omnibus monstraret. Nam si propter repulsam distulisset, neque tarde ei donasset, & nos minime agnouissemus mulieris ab initio usque ad finem fortitudinem. Dimitte eam, inquit, quia clamat post nos. Vos auditis vocem, ego mentem video, scio quid dictura sit. Nolo thesaurum mentis sue occultum permanere, sed expecto & sileo, ut manifestetur, & omnibus clarus fiat. Cum hæc omnia non ignoremus, posthac, licet peccatores simus, & indigni in quos conferatur beneficia: licet soli simus, & intercessoribus careamus, ne deficiamus orando, ne despiciamus animum: scientes, magni apud deum patrociniū esse per semetipsum magna alacritate ad deum contendere: quāuis autē differat, & cesset ut largiatur, neque sic recedamus. Scimus enim, quod misericordiam, magnamque erga nos clementiam est ita differre et tardare. Si ita senserimus, animamque dolente et feruida, ac excitata, & tali quali ad ipsum Chanana

na

na accessit, etiam si canes simus, grauibuscumque in pecatis, & nostra amoliamur mala: tantumque fiducia accipiemus, ut aliis quoque patrocinari possimus: quemadmodum Chananea hæc, non solum ipsa fiducia, et multas laudes consecuta est, sed & filiam intolerabilibus molestiis eripere potuit. Nihil enim, nihil, inquam, precatione ignita et sincera validius est. Ipsa enim & presentia mala dissoluit, & a futuris poenis eripit. Ut igitur & presentem vitam facilius transigamus, et ad iudicium fidentius migremus, multo studio alacritateque sedula precibus vacemus. Nam sic & reposita bona obtinere poterimus: quæ nobis omnibus per gratiam et misericordiam suam concedat dominus noster Iesus Christus, cui cum patre, & sancto spiritu sit gloria, imperium, & honor, in secula seculorum, Amen.

DIYI IOANNIS CHRYSOSTOMI IN DICTVM Apostoli, De dormientibus nolo vos ignorare fratres, ut ne lugeatis. Tum de Iob & Abraham.

1. Thes. 4

Des quatuor consumpsimus in Lazari parabola vobis explicanda, thesaurum exantlatum eum, quem in exulcerato corpore repositum inuenimus: non aurum quidem aut argentum, aut lapides pretiosos, sed religionem, fortitudinem, persequutionem, ac patientiam multam. Quemadmodum enim fluxi caducique thesauri extrinsecus spinas habent, & tribulos, & terram asperiores, si verò quis interius effoderit, magnæ diuitiæ emergunt. Sic & in Lazaro vsu venit: foris vulnera, intus diuitiæ inestimabiles: languens corpus, mens generosa & alacris, in quo illud Apostoli explebatur: Quantum externus homo corrumpitur, tantum internus homo renouatur. Et poteram quidem hodie in eadem parabola versari, & contra hæreticos pugnare, qui vetus testamentum vituperant, qui patriarchas reprehendunt, qui contra opificem omnium deum linguas exacuunt. Sed ne nimiam satietatem adferat oratio, has disputationes in aliud tempus recondam: & nunc age ad aliud argumentum orationem

2. Cor. 4

traducamus. Nam & mensa si vnus modi sit, satietatem facit: varietas autem perpetuam excitat appetentiam. Vt igitur hoc in oratione fiat, longo iam intervallo ad diuū Paulū reuertamur. Etenim oportune nobis hodie locus Apostoli legitur, & admodum cum superioribus coherens ea, quæ nunc dicturi sumus. Audiuitis ergo personantem Paulum & dicentem: De dormientibus nolo vos ignorare, vt ne lugeatis quemadmodum reliqui, qui spem non habent. Ille euāgelicus de Lazaro neruus fuit: hæc apostolica vox est, sed vnus vtriusque concentus est. In illa enim parabola multa de resurrectione, multa de iudicio futuro tractabamus, & nunc in idem nos argumentum oratio hæc iterum deduxit. Nam si hūc apostolicum locum effodiamus, eundem quoque hic thesaurū inueniemus. Tum enim oratio nostra omnino in hoc consumebatur, vt auditores doceret, nihil humanarum rerum splendidum putandum: Sed vltius spe progrediendū, illam iudicis sententiā, iudiciū formidabile, iudicem seuerum, animo quotidie sequendum. Hæc eadem Paulus hodie illis verbis consulit. Sed attendite: De dormientibus nolo vos ignorare fratres, vt ne lugeatis quemadmodū reliqui, qui spem non habent. Si enim credimus quod Iesus mortuus est, & resurrexit: Sic & deus eos qui per Iesum dormiunt, ducet cum eo. Hoc primum autem ad cognoscendum dignum inquisitione est, cur cum de Christo loquatur, illius exitum ē vita, mortem appellet: vbi autem de nostra morte loquitur, somnum eum, & non mortem nominet. Non enim dixit de mortuis: Quid igitur de dormientibus: Et paulo post: Sic & deus eos qui per Iesum dormiunt, non eos qui per Iesum mortui sunt, ducet cum illo. Et rursum: Nos qui viuimus, qui relictī ad aduentū Christi sumus, non anteuertemus eos qui dormierunt. Ne hic quidem mortuos dixit, sed ter ibi mentionem eius faciens, ter mortē, somnum appellauit. De Christo non item: vt, Si enim credimus quod Iesus mortuus est: nō dixit dormit, sed mortuus est.

At qua

At qua de causa Christi mortem dixit, nostrum autem somnū? Non enim temerē nec absurde, sed aliquid magnū, graueque moliens hac verborū observatione vsus est. De Christo loquens, mortē appellauit, vt passio ipsa fuisse credatur: de nobis autē somnū dicit, vt mœrore nostrū cōsolatur. Causam enim vnde processit resurrectio, fidenter appellauit mortem. Vbi verō in spe totum est positum, somnum eum nominat, & ipso nomine nos consolatur, bonamque spem iniicit. Qui dormit enim, omnino resurgit: & nihil aliud mors est, nisi somnus longus. Ne enim hoc obiticias, neque audire, neque loqui, neque videre, neque sentire mortuum: neque enim ista facit qui dormit. Si autem necesse sit aliquid admirabile recēfere, audi nunc iam. Dormientis anima etiam quodammodo dormit, mortui autem vigilat. At mortuus, inquis, putrescit & corrumpitur, & puluis cinisque efficitur. Quid tum amice? Propterea magis gaudere oportet. Nam domum antiquam & ruinosam exædificaturus aliquis, habitatores domus primo amandat, deinde ædificiū diruit, & ædes magnificientiores extruit: Quæ res habitatores non ex cruciat, sed multo magis recreat. Non enim in præsentem ruinam intuentur, sed futurum & minime adhuc aspectabile ædificiū animo sequuntur. Sic & deus facturus, corpus nostrum dissoluit, & animam illud incolentē quasi domo educit, vt magnificentiorem domum extruens, maiori cum gloria eam rursus introducat. Non igitur in hanc quasi ruinā, sed in futurum splendorem cogitationem designamus. Si enim statuam quis habet tempore & rubiginē exesam, & multis partibus comminutam, constringit eam & in fornacem iniicit, & accurate liquefaciens imaginem illustriorem facit. Quemadmodū autem hæc in fornace dissipatio, non delictio statue, sed renouatio est: Sic nostrorum corporum dissolutio, non exitium sed redintegratio est. Quando igitur videris, quasi in fornace, defluentem carnem atque putrescentem, ne in hoc aspectu consistas, sed

FF; confla

constatutam ante oculos pone. Neque hac mensura contentus esse debes: ulterius progrediendum tibi est. Statuarius enim æreum fundens corpus, non auream, aut immortalem statuam, sed æream rursum facit: Deus autem contrā, mortale & terrenum iniiciens corpus, auream & immortalem facit imaginem. Terra enim caducum & concretum corpus accipiens, immortale & sincerū idem reddit. Non igitur in hūc clausis iam luminibus, sine voce tacentē, sed in illū resurgentē, gloriā inenarrabilē, stupendam, atque admirabilem iam percipientem, intuearis: & a præsentis rerum aspectu, ad futuram spem, intelligentiam traducito. At cōsuetudinem illius desideras: et propterea luges ac lamentaris. Sed hoc vehementer absurdum est. Si enim sponso alicui filiam in matrimonium copulaueris, deinde ille eam abducens, in lōginquam discesserit regionem, atque ibi in omnium rerū abundantia viuat, nequaquā hoc moleste feres, sed dolorem quem ex absentia eius diuturnitate capis, prosperitatis illius communi fama mitigas. Nunc autem nō homine, non seruo aliquo accipiente, sed ipso domino requirente quem debet, mœres ac lamentaris. At cum homo sum, inquis, non possum non lugere. Neque ego hoc volo. Non enim mœrorem, sed mœroris magnitudinem auferre cupio. Mœrere enim naturæ est: ultra modū hoc facere amentia est, delirationis est, effœminati animi est. Luge, lachryma, sed ne indigneris, ne moleste feras, gratias age deo accipienti, ut exornes abeuntem ē vita hominem, & honesta illi hæc tribuito parentalia. Si enim hæc moleste pateris, & illū mortuum violas, & accipientem deum irritas, tibi ipsi incommodas: sin gratias egeris, tum illum exornasti, & accipientem gloria affecisti, & tibi ipsi cōmodasti. Lachrymare igitur: Sed ut dominus Lazarū, qui normā nobis & regulā, & certos mœroris fines constituit, extra quos egredi nō oportet. Sic & Paulus dixit: De dormientibus (inquit) nolo vos ignorare, ut ne lugeatis quemadmodū reliqui, qui spem

1. Thess. 4.

non habent. Luge, inquit, sed non ut Græcus qui resurrectionem abiicit, qui de futura vita desperat. Erubescō, mihi credite, & non parum animo cōmoneor, cum in foro videam cœtus mulierū immodestos, capillos vellentes, brachia incidentes, genas lacerantes, & in Græcorum conspectu hæc facientes. Quid non loquentur illi, quid non iactabunt de nobis? Hi sunt qui resurrectionem mortuorū tam certo statuunt: Admodum: sed nō cum dictis facta cōsentiunt. Verbis resurrectionem defendunt, ipsa quod desperari solent, faciunt. Si confiderent isti resurrectionem esse, nequaquam ista facerent. Si persuasi essent ad meliorem illam sortem abiisse, non lugerent. Hæc & istis multo plura infideles dicunt, cum luctus istos audiunt. Pudeat nos igitur, & modestiores simus, & ne tantam tum nobis ipsis, tum his qui nō intuentur, accersamus noxam. Dicitote vero cuius causa eū qui ē vita exierit, tantū defles? Nūquam malus erat? Atqui propterea gratias agere oportet, quod præcisa iam est omnis improbitas illi. Sed bonus & modestus fuit? Propterea gaudere oportet, quod antea abreptus sit, quam improbitas illius cogitationem murauerit, & ad eum locum abierit, ubi florens perpetuo erit, & conuersionē rerū nullam ne suspicari quidem debet. Sed iuuenis fuit? Ideo deum qui accepit gloria affecit, quod tam cito illum ad meliorem sortē vocauerit. Senex est? Propterea etiam gratias age, & deum qui acceperit gloria affecit. Pudeat faciat igitur te luctus tui, efferendi modus, Psalmorum cantiones, orationes, patrū conuentus, multitudo fratrum magna, non ut fleas, ut lamenteris, ut indigneris, sed ut deo accipienti gratias agas. Quemadmodū enim eos qui ad magistratum aliquē vocati sunt, permulti solent bonis verbis prosequi: Sic & discedētes sanctos, nempe ad maiorem dignitatem accersitos, omnes bonis verbis prosequantur. Mors enim requies est, studiorum & curarum ad vitam pertinentium vacuitas. Cū igitur videris aliquē tibi coniunctū ex hac vita discedentem,

tem, ne moleste feras. Sed cū dolore punctus fueris, tu te collige, conscientiam tuam inquire, considera quod etiam te paulo post idem manet exitus. Modera re tibi, & ex alterius morte timorem cape, sociordia omnem præcide, facta tua animo repete, errata corrige, quam optimam facito mutationem. Hoc enim discamus ab infidelibus, quod iudicia de rebus alia quam illi habeamus. Aspicit cælum infidelis, et adoratur, deum enim esse putat: videt terram & colit, & in res mortales inhiat. Nos, cōtra, cælum videmus, & cœli opificem admiramur. Non enim deum esse, sed dei opus credimus. Video vniuersi huius opificium, & eo, quasi manu, ad opificem ducor. Videt diuitias infidelis, & inhiat animo, atq; obstupescit: Video diuitias ego, & irrideo. Videt paupertatem ille, & flet: Video paupertatem ego & exulto. Aliter ego intueor in res, aliter ille. Ita & in morte facimus. Videt cadauer ille, & putat cadauer esse: Video cadauer ego, somnum, hanc mortis partem esse puto. Et quemadmodū in literis sit, vt eisdē oculis contemplemur literas, cum periti, tū imperiti, non tamen eadē cū intelligentia. Imperiti enim omnino putant literas eas esse, quæ visu tenentur: periti autē multo cum artificio subiectam sententiā colligunt. Ita & in rebus ipsis: siisdem oculis res mortales videmus, non tamen eadem intelligentia & mēte. Quia igitur in rebus aliis omnibus ab illis dissidemus, in hac iam de morte cōgruemus sententiā? Cogita ad quem abiit, & cape consolationem: vbi Petrus, vbi Paulus, vbi sanctorū cœtus omnis est. Cogita quomodo resurget, quanta cum gloria & splendore. Cogita quod lugendo, et lamentando, quod lachrymis nihil proficies, & ad extremum te ipsum lædes. Cogita hoc si feceris, quorum exemplum habes, et peccati societate fuge. Quos igitur imitaris, quos emularis? Infideles & non habentes spem: quemadmodum Paulus dicit: Vt ne lugeatis quemadmodum ceteri qui spem non habent. Et attendite, quam accurate loquitur Apostolus. Non dixit qui nō habent spem

1 Thess. 4.

spem resurrectionis, sed omnino, qui non habent spem. Qui enim spem illius iudicii nō habet, nullam spem habet, non modo diuinæ in rebus humanis providentiæ, sed ne iustitiæ quidē diuinæ, quæ admodum ea omnia perlustrat. Qui hoc nō videt, qui hoc non iudicat, belua quauis immanior est, & leges, iudicia, instituta, atque adeo bona omnia ē propria expellit mente. Qui enim non factorū suorū se rationē redditurum expectat, omnem virtutem fugit, nequitiam omnem persequitur. Hæc ergo animaduertentes, & Grecorum, quos lamentando imitatur amētiā, stuporemq; reputantes. Fugiamus hanc cum illis societatem. Propterea & Paulus illorum sæpe mentionem fecit, vt ignominia considerans in quā incidis, ab illorum communitate tēperes, & ad propriam nobilitatē reuertaris. Neq; hic solum diuus Paulus, sed sæpe, sed assidue hoc facit. Quādo enim nos a peccatis discedere vult, cū quibus per peccata consociemur, demonstrat, vt personæ moribus mordeamur, & societatem illius deuitemus. Thessalonicensibus autem scribens, sic ait. Vnusquisq; corpus vestrum possidete in sanctificatione & honore, nō in passione ignominie, quemadmodū gentes quæ non nouerunt deum. Et rursus. Non quemadmodū reliquæ gentes ambulant in inanitate cordis sui. Sic & in hoc loco: Nolo vos ignorare fratres de dormientibus, vt ne lugeatis quemadmodum ceteri, qui spem non habent. Non enim rei natura, sed animi nostri propositum: non mors discedentis, sed inbecillitas lugentis, nos vexare consuevit: Fidelem enim nullæ res præsentis vexare possunt, sed ante percepta futura bona, in præsentī hoc vitæ curriculo, longe differt ab infidelibus. Non enim parua reportat Christi religione bona, sed maximū ex eo percipit fructum, tranquillitatem, & perpetuam lætitiā. Itaque Paulus dicit. Gaudete in domino semper, iterū dico, gaudete. Ante resurrectionem enim non exiguū habemus fructum, quod in has quotidianas arumnas non incidemus, sed futurorum spe, consolationem

1 Thess. 4.

Ephes. 4.

Philipp. 4.

lacionem in presenti magnam habemus. Quemadmodum ergo vtrinq; nos lucrificamus, sic vtrinq; in inferis incommodatur, tū quia postea punitur q; resurrectione esse non crediderit, tum quia presenti rerū perturbatione cōsternatur, cum nullū expectet post hac futurum bonum. Non ergo propter resurrectionē nō solum, sed etiam propter resurrectionis spē, deo gratias agere debemus, quā ad afflictam potest consolari animam, & quasi resurrecturos etiā & cū Deo futuros de reliquis rebus nos animare potest. Nā si lugere ac lamentari oportet, eos qui in peccatis viuunt, non eos qui cum virtute discedunt, de flere ac lamentari oportet. Sic & Paulus fecit. Ad Corinthios enim scribens, inquit. Ne quando me ad vos venientem humiliet deus, & lugeam multos ē vobis, nō mortuos quidē, sed qui ante peccauerūt, quosq; non pœnitet intemperantiæ & impuritatis quā pertrauerunt: hi certe lugendi nobis sunt. Sic & alius præcepit, dicens: De fle mortuum, deficit enim illi lumen: & de fle stultum, deficit enim illum intelligentia. Parum de fle mortuū, quia requieuit. Stulti autē morte vita est deterior. Quod si qui intelligentia priuatur, omnino luctu prosequendus est: multo magis is, qui iustitiæ inanis est, & ab hac diuinitus profecta spe excidit. Hos lugeamus, hic enim luctus lucrum apportat: Nam istos cum lugeamus, saepe emendamus: discedentes lugere tum inane, tū inutile est. Non ergo lugendi morem deponamus, sed peccatū solū lugeamus. Reliqua enim omnia, siue paupertas siue egritudo, siue mors immatura, siue fraus, siue calumnia, seu aliud quid rerum humanarum incidērit, generose omnia perferamus. Hæc enim mala, si temperantes simus, maioris coronæ & gloriæ materia esse possunt. At quomodo inquis fieri potest, ut homo nō lugeat? Huic ego contrarium quæro: quomodo fieri potest, ut qui ratione, & oratione, & rerum futurarum spe est præditus homo, lugeat? At quis est inquis, qui hac perturbatione non interdū vexetur? Multi inultoties tum apud nos, tum apud maiores

1. Cor. 13.

Eccl. 23.

maiores nostros. Iob enim cum vniuersa liberorum turba periisset, audi quid dicat: Dominus dedit, dominus abstulit: quemadmodum domino placuit ita factū est. Admirabilia hæc sunt cum audiuntur soli, si verò occurrat inquiras in illa, tum magis admiraberis. Considera enim diabolus nequaquam dimidios liberos cepisse, & dimidios reliquisse, neque plures cepisse, et pauciores reliquisse: sed totum vici demiasse fructum. & arborem non detecisse, vniuersos maris concitasse fluctus, & nauem non submersisse: omnes copias eduxisse, & turrim non disturbauisse, sed stetit vndique impetum, & immotum mansisse Iobum. Tempestates adhibebantur telorum, & non cōsternabatur, imò verò conturbabantur, sed non vulnerabatur. Cogita quā sit, tot liberos pereuntes videre. Quid vero nō satis ad animum arrodendum fuit, omnes direptos esse omnes confertim vno atq; eodem die, in ipso ætatis flore, multa virtute abundantes, hoc supplicij modo finire vitam? post tot clades, hanc extremam esse obiectam? indulgentem patrem fuisse, exoptatos fuisse discedentes liberos? Cum enim perditos quis amittit liberos, ærumna hac commouetur animus, sed non tanto cum feruore ardēt. Improbitas enim exeurantium ē vira hominum, acriores morsus dolorum non efficit. Quando autem honesti sunt, altum vulnus, eternam memoriā, exitiale malum, duplices stimulos adfert, alteros naturæ, alteros virtutis ē vitia excedentia. Fuisse autē istos cū primis honestos, ex hoc satis liquet: multa in illis educandis pater posuit industria, & hostias pro illis immolabat, etiam ab abstrusis illorū peccatis veritus. Nihil enim illi hoc educandorū filiorū studio longius antiquius fuit, quæ res non filiorū modò virtutem demonstrat, sed patris quoq; indulgentiam. Cum igitur et pater fuerit, & tã indulgens pater, non naturæ affectione modo, sed cautionem etiam demonstrans, & qui ē vita exierunt tam honesti erant, triplices admovebantur dolorū faces. Iam vero cū separatim abripiuntur,

Iob. 1.

untur, habet aliquam hic euentus consolationem, residuorum enim gnatorum desiderium, reliquorum mortuorum moerorem tegit, quando vero vniuersa cetera interit, quem aspicere potest is qui cum prius liberis abundabat iam orbis omnino existat? Hic iam quintam calamitatem recensere licet: quam tandem illam? quod cōfertim ē vita tollerentur omnes. Si enim quatuor aut quinque diebus mortui fuissent, vxor & vicini omnes hoc maxime lamentatae essent, quod celeriter & de improviso ab illorum conspectu abstraherentur. Multo igitur magis hic ingereretur, qui non diebus tribus, aut duobus, aut vno, sed hora vna omnibus ex æquo priuatus fuit. Expectatum enim diu malū, quanquam admodum intollerabile sit, præmeditatione tamen ipsa, leuius malum solet esse; quod autem præter opinionem de improviso contingit, intollerabile est. Quando igitur aliquid sua natura graue est, & præterea nec opinato opprimit, magnam id certe accessiōem habet doloris. Hoc iam nunc igitur tecum cogita, quam intollerabile fuerit, & omnem exuperauerit doloris sensum. Vis & sextam calamitatem audire? In ipso ætatis flore omnes amisit. Scitis autem quem admodum immaturæ mortes non modo discrucient, sed etiam varietatem doloris adferant: hæc autem non immatura modo, verum etiam violenta fuit, vt hæc etiam septima ærumna haberi possit. Nō enim in lecto vidit illos animā agentes atque expirantes, sed ædium ruina oppressos omnes. Considera nunc quemadmodū quis hanc ruinam postea effodit, & interdum quidem lapidem extraxit, interdum verō membrum alicuius ex illis, & manū vnam vidit phialam tenere, dexteram autem alterā in patinas iniectam, totius corporis figuram perimi, obtritit nariibus, capite confuso, oculis exclusis, cerebro disperso, toto corporis habitu vulnerum varietate deformato, vt non possit pater exoptatorum liberorum concupitum aspectū internoscere. Hæc cum auditis, conturbamini & lachrymatis. Considerate igitur

igitur quis ille fuerit, qui hæc vidit. Si enim nos tū longo interuallo non possumus sine lachrymis tragœdiam tam miserabilem auditione accipere, idem aliena audientes mala: quis nam tandem, & quam adamantinus Iob fuit, qui cum oculis illa cerneret, non in alienis, sed in suis propriis malis tam temperans fuit? Non enim indignabatur, sed ne tale quidem quicquam voce vsurpauit: Quidnam tandem hoc est? hæccine benignitatis mea est cōpensatio? Num ideo hospitibus domus mea patuit, vt liberorum meorum tumultū videam? Nū ideo omnem illis exhibui beneuolentiam, vt illi tale oppeterent mortem? Nihil horū non modo dixit, sed ne cogitauit quidem: & post longā hantū rerū cogitationem omnia modeste tulit. Quemadmodum enim bonus statuarius, cum aureas conflat imagines, magna cum cura illas figurat, sic & ille conformando & temperando suam ipsius modificauit mentem. Et quemadmodū laboriosus agricola, palmarum aut olearum stirpes rigat, munit, circumsepit, & omni accurat modo: sic & iste non cessauit vniuscuiusque animam quasi oleam quandam frugiferam, ad maius virtutis amplificare incrementum. Et mali spiritus irruptione stirpes non modo disturbaras, sed etiam ad terram adhiestas, & miserabilem vitæ sortitas exitum, cum vidisset, nullis vsus maledictis est: sed gratias deo agens, idoneam diabolo infixit plagā. Sin dicas illius qui multos habuit liberos, & alterius qui cum vnicū habebat eum amiserat, non parem fuisse dolorem, recte loqueris, et ego assentior: nō enim equalis, sed multo maior est Iobi dolor. Quæ est enim numerose sobolis vtilitas? Manifestiorem calamitatē, & acerbiores moerorem creat hoc in plurimis corporibus vulnus acceptum. Sin alterum videre velles, qui, cum vnicū filium haberet, vel parem, vel maiorem etiam animi magnitudinem demonstrauit: animo repetere patriarcham Abraham, qui Isaac filium moriente quidē non viderat, sed quod longe fuisset miserabilius fuerat, ipse illum interficere

mandabatur: & huic mandato non restitit, neq; moleste tulit, neq; huiusmodi verbis vsus est: Nū ideo me patrem fecisti, vt filij mei me sicarium faceres? melius fuisset initio non dedisse, q̄ hoc modo iterū abtulisse. At habere cum vis? qua de causa illum a me interfici, et dexteram sanguine inquinari iubes? Nō per hunc puerum me totum terrarum orbē impleturum receperas? Quales igitur fructus das, cum radices extrahis? Quomodo ne potes promittis, & filium trucidari iubes? Quis talia vnquā vidit? quis talia audiuit? deceptus sum: circumuentus sum. Nō restitit imperanti, non rationem facti poposcit. Sed cum hoc audiuiſſet: accipe charum filium tuū quē diligis Isaac, & offer. filium tuum in vno ex montibus quem dixerō tibi, tanta cum alacritate mandata effecit, vt & plura quoque, si imperata essent, facturus fuisset. Nam & ab vxore hoc occultauit, & a seruis abdidit, ad montis pedem eos manere precipiens, & solam secum hostiam capiens conscendit: neque inuitus, sed multa cum alacritate madata dei exequabatur. Cogita igitur quantum hoc sit, nemo ne præsente, solum cum solo illum disputasse filio, cum ex eo magis animus concalesceret, & vehementior quidam amoris ardor, non vno iam aut altero die, sed pluribus diebus gigneretur. Celeriter enim conficere mandati, permagnum et admirabile fuit, sed nō tam admirabile, quam, quod cum multos dies tentaretur animus illius, multa humana erga filium indulgentia vincebatur. Propterea enim & longinuiorem locum victimæ, & interuallum disiunctionis deus constituit, vt athletam robustiorem cerneret: etenim athleta reuera fuit non cum homine, sed cum naturæ ipsius imperio colluctans. Quæ enim oratio ante oculos ponere potest illius magnanimitatem? Adduxit filium, ligauit, lignis imposuit, gladium destrinxit, inflicturus plagam erat. Quomodo ista dicam, aut qua ratione, nescio. Solus ipse nouit, qui hoc faciendum suscepit. Nulla enim oratio hoc ante oculos ponere potest. Quomodo enim non ob-

stupuit manus? quomodo non neruorum robur elarguit? quomodo non desiderabilis filij aspectus illum commouit? Admiratione dignum autem est, etiam Isaac intueri. Quemadmodum enim Abraham deo, sic & iste patri obtemperauit. Et quemadmodum ille deo iubente vt mactaret, non rationē poscebat: sic & hic patre constringente, & in aram offerente, non interrogauit qua de causa sic faceret, sed paterno imperio subiectus fuit. Hic eundem patrem & sacrificium cernere erat, & hostiam sine cruore oblatam, holocaustum sine igne, mortis & resurrectionis figuram. Interfecit filium, & non interfecit. Non manu sed voluntate interfecit. Deus autem propterea iussit, non vt sanguinis effusionem videret, sed vt Abraham mentem tibi demonstraret, vt illius promptitudinem, in totius orbis meditullio celebraret, vt omnes ex eo doceret dei mandata, tum liberis, tum naturæ, tum rebus omnibus, tum ipsi etiam animæ anteposenda esse. Descendit igitur viuentem huius rei testem Isaac habens. Quam igitur veniam huius rei impetrabimus? quam defensionem asseremus, si hunc tam præclarum virum, tanta cum alacritate videamus deo obtemperasse, ac omnibus in rebus illi cessasse, nos hoc ipsum moleste aut grauate feremus? Non igitur luctum, non calamitatis magnitudinem afferas, sed illud confidera, quod hoc tam graui dolore superior ille fuit. Satis autem fuisse potuit dei mandatum ad illius mentem perturbandam, ad conticiendum illum in anxietatem, ad præteritam fidem labefactandam. Quis enim præter Abraham ipsum non putasset dolum fuisse atque imposturam ea omnia, quæ de multitudine generis & nepotum a deo narrabantur? Modestiam autem Iob, & animi tanta in calamitate moderationem, nihilominus quis admirari debet, quod homo tanta virtute, post tot elemosinas, post tantam humanitatem, cum nihil sibi, nihil liberis mali consciret, cum tantam calamitatem, tam nouam, tam inexpectatam, eamque quæ ne in-

sceleratissimos quidem homines conueniebat, oculis usurpasset: neque fecit quod vulgus hominum solet, neque virtutem infructuosam iudicauit, neque male præteritæ vitæ consultum esse arbitrabatur. Itaque vtrunque horum non laudare modo, sed illorum virtutem imitari arque æmulari oportet. Sed dicit aliquis: At illi admirabiles viri erant. Certe admirabiles, & magni erant. A nobis tamen maior quaeritur religio quam ab illis, qui antiquam viuendi formam sequebantur. Nisi enim abundauerit iustitia vestra plus quam scribarum aut pharisæorum, non ingrediemini in regnum cælorum. Omnino igitur moderatione vtamur, & hæc atque ea, quæ de resurrectione, & de sanctis istis dicta sunt, animo repetentes, perpetuo mentes nostras tranquillemus: non modo cum mæror obiectus nobis est, sed etiam cum vacui ab omni dolore sumus. Ego itaque, cum nemo molestia aliqua angitur, nunc verba de his feci, vt quando in aliquam calamitatem incidimus, horum recordatione freti, permagnam consolationem capiamus. Milites enim in rebus pacatis, res bellicas meditantur, vt pugna ingruente, & temporibus peritiam requirentibus, oportune artificium suum demonstrent, si in rebus tranquillis diligenter se exercuerint. Nos igitur tum arma, tum medicinam, rebus iam pacatis, præparemus, vt si quando perturbationes rerum graues, vel ærumnæ, vel dolores inuadant, armati bene, & vndique aduersus omnes insultus diaboli stipati, multa cum peritia illa depellamus, & recta ratione, verbo dei, honorum exemplis, omni denique via nos muniamus. Sic enim poterimus & præsentem vitam cum tranquillitate degere, & regnum cælorum in Christo Iesu

participare: cui cum patre & spiritu
sancto sit honor, & imperium,
in secula seculorum,
A M E N.

MISSA

Missæ sancti Ioannis

ANNIS CHRYSOSTO.

MI SUPRA COMPLURES ANNOS AB

*Erasmo Rotterodamo in gratiam Epi-**scopi Rossensis, versâ.*

ORATIO QVAM DICIT SACERDOS, PRIUS
quam ingreditur templum vbi sacrificat.

Omine Deus noster emitte manum tuam de sancto habitaculo tuo, & corrobora me ad propositum ministerium tuum, vt citra condemnationem assistam metusendo altari, & immaculatum sacrificium peragam, & nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

¶ Oratio quam dicit sacerdos, cum ingreditur.

Introibo in domum tuam, adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo Domine, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

¶ Hæc vbi dixit, osculatur mensam quater in figurâ crucis, & accipit stecharion, id est, lineam vestem, dextera manu: & osculatur, ac benedicit eam.

Exulter anima mea in Domino: induit enim me vestimentum salutis, & tunicam lætitiæ, circumposuit mihi mitram, & tanquam sponsum adornauit me decore nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

¶ in cervicale.

Dominus regnauit, decore indutus est: indutus est dominus virtutem, & circumcinctus est nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

¶ in cingulum.

Accingere gladio tuo super fœmoribus tuis pos-

GG 3 cens;

470 MISSA B. IOAN. CHRYS.

rens: specie & pulchritudine tua, & intende, & prosperare, & regna propter veritatem & mansuetudinem & iustitiam, & deducet te mirabiliter dextera tua.

Oratio pallii.

Sacerdotes tui domine induentur iusticia, & sancti exultationem exultabunt nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Ad primam sublationem.

Tanquam ovis ad mactationem ductus es Christe rex, & tanquam agnus coram eo qui totondit se mutus, sic non aperuit os suum. In humilitate illius iudicium eius sublatum est. Generationem autem eius quis enarrabit?

Sacrifica domine agnum: quoniam tollitur de terra vita illius.

Inmolatur agnus dei, qui tollit peccatum mundi.

Ad secundam sublationem.

Precibus domine eius quæ genuit te deiparæ & semper virginis Mariæ, sanctarii omnium potentiarum spiritualium, pretiosi prophetae præcursoris ac Baptista Ioannis, sanctorum gloriosorum Apostolorum, & sancti Nicolai cuius & memoriam celebramus, miserere & serua nos.

Benedictio tertiæ sublationis.

Memento domine augustissimorum & dei observantium regum nostrorum: Memento domine spiritualis nostri patris, & totius in Christo fraternitatis nostræ, & omnium qui præmigrarunt ex vita, patrum & fratrum nostrorum.

Ad infusionem vini.

Et vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit sanguis.

Et addens aquam dicit:

Et aqua, & qui vidit testimonium perhibuit, & verum est testimonium eius.

Diaconus. Dominum obsecremus.

Oratio mystica;

Domine deus noster qui obtulisti te ipsum agnū irrepre-

MISSA B. IOAN. CHRYS. 471

irreprehensibilem, pro mundi vita, respice ad nos, & ad panem hunc, & ad potulum hoc, & fac illum immaculatum & pretiosum tuum sanguinem in transumptionem animarum & corporum: quoniam sanctificatum est & glorificatum pretiosissimum & augustum nomen tuum patris, & filij, & spiritus sancti.

Oratio thymiamatis.

Thymiamata offerimus in conspectu tuo Domine deus noster in odorem benevolentiae spiritualis, quæ accipe domine in sanctum & supercoeleste & intellectuale sacrarium, ac vicissim mitte nobis diuites misericordias tuas bonas seruis tuis, qui inuocant nomen tuum sanctum: quoniam glorificatum et sanctificatum est pretiosissimum & augustum nomen tuum patris, & filij, & sancti spiritus.

Ad discum.

Operuit celos virtus eius, & laudis eius plena est terra.

Cum tetigit calicem.

Dominus regnavit, decorem indutus est, indutus est Dominus fortitudinem, & præcinxit se.

Dum mittit nebulam.

Et nebula lucida obumbravit eos. Verbo Domini caeli stabiliti sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Oratio ad oblationem cum ponuntur sacra priusquam inferantur ad altare: quilo-
cus est in sinistra altaris.

Deus deus noster, qui coelestem panem alimoniam totius mundi Dominum nostrum Iesum Christum & Deum emisisti seruatores, & redemptores, & beneficium benedicientem ac sanctificantem nos, ipse benedic oblationem hanc, & accipe eam in supercoeleste tuum sacrarium. Memento: quippe bonus & humanus, eorum qui intulerunt, & per quos intulerunt. Nosque sine condemnatione serua in celebratione diuinorum tuorum mysteriorum: quoniam

quoniam benedictum est, & sanctificatum est, & glorificatum est pretiosissimum et augustum nomen patris & filij, & sancti spiritus, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Deinde venit Diaconus, & accipit benedictionem à sacerdote, & sacerdos dicit.

Angelus domini dirigit viam tuam, & vnâ nobiscum sacra peraget.

Primum benedicit sacerdos populum.

Gratia sanctissimi, & boni, & viuificantis spiritus sit vobiscum.

¶ Sacerdos autem cum Diacono faciunt ascensiones tres in sanctum sacrarium, & accipit benedictionem sacerdotis diaconus, & sacerdos benedicit caput illius dicens:

Angelus domini dirigit viam tuam, & vnâ nobiscum sacra peraget.

Diaconus autem egressus sacrarium, dicit:

Benedic domine.

Et sacerdos. Ecphonestis.

Benedictum regnū patris, & filij, & sancti spiritus, nunc & semper, & in secula seculorum. Amen.

Tunc Diaconus exclamat:

In pace Dominum obsecremus.

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Pro superna pace, & salute animarum nostrarū, Dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Pro pace totius mundi, prosperitate sanctarum dei ecclesiarum, & omnium vnione, Dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Pro sancta hac domo, & cum fide, reuerentia, timore dei ingredientibus in eam, Dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Diaconus.

Pro vniuerso episcopatu orthodoxorum, honorabili presbyteratu, toto in Christo diaconatu, clero, & populo, Dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Pro augustissimis & deo deditis regibus nostris, toto palatio, & exercitu illorum, Dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Vt illos in bello adiuuet & subiiciat pedibus illorum oēm hostem & inimicū, Dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Pro sancta hac sola ciuitate tota, & regione, & fide habitantium in eis, Dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Pro temperie aeris, fertilitate, & temporibus pacificis, Dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Pro nauigantibus, viatoribus, ægrotantibus, laborantibus, captiuis, & pro salute illorum, Dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Vt liberet nos ab omni tribulatione, iræ & necessitatis, Dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

¶ Dum diaconus pronuntiat rogationes, Sacerdos dicit hanc orationem secreta.

Dominus Deus noster, cuius robur inestimabile, & gloria incomprehensibilis, cuius misericordia immensurabilis, & humanitas ineffabilis, ipse Domine secundum clementiam tuam respice in nos & ad sanctam domum hanc: & fac nobiscum, cumque his qui nobiscum vota faciunt, diuites misericordias tuas & miserationes tuas.

GG ; Popu

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Defende, serua, miserere, custodi nos Deus tua gratia. Sanctissimæ, incontaminatæ, super omnes benedictæ, gloriosæ dominæ nostræ, deiparæ & semper virginis Mariæ, cum omnibus sanctis memoriæ agentes, nos ipsos & inuicem, & omnem vitam nostram Christo Deo nostro commendemus.

Populus. Domine miserere.

Exclamatio sacerdotis.

Quoniam decet te omnis gloria, honor, & adoratio, patrem & filium, & sanctum spiritum nunc & semper, & in secula seculorum. Amen.

Antiphonum primum. Chorus vnus canit:

Bonum confiteri domino, & psallere nomini tuo alussime.

Hoc idem in altera chori parte canitur:

Precibus sanctissimæ deiparæ, Seruator, serua nos. Ad annuntiandum manē misericordiam tuam & veritatem tuam omnibus diebus nostris, precibus deiparæ, Seruator, serua nos.

Quoniam rectus Dominus deus noster, & nunc est in iustitia vultus illius. Precibus deiparæ, Seruator, serua nos.

Oratio.

Domine Deus serua populum tuum, & benedic hereditati tuæ, plenitudinem Ecclesiæ tuæ serua, sanctifica diligentes decorem domus tuæ. Tu eos vicissim glorifica diuina tua virtute, & ne deleas nos sperantes in te.

Diaconus.

Defende, serua, miserere, et custodi nos Deus tua gratia.

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Sanctissimæ, intemeratæ, super omnes benedictæ, gloriosæ dominæ nostræ, deiparæ, & semper virginis Mariæ, cum omnibus sanctis memoriam agentes, nos ipsos & inuicem, & omnem vitam nostram Christo Deo nostro commendemus.

Populus. Domine miserere,

Excla

Exclamatio sacerdotis.

Quoniam tua est potestas, & tuum est regnum patris, & filii, & sancti spiritus, nunc & semper, & in secula seculorum. Amen.

Antiphonum II. Ex vna parte chori canitur:

Dominus regnauit, decorem indutus est: indutus est dominus fortitudinem, & præcinxit se.

Hoc idem in altera parte chori canitur:

Etenim firmavit orbem terræ, qui non commouebitur.

Testimonia tua domine credibilia facta sunt nimis. Precibus sanctorum serua nos.

Gloria patri, & filio, & spiritui sancto: Sicut erat in principio, & nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Oratio.

Vnigenitus filius, & verbum dei, qui est immortalis, quiq; vt nos saluos faceret, carnem assumpsit, ex sancta deipara, semperq; virgine Maria, intrepide assumpto homine, & crucifixus deus mortē morte conculcās, æqualis trinitate, conglorificatus, cum patre, & spiritu sancto, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Diaconus.

Etiā atq; etiā, in pace Dominum rogemus.

Oratio.

Qui communes has & cōcordes preces largitus es, quiq; quādo duo aut tres concordant in nomine tuo, petitiones præstaturum te promissisti: ipse nunc quoq; domine seruorum tuorum postulationes ad eorum vtilitatem imple, concedens nobis in præsentī seculo, cognitionem veritatis, & in futuro vitam æternam largiaris.

Diaconus.

Etiā atq; etiā, Dominum rogemus. Defende, serua, miserere, & custodi nos deus tua gratia.

Populus.

Diaconus. Domine miserere.

Sanctissimæ, incontaminatæ, super omnes benedictæ, dominæ nostræ, deiparæ, & semper virginis

nis

476 MISSA B. IOAN. CHRYS.

nis Mariæ, cum omnibus sanctis memoriam agentes, nos ipsos, & inuicem, & omnem vitam nostram Christo deo nostro commendemus.

Exclamatio sacerdotis.

Quoniam bonus & humanus deus es, & tibi gloriam referimus, patri, filio, & sancto spiritui, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Antiphonum I l l. Ex vna parte chori canitur:

Venite exultemus domino, iubilemus deo seruatori nostro.

Hoc idem in altera parte chori canitur:

Serua nos fili dei vnigenste, qui in sanctis es mirabilis, canentes tibi, alleluia.

Præoccupemus faciem eius in confessione, & in psalmis iubilemus ei.

Serua nos fili dei vnigenite, &c.

Quoniam deus magnus dominus, et rex magnus super omnem terram.

Serua nos, vt supra.

Quoniam in manu illius fines terræ, & altitudines montium ipse conspicit.

Serua nos, vt supra.

Quoniam ipsius est mare, & ipse fecit illud, & aridam fundauerunt manus eius.

Serua nos, vt supra.

Gloria patri, & filio, & spiritui sancto: Sicut erat in principio, & nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

¶ Canuntur hæc ab utroque choro alternatim. Sacerdos autem egreditur e paruo ostio, portans euangelium, præcedente ministro cum lucerna. Et conuersus ad Christi imaginem inter duo ostia inflexo capite, cum exclamatione dicit hanc orationem primum secrete.

Here domine Deus noster, qui constituisti in cœlis ordines, & exercitus angelorum & archangelorum in ministerium tuæ gloriæ, fac vt cum nostro ingressu, fiat ingressus sanctorum angelorum nobis cum sacra celebrantium, & pariter glorificantium tuam bonitatem.

Tunc

MISSA B. IOAN. CHRYS. 477

Tunc addit sacerdos.

Benedictus sit ingressus sanctorum tuorum, nūc & semper, & in secula seculorum, Amen.

¶ Et tollens in altum euangelium in imaginem crucis, magna voce dicit:

Sapientia recta.

Chorus.

Venite adoremus, & prouoluamur Christo.

Serua nos fili dei, &c.

Quoniam sanctus tu deus noster, & tibi ter sanctum hymnum referimus, patri, & filio, & sancto spiritui, Amen.

Cantor verò canit hæc:

Sanctus deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nobis.

Gloria patri, & filio, & sancto spiritui, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Cantor verò canit hæc magna voce:

Sanctus Deus, sanctus immortalis, miserere nobis.

¶ Dum hæc canuntur, sacerdos dicit tacite hanc orationem:

Deus sancte, qui in sanctis requiescis: qui ter sancta voce à Seraphim laudaris, & à Cherubim glorificaris, & ab omni supercœlesti potestate adoraris: qui à non ente ad esse producis vniuersa: qui hominem condidisti iuxta imaginem tuam & similitudinem, eumque omni tua gratia coronasti, dans postulantem, sed ponens ad salutem penitentiam: qui dignatus es nos humiles & indignos seruos tuos, etiā in hoc tempore constituere in conspectu gloriæ sancti sacrarii tui, vt prouoluantur tuis miserationibus & debitam tibi adorationem, & glorificationem offerant: ipse domine suscipe ex ore nostro peccatorum sanctum hymnū, & respice nos in bonitate tua. Condona nobis omne delictum, & voluntariū & inuoluntarium, & sanctifica nostras animas & corpora. Et da nobis in pietate seruire tibi omnibus diebus

478 MISSA B. IOAN. CHRYS.

diebus vitæ nostræ, precibus sanctę deiparę, & omnium sanctorum, qui a seculo tibi placuerunt.

Sacerdos.

Attendamus. Pax omnibus.

Sapientia recta.

Cantor.

Psalmus David.

Diaconus.

Attendamus.

Cantor.

Quod proponitur.

¶ Et post hoc quod proponitur, sacerdos dicit:

Qui facit angelos suos spiritus, et ministros suos ignis flammam.

Versus.

Benedic anima mea Domino, & omnia quę intra me sunt nomini sancto eius.

Tunc dicit epistolam ad Hebręos.

Epistola Pauli.

Lectio.

Fratres, Si enim per angelos dictus sermo fuit fir-
mus, &c.

¶ Post epistolam sacerdos dicit:

Pax omnibus.

Cantor.

Sapientia recta.

Psalmus David, & Alleluia.

¶ Tunc venit diaconus ad sacerdotem flexo capite,
sacerdos autem orat super eum.

Dominus dabit verbum euangelizantibus vir-
tute multa, per preces dominę nostrę, deiparę, &
semper virginis Marię, sancti & gloriosi apostoli
& euangelistę huius.

Et sacerdos.

Sapientia recta.

Audiamus sanctum euangelium.

Diaconus.

Ex Lucę euangelio.

Et populus.

Gloria tibi domine.

Et sacerdos.

Attendamus.

Diaconus.

Dixit Dominus discipulis suis: Qui vos audit,
me audit; & qui spernit vos, me spernit, &c.

Post

MISSA B. IOAN. CHRYS. 479

Post euangelium, Diaconus.

Dicamus omnes ex tota anima, & ex tota men-
te dicamus.

Sacerdotis exclamatio.

Domine omnipotens deus patrum nostrorum,
diues in misericordia, & bonus in miserationibus,
qui non vis mortem peccatoris, sed expectas con-
uersionem & penitentiam, vt conuertatur &
viuat.

Diaconus.

Pro sancta domo hac, & iis qui cum fide, pietate,
& timore dei ingrediuntur eam, rogemus.

Populus.

Domine miserere.

Diaconus.

Vt liberet nos ab omni tribulatione, irę & ne-
cessitatis, Dominum rogemus.

Oratio secreta.

Domine deus noster prolixam hanc supplicatio-
nem accipe a tuis seruis, & miserere nostri secun-
dum multitudinem misericordię tuę, & miserationes
tuas dimitte super nos, & super omnem popu-
lum tuum expectantem abs te diuitem misericor-
diam.

Diaconus.

Vt propitius, beneuolus & placabilis fiat, Do-
minum rogemus.

Populus.

Domine miserere.

Diaconus.

Vt exaudiat Dominus deus vocem deprecatio-
nis nostrę peccatorum, Dominum rogemus.

Populus.

Domine miserere.

Diaconus.

Pro spiritali nostro patre, sacre legis admini-
stratore, & omni in Christo ministerio, Dominum
rogemus.

Populus.

Domine miserere.

Diaconus.

Pro omnibus qui ante nos laborauerunt, et sacris
initiarunt, Dominum rogemus.

Popu-

480 **MISSA B. IOAN. CHRYS.**

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Pro circumstante populo, & expectante abs te diuitem misericordiam, Dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Exclamatio sacerdotis.

Quoniam misericors, & amans hominum est deus, & tibi gloriam referimus, patri, & filio, & sancto spiritui, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Diaconus.

Precamini catechumeni dominum.

Fideles, pro catechumenis rogemus, vt dominus eorum misereatur.

Populus. Domine miserere.

Catechisabit eos verbo veritatis.

Populus. Domine miserere.

Aperiet illis euangelium iustitiæ.

Populus. Domine miserere.

Aduniet eos sanctæ suæ catholicæ, & apostolicæ ecclesiæ.

Populus. Domine miserere.

Sacerdos.

Serua, miserere, & custodi eos deus tua gratia.

Diaconus.

Catechumeni capita vestra domino flectite.

Oratio sacerdotis super catechumenos.

Domine deus noster qui in altis habitas, & humilia respicis, qui salutem hominum generi emissi sti vnigenitum tuum filium, & deum & dominum nostrum Iesum Christum, respice super seruos tuos catechumenos, quiq; tibi suas ceruices inclinarunt, ac dignos eos facito in tempore opportuno, lotionis renascentiæ, remissione peccatorum, & indumento incorruptionis. Aduni eos sanctæ tuæ catholicæ, & apostolicæ ecclesiæ, & annuera eos electo tuo ouili.

Exclamatio sacerdotis.

Vt & ipsi nobiscum glorificent pretiosissimum, &

MISSA B. IOAN. CHRYS.

481

& augustum nomen tuum, patris, & filij, & sancti spiritus, nunc & semper, & in secula seculorū, Amen.

Diaconus.

Quotquot estis catechumeni accedite. Catechumeni accedite. Quotquot estis catechumeni accedite. Ne quis catechumenorū: quotquot estis fideles, etiam atque etiam in pace dominum rogemus.

Oratio fidelium prima.

Gratias agimus tibi domine deus virtutum, qui dignatus es nos, vt assistamus, & nunc tuo sancto sacrario, & vt prouoluamur tuis miserationibus, pro nostris peccatis, & populi ignorantis, suscipe deus deprecationē nostram: fac nos dignos, vt offeramus tibi deprecationes: & supplicationes, & sacrificia immaculata pro populo tuo: & idoneos nos redde, quos posuisti in ministerio tuo hoc, in virtute spiritus tui sancti, sine condemnatione, & offensa in puro testimonio conscientie nostræ, vt inuocemus te in omni tempore, & loco, vt exaudies nos propitius nobis sis in multitudine bonitatis tuæ.

Diaconus.

Defende, serua, miserere, custodi nos deus tua gratia.

Populus.

Domine miserere, & custodi nos deus. †

Sapientia.

Quoniam te decet omnis gloria, honor, & adoratio, patrem & filium, & sanctum spiritum, nūc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Diaconus.

Etiam atque etiam dominum rogemus.

¶ *Diaconus autem dicit litanias.*

Oratio fidelium secunda.

Iterum & sæpius tibi prouoluimur, & te rogamus bone & humane, vt respicias ad deprecationē nostram. Purifica nostras animas, & corpora ab omni inquinamento, carnisq; & spiritus: & da nobis, vt innoxij, & sine condemnatione assistamus sancto tuo sacrario: da verò deus etiam his, qui nobiscum

) (HH cum

In exēplari quodā Græco desunt et custodi nos deus. Et post Sapientia ponitur inquit vocis tui in pios.

482 MISSA B. IOAN. CHRYS.

cum rogant profectum vitæ, & fidei, & intelligentiæ spiritualis. Da ipsis semper cum timore & dilectione seruientibus tibi, citra noxam, & absq; condemnatione participes esse sanctorum tuorum mysteriorum, & supercœlesti tuo regno digni habeantur.

Diaconus.

Defende, serua, miserere nostri deus tua gratia.

Populus. Domine miserere.

Sapientia. Exclamatio sacerdotis:

Vt à tua virtute semper seruati tibi gloriam referamus, patri, & filio, & sancto spiritui nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Oratio Cherubici, à sacerdote prolata.

Nullus dignus est implicitus carnalibus desideriis & voluptatibus, accedere, aut appropinquare, aut ministrare tibi rex gloriæ. Siquidem ministrare tibi magnum ac formidandum etiam supercœlestibus virtutibus. Attamen propter ineffabilem et immensam tuam humanitatem intrepide & irreuocabiliter factus es homo, & summus pontifex noster. Sacrificiorum ritum instituisti, ac solennis huius & immaculati sacrificij celebrationem nobis tradidisti, tanq; dominus omnium. Tu enim solus domine deus noster dominaris supercœlestibus, & terrestribus, qui super thronum Cherubicum veheris, qui Seraphin dominus rex Israël, qui solus sanctus es, & in sanctis requiescis. Te igitur exoro solum bonum & placabilem, respice ad me peccatorem, et antiquum seruum tuum, ac purga animam meam, & cor à conscientia mala, & idoneum redde, virtute tui sancti spiritus indutum, tui sacerdotij gratia: vt assista sanctæ tuæ huic mensæ, consecrem sanctum & immaculatum tuum corpus, & pretiosum sanguinem. Ad te enim accedo inflexa mea ceruice, & precor te, ne auertas faciem tuam à me, neq; reprobes me à pueris tuis: sed patiaris, vt offerantur tibi à me peccatore, & indigno seruo tuo dona hæc. Tu enim es qui offers, & offerris, & accipiens, & dans Christus deus noster. Ac tibi gloriam referimus, cum patre tuo

Legisse videtur inter presbyteros pro christi, id est inuilem.

MISSA B. IOAN. CHRYS. 483

tuo initio carente, & sanctissimo, ac bono, ac viuificante tuo spiritu, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

¶ Et cum sacerdos dicit hanc orationem, cantores canunt hæc:

Qui Cherubin mystice representamus, & viuificantem trinitati ter sanctum hymnum canimus, & omnem vitam deponimus solitudinem, tanquam regem omnium suscipientes, & angelicis inuisibiliter sociari agminibus, Alleluia.

¶ Sacerdos vero post orationem sequitur diaconum, & vadit ad oblationem, & inclinatis capitibus ter in terram, sumunt, diaconus quidem corpus, sacerdos vero sanguinem, & exeunt ex paruo ostio, dicente sacerdote paululum egresso:

Meminerit tui dominus deus in regno suo, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Et si quis est episcopus, dicit:

Sancte sacerdos, memento mei.

Sacerdos autem dicit:

Meminerit tui dñs deus noster in regno suo.

Et iterum ac tertio dicit:

Memento mei, dum veneris in regnum tuum.

¶ Post hæc ingressi alterum ostium, ponunt sacra dona in magno altari. Et dicit sacerdos hæc:

Decorus ille Ioseph à ligno deponens immaculatum corpus tuum, sindone pura inuoluit, & aromatibus, imposuit monumento nouo.

Diaconus egrediens dicit:

Impleamus deprecationem nostram domino.

Populus.

Domine miserere.

Diaconus.

Pro appositis & sanctificatis pretiosis donis, dominum rogemus.

Populus.

Domine miserere.

Diaconus.

Pro sancta domo hac, & cum fide, pietate ac timore dei ingredientibus in eam, Dñm rogemus.

Populus.

Domine miserere.

HH 2

Dia

484 MISSA B. IOAN. CHRYS.

Diaconus.

Vt liberet nos ab omni tribulatione, ira, & necessitate, dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Oratio post depositionem sanctorum doctorum à sacerdote.

Domine deus noster, qui omnipotens es, qui solus sanctus, qui accipis sacrificium laudis ab iis, qui inuocant te in toto corde, accipe & nostram peccatorum deprecationem, & adducito in sanctum tuum sacrarium. Et idoneos nos redde ad inferenda tibi dona & sacrificia spiritualia pro nostris peccatis, & populi ignorantis, & dignos nos fac: vt inueniamus gratiam in conspectu tuo, vt acceptabile fiat sacrificium nostrum, & vt obumbret spiritus gratiae tuae bonus super nos, & super proposita dona haec, & omnem populum tuum.

Populus. Praesta domine.

Subueni, serua, miserere, & custodi nos deus tuae gratia.

Populus. Praesta domine.

Diem omnem perfectum, sanctum, pacificum, peccati expertem, à domino postulemus.

Populus. Praesta domine.

Veniam & remissionem peccatorum, & delictorum nostrorum à domino postulemus.

Populus. Praesta domine.

Honesta & conducibilia animabus nostris, & pacem mundo à domino postulemus.

Populus. Praesta domine.

Reliquum tempus vitae nostrae in pace & patientia nostra, à domino postulemus.

Populus. Praesta domine.

Christianum finem vitae nostrae, doloris, ac turpitudinis expertem, pacatam, & honestam defensionem, à domino postulemus.

Populus. Praesta domine.

Sanctissimae, immaculae, super omnes benedictae, dominae nostrae deiparae, & semper virginis Mariae,

MISSA B. IOAN. CHRYS.

485

Mariae, cum omnibus sanctis memoriam facientes, nos ipsos, & inuicem, & omnem vitam nostram Christo deo nostro commendemus.

Exclamatio.

Propter miserationes vnigeniti tui filij, cum quo benedictus es, cum sanctissimo, & bono, & viuificante tuo spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Sacerdos.

Pax omnibus.

Populus.

Et cum spiritu tuo.

Diaconus.

Diligamus inuicem, vt in concordia confiteamur.

Populus.

Patrem, & filium, & sanctum spiritum, trinitatem vnius essentiae, & inseparabilem.

Tunc osculatur sacerdos operculum quater, & dicit:

Hostia hostia, in sapientia attendamus.

Lector autem dicit.

Credo in vnum deum, patrem omnipotentem, creatorem coeli & terrae, visibiliumque omnium & inuisibilium, & in vnum dominum, & reliqua.

Post symbolum autem dicit sacerdos:

Stemus honeste. Stemus cum timore dei. Attendamus sacram sublationem in pace offerre.

Chorus.

Misericordiam pacis. Laudis hymnum.

Exclamatio sacerdotis:

Gratia domini nostri Iesu Christi, & dilectio dei patris, & communio sancti spiritus cum omnibus vobis.

Populus.

Amen.

Diaconus.

Surfum habeamus corda.

Populus.

Habemus ad dominum.

Diaconus.

Gratias agamus domino.

Populus.

Dignum & iustum.

Sacerdos secreta.

Dignum & iustum te canere, te benedicere, te

HH ; laus

laudare, tibi gratias agere, te adorare in omni loco dominationis. Tu enim es Deus ineffabilis, incognitabilis, inuisibilis, incomprehensibilis, semper existens, eodem modo existens, tu & vnigenitus tuus filius et spiritus tuus sanctus. Tu à nihilo ad esse nos produxisti, prolapsos restituisti rursus, neque destitisti omnia facere, donec nos in cœlum subduceres, et regnum largireris futurum. Gratias agimus tibi, et vnigenito tuo filio, et spiritui tuo sancto, pro omnibus quæ scimus et quæ non scimus, manifestis et occultis beneficiis tuis in nos collatis. Gratias agimus tibi et pro hoc ministerio, quod è manibus nostris accipere dignatus es. Et quidem tibi assistunt milia archangelorum, et multa milia angelorum, Cherubin ac Seraphin, senis alis, pluribus oculis, sublimia pennata.

Exclamatio sacerdotis.

Victorialem hymnum canentia, vociferantia, clamantia, et dicentia:

Populus.

Sanctus, sanctus, sanctus, dominus sabaoth. Pleni sunt cœli et terra gloria tua: osanna in excelsis. Benedictus qui venit in nomine domini.

Sacerdos autem inclinato capite dicit.

Cum his & nos beatis potestatibus domine gloriosum amator clamamus, & dicimus: Sanctus es, & totus sanctus: tu & vnigenitus filius tuus ac spiritus sanctus, sanctus es, & totus sanctus, & magnifica gloria tua, qui mundum tuum sic dilexisti, ut filium tuum vnigenitum dares, ut omnis credens in filium non pereat, sed habeat vitam æternam: qui veniens & omnem pro nobis dispensationem adimplens, nocte qua traditus est, magis autem seipsum tradidit pro mundi vita, accipiens panem in sanctis tuis & immaculatis, & incontaminatis manibus, gratias agens, benedicens, sanctificans, frangens dedit sanctis suis discipulis et apostolis, dicens: Accipite, comedite, Hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum, Amen.

Mat. 25.

Mar. 14.

Luc. 22.

Similiter

Similiter postquam cœnatum est, accipiens calicem, & benedicens, dicit: Bibite ex eo omnes. Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro vobis & multis effunditur in remissionem peccatorum.

Secreta oratio.

Memoria igitur agentes salutaris huius mandati, & omnium pro nobis factorum, crucis, sepulchri, triduanæ resurrectionis, in cœlos ascensionis, ad dexteram cōfessus, secundi & gloriosi rursus aduentus.

Exclamatio sacerdotis.

Tua ex tuis tibi offerentes, & omnia, & per omnia.

Chorus.

Te laudamus, tibi benedicimus, tibi gratias agimus.

Rursus inclinato capite dicit sacerdos.

Propter hoc tibi offerimus rationalem hunc, & immaculatum cultum, & inuocamus, & rogamus, & supplicamus. Emitte spiritum tuum sanctum super nos, & super proposita dona hæc, Amen.

Et surgens, obsignat sacra dona, & dicit:

Et fac panem quidem hunc pretiosum corpus Christi tui, Amen.

Et in calice dicit:

In calice verò hoc pretiosum sanguinem Christi tui, transmutans spiritu tuo sancto.

Sacerdos orat:

Ut fiat assumentibus in lotionem animarum, in remissionem peccatorum, in communionem sancti spiritus, in regni celorum impletionem, in fiduciam apud te, non in iudicium, non in condemnationem. Præterea offerimus tibi rationalem hunc cultum, pro in fide requiescentibus maioribus, patribus, patriarchis, prophetis, & apostolis, præconibus et euangelistis, martyribus, confessoribus, continentibus, et omni spiritu in fide initiato: præcipue pro sanctissima, immaculata, super omnes benedicta, domina nostra deipara, et semper virgine Maria.

Ut verè dignum et iustum est, glorificare te deiparam et semper beatissimam, et penitus incontaminatam

488 MISSA B. IOAN. CHRYS.

tam matrem dei nostri, honoratiorem Cherubin, & gloriosorem incomparabiliter Seraphin, quæ citra corruptionem deum peperit: verè deiparam te magnificamus.

Hæc canente choro sacerdos dicit:

Aue gratia plena Maria dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui: quoniam saluatorem animarum peperisti nostrarum.

Oratio.

Honorabilem, incorporaliū, supercœlestium, sancti Ioannis prophetae præcursoris & Baptiste, sanctorum gloriosorum & omnino celebrium apostolorum, sancti huius cuius et memoriam agimus, & omnium sanctorum tuorum, quorum supplicationibus respice nos deus, & memento omnium qui dormierunt in spe resurrectionis & vitæ æternæ, & requiescere eos facito, ubi videtur lumen vultus tui.

Adhuc te inuocamus. In primis memento domine omnis episcopatus orthodoxorum recte interpretantium verbi tuæ veritatis, totius sacerdotij, in Christo diaconatus & omnis sacerdotalis ordinis. Etiam offerimus tibi rationale hoc obsequium pro orbem terrarum, pro sancta catholica & apostolica ecclesia, pro iis quoque qui in pura & casta vita degunt. Pro fidelissimis & Christum amantibus nostris regibus, omni palatio & exercitu illorum. Da illis domine pacificum robur, ut & nos in tranquillitate illorum pacatam & quietam vitam agamus in omni pietate & religione.

Exclamatio.

In primis memento domine omnis episcopatus orthodoxorum & recte interpretantium verbum tuæ veritatis.

Chorus. Et quos quisque in animo cogitat.

Diaconus.

Et da nobis vno ore & vno corde glorificare & celebrare pretiosum & augustum nomen tuum patris, & filij, & sancti spiritus, nunc & semper, & in secula

MISSA B. IOAN. CHRYS. 489

secula seculorum.

Et sint misericordiae magni dei & saluatoris nostri Iesu Christi cum omnibus nobis.

Populus. Amen.

Omnium sanctorum memoriam agentes, etiam atque etiam in pace dominum rogemus.

Super adductis, & sanctificatis pretiosis donis, dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Quoniam humanus deus noster, qui suscepit hæc in sanctum & supercœlestem & intellectualem sacramentum suum.

Populus. Domine miserere.

Ut vicissim dimittat & nobis diuinam gratiam & communionem sancti spiritus, dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Ut liberet nos ab omni tribulatione, ira & necessitatibus, dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Oratio.

Memento domine gregis nostri huius in quo habitamus, & totius ciuitatis & regionis, & in fide habitantium in ipsis. Memento domine nauigantium virorum, agrotantium, laborantium, captiuorum, & salutis ipsorum. Memento domine fructificantium & laborantium in sanctis tuis ecclesiis, & qui pauperum meminerunt, & super omnes nos misericordias tuas emitte.

Sacerdos inclinans orat:

Tibi commendamus vitam nostram omnem & spem domine amator hominum, & inuocamus te, & rogamus, & supplicamus. Dignos nos facito, ut participes simus supercœlestium tuorum & tremendorum mysteriorum huius sacrae & spiritualis mensæ cum pura conscientia in remissionem peccatorum, in condonationem delictorum, in spiritus sancti communionem, in regni cœlestis hereditatem, in fiduciam erga te, non in iudicium aut condemnationem.

HH 5

Dia-

Diaconus.

Defende, serua, miserere, & custodi nos deus tua gratia.

Diem omnem perfectum, sanctum, pacificum, & sine peccatis a domino postulemus.

Populus. Præsta domine.

Nuntium pacis, fidelem ducem, custodem animarum & corporum nostrorum, a domino postulemus.

Populus. Præsta domine.

Veniam & remissionem peccatorum & delictorum nostrorum a domino postulemus.

Populus. Præsta domine.

Honesta & conducibilia animabus nostris, & pacem mundo, a domino postulemus.

Populus. Præsta domine.

Vt reliquum tempus vite nostræ in pace finiamus, & poenitentia nostra, a domino postulemus.

Populus. Præsta domine.

Christianum finem vite nostræ, doloris & turpitudinis expertem, pacatum, & honestam purgationem, a domino postulemus.

Exclamatio sacerdotis.

Et dignos fac nos dñe, vt cū fiducia & sine condemnatione audeamus intuoare te supercœlestem deum, & dicere:

Populus.

Pater noster qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum: & reliqua,

Exclamatio.

Quoniam tuum est regnum, & potestas & gloria patris, & filij, & sancti spiritus, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Sacerdos. Pax omnibus.

Diaconus. Capita vestra deo inclinate.

Sacerdos dicit orationem hanc.

Gratias agimus tibi rex inuisibilis, qui immensa tua virtute omnia condidisti, & multitudine misericordie tue a nihilo ad esse vniuersa produxisti, ipse domine cœlitus respice ad seruos tuos inclinantes tibi sua capita. Non enim inclinarunt carni & sanguini, sed tibi metuendo & humano deo. Tu igitur domine

domine proposita dona omnibus nobis in bonum exaques iuxta propriam cuiusque indigentiam, cū nauigantibus nauiga, cum viatoribus viam ambula, agrotos sana, medicus animarum & corporum. Gratia & miserationibus, & humanitate vnigeniti tui filij, cum quo benedictus es, cum sanctissimo, & bono, & viuificante tuo spiritu, nunc & semper, et in secula seculorum, Amen.

Sacerdos orat.

Attende domine Iesu Christe deus noster, de sancto habitaculo tuo, et de throno gloriæ regni tui, et veni ad sanctificandum nos, qui in excelsis vnā cū patre sedes, et hīc nobiscum inuisibiliter ades, et dignos nos redde potente manu tua, vt participes simus immaculati tui corporis, et pretiosi tui sanguinis, et per nos omnis populus.

¶ Sacerdos autem spargit fimum incensæ sacris.

Exclamatio. Attendamus,

Sacerdos eleuans sanctum panem, dicit:

Sancta sanctis.

Chorus dicit:

Vnus sanctus, vnus dominus Iesus Christus in gloria dei patris.

Sacerdos autem eleuat panem, dicens:

Super cœlos deus, et super omnem terram gloria eius effusa est.

Diuisurus sacerdos panem, dicit:

Diuiditur agnus dei, qui tollit peccatum mundi.

¶ Et accipiens sacerdos ex pane particulam

mittit in calicem, dicens:

Plenitudo spiritus sancti, nunc & semper, et in secula seculorum, Amen.

¶ Et tunc sacerdos assumit, & populus canit, & sacerdos positus particula diuini corporis, dicit:

Coniunxi tui mystici hodie fili Dei cōmunionē assumpsi, non tamen hostibus tuis dixi mysterium. Neque osculum tibi dabo quemadmodum Iudas, sed veluti latro ille confitebor tibi, Meniento domine, cum veneris in regnum tuum.

Hanc

492 MISSA B. IOAN. CHRYS.

*Hanc orationem dicunt duo priusquam
assumant diuina*

Deus remitte, *dimitte*, ignosce mihi peccatori
peccata mea & voluntaria, & inuoluntaria, siue in
cognitione, siue in ignorantia, siue in verbo, siue in
opere, siue in concupiscentia feci, omnia ignosce:
quoniam bonus & humanus, longanimis, & multę
misericordię. Et intercessione immaculatę domine
nostrę deiparę, & semper virginis Marię dignum
me fac, vt sine condemnatione accipiam immacula-
tum tuum donũ in remissionem peccatorum in vi-
tam æternam, in purgationem malarum mearum
cogitationum, in illustrationem mandatorum tuo-
rum: quoniam te decet gloria, honor, & adoratio,
patrem, & filium, et sanctum spiritum, nunc & sem-
per, & in secula seculorum, Amen.

Oratio.

Fiat mihi domine Iesu Christe corpus tuum san-
ctum in remissionem peccatorum meorum, & san-
guis tuus preciosus in vitam æternam. Et in secũdo
tuo aduentu annuera me iustis tuis, & electis ouis
tuis.

Oratio.

Gratias agimus tibi domine humane benefa-
ctor animarum nostrarum, quoniam & hodierno
die dignatus es nos supercœlestibus tuis & im-
mortalibus mysteriis: dirige nostram viam, & con-
firma nos in timore tuo omnes, custodi vitam nos-
tram, stabili nostros gressus, precibus & supplicati-
onibus sanctę deiparę, & semper virginis Marię,
& omnium sanctorum.

Hunc aperitur magnum ostium suspensis lucernis.

Et sacerdos ostendit calicem populo, dicens:

Cum timore dei, & fide, & dilectione accedite.

Chorus dicit:

Benedictus, qui venit in nomine domini.

Sacerdos dicit:

Benedictus deus noster, nunc & semper, & in se-
cula seculorum, Amen.

*Diaconus egressus ē sancto altari, dicit post
depositionem sanctorum donorum:*

Recti

MISSA B. IOAN. CHRYS. 493

Recti qui participes fuimus diuinorum, immas-
culatorũ, immortalĩũ, supercœlestĩũ, viuificantium,
tremendorũ mysteriorũ digne in omnibus gratias
agamus domino.

Diaconus addit:

Defende, serua, miserere, custodi nos deus tua
gratia. Omnem diem perfectũ, sanctum, pacatum,
& peccati expertem postulant, nos ipsos, & inui-
cem, &c.

Exclamatio

Quoniam tu sanctificatio nostra, & tibi gloriam
referimus, patri, & filio & spiritui sancto.

Diaconus.

In pace accedite.

Populus.

In nomine domini.

Diaconus.

Dominum rogemus.

Populus.

Domine miserere,

Oratio post ambonem.

Qui benedicis benedicientibus tibi domine, &
sanctificas in te confidentibus, salua populum tuũ,
& benedic hereditati tuę. Plenitudinem ecclesię
tuę custodi, sanctifica diligentes decorem domus
tuę. Tu ipsos vicissim glorifica diuina tua virtute,
& ne deferas nos sperantes in te, pacem mundo tuo
da, ecclesiis tuis, sacerdotibus, regibus nostris, exer-
citiis, & omni populo tuo: quoniam omne donum bo-
num, & omne datum perfectum desursum est descen-
dens ex te patre Iuminum. Et tibi gloriam, & grati-
arum actionem, & adorationem offerimus, patri, &
filio, & sancto spiritui, nunc & semper & in secula
seculorum, Amen.

*ambon lo-
cus editus,
ascensus.*

Iac.

Tunc populus dicit:

Sit nomen domini benedictum, ex hoc nunc & *Psal. 72.*
vsque in seculum.

Benedicam dominum in omni tempore, semper
laus eius in ore meo: & reliqua

Sacerdos autem benedicit sancta, & exiit.

Qui ipse es impletio legis & prophetarum Chri-
ste deus noster, qui implesti omnem paternam dispõ-
sationem, imple gaudio et exultatione corda nostra,
nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Deo gratia.

F I N I S.

SIMÆ VITÆ MONACHI, DEIN PA
triarchæ Hierosolymitani Homilia recitata in adora
tione cum primis venerandæ ac viuificæ Crucis, me
dia nimirum hebdomadæ Sanctæ Quadragesimæ, de
eo quod mente animoq; per ieiunij sinceritatem expi
ati citra ullam condemnationem aut culpam ad diui
na mysteria possint accedere & eorum fieri partici
pes, Godefrido Tilmanno interprete.

Orditur
ἐκ τῆς ὁμοί
ως.
pro σωμα
τος lege το
ῦ αἵματος.

ET quidem medici plerumq; omnes
simul ac cognorint morborum nobis
ingruentium assultus primos, solerti
quapiam & ex composito temperata
permissione pharmacorum, multiua
riam infirmitatem, per stomachi fasti
dium alioqui in nobis coarcturam depellunt & cor
poribus, & ita abalienant, vt huius nullum depas
cens adeat ægrotus, nullo incommodiore aut tole
ratu difficili sensu doloris afflictet. Quin et illi ipsi
multa suæ artis freti peritia subinde consuerunt diu
turnos quoque affectus nullo prope negotio velut
ab radice reuellere & corporibus ac profligare, idq;
comprimis contingit, si qui incommode habet, elo
cet se totum ac dedat manibus medicantis & iis
quæ ab illo præscripta sunt obseruanda per omnia
moriger, obsecundet. Ad eum sanè modum benig
nus & clemens Deus noster nobiscum egit. Phar
macum siquidem nobis suggerit doloris omnis de
linitium, sacrum nempe hoc ac longè optimum ie
iunium. Non id intelligi velim quod statura dimen
sione temporis circumscribitur, aut certe per occa
sionem se offert, sed quod continenter & anxie
sedulitate obseruatur, quippe quod intemperantæ
carnis appetitum omnem velut freno quopiam in
iecto coercet ac frangit. Adde quia & id huiusmodi
quod insinuare se affolet corpori per captatam stu
dio illecebram voluptatum, ipso statim aditu supe
rimit; nedum sponte sua militans aduersum se per
cam

φάρμακον
ἀκιστὸν
Προπαναγι
στον forsan
πανακίον
salutare

eam vitæ indulgentioris molliem, in barathrum
perditionis præcipiret & immergat spiritū, ac pro
inde ruinam operetur haud mediocrem. Reuera
enim iuxta mentem eximij illius præconis Pauli,
aduersum se hæc velut in acie cōsistunt ac decertāt.
Caro enim, ait, cōcupiscit aduersus spiritum; & spi
ritus aduersus carnem. Hæc enim sibi inuicem aduer
santur. Dirimendi igitur istius duelli causa, dilectis
simi vniuersorum Deus vniuersis nobis magnope
re profuturum hoc ieiunium dierum quadraginta
proposuit, ad tolerandos fortiter qui supersunt ago
nes, & ad profligandos spiritus circumsistentis nos
aëris incolas, vt exterfa tandem vitilagine peccati
per vitæ munditiæ ad diem dominicam pertinga
mus viuificantis & triduanæ resurrectionis puri
purum deum propius contemplemur, ipsi coexcite
mur ad vitam, cum ipso glorificemur, deniq; & ab
eodem amanter excipiamur. Nam & viator, quum
ob destinatum initio locum debeat quotidie gradu
promouere, si modo contempletur aliquando inter
quieturum se a defatigatione arreptæ peregrinatio
nis, etiam si is sit quamlibet lassus de prolixitudine
viæ difficilioris, spe tamē quam optima dum alitur
obtinendi refrigerii, maiori accingitur alacritate ad
iter conficiendum. Et ipsi planè viatores sumus hæc
nostram perbreuem vitam traicientes celeri admo
dum curriculo. Et hi quidem qui probè fuerint per
functi vitæ prono occurso prouehentur ad supernā
illam regiam, vbi eatenus fuerat illorū conuersatio.
Contra, qui improbè (sicut ego) comperientur vi
xisse, in lacu longè infimo, at illorum congruenti vi
tis quibus superstites adhuc in miserandam serui
tutem totos se addixerant, cum iisdem illic defossi
cōspiciuntur. Dixeri, Ecqua tandem ratione possit
quis cursu cōtendere ad ea quæ sursum sunt, tātis per
dū vitæ hæc superstes est? Qui id fiat, rogas? Ego di
co, Qui expurgata mēte per contemplationē sublimis
et exuolat et supernis illis virtutibus collatatur, qui
hostia

A finit
βιβλίου

Attende
modestiam
Sophronii.

Nimirum
& corporis
& anima.

hostis totius generis humani demolitionem celebrant festiuiter ac iucunde. Itaque per ieiunium ne utiquam obseruatu difficile, perdet contactum intermerati ac viuificantis ligni perinde ac vtraque hominis parte, perpurcati (ceu dictum iam est) exultemus vna cum virtutibus illis cœlorum municipibus quibus nos conciuies fore spes est, quando e cœlis iudex aduenerit. Rogas, qui id fiat? Quo primunt tempore per cœlitus aspiratam menti nostræ ad fulgentiam, per aduersantium nobis spiritum depulsio nem, digni habebimur qui mundis labiis reuerter attingamus viuificantem & intaminatam Crucem. Et quando benignus Deus noster per sanctorum patris traditionem hanc nobis indicxit viam, viam dico magnopere commodi & vtilis ieiunii, ut quum quiduis quamlibet pusillum de nostro labore adierimus, a squalenti situ peccatorum expiati ac repressis surreptitium affectionum insidiis absolutâ remissionem percipere mereamur per venerabilem actum viuificantis ligni, ipso clementer indulgente qui eidem affixus est, ceu deinceps perspicui euadet. Alioqui quonam pacto alterutrum alteri profuerit, nosq; velut manu deducat ad dominicam diem sanctæ resurrectionis? Ieiunium quidem agilitatem parit corpori: venerandæ autem Crucis adoratio quæ sincera prorsus sit, mentem remolitur & auocat ab obscœnorum maxime operum confusandâ turpitudine, nosq; ceu reduces ad cœlestem illam reuocat regiam. Hæc sanè a nobis vt obseruentur, mediator dei & hominum prouidit qui salutem nostram operatus est in medio terræ, huic cruci appropri me saluari affixus, perq; hoc ieiunium spem bonæ sequuturæ resurrectionis nobis indicauit. Sed enim ô Ieiunium, organum planè ferreum nobis Dei prouidentia subministratum, quo ceu acutissima bipenni intempestiuu vitiosiq; appetitus in nobis repullulascētes præsecantur. Et quidem Adam mox id vt perdidit, extorris declaratus est a communione paradisi:

radisi: contrâ, Moses eo penes se conseruato Deum videre promeruit. O ieiunium igne quouis præpolentius, quod & Chaldaicum illum ignem redegit in cineres, tresq; pueros conseruauit citra vulneris vestigium. O ieiunium, quod quum aliquantū mororis Ionæ prophetæ inuexisset, ciuitatem Ninuitarum seruauit incolumem. Si quis proinde velit persequi vestigiatiim multifariam ieiunii viam, vtrique nullo propè negotio assequi possit, quin & nonnihil ex arcanis Dei iudiciis percipere valebit. Ne interim solitariū quidem ieiunium deprædicemus, aut certè ea sola quæ per ieiunium conferuntur homini beneficia meritis attollamus præconis: agite, in mediū depromamus quod in medio ieiunii adorationis gratia proponi solet lignum vitale venerandæ Crucis, quodq; nostræ salutis causa defixum est in medio terræ: quid, aut certè quo nos pacto debitas illi exoluemus laudes? Ore nimirū iuxta ac corde. Hunc planè in modum ei ipsi voce exerra dicamus. Salue Crux pretiosa, in qua ipse Dei filius ac verbum expallis manibus circumplexus nos est & cœlesti suo conciliauit Patri. Salue Crux, cuius salutari interuentu, nostri sensus ab omni probro expurgantur sordentes macule, per humilem complexum toto corde nostro tibi exhibitum. Salue Crux, quæ ineffabile gaudium patribus nostris conciliauit, per eum qui tibi clauis confixus est. Salue Crux, hebetatio flammæ illius rhompheæ aciem obtundens, ac si terga det tui vnus gratia, non malè grato latroni. Salue Crux, cuius præsentiam nunc obtinentes nos populus fidelis, gēs sancta, supplici cum deuotione offerimus te Christo ac Deo, ei vtrique qui confixione clauorum tibi coherere voluit. eoq; in tui vnus gratiam magnificè gloriamur & exultamus, nimirū quoniam Dominus noster innoxias prorsus nec vilius maculæ colore interpunctas manus expandere in te dignatus est, in te quoque effusus sanguis ille est a Deo profluens, nempe a filio qui idem verbum est

Exemplū
habes in
Daniele.

Ieiunii ne
pe quadra
gesimalis.

Apostro
phe ad cruce
cem.

est inuisibilis Patris, cuius quidem sanguinis participes hodie effecti quicumque piè te colunt, repropiti antur viuificant Deo nostro pro eatenus male sibi commissis, eorumque absolutionem facile promeremur accipere per summam eius condescensionem qui tanta gessit nostri causa, perque commemoratio nem viuificæ passionis ipsius. Salve Crux, magni illius regis scutum, cuius præsentu paratur victoria omnis, quod & in secundo ac formidabili eius aduentu viam præmuniet celestium virtutum choris, & vniuerso iustorum cœtui, qui instar luminarium tibi præradiabunt prænuntiantes & aduentui regis vniuersæ creaturæ prægredientes, cuius quidè vis gratiæ efficax adeo, neque non inimitabilis decor gloriæ, in te repositæ, quæ ab ipso mutuata est Iesu qui tibi co hæsit clauis suffixus, & idem expressius palamque conspiciendus vnâ cum iustis in probrii quidam ac dedecus Iudæorum, & diuerso in eorum gloriam & exultationem qui propriam tibi ac diuinitus insitam vim sedulo cõtemplati fuerint in hac adhuc constituti concreta ac rudi mole grauissimæ carnis. At certe veneranda Crux, Christianorum quidem tutelarîs & fidiissima custos, vniuersorum autem ex aduerso occurrentium insultuum potentissima profigatrix, aspice nos eo qui in te est, splendore: vim qualemcumque perspectiuam cordis nostri, ea claritate enitescere facito & illustra, vt tale aliquid spontanei eligamus perpeti, cuiusmodi patientissime pertulit nostri causa filius ipse & idem Verbum inuisibilis Patris, nimirum vt in ipsius gratiam & nos quemadmodum ipse prior pro nobis, animas nostras ad mortem vsque deponamus. Id etenim si volumus perpeti, & eiusmodi honestam atque perutilem non inuiti ingrediemur viam, nimirum poterimus omni cum alacritate Christi passionibus effici conformes, quarum sancta æmulatione, per efficacem vim tuæ virtutis efficitur, ad id vt indemnati pertingamus, teque dignè contemplemur, & summa cum obsequio

obseruatione colamus, inexpugnabili potestate subnixi eius qui per te mortem ipsam mortificauit, simul etiam dignos reddito qui hilariter ac festiuè spectemus splendissimum diem, prælucidum inquam, diem Paschæ, id quod piè obseruamus in arham quidem expressioris ac verioris Paschæ, in typum verò sequuturæ fruitionis ac participij eorū quæ reposita sunt nobis & æternum duratura, bonorum, quorum omnes nos contingat consortes fieri gratia & clementi erga nos benignitate Domini nostri Iesu Christi, quo cum Patri gloria, vnâ cum sancto ipsius Spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum.
Amen.

*Erratula quedam, ante lectionem
castiganda.*

35.22. sed. 102.24 congratulati. 181.2. prauitas. 231.4. cæcitas. 301.36. quoniam. 339.10. viros. 323.20. legibus. 326.2. bonum. 366.34. dele il. 398.11. paria. 400.21. eos. 426.20. vos. 463.5. accurate. 466.9. coniunge nepotes. Cetera leuissima sunt.

SENTENTIARVM, AC rerum memorabilium, quæ in hoc volumine tractantur

INDEX.

Abel sacerdos & victi-
ma. 186
Abraham propter hospita-
litatem admirabilis 348
Afflictiones cum feruent, ge-
nerosæ animæ est philoso-
phum agere 137
Afflictiones gloriatiōe ha-
bent maximam ante præ-
mium 299
Afflictionis fructus 300
Affligi propter Christum
multo præstantius q̃ prodi-
gia facere 419
Agni paschalis typus. 27
Amicus non solum quando
laudat amandus, sed quan-
do reprehendit & corri-
git. 271
Amici & inimici laus diuer-
sa 173
Amoris honesti fructus &
utilitas 429
Angeli cur vbiq̃ præsen-
tes 104
Angelorum trias 371
Angelis cur non prædicatio-
nis cura commissa 224
Angelos cur in iudicio tre-
mor apprehendet 41
Angelos nostra bona suas
utilitates æstimare 103
Angelos vbiq̃ versari 96
Anima beata quæ 67
Animam luctu impeditam
nihil sani audire vel dicere
posse 343
Animam nihil esse mordet
ac improprium 417
Apollonius Tyanæus 115
Apostolatus veri characteres
res 419
Apostoli mundi lumina-
ria 107
Apostoli stellæ 106
Astellis maiores 107
Apostoli vinitores, piscato-
res, turres, columnæ, media-
ci, duces, doctores, portus,
gubernatores, pastores,
athletæ, pugnatōres, coro-
nas gestantes &c. 107
Apostolorum trias 371
Apostolis nonnulla præcepe-
ta fuisse cæteris nō itē 304
Apostolos cur nihil Christi-
anæ possidere iussit 306
Arborum ad corpora colla-
tio 301
Arcæ diluuij typus 118
Arrogantiam omnium ma-
lorum matrem 442
Avaritia sublata omnia bo-
na statim proueniunt 347
Baptismi typus 316
Benignitatis vis 394
Bonus qui vult esse maiori
laude dignus, quam qui co-
gitatur

INDEX.

gitur 256
Cædis radix & fons est
furor & iracundia 403
Canes qui dicantur 32
Chananeæ mulieris glo-
ria 454
Charisma nullum sine chari-
tate perfectum 358
Charitas sola æterna 358
Charitas summum dignita-
tis genus 334
Charitatis bona 448
Charitati nihil conferen-
dum 334
Christus nonnulla consuluit
nonnulla præcepit 305
Christus cur extra ciuitate
oblati 35
Christi de vita exitum cur
Paulus mortē appellat 456
Christi gloriam ipsa magis
inimicorum imprecatione
creuisse 239
Christi præsentia Iudæos fa-
cit venia indignos 346
Christiano semper aduersus
diabolum pugnandum 189
Christianorum arma 185
Cenam dominicam mandu-
care quid 351
Collatio quid 381
Columbæ ex arca dimissæ
typus 119
Columbæ ad Spiritum san-
ctum collatio 119
Communione tempus non
est festum neq̃ celebritas,
sed conscientia pura, vitæ
256
a peccatis reperiata 208
Confidentia nonnunquam pe-
riculosa 23
Conscientia bona ex vita &
operibus 399
Consiliario omnes opus ha-
bemus 273. 275
Consilij natura, nō qualitas
personarum consulentium
in omnibus obseruan-
da. 277
Continentia non in solis ope-
ribus, sed & in cogitatione
ipsa monstranda 64
Communia in ecclesijs paupe-
ribus subministrabat olim
diuites 349
Corpus beatum cuiusmodi
dici potest 66
Corpus quomodo resurgere
potest, ac fieri corruptio-
nis immune 75
Corporis humani generosi-
tas 74
Corporum nostrorum dissolu-
tionem, non exitum, sed
redintegrationē esse 457
Corui ex arca Noë euolans
tis ad diaboli collatio 119
Crux, nobis totius beatitu-
dinis causa 34
Crux regnum 40
Vtrum cum Cruce veniet
Christus 42
Crucis ad Imperatorum ve-
xilla collatio 42
Crucis laudes & encomia 55
Crucis trophæum 45
II 3

INDEX.

Crucem quare dæmones res formidant	235	Dominicæ diei commoditas ac dignitas	378 379	
Crucem tollere et sequi Chri stum omnibus impera tur	260	Donationum natura	391	
Cupiditatis natura	24	Donum quid	392	
Dæmones vniuersos de um nosse, fatari et cõ tremiscere	183	Ecclesia ex meretrice quo modo facta virgo	109	
Dauidis modestia in preco niorum suorum apud Saul recitatione	437	Ecclesia non super hominem sed super fidem ædifica ta	112	
Decem mandatorum ad dece Egypti plagas collatio	370	Ecclesia quicquid patitur, in Christum quodammodo re fertur	362	
Deus inuitos nō retinet, sed volētes amplectitur	24 345	Ecclesia semper inuicta	111	
Deus nolentes nō cogit, sed volentes trahit	288	Ecclesia superne	193	
Deus plus amari voluit quā timeri	18	Ecclesia vñico sermone Chri sti immobilis	113	
Deus vim non patitur	171	Ecclesiæ robur Aposto li	107	
Deo quomodo assistēdū	177	Ecclesiam dei, quid maxime destruere ac dissoluere po test	313	
Deum quibus rebus prouo casti, per eas facito propiti um	200	Ecclesiam impugnari cur permittit deus	113	
Dierum et noctium tri as	371	Ecclesiā in confessione Apo stolorum fundatam	107	
Diues nec beatus, neq; pau per miser iudicari po test	105	Egentibus tribuendum siqd vñi nostro superest	310	
Diues vt multorum dñs, ita multorum seruus	311	Eleemosyna duplex, dare, et cum alacritate exhibere	349	
Diuites molestie multæ	311	Eleemosyna	negociationis genus	398
Diuites si virtutē despiciant esse contemptibiles	375	Eleemosyna nos deo similes efficit	408	
Dogmatum rectorum absq; vita recta nulla vtili tas	342	Eleemosyna vera quæ Eleemosynæ potentia Eleemosynam cur instituit deus	394 381	

Elee-

INDEX.

Eleemosynam in præsentī vita securitatem adferre et abundantiam	412	Fidei significatio du plex	391
Eleemosynam largiens om nibus vtilis	395	Fidem ad ea quæ sperantur referri, non ad ea quæ vi dentur	422
Epistola Paulinæ metallis et fontibus conferuntur, quid cur	413	Fidem impnari ad iustitiā quid	393
Errata hominum cur tole rat deus	181	Fidem radicam quomodo habebimus	398
Erroris cõditio qualis	243	Fidem quæ fuit in veteri te stamento etiam nos habe re	422
Erubescendum non esse si ar guamur	277	Fidem, sine bonis operibus durare non posse	399
Euangelij profectum quid nominabat Paulus	449	Figura quando a veritate differt	337
Fædorum suorum ratio nē qui se non redditus rum expectat, omnem vir tutem fugere	461	Figura veritati non con traria est, sed cognata	406
Fames in regione Persar um	234	Frater a fratre adiuuatus, ciuitati forti comparat ur	447
Fati Vanitas ac tyrānis	398	Gaudia seculi Christiano nis timenda	187
Festa omnia a natiuitate Christi habere principi um	198	Gehennam cur parauit et comminauit Deus	183
Festiuum hominem quæ fa ciant	92	Gehennam esse	181 332
Fidelem de promisso exigit Deus	255	Gehennam extra terrarum orbem positam	182
Fidelem nullas res præsen tes vexare posse	461	Gentilium ac Iudeorum imago in cruce	46
Fides ante opera luceat oportet	151	Gentilibus nihil inspien tius	276
Fides cen ancora a fluctuas tione liberat	391	Hæreses esse oportet dis xit Paulus, nō cõsulen do, sed futura prædican do	343
Fidei definitio	254 357	Hæreses esse oportet dictū, non de fidei articulis, sed	399
Fidei robur mala opera ve hementer impedire	399		

INDEX.

de discordia & sectis circa
mēsam quæ post synaxim
pauperibus in ecclesiis ster
ni solebat 350. 353
Hæreses non inde esse, vt
probat manifesti fiant, sed
aliunde occasiones accepisse.
se. 345
Hæresum causa 345
Helie & Christi ascensus
diuersus 104
Homo non est anima sola,
sed corpus & anima; ideo
cum anima resurget et cor
pus 76
Homo quomodo iumentis
comparatus 100
Homini nobilitas 219
Hominem deo similem quæ
leges reddant 395
Homines deipari 123
Homines non cogit deus vo
cando 232
Honus non idem beatiss om
nibus in regno dei habebit
tur 179
Honores temporales quādo
clariiores, & quando item
spirituales 262
Humilitas philosophicæ no
stræ fundamentum 443
Humilitatis bona 443
Hypocritarum opus 316
Ignauia hæresum cau
sa 346
Ignis vt spinas comburit, sic
& spiritum peccata disper
dere 109
Imago sanctæ trinitatē
vna 161
Inimicorum insectatio pro
amore dei appetenda 187
Pro inimicis orandū 43 45
Inopes permisit deus ob no
stram vtilitatem 384
Intelligentia qui priuatur,
omnino luctu prosequens
dius 462
Ioannes paupertatis ama
tor, Herodem solus argues
re ausus 312
Iob laudes 465
Iob manifeste declarat inse
parabilem trinitatem 162
Iob nihil incommodi à diabo
lo accepisse 345
Iob stratagemata 158
Ionas resurrectionis myste
rium 371
Iota literæ figura 370
Iracundia simplex non cul
patur sed iniusta 260
Isaac resurrectionis figu
ra 371
Iudæ audacia & crudeli
tas 4
Iudæ cur Christi consuetus
do non profuit 345
Iudæi lapidibus insensatio
res 287
Iudæorum azyma immu
da 28
Iudæorum cæcitas 286
Iudæorum sacrificium qua
le faciunt Iani 125
Iudæus Christi præsentia cur
non

INDEX.

non solum non profuerit, pit
sed & nocuerit 346
Iudæos ad fidem vocatos eo
modo quo Paulus 286
Iudæos Romanis subditos
propriis vsos legibus 376
Iustitiæ humilitati sociatæ,
& arrogantia copulatæ di
uersi effectus 443
Iustos non paria præmia re
cepturos 180
Iuuentini & Maximi mili
tum historia & martyri
um 205 & inde.
Laborum merces in cale
stibus thesauris repos
ita 71
Laborum remuneratio, etiā
ante resurrectionem 65
Latronis in cruce pendentis
virtus 31. 37
Latroni cur Christus paradi
sum repromisit 47
Latrones cum Christo cruci
figi cur permisit deus 239
Lazari vulnera, diuitiæ in
estimabiles 455
Laudare omnia sine delectu
non est amici, sed impostu
ris 272
Laudibus propriis Velle de
corari absq; imminente ne
cessitate, magnum ma
lum 251
Legu veteris ad nouam ma
gna cognatio 335 340
Legem statuens modis omni
bus fieri vult quod præcio
pit 305
Legum testamenti veteris
ad noui collatio & conso
nancia 402
Lenitas quando vitiosa 260
Liberorum nostrorum cohe
res faciens per eleemosy
nam Christus 411
Libertas vbi, ibi spiritus do
mini 113
Libertatis plurimū quomo
do quis possideat 312
Literis sacris nihil inesse su
um 302
Locus nullus est qui sal
uet 176
Locus vbi pauperum opes
sitæ inaccessus demonis
bus 380
Magi apud Persas &
Indos 235
Malum pati, non esse ma
lum 20
Mala committentes esse mi
seros, non patientes 10
Mala qui verè patiantur 20
Malitia persona propria ca
ret, nisi personam veritatē
assumat 153
Mādata dei rebus omnibus,
ipsi etiam animæ antepo
nenda 467
Mandatorum operatione
vbiq; opus 176
Manes hæreticus 145
Manichæi vetus testamen
tum nihil pendunt 404
Manna sacramenti eucharis
ticæ

INDEX.

Ala typus 318
Martyres aut imitandos 188
aut non laudandos 188
Martyres in eodem semper 204
vigore manere 204
Martyrium gloria cur dei cō
filio a populo frequenta-
tur 184
Martyrām sine charitate
impleri non potest 358
Miracula trinitatem persua-
dentia 371
Maoris magnitudo nō mor-
ror pro mortuis auferen-
da 458
Mors nostra, somnus: &
cur 456 457
Mortē cur permisit deus 77
Mortē esse requiem 459
Mortem timere non est cri-
men 255
Moses figura Christi 140
Moses non erubuit multis
presentibus corrigi 277
Mosis sapientia 277
Mulier nō relinquit virū 313
N*atiuitas Christi omnium*
festorum metropolis 198
Natur.e lex 152
Neccsitate ac vi, nullum a
deo adigi 289
in medio Negociorum 105
posse saluari 176
Nero Antichristi mysterio
ion 182
Nero fur & latro 445
Nero iniquitatis mysteriū 375
Nominū impositionē domi-

nium testari 170
Nūmos in manibus pauperū
datos statim ab omnibus
peccatis absolvere 397
Nuptiæ cur inuictæ 324
O*bdurari corde quantū*
malum 288
Oculi corporis vt nihil vidēt
intelligibile, ita oculi fidei
nihil vidēt sensibile 391
Odia humana pro amore dei
optanda 187
Opera sine fide non viuifi-
cant 152
Opes in elemosynas deputa-
tæ domum plus muniant
quā scutū & lancea 380
Orandū semper tū in afflictū
one quā in prosperitate 432
P*aradisi repromissionū*
neminem ante latronē
accepisse 47
Paschæ diei festiuitas 81
Passionis dominicæ causa 18
Patriarchæ tres in honorē
trinitatis 372
Pauli Abele maior 212
perfectior 213
Abrahæ iu-
stior 214
Isaac patientior 214
Iacob ioganimior 214
Ioseph pudicior 215
Iob to-
lerantior 215
Mose, Iosue,
Samuele excellentior 217
Dauide, Helia, Ioanne, emē
nentior 217 270
Paulus angelis comparat-
ur 218

Paul

INDEX.

Paulus cum ex euangelio
viuendum præciperet, vi-
ti ipse manibus suis quæ-
siuit 304
Paulus cum totius vrbis cu-
rā suscepisset etiā pro vno
homine erat sollicitus 446
448
Paulus cuius rei gratia cæ-
catus 231
Paulus non tantum ciuita-
tum & gentium, sed & sin-
gulorum fidelium curā ge-
rit 302
Paulus omni mundo digni-
or 223
Paulus plantator, structor,
aphleta, cursor, pugnator,
dux, &c. 108
Pauli anima omni adamans
te fortior 223
Pauli animus pratum infi-
gne virtutum 211
Pauli ante conuersionē cru-
delitas 281
Pauli cæcitas illuminatio to-
rius orbis 232
Pauli catenæ magna disci-
pulorum consolatio 450
Pauli carcer regali palatio
confertur 445
Pauli corpus infirmum, ani-
ma vero fortis & inui-
cta 67
Pauli fortitudo & mēs phi-
losophica 297
Pauli laus nō ex hominibus,
sed ex deo 260
Pauli modestia in laudibus
propriis recedens 433 435
Pauli nomen quare mutauit
spiritus sanctus 279 280
Pauli similes nihil nos fieri
verat 245
Pauli vocationē eius libero
arbitrio nō nocuisse 285
Paulum etiam in mortali
corpore insignes retributio
nes accepisse 66
Paulum non ex necessitate,
sed ex bona voluntate ad
fidem accessisse 287
Paulum omnia bona posse
disse 211
Pauli Samosateni hæres
sis 318 404
Pauper nec miser, nec diues
beatus iudicari potest 105
Pauper nihil possidens omni-
nium liberrimus 312
Pauper plus ecclesiis prodes-
se potest, quā reges & di-
uites 312
Pauper regibus ac tyrannis
ditior ac potentior 312
Pauperes ad leonem colla-
tio 312
Pauperem nihil timere 312
Pauperes animarum nostra-
rum esse medicos 426
Pauperes cur pro foribus ec-
clesiarū maiores nostri con-
stituerunt 426
Pauperes etiam otiosi misero-
ricordia & commiseratio-
ne diuitum digni 385
Paupere-

INDEX.

Pauperes externi non fugā-	des	195	
di, & cur	386	Pietatis proprium in tene-	
Pauperes iuuare gratiæ	bræ fulgere	46	
pus	382	Pœnitentia robur habet in	
Pauperes magnanimos plus	terra tantum	179	
ecclesiis prodesse diuitibus	Pœnitentiæ fructus precio-		
pompaticis	311	sus	7
Pauperes sanctos vocat Pau-	Porci qui dicantur	51	
lus	375	Portæ inferi quid	113
Pauperes si pie viuunt admi-	Portuum ad festos martyri		
ratione digni	375	dies collatio	328
Pauperes vel peregrinos,	Potestates cœlestes nostras		
vel fugitiuos præcipuam	calamitatibus condole-		
esse ciuitatis coronam	385	re	102
Pauperibus largiendū prius	Præcepta quæ deo maxime		
quam eorum mores corri-	curæ sint	395	
gamus	409	Prædicandi functionem ne-	
Paupertas ad virtutem con-	mo attingere debet, nisi pa-		
ducibilior quàm diui-	ratus est millies animam		
tiæ	384	suam tradere in mortem	
Paupertatem abundantia	ac discrimina	259	
meliozem	312	Precatione ignita & synce-	
Pectori ac Ventri serpentis	ra nihil validius	455	
cur maledixerit deus	59	Principibus maledicere quā-	
Peccantes alacriter arguen-	tum malum	314	
dos & castigandos	277	Prophetarum cum Aposto-	
Peccata nostra aduersa pro-	lis magna cognatio	414	
uocare, prospera arcere	183	Priscilla & Aquila pellio-	
Pentecostes typus	118	nes 302	Paulo cobabita-
Persecutio ecclesiæ Christo	runt	309	
adscribitur	362	Priscilla & Aquila de mul-	
Phariseus laudes suas de-	tu benemeriti	311	
prædicās in ipso portu nau-	Prophetarum nullus cum lo-		
fragum fecit	442	anne conferendus	180
Phariseus publicanum con-	Pseudoprophetas & Pseudo-		
demnans, cur non iustifica-	apostolos cur cum Aposto-		
tus	314	lis apparere permisit De-	
B. Philogonii encomia & lau-	us.	239	
		Pu-	

INDEX.

Puerorum trias	371	Seductores aliquot ante ad-	
Q		uentum saluatoris appare-	
Vinquagesima solen-	91	re cur permisit deus	239
nitas		Sentire recte nil nobis profic-	
Quinquagesimo tempore de-	118	erit si vita malis fuerit mo-	
hitorum remissio		ribus viriata	408
R		Sepulchra fieri voluit Deus,	
Egum in sacris literis	371	& cur	156
trias		Sermonem dei qui accipit, di-	
Reprehensiones accusatio-		ues: qui non accipit, in-	
nesq; ferre magnum bo-	273 274 277	ops	149
num		Sermonem indigere pro-	
Reprehensiones in peccatis,	273	miis	278 279
idem quod in vulneribus re-		mur	409
media		Solennitatibus quomodo	
Resurrectionis veritas	75	vtendum	91
Sacerdotum dignitas	316	Solis ad Paulū collatio	268
Sacerdotum trias	371	Spes & fides ita sibi mutua	
Sacerdotum vitam iudicare		vice coniuncta sunt, vt al-	
etiam si criminū rei sint nō	315	tera sine altera stare non	
licet		possit	356
Sacerdotibus dei quantus		Spei definitio	356 357
honor exhibendus &		Spiritualium rerum na-	
cur	315	tura	388
Samuelis modestia in pro-	438	Spiritus auxilium quomodo	
priis laudibus recensē-		allicere poterimus	393
dis		Spiritus fidei	130
Sanctorum aspectū, vestes,	303	Spiritus noui ac veteris tes-	
& calceorum morem, mul-		tamenti idem	401
tum habere vtilitatis ac vo-		Spiritus promissionis	130
luptatis	434	Spiritus qui adoratur est in-	
Sanctorum consuetudo in	440	uisibilis	369
suis laudibus contegen-		Spiritus sanctificationis	130
dis	107	Spiritus sanctus aliud, aliud	
Sanctorum gratia & meri-	209	donum	140
ta morte non minui		Spiritus sanctus cur in spe-	
Sanctorum sanguis etiā vo-		cie ignearum linguarū	117
cem habet		Spiri-	
Sanctos oēs in seculo perse-	187		
cutionem perpeffos			

INDEX.

Spiritus sanctus cur paracle-	Ternarii numeri digni-	
124	121	121
Spiritus sanctus cur proce-	Testamenta vetus ac noui,	370
dere dicatur ex patre & fi-	inter se differunt, non autē	
lio	sunt contraria	402
Spiritus sanctus in die Pen-	Testamenti veteris crimina	
tecoftes cur in igne appa-	tores Manichæi notan-	
ruit	tur	401
Spiritus sanctus in nobis re-	Testem nemo deum vocet,	
gnum cœlorum est	nisi omnibus modis sibi cō-	
Spiritus sanctus non effum-	fidat	440
ditur, sed spiritus dei gra-	Timorem dei habentes, om-	
tia	nium clarissimi	302
Spiritus sancti efficacia &	Theodosius pater ac filius	
varie appellationes	religione ac pietate infu-	
127	gnes	114
Spiritus sancti varia do-	Typum a veritate non om-	
ctrina	nino alienum esse oportet,	
Spiritus sancti virtus & au-	alioquin non esset typus, et	
thoritas	ē diuerso	117
Spiritus sanctum aliquē ha-	Veli nautici ad cœlū colo-	
bere, quomodo comproba-	ratio	392
ri possit	Venter & stercus nostræ	
Spiritus sanctum multis lo-	eruditioni seruiunt	155
cū præmonstratum in ve-	Verbum Dei ipso cœlo valis	
teri	diuis	113
Spiritus sanctum semper fu-	Veritas excellentiam quam	
isse	dam supra figuram habere	
Subditum a sacerdotum cor-	debet	338
reptione procul abesse opor-	Veritatis status qualis	343
tere	Vestem præter vnam cum	
Sumptus nō respiciendi quā-	Christus prohibuerit habere	
do eleemosynam facimus,	re apostolos, cur visi fue-	
sed eum qui speratur pro-	rint habere sandalia & pe-	
uentus	nulam	306
Tentationem generose	Vetus testamentum modis	
tolerare summæ esse	omnibus cum nouo confo-	
fortitudinis	mare	406

INDEX.

Vi ac necessitate nullum a	Vitam aliorū iudicare quam	
deo adigi	tum malum	314
Vincula Pauli non anxietate	Vitam incorruptam nihil	
sem, sed fiduciam in eo	prodesse nisi ad sit fidei syn-	
cisse	ceritas	408
Viri mulieres non eiici-	Vitam impuram habentem	
ant	impossibile in fide non va-	
Virgines fatue cur a tbalas-	cillare	398
mo repulse	Vitam peruersam dogmatibus	
Virginitas absq; eleemosyna	peruersitatem sæpe pareo	
ad regnum cœlorum non	re	342
valet perducere	Vniuersum totum in tria	
Virginitas nuptiis me-	diuisum esse	371
lior	Voluptatem coniunctam ba-	
Virginitatis dignitates	bere gloriam	300
Virginitati adiuncta debet	Voluptatem ex formoso mu-	
esse benignitas	lieram aspectu non capientia	
Virtute ac pia voluntate	dam	64
Vbiq; opus	Vt, in scripturis plerunque	
Virtutes tres in honorem	non causam significat, sed	
trinitatis	euentionterunt	344
Vita recta & omni peccato	Vulnera, crucemq; Christus	
libera, nobis saltem pro	in iudicio demonstrabit &	
dest	cur	42

FINIS.

Typis Ioannis Graphei.

28095

III
6400